

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta
Ústav dějin křesťanského umění
Dějiny křesťanského umění

Jana Kurešová

**Františkánská bible z Knihovny Národního muzea
v Praze (XII.B.13) v kontextu dobového malířství
13. století**

disertační práce

Vedoucí práce: PhDr. Viktor Kubík, Ph.D.

2017/2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 18. února 2018

Jana Kurešová

Bibliografická citace

Františkánská bible z Knihovny Národního muzea v Praze (XII.B.13) v kontextu dobového malířství 13. století [rukopis]: disertační práce / Jana Kurešová; školitel: Viktor Kubík. Praha 2018, 930 s.

Anotace

Malířská výzdoba Františkánské bible (Praha, KNM XII.B.13) pocházející z doby kolem roku 1270 je významným dokladem vývoje malířství ve střední Evropě v období přelomu pozdně románské a gotické kultury.

Na výzdobě Františkánské bible se podíleli čtyři mistři, z nichž První vyzdobil Starý zákon, a další tři pracovali na Novém zákoně. Iluminace Františkánské bible lze zařadit do okruhu iluminátorů, kteří navazují na dědictví dílny Giovannio da Gaibana, pro níž je charakteristické používání místně tradičního tvarosloví, doplňovaného do bordur expandujícími, protahovanými kaudami. Barevnost tónů postupně chladne a nastupuje tendence ke kresebnějším formám, odlehčování tvarů, vzrůstá plošnost a množí se citace západních forem, přičemž souběžně ustupuje těžká pastózní modelace. První mistr sice vyšel z oblasti středního Rýna, ale tvaroslovím ornamentiky navázal na dílnu Giovannio da Gaibana. Zbývající tři mistři si dokonale osvojili „da Gaibanovský“ styl. Liší se však způsobem interpretace typologicky společného základu repertoáru – způsobem modelace – nebo širší barevné škálou. Iluminátory dále odlišuje práce s dílčími doplňky motivů rozdílného původu. Výzdoba Františkánské bible je syntézou různých stylových komponent, a to včetně západních prvků, ve svém způsobu a úrovni u nás ojedinělou.

Základní metodou této práce je důsledný rozbor výzdoby rukopisu z hlediska celkového systému rozvrhu výzdoby i z hlediska typologie jednotlivých motivů ornamentiky. Z dalších metod jsou využívány zejména formální analýza, komparace na typologickém základě a ikonografická analýza.

Klíčová slova

knižní malba, miniatura, iniciála, františkáni, Giovanni da Gaibana, ornamentika, 13. století

The Franciscan Bible from the National Museum Library in Prague (XII.B.13) Within the Context of 13th Century Painting

Abstract

The painted miniatures decorating the so-called Franciscan Bible (Prague, KNM XII.B.13), which dates in around the 1270s, illustrate the development of painting in Central Europe during the transition period between Late Romanesque and Gothic style.

Illuminations in the Franciscan Bible are the work of four masters, the first of whom illustrated the Old Testament, and the latter three worked on the New Testament. The style of the illuminations places its authors firmly in the circle of artists drawing inspiration from the workshop of Giovanni da Gaibana. The Gaibanesque style is characterized by using traditional local motifs, with elongated tails expanding into the borders. Color tones gradually shift toward the cooler palette; form tends toward more schematic drawings and simplified shapes; imitation of Western style is characterized by gradual abandonment of heavy impasto modeling. The First Master most likely came from the Central Rhenish region, but his ornamental motifs are inspired by the Gaibanesque tradition; the other three masters, on the other hand, fully adopted the Gaibanesque style. Their works differ in the way they chose to interpret the common motifs, their use of modeling, as well as their color scheme. Each of the illuminators also had their specific way of working with minor motifs of various provenance. Illuminations in the Franciscan Bible combine components from various styles, including elements from the Western tradition, incomparable in manner and standard to any other work created within the Czech lands.

As its primary method, this paper uses a thorough analysis of the manuscript's illuminations, both within the context of the entire system of illustrations, and as to the typology of various ornamental motifs. Other methods used include formal analysis, typological comparison, and iconographical analysis.

Keywords

manuscript illumination, painted miniatures, initials, Franciscan order, Giovanni da Gaibana, ornamentation, 13th century

počet znaků (včetně mezer): 820 797

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Viktoru Kubíkovi, Ph.D., za velkou trpělivost při odborném a pedagogickém vedení této disertační práce a za mnohé cenné rady a připomínky.

Dále děkuji Knihovně Národního muzea v Praze, oddělení rukopisů a starých tisků, zejména Mgr. Kateřině Spurné, za možnost nahlédnout do originálu rukopisu Františkánské bible. Za zpřístupnění rukopisu současně děkuji Ivě Čadkové a Národnímu archivu. Za poskytnutí obrazového materiálu a vyřízení administrativních záležitostí vděčím Petru Brůhovi.

Za mimořádnou ochotu při poskytování obrazových materiálů děkuji Univerzitní knihovně v Lipsku, jmenovitě S. Dietel, Ch. Mackert a A. Märker, dále E. Darbyshire a Fitzwilliam Museum v Cambridge, Österreichische Nationalbibliothek ve Vídni, konkrétně I. Formann, P. Prokop a H. P. Zimmer. Za umožnění studia originálu Admontského misálu děkuji J. Carvalho Dias a M. de Fátima Vasconcelos z Calouste Gulbenkian Museum v Lisabonu.

Dále bych chtěla poděkovat těmto institucím: Landesbibliothek Staats- und Universitätsbibliothek v Drážďanech, Zentral Institut für Kunstgeschichte v Mnichově, Národní knihovně České republiky, knihovně Ústavu dějin umění AV ČR, knihovně Slovanského ústavu AV ČR a knihovně Uměleckoprůmyslového musea v Praze.

Za jazykovou redakci textu děkuji Mgr. Janě Chadimové a Mgr. Lucii Šťastné. Za nesmírnou vstřícnost vděčím Národnímu památkovému ústavu, územnímu odbornému pracovišti v Liberci, zejména Mgr. Miloši Krčmářovi. V neposlední řadě děkuji za mimořádnou podporu a pochopení manželovi, rodičům a bratrovi.

Závěrečné poděkování náleží Grantové agentuře Univerzity Karlovy v Praze, s jejíž podporou tato práce vznikala (GA UK, projekt č. 930414 „Františkánská bible z Knihovny Národního muzea v Praze (XII.B.13) v kontextu dobového malířství 13. století“).

OBSAH

I. Úvod	11
II. Stav poznání a literatura.....	14
III. Františkánská bible	33
III.1. Základní katalogové údaje.....	33
III.2. Popis rukopisu	37
III.3. Rozpis obsahu	43
III.4. Systém výzdoby rukopisu.....	45
III.4.1. Malířská výzdoba – katalog malovaných iniciál.....	51
III.4.1.1. Typologie iniciál a základní systém výzdoby rukopisu v širším kontextu da Gaibanovské dílny	102
III.4.1.2. Typologie dekorativního tvarosloví malířské výzdoby v širším kontextu da Gaibanovské dílny	130
III.4.1.3. Figurální výzdoba v kontextu da Gaibanovské skupiny	149
III.5. Ikonografický program výzdoby v kontextu da Gaibanovské skupiny	162
III.6. Kaligrafická výzdoba v širším kontextu da Gaibanovské dílny	180
IV. Zhodnocení výzdoby Františkánské bible.....	195
IV.1. Malířská výzdoba – podíl jednotlivých tvůrců	195
IV.1.1. Shrnutí malířské výzdoby Františkánské bible a jejich zdrojů	204
IV.2. Kaligrafická výzdoba z hlediska zdrojů a paralel v da Gaibanovské skupině	208
IV.2.1. Shrnutí kaligrafické výzdoby Františkánské bible.....	217
IV.3. Františkánská bible a benátsko-padovská skupina rukopisů	219
IV.3.1. Výzdoba Františkánské bible v kontextu italizující da Gaibanovské skupiny	229
IV.3.2. Stylové a kulturněhistorické souvstažnosti vzniku sledované da Gaibanovské skupiny a její chronologická posloupnost.....	250
IV.4. Františkánská bible a porýnská skupina rukopisů	259
V. Závěrečné shrnutí významu rukopisu v kontextu vývoje dobového knižního malířství střední Evropy a severní Itálie	271
VI. Summary	284

VII. Přílohy	287
VI.1. Soupis rukopisů.....	287
VI.2. Obrazová příloha.....	303
I. Františkánská bible.....	305
II. Epištolář padovské katedrály.....	423
III. Žaltář z Cambridge	481
IV. Dvousvazková bible z Altzellu; Sedmisvazková Bible	521
V. Admontský misál	581
VI. Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář	701
VII. Seitenstettenský misál	707
VIII. Vídeňský žaltář	711
IX. Kapesní Bible z Herzogenburku	717
X. Oltářní křídla z Basileje	731
XI. Matrei, kostel sv. Mikuláše.....	733
XII. . Kříž z Wimpassingu	735
XIII. Antifonář ze soukromé sbírky	741
XIV. Velká čtyřsvazková Bible	749
XV. Benátky, San Marco	755
XVI. Bible z Kremže	767
XVII. Lekcionář Arnolda Míšenského.....	769
XVIII. Mohučský evangeliář.....	789
XIX. Moralia z Herzogenburku	821
XX. Fragment cisterciáckého Lekcionáře.....	843
XXI. Žaltář ze Stockholmu	849
XXII. Wormské desky	851
VIII. Seznam vyobrazení	857
IX. Seznam použité literatury	900
X. Seznam zkratk	930

I. Úvod

Františkánská bible uložená v Knihovně Národního muzea v Praze pod signaturou XII.B.13 patří v českých zemích mezi klíčová díla knižní malby druhé poloviny 13. století. Rukopis svým charakterem náleží do přelomu románského a gotického slohu – do stylové varianty označované jako tzv. Zackenstil.¹ Tento pojem, jenž měl původně označovat přechodné stadium, záhy zahrnul téměř celé malířství 13. století na východ od Rýna. V průběhu 20. století se objevily pokusy redefinovat pojmosloví tak, aby umožnilo lépe postihnout uměleckou situaci 13. století. H. Belting navrhl a definoval pojem „alternativní gotika“,² jež následně převzal J. Krása³ a zahrnul malby „lomeného“ nebo „přechodného“ stylu ze 13. století do souvislosti se středoevropským malířstvím, které se pod vlivem byzantského umění a rukopisů sasko-durynského okruhu výrazně odlišilo od anglo-francouzského lineárního stylu. Na příkladech rukopisů pocházejících z druhé poloviny 13. století, jako jsou *Františkánská bible* (XII.B.13), *Lekcionář Arnolda Míšeňského*⁴ a *Bible z Vyšebrodského kláštera*,⁵ doložil J. Krása postupnou proměnu „lámaného“ stylu v kaligraficky západně orientovaný styl.⁶

Předkládaná práce je monografickou studií *Františkánské bible* (XII.B.13) zahrnující zhodnocení domácí a zahraniční literatury k tématu, kodikologickou,

---

¹ Pojem Zackenstil poprvé použil A. Haseloff v díle o „Durynsko-saské malířské škole“ v roce 1897, viz HASELOFF 1897.

² BELTING 1978, 242–257.

Na příkladu dolnosaské knižní malby badatel uvádí nová označení vývojových fází, jde o protogotickou fázi v době kolem roku 1200 a o dvě etapy tzv. alternativní gotiky, které se kryjí s první skupinou Haseloffových žaltářů druhého desetiletí 13. století a s pokročilejší fází zpracování byzantských modelů (druhou skupinou Haseloffových žaltářů – okruhem Ahrenbergova žaltáře), jejímž ústředním dílem je dolnosaský *Evangeliář z Goslaru* (Goslar, Stadtarchiv, B 4387, 1230–1240). Silnou stránkou této hypotézy je skutečnost, že za podstatné kritérium pro volbu stylových označení považuje celkové pojetí lidské postavy a ne pouze způsob, jakým je uspořádána její drapérie. Badatel dále sblíží vývojové fáze malby a raně gotického sochařství 13. století. Nezávisle se problémem dále zabývali GOSEBRUCH 1975, 35–44 nebo SÄULENDER 1978, 181–216.

³ KRÁSA 1982, 23–33.

⁴ *Osecký lekcionář* (Praha, NK ČR, I.A.59 – dříve Osek 76) kolem 1280–1300, viz zejména HLAVÁČKOVÁ 2010, 430–431 (se shrnutím základní literatury); WINZELER 2011, 153–160; nejnověji KUBÍK 2014b, 248 a WINZELER 2016, 4–13.

⁵ *Bible vyšebrodského kláštera* (Vyšší Brod, klášterní knihovna, CLV, CLVI, CLVII, CLVIII, CLIX) počátek 14. století. K rukopisu viz FRIEDL 1967, č. 17, 17–33; nověji KRÁSA 1982, 66–67.

⁶ Viz KRÁSA 1982, 23–67.

formální, stylovou⁷ a ikonografickou analýzu rukopisu a dále analýzu jeho zařazení do kontextu stylového vývoje knižní malby, včetně problému definovatelnosti konkrétních vazeb této vrstvy malby v rámci střední Evropy a jejích vztahů k severní Itálii. Práce se tedy primárně soustředí na *Františkánskou bibli* (XII.B.13), její zhodnocení v kontextu českého, středoevropského i severoitalského malířství, sleduje vztahy k padovskému okruhu, k okruhu iluminátorů, kteří navazují na jeho dědictví, a také vazby k souboru středoevropských rukopisů, ale dále se též zabývá původem dílny. Nedílnou součástí je problém kontinuity stylové orientace knižní malby v českých zemích ve 13. století – od rukopisu *Mater verborum* (X.A.11)⁸ a *Antifonáře sedleckého* (XII.A.6)⁹ až po *Osecký lekcionář* (I.A.29 – dříve Osek 76).¹⁰ Opomenuty nezůstaly ani vztahy k monumentální malbě nástěnné, deskové a sklomalbě.

Předmětem předkládané práce je na prvním místě malířská výzdoba rukopisu. Integrovanou součástí rukopisu je ale také kaligrafická výzdoba, zejména kaligrafické iniciály, které se z důvodu jednoznačného a přehledného členění textu uplatňují v hojném množství.

Po formální stránce je text strukturován (kromě úvodu) do čtyř kapitol a osmnácti podkapitol. Rozbor začíná kapitolou, která shrnuje dosavadní bádání o *Františkánské bibli* (XII.B.13) – viz kap. II. Detailnějšímu popisu *Františkánské bible* (kap. III.2.), rozboru výzdoby a obsahu (kap. III.3.) předchází katalogové heslo (kap. III.1.). Nejrozsáhlejší část práce tvoří katalog malovaných iniciál (kap. III.4.1.), jejichž detailní popis postupuje od způsobu konstrukce těla iniciál přes výzdobu vnitřních polí až po výzdobu vnějších polí. Další dvě podkapitoly „Typologie a základní systém výzdoby rukopisu v širším kontextu da Gaibanovské dílny“ (kap. III.4.1.1.) a „Typologie dekorativního tvarosloví malířské výzdoby v širším kontextu da Gaibanovské dílny“ (kap. III.4.1.2.) vycházejí z detailního rozboru rukopisu a zahrnují jednotlivé prvky ornamentiky, které jsou řazeny dle hierarchie jejich uplatnění v rámci výzdobného systému. Současně jsou ke všem prvkům hledány analogie, a to primárně

---

⁷ K uvedené metodě viz KVĚT 1925, 92–111; KVĚT 1927; KVĚT 1931; KUBÍK 2008.

⁸ *Mater verborum* (Praha, KNM, X.A.11) kolem 1240, viz zejména WOCEL 1885, 186–188; KRÁSA 1985, 243–254; BRODSKÝ 2000, 86–89 (se shrnutím literatury); nejnověji k rukopisu viz KUBÍK 2014d, 240–241.

⁹ *Antifonář sedlecký* (Praha, NK ČR, XIII.A.6) kolem 1240, viz zejména KVĚT 1932, 419–420; KRÁSA 1978, 496–501; HLEDÍKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ / EBEN 1995; HLAVÁČKOVÁ 1996, 3054–306; ŠUBRTOVÁ 2011b, 3–18 (se shrnutím literatury); nejnověji KUBÍK 2014c, 242–243.

¹⁰ K rukopisu viz pozn. 4.

v produkci padovského iluminátorského okruhu. Dále je shrnuta figurální výzdoba (kap. III.4.1.3.), její ikonografický program (kap. III.5.) a kaligrafická výzdoba rukopisu (kap. III.6.). Na závěr analýzy jsou zařazeny kapitoly o zhodnocení výzdoby *Františkánské bible* (XII.B.13), na níž pracovali čtyři iluminátoři (kap. IV.). Následně jsou sledovány vztahy k benátsko-padovské a středorýnské knižní produkci (kap. IV.3.–IV.4.). Závěrem je *Františkánská bible* (XII.B.13) zhodnocena v rámci da Gaibanovské produkce, okruhu iluminátorů navazujících na její dědictví a pozdního období dílny (kap. V.).

II. Stav poznání a literatura

Do uměleckohistorické literatury sledovaný rukopis uvedl v roce 1877 **Alfred Woltmann**,¹¹ který knihu označil jako „Roudnickou bibli“. Nynější označení – „Františkánská bible“ pochází od **Jana Květa**.¹² Katalogizačně *Františkánskou bibli* (XII.B.13) zpracovali **František Michálek Bartoš** v roce 1927 a poté v roce 2000 v rámci nově vzniklého Katalogu iluminovaných rukopisů Knihovny Národního muzea v Praze **Pavel Brodský**.¹³

Obecně lze konstatovat, že *Františkánské bibli* (XII.B.13) věnovali badatelé velkou pozornost. Předmětem jejich zájmu byla zejména provenience rukopisu. Většina badatelů se shoduje na minoritském klášteře Na Františku na Starém Městě pražském.¹⁴ Všichni si také všimají klečící mnišské postavy u oltáře v iniciále *I – n anno secundo darii* na fol. 171v, identifikované nápisem „*FRA[TER] GODEFRIDUS*“ [I.31], kterého autoři považují za iluminátora, nebo představeného františkánského konventu, jenž rukopis objednal, případně za písaře. Dále sledují vztahy k padovskému iluminátorskému okruhu a případně také k souboru středoevropských rukopisů (více k jednotlivým názorům viz níže).

Jako první se rukopisem, byť velmi stručně, zabýval výše zmíněný **Alfred Woltmann**.¹⁵ Krátce se zamýšlí nad vyobrazením zmiňovaného modlíciho se mnicha v iniciále *I – n anno secundo darii* na fol. 171v s přípisem „*FRATER GODEFRIDUS*“ [I.31] a vyslovuje domněnku, že jde snad o písaře.¹⁶

Autorem prvního a dosud jediného monografického zpracování *Františkánské bible* (XII.B.13) je **Jan Květ** (1927),¹⁷ jenž se detailně věnuje malířské i kaligrafické výzdobě rukopisu. „Používá metodu, jejímž jádrem je důsledný rozbor výzdoby rukopisu z hlediska celkového systému rozvrhu i z hlediska typologie jednotlivých motivů ornamentiky. Kombinací typologického rozboru, formální analýzy ornamentiky

---

¹¹ WOLTMANN 1877, 19–20.

¹² KVĚT 1927, 5–7, 148–151.

¹³ BARTOŠ 1927, 220; BRODSKÝ 2000, 135–137.

¹⁴ Odlišného názoru je J. Mašín viz MAŠÍN 1977, 148 a L. Panušková viz PANUŠKOVÁ 2011a, 169.

¹⁵ WOLTMANN 1877, 19–20.

¹⁶ Viz WOLTMANN 1877, 19–20.

¹⁷ KVĚT 1927, 2–84, 144–158.

v rámci dílenské produkce v jednotlivých centrech a jejich komparací na typologickém základě, evidujícím proměny jednotlivých druhů ornamentů, lze konkrétní zjištěné údaje zobecnit do detailně podložených tendencí, které určovaly vývojové proměny výzdoby knih v rámci jedné dílny, regionu či v širších souvislostech.¹⁸

J. Květ nejprve analyzuje vnitřní a vnější pole iniciál, poté rozděluje iniciály podle způsobu konstrukce jejich těl do pěti kategorií. Následně rozebírá bohatou ornamentiku, zoomorfní prvky, architektonické detaily a zobrazení lidského těla. Typologický rozbor rostlinné ornamentiky J. Květ doplnil tabulkami ornamentiky. Komparací založenou na typologickém základě dochází k závěru, že se na výzdobě rukopisu podíleli čtyři malíři. Dílem Prvního malíře (podle J. Květa), patrně mnicha – františkána, vyobrazeného v iniciále *I – n anno secundo darii* na fol. 171v a identifikovaného nápisem „*FRATER GODEFRIDUS*“ [I.31], jsou miniatury první části rukopisu – fol. 1v–179r.¹⁹ Pokud tento malíř zdobil knihu od začátku, mohla by být miniatura na fol. 171v dle J. Květa signaturou, neboť je na samém konci první části Bible, a protože se práce malíře chýlila ke konci, logicky by připojil tuto svou signaturu.²⁰ Na druhé části rukopisu se podíleli tři iluminátoři. Z ruky Druhého malíře pochází výzdoba folií 219v–233v, 284v a 285r.²¹ Třetí malíř vyzdobil folia 259r–260r, 304v, 330r–336v, 341v, 347v–351r, 384v–387v, 394v–397r a dílem Čtvrtého malíře jsou iniciály na foliích 314r, 323v, 339r, 343v, 345r, 358v, 359r, 390v, 392r.²² Technicky nejdokonalejší práce vychází z ruky Čtvrtého malíře.²³ Na základě technické dokonalosti a umělecké úrovně jeho miniatur vyslovil J. Květ domněnku, že právě Čtvrtý malíř mohl být františkán italského původu.²⁴ V souvislosti s výzdobou *Františkánské bible* (XII.B.13) analyzoval J. Květ tvorbu Giovanniho da Gaibana. Zdůraznil význam padovské školy, respektive dílny Giovanniho da Gaibana, jako klíčového ohniska pro další vývoj italské iluminace druhé poloviny 13. století a současně naznačil dosah a význam této dílny pro střední Evropu.²⁵ Po formální stránce

---

¹⁸ K uvedené metodě viz KUBÍK 2008, 9.

¹⁹ Viz KVĚT 1927, 56.

²⁰ Viz KVĚT 1927, 56.

²¹ KVĚT 1927, 57.

²² KVĚT 1927, 57.

²³ KVĚT 1927, 60.

²⁴ Viz KVĚT 1927, 151.

²⁵ Viz KVĚT 1927, 123–158.

rozdělil J. Květ da Gaibanovskou produkci do tří skupin souběžně vznikajících, rozvíjejících se a dozrívajících.²⁶ V jejich vývoji dokumentoval mnohé styčné znaky, ale v podstatě uvedené skupiny charakterizoval různou mírou nezávislosti na umění Byzance.²⁷ Současně také rozebral vztah těchto tří skupin k *Františkánské bibli* (XII.B.13).²⁸ Na závěr navrhuje lokalizaci *Bible* (XII.B.13) do kláštera menších bratří u sv. Františka na Starém Městě pražském.²⁹ Na základě důsledné formální analýzy, díky níž doložil blízkou příbuznost stylu *Františkánské bible* (XII.B.13) s rukopisy benátsko-padovského okruhu a dále s malířskými památkami středoevropskými, dochází k dataci rukopisu na samotný skloněk 13. století.³⁰

Následně v roce 1931 opět **Jan Květ** vyslovuje předpoklad o účasti italských iluminátorů ve *Františkánské bibli* (XII.B.13), *Oseckém lekcionáři*,³¹ *Žaltáři z Cambridge*³² a v *Admontském misálu*.³³ Všichni Italové sledované doby se podle J. Květa vyjadřovali slohem charakteristickým pro padovskou dílnu Giovanniho

---

²⁶ Jádro produkce spojované s Giovanni da Gaibanem rozdělil J. Květ (viz KVĚT 1927, 141–158) na tři skupiny:

1. skupina: *Epištolář Giovanniho da Gaibana*, dokončený 1259 v Padově; *Misál kláštera v Admontu*, 1279–1285; *Žaltář knihovny Yates Thompsonovy v Londýně (dnes Žaltář z Cambridge)*, kolem roku 1259
2. skupina: *Bible knihovny sv. Marka v Benátkách (dnes Velká čtyřsvazková Bible z Marciany)*, po roce 1259; *Bible dómu v Gorici*, asi poslední čtvrtina 13. století; *Epištoly sv. Pavla v archivu opatství sv. Pavla v Lavantalu v Korutanech*, asi poslední čtvrtina 13. století
3. skupina: *pět antifonářů z františkánského kláštera v Zadaru v Dalmácii*, druhá polovina – konec 13. století; *Ordo ritu akvilejského z gorického semináře z Akvileje*, po roce 1235.

²⁷ Viz KVĚT 1927, 141–158.

²⁸ Viz KVĚT 1927, 141–158.

²⁹ KVĚT 1927, 150–151.

³⁰ KVĚT 1927, 151–156. Později v průběhu dalšího bádání byla datace *Františkánské bible* (XII.B.13) posunuta do let 1270–1290, viz STEJSKAL 1976, 13. S dalším zpřesněním datace do let 1270–1280 přichází J. Krása, viz KRÁSA 1990, 56. K této dataci se nověji přiklání také V. Kubík, viz KUBÍK 2008, 155; nejnověji L. Panušková s H. Hlaváčkovou, viz PANUŠKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ 2010, 533 a V. Kubík, viz KUBÍK 2014a, 246–247.

³¹ *Osecký lekcionář* (Praha, NK ČR, I.A.59 – dříve Osek 76) kolem 1280–1300, viz HLAVÁČKOVÁ 2010, 430–431 (se shrnutím základní literatury); WINZELER 2011, 153–160; nejnověji KUBÍK 2014b, 248 a WINZELER 2016, 4–13.

³² *Žaltář z Cambridge* – v době J. Květa zv. *Thompsonův žaltář* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) 1260–1266, viz JAMES 1902, 330–353; KVĚT 1927, 141–158; HÄNSEL-HACKER 1954a, 7–9; BELLINATI / BETTINI 1968, 98–99, 101–102; WOLMALD / GILES 1982, 414–429; KRÁSA 1990, 52, 56; MARIANI CANOVA 1990, 174–176; VALAGUSSA 1991, 12–13; MARIANI CANOVA 1999, 52–54 (se shrnutím literatury); nověji SCRASE / MUNRO et al. 2005, 211; BINSKI / PANAYOTOVA 2005, 176–178; PANAYOTOVA 2006, 36; BOSSETTO 2009, 51–61; BOSSETTO 2010, 6–17 (se shrnutím literatury); nejnověji MORGAN / PANAYOTOVA / REYNOLDS 2011, 94–95; TRIPPS 2012, 40–42.

³³ KVĚT 1931, 236; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), viz BUBERL 1911, 121–132; KVĚT 1927, 101–111, 141–158; HÄNSEL-HACKER 1954a, 4–5; BELLINATI / BETTINI 1968, 98–99, 101–102, 105; VALAGUSSA 1991, 6–7; MARIANI CANOVA 1999, 55–56 (se shrnutím literatury); TRIPPS 2012, 40.

da Gaibana.³⁴ „Lze tak soudit zejména pro vysokou uměleckou hodnotu, čistotu slohu a technickou dokonalost některých miniatur, dále také pro prostup italských a byzantských vlivů, které na samém sklonku 13. století s novou intenzitou zasahují do Čech.“³⁵ Tehdy do Čech podle J. Květa „přicházely typicky italské malířské dekorativní prvky a jedním z šířitelů tohoto slohu, který vychází z centra padovského a který se u nás projevil právě ve *Františkánské bibli* (XII.B.13), jsou františkáni“.³⁶ „Prostředím, kterým tyto první italské malířské vlivy byly sděleny do Čech, byly východní země alpské.“³⁷ J. Květ proto počítal s aktivní účastí italských iluminátorů, kteří odcházeli pracovat za Alpy.³⁸

V roce 1934 hodnotí **Alfred Stange** výzdobu *Františkánské bible* (XII.B.13) jako vynikající doklad da Gaibanovského stylu, který je podle autora prokazatelný nejprve v *Žaltáři z Cambridge* (ms. 36.1950)³⁹ a ve své klasické formě se nachází v *Epištoláři padovské katedrály*.⁴⁰ Práce da Gaibanovské dílny zasahovala na sever do Admontu a Salcburku a odtud vedla cesta do Prahy.⁴¹ Výzdobu *Františkánské bible* (XII.B.13) bezprostředně spojuje s *Admontským misálem* (ms. La 222).⁴² Stylovou příbuznost mezi *Žaltáři z Cambridge* (ms. 36.1950) a *Epištolářem padovské katedrály* (ms. E. 2) shledal již J. Květ, který také současně uvažoval nad přenosem motivů z Padovy na sever, za Alpy do Admontu.⁴³ Stangeho propojení *Františkánské bible* (XII.B.13) s *Admontským misálem* (ms. La 222) vychází též z J. Květa.⁴⁴

Na Květova východiska poté v roce 1935 navázal i **Antonín Matějček**, který také spojuje výzdobu *Františkánské bible* (XII.B.13) s benátským a padovským

---

³⁴ KVĚT 1931, 236.

³⁵ KVĚT 1931, 236.

³⁶ KVĚT 1931, 235.

³⁷ Viz KVĚT 1931, 236.

³⁸ Viz KVĚT 1931, 236.

³⁹ K rukopisu viz pozn. 32.

⁴⁰ STANGE 1934, 165. K *Padovskému epištoláři* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, viz zejména BUBERL 1911, 121–132; KVĚT 1927, 63–100, 141–158; HÄNSEL-HACKER 1954a, 3–4; BELLINATI / BETTINI 1968; VALAGUSSA 1991, 4–6; MARIANI CANOVA 1999, 47–51 (se shrnutím literatury); nověji CORRIE 2004a, 465–466; nejnověji KUBÍK 2008, 155; BOSSETTO 2009, 51–61; TRIPPS 2012, 37–39.

⁴¹ STANGE 1934, 165.

⁴² Viz STANGE 1934, 165. K *Admontskému misálu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) viz pozn. 33.

⁴³ Viz KVĚT 1927, 115–122, 109–111.

⁴⁴ Viz KVĚT 1927, 144–146.

okruhem. Svědčí pro to figurální iniciály, jejichž malíři čerpali z bohatého zdroje severoitalské knižní malby.⁴⁵ Prostředníky mezi Itálií a Prahou byly podle A. Matějčka františkáni, kteří si na Starém Městě pražském zřídili dílnu.⁴⁶ V této souvislosti o františkánech, jakožto šířitelích italských dekorativních prvků, rovněž uvažoval také J. Květ, a to již v roce 1927.⁴⁷

V roce 1948 se k *Františkánské bibli* (XII.B.13) **Jan Květ** opět vrací.⁴⁸ Shrnuje výsledky svého dosavadního bádání. Podle něj je hlavní složka výzdoby „malovaná pod silným vlivem slohu, který se vyvinul v iluminátorském umění severoitalském, v okruhu padovském, v době kolem poloviny 13. století.“⁴⁹ Klasickým dílem tohoto stylu je již zmiňovaný *Padovský epištolář Giovanniho da Gaibana* (ms. E. 2),⁵⁰ jehož iluminátor se podle J. Květa vyučil svému umění u některého z řeckých malířů pracujících v Benátkách.⁵¹ Jen tak je možné (dle J. Květa) vysvětlit „silný byzantský přízvuk,“ kterým se vyznačují miniatury *Padovského epištoláře* (ms. E. 2).⁵² Styl Giovanniho da Gaibana se poté postupně šířil do alpských zemí a ještě dále za Alpy.⁵³ Z alpských míst zaujímá významnou pozici benediktinský klášter v Admontu ve Štýrsku, kde vznikl tzv. *Admontský misál* (ms. La 222),⁵⁴ který J. Květ považuje za spojovací článek mezi *Padovským epištolářem* (ms. E. 2) a pražskou *Bibli* (XII.B.13).⁵⁵

Nedlouho poté, v souvislosti s padovskou malířskou školou Giovanniho da Gaibana, se problematiku *Františkánské bible* (XII.B.13) dotkla **Ingrid Hänsel-Hacker** (1954).⁵⁶ Badatelka důrazně prohloubila a rozšířila tematický rozsah studia o Giovannim da Gaibanovi důslednou analýzou jeho významu pro středoevropské malířství. Důraz mimo jiné kladla na středoevropské souvislosti tvorby padovské dílny

---

⁴⁵ MATĚJČEK 1935, 19.

⁴⁶ Viz MATĚJČEK 1935, 19.

⁴⁷ Viz KVĚT 1927, 151; KVĚT 1931, 235.

⁴⁸ KVĚT 1948, 181–185.

⁴⁹ KVĚT 1948, 182.

⁵⁰ Viz pozn. 40.

⁵¹ KVĚT 1948, 182.

⁵² Viz KVĚT 1948, 182.

⁵³ KVĚT 1948, 182.

⁵⁴ Viz pozn. 33.

⁵⁵ Viz KVĚT 1948, 185.

⁵⁶ Viz HÄNSEL-HACKER 1954a, 3–46.

a jejich provázání s aktivitami Vladislava Slezského, biskupa v Padově a poté i v Salcburku.⁵⁷ Ačkoliv I. Hänsel-Hacker cituje J. Květa, nepřejala jeho koncepci vývoje. Na rozdíl od J. Květa ji chápe v duchu starších tradic jako postupné, za sebou řazené umělecké výkony, které lineárním způsobem naplňují výraz určité tendence.⁵⁸ Výzdoba *Františkánské bible* (XII.B.13) je podle badatelky dokladem, že umělecká činnost vynikajících mistrů padovské školy, kteří působili za Alpami, jako například iluminátor *Admontského misálu* (ms. La 222) nebo malíř *nástěnných maleb v kostele sv. Mikuláše u Matrei* ve východním Tyrolsku, „nezůstala bez vlivu na domácí síly“.⁵⁹ Iluminace *Františkánské bible* (XII.B.13) podle citované badatelky patří do poslední čtvrtiny 13. století, což I. Hänsel-Hacker dokládá zjemněním a zostřením forem ruku v ruce se silně gotizujícím písmem.⁶⁰ Původní dataci na závěr století tedy rozšiřuje.

V roce 1969 dochází k posunu datování *Františkánské bible* (XII.B.13) i **Gerhard Schmidt**: navrhuje zařadit rukopis do rozmezí let 1270–1280.⁶¹

Záhy v roce 1970 situuje sledovanou *Bibli* opět do františkánského kláštera na Starém Městě pražském také **Miloslav Bohatec**.⁶² Shodně s J. Květem se přiklání k názoru, že jeden z iluminátorů byl Ital.⁶³

V roce 1976 v souvislosti s náhrobníkem dcery Václava II. Guty se *Bibli františkánskou* (XII.B.13) zabýval **Karel Stejskal**,⁶⁴ jenž navrhuje rukopis datovat do let 1270–1290 a jeho vznik rovněž spojuje s mnišskou dílnou, která působila

---

⁵⁷ Viz HÄNSEL-HACKER 1954a, 35–39.

⁵⁸ K uvedenému názoru viz KUBÍK 2008, 153;

Základní vývojové stupně I. Hänsel-Hacker oddělila takto:

1. stupeň: *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259; *Relikviářové desky z Basileje*.
2. stupeň: *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) 1255–1265; *Misál z Amontu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) třetí čtvrtina 13. století; *Misál ze Sv. Havla* (St. Gallen, Stiftsbibliothek, Cod. 857) druhá polovina 13. století.
3. stupeň: *Vídeňský žaltář* (Wien, ÖNB, Cod. 1898) kolem 1270; *Žaltář z Oxfordu* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) 1266.

⁵⁹ Viz HÄNSEL-HACKER 1954a, 38; HÄNSEL-HACKER 1954b, 109–125. Na tento fakt – vliv da Gaibanovské dílny za Alpami, v Salcburku upozornil v roce 1934 A. Stange, viz STANGE 1934, 165.

⁶⁰ Viz HÄNSEL-HACKER 1954a, 39.

⁶¹ SCHMIDT 1969, 168. Do doby kolem roku 1270 datoval rukopis také J. Krása, viz KRÁSA 1982, 56, nověji P. Brodský, viz BRODský 2000, 135; dále například V. Kubík, viz KUBÍK 2008, 155; PANUŠKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ 2010, 534–539; PANUŠKOVÁ 2011a, 168–169 a nejnověji KUBÍK 2014a, 246–247.

⁶² BOHATEC 1970, obr. 87. Jako první s touto teorií vystoupil J. Květ, viz KVĚT 1927, 151.

⁶³ Viz KVĚT 1927, 151; BOHATEC 1970, obr. 87.

⁶⁴ STEJSKAL 1976, 10–17.

v prostorách minoritského kláštera v Praze Na Františku.⁶⁵ Zmiňovaného Godefrida považuje shodně s J. Květem za iluminátora první části *Bible* (XII.B.13).⁶⁶ Spolu s ním (podle K. Stejskala) rukopis iluminovali tři řádoví bratři, případně konvrši.⁶⁷ Ti pokračovali v umělecké orientaci na Benátky, nastoupené v naší knižní malbě již před polovinou 13. století.⁶⁸ Osvojili si byzantinizující sloh, reprezentovaný *Padovským epištolářem* (ms. E. 2),⁶⁹ iluminovaným v roce 1259 benátskými žáky tamějších řeckých mistrů.⁷⁰ V případě *Františkánské bible* (XII.B.13) ovládal nejlépe tento padovský styl Čtvrtý iluminátor, jenž byl i dle K. Stejskala pravděpodobně Ital.⁷¹ Opět tedy jde pouze o dílčí korekce názorů J. Květa.⁷²

Následně v roce 1977 **Jiří Mašín** vyslovuje domněnku, že objednavatelem rukopisu byl minoritský klášter u sv. Jakuba.⁷³

V letech 1982 a 1983 se k rukopisu vrací **Karel Stejskal**, a to v souvislosti s profánní výzdobou, respektive droletickými motivy.⁷⁴ Jde o rozmanité fantaskní bytosti, známé středověku z antických výtvarných památek a literárních děl, hlavně z oblíbené encyklopedie Plinia staršího.⁷⁵ Patří k nim trpaslík Pygmej, který je ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) namalován s pohárem v ruce.⁷⁶ Jiná miniatura představuje kejklíře oblečeného do chlupaté masky, jak hraje na fidulu.⁷⁷ Jejich nástupcem je podle K. Stejskala karnevalová postava, která se u nás těšila oblibě po celý středověk.⁷⁸

---

⁶⁵ STEJSKAL 1976, 13.

⁶⁶ Viz STEJSKAL 1976, 13.

⁶⁷ STEJSKAL 1976, 14.

⁶⁸ STEJSKAL 1976, 14.

⁶⁹ K rukopisu viz pozn. 40.

⁷⁰ STEJSKAL 1976, 14.

⁷¹ STEJSKAL 1976, 14. K této teorii viz KVĚT 1927, 151.

⁷² Srov. STEJSKAL 1976, 14 s KVĚT 1927, 55–61, zejména 60–61.

⁷³ MAŠÍN 1977, 148.

⁷⁴ STEJSKAL 1982, 72; STEJSKAL 1983, 344, 345, 348, 349.

⁷⁵ STEJSKAL 1982, 72; NĚMEČEK 1974 (Plinius Starší).

⁷⁶ Viz iniciála P – aulus apostolus na fol. 330r [I.146].

⁷⁷ Iniciála U – erbum domin[i] na fol. 145r [I.14].

⁷⁸ STEJSKAL 1982, 72.

V témže roce (1982) shrnuje **Josef Krása** starší umělecko-historické přehledy a současně také přístupy k umění 13. století.⁷⁹ Zabývá se dochovanými uměleckými díly 13. století, mezi nimi i *Františkánskou biblí* (XII.B.13).⁸⁰ Od J. Květa přebírá názor, že kniha byla v majetku kláštera minoritů v Praze Na Františku,⁸¹ odkud se dostala do majetku kláštera augustiniánů kanovníků v Roudnici nad Labem.⁸² Oproti J. Květovi ale J. Krása předpokládá, že dílna, v níž rukopis vznikl, byla složená z laiků a frater Godefridus, J. Květem považovaný za Prvního malíře, byl spíše písařem nebo představeným konventu, který *Bibli* (XII.B.13) objednal.⁸³ J. Krása dále nesdílí názor J. Květa, že by některý z trojice malířů Nového zákona pocházel z Itálie.⁸⁴ Upozorňuje též na dosud nedostatečné zhodnocení vztahu mezi figurálním stylem Prvního malíře a skupinou iluminovaných rukopisů ze středního Porýní, do níž patří *Mohučský evangeliář*,⁸⁵ *Fragment cisterciáckého Lektionáře v Hamburku*⁸⁶ a *Řehořova řezenská Moralia v Herzogenburku*.⁸⁷ Na závěr mírně posunuje a zpřesňuje dataci, a to do doby kolem roku 1270.⁸⁸

Následně se v roce 1983 vrací **Karel Stejskal** spolu s **Jiřím Kropáčkem** k teorii vzniku rukopisu v minoritském klášteře na Starém Městě pražském.⁸⁹ Za Prvního iluminátora *Bible* (XII.B.13) opět považují františkána fratera Godefrida, s nímž

---

⁷⁹ KRÁSA 1982, 23–33.

⁸⁰ KRÁSA 1982, 55–58.

⁸¹ Viz KVĚT 1927, 7; KRÁSA 1982, 55.

⁸² Viz KVĚT 1927, 7; KRÁSA 1982, 55.

⁸³ Viz KRÁSA 1982, 55. K názoru J. Květa viz KVĚT 1927, 56.

⁸⁴ KRÁSA 1982, 55–56. K uvedenému názoru J. Květa viz KVĚT 1927, 151. Nad možností podílu italského iluminátora uvažoval také K. Stejskal, viz STEJSKAL 1976, 14.

⁸⁵ K tomuto vztahu viz SWARZENSKI 1936, 36. K *Mohučskému evangeliáři* (Aschaffenburg, Hofbibliothek, Ms. 13) kolem 1260, viz zejména GÖNNA 1998, 131–153; WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2007 (se shrnutím literatury); nověji EUW 2008, 11–21 a nejnověji WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2011d, 193–214.

⁸⁶ *Fragment cisterciáckého Lektionáře* (Hamburg, Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg, Cod. in scrin. 1) kolem 1250–1260, viz BRANDIS 1972, 23–24; KROOS 1977a, 540; PALMER 1998a, 161–163, PALMER 1998b, 194; nejnověji STORK 2008, 37–51; STORK 2010, 31–57; STORK 2011a, 284–287; STORK 2011b, 1108.

⁸⁷ KRÁSA 1982, 56. K *Řehořovým moraliím* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) krátce po polovině 13. století, viz SWARZENSKI 1930, 9–25; nejnověji WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2011a, 1108–1111.

⁸⁸ KRÁSA 1982, 56.

⁸⁹ STEJSKAL / KROPÁČEK 1983, 503. O dílně působící v uvedeném klášteře hovořil již v roce 1976 K. Stejskal, viz STEJSKAL 1976, 10–17 a ještě dříve v roce 1935 A. Matějček, viz MATĚJČEK 1935, 19.

na výzdobě rukopisu pracovali tři řádoví bratři, z nichž třetí byl snad Ital.⁹⁰ Uvažují tedy opět v intencích zmíněného Květa rozboru.⁹¹

Záhy v roce 1984 shrnuje **Karel Stejskal** své dosavadní názory v rámci zatím nejucelenější syntézy českého středověkého umění.⁹²

V roce 1984 a následně ještě v roce 1989 se k teorii vzniku *Bible* (XII.B.13) v klášteře minoritů v Praze Na Františku přidala **Helena Soukupová**.⁹³ Jednoznačně se domnívá, že *Františkánská bible* spolu s *Oseckým lekcionářem* (I.A.59 – dříve Osek 76) vznikly ve skriptoriu františkánského kláštera na Starém Městě pražském.⁹⁴ Skriptorium v Anežském klášteře se však do dnešní doby nepodařilo doložit.⁹⁵ Shodně s J. Krásou upozorňuje na souvislosti první části *Františkánské bible* (XII.B.13) s významnou skupinou středorýnských rukopisů z doby kolem roku 1260, zejména s výše zmíněnými *Moralii z Herzogenburku* (Cod. 95).⁹⁶ Tyto vazby H. Soukupová navrhuje vysvětlit zásahem některých vynikajících osobností františkánského řádu, k nimž nesporně patřil vzdělaný Konrád, původem z Wormsu, který téměř dvacet let působil mezi hlavními rádci Anežky, donátorky kláštera, ve věcech řádových.⁹⁷ Zcela nevylučuje, že některé ze středorýnských rukopisů, zejména uvedená *Moralia* (Cod. 95), mohly mít svůj původ v Praze.⁹⁸ Dále na základě spojení Anežky Přemyslovny s Itálií, písemného i přímého, vysvětluje „silný zásah italského umění“ do české knižní produkce.⁹⁹ V nových souvislostech vidí také výraznou orientaci české knižní malby k sasko-durynskému okruhu.¹⁰⁰ Jako velmi pravděpodobné se H. Soukupové jeví, že Anežčin stavební program navazoval na příklad durynských

---

⁹⁰ STEJSKAL / KROPÁČEK 1983, 503. K uvedené teorii viz KVĚT 1927, 151.

⁹¹ KVĚT 1927, 236.

⁹² STEJSKAL 1984, 288–289.

⁹³ SOUKUPOVÁ 1984, 69–97; SOUKUPOVÁ 1989, 162–163.

⁹⁴ SOUKUPOVÁ 1984, 81–82. Tuto domněnku již dříve navrhl J. Květ, viz KVĚT 1927, 7, 150–151, dále se k ní přiklonil také K. Stejskal, viz STEJSKAL 1976, 13.
K *Oseckému lekcionáři* (Praha, NK ČR, I.A.59 – dříve Osek 76) viz pozn. 31.

⁹⁵ Viz BOLDAN 1990, 92–93. H. Soukupová situuje do skriptoria Anežského kláštera také například vznik *Antifonáře sedleckého* (Praha, NK ČR, XIII.A.6). Ovšem podle K. Boldana není její teorie nikterak podložena, viz BOLDAN 1990, 92–93.

⁹⁶ Viz SOUKUPOVÁ 1984, 90; KRÁSA 1982, 56.

⁹⁷ SOUKUPOVÁ 1984, 90.

⁹⁸ SOUKUPOVÁ 1984, 90. Nejnovější studie hovoří jednoznačně o středorýnském, snad mohučském původu *Moralii* (Cod. 95), viz STORK 2008, 44–45; STORK 2012, 421.

⁹⁹ SOUKUPOVÁ 1984, 91.

¹⁰⁰ Viz SOUKUPOVÁ 1984, 91.

landkrabat a odtud vyšel také podnět k samostatné produkci iluminovaných rukopisů, jež byly nezbytnou součástí klášterního vybavení.¹⁰¹

V roce 1990 vychází studie **Josefa Krásky**,¹⁰² v níž se sice vrací k teorii vzniku *Františkánské bible* (XII.B.13) pro konvent františkánů v Praze,¹⁰³ ale pochybuje o trvalé usedlosti dílny, neboť v této době je možné předpokládat činnost vícera pohyblivých ateliérů, měnících často svá působiště.¹⁰⁴ S jistotou také nelze potvrdit, zdali šlo o dílnu řádovou, obsazenou františkány, jak předpokládala dosavadní literatura.¹⁰⁵ O frateru Godefridovi opět uvažuje jako o písaři nebo osobě zasloužilé o budování kláštera.¹⁰⁶ Vedoucí osobností ateliéru byl dle J. Krásky malíř iluminací ke starozákonním knihám.¹⁰⁷ Jemu patří zásluha na zformování hlavních výrazových prostředků dílny. „Zvolil zcela osobitou, působivou barevnou skladbu a bděl nad vzácně vysokou technickou úrovní malířského provedení.“¹⁰⁸ Sám snad vyšel z okruhu výjimečné středorýnské dílny, která vytvořila *Zlatý evangeliář mohučský* (Ms. 13), *Moralia v Herzogenburku* (Cod. 95) a *Fragmenty hamburské* (Cod. in scrin. 1).¹⁰⁹ „Po vyčerpání dolnosaských ohnisek to byla v polovině 13. století a krátce po něm umělecky patrně nejvýznamnější a jistě nejvlivnější dílna, zasahující svým působením také naši oblast.“¹¹⁰ „Podařilo se jí přeformovat expresivní styl z počátku století, od jehož byzantských pramenů ji už oddělovala značná distance. Čerpala silněji z raně gotického sochařství i ze sklomaleb, přímou cestou se k ní dostávaly i impulzy západní, pařížské knižní malby první poloviny 13. století. Dokázala vystupňovat statutárnost figur, dát masu jejich drapérií, hluboce rozbrázděné a ostře na sebe narážející, do služeb silné a opět autentické výrazové exaltace.“¹¹¹ Příčinou proměny našeho malíře bylo dle J. Krásky setkání s dílnou padovských iluminátorů, v jejímž rámci nejspíše po nějaký čas

---

¹⁰¹ Viz SOUKUPOVÁ 1984, 91.

¹⁰² KRÁSA 1990, 37–58.

¹⁰³ Viz KRÁSA 1990, 37.

¹⁰⁴ Viz KRÁSA 1990, 45.

¹⁰⁵ KRÁSA 1990, 45. K řádové dílně viz KVĚT 1927, 7, 150–151; STEJSKAL 1976, 13; nověji SOUKUPOVÁ 1984, 81–82; nejnověji SOUKUPOVÁ 2011, 180, 190.

¹⁰⁶ KRÁSA 1990, 45; KRÁSA 1982, 55. O Godefridovi jako písaři *Bible* (XII.B.13) hovořil již A. Woltmann, viz WOLTMANN 1877, 19–20.

¹⁰⁷ KRÁSA 1990, 45.

¹⁰⁸ KRÁSA 1990, 45.

¹⁰⁹ KRÁSA 1990, 45. K rukopisům viz pozn. 85, 86, 87.

¹¹⁰ KRÁSA 1990, 45.

¹¹¹ KRÁSA 1990, 45, 50.

přímo pracoval.¹¹² Byl to zřejmě dosti ojedinělý způsob vyrovnání středoevropského umělce s vyspělou malířskou kulturou severoitalského 13. století.¹¹³ Podle J. Krásky přitom došlo k proměně celého dekorativního aparátu; dosti přísně abstrahovaný ornament středorýnské dílny nahradily nové tvary vnějších polí a iniciál převážně z plastických dřívků a dračích těl. Jejich ornamentální výzdoba má sice v základu tvary podobné jako starší západní a soudobé středoevropské rukopisy, ale charakteristickou se stává bohatší barevná škála, jejíž tóny jsou záalpské malbě zcela cizí a dále také bujnější fantazie tvarů. Okouzlení světelně plastickou modelací italské malby (podle J. Krásky) poznamenalo i postavy, které jinak v typech i drapériích téměř nedoznaly změn. „Na vrcholcích objemů světélkuje nervní bílá kresba, propůjčující některým figurám až jistou přízračnost.“¹¹⁴ Stejně pozoruhodný jako zformování této dílny je pro J. Krásku také její další vývoj; už v *Bibli* (XII.B.13), v novozákonní části působily nové, mladší síly, které se naplno uplatnily v *Oseckém lekcionáři* (I.A.59 – dříve Osek 76).¹¹⁵ Projev dílny byl „prostoupen novým duchem, moderním cítěním, sourodým s úsilím jiných středoevropských dílen, které se také propracovávaly ke gotice touto relativně samostatnou nebo řekněme spíše složitě prostředkovanou cestou, bez přímé opory francouzských rukopisů a maleb“.¹¹⁶ Už u velkých iniciál k Evangelium podle sv. Matouše, Evangelium podle sv. Jana a Skutkům apoštolským lze tušit nový, silnější příklon k monumentálním vzorům. Nebyla to asi přímo plastika, udávající jinak základní impulzy ke stylovým posunům, ale spíše sklomalba a nástěnná malba, které je prostředkovaly.¹¹⁷ Podle J. Krásky dochází ke zjasnění koloritu, exaltace je střídána harmonickým, ušlechtilým výrazem. J. Krása rovněž zdůraznil, že činnost dílny neměla jen epizodický charakter, půdu jí připravovaly četné importy italských rukopisů, přímé působení italských umělců v rakouských zemích i v Čechách už před rokem 1300 a také asimilace italských obrazových typů.¹¹⁸ V mnohých názorech se J. Krása shoduje s J. Květem, v jiných se s ním rozchází. Oba badatelé shodně navrhují určení rukopisu

---

¹¹² KRÁSKA 1990, 52.

¹¹³ KRÁSKA 1990, 56.

¹¹⁴ KRÁSKA 1990, 56.

¹¹⁵ K uvedenému rukopisu viz pozn. 31.

¹¹⁶ KRÁSKA 1990, 56.

¹¹⁷ KRÁSKA 1990, 56.

¹¹⁸ KRÁSKA 1990, 56–57.

pro františkánský klášter v Praze.¹¹⁹ Odlišné jsou však úvahy nad iluminátorskou dílnou¹²⁰ nebo nad iluminátorem či dle J. Krásy spíše písařem Godefridem.¹²¹

V témže roce **Ivan Hlaváček** spolu s **Josefem Krásou** konstatují, že asi kolem roku 1270 nalezla v Praze působiště vynikající malířská dílna, z níž vyšla právě výzdoba *Bible františkánské* (XII.B.13) a *Oseckého lekcionáře* (I.A.59 – dříve Osek 76).¹²² O františkánovi „frateru Godefridovi“ soudí, že byl pravděpodobněji písař kodexu, nikoliv malíř, a dílnu tvořila spíše skupina laiků, která pracovala na zakázkách pro různé objednavatele.¹²³ V miniaturách doznívá grafický expresivní styl ostře lomených záhybů. Mladší síly dílny se však jednoznačně přiklánějí k novému výtvarnému proudu, projevujícímu se zklidněním a ucelením obrysu postav harmoničtěji utvářených, tedy příklonem ke gotické idealizaci.¹²⁴ Dekorativní systém, iniciály z hladkých dřívků a dračích těl, zvláštní barevnost a živý modelační způsob převzala tato dílna od severoitalských iluminátorů působících nejprve v Padově a později za Alpami, kde pracovali na výzdobě rukopisů pro rakouské kláštery, na skvostném *Žaltáři z Cambridge* (ms. 36.1950) a dalších dílech.¹²⁵ Jako charakteristický rys našeho prostředí vystupuje tedy už na sklonku 13. století potřeba syntézy, daná i geografickou polohou českých zemí, jejich otevřeností novým uměleckým proudům, přicházejícím ze západu a z jihu.¹²⁶

Na „vliv“ středorýnských děl, který je ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) patrný zejména v uspořádání figur, upozornila po J. Krásovi (1982) také **Katharina Hranitzki**

---

¹¹⁹ Srov. KRÁSA 1990, 37 a KVĚT 1927, 148–151.

¹²⁰ Srov. KRÁSA 1990, 45 a KVĚT 1927, 7, 150.

¹²¹ Srov. KRÁSA 1990, 45 a KVĚT 1927, 7, 148–150.

¹²² Viz HLAVÁČEK / KRÁSA 1990, 62. K *Oseckému lekcionáři* (I.A.59 – dříve Osek 76) viz pozn. 31.

¹²³ HLAVÁČEK / KRÁSA 1990, 62.

¹²⁴ HLAVÁČEK / KRÁSA 1990, 62.

¹²⁵ HLAVÁČEK / KRÁSA 1990, 62. K *Žaltáři z Cambridge* (ms. 36.1950) viz pozn. 32. Z dalších děl jde zejména o *Admontský misál* (ms. La 222). K rukopisu viz pozn. 33. Dále jde o *Dvousvazkovou Bibli z Altzelli* (Leipzig, UB, Ms 13, 14) 1260–1265, viz HELSSIG 1935, 12–16; DEBES 1989, 69; VALAGUSSA 1991, 10–11; MACKERT 2012, 20–22; TRIPPS 2012, 37–52, *Sedmisvazkovou Bibli uloženou dnes v lipské univerzitní knihovně* (Leipzig, UB, Ms 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89) 1260–1265, viz HELSSIG 1935, 39–40, 43–44, 47–48, 65–69, 74–76, 90–93; VALAGUSSA 1991, 10–11; MACKERT 2012, 20–22; TRIPPS 2012, 37–52, *Misál z kláštera Seitenstetten* (New York, Pierpont Morgan Library, M. 855) po roce 1265. K rukopisu viz MILLAR 1930, 20; HÄNSEL-HACKER 1954a, 6–7; HARRSEN / BOYCE 1953, 8; NEW YORK 1957, 18; BERGER-FIX 1980b, 71–82; VOELKE 1980, 56–57; CORRIE 1987, 111–123; VALAGUSSA 1991, 6–8; MARTIN 1993, 96–119; MARIANI CANOVA 1999, 57–60; CORRIE 2004b, 468–469 (se shrnutím literatury).

¹²⁶ HLAVÁČEK / KRÁSA 1990, 62–63.

(1993).¹²⁷ Italské elementy, které se v rukopise projevily, mohly být podle citované badatelky zprostředkovány importem děl.¹²⁸

Následně se problematikou středoevropského Zackenstilu ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) zabývali **Andreas Fingernagel** a **Martin Roland**,¹²⁹ a to v souvislosti s *Videňským žaltářem* a *Bibli z Kremže*.¹³⁰

Velmi důležitá práce ke studiu da Gaibanovské dílny pochází z ruky **Giordany Mariani Canova**,¹³¹ která v roce 1999 upřesnila okruh sledovaných rukopisů.¹³² Při studiu pracovala s formální analýzou, metodou, již důsledně používal i J. Květ, jehož práci G. Mariani Canova ovšem neznala. Výsledky stylového rozboru propojila s kulturněhistorickými přístupy a došla k následujícím závěrům: styl Giovanniho da Gaibana vychází i přes kvalitativní izolovanost hlavního díla skupiny – *Epištoláře padovské katedrály* (ms. E. 2) – jednoznačně z tradic benátské školy.¹³³ V souladu s J. Květem konstatuje, že vyhraněný charakter padovské školy druhé poloviny 13. století výrazně působil na italské knižní malířství jako prostředkující spojnice mezi pozdně románskou byzantizující tradicí a vznikajícím novým systémem italské gotické iluminace.¹³⁴ Prostřednictvím salcburského arcibiskupa Vladislava Slezskeho, objednavatele klíčového díla da Gaibanovské skupiny – *Padovského epištoláře* (ms. E. 2), působila padovská škola i na středoevropské malířství.¹³⁵ Těsnější souvislosti mezi da Gaibanovskou dílnou a záalpskými díly je potřeba omezit na salcburskou diecézi nebo oblasti spojené různými vazbami se starším bratrem Vladislava Slezskeho

---

¹²⁷ HRANITZKY 1993, 55–66.

¹²⁸ HRANITZKY 1993, 65.

¹²⁹ FINGERNAGEL / ROLAND 1997, 57–78.

¹³⁰ *Videňský žaltář* (Wien, ÖNB, Cod. 1898) kolem 1270, viz TRENKLER / HOLTER / OETTINGER 1938, 64–68; HÄNSEL-HACKER 1954a, 9–10; BELLINATI / BETTINI 1968, 99; VALAGUSSA 1991, 13–14; FINGERNAGEL / ROLAND 1997, 57–64. *Kremžská bible* (Wien, ÖNB, Cod. 1170–1173) čtvrtá čtvrtina 13. století, viz TRENKLER / HOLTER / OETTINGER 1938, 57ff; FRIEDL 1930, 96, 139; HÄNSEL-HACKER 1954a, 38–39; SCHMIDT 1963, 101; 1000 JAHRE KUNST IN KREMS, Nr. 77; KRÁSA 1990, 57; VALAGUSSA 1991, 21; HRANITZKY 1993, 58; FINGERNAGEL / ROLAND 1997, 65–78.

¹³¹ MARIANI CANOVA 1999.

¹³² Do sledovaného okruhu chronologicky zahrнула *Epištolář padovské katedrály* (ms. E. 2), *Žaltář z Cambridge* (ms 36.1950), *Dvousvazkovou Bibli z Altzellu* (Ms 13, 14), *Misál z Admontu* (ms. La 222), *Oxfordský žaltář* (MS. Canon. Liturg. 370), *Misál z kláštera Seitenstetten* (M. 855), viz MARIANI CANOVA 1999, 17.

¹³³ MARIANI CANOVA 1999, 17, 63.

¹³⁴ MARIANI CANOVA 1999, 17–18 srov. s KVĚT 1927, 141–142.

¹³⁵ MARIANI CANOVA 1999, 17. K rukopisu viz pozn. 40.

Jindřichem III. Vratislavským¹³⁶ a současně je nutné oddělit přímý rozsah působení padovské školy od působení různých příbuzných stylových vrstev, například benátského malířství.¹³⁷ Badatelka dále chronologicky vymezila jádro da Gaibanovských rukopisů.¹³⁸

Nověji se *Františkánskou bibli* (XII.B.13) v souvislosti s produkcí dílny Giovanniho da Gaibana zabýval **Viktor Kubík**.¹³⁹ Výzdoba rukopisu dokumentuje pozdní období dílny Giovanniho da Gaibana a dnes je zahrnována do volnějšiho okruhu padovské školy či stylové tendence, jíž padovská škola ztělesňuje. *Františkánskou bibli* (XII.B.13) lze datovat do 70.–80. let 13. století,¹⁴⁰ ovšem pro další směřování padovského skriptoria jsou důležité již J. Květem naznačené vývojově pokročilé motivy, které souvisejí se vzrůstající plošností modelace a proměnou barevné škály od teplých tónů (ve vyvážené skladbě temně modré, šedé, fialové, s převahou červené, hnědé, oranžové, okrové i bílé) směrem k chladnější a tvrdší barevnosti tónů modré, zelené a šedé.¹⁴¹ Autor mimo jiné konstatuje, že právě vývoj těchto forem koresponduje i se směřováním stylově protipólné knižní produkce boloňské školy, ale také se soudobým autonomním vývojem benátské iluminace.¹⁴²

Poměrně záhy opět **Viktor Kubík**¹⁴³ spojuje významná díla orientovaná na pozdně románské stylové tradice, byzantismy a italismy, jako jsou *Antifonář sedlecký*,¹⁴⁴ *Mater verborum*,¹⁴⁵ *Žaltář pro dominikánky u sv. Anny v Praze*¹⁴⁶ nebo

---

¹³⁶ Bratr Vladislava Slezského Jindřich III. Vratislavský se roku 1257 oženil s Helenou, dcerou Albrechta Saského a právě pro ni vznikl *Žaltář z Cambridge* (ms. 36.1950), viz MARIANI CANOVA 1999, 18, 51, 53–54.

Se salcburským arcibiskupem Vladislavem Slezským a díky jeho příbuzenským vazbám ke slezským Piastovcům a saským Wettinům je spojitelná expanze da Gaibanova stylu na sever za Alpy a dále do střední Evropy.

¹³⁷ MARIANI CANOVA 1999, 17.

¹³⁸ *Epištolář padovské katedrály* (ms. E. 2), *Žaltář z Cambridge* (ms 36.1950), *Dvousvazková Bible z Altzellu* (Ms 13, 14), *Misál z Admontu* (ms. La 222), *Oxfordský žaltář* (MS. Canon. Liturg. 370). Do volně spojitelného okruhu s působností dílny řadí Mariani Canova *rukopisy z Gemony*, *Dvousvazkovou Bibli z New Yorku* (ms. 436), viz MARIANI CANOVA 1999, 17–18.

¹³⁹ KUBÍK 2008, 152–155.

¹⁴⁰ Do uvedených let datoval rukopis v roce 1969 G. Schmidt, viz SCHMIDT 1969, 168.

¹⁴¹ Viz KUBÍK 2008, 155. K barevným kvalitám z vývojového hlediska da Gaibanovy dílny viz KVĚT 1927, 72–76, 89, 95–96; HÄNSEL-HACKER 1954a, 12–13; BELLINATI/ BETTINI 1968, 73–80; MARIANI CANOVA 1999, 47–71.

¹⁴² KUBÍK 2008, 155.

¹⁴³ KUBÍK 2010, 342–350.

¹⁴⁴ *Antifonář sedlecký* (Praha, NK ČR, XIII.A.6) kolem 1240, viz KVĚT 1932, 419–420; KRÁSA 1978, 496–501; HLEDÍKOVÁ/HLAVÁČKOVÁ/EBEN 1995; HLAVÁČKOVÁ 1996, 3054–306; ŠUBRTOVÁ 2011b, 3–18 (se shrnutím literatury); nejnověji KUBÍK 2014c, 242–243.

druhá část *Františkánské bible* (XII.B.13), které mají společné kořeny v pozdně románských centrech Itálie, jež progresivním způsobem přispěly ke vzniku italského gotického systému výzdoby knih, na něž navázalo české knižní malířství 14. století.¹⁴⁷ Podle V. Kubíka lze vysvětlit příčinu udržování a rozvíjení této stylové orientace během 13. století mimo jiné například díky propojení našich zemí s Benátkami prostřednictvím ekonomických zájmů, dále konkrétními rodovými vazbami mezi severoitalským a středoevropským prostředím, konkrétně ve spojitosti s Vladislavem Slezským a Padovou, a také možnou přitažlivostí této stylové orientace ve vazbě na její kvalitativní i kvantitativní význam z hlediska dobového malířství Itálie (včetně stylového okruhu spojeného s uměním Fridricha II.).¹⁴⁸ Vladislav Slezský byl objednavatelem klíčového *Epištoláře padovské katedrály* (ms. E. 2), sepsaného do roku 1259, a současně byl také biskupem v Salcburku.¹⁴⁹ Jeho starší bratr kníže Jindřich III. Vratislavský si roku 1257 vzal Helenu, dceru Albrechta Saského, pro niž v da Gaibanově dílně vznikl *Žaltář z Cambridge* (ms. 36.1950),¹⁵⁰ jehož výzdoba spadá do třetí čtvrtiny 13. století a s nímž těsně souvisí i výzdoba *Dvousvazkové Bible z kláštera v Altzellu* (Ms 13, 14),¹⁵¹ dále *Misál z Admontu* (ms. La 222) zhotovený pro salcburskou diecézi¹⁵² a *Žaltář padovské katedrály* – tak zvaný *Oxfordský žaltář*,¹⁵³ sepsaný da Gaibanem roku 1266. Tedy jádro da Gaibanovské produkce. Na závěr V. Kubík konstatuje, že „setrvávání na pozdně románském stylu v malířství našich zemí i střední Evropy není ve 13. století zcela jednoznačně projevem konzervativnosti, ale v logice uměleckých a historických vztahů malíři střední Evropy sledují stylovou polohu toho, co bylo v italském malířství 13. století pěstováno jako nejskvělejší a nejpočetnější umělecký projev v knižní a v monumentální malbě. Tato orientace

---

¹⁴⁵ *Mater verborum* (Praha, KNM, X.A.11) kolem 1240, viz zejména WOCEL 1885, 186–188; KRÁSA 1985, 243–254; BRODSKÝ 2000, 86–89 (se shrnutím literatury); nejnověji k rukopisu viz KUBÍK 2014d, 240–241.

¹⁴⁶ *Žaltář pro dominikánky u sv. Anny v Praze* (Praha, NK ČR, I.H.7) 1240–1270, viz zejména KRÁSA 1982, 47–48 (se shrnutím starší literatury); HLEDÍKOVÁ 1990, 31–49; nejnověji KUBÍK 2014e, 244.

¹⁴⁷ KUBÍK 2010, 348.

¹⁴⁸ KUBÍK 2010, 348.

¹⁴⁹ KUBÍK 2010, 348.

¹⁵⁰ K uvedenému rukopisu viz pozn. 32.

¹⁵¹ K *Dvousvazkové Bibli z kláštera v Altzellu* (Ms 13, 14) viz pozn. 125.

¹⁵² K *Admontskému misálu* (ms. La 222) viz pozn. 33.

¹⁵³ *Oxfordský žaltář* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) 1266, viz MADAN 1897, 393; HÄNSEL-HACKER 1954a, 10; PÄCHT / ALEXANDER 1966, 8; BELLINATI / BETTINI 1968, 99; VALAGUSSA 1991, 11–12; MARIANI CANOVA 1999, 17; MARIANI CANOVA 2005, 162–163.

prostředkovala do našich zemí motivy, které byly v Itálii samé stavebními kameny nové systémové kvality.¹⁵⁴

Ve stejném roce se problematikou rukopisu *Bible františkánské* (XII.B.13) zabývaly **Hana J. Hlaváčková a Lenka Panušková** (2010).¹⁵⁵ Autorky se přiklánějí k možnosti vzniku *Františkánské bible* (XII.B.13) spolu s *Františkánským breviářem*¹⁵⁶ a *Lekcionářem Arnolda Míšeňského* (I.A.59 – dříve Osek 76)¹⁵⁷ ve stejné církevní dílně, kde mohli vedle sebe pracovat řeholníci i laici.¹⁵⁸ Sídlem této dílny byla s největší pravděpodobností Praha a dílna byla schopna plnit objednávky různých řádů včetně cisterciáků i františkánů.¹⁵⁹ Badatelky dále souhlasí s názorem J. Květa, že se na výzdobě rukopisu podíleli čtyři malíři, z nichž První, vůdčí osobnost dílny pocházející (dle J. Krásky) z oblasti středního Rýna, vytvořil výzdobu celé starozákonní části rukopisu. Na jeho novozákonním pokračování spolupracovali další tři malíři. Styl a charakter jednotlivých iluminací a ornamentiky vychází ze spojení středorýnské knižní malby s byzantskými vlivy, šířícími se do oblasti západně od Alp z Itálie.

V souvislosti s *Lekcionářem Arnolda Míšeňského* (I.A.59 – dříve Osek 76)¹⁶⁰ zmiňuje *Františkánskou bibli* (XII.B.13) i **Marius Winzeler**.¹⁶¹ Badatel učinil na základě studia písemných pramenů zásadní posun v dataci *Oseckého lekcionáře*, a to do let 1260–1264.¹⁶² Dále shrnuje kulturněhistorické okolnosti vzniku záalpské části

---

¹⁵⁴ KUBÍK 2010, 348.

¹⁵⁵ Viz PANUŠKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ 2010, 534–539.

¹⁵⁶ *Františkánský breviář* (Praha, knihovna Uměleckoprůmyslového musea, ms. 7681) 1270–1280, viz nověji PANUŠKOVÁ / VŠETEČKOVÁ 2010, 526–532; nejnověji PANUŠKOVÁ 2011b, 165–167 (se shrnutím literatury).

¹⁵⁷ K *Lekcionáři Arnolda Míšeňského* (I.A.59 – dříve Osek 76) viz pozn. 31.

¹⁵⁸ Viz PANUŠKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ 2010, 539. K laické dílně viz HLAVÁČEK / KRÁSA 1990, 62.

¹⁵⁹ Viz PANUŠKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ 2010, 539. O dílně pracující pro různé objednavatele uvažovali dříve I. Hlaváček a J. Krása, viz HLAVÁČEK / KRÁSA 1990, 62. J. Krása ovšem pochyboval o trvalé usedlosti malířské dílny, viz KRÁSA 1990, 45.

¹⁶⁰ K rukopisu viz pozn. 31.

¹⁶¹ WINZELER 2011, 155–156.

¹⁶² K této dataci dochází M. Winzeler na základě studia písemných pramenů souvisejících s Arnoldem Míšeňským († 1273) a dále v souvislosti s Anežkou z Kamence, sestrou Bernarda III. z Kamence, míšeňského biskupa, druhou abatyší kláštera v Mariensternu, pro nějž rukopis vznikl. Anežka – objednatelka rukopisu – umírá kolem roku 1264. Rukopis tak podle M. Winzelerova vznikl před rokem 1264, jelikož nástupkyně Anežky Alžběta z Crostwitz (doložená od roku 1264 do roku 1292) není v *Lekcionáři* ani zmíněna, ani se zde nenachází žádný odkaz na patronku jejího jména. S velkou pravděpodobností tak rukopis nechala napsat a iluminovat Anežka a využila k tomu existujících rodinných kontaktů jak ohledně písaře, tak malíře. Na zprostředkování písaře se mohl podílet Bernard, který v raných šedesátých letech stál teprve na počátku své kariéry. Jelikož byl pravděpodobně chovancem míšeňské dómské školy, mohl znát Arnolda Míšeňského už před svým vstupem do dómské kapituly. Také malířská dílna mohla být zprostředkována Bernardem nebo jeho bratrem

da Gaibanovských rukopisů včetně *Františkánské bible* (XII.B.13) a také *Oseckého lekcionáře* (I.A.59 – dříve Osek 76).¹⁶³

Poté se rukopisu věnovala opět **Lenka Panušková** (2011).¹⁶⁴ Vrací se k otázce, jakému prostředí byla *Františkánská bible* (XII.B.13) určena. Detailně rozpracovává specifickou ikonografii iniciály *I – n principio erat* na fol. 285r v Prologu k Evangelii podle sv. Jana [I.42]. Iniciálu s ústředním medailonem Poslední večeře, při níž Jan spočívá na Pánově hrudi, doplňují dva další menší medailony s okřídlenou lidskou postavou a orlí hlavou jako symbolem evangelisty Jana, jenž v jednom medailonu drží nápisovou pásku a v druhém medailonu rozvrženou knihu. Badatelka se domnívá, že „uvedené rozlišení má svoji symbolickou hodnotu, kdy svitek jako atribut proroků poukazuje na Jana v úloze proroka, přijímajícího Boží zjevení a kniha identifikuje Jana jako jednoho ze čtyř evangelistů. Pro pochopení programu iniciály uvádí, že v exegetické literatuře je moment Janova spočinutí na Kristově hrudi vykládán jako výraz Božské inspirace ve smyslu Janova nahlédnutí do tajemství eucharistie. Jan tak na rozdíl od proroků nahlíží Kristovu inkarnaci (kterou Starý zákon nejen ústy proroků předpovídal), ale i akt Kristova druhého příchodu, o kterém Starý zákon mlčí. Iniciála prezentuje dvojitou funkci sv. Jana jako výsledek dvojí inspirace – inspirace prorocké pod vlivem Ducha svatého a inspirace přímého svědectví v momentě odpočinku na Kristově hrudi, kdy Jan nasává vizi Kristova druhého příchodu na tento svět. Počátky této ikonografie vycházejí podle L. Panuškové z prostředí ženských dominikánských klášterů druhé poloviny 13. století, kde byl sv. Jan chápán jako Kristova nevěsta a světcův kult se v tomto prostředí vyvinul do jakéhosi dominikánského monopolu. Autorka úvahu uzavírá hypotézou předpokládající, že na základě výše uvedené specifické ikonografie v Prologu Janova evangelia „*Bible* byla sice určena mendikantům, avšak spíše dominikánům než františkánům“.¹⁶⁵

Nově dosavadní bádání stručně shrnul **Pavel Brodský**.¹⁶⁶ Přejal názory J. Krásy, podle nějž rukopis vznikl kolem roku 1270 v laické dílně a byl objednan pro klášter,

---

Witegem, a to díky jeho činnosti ve slezských službách (stejná malířská dílna pracovala v okolí vratislavského dvora). Oba se zdržovali na dvoře vratislavských knížat Jindřicha II. a Jindřicha III., a mohli se tak podílet na zprostředkování malířské výzdoby *Oseckého lekcionáře* (I.A.59 – dříve Osek 76). Viz WINZELER 2011, 153–156; WINZELER 2016, 4–13.

¹⁶³ Srov. WINZELER 2011, 155–156 s HÄNSEL-HACKER 1954a, 3–46.

¹⁶⁴ PANUŠKOVÁ 2011a, 168–169.

¹⁶⁵ PANUŠKOVÁ 2011a, 169.

¹⁶⁶ BRODSKÝ 2012, 28–29.

a J. Květa o výzdobě rukopisu, která je výsledkem „byzantinizujících vlivů, přicházejících z Itálie“, zejména z padovské malířské školy. Kromě toho jsou „pozorovatelné i vlivy“ z oblasti sasko-durynské. Domácí analogie se nejsilněji projevují ve výzdobě *Oseckého lektionáře* (I.A.59 – dříve Osek 76).¹⁶⁷ P. Brodský však nesdílí názor J. H. Hlaváčkové a L. Panuškové, že *Františkánská bible* (XII.B.13) vznikla v téže dílně, která vytvořila i *Breviář františkánského kláštera* (ms. 7681).¹⁶⁸ Ten byl podle něj vytvořen v jiné dílně.¹⁶⁹

Nejnoveji se rukopisem zabýval **Viktor Kubík**,¹⁷⁰ který jej zařadil do pozdního období tvorby padovské dílny Giovanniho da Gaibana a předpokládá, že jej zhotovili iluminátoři činní pro minoritský klášter Na Františku na Starém Městě pražském.¹⁷¹ V. Kubík shrnuje charakteristické rysy každého ze čtyř iluminátorů, kteří pracovali na výzdobě rukopisu, a dále se zabývá kaligrafickou výzdobou. V. Kubík se obdobně jako H. Hlaváčková a J. Krása domnívá, že skriptorium, v němž rukopis vznikl, nebylo řádově svázané.¹⁷² Nevylučuje ani centrální dílnu při pražském biskupství obsluhující církevní instituce českého státu,¹⁷³ v níž by mohli pracovat i laičtí iluminátoři.¹⁷⁴

Jak upozornil V. Kubík,¹⁷⁵ nejnovější studie tak „z velké části potvrzují analýzy doložené J. Květem, a to navzdory tomu, že J. Květ svá zjištění formuloval o 70 let dříve, tedy v době, kdy poznání benátské knižní malby bylo velmi malé a znalost archivních pramenů téměř nulová“.¹⁷⁶ „Jeho první skupina rukopisů je i dnes považována za jádro tvorby da Gaibanovské produkce.“¹⁷⁷ V průběhu následného studia došlo k rozšíření okruhu rukopisů, jejich formálně analytickému a případně

---

¹⁶⁷ K rukopisu viz pozn. 31.

¹⁶⁸ K *Breviáři františkánského kláštera* (ms. 7681) viz pozn. 156.

¹⁶⁹ BRODSKÝ 2012, 29.

¹⁷⁰ KUBÍK 2014a, 246–247.

¹⁷¹ KUBÍK 2014a, 246.

¹⁷² Viz PANUŠKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ 2010, 539; KRÁSA 1990, 45; HLAVÁČEK / KRÁSA 1990, 62.

¹⁷³ S touto teorií přišla v roce 2005 H. Hlaváčková v souvislosti se specifickou vrstvou knižní malby kolem poloviny 14. století (okruh Mistra křížovnického breviáře), viz HLAVÁČKOVÁ 2005, pozn. 17; následně viz HLAVÁČKOVÁ 2006, 107. Sledovaná produkce pozdního 13. století ji svým způsobem „institucionálně“ předjímá, viz PANUŠKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ 2010, 539.

¹⁷⁴ K laickým iluminátorům v malířské dílně viz KRÁSA 1990, 45; HLAVÁČEK / KRÁSA 1990, 62.

¹⁷⁵ KUBÍK 2008, 154–155.

¹⁷⁶ Srov. KVĚT 1927, 141–158 s MARIANI CANOVA 1999, 16–18 a KUBÍK 2008, 153.

¹⁷⁷ *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2), *Misál z Admontu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222), *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950).

ikonografickému zhodnocení a propojení získaných poznatků s kulturněhistorickými souvislostmi.

III. Františkánská bible

III.1. Základní katalogové údaje

Název:	Františkánská bible
Místo uložení:	Praha, Knihovna Národního muzea
Signatura:	XII.B.13
Datace:	kolem 1270 (nedatováno)
Písmo:	kaligrafická gotická minuskula rubriky: gotická majuskula odvozená z unciálních typů
Členění rukopisu:	rukopis nese druhotnou paginaci arabskými číslicemi grafitovou tužkou v pravém horním, případně v pravém dolním rohu recto folia
Obsah rukopisu:	fol. 1r – 181r Starý zákon fol. 182r – 218v Knihy Makabejské ¹⁷⁸ fol. 219r – 409r Nový zákon
Výzdoba:	1) 39 malovaných ornamentálních iniciál 2) 30 malovaných figurálních iniciál 3) 4 ornamentální iniciály se zoomorfní kaudou 4) téměř 500 drobných kaligrafických iniciál
Materiál:	pergamen středoevropského typu
Rozměry:	353 x 271 mm, 410 folií
Desky a vazba:	hnědá kožená vazba ze 14. století s tlačeným dekorem, mosazným kováním a sponami z telecí kůže
Původ:	neznámý, dle literatury vznikl rukopis pro minoritský klášter Na Františku na Starém Městě v Praze
Stav zachování:	rukopis je zachován v poměrně dobrém stavu, místy jsou šikmo oříznuté horní a dolní okraje pergamenových folií (patrně

---

¹⁷⁸ Knihy Makabejské byly do rukopisu vloženy později – pravděpodobně ve 14. století, viz PANUŠKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ 2010, 534; nejnověji PANUŠKOVÁ 2011a, 168.

v souvislosti s novou vazbou ze 14. století, kdy došlo ke spojení tří knih – Starého zákona, Knih Makabejských a Nového zákona); rukopis byl konzervován v roce 1958 a vazba opět roku 1982

- Základní literatura: Alfred WOLTMANN: Zur Geschichte der böhmischen Miniaturmalerei, Repertorium der Kunstwissenschaft, Stuttgart 1877, 19–20.
- František Michálek BARTOŠ: Soupis rukopisů Národního muzea v Praze II., Praha 1927, 220.
- Jan KVĚT: Italské vlivy na pozdně románskou knižní malbu v Čechách, Praha 1927, 2–84, 144–158.
- Jan KVĚT: Praha románská. Sochařství, malířství a umělecká řemesla, in: Václav CHALOUPECKÝ / Václav MENCL / Jan KVĚT: Praha románská, stavební a umělecký vývoj města, Osmera knih díl druhý, Praha 1948, 181–185.
- Ingrid HÄNSEL-HACKER: Eine italo-byzantinische Malerschule des 13. Jahrhunderts in Padua, zvláštní otisk z: Jahrbuch der Österreichischen Byzantinischen Gesellschaft 3, 1954, 3–46.
- Josef TICHÝ / Zoroslava DROBNÁ: Iluminované nejkrásnější rukopisy Knihovny Národního muzea v Praze, Praha 1965, č. 9.
- Zoroslava DROBNÁ: Nejkrásnější iluminované rukopisy Knihovny Národního muzea v Praze, Časopis Národního muzea 135, 1966, 233, ISSN 0008-7343.
- Gerhard SCHMIDT: Malerei bis 1450. Tafelmalerei – Wandmalerei – Buchmalerei, in: Gotik in Böhmen, München 1969, 168.
- Miloslav BOHATEC: Skryté poklady, Praha 1970, 24, 59–60, 86–89.
- Karel STEJSKAL: Mistr Gutina náhrobníku a jeho dílo (K počátkům gotického malířství v Čechách), Časopis Národního muzea – Historické muzeum 145, 1976, 10–17, ISSN 0008-7343.
- Jiří MAŠÍN: Malerei und Plastik der Romantik, in: Erich BACHMANN (ed.): Romantik in Böhmen, München 1977, 148.
- Emma URBÁNKOVÁ: Illuminated Manuscripts in Prague Libraries, in: Prague. Great Centres of Art, Leipzig 1979, 79.

Josef KRÁSA: Nástěnná a knižní malba 13. století, in: Jiří KUTHAN (ed.): Umění doby posledních Přemyslovců, Roztoky u Prahy 1982, 55–58.

Karel STEJSKAL: Doba posledních Přemyslovců – byzantinizující sloh a počátky gotiky, in: Emanuel POCHE (ed.): Praha středověká, Praha 1983, 503.

Jiří MAŠÍN: Románské malířství, in: Rudolf CHADRABA / Josef KRÁSA (eds.): Dějiny českého výtvarného umění I/1, Praha 1984, 119.

Karel STEJSKAL: Počátky gotického malířství, in: Rudolf CHADRABA / Josef KRÁSA (eds.): Dějiny českého výtvarného umění I/1, Praha 1984, 288–290.

Helena SOUKUPOVÁ: Iluminované rukopisy z kláštera bl. Anežky v Praze na Františku, in: Časopis Národního muzea 153, 1984, 69–97, ISSN 0139-9543.

Jaroslav PEŠINA: Jan Květ a česká středověká knižní malba, Umění 33, 1985, 285–288, ISSN 0049-5123.

Pavel BRODSKÝ: in: Josef KOČÍ / Vlastimil VONDRUŠKA a kol.: Památky národní minulosti, Praha 1989, 57–58.

Helena SOUKUPOVÁ: Anežský klášter v Praze, Praha 1989, 162–163, ISBN 80-207-0046-3.

Josef KRÁSA: Raně gotická slohová varianta středoevropského malířství před rokem 1300, její prameny a působení, in: Josef KRÁSA: České iluminované rukopisy 13.–16. století, Praha 1990, 37–58, ISBN 80-207-0114-1.

Ivan HLAVÁČEK / Josef KRÁSA: Naše knihy a knihovny ve středověku, in: Mirjam BOHATCOVÁ a kol.: Česká kniha v proměnách staletí, Praha 1990, 62–63, ISBN 80-7038-131-0.

Karel STEJSKAL: Die älteste tschechische Bibelhandschrift in kunsthistorischer Sicht, in: Hans ROTHE / Friedrich SCHOLZ: Die alttschechische Dresdner Bibel, Paderborn / München / Wien / Zürich 1993, 412–422, ISBN 3-506-71653-0.

Jan ROYT: Exegeze nebo ilustrace? Deuterokanonické knihy Starého zákona a ikonografie, *Umění* 42, 1994, 422, ISSN 0049-5123.

Pavel BRODSKÝ: Katalog iluminovaných rukopisů Knihovny Národního muzea v Praze, Praha 2000, 135–137, ISBN 80-85917-78-5.

Jan ROYT: Středověké malířství v Čechách, Praha 2002, 20–21, ISBN 80-246-0265-2.

Viktor KUBÍK: Poznámky k významu pozdně románské iluminace pro gotiku v Itálii a pro české knižní malířství 13. století, in: Milada STUDNIČKOVÁ (ed.): Čechy jsou plné kostelů. BOEMIA PLENA EST ECCLESIIIS: kniha k poctě PhDr. Anežky Merhautové, DrSc., Praha 2010, 342–350, ISBN 978-80-7422-031-9.

Lenka PANUŠKOVÁ / Hana J. HLAVÁČKOVÁ: Tzv. Františkánská bible, in: Klára BENEŠOVSKÁ (ed.): Královský sňatek. Eliška Přemyslovna a Jan Lucemburský ~ 1310, Praha 2010, 533–540, ISBN 978-80-86990-55-2.

Helena SOUKUPOVÁ: Anežský klášter v Praze, Praha 2011, 180–182, ISBN 978-80-7429-012-1.

Lenka PANUŠKOVÁ: Františkánská Bible, in: Vladimír KELNAR / Lenka KLUKOVÁ / Eva MATYÁŠOVÁ / Lenka RAJDLOVÁ (eds.): Svatá Anežka Česká. Princezna a řeholnice, Praha 2011, 168–169, ISBN 978-80-260-4480-2.

Viktor KUBÍK: Druhá část Františkánské Bible, in: Dušan FOLTÝN / Jan KLÍPA / Pavlína MAŠKOVÁ / Petr SOMMER / Vít VLNAS: Otevři zahradu rajskou. Benediktini v srdci Evropy 800–1300, Praha 2014, 246–247, ISBN 978-80-7035-550-3.

Internetový zdroj: popis rukopisu: http://www.manuscriptorium.com/apps/main/index.php?request=request_document&docId=set031101set4134&mode=&client=, vyhledáno 28. 8. 2012.

faksimile: http://www.manuscriptorium.com/apps/main/index.php?request=show_tei_digidoc&docId=set031101set4134&client=, vyhledáno 28. 8. 2012.

III.2. Popis rukopisu

Františkánská bible (XII.B.13) je psaná na silném, dobře zpracovaném středoevropském pergamenu, kaligrafickou gotickou minuskulou druhé poloviny 13. století. Na první pohled prozrazuje účast několika písařů.¹⁷⁹ Kodex o 410 foliích a rozměru 270 x 349 mm tvoří padesát čtyři složek.

Pergamen je slabě linkován inkoustem. Zrcadlo textu o rozměrech 178–180 × 227–230 mm uzavírá slabá tmavě hnědá linka, vzdálená od vnějšího okraje pergamenového folia 65 mm, od okraje vnitřního 20 mm. Šířka horního okraje je 37 mm a dolního okraje 85 mm. Text je psán ve dvou sloupcích širokých 82–84 mm, vysokých 227–230 mm, ve 30 řádcích vzdálených od sebe 7 mm. Rukopis je rubrikován, názvy knih jsou psány v horních bordurách červenými a modrými gotickými majuskulami, odvozenými z unciálních typů. Z novodobých zásahů je patrné paginování grafitovou tužkou arabskými číslicemi v pravém horním a místy na pravém dolním rohu recto folia.

Kodex, složený ze tří částí (Starý zákon, Knihy Makabejské a Nový zákon), tvoří padesát čtyři složek:¹⁸⁰ první složkou Starého zákona je neúplný kvatern (fol. 1r–2v¹⁸¹), následuje 22 kvaternů (fol. 3r–10v; 11r–18v;¹⁸² 19r–26v; 27r–34v; 35r–42v; 43r–50v; 51r–58v; 59r–66v;¹⁸³ 67r–74v;¹⁸⁴ 75r–82v; 83r–90v;¹⁸⁵ 91r–98v;¹⁸⁶ 99r–106v; 107r–114v; 115r–122v; 123r–130v;¹⁸⁷ 131r–138v;¹⁸⁸

---

¹⁷⁹ Paleografickým rozbořením rukopisu se do dnešní doby bohužel nikdo nezabýval. Jedná se pravděpodobně o tři písaře. První ruka napsala folia 1r–128r, 129r–144r, 145r–150r, 150v–152r, 153v–157r, 163r–181r, 219v–409r. Druhá ruka pracovala na foliích 128r–128v, 144v–145r, 150r–150v, 152v–153r, 157v. Podíl třetí ruky je minimální. Jde o folia 158r–162v. Knihy Makabejské (fol. 182r–218v) napsala ve 14. století čtvrtá ruka.

¹⁸⁰ Všechny složky byly při vzniku knihy označeny kustodami. Při úpravách knihy ve 14. století (viz níže), došlo k celkovému seřiznutí složek (folií), a tím i ke ztrátě kustod, z nichž se jich celých zachovalo pouze pět, zbývající jsou fragmentální.

¹⁸¹ Fol. 2v nese kustodu IX.

¹⁸² Fol. 18v nese fragment kustody XI.

¹⁸³ Fol. 66v nese fragment kustody XVII.

¹⁸⁴ Fol. 74v nese fragment kustody XVIII.

¹⁸⁵ Fol. 90v nese fragment kustody XX.

¹⁸⁶ Na fol. 98v je fragment kustody XXI.

¹⁸⁷ Na fol. 130v je fragment kustody XXV.

¹⁸⁸ Fol. 138v nese fragment kustody XXVI.

139r–146v;¹⁸⁹ 147r–154v;¹⁹⁰ 155r–162v; 163r–170v;¹⁹¹ 171r–178v¹⁹²). První část knihy – Starý zákon – uzavírá neúplná složka fol. 179r–181v.¹⁹³ Následují dvě složky s Knihami Makabejskými.¹⁹⁴ První složkou Nového zákona je kvatern (fol. 219r–226v);¹⁹⁵ následuje 27 kvaternů (fol. 227r–234v; 235r–242v;¹⁹⁶ 243r–250v; 251r–258v; 259r–266v;¹⁹⁷ 267r–274v; 275r–282v; 283r–290v;¹⁹⁸ 291r–298v; 299r–306v;¹⁹⁹ 307r–314v;²⁰⁰ 315r–322v;²⁰¹ 323r–330v; 331r–338v;²⁰² 339r–346v; 347r–354v;²⁰³ 355r–362v;²⁰⁴ 363r–370v; 371r–378v; 379r–386v; 387r–394v; 395r–402v; 403r–410v).²⁰⁵

Rukopis tvoří výlučně kvaterny s výjimkou první složky, z níž se zachovalo pouze bifolio.²⁰⁶ Ze zachovaných kustod uprostřed dolního okraje posledního folia složky vyplývá, že dnešní kodex postrádá prvních osm složek první části *Bible* – Starého zákona – společně s částí deváté složky, ze které se zachovalo zmiňované bifolio s fragmentem kustody IX na fol. 2v. Text Starého zákona začíná uprostřed slova dvanáctého verše padesáté první kapitoly knihy Sirachova syna a pokračuje souborem

---

¹⁸⁹ Na fol. 146v se nachází fragment kustody XXVII.

¹⁹⁰ Na fol. 154v je zachovaná kustoda XXVIII.

¹⁹¹ Na fol. 170v se zachovala celá kustoda XXX.

¹⁹² Fol. 178v nese fragment seškrábané kustody XXXI.

¹⁹³ Poslední složka první části knihy (Starého zákona) má jen čtyři listy, z nichž poslední byl jako zbytečný odříznut. Třetí list této složky není popsán celý. Nalinkovány jsou sice dvě třetiny strany, popsány jsou však jen dvě třetiny prvního sloupce.

¹⁹⁴ Obě složky Knih Makabejských (fol. 182r–218v) jsou mladší, do rukopisu byly vloženy později a jsou bez kustod.

¹⁹⁵ Na fol. 226v je zachovaná úplná kustoda VI.

¹⁹⁶ Fol. 242v nese fragment kustody VIII.

¹⁹⁷ Fol. 266v nese fragment kustody XI.

¹⁹⁸ Fol. 290v nese fragment kustody XIII.

¹⁹⁹ Na fol. 306v je zachovaná celá kustoda XVI.

²⁰⁰ Uprostřed dolního okraje fol. 314v je kustoda XVII.

²⁰¹ Fol. 322v nese kustodu XVIII.

²⁰² Na fol. 338v je fragment kustody XX.

²⁰³ Fol. 354v nese fragment kustody XXII.

²⁰⁴ Fol. 362v je fragment kustody XXIII.

²⁰⁵ Obecně ke skladbě rukopisů viz zejména AGATI 2004, 149–177; JAKOBI-MIRWALD 2004, 120–125; JAKOBI-MIRWALD 2008, 134; AGATI 2009, 149–174.

²⁰⁶ Podle L. Panuškové a H. Hlaváčkové jsou ještě dvě výjimky, a to dnešní složky 25 a 26, jež jsou dle badatelek kvinterny, viz PANUŠKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ 2010, 534. Složky 25 a 26 jsou Knihy Makabejské (fol. 182r–218v).

prorockých knih.²⁰⁷ Na verso straně prvního listu začíná Prolog ke Knize proroka Izajáše, který byl zahrnut do kodexu, ačkoliv je předposledním listem deváté složky, pravděpodobně kvaternu. Od desáté do třicáté první jsou již složky úplné, každá po osmi listech. Poslední složka Starého zákona je neúplná, měla pouze čtyři listy, z nichž poslední byl pravděpodobně při vazbě odříznut. Za Starý zákon byly později vloženy dvě složky s Knihami Makabejskými.²⁰⁸ Nový zákon začíná na fol. 219r, obsahuje Evangelia, Epištoly, Skutky apoštolské a Apokalypsu, začíná úplným kvaternem VI a končí úplným kvaternem XXIX. Každý kvatern má po osmi listech. Poslední list poslední složky je prázdný²⁰⁹ a předposlední je popsán jen na přední straně.

Je velmi pravděpodobné, že původní první samostatný svazek *Bible* končil Malachiášem a obsahoval kromě proroků kompletní Knihu Sirachova syna společně s některými dalšími naučnými knihami Starého zákona. Je také možné, že Knihy Makabejské patřily do původně posledního dílu několikasvazkové bible, který obsahoval kompletní Nový zákon. Tento předpoklad podporuje kustoda VI, zachovaná na dnešním foliu 226v, která uzavírá první složku Nového zákona. Textu Matoušova evangelia tedy předcházelo ještě pět složek.

Studium skladby rukopisu jednoznačně dokládá, že dnešní *Františkánská bible* (XII.B.13) byla složena ze dvou původně samostatných kodexů, které byly součástí několikadílné bible. První svazek tohoto souboru obsahoval Pentateuch a není vyloučeno, že druhý svazek pak zahrnoval knihy historické a snad i žaltář, který ale mohl existovat jako samostatná kniha.²¹⁰

---

²⁰⁷ Kniha proroka Izajáše (fol. 1v–40v), Kniha proroka Jeremiáše (fol. 40v–81r), Kniha nářků (fol. 81r–85r), Kniha proroka Barucha (fol. 85r–90r), Kniha proroka Ezechiela (fol. 90r–128r), Kniha proroka Daniela (fol. 128r–144r), Kniha proroka Ozeáše (fol. 144v–150r), Kniha proroka Jóela (fol. 150r–152v), Kniha proroka Ámose (fol. 152v–157r), Kniha proroka Abdiáše (fol. 157r–158v), Kniha proroka Jonáše (fol. 158v–160r), Kniha proroka Micheáše (fol. 160r–163v), Kniha proroka Nahuma (fol. 163v–165v), Kniha proroka Abakuka (fol. 165v–168v), Kniha proroka Sofoniáše (fol. 168v–170v), Kniha proroka Agea (fol. 170v–172v), Kniha proroka Zachariáše (fol. 172v–179r), Kniha proroka Malachiáše (fol. 179r–181r).

²⁰⁸ Tato úprava souvisí pravděpodobně se vznikem dnešního kodexu. Obě složky Knih Makabejských jsou ze 14. století a nenesou kustody.

²⁰⁹ Fol. 410r je opatřeno druhotnými přípisy.

²¹⁰ „Z několika svazků sestávající ohromná biblická kompendia fungovala v románském období především jako symbol společné identity kláštera, respektive byla znakem biskupova úřadu nebo posvátného konání vladaře – laika. Z této funkce jakési veřejné knihy automaticky vyplývala jejich bohatá výtvarná výzdoba jak ornamentálního, tak také figurálního charakteru. Tato je přitom nositelkou dvojího úkolu – napomáhá přehlednému členění rukopisu a vizuálně ikonograficky komunikuje s obsaženým textem.“ Viz PANUŠKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ 2010, 535, 540; dále například CAHN 1982; PÄCHT 1984, 129–154.

Jednotlivé knihy uvádějí jeden, obvykle však dva nebo i tři prology. Výzdoba rukopisu je soustředěna do iniciál na začátku prologu a v úvodu vlastního biblického textu. Iniciály na začátku prologu jsou převážně ornamentálního charakteru a iniciály uvádějící biblický text jsou figurální. Text je dále průběžně (podle kapitol) členěn drobnými kaligrafickými iniciálkami modré a červené barvy. Výjimku v tomto systému tvoří dvě složky s Knihami Makabejskými, kde se výtvarný prvek omezuje na menší unciální iniciály, někdy s kaligrafickou ornamentikou.

O osudech knihy, která se v roce 1819 dostala do dnešní Knihovny Národního muzea spolu s ostatními rukopisy březnické knihovny šlechtěným darem hraběte Josefa z Kolovrat, se zmiňují přípisy na jejím předešlé a posledním foliu 410r; na předešlé: „Ex bibliotheca arcis Brzeznicensis,“ na posledním foliu: „(Iste Liber est) Monasterii Rudnicensis Canonorum Regularium beate Marie semper virginis,“ na témže listu je ještě vlastnický záznam, z něhož je dnes čitelný pouze začátek: „Iste liber est...“ Na horním okraji folia 410r je potom kurzivou psáno: „Iste liber est fratrum... de sancto Francisco...“ Podruhé: „Iste liber est fratrum minium apud sanctum francisce...“ a potřetí, tentokrát na spodním okraji strany: „Iste liber est fratrum in Praga apud sanctum Franciscum.“ Na základě těchto přípisů J. Květ konstatuje, že kodex býval majetkem kláštera minoritů u sv. Františka na Starém Městě v Praze.²¹¹ Vzhledem k tomu, že přípisy františkánů byly v minulosti vyškrabány, lze se domnívat, že rukopis byl nejprve v majetku františkánů, odkud se dostal do kláštera augustiniánů v Roudnici nad Labem, kde získal svou dnešní podobu, došlo ke spojení tří zvláštních knih a k jejich opatření novou vazbou a signaturou. V souvislosti s novou vazbou byla jednotlivá folia minimálně v partii dolních bordur oříznuta, čímž došlo k částečné či úplné ztrátě kustod.²¹² Stalo se tak někdy kolem poloviny 14. století, jak dokládá vazba.

Dřevěné desky jsou potažené hnědou kůží, zdobenou slepotiskem dvojitých linek v úhlopříčkách a na okrajích desek. Kování je mosazné. Z původních puklic se do dnešní doby dochovaly jedna na přední a tři na zadní desce. Uprostřed je jak na přední, tak také na zadní straně šestilistá zahrocená rozeta s vystupujícím středem ve tvaru hřbetu. Při restaurátorském zásahu v roce 1982 došlo k doplnění šesti chybějících puklic a dvou kožených pásků se sponami **[I.1a, I.1b, I.1c]**.²¹³ Na vrchní desce vazby je

---

²¹¹ Viz KVĚT 1927, 7. Od razury na horním okraji přední strany se pak také pravděpodobně odvíjí označení rukopisu za *Františkánskou bibli*, viz KVĚT 1927, 5–7, 148–151; PANUŠKOVÁ 2011a, 168.

²¹² Nad fragmenty původních kustod jsou druhotně grafitovou tužkou napsány římskými číslicemi nové.

²¹³ Rukopis restaurovala v roce 1982 v konzervátorské dílně Knihovny Národního muzea J. Náprstková.

nalepen pergamenový štítek s černě psanou signaturou C VIII. Na hřbetu knižního bloku je na bronzovém podkladu novodobá červená signatura A 4, pod níž se nachází na pergamenovém nalepeném štítku signatura ZI. Na předním přidešti nese kodex vlepený štítek z 20. století se signaturou: KNIHOVNA / NÁRODNÍHO MUZEA / V PRAZE / XII B 13.

Rukopis je v současné době ve velmi **dobrém stavu**. Některá pergamenová folia mají bez poškození textu šikmo seříznuté horní a dolní rohy. Lokálně se v ploše folií vyskytují malé původní otvory (lacuny), které nebyly nijak upravovány či podlečovány. Při pozdějších opravách nebo restaurování bylo podlepeno pouze několik vážnějších defektů.²¹⁴ Barevné vrstvy iniciál jsou pouze místy sprášené, sedřené, případně šupinovitě odpadané.²¹⁵ Pod původní barevností je čitelná podkresba, či základní rozvrh iniciály a dále také linkování dvousloupečného textu.²¹⁶ Lokálně je možné pozorovat autorské změny – rozdíly mezi podkresbou a výslednou malbou.²¹⁷ Písmo je čitelné, jen lokálně mírně setřené, což ovšem čitelnost nenarušuje.

Tehdy došlo k sejmutí telecí kůže a dřevěných desek a k očištění hřbetu. Do mezivazních polí na hřbetu bloku byly nalepeny nové pergamenové proužky, na spodní hlavici ušit nový celokožený kapitálek. Dřevěné desky byly vyspraveny, nasazeny a celý knižní blok potažen novou kůží. Původní kůže byla ošetřena a poté zpět aplikována na vazbu. U papírových předsádek došlo k jejich podlepení ručním papírem a ke zpětnému přilepení na přidešti. Záznam o restaurátorském zásahu je vlepen na zadní přidešti rukopisu. O restaurátorském či konzervátorském zásahu na jednotlivých foliích rukopisu a jeho výzdobě nejsou informace. Z těchto zásahů nejsou zachovány žádné restaurátorské zprávy.

²¹⁴ Jde například o folio 4v.

²¹⁵ Lokálně sprášenou, prodřenou či šupinovitě odpadanou barevnost nalezneme u iniciál na fol. Q – vom[odo] sedet sola na fol. 81v [I.8], N – on idem ordo est na fol. 144v [I.13], U – erbum domini na fol. 145r [I.14], I – acob patriarcha na fol. 157v [I.19], U – isio abdie na fol. 158r [I.20], S – anctum ionam hebrei na fol. 158v [I.21], E – t factum e[st] na fol. 159r [I.22], T – emporib[us] ioathe na fol. 160v [I.23], Q – uatuor p[ro]ph[et]e na fol. 165v [I.27], U – erbum domini na fol. 169r [I.30], I – n anno secundo darii na fol. 171v [I.31], D – eus p[er] moysen na fol. 179r [I.33], M – atheus ex iudea a M – atheus cum primo na fol. 219v [I.34], L – iber generationis ih[e]su na fol. 220r [I.35], M – arcus euua[n]gelysta na fol. 244r [I.36], I – nicium euuangelii na fol. 244v [I.37], L – ucas syrus na fol. 259r [I.38], F – vit i[n] dieb[us] na fol. 260r [I.40], H – ic est iohannes euuangelysta na fol. 284v [I.41], I – n principio erat na fol. 285r [I.42], R – Omani sunt a P – aulus seruus na fol. 304v [I.43], P – aulus uocat[us] apostolus na fol. 314r [I.44], P – aulus apostolus na fol. 330r [I.46], P – aul[us] ap[osto]l[us] na fol. 333v [I.47], P – aulus et tymotheus 336v [I.48], P – aulus apostolus na fol. 347v [I.53], P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55], N – On ita est ordo na fol. 384 [I.59], P – Etrus apostolus na fol. 387v [I.61], S – ymon petrus seruus na fol. 390v [I.62] a S – enior electe domine na fol. 394v [I.64]. Iniciály E – Zechihel p[ro]pheta na fol. 90r [I.10] a A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [I.12] vykazují prodřené a proškrabané zlacení vnějšího pole, a to až na bílý podklad. Iniciála U – erbum domini na fol. 145r [I.14] nese kromě výše jmenovaného poškození v podobě šupinovitě odpadané barevnosti rytý nápis Ave Maria.

²¹⁶ Obecně k práci písaře a iluminátora viz ALEXANDER 1992, zejména 35–71; EBERLEIN 1995, zejména 114–136.

²¹⁷ Viz například iniciály N – emo cum p[ro]phetas na fol. 1v [I.2], E – Zechihel p[ro]pheta na fol. 90r [I.10], S – anctum ionam na fol. 158v [I.21], I – n anno secundo darii na fol. 171v [I.31], P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55] a P – rimv[m] quide[m] na fol. 359r [I.58].

Jediné výraznější poškození, které lze snad datovat do doby, kdy byly spojeny Starý a Nový zákon spolu s Knihami Makabejskými do jednoho svazku, se nachází na foliu 219r a zčásti na foliu 219v. Na foliu 219r byl zcela seškrábán text a částečně i vyrýsované linkování folia. K odstranění textu došlo také na foliu 219v, jde ale pouze o necelé první čtyři řádky levého sloupce. Pravděpodobně šlo o to, aby text začínal až prologem k Matoušovu evangeliu a nikoliv zbytkem textu knihy předchozí.

III.3. Rozpis obsahu

Dnešní *Františkánská bible* (XI.B.13) je sestavena ze dvou částí – ze zlomku Starého zákona a úplného textu Nového zákona. Mezi tyto dvě knihy byla kolem poloviny 14. století vložena část se dvěma Knihami Makabejskými, epištolou a prologem Rabanovým a Jeronýmovým.

Rozpis jednotlivých biblických knih:

1. Starozákonní knihy

fol. 1r–1v – fragment Knihy Sirachova syna

fol. 1v–40v – Izajáš

fol. 40v–81r – Jeremiáš

fol. 81r–85r – Kniha nářků

fol. 85r–90r – Baruch

fol. 90r–128r – Ezechiel

fol. 128r–144r – Daniel

fol. 144v–150r – Ozeáš

fol. 150r–152v – Jól

fol. 152v–157r – Ámos

fol. 157r–158v – Abdiáš

fol. 158v–160r – Jonáš

fol. 160r–163v – Micheáš

fol. 163v–165v – Nahum

fol. 165v–168v – Abakuk

fol. 168v–170v – Sofoniáš

fol. 170v–172v – Ageus

fol. 172v–179r – Zachariáš

fol. 179r–181r – Malachiáš

- #### 2. fol. 182r–218v – epištola a prolog Rabanův a Jeronýmův (fol. 182r–183r) Knihy Makabejských (První Kniha Makabejských fol. 183r–203v; Druhá Kniha Makabejských fol. 203v–218v)

3. Nový zákon

fol. 219v–243v – Evangelium podle sv. Matouše

fol. 244r–259r – Evangelium podle sv. Marka

fol. 259r–284v – Evangelium podle sv. Lukáše

fol. 284v–304r – Evangelium podle sv. Jana

fol. 304v–358v – Pavlovy epištoly

fol. 304v–314r – List Římanům

fol. 314r–323v – První list Korintským

fol. 323v–330r – Druhý list Korintským

fol. 330r–333r – List Galatským

fol. 333r–336v – List Efezským

fol. 336v–339r – List Filipským

fol. 339r–341r – List Koloským

fol. 341r–343v – První list Tesalonickým

fol. 343v–344v – Druhý list Tesalonickým

fol. 344v–347v – První list Timoteovi

fol. 347v–349r – Druhý list Timoteovi

fol. 349r–350v – List Titovi

fol. 350v–351r – List Filemonovi

fol. 351r–358v – List Židům

fol. 358v–384v – Skutky apoštolů

fol. 384v–387v – List Jakubův

fol. 387v–390r, 390v–392r – První a druhý list Petřův

fol. 392r–394v, 394v–395r, 395r–395v – První, druhý a třetí list Janův

fol. 395v–396r – List Judův

fol. 396r–409r – Apokalypsa

III.4. Systém výzdoby rukopisu

Výzdoba rukopisu je soustředěna na iluminované figurálně-ornamentální iniciály, kterými začínají jednak prology k jednotlivým biblickým knihám, jednak tyto knihy samotné. S výjimkou Knih tzv. menších proroků je dodržováno pravidlo hierarchie a figurální iniciály stojí na začátku vlastních biblických knih.²¹⁸ Ve figurálních iniciálách uvádějících Knihy velkých proroků se odehrávají události z jejich života, jež jsou vesměs apokryfního původu. Kromě malované výzdoby rukopis člení též množství kaligrafických iniciál (viz kapitola III.6. Kaligrafická výzdoba rukopisu v širším kontextu da Gaibanovské dílny).

Na malířské výzdobě *Františkánské bible* (XII.B.13) se podle dosavadního bádání podíleli čtyři iluminátoři,²¹⁹ z nichž První odpovídal za starozákonní část Bible a další tři, jejichž práce jsou často velmi těžko od sebe odlišitelné, vyzdobili novozákonní díl rukopisu.²²⁰

Utváření figur Prvního malíře je srovnatelné s figurami ve středorýnských rukopisech z doby kolem roku 1260,²²¹ a naopak prvky ornamentální výzdoby jsou bezpochyby odvoditelné z padovské iluminátorské školy kolem poloviny 13. století,²²² za jejíž vrcholné dílo je možno považovat iluminace v *Padovském epištoláři Giovanniho da Gaibana*.²²³ Stejně vlivy se projeví i v iluminacích *Františkánského*

---

²¹⁸ Viz níže soupis malovaných iniciál.

²¹⁹ Viz KVĚT 1927, 56–60; PANUŠKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ 2010, 539; KUBÍK 2014a, 246.

²²⁰ Viz KVĚT 1927, 56–60.

²²¹ Jde hlavně o *Mohučský evangeliář* (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13) kolem 1260, viz GÖNNA 1998, 131–153; WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2007 (se shrnutím literatury); nověji EUW 2008, 11–21 a nejnověji WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2011d, 193–214; dále o *Fragment cisterciáckého Lekcionáře* (Hamburg, Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg, Cod. in scrin. 1) kolem 1250–1260, viz BRANDIS 1972, 23–24; KROOS 1977a, 540; PALMER 1998a, 161–163; PALMER 1998b, 194; nejnověji STORK 2008, 37–51; STORK 2010, 31–57; STORK 2011a, 284–287; STORK 2011b, 1108; nebo o *Řehořova moralia* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) krátce po polovině 13. století, viz SWARZENSKI 1930, 9–25; nejnověji WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2011a, 1108–1111.

²²² K padovské iluminátorské škole viz KUBÍK 2008, 151–155.

²²³ K *Padovskému epištoláři* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, viz zejména BUBERL 1911, 121–132; KVĚT 1927, 63–100, 141–158; HÄNSEL-HACKER 1954a, 3–4; BELLINATI / BETTINI 1968; VALAGUSSA 1991, 4–6; MARIANI CANOVA 1999, 47–51 (se shrnutím literatury); nověji CORRIE 2004a, 465–466; nejnověji KUBÍK 2008, 155; BOSSETTO 2009, 51–61; TRIPPS 2012, 37–39.

breviáře (ms. 7681)²²⁴ a *Lekcionáře Arnolda Mišeňského* (I.A.59 – Osek 76),²²⁵ který je pozdějším produktem tohoto ateliéru a na jehož výzdobě se pravděpodobně podíleli mistři novozákonní části *Františkánské bible* (XII.B.13).²²⁶

V druhé, novozákonní části kodexu dochází k výrazné změně měřítka iniciál uvádějících texty čtyř evangelií.²²⁷ Pojednány jsou monumentálněji, zabírají celou výšku textového sloupce, zatímco iniciály v první části rukopisu – Starém zákoně – jsou drobnějšího měřítka, o výšce pět, nejčastěji osm až deset a v jednom případě devatenáct řádků. Výrazně větší rozměry mají iniciály, které doprovázejí Pavlovy epištoly. Tyto iniciály – P – dosahují výšky téměř celého textového sloupce,²²⁸ v několika případech jsou menší, přes polovinu textového sloupce.²²⁹

Soupis malovaných iniciál:

1. – fol. 1v, ornamentální iniciála N – emo cum p[ro]phetas **[I.2]**, Prolog ke Knize proroka Izajáše
2. – fol. 2v, figurální iniciála U – isio ysaie p[ro]phete **[I.3]** se scénou Izajášova umučení, Kniha proroka Izajáše
3. – fol. 40v, figurální iniciála I – Heremyas anathotites **[I.4]** s výjevem kamenování Jeremiáše, Prolog ke Knize proroka Jeremiáše
4. – fol. 41r, figurální iniciála I – HEREMias p[ro]ph[et]a **[I.5]** s obrazem Jeremiáše a Židů vedených do zajetí, Druhý prolog ke Knize proroka Jeremiáše
5. – fol. 41v, figurální iniciála U – erba iheremie filii **[I.6]** s postavou proroka Jeremiáše, Kniha proroka Jeremiáše

---

²²⁴ K *Františkánskému breviáři* (Praha, knihovna Uměleckoprůmyslového musea, ms. 7681) 1270–1280, viz nejnověji PANUŠKOVÁ / VŠETEČKOVÁ 2010, 526–532; PANUŠKOVÁ 2011b, 165–167 (se shrnutím literatury).

²²⁵ K *Lekcionáři Arnolda Mišeňského* (Praha, NK ČR, I.A.59 – Osek 76) kolem 1280–1300, viz zejména HLAVÁČKOVÁ 2010, 430–431 (se shrnutím základní literatury); WINZELER 2011, 153–160; nejnověji KUBÍK 2014b, 248 a WINZELER 2016, 4–13.

²²⁶ Viz KUBÍK 2014b, 248.

²²⁷ Iniciály L – iber generationis na fol. 220r **[I.35]**, I – nicium euuangelii na fol. 244v **[I.37]**, F – vit i[n] dieb[us] na fol. 260r **[I.40]** a I – n principio erat na fol. 285r **[I.42]**.

²²⁸ Například iniciály P – aulus seruus na fol. 304v **[I.43]**, P – aulus apostol[us] na fol. 323v **[I.45]**, P – aulus apostolus na fol. 330r **[I.46]**, P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v **[I.47]**, P – aulus et tymotheus na fol. 336v **[I.48]**, P – aulus apostol[us] na fol. 339r **[I.49]**, P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v **[I.50]**, P – aul[us] et syluan[us] na fol. 343v **[I.51]**, P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 345r **[I.52]**, P – aulus seruus dei na fol. 349v **[I.54]** a P – aulus uinctus na fol. 350v **[I.55]**.

²²⁹ Viz například P – aulus seruus na fol. 304v **[I.43]** a P – aulus apostolus na fol. 347v **[I.53]**.

6. – fol. 81r, ornamentální iniciála E – t factum est postquam **[I.7]**, Předmluva ke Knize nářků
7. – fol. 81v, figurální iniciála Q – vom[odo] sedet sola **[I.8]** s obrazem proroka Jeremiáše na hradbách Jeruzaléma, Kniha nářků
8. – fol. 85r, zoomorfní iniciála L – iber iste qui baruch **[I.9]**, Prolog ke Knize proroka Barucha
9. – fol. 85r, ornamentální iniciála E – t hec sunt uerba **[I.9]**, Prolog ke Knize proroka Barucha
10. – fol. 90r, ornamentální iniciála E – Zechihel p[ro]pheta **[I.10]**, Prolog ke Knize proroka Ezechiela
11. – fol. 90r, figurální iniciála E – t factum est in. xxx. anno **[I.10]** s postavou proroka Ezechiela sedícího na břehu řeky Chebar, Kniha proroka Ezechiela
12. – fol. 128r, ornamentální iniciála D – anielem p[ro]phetam **[I.11]**, Prolog ke Knize proroka Daniela
13. – fol. 129r, figurální iniciála A – nno iii regni ioachim **[I.12]** s vyobrazením Daniela v jámě lvové, Kniha proroka Daniela
14. – fol. 144v, ornamentální iniciála N – on idem ordo est **[I.13]**, Prolog ke Knize proroka Ozeáše
15. – fol. 145r, figurální iniciála U – erbum domini **[I.14]** s postavou proroka Ozeáše, který předává Boží zjevení skupině Židů, Kniha proroka Ozeáše
16. – fol. 150r, ornamentální iniciála S – anctus ioel **[I.15]**, Prolog ke Knize proroka Joela
17. – fol. 150v, zoomorfní iniciála U – erbum domini **[I.16]**, Kniha proroka Joela
18. – fol. 152v, ornamentální iniciála O – zias rex **[I.17]**, Prolog ke Knize proroka Amose
19. – fol. 153v, ornamentální iniciála U – erba amos **[I.18]**, Kniha proroka Amose
20. – fol. 157v, ornamentální iniciála I – acob patriarcha **[I.19]**, Prolog ke Knize proroka Abdiáše
21. – fol. 158r, ornamentální iniciála U – isio abdie **[I.20]**, Kniha proroka Abdiáše
22. – fol. 158v, ornamentální S – anctum jonam hebrei **[I.21]**, Prolog ke Knize proroka Jonáše

23. – fol. 159r, ornamentální iniciála E – t factum e[st] [I.22], Kniha proroka Jonáše
24. – fol. 160r, ornamentální iniciála T – emporib[us] ioathe [I.23], Prolog ke Knize proroka Micheáše
25. – fol. 160v, ornamentální iniciála S – ermo dei [I.24], Prolog ke Knize proroka Micheáše
26. – fol. 160v, ornamentální iniciála V – erbum d[omi]ni [I.24], Kniha proroka Micheáše
27. – fol. 163v, ornamentální iniciála N – aum p[ro]ph[et]am [I.25], Prolog ke Knize proroka Nahuma
28. – fol. 164v, ornamentální iniciála O – nus niniue liber [I.26], Kniha proroka Nahuma
29. – fol. 165v, ornamentální iniciála Q – uatuor p[ro]ph[et]e [I.27], Prolog ke Knize proroka Abakuka
30. – fol. 167r, ornamentální iniciála O – nus quod uidit [I.28], Kniha proroka Abakuka
31. – fol. 168v, ornamentální iniciála T – radunt hebrei [I.29], Prolog ke Knize proroka Sofoniáše
32. – fol. 169r, ornamentální iniciála U – erbum domini [I.30], Kniha proroka Sofoniáše
33. – fol. 171v, figurální iniciála I – n anno secundo darii [I.31] s postavou proroka Agea vznášejícího se nad oltářem, před nímž klečí mnich, Kniha proroka Agea
34. – fol. 173r, figurální iniciála I – n mense VIII [I.32] s postavou proroka Zachariáše, Kniha proroka Zachariáše
35. – fol. 179r, ornamentální iniciála D – eus p[er] moysen [I.33], Prolog ke Knize proroka Malachiáše
36. – fol. 179r, ornamentální iniciála O – nus uerbi d[omi]ni [I.33], Kniha proroka Malachiáše
37. – fol. 219v, ornamentální iniciála M – atheus ex iudea [I.34], Prolog k Evangeliu podle sv. Matouše
38. – fol. 219v, ornamentální iniciála M – atheus cum primo [I.34], Prolog k Evangeliu podle sv. Matouše

39. – fol. 220r, figurální iniciála L – iber generationis ih[e]su **[I.35]** s vyobrazením Kristova rodokmenu, Evangelium podle sv. Matouše
40. – fol. 244r, ornamentální iniciála M – arcus euua[n]gelysta **[I.36]**, Prolog k Evangelium podle sv. Marka
41. – fol. 244v, ornamentální iniciála I – nicium euuangelii **[I.37]**, Evangelium podle sv. Marka
42. – fol. 259r, figurální iniciála L – ucas syrus **[I.38]** s vyobrazením Evangelisty Lukáše, Prolog k Evangelium podle sv. Lukáše
43. – fol. 259v, ornamentální iniciála Q – vonia[m] quidem **[I.39]**, Prolog k Evangelium podle sv. Lukáše
44. – fol. 260r, figurální iniciála F – vit i[n] dieb[us] **[I.40]** s vyobrazením Zachariáše v chrámu, Evangelium podle sv. Lukáše
45. – fol. 284v, figurální iniciála H – ic est iohannes euuangelysta **[I.41]** s vyobrazením sv. Jana Evangelisty, Prolog k Evangelium podle sv. Jana
46. – fol. 285r, figurální iniciála I – n principio erat **[I.42]** s vyobrazením Poslední večeře, Evangelium podle sv. Jana
47. – fol. 304v, ornamentální iniciála R – Omani sunt **[I.43]**, Prolog k Pavlovým epištolám
48. – fol. 304v, figurální iniciála P – aulus seruus ih[es]u **[I.43]** s vyobrazením sv. Pavla, Pavlovy epištoly
49. – fol. 314r, ornamentální iniciála P – aulus uocat[us] apostolus **[I.44]**, Pavlovy epištoly
50. – fol. 323v, ornamentální iniciála P – aulus apostol[us] ih[es]u **[I.45]**, Pavlovy epištoly
51. – fol. 330r, ornamentální iniciála P – aulus apostolus **[I.46]**, Pavlovy epištoly
52. – fol. 333v, figurální iniciála P – aul[us] ap[osto]l[u]s ih[es]u **[I.47]** s vyobrazením sv. Pavla, Pavlovy epištoly
53. – fol. 336v, figurální iniciála P – aulus et tymotheus **[I.48]** s vyobrazením sv. Pavla, Pavlovy epištoly
54. – fol. 339r, ornamentální iniciála P – aulus apostol[us] ih[es]u **[I.49]**, Pavlovy epištoly
55. – fol. 341v, ornamentální iniciála P – aulus et siluanu[s] **[I.50]**, Pavlovy epištoly

56. – fol. 343v, ornamentální iniciála P – aul[us] et syluan[us] **[I.51]**, Pavlovy epištoly
57. – fol. 345r, ornamentální iniciála P – aulus ap[osto]l[u]s ih[es]u **[I.52]**, Pavlovy epištoly
58. – fol. 347v, ornamentální iniciála P – aulus apostolus **[I.53]**, Pavlovy epištoly
59. – fol. 349v, figurální iniciála P – aulus seruus dei **[I.54]** s vyobrazením sv. Pavla, Pavlovy epištoly
60. – fol. 350v, figurální iniciála P – aulus uinctus ih[es]u **[I.55]** s vyobrazením sv. Pavla, Pavlovy epištoly
61. – fol. 351r, ornamentální iniciála M – vltipharie **[I.56]**, Pavlovy epištoly
62. – fol. 358v, ornamentální iniciála L – ucas natione **[I.57]**, Skutky apoštolské
63. – fol. 359r, figurální iniciála P – rimv[m] quide[m] sermonem **[I.58]** s vyobrazením Kristova Nanebevstoupení, Skutky apoštolské
64. – fol. 384v, ornamentální iniciála N – On ita est ordo **[I.59]**, List sv. Jakuba
65. – fol. 385r, figurální iniciála I – acobus dei **[I.60]** s vyobrazením sv. Jakuba, List sv. Jakuba
66. – fol. 387v, figurální iniciála P – Etrus apostolus ih[e]su **[I.61]** s vyobrazením sv. Petra, První list sv. Petra
67. – fol. 390v, ornamentální iniciála S – ymon petrus seruus **[I.62]**, Druhý list sv. Petra
68. – fol. 392r, ornamentální iniciála se zoomorfní kaudou Q – vod fuit ab i[n]itio **[I.63]**, První list sv. Jana
69. – fol. 394v, ornamentální iniciála S – enior electe domine **[I.64]**, Druhý list sv. Jana
70. – fol. 395r, ornamentální iniciála S – enior Gayo karissimo **[I.65]**, Třetí list sv. Jana
71. – fol. 395v, figurální iniciála I – vdas ih[es]u **[I.66]** s vyobrazením Judy Tadeáše, List sv. Judy
72. – fol. 396r, ornamentální iniciála O – mnes qui **[I.67]**, Apokalypsa
73. – fol. 397r, figurální iniciála A – pochalipsis ih[es]u **[I.68]** s kristomorfním Bohem s červeným apokalyptickým mečem v ústech, Apokalypsa

III.4.1. Malířská výzdoba – katalog malovaných iniciál

Františkánskou bibli (XII.B.13) zdobí 73 malovaných iniciál, z toho 43 iniciál je ornamentálních,²³⁰ z nichž čtyři mají zoomorfní kaudu.²³¹ 30 iniciál je figurálních, ať již jde o iniciály tvořené lidskými postavami,²³² nebo iniciály s figurálním výjevem ve vnitřním poli,²³³ či iniciály tvořené zoomorfními motivy.²³⁴ Jak bylo zmíněno výše, všechny malířské iniciály jsou „uzavřeného typu“, s orámovaným vnějším polem.

První malovaná iniciála *N – emo cum p[ro]phetas* na fol. 1v [I.2] doprovází Prolog ke Knize proroka Izajáše. Ornamentální iniciála o rozměrech 50 × 64 mm situovaná na desátém až sedmáctém řádku pravé kolumny je současně mírně vysunutá do interkolumnia. Tělem iniciály je hladký modrý vidlicovitě štěpený dřík kombinovaný s rostlinnou ornamentikou. Vidlicovitě rozštěpené okraje dříku si zachovávají abstraktní

²³⁰ Iniciály *N – emo cum p[ro]phetas* na fol. 1v [I.2], *E – t factum est postquam* na fol. 81r [I.7], *E – t hec sunt uerba* na fol. 85r [I.9], *E – Zechihel p[ro]pheta* na fol. 90r [I.10], *D – anielem p[ro]phetam* na fol. 128r [I.11], *N – on idem ordo est* na fol. 144v [I.13], *S – anctus ioel* na fol. 150r [I.15], *O – zias rex* na fol. 152v [I.17], *U – erba amos* na fol. 153v [I.18], *I – acob patriarcha* na fol. 157v [I.19], *U – isio abdie* na fol. 158r [I.20], *S – anctum ionam hebrei* na fol. 158v [I.21], *E – t factum e[st]* na fol. 159r [I.22], *T – emporib[us] ioathe* na fol. 160r [I.23], *V – erbum d[omi]ni* na fol. 160v [I.24], *N – aum p[ro]ph[et]am* na fol. 163v [I.25], *O – nus niniue liber* na fol. 164v [I.26], *O – nus quod uidit* na fol. 167r [I.28], *U – erbum domini* na fol. 169r [I.30], *O – nus uerbi d[omi]ni* na fol. 179r [I.33], *M – atheus ex iudea* na fol. 219v [I.34], *M – atheus cum primo* na fol. 219v [I.34], *M – arcus euua[n]gelysta* na fol. 244r [I.36], *I – nicium euuangelii* na fol. 244v [I.37], *R – Omani sunt* na fol. 304v [I.43], *P – aulus uocat[us] apostolus* na fol. 314r [I.44], *P – aulus apostol[us]* na fol. 323v [I.45], *P – aulus apostolus* na fol. 330r [I.46], *P – aulus et siluanu[s]* na fol. 341v [I.50], *P – aul[us] et syluan[us]* na fol. 343v [I.51], *P – aulus ap[osto]l[u]s* na fol. 345r [I.52], *P – aulus apostolus* na fol. 347v [I.53], *M – vltipharie multis* na fol. 351r [I.56], *N – On ita est ordo* na fol. 384v [I.59], *S – ymon petrus seruus* na fol. 390v [I.62], *S – enior electe domine* na fol. 394v [I.64], *S – enior Gayo karissimo* na fol. 395r [I.65] a *O – mnes qui* na fol. 396r [I.67].

²³¹ Iniciály *S – ermo dei* na fol. 160v [I.24], *Q – uatuor p[ro]ph[et]e* na fol. 165v [I.27], *Q – vonia[m] quidem* na fol. 259v [I.39] a *Q – vod fuit ab i[n]itio* na fol. 392r [I.63].

²³² Viz iniciály *I – n anno secundo darii* na fol. 171v [I.31], *I – n mense VIII* na fol. 173r [I.32], *I – acobus dei* na fol. 385r [I.60] a *I – vdas ih[es]u* na fol. 395v [I.66].

²³³ Iniciály *U – isio ysaie p[ro]phete* na fol. 2v [I.3], *I – Heremyas anathotites* na fol. 40v [I.4], *I – HEREMias p[ro]ph[et]a* na fol. 41r [I.5], *U – erba iheremie filii* na fol. 41v [I.6], *Q – vom[odo] sedet sola* na fol. 81v [I.8], *E – t factum est in xxx. anno* na fol. 90r [I.10], *A – nno iii regni ioachim* na fol. 129r [I.12], *U – erbum domini* na fol. 145r [I.14], *L – iber generationis* na fol. 220r [I.35], *L – ucas syrus* na fol. 259r [I.38], *F – vit i[n] dieb[us]* na fol. 260r [I.40], *H – ic est iohannes euuangelysta* na fol. 284v [I.41], *I – n principio erat* na fol. 285r [I.42], *P – aulus seruus* na fol. 304v [I.43], *P – aul[us] ap[osto]l[u]s* na fol. 333v [I.47], *P – aulus et tymotheus* na fol. 336v [I.48], *P – aulus seruus dei* na fol. 349v [I.54], *P – aulus uinctus* na fol. 350v [I.55], *P – rimv[m] quide[m] sermonem* na fol. 359r [I.58], *P – Etrus apostolus* na fol. 387v [I.61] a *A – pochalipsis ih[es]u* na fol. 397r [I.68].

²³⁴ V případě tohoto typu iniciál bývá dračí hlava zakousnuta, eventuálně přiložena ke zbývajícím dříkům písmene. Viz například iniciály *L – iber iste qui baruch* na fol. 85r [I.9], *A – nno iii regni ioachim* na fol. 129r [I.12], *U – erbum domini* na fol. 150v [I.16], *L – ucas syrus* na fol. 259r [I.38], *P – aulus seruus* na fol. 304v [I.43], *P – aulus apostol[us]* na fol. 339r [I.49], *L – ucas natione* na fol. 358v [I.57] a *A – pochalipsis ih[es]u* na fol. 397r [I.68].

povahu,²³⁵ pouze pravý horní okraj plynule přechází v plasticky modelovaný stvol procházející cibulovitým prstencem, za nímž vyrůstá květinová srostlice tvořená dvěma šroubovitě přetáčenými listy a jedním zaostřeným trojlistem. Tělo iniciály dekorované bíle konturovaným tmavě modrým kosočtvercem a dessinovou prokresbou – vidlicovitými sestavami – rámuje černá kontura.²³⁶ Oválné vnitřní pole lemuje plasticky modelovaný rám s tenkou bílou linkou na vnitřním okraji. Tmavě fialové vnitřní pole vyplňuje vícelistá rozeta tvořená člunkovitě stáčenými a šroubovitě přetáčenými listy. Plocha vnitřního pole nese bílé dessinové hvězdicovité skladby na dlouhém bičíku. Vnější světle čokoládově hnědé pole s fialovým nádechem uzavírá pravoúhle zalamovaný, vykružovaný hnědý rám doprovázený bílou linkou na vnitřní straně, která současně naznačuje fasetování.

Druhou malovanou iniciálou je *U – isio ysaie p[ro]phete* na fol. 2v se scénou **Izajášova umučení [I.3]**. Figurální iniciála o rozměrech 95 × 110 mm stojí na počátku Knihy proroka Izajáše, nachází se v levé kolumně, na prvním až dvanáctém řádku a částečně je vysunuta do horní a levé bordury. První figurální iniciála zobrazuje Umučení Izajáše, scénu inspirovanou apokryfním příběhem, podle kterého měl být prorok na příkaz krále Manasseho rozřezán pilou. Jedná se o poměrně neobvyklou ikonografii omezující se na iluminované bible 12. a 13. století.²³⁷

Tělo iniciály je složeno z rostlinných ornamentů v kombinaci s pružným stvolem. Svislou část dřívku tvoří do sebe zasunuté trubicovité útvary vyrůstající v opačných směrech z červeného trojdílného kolénka. Okraje článků jsou rozvedeny do několika laloků s nervaturou, vyznačenou bílým dessinem, současně z nich vyrůstají výhonky s drobnými listy, případně šroubovitě přetáčenými trojlistými polopalmetami, kombinující laločnaté a zaostřené formy. Spodní trubicovitý článek se vidlicovitě rozštěpuje na výhonek se šroubovitě přetáčeným listem a plasticky modelovaný stvol dotvářející tvar litery. Stvol se v závěru spirálovitě stáčí, prochází lasturovitým kolénkem, za nímž se vidlicovitě rozvětňuje na dva výhonky, z nichž jeden je zakončen šroubovitě přetočeným listem s bíle naznačenou nervaturou, druhý, spirálovitě stáčený, plynule přechází ve světlé dračí tělo s modrými nohama a hlavou. Ve spirálovitě

---

²³⁵ Vzhledem k bílé prokresbě naznačující snad nervaturu lze okraje považovat za abstrahované akanty.

²³⁶ Černá kontura rámuje tělo iniciály pouze lokálně.

²³⁷ Viz KIRSCHBAUM 1970, col. 358; PANUŠKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ 2010, 535; BRODSKÝ 2012, 18. Blíže k uvedené ikonografii viz BERHEIMER 1952, 19–34 (detailněji viz kapitola III.5. Ikonografický program výzdoby v kontextu da Gaibanovské skupiny).

stáčeném stvolu je umístěna mužská hlava, jíž prolézá ústy a uchem had. Výraz hlavy podané z profilu určuje výrazné oko se širší linií obočí, krátký nos, vrásčité čelo a malá kulatá brada. Obličej lemují hnědé, mírně zvlněné sčesané dlouhé vlasy. Vnitřní tmavě fialové pole vyplňuje scéna Izajášova umučení. Postava Izajáše je dřevěnými kolíky přibita a bílými provazy přivázána k dřevěné šibenici, po stranách stojí dva kati, kteří drží pilu, jíž rozřezávají Izajášovo tělo, neboť podle legendy byl Izajáš za časů krále Manesse rozřezán pilou.²³⁸ Nad Izajášem se v kruhovém zlatém medailonu objevuje ruka Boží. Nad medailonem uzavírají vnitřní pole červené, bíle prokreslené obláčky. Výjev ovládá bezprostorové nazírání, kdy nohy osob nespočívají na zemi, ale dotýkají se těla iniciály, nebo se iniciály nedotýkají vůbec, čímž vzniká dojem, že osoba tkví bez pohnutí v imaginárním prostoru. Izajáš je oděn v dlouhý, světlý, na bocích podkasaný šat, který je ve spodní partii dekorován bíle naznačenou bordurou. Jeho tvář je podložena vyrovnaným hustým červenorůžovým tónem, na který pak byly nakresleny štětcem tmavě fialovou barvou detaily obličeje. Touto barvou byly prokresleny také dlouhé vlasy a vousy, lemující tvář. Kati jsou oděni v krátkou, v pase podkasanou sukni, dosahující délky lehce pod kolena a v přiléhavé nohavice. Pravý kat je oděn v šedomodrou sukni a červené nohavice, levý v modrou sukni a narůžovělé nohavice. Suknice katů jsou velice bohatě stínované hlubokými stíny v záhybech a měkkými přechody do světla. Fialovou a hnědou je stínováno v modré. V modré a šedomodré je stínováno zelenou, olivově zelenou a hnědou. Levý kat má na hlavě malou bílou, pod bradou tkanicemi svázanou čepičku, která kryje jen temeno a týl hlavy. Obličej katů nesou karikované rysy, linie dlouhého, výrazného nosu plynule přechází ve výrazně vyklenuté čelo nebo obočí. Obličej pravého kata je kulatý se špičatou bradou, druhý kat má obličej oválný. Jejich mírně zvlněné vlasy střední délky jsou sčesané rovně dolů, po stranách splývají nad ramena přes uši. Vnější pole s pravoúhle zalamovanými segmenty a vykružováním je zlaté a poměrně přesně sleduje tvar těla iniciály. Jeho rám s bíle naznačeným fasetováním je rozdělen na dvě poloviny – zelenou a růžovohnědou. Obě doprovází na vnitřní straně tenká bílá linka. V levém spodním a horním rohu vnějšího pole se nacházejí opeřenci s dlouhým ocasem a malou hlavou s krátkým zobcem. Opeřenec v horní části vnějšího pole stojí na spirálovitě stáčeném konci stvolu a bere do zobáku hada prolézajícího ústy a uchem mužské hlavy situované ve spirále výběhu iniciály.

---

²³⁸ Viz KIRSCHBAUM 1970, col. 354–359; ROYT 2006, 83–84.

Třetí malovanou iniciálou je *I – Heremyas anathotites* na fol. 40v se scénou **Kamenování Jeremiáše [I.4]**. Figurální iniciála s rozměry 46 × 70 mm stojí na počátku Prologu ke Knize Jeremiášově. Umístěna je ve spodní polovině pravé kolumny, na sedmnáctém až dvacátém pátém řádku a lehce vnějším polem vystupuje do interkolumnia. Tělem iniciály je hladký plasticky modelovaný vidlicovitě štěpený modrý dřík, jehož okraje se přetáčí do zavíjených výhonků. Dřík je uprostřed zdoben drobným, bíle konturovaným, tmavě modrým kosočtvercem, od něž běží v opačných směrech bílé dessin – vidlicovité útvary. Tělo iniciály rámuje černá kontura. Obdélné, čokoládově hnědé vnější pole s fialovým nádechem sleduje pravoúhle zalamovanými segmenty rozprostření figurálního výjevu. Jeho okraj je zdůrazněn širší tmavě hnědou konturou, doprovázenou tenkou bílou linkou na vnitřní straně. Vnější pole vyplňuje scéna Kamenování Jeremiáše.²³⁹ V dolní části obrazového pole leží prorok Jeremiáš zahalený do červeného pláště. Rukama si schovává hlavu před kamenováním. Jeremiášův oválný obličej pokřivený bolestí lemují dlouhé tmavě šedé zvlněné vlasy. Výraz tváře udávají zavřené oči, naznačená linie obočí, která přechází v linii nosu a drobná červená ústa. Nad prorokem stojí tři kati, kteří jej kamenují. Kat napravo za Jeremiášem je oděn v tmavě modrý v pase podvázaný spodní šat a svrchní, z rubové strany červený a z lícové světle modrý, na prsou sepnutý plášť. Ve vykasaném spodním šatu nese několik šedobílých kamenů. Katův podlouhlý oválný obličej lemují dlouhé zkadeřené světle hnědé vlasy. Pravá ruka je zdvižená, drží kámen, kterým se chystá kamenovat Jeremiáše. Na levé straně výjevu stojí za Jeremiášem další tři kati, z nichž ten v popředí je oděn ve světle modrý v pase podkasaný šat a tmavě modré přiléhavé nohavice s bíle naznačeným lemováním na lýtkách. Stojí nakročený, v obou zdvižených rukách drží kameny, jimiž se chystá kamenovat. Jeho obličej podaný z profilu určuje výrazný nos se sklonem ke karikatuře. Světle hnědé vlnité vlasy spletené do copu spadají hluboko na záda a konečkem expandují za vnější pole. Druhý z katů je oděn v zelený šat, ruce má také nad hlavou a drží kámen ke kamenování. Výraz tváře kata udávají drobné oči se zdůrazněnou linií obočí, dlouhý nos a malá ústa. Poslední z katů, z něž lze vidět jen část hlavy a ruce, je oděn v červený šat, jeho ruce jsou též zdvižené nad hlavu a je připraven kamenovat. Jeho oválný obličej podaný z profilu je určen výrazným nosem, malým okem s výraznou linií obočí a drobnými červenými ústy a vykazuje výrazný sklon ke karikatuře. Obličejové katů jsou podmalovány světlým

---

²³⁹ Ukamenován byl podle legendy roku 585 př. Kr., viz ROYT 2006, 95.

řídkým tělovým tónem s fialovým nádechem. Světlé plochy jsou nanесeny tóny růžovými, okrovými i červenými a největší reflex bíle, a to způsobem ryze malířským bez zdůrazňování kontur.

Čtvrtá malovaná iniciála I – HEREMias p[ro]ph[et]a na fol. 41r [I.5] uvádí další Prolog ke Knize proroka Jeremiáše výjevem **Odvádění Židů do babylónského zajetí**. Figurální iniciála svými rozměry 55 × 145 mm zasahuje na devatenáct řádků, je umístěna v levé kolumně a zčásti vysunuta do levé bordury. Tělo této iniciály tvoří okrové plasticky modelované lišty v kombinaci s nárožními pletenci, které při vnějším či vnitřním okraji oživuje bílá linka. Cípy pletenců se přetáčí do kadeřavé palmety a zavíjených drobných listů s nervaturou naznačenou bílou kresbou. Tmavě fialový prostor mezi lištami vyplňuje bílá dessinová prokresba – vidlicovité sestavy a hvězdicovité skladby složené ze středového bodu obkrouženého trojicí kapek a dlouhého bičíku. Uprostřed těla iniciály vytváří lišty téměř čtvercové pole, v němž je umístěn výjev Odvádění Židů do babylónského zajetí. Scéna se odehrává na plošném tmavě fialovém pozadí, před branami Jeruzaléma,²⁴⁰ před nimiž stojí prorok Jeremiáš, který přihlíží, jak je řetězem spoutaná skupinka Židů odváděna do zajetí. Proroka Jeremiáše a skupinu Židů odděluje strom s osekanými větvemi a korunou kopinaté formy, neucelené kontury. Jeremiáš pravou rukou žehná a v levé ruce přidržuje bílou prázdnou nápisovou pásku. Prorok je oděn v dlouhý spodní červený šat a svrchní modrý plášť, průběžně dekorovaný sestavami bodů a lemovaný bíle naznačenou bordurou. Tvář proroka je mírně protáhlá, lemovaná dlouhými modrošedými vousy a vlasy. Ty jsou nad čelem rozděleny a splývají v dlouhých zvlněných pramenech na ramena. Vousy nad horním rtem splývají nad koutky úst dolů a spojují se v jedno s dlouhým plnovousem. Výraz tváře určují malé přivřené oči s výraznou linií obočí, která přechází v dlouhý rovný nos. Kolem hlavy má okrový po vnějším obvodu bíle prokreslený nimbus, lemovaný tenkou bílou linkou. Židé spoutaní řetězem jsou zčásti v zákrytu, hlavy mají kladené nad sebou. Jsou oděni v přiléhající svrchní roucho délky ke kolenům či pod kolena s dlouhými rukávy a v těsné barevné nohavice. Na hlavách mají bílé nebo žlutohnědé kloboučky, protažené do špičky.²⁴¹ Jejich tváře jsou oválné. Drobné oči hledí stranou, nos je krátký, tupý, málo či více vyčnělý, ústa malá a brada kulatá. Tváře s vyčnívajícím nosem, jehož hřbet je v jediné nepřerušené linii s čelem a se

---

²⁴⁰ Věžovitá architektura města vyrůstá do vnějšího pole iniciály I – HEREMias p[ro]ph[et]a.

²⁴¹ K módě Židů viz KYBALOVÁ 2001, 120–121.

zamračeným obočím, vyznačují tendenci ke karikatuře. Pro všechny tváře je společné schematické znázornění uší jednoduchým nevelikým obloučkem, přisedlým k tváři. Hnědé vlasy střední délky, rovné nebo mírně zvlněné, nad čelem sčesané rovně dolů v několika pramenech, splývají po stranách přes uši nad ramena. Vnější sytě ultramarínové pole lemuje tmavě modrý rám s pravouhle zalamovanými segmenty a prokrajováním, které v dolní levé části přesně kopíruje kaudu. Plochu vnějšího pole dekorují jemné bílé dessin – vidlicovité útvary.

Pátou malovanou iniciálou je *U – erba iheremie filii* na fol. 41v [I.6]. Figurální iniciála o rozměrech 85 × 226 mm²⁴² uvádí Knihu proroka Jeremiáše výjevem **Stojícího proroka Jeremiáše s rozvinutým nedopsaným svitkem v rukou**. Umístěna je v horní části levé kolumny textu, na druhém až třináctém řádku a expanduje do levé bordury. Tělem iniciály je hladký růžovohnědý dřík, kombinovaný s pružným stvolem, dekorovaným bílou prokresbou – vidlicovitými sestavami. Svislý dřík je zakončen vidlicovitým rozštěpením s okraji, které si v horní části zachovávají abstraktní povahu, v dolní části přechází ve výhonek s přetáčeným drobným listem a v plasticky modelovaný stvol, který se v závěru spirálovitě stáčí a vrcholí vícelistou rozetou tvořenou člunkovitě stáčenými a šroubovitě přetáčenými listy s bílou prokresbou. Plasticky modelovaný stvol dekoruje bíle lemovaný hnědý kosočtverec. Od těla iniciály expanduje do vnějšího pole kauda sestavená ze zoomorfních, figurálních a rostlinných vzájemně propojených motivů; do vnějšího pole se překlápí medvědí hlava, která se zakusuje do modrého draka, jehož ocas ovíjí malou dětskou postavu, dále prochází lasturovitým kolénkem, za nímž se štěpí na dva výhonky s přetáčeným listovím, mezi nimiž je umístěna lidská hlava. Do dračího ocasu se zakusuje další drak, jehož dlouhý ocas prochází lasturovitým kolénkem, za nímž se vidlicovitě větví ve výhonek se zavínutým drobným listem a pružný přetáčený výhonek expandující do prostoru levé bordury. V rozšíření této vidlice je umístěna maska starce s dlouhým šedivým vousem, vrásčitým čelem, výrazným okem, linií obočí a dlouhým rovným nosem kolmým na drobná ústa. V sytě ultramarínovém vnitřním poli, uzavřeném trojlistým obloukem, stojí frontálně podaná postava proroka Jeremiáše s nepopsaným rozvinutým svitkem v rukou. Jeremiáš je oděn v dlouhý spodní modrý šat se zlatočerveným lemováním a svrchní světlý plášť se světle zelenou rubovou stranou. Na nohou má přiléhavé černé špičaté boty. Tvář proroka s charakteristickým dlouhým nosem, vpadlými lícemi, vystupujícími

---

²⁴² Výška iniciály včetně dlouhé kaudy expandující do levé bordury.

lícními kostmi a vrásčitým čelem je lemována dlouhými, šedými, zkadeřenými vlasy spadajícími ve zvlněných pramenech na ramena, a dlouhým šedým plnovousem. Na hlavě má bohatě zřasený čepec, kolem hlavy zlatý nimbus. V těsné blízkosti nohou proroka vyrůstají z malířsky podaných trsů trávy lilie a červené růže na vysokých stoncích a dále strom kopinaté formy s pevnou uzavřenou konturou. Nad trojlístým obloukem vyrůstá do vnějšího pole městská architektura, domy s věžovitými a kupolovitými střechami, s vysokými štíty, s jednoduchými i sdruženými okny, která mají naznačený střední sloupek. Okna ve štítech jsou kruhová nebo čtyřlístá. Zlaté vnější pole s načervenalým tónem je pravoúhle zalamované a vykružované, rámované černou konturou s řadou puncovaných bodů při jejím vnitřním okraji. Svým zalamováním a vykružováním kopíruje tvar těla iniciály včetně kaudy, která expanduje přes vnější pole do levé bordury.

Šestá malovaná iniciála *E – t factum est post* na fol. 81r [I.7] doprovází Knihu Nářků. Ornamentální iniciála téměř čtvercového tvaru o rozměrech 35 × 38 mm je namalovaná na konci textu pravé kolumny, na třináctém až sedmnáctém řádku a vystupuje do interkolumnia. Tělem iniciály je hladký, modrý, plasticky modelovaný a nálevkovitě se rozšiřující dřík. Příčné břevno litery tvoří trubicovitý útvar. Dřík dekoruje bíle vyrýsovaný tmavě modrý kosočtverec, k němuž v opačných směrech běží bílé dessin – vidlicovité sestavy. Tmavě fialové vnitřní pole rozdělené příčným břevnem na dva polokruhy uzavírá širší červený rám s bílou linkou na vnitřním okraji. Obě poloviny vnitřního pole vyplňuje pětilístá rozeta, tvořená šroubovitě přetáčenými listy a kombinací člunkovitě stáčených a šroubovitě přetáčených listů s bíle naznačenou nervaturou. Plochu vnitřních polí dekorují bílé dessin – hvězdicovité útvary složené z trojice kapek na dlouhém bičíku. Pravoúhlé světle čokoládově hnědé vnější pole rámuje širší kontura v tmavším odstínu barvy vnějšího pole, doprovázená na vnitřním okraji tenkou bílou linkou, na vnějším okraji linií tmavě hnědou. Plochu vnějšího pole vyplňují dessinové prokresby – koncentricky uspořádané čtveřice bodů kolem bodu středového.

Sedmou malovanou iniciálou je *Q – vom[odo] sedet sola* na fol. 81v [I.8]. Figurální iniciála o rozměrech 73 × 73 mm s ornamentální kaudou o délce 50 mm doprovází Knihu nářků výjevem **Nařikajícího proroka Jeremiáše před hradbami Jeruzaléma**. Iniciála se nachází v horní části levé kolumny, na druhém až dvanáctém řádku. Vnější pole, tělem a zejména kaudou zčásti expanduje do levé bordury. Tělem iniciály je hladký červený dřík kombinovaný s rostlinnou ornamentikou

v podobě kaudy. Dřík je uprostřed dekorován bílými dessinými – body a kroužky. Ve spodní části prochází trojdílným kolénkem složeným ze středové bobule a bočních lastur, za nímž se odděluje rostlinná kauda expandující do levé bordury. Kauda tvořená přetáčeným akantovým listem, obalovaným a ovíjeným přetáčenými lancetovými polopalmetami, jejichž výhonky vrcholí zavíjenými listy, prochází trojdílným kolénkem, složeným ze středové bobule a bočních lastur. Z kolénka vyrůstá spirálovitě stáčený světle zelený stvol, který se vidlicovitě větví na úponek s přetočeným zavíjeným drobným listem a trojlistou rozetu, jejímž základem je dostředivá skladba využívající šroubovitě přetáčené listy. Tělo iniciály včetně části její kaudy rámuje tenká bílá kontura, zelený spirálovitě stáčený stvol s rozetou kontura černá. Vnitřní oválné tmavě fialové pole vyplňuje figurální výjev, kdy před hradbami Jeruzaléma sedí postava naříkajícího proroka Jeremiáše. V hradbách Jeruzaléma s plasticky perspektivně malovaným cimbuřím jsou proražena dvě okna zaklenutá hrotitým obloukem, která jsou schematicky členěna kružbou a prutem. Za hradbami vyrůstají budovy Jeruzaléma. Stavba na levé straně je podélná, bazilikálního typu, s pultovými střechami a střechou sedlovou. Stavbu člení vysoká okna a velké okno ve štítě s naznačenou kružbou. Druhá stavba je věžovitá, polygonálního tvaru, její stěny člení sdružená okna. Před hradbami sedí postava proroka Jeremiáše, jehož nohy se dotýkají těla iniciály. Jeremiáš je oděn ve světle zelený spodní šat a svrchní narůžovělý plášť. Drobnou hlavu s oválným protáhlým obličejem, jehož výraz určují malé oči, výraznější linie obočí a dlouhý rovný nos, lemují dlouhé šedé zkadeřené vlasy a šedý plnovous. Kolem hlavy má červenou, žlutě uzavřenou svatozář. Tmavě fialové pozadí je zdobeno bílou dessinovou prokresbou – vidlicovitými sestavami. Vnější sytě ultramarínové pole je pravoúhlé a obrysově sleduje tvar těla iniciály včetně kaudy expandující za vnější pole do levé bordury. Je rámované širší tmavě modrou konturou s tenkou bílou linkou na vnitřní straně. Rohy vnějšího pole vyplňují bílé dessinými – vidlicovité sestavy.

Osmá malovaná iniciála *L – iber iste qui baruch* na fol. 85r [I.9] doprovází Prolog ke Knize proroka Barucha. Figurální iniciála s rozměry 50 × 55 mm je situovaná v horní části levé kolumny, na šestém až dvanáctém řádku. Tělo iniciály je tvořeno zoomorfním motivem – dračím monstrem, jehož hlava se zakusuje do svislého, modrého, vidlicovitě štěpeného dřívku. Mohutné tmavě modré hladké dračí tělo přechází v dlouhý, tenký krk s malou červenou hlavou s dlouhými špičatými ušima, drobnými zavřenými očima a špičatým čenichem. Hlava je prokreslena bílou linií kresbou. Křídla draka jsou dlouhá, ostře zahrocená, přiléhající k tělu. Tenký, dvakrát zatočený

ocas přechází ve výhonek s drobným zeleným šroubovitě přetočeným listem. Krk a ocas prokresluje ve spodní partii bílá kresba – linie a body. Nohy draka jsou mohutné, se zdůrazněnými klouby kulovitěho tvaru, prsty poměrně tučné, ke koncům rozšířené. Hladký dřík těla iniciály dekoruje tmavě modrý, bíle konturovaný kosočtverec, od něž v opačných směrech expandují bílé dessinové – vidlicovité útvary. Pravoúhle zalamované a vykružované vnější pole kopíruje tvar těla iniciály. Plocha vnějšího pole je růžovofialová, rámovaná širokou hnědou konturou s bílou linkou na vnitřní straně. Vnější pole vyplňují zoomorfní a rostlinné motivy. Do spodní části svislého dříku se zakusuje drak, jehož dlouhé hladké tělo je zelené, hlava, křídla a nohy červené. Drobná hlava má černou linkou zvýrazněné zavřené oko a bíle prokreslené špičaté ucho a dlouhý špičatý čenich. Křídla přiléhají k tělu. Mohutné nohy mají černě naznačené prsty. Jednou zatočený dlouhý ocas se spirálovitě stáčí, prochází lasturovitým kolénkem, za nímž se vidlicovitě větví ve výhonky s drobným přetáčeným listovým a kalichovitou květinovou srostlicí. Na spirálovitě stáčeném ocasu draka stojí na vysokých nohách hnědý opeřenec s mohutným tělem, malou hlavou na dlouhém krku, dlouhým pernatým ocasem a křídly s výraznými dlouhými perutěmi.

Devátou malovanou iniciálou je *E – t hec sunt uerba* na fol. 85r [I.9] o rozměrech 57 × 63 mm. Ornamentální iniciála stojí na počátku Knihy proroka Barucha. Situovaná je v levé kolumně, na šestnáctém až dvacátém třetím řádku a částečně vystupuje do levé bordury. Tělem iniciály je hladký růžovofialový, na koncích nálevkovitě rozšířený dřík. Příčné břevno litery tvoří trubicovitý nálevkovitě se rozšiřující útvar. Dřík je obalován stylizovanou palmetou s přísazovanými polopalmetami. Tmavě fialové vnitřní pole rozděluje příčné břevno na dva polokruhy lemované plasticky modelovaným rámem s bílou linkou na vnitřním okraji. Obě poloviny vnitřního pole vyplňuje pětistá rozeta, tvořená kombinací člunkovitě stáčených a šroubovitě přetáčených listů s bíle naznačenou nervaturou a dessinovou prokresbou vnitřních stran listů. Plochu vnitřního pole zdobí bílé dessinové prokresby – hvězdíkové skladby složené ze středového bodu obkrouženého čtveřicí kapek, doplněné dlouhým bičíkem. Vnější pravoúhlé, ultramarínové pole rámuje širší tmavě modrá kontura doprovázená bílou linkou na vnitřní straně.

Desátá malovaná iniciála *E – Zechiel p[ro]pheta* na fol. 90r [I.10] uvádí Prolog ke Knize proroka Ezechiela. Ornamentální iniciála o rozměrech 48 × 53 mm se nachází v levé kolumně textu na šestém až dvanáctém řádku a svými rozměry vystupuje do levé bordury. Tělo iniciály je složeno z hladkého, nálevkovitě rozšířeného

růžovofialového dřívku a příčného břevna tvořeného trubicovitým útvarem. Dřík dekoruje tmavě fialový, bíle konturovaný kosočtverec, od nějž běží bílé dessinové vidlicovité sestavy. Tmavě fialové, příčným břevnem rozdělené, vnitřní pole vyplňují pětিলisté rozety, tvořené kombinací šroubovitě přetáčených a trychtýřovitých listů s bíle naznačenou nervaturou. Plochu vnitřního pole zdobí bílé dessinové prokresby – hvězdicovité skladby s dlouhými bičíky. Vnitřní pole uzavírá červený plasticky modelovaný rám. Pravoúhlé ultramarínové vnější pole rámuje širší tmavě modrá kontura s tenkou bílou linkou na vnitřním okraji.

Jedenáctou malovanou iniciálou je *E – t factum est in xxx. anno* na fol. 90r [I.10]. *Figurální iniciála* o rozměrech 70 × 86 mm situovaná uprostřed pravé kolumny, na desátém až dvacátém řádku zčásti zasahuje do interkolumnia. Iniciála *E* uvádí Knihu proroka Ezechiela výjevem **Ezechiela přijímajícího Boží zjevení**. Tělem iniciály je pružný prořezávaný stvol procházející dvěma červenými trojdílnými kolénky, tvořenými středovou bobulí a bočními lasturami, za nimiž vyrůstají nálevkovitě rozevřené útvary. Příčné nálevkovitě rozevřené břevno se na levé straně vidlicovitě rozštěpuje a vyrůstají z něj dva šroubovitě přetočené zavíjené listy s bíle naznačenou nervaturou. Tělo iniciály obaluje zelená, bíle konturovaná zaostřená palmeta. Tmavě fialové vnitřní pole rozdělené příčným břevnem na dvě zóny – zónu nebeskou a zónu pozemskou – vyplňuje figurální výjev s prorokem Ezechielem. V zóně pozemské sedí prorok Ezechiel s rozvinutou bílou prázdnou nápisovou páskou v pravici, symbolizující přijímání Božího zjevení. Sedící prorok Ezechiel je oděn do spodního červeného šatu a kolem těla má ovinuté svrchní světle modré roucho. V pravé ruce nese prázdnou nápisovou pásku. Výraz protáhlé prorokovy tváře je dán přivřenými vpadlými očima, linie obočí přechází v linii dlouhého nosu. Výraz tváře podtrhují červená ústa, vystupující lící kosti a vrásčité čelo. Obličej lemují dlouhé hnědé vousy a vlasy spadající ve zvlněných pramenech na ramena. Kolem hlavy proroka je situován zlatý nimbus, rámovaný tenkou bílou konturou. Napravo od sedícího proroka vyrůstá strom s jednou odříznutou větví, zbývající tři větve nesou po jednom srdčitém listu. Prostor mezi listy vyplňují dessinové prokresby – hvězdicovité skladby složené ze středového bodu obkrouženého trojicí kapek a dlouhého bičíku. Nalevo od Ezechiela je v podobě pravidelně se střídajících světle a tmavě zelených a bílých vlnovek znázorněna tekoucí voda symbolizující řeku Chebar. V zóně nebeské vystupuje z rozevřeného oblaku žehnající pravice Boží v zeleném rukávu, podložená křížovým nimbem. Iniciála *E* je uzavřena vnějším plasticky modelovaným zeleným rámem s pravoúhlým zalamováním

a vykružováním. Vnější pole je zlaté, jeho fasetovaný rám doprovází na vnitřní straně tenká bílá linka. Zlato bylo nanášeno na bílý podklad a následně vyleštěno.

Dvanáctou malovanou iniciálou je *D – anielem p[ro]phetam* na fol. 128r [I.11]. Ornamentální iniciála o rozměrech 67 × 70 mm stojí na začátku Prologu ke Knize proroka Daniela. Umístěna je v levé kolumně, na osmém až šestnáctém řádku a částečně tělem, vnějším polem a zejména kaudou expanduje do levé bordury. Tělo iniciály tvoří hladký růžovofialový dřík obalovaný z vnitřní strany rostlinnou ornamentikou – středovou palmetou s přisazenými bíle konturovanými polopalmetami. V horní části prochází dřík modrým trojdílným kolénkem, složeným ze středové bobule a bočních lastur. Za kolénkem se od těla iniciály odděluje rostlinná kauda – spirálovitě stáčený stvol, vrcholící trojlistou květinovou srostlicí tvořenou šroubovitě přetáčenými listy s bíle naznačenou nervaturou. Stvol obalují a ovíjejí lancetové polopalmetry a jejich přetočené výhonky. Tmavě fialové oválné vnitřní pole uzavírá široký zelený plasticky modelovaný rám s bílou linkou na vnitřní straně. Vnitřní pole vyplňuje vícelistá rozeta kombinující člunkovitě stáčené a šroubovitě přetáčené listy s laločnatými trojlisty. Plochu vnitřního pole mezi šroubovitě stáčenými listy vyplňují dessinové prokresby – hvězdicovité útvary – kolem bílého středu je uskupena trojice kapek doplněná dlouhým bičíkem. Vnější pravoúhle zalamované pole, které kopíruje tvar těla iniciály včetně její kaudy, uzavírá širší černá linka, doprovázená na vnitřní straně tenkou bílou linkou. Ultramarínovou plochu vnějšího pole lokálně dekorují bílé dessinové sestavy bodů.

Třináctá malovaná iniciála *A – nno iii regni ioachim* na fol. 129r [I.12] se scénou **Daniela v jámě lvové** stojí na počátku Knihy proroka Daniela. Figurální iniciála s rozměry 95 × 105 mm a kaudou o délce 80 mm je umístěna v levém textovém sloupci, na prvním až třináctém řádku a mírně je vysunuta do levé bordury. Tělo iniciály tvoří zoomorfní motiv – drak, který plynule přechází do pravé části litery, jejíž spodní konec uzavírá trojlistá palmetová příklopka, od níž expandují výhonky ovíjející dřík. Horní část dříku je vidlicovitě rozštěpena v abstrahovaný akant s bíle naznačenou nervaturou a výhonek se šroubovitě přetočeným zavínutým listem. Dřík prochází uprostřed trojdílným kolénkem, složeným ze středové bobule a bočních lastur. Z kolénka vyrůstá lancetová polopalmeta přetočená do výběhu s drobným zavíjeným listem. Od kolénka expandují v opačných směrech dessinové prokresby – vidlicové sestavy. Tvar litery dotváří okrovohnědý drak s dlouhým tělem, štíhlým krkem s malou žlutou hlavou, s výraznými špičatými ušima, malým okem a špičatým čenichem. Dlouhá křídla těsně

přiléhají k tělu, nohy jsou poměrně mohutné, bez naznačených prstů. Ocas prochází trojdílným červeným kolénkem, za nímž přechází ve stvol obalovaný a ovíjený lancetovou polopalmetou přetočenou do výběhu se zavíjeným listem. Spirálovitě stáčený stvol prochází trojdílným kolénkem, za nímž se odděluje trojlístá laločnatá palmeta a přetáčený výběh expandující volně do prostoru vnějšího pole. Tmavě fialové vnitřní pole vyplňuje figurální scéna, výjev apokryfního původu, podle kterého prorok Abakuk za pomoci anděla, který ho přidržuje za vlasy, sestoupil do jámy lvové za Danielem, aby mu přinesl jídlo a pití.²⁴³ V dolní části vnitřního pole sedí na šedomodrém stylizovaném skalisku přísně frontálně ztvárněná figura Daniela s miskou v ruce. Daniel je oděn ve světlý, narůžovělý spodní šat se zlatým lemováním ve spodní části a svrchní sytě ultramarínový plášť s červenou rubovou stranou, který má na prsou sepnutý čtyřlístou sponou. V levé ruce nese okrovou misku, pravice je v odmítavém gestu. Oválný obličej s drobnýma očima, drobnými červenými ústy kolmými na osu krátkého nosu a kulatou bradou lemují dlouhé zkadeřené hnědé vlasy, spadající na ramena. Na hlavě má čepec a kolem hlavy zlatý nimbus. Proroka Daniela obklopuje sedm zkrocených lvů. V pravé části vnitřního pole, za lvy, vyrůstá strom se dvěma odříznutými výběžky na kmeni, z nějž vyrůstají na vysokých stoncích laločnaté trojlísty. V horní části vnitřního pole se vznáší prorok Abakuk, oděný v modrý, bíle a fialově prokreslený spodní šat a svrchní světle zelený plášť. Ten má uvázaný tak, aby v něm mohl nést chleba pro proroka Daniela. V pravé ruce nese rozevřenou bílou prázdnou nápisovou pásku, která současně tvoří příčné břevno iniciály, a současně v této ruce nese nádobu s vodou.²⁴⁴ Oválnou tvář proroka určují drobné oči, linie obočí přechází v dlouhý prohnutý nos, na nějž jsou kolmá výrazná ústa. Obličej lemují dlouhé, mírně zvlněné vlasy spadající na ramena. Kolem hlavy má zlatou svatozář. Za vlasy chytá proroka Abakuka anděl. Polopostava anděla s modročervenými křídly vylétá ze zelených obláčků. Anděl je oděn ve spodní modrý šat a svrchní narůžovělý plášť s rubovou červenou stranou. Výraz drobné kulaté tváře udávají malé oči, drobný nos a ústa. Obličej lemují zvlněné vlasy a kolem hlavy má zlatou svatozář. Pravou rukou bere anděl za vlasy proroka Abakuka, aby jej donesl nad „jámu lvovou“, kde Abakuk předal z Boží vůle pokrm Danielovi a poté byl andělem dopraven zpět. Levou rukou ukazuje směrem k sedícímu Danielovi. Zlaté vnější pole pravoúhlými segmenty

---

²⁴³ KIRSCHBAUM 1968, col. 469–473; KIRSCHBAUM 1970, col. 205.

²⁴⁴ Pravděpodobně jde o keramickou nádobu dekorovanou hnědými a bílými vlnovkami a na hrdle dvěma tmavě fialovými linkami.

a vykrajováním sleduje poměrně přesně tvar těla iniciály a její kaudy. Vnější pole rámuje široký modrý rám s bílou linkou na vnitřní straně a naznačeným fasetováním. Ve spodním cípu vnějšího pole, pod kaudou je umístěný šedomodrý opeřenec, spočívající na vysokých, tenkých bílých nohách. Má malou kulatou hlavu s krátkým zahnutým zobcem, ocas je dlouhý a křídla, výrazně vyrýsovaná černou konturou, jsou přimknutá k tělu.

Čtrnáctá malovaná iniciála N – *on idem ordo* na fol. 144v [I.13] stojí na počátku Prologu ke Knize proroka Ozeáše. Ornamentální iniciála o rozměrech 90 × 75 mm s kaudou o délce 70 mm je situována v levém textovém sloupci, na osmém až sedmnáctém řádku a mírně je vysunuta do levé bordury. Tělem iniciály je hladký modrý dřík, kombinovaný s dvojicí těsně k sobě přisazených žerdí. Hladký dřík se vidlicovitě štěpí a okraje přecházejí do dlouhých a krátkých výhonků vrcholících šroubovitě přetočenými listy. Dřík prokresluje bílé dessinové linie a vidlicovité sestavy. Pravý svislý dřík vyrůstá ze dvou do sebe zasunutých nálevkovitých, respektive trychtýřovitých srostlic, z nichž současně vyrůstá diagonální břevno, tvořené dvojicí těsně k sobě přisazených žerdí. Nerámované vnitřní růžovofialové pole vyplňují spirálovitě stáčené stvoly, které procházejí lasturovitými kolénky, za nimiž se vidlicovitě větví ve výhonky s drobným listovým nebo květinovými srostlicemi tvořenými člunkovitě stáčenými a šroubovitě přetáčenými listy s dessinovou prokresbou. Iniciála je uzavřena vnějším polem s pravoúhle zalamovanými segmenty a vykružováním, které tak přesně kopíruje její tvar včetně kaudy, expandující za vnější pole do levé bordury. Vnější pole rámuje hnědá kontura doprovázená tenkou bílou linkou na vnitřní straně.

Patnáctou malovanou iniciálou je figurální iniciála *U – erbum domini* na fol. 145r s výjevem **Ozeáše předávajícího Boží zjevení skupině Židů** [I.14]. Iniciála o rozměrech 92 × 115 mm se nachází v levé kolumně, na osmnáctém až dvacátém devátém řádku, zčásti je vysunuta do levé bordury. Tělem iniciály je hladký světle hnědý dřík, kombinovaný s rostlinnou ornamentikou. Svislý dřík, procházející červeným trojdílným kolénkem, se v horní a dolní části vidlicovitě štěpí ve výhonky s přetočeným zavíjeným listovým s bíle naznačenou nervaturou a stvol dotvářející tvar litery. V horním vidlicovitém rozštěpu dříku se nachází hlava Žida s bílým špičatým kloboučkem.²⁴⁵ Oválné tváři dávají výraz drobné oči, výrazné obočí, krátký tupý nos,

²⁴⁵ K oděvům Židů viz KYBALOVÁ 2001, 120–121.

malá červená ústa a kulatá brada. Tvář lemují zkadeřené hnědé vlasy. Rukama zahalenýma do modrých těsných rukávů chytá svislý dřík těla iniciály. Plasticky modelovaný stvol dotvářející tělo iniciály se v závěru spirálovitě stáčí a vidlicovitě větví v přetáčené výhonky expandující do prostoru vnějšího pole. Stvol vrcholí vícelistou rozetou, tvořenou třemi člunkovitě stáčenými listy s bíle naznačenou nervaturou. Pod květinovou srostlicí je spirála spojena s plasticky modelovaným stvolem červeným prstencem, prokresleným bílými dessin – liniemi, kroužky a body. Stvol je z vnitřní a vnější strany obalován rostlinnou ornamentikou, z vnější strany srdčítým listem, z vnitřní strany dvojicí stylizovaných polopalmet s hladkou konturou a bíle naznačenou nervaturou. Vnitřní sytě ultramarínové nerámované pole vyplňuje figurální scéna, kdy prorok Ozeáš předává Boží zjevení skupině Židů. Stojící prorok Ozeáš je oděný ve světle hnědý spodní šat a svrchní červený plášť s rubovou zelenou stranou, na nohou má špičaté černé boty. V levé ruce nese bílou rozevřenou prázdnou nápisovou pásku.²⁴⁶ Protáhlou tvář proroka s drobnýma očima, dlouhým nosem, červenými ústy, vpadlými lícemi, vystupujícími lícními kostmi a vrásčítým čelem lemují dlouhé, šedomodré, bíle prokreslené zvlněné vlasy a vousy. Vlasy splývají ve zvlněných pramenech na ramena a hluboko na záda. Na hlavě má bohatě zřasený hnědý čepec. Napravo od Ozeáše vyrůstá strom s jedním odříznutým výběžkem na dlouhém kmenu. Koruna je tvořena množstvím srdčitých listů na nevysokých stoncích. Ozeáš se otáčí ke skupince Židů, u níž stojí žena, k níž ukazuje pravou rukou. Židé jsou zčásti v zákrytu, hlavy mají nad sebou. První polopostava Žida je oděná v přiléhavé červené svrchní roucho s dlouhými rukávy. Na hlavě má stejně jako všichni ostatní bílý do špičky protažený klobouček.²⁴⁷ Jejich tváře jsou oválné. Drobné oči hledí stranou, nos je krátký, tupý, málo či více vyčnělý, červená ústa malá a brada kulatá. Tváře s vyčnívajícím nosem, jehož hřbet je v jediné nepřerušené linii s čelem se zamračeným obočím, vyznačují silný sklon ke karikatuře. Ve skupince Židů je namalovaná ženská polopostava oděná v zelený šat. Výraz obličeje ženy podaný z profilu určuje drobné oko, výraznější linie obočí, delší nos a malá červená ústa. Rovný nos přechází v jedné nepřerušené linii v čelo. Hlava je zahalena šedou rouškou. Nad výjevem je druhotně vyrytý nápis – citace andělského pozdravení Ave Maria. Iniciála je uzavřena vnějším sytě ultramarínovým polem s pravouhlým zalamováním, které rámuje širší tmavě modrá

---

²⁴⁶ Na nápisové pásce lze pozorovat tmavě hnědé linkování, viditelná je též podkresba.

²⁴⁷ K oděvům viz KYBALOVÁ 2001, 120–121.

kontura, doprovázená tenkou bílou linkou na vnitřní straně. V levém dolním rohu vnějšího pole sedí jokolátor hrající na fidulu.²⁴⁸ Oděn je do chlupaté masky, z níž vyčnívá jen jeho hlava a bosé nohy. Nad hlavou jokoláto se nachází dessinová prokresba – hvězdicovité útvary, tvořené trojicí kapek kombinované s delším bičkem, což by mohlo představovat korunu.

Šestnáctá malovaná iniciála S – anctus ioel na fol. 150r [I.15] uvádí Prolog ke Knize proroka Joela. Ornamentální iniciála o rozměrech 54 × 60 mm je situována v pravé kolumně textu, na sedmém až čtrnáctém řádku. Tělo iniciály tvoří pružný stvol přecházející v rozšířené nálevkovité útvary. Stvol prochází širokým červeným prstencem prokresleným bílými dessinami. Od prstence expandují v opačných směrech obalující polopalmety. Dvě, tělem iniciály oddělená, vnitřní tmavě fialová pole vyplňují vícelisté rozety, tvořené člunkovitě stáčenými a šroubovitě přetáčenými a trychtýřovitými listy s bíle naznačenou nervaturou. Obě vnitřní pole rámuje široký modrý plasticky modelovaný rám s bílou linkou na vnitřní straně. Pravoúhlé světlé čokoládově hnědé vnější pole rámuje světle modrá kontura doprovázená bílou linkou na vnitřní straně. Dolní pravý a horní levý roh vnějšího pole dekoruje bílá prokresba – hvězdicovitý útvar, v němž jsou kolem kruhového středu uskupeny kapkovité útvary.

Sedmnáctou malovanou iniciálou je *U – erbum domini* na fol. 150v [I.16]. Figurální iniciála o rozměrech 70 × 75 mm stojí na počátku Knihy proroka Joela. Nachází se v pravém textovém sloupci, na devátém až osmáctém řádku. Levá část těla iniciály je tvořena drakem, jenž se zakusuje do pravé části, složené z do sebe nasunutých trubicovitých útvarů, vyrůstajících v opačných směrech z červeného trojdílného kolénka. Právě do jednoho z okrajů spodního trubicovitého článku se zakusuje drak, jehož tělo dotváří tvar litery. Druhý okraj přechází ve šroubovitě přetáčený zavíjený list. Dlouhé růžovohnědé dračí tělo přechází ve štíhlý krk s malou modrou hlavou s malým okem, špičatým čenichem a drobným kulatým uchem, z něž vyrůstá přetáčený výhonek se zavíjeným drobným listem. Špičatá křídla těsně přiléhají k tělu,²⁴⁹ nohy jsou poměrně mohutné se zdůrazněnými klouby a tučnými prsty. Za křídly se od těla draka odděluje stvol, který se spirálovitě stáčí do vnějšího pole, prochází lasturovitým kolénkem s protaženým rubem, za nímž se rozvětňuje ve výhonek ukončený šroubovitě přetočeným listem s vyznačenou nervaturou a výhonek

---

²⁴⁸ K profánním motivům ve středověkých rukopisech viz STEJSKAL 1983, 341–351.

²⁴⁹ Křídla dekoruje dessinový prsteneček.

s květinovou srostlicí, tvořenou člunkovitě stočenými a šroubovitě přetáčenými listy a laločnatými trojlísty na dlouhých stoncích. Dlouhý ocas plynule přechází ve spirálovitě stáčený stvol vyplňující tmavě fialové vnitřní pole. Od spirálovitě stáčeného stvolu se vidlicovitě oddělují drobné výhonky s trojlístými laločnatými polopalmetami, listy s hladkou konturou a úponky vrcholící rozetami tvořenými člunkovitě stáčenými a spirálovitě přetáčenými listy. Mezi spirálovitě stáčeným stvolem se proplétají dva draci. Těla draků jsou červená, hlavy modré, pravý drak má modré nohy a špičatým čenichem se zakusuje do stvolu vyplňujícího vnitřní pole. Druhý z draků, na levé straně vnitřního pole, se modrým čenichem zakusuje do prstů draka tvořícího část litery a jeho ocas ovíjí stvol vyplňující vnitřní pole, prochází červeným lasturovitým kolénkem a za ním se vidlicovitě větví na dva výhonky s drobnými přetáčenými listy s naznačenou nervaturou. Sytě ultramarínové vnější pole s pravoúhle zalamovanými segmenty rámuje širší černá kontura doprovázená na vnitřní straně tenkou bílou linkou.

Osmnáctá malovaná iniciála O – *zias rex* na fol. 152v [I.17] stojí na začátku Prologu ke Knize proroka Amose. Ornamentální iniciála o rozměrech 60 × 60 mm je situovaná v pravé kolumně, na desátém až sedmnáctém řádku, svými rozměry mírně přesahuje do interkolumnia. Tělem iniciály je modrý hladký dřík obalovaný z vnitřní strany rostlinnou ornamentikou – k sobě přisazenými polopalmetami a středovou palmetou s bíle naznačenou nervaturou. Dřík lemuje na vnitřní straně tmavě modrá, na vnější straně bílá linka. Oválné tmavě fialové vnitřní pole rámuje široká červená kontura, doprovázená na vnitřní straně bílou linkou. Rám vnitřního pole je přepoután dvoudílným kolénkem s protaženým rubem, za nímž se odděluje zelený plasticky modelovaný spirálovitě stáčený stvol vyplňující vnitřní pole. Od stvolu se vidlicovitě oddělují výhonky s drobnými lístky. Spirálovitý stvol prochází lineárním prstencem, za nímž se vidlicovitě rozvětňuje v úponek s vícelistou rozetou, tvořenou šroubovitě přetáčenými listy s bíle naznačenou nervaturou a bílou prokresbou. Stvol se dále spirálovitě stáčí do spodní části vnitřního pole, průběžně se od něj vidlicovitě oddělují drobné lístky a stvol ovíjející výhonky. Nakonec vrcholí nálevkovitou květinovou srostlicí, kombinující rozetové formy. Vnější pravoúhlé růžovofialové pole rámuje širší hnědá kontura s bílou linkou na vnitřní straně. Rohy vnějšího pole dekorují bílé dessinové prokresby – vidlicovitě sestavy.

Devatenáctou malovanou iniciálou je U – *erba amos* na fol. 153v [I.18]. Ornamentální iniciála stojí na počátku Knihy proroka Amose, je situována v levé kolumně textu, na prvním až desátém řádku, díky svým rozměrům 80 × 90 mm je mírně

vysunutá do horní a levé bordury. Tělo uvedené iniciály tvoří hladký světle hnědý dřík, kombinovaný s rostlinnou ornamentikou. Svislý dřík se vidlicovitě štěpí ve výhonky s drobnými šroubovitě přetáčenými listy s bíle naznačenou nervaturou a v plasticky modelovaný světle hnědý stvol, který dotváří tvar těla litery a vrcholí červeným šroubovitě přetáčeným zavínutým listem s bíle naznačenou nervaturou. Stvol a svislý dřík dekoruje uprostřed bíle konturovaný hnědý kosočtverec. Od kosočtverců běží v opačných směrech bílé dessinové sestavy – vidlicovité sestavy nebo linie. Vnitřní oválné hnědočervené pole lemuje široký červený plasticky modelovaný rám s bílou linkou na vnitřní straně. Rám prochází širokým trojdílným modrým kolénkem tvořeným středovou bobulí a bočními lasturami. Za kolénkem se odděluje zelený spirálovitě stáčený zelený stvol, od nějž se průběžně vidlicovitě oddělují drobné lístky a přetáčené výhonky, expandující do prostoru vnitřního pole. Stvol se dále průběžně větví a vynáší květinové srostlice lilových a kalichovitých forem. Vnější pravoúhle zalamované a vykrajované, sytě ultramarínové pole rámuje širší černá kontura doprovázená na vnitřní straně tenkou bílou linkou, jež naznačuje také fasetování. Levý dolní roh vnějšího pole vyplňuje bílá dessinová prokresba – hvězdicovité sestavy uskupené kolem středového kroužku.

Dvacátá malovaná iniciála I – acob patriarcha na fol. 157v [I.19] doprovází Prolog ke Knize proroka Abdiáše. Ornamentální iniciála o rozměrech 45 × 100 mm se nachází v levé kolumně a mírně vystupuje do levé bordury. Tělo iniciály je komponováno z růžovohnědých lišt s bílou linkou na vnitřní nebo vnější straně. Uprostřed prochází lišty trojdílným kolénkem, složeným ze středové bobule a bočních lastur s protaženým rubem. V horní a dolní části litery vybíhají lišty ve dva dlouhé, mírně prohnuté, hrotité zlomy, končící zavíjenými listy s bíle naznačenou nervaturou. V místě křížení lišt jsou umístěna lasturovitá kolénka s protaženým rubem s bílou dessinovou prokresbou. Za kolénky přechází lišty v přetáčené výhonky expandující do prostoru vnějšího pole a vrcholící šroubovitě přetáčenými listy s nervaturou naznačenou bílým dessinem. Plocha mezi lištami je tmavě fialová, od protaženého rubu středového kolénka po ní běží v opačných směrech dessinové prokresby – vidlicovité sestavy. Iniciála *I – acob patriarcha* je uzavřena rámovaným vnějším polem s pravoúhlým zalamováním a vykružováním. Vnější pole je sytě ultramarínové, rámované širší tmavě modrou konturou s bílou tenkou linkou na vnitřní straně. Plochu vnitřního pole vyplňují dessinové prokresby – hvězdicovité sestavy a vidlicovité sestavy rozmanitých tvarů.

Dvacátou první malovanou iniciálou je *U – isio abdie* na fol. 158r [I.20]. Ornamentální iniciála *U* doprovázející Knihu proroka Abdiáše je situována v levé kolumně, na prvním až sedmém řádku a svými rozměry 70 × 75 mm mírně vystupuje do horní bordury. Tělo iniciály tvoří hladký modrý dřík kombinovaný s rostlinnou ornamentikou. Svislý, v horní a dolní části vidlicovitě rozštěpený dřík prochází uprostřed trojdílným kolénkem, složeným ze středové bobule a bočních lastur. Od kolénka vyrůstají dolů dva výhonky s trojlistou polopalmetou a listem s bíle naznačenou nervaturou ovíjejícím literu. V dolní části přechází dřík v plasticky modelovaný stvol, který dotváří tvar litery. Stvol se na závěr spirálovitě stáčí a vidlicovitě větví v drobné výhonky, z nichž jeden se přetáčí v zalamovaném pohybu a expanduje do vnějšího pole. Poté stvol prochází lasturovitým kolénkem s protaženým rubem a vrcholí vícelistou rozetou, tvořenou šroubovitě přetáčenými a trychtýřovitými listy s bohatou dessinovou prokresbou. Plasticky modelovaný stvol je uprostřed dekorován bíle konturovaným tmavě modrým kosočtvercem, k němuž běží z opačných stran bílé dessinové prokresby – vidlicovité sestavy. Vnitřní oválné tmavě fialové pole uzavírá široký zelený plasticky modelovaný rám doprovázený na vnitřní straně tenkou bílou linkou. Rám vnitřního pole je ve spodní části spojen s tělem iniciály dessinovým prstencem, dekorovaným uprostřed dvěma bílými kroužky, v horní části je připoután k rámu vnějšího pole totožným prstencem. Vnitřní pole vyplňuje květinová srostlice složená z kalichovitého okvětí, liliového vrcholku a výhonků. Vnější růzovofialové pole s pravoúhle zalamovanými segmenty a prokrajováním rámuje širší fialová kontura s bílou linkou na vnitřní straně. Levý dolní roh vnějšího pole vyplňuje dessinová prokresba v podobě vidlicovité sestavy.

Dvacátá druhá malovaná iniciála *S – anctum jonam hebrei* na fol. 158v [I.21] stojí na počátku Prologu ke Knize proroka Jonáše. Ornamentální iniciála o rozměrech 52 × 60 mm namalovaná v levém textovém sloupci, na dvacátém prvním až dvacátém sedmém řádku je mírně vysunuta do levé bordury. Tělo iniciály tvoří hladký růžovohnědý, na koncích nálevkovitě rozšířený dřík dekorovaný bíle konturovaným tmavším kosočtvercem, od něž běží na obě strany dříku bílá linie. Dvě, tělem iniciály oddělená, vnitřní pole lemují širší světle zelený rám, doprovázený tenkou bílou linkou na vnitřní straně, a vyplňuje rostlinná ornamentika – liliové květinové srostlice. Vnější sytě ultramarínové pole s jedním pravoúhle zalamovaným segmentem rámuje širší tmavě modrá kontura s bílou linkou na vnitřní straně. Rohy vnějšího pole vyplňují

dessinové prokresby – hvězdicovité sestavy v podobě čtveřice kapek umístěných kolem středového bodu.

Dvacátou třetí malovanou iniciálou je *E – t factum* na fol. 159r [I.22]. Ornamentální iniciála stojí na začátku Knihy proroka Jonáše. Nachází se v levé kolumně textu, na prvním až osmém řádku. Svými rozměry 66 × 72 mm mírně vystupuje do horní a levé bordury. Tělem iniciály je hladký modrý, na koncích nálevkovitě se rozšiřující dřík. Příčné břevno litery tvoří trubicovitý útvar. Dřík je uprostřed zdoben černomodrým kosočtvercem, lemovaným černou a bílou konturou, od nějž expandují bílé dessinové – linie a vidlicovité sestavy. Příčné břevno prochází trojdílným kolénkem, tvořeným středovou bobulí a bočními lasturami. Od kolénka běží na obě strany dessinové prokresby – vidlicovité sestavy. Tmavě fialové vnitřní pole rozdělené příčným břevnem na dva polokruhy lemuje široký zelený plasticky modelovaný rám s bílou linkou na vnitřním okraji. Obě poloviny vnitřního pole vyplňuje pětistá rozeta, tvořená kombinací člunkovitě stáčených, šroubovitě přetáčených a trychtýřovitých listů. Jednotlivé listy nesou bohatou dessinovou prokresbu, ať již naznačenou nervaturu, nebo linií vedoucí středem listů, tvořenou bílými body či kroužky. Prostor mezi listy květinové srostlice zdobí bílé dessinové prokresby – hvězdicové útvary. Pravoúhlé růzovofialové prokrajované vnější pole rámuje širší fialová kontura s tenkou bílou linkou na vnitřním okraji.²⁵⁰

Dvacátou čtvrtou malovanou iniciálou je *T – emporib[us] ioathe* na fol. 160r [I.23]. Ornamentální iniciála o rozměrech 45 × 55 mm, situovaná v pravé kolumně, na sedmáctém až dvacátém třetím řádku mírně vystupuje do interkolumnia. Uvedená iniciála uvádí Prolog ke Knize proroka Micheáše. Tělo iniciály tvoří hladký dřík v kombinaci se stvolem. Horizontální část litery je hladký, růzovohnědý, na koncích vidlicovitě rozštěpený dřík. Krátkou vertikální spojkou je horizontální část spojena se zbývající částí litery – spirálovitě stáčeným stvolem, vyplňujícím současně vnitřní tmavě fialové nerámované pole iniciály. Stvol je na dvou místech přepoután prstenci, od nichž expandují v opačných směrech stylizované polopalmety s hladkou konturou a bíle naznačenou nervaturou, obalující tělo iniciály. Od spirálovitě stáčeného stvolu se do vnitřního nerámovaného pole vidlicovitě oddělují drobné výhonky. Stvol vrcholí květinovou srostlicí, rozetou tvořenou člunkovitě stáčenými a šroubovitě přetáčenými listy s nervaturou naznačenou bílou kresbou. Vnější sytě ultramarínové pravoúhlé pole

---

²⁵⁰ Iniciála je oproti ostatním odsazena cca 5 mm doleva od textu.

s jedním pravoúhle zalamovaným segmentem rámuje širší tmavě modrá kontura s bílou linkou na vnitřní straně. Plochu vnějšího pole dekorují bílé prokresby – kruhové sestavy bodů. V pravé části vnějšího pole stojí na těle iniciály na vysokých nohách modrý opeřenec, jehož poměrně mohutné tělo s dlouhými křídly a ocasem vějířovité formy přechází v dlouhý krk s malou hlavou a mírně zahnutým zobcem, kterým se zakusuje do těla iniciály.

Dvacátá pátá malovaná iniciála S – *ermo dei* na fol. 160v [I.24] doprovází Prolog ke Knize proroka Micheáše. Ornamentální iniciála o rozměrech 37 × 40 mm s kaudou dlouhou 95 mm situovaná v levém textovém sloupci, na sedmém až jedenáctém řádku, mírně vystupuje do levé bordury. Tělem iniciály je pružný modrý, nálevkovitě rozšířený a vidlicovitě rozštěpený stvol, jehož okraje přecházejí v horní části ve výhonek zakončený šroubovitě přetočeným listem s bíle naznačenou nervaturou, v dolní části přecházejí v rozevřený nálevkovitý útvar. Tělo iniciály je přepoutáno prstencem, od něž expandují v opačných směrech dvě polopalmety obalující dřík. Dvě, tělem iniciály oddělená, vnitřní tmavě fialová nerámovaná pole vyplňují vícelisté rozety, složené ze šroubovitě přetočených listů s nervaturou naznačenou bílou kresbou. Pravoúhlé růzovofialové vnější pole s jedním pravoúhle zalamovaným segmentem rámuje tmavší růzovofialová linie s bílou tenkou linií na vnitřní straně. V dolní levé části vnitřního pole se nachází drak, který se zakusuje do spodního výběhu iniciály. Jeho mohutné, tmavě fialové tělo přechází v dlouhý, tenký krk s malou hlavou s výraznými špičatými ušima, malým okem a špičatým čenichem. Ostře zahrocená křídla jsou těsně přimknutá k tělu. Dračí nohy jsou mohutné, prsty poměrně tučné s bíle naznačenými drápy. Dlouhý tenký, jednou zatočený ocas prochází trojdílným zeleným kolénkem, složeným ze středové bobule a bočních lastur. Z kolénka vyrůstá liliová květinová srostlice kombinující vidlicovité, kalichovité a liliové formy. Ocas včetně květinové srostlice expanduje přes rám vnějšího pole do levé bordury. Celé dračí tělo včetně krku, křídel a ocasu je porostlé hrubými štětinami.

Dvacátá šestá malovaná iniciála V – *erbum d[omi]ni* na fol. 160v [I.24] se nachází v pravé kolumně, na prvním až sedmém řádku a díky svým rozměrům 79 × 58 mm je mírně vysunuta do horní bordury a interkolumnia. Ornamentální iniciála uvádí Knihu proroka Micheáše. Tělo iniciály tvoří hladký růzový dřík v kombinaci s rostlinnou ornamentikou – konce dříků jsou obaleny laločnatými polopalmetami s bíle naznačenou nervaturou. Vnitřní trojúhelné pole, uzavřené širokým zeleným plasticly modelovaným rámem s bílou linkou na vnitřní straně, vyplňuje květinová srostlice

kombinující tvarosloví vidlicovitých a nálevkovitých forem. Od spodního cípu rámu vnitřního pole expandují do vnějšího pole dva červené výhonky se šroubovitě přetáčenými zelenými listy. Sytě ultramarínové vnější pole s pravoúhle zalamovanými segmenty a vykružováním rámuje široká černá kontura doprovázená na vnitřní straně bílou linkou. Ve spodní části vnějšího pole stojí dva opeřenci, kteří se zakusují do výhonků expandujících z vnitřního pole. Oba stojí na vysokých tenkých nohách se třemi prsty, mohutná těla přechází v dlouhý krk s malou hlavou s kulatým okem a zahnutým zobcem, jimiž se zakusují do zeleného listu. Oba opeřenci zasahují svými prokreslenými ocasy za vnější pole iniciály.

Dvacátá sedmá malovaná iniciála *N – aum p[ro]ph[et]am* na fol. 163v [I.25] stojí na počátku Knihy proroka Nauma. Ornamentální iniciála o rozměrech 53 × 58 mm je situována v pravé kolumně, na sedmnáctém až dvacátém třetím řádku a mírně vystupuje do interkolumnia. Tělo uvedené iniciály tvoří svislý, hladký okrový dřík, který se na koncích vidlicovitě štěpí na dva cípy, jež si ve spodní části zachovávají abstraktní povahu, horní levý přechází v zavnutý list s bíle naznačenou nervaturou, pravý v plasticky modelovaný stvol dotvářející tvar litery. Stvol vrcholí zavnutým listem s bíle naznačenou nervaturou. Hladké tělo iniciály zdobí drobné bíle rámované kosočtverce, od nichž běží v obou směrech tenká bílá linie. Vnitřní oválné tmavě fialové pole uzavírá široký zelený plasticky modelovaný rám, doprovázený na vnitřní straně tenkou bílou linkou. Rám vnitřního pole spojuje v horní části s tělem iniciály a v dolní části s rámem vnějšího pole dessinový prstenec. Vnitřní pole vyplňuje vícelistá květinová srostlice, kombinující rozetové a liliové formy. Plochu vnitřního pole dekorují mezi listy srostlice dessinové prokresby – hvězdčicovité útvary. Vnější pravoúhle zalamované a vykružované, sytě ultramarínové pole, které kopíruje tvar těla iniciály, rámuje širší tmavě modrá kontura s bílou linkou na vnitřní straně. Lokálně je vnější pole zdobeno dessinovými prokresbami – trojicemi bílých bodů.

Dvacátou osmou malovanou iniciálou je *O – nus niniue liber* na fol. 164v [I.26]. Ornamentální iniciála stojí na začátku Knihy proroka Nauma. Iniciála uzavřená v pravoúhlém vnějším poli o rozměrech 46 × 46 mm je situována v levé kolumně, na sedmnáctém až dvacátém druhém řádku. Tělem iniciály je modrý hladký dřík, dekorovaný dvěma bíle konturovanými modrými kosočtverci,²⁵¹ od nichž v opačném směru běží bílé dessinové prokresby – vidlicovité sestavy. Oválné vnitřní pole je tmavě

²⁵¹ Barevná výplň kosočtverců je rozdělena na dvě poloviny – spodní tmavě modrou a horní středně modrou. Oba jsou lemované tmavě modrou a bílou linkou.

fialové, lemované širokým červeným rámem s bílou linkou na vnitřní straně. Vnitřní pole je v horní části spojeno s tělem iniciály a rámem vnějšího pole a v dolní části s tělem iniciály dessinovými prstenci. Ve vnitřním poli se nachází vícelistá rozeta, tvořená člunkovitě stáčenými a šroubovitě přetáčenými listy s bíle naznačenou nervaturou. Prostor mezi jednotlivými lupeny vyplňují bílé dessinové hvězdicovité sestavy. Vnější pravouhlé narůžovělé pole rámuje širší hnědá kontura s bílou linkou na vnitřní straně. Plochu vnějšího pole dekorují bílé dessinové prokresby – sestavy bodů.

Dvacátou devátou malovanou iniciálou je *Q – uator p[ro]ph[et]e* na fol. 165v [I.27]. Ornamentální iniciála se zoomorfní kaudou o rozměrech 45 × 45 mm²⁵² uvádí Prolog ke Knize proroka Abakuka, situována je v pravé kolumně, na dvacátém šestém až třicátém řádku, mírně vystupuje do interkolumnia a zoomorfní kaudou expanduje do spodní bordury. Tělem iniciály je růžovohnědý hladký dřík obalovaný z vnitřní strany rostlinnou ornamentikou – středovou palmetou s přisazenými polopalmetami s bíle naznačenou nervaturou. Dřík lemuje při vnější straně tenká bílá linka, ve spodní části jej ovíjí narůžovělý drak tvořící kaudu iniciály. Hladké dračí tělo přechází v dlouhý, štíhlý krk s malou okrovou hlavou se špičatými ušima, malým okem a špičatým čenichem. Zahrocená, rozpjatá křídla draka nemají naznačené perutě. Výrazné okrové nohy s tučnými, na koncích rozšířenými prsty jsou bez drápů. Dlouhý štíhlý ocas prochází lasturovitým kolénkem, za nímž vyrůstá palmeta kombinující laločnaté a zaostřené tvary. Vnitřní oválné tmavě fialové pole uzavřené širokým zeleným plasticky modelovaným rámem s bílou linkou na vnitřní straně vyplňuje květinová srostlice kombinující rozetové a liliové formy. Vnější pravouhlé ultramarínové pole se zalamováním a prokrajováním vcelku přesně kopíruje i tvar kaudy, která expanduje do prostoru spodní bordury. Vnější pole rámuje široká tmavě modrá kontura s bílou linií na vnitřní straně. Rohy vnějšího pole vyplňují dessinové prokresby – sestavy bílých bodů.

Třicátá malovaná iniciála *O – nus quod uidit* na fol. 167r [I.28] stojí na počátku Knihy proroka Abakuka. Ornamentální iniciála o rozměrech 47 × 54 mm se nachází v pravém textovém sloupci, na třináctém až devatenáctém řádku a mírně vystupuje do interkolumnia. Tělo uvedené iniciály utváří hladký modrý dřík na dvou místech

---

²⁵² S kaudou o délce 35 mm.

přepoutaný modrými, bíle prokreslenými prstenci,²⁵³ od nichž vyrůstají v opačných směrech světle modré obalující polopalmy s hladkou konturou a bíle naznačenou nervaturou. Dřík lemuje při vnější straně tenká bílá linka. Vnitřní oválné tmavě fialové pole uzavírá široký červený rám s bílou tenkou linkou na vnitřní straně. K rámu vnitřního pole přiléhají z vnitřní strany sestavy polopalmet a palmet, nad nimiž vyrůstá obdobná sestava v abstrahovanější podobě. Vnitřní pole dekorují bílé dessinové prokresby – hvězdicové sestavy. Vnější pravoúhlé narůžovělé pole rámuje širší hnědá kontura, doprovázená tenkou bílou linkou na vnitřní straně.

Třicátá první malovaná iniciála T – radunt hebrei na fol. 168v [I.29] uvádí Prolog ke Knize proroka Sofoniáše. Situovaná je v pravé kolumně, na čtrnáctém až osmnáctém řádku a díky svým rozměrům 50 × 39 mm mírně vystupuje do interkolumnia. Tělo iniciály tvoří pružný stvol kombinovaný se zoomorfním motivem. Horizontální část litery tvoří dlouhý okrový opeřenec. Jeho tělo je štíhlé, krk krátký, hlava malá s kulatým okem a dlouhým prohnutým zobcem. Křídla jsou zahrocená, těsně přiléhající k tělu, tenký ocas se na konci spirálovitě stáčí a přechází v zavnutý list s bíle naznačenou nervaturou. Opeřenec stojí na světlém spirálovitě stáčeném stvolu, obalovaném palmetami s přísazovanými polopalmetami. Od stvolu se vidlicovitě oddělují úponky s drobnými lístky. Stvol vrcholí květinovou srostlicí, rozetou tvořenou šroubovitě přetáčenými listy s bíle naznačenou nervaturou. Vnější sytější ultramarínové pole s pravoúhle zalamovaným segmentem a prokrajováním rámuje širší tmavě modrá kontura s bílou linií na vnitřní straně. Levý dolní roh a pravou část vnějšího pole dekorují dessinové prokresby – sestavy bodů uskupených kolem kruhového středu a vidlicovitá sestava vyrůstající od těla této iniciály.

Třicátou druhou malovanou iniciálou je U – erbum domini na fol. 169r [I.30]. Ornamentální iniciála o rozměrech 54 × 55 mm, která uvádí Knihu proroka Sofoniáše, je situovaná v pravé kolumně, na dvacátém druhém až dvacátém devátém řádku. Tělo uvedené iniciály tvoří hladký modrý, vidlicovitě štěpený dřík, kombinovaný s rostlinnou ornamentikou. Okraje svislé části litery si v horní části dříku zachovávají povahu abstrahovaného akantu s bíle naznačenou nervaturou, v dolní části přechází jeden z okrajů ve výhonek s přetáčeným zavíjeným listem s bíle naznačenou nervaturou, druhý potom plynule přerůstá v plasticky modelovaný modrý stvol dotvářející tvar litery. Stvol vrcholí červeným šroubovitě přetáčeným zavínutým listem s bíle

²⁵³ Prstence v odstínech světle a tmavě modré prokreslují bohaté bílé dessinové linie, sestavy bodů a kroužků.

naznačenou nervaturou. Tělo iniciály dekorují bíle konturované tmavě modré kosočtverce, od nichž běží středem těla iniciály v opačných směrech dessinové prokresby – vidlicovité sestavy. Vnitřní oválné pole rámované světle zelenou širokou konturou s tenkou bílou linkou na vnitřní straně vyplňuje květinová srostlice kombinující kalichovitě utvářený list, vidlicovitou sestavu a zaostřené kadeřavé listy. Jednotlivé listy květinové srostlice dekoruje bohatá dessinová prokresba. Vnější světle hnědé pole s pravoúhlými segmenty rámuje tmavší hnědá kontura s bílou linkou na vnitřní straně. Levou horní a dolní část vnějšího pole dekorují dessinové prokresby – hvězdicovité sestavy.

Třicátá třetí malovaná iniciála *I – n anno secundo darii* na fol. 171v [I.31] s postavou proroka Agea stojí na začátku Knihy proroka Agea. *Figurální iniciála* o rozměrech 50 × 14 mm je celá vysunutá do levé bordury a těsně se dotýká textového sloupce. Plocha litery je vyplněna postavou proroka Agea pod architektonickým baldachýnem. Ageus se vznáší nad oltářem, u nějž na světle zelené podlaze klečí postava mnicha identifikovaného nápisem jako FRAT[ER] GODEFRIDVS. Scéna vychází z Jeronýmova výkladu k Ageovi, kde svatopisec cituje starou tradici, podle níž byl Ageus považován za anděla, který v momentě, kdy předával Boží poselství lidem, na sebe přejímal lidskou podobu.²⁵⁴ Ageus se vznáší nad hranolovým oltářem z červeného mramoru, stojícím na stupni z hnědočerveného mramoru. Oltář zakrývá světlá pokrývka s okrovým lemováním a dessinovým kruhovým dekorem v ploše. Na oltáři stojí jednoduchý bílý kříž. Prorok Ageus je oděný v modrý spodní šat a svrchní narůžovělý plášť s rubovou červenou stranou. V rukou nese rozvinutý bílý svitek. Protáhlou tvář proroka, jejíž výraz udávají drobné oči, dlouhý nos, vpadlé líce, vystupující lícní kosti a vrásčité čelo, lemují dlouhé hnědé vousy a vlasy, které splývají ve zvlněných pramenech na ramena. Na hlavě má Ageus červenou čepici. U oltáře klečí postava mnicha s rukama sepjatýma k modlitbě. Bílý nápis nad mnichem jej identifikuje jako bratra Godefrida. Oděn je v mnišský šedočerný, v pase podvázaný šat. Hlava mnicha je malá, kulatá, s kadeřavými krátkými vlasy a tonzurou, výraz tváří udávají vpadlé oči, rovný nos a drobná ústa kolmá na osu nosu. Výjev se odehrává na sytě ultramarínovém pozadí, pod architektonickým baldachýnem, který je na pravé straně nesen tenkým sloupkem s oblounovitou hlavicí, na druhé straně přechází v konturu pole iniciály. Baldachýn uzavírá věžovitá a bazilikální architektura. Hranolovou

²⁵⁴ KVĚT 1927, 149; PANUŠKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ 2010, 535.

dvoupatrovou věž se stanovou střechou člení v prvním patře jedno velké okno, v druhém patře potom dvě vysoká okna. Střecha nese dvě žluté makovice. Bazilikální stavbu s modrým štítem člení sdružená okna a jedno okno čtyřlísté, ve štítě jsou dvě okna sdružená a jedno kruhové, štít vrcholí žlutou makovicí. Štíty a střechy architektury jsou vysunuty do horní bordury. Tvar iniciály se ve spodní části rozšiřuje vykružováním a pravoúhlým zalamováním tak, aby do svého pole pojal i postavu klečícího mnicha Godefrida.

Třicátá čtvrtá malovaná iniciála I – n mense VIII° na fol. 173r [I.32] uvádí knihu proroka Zachariáše. Figurální iniciála s postavou proroka Zachariáše o rozměrech 14 × 96 mm je celá vysunutá do interkolumnia. Tělo iniciály odpovídá růžovofialovému pozadí, před nímž na zešikmeném podstavci s mramorovou deskou, pod věžovitě ukončeným baldachýnem, neseným tenkými bílými sloupečky, stojí postava proroka Zachariáše. Prorok se vznáší nad podstavcem, jehož šikmou desku nesou světle modré sloupky s arkádami. Zachariášův oděv je složen ze spodního narůžovělého šatu a svrchního šedého, hnědě prokresleného pláště s rubovou tmavě modrou stranou. V ruce nese rozvinutou prázdnou bílou nápisovou pásku. Protáhlou tvář proroka, s dlouhým nosem, vpadlými lícemi, vystupujícími lícními kostmi a vrásčitým čelem lemují dlouhé šedomodré vousy a vlasy, které spadají ve zvlněných pramenech na ramena a hluboko na záda. Na hlavě má bohatě zřasenou narůžovělou čepici. Baldachýn uzavírá hranolová věžovitá architektura s pyramidovými střechami zakončenými žlutými makovicemi a bíle naznačenými vrcholovými kříži. Modré stěny věže člení sdružená okna a okno kruhové. Plocha iniciály je rámována tenkou hnědou konturou s bílou linkou na vnitřní straně.

Třicátá pátá malovaná iniciála D – eus p[er] moysen na fol. 179r [I.33] stojí na začátku Prologu ke knize proroka Malachiáše. Ornamentální iniciála o rozměrech 35 × 33 mm s kaudou o délce 30 mm je situována v levé kolumně, na desátém až třináctém řádku a kaudou expanduje do levé bordury. Tělem iniciály je hladký plasticky modelovaný růžovohnědý dřív, přetnutý dvěma dessinovými prstenci. V horní části prochází tělo jednodílným lasturovitým kolénkem, za nímž se odděluje kauda tvořená přetočeným palmetovým listem. Tmavě fialové vnitřní pole, uzavřené širokým zeleným plasticky modelovaným rámem, doprovázeným na vnitřní straně tenkou bílou linkou, vyplňuje čtyřlístá rozeta tvořená člunkovitě stáčenými listy s bílou prokresbou. Prostor mezi jednotlivými listy dekorují bílé dessiny – hvězdčicovité útvary na dlouhých bičících. Sytě ultramarínové pravoúhlé vnější pole s prokrajováním kopíruje tvar těla

iniciály, včetně její kaudy. Vnější pole dekorované kruhovými sestavami bodů rámuje širší černá kontura s tenkou bílou linií na vnitřní straně.

Třicátou šestou malovanou iniciálou je *O – nus uerbi d[omi]ni* na fol. 179r [I.33]. Ornamentální iniciála o rozměrech 47 × 45 mm stojí na začátku Knihy proroka Malachiáše, je situována v pravé kolumně, na dvacátém třetím až dvacátém osmém řádku. Tělem uvedené iniciály je hladký růžovohnědý dřík, zdobený bíle lemovanými hnědočervenými kosočtverci, od nichž v opačných směrech běží bílé linie. Vnitřní tmavě fialové pole uzavírá široký světle modrý rám doprovázený na vnitřní straně tenkou bílou linkou. Tělo iniciály a rám vnitřního pole spojují na dvou místech dessinové prstence. Na levé straně prochází rám trojdílným kolénkem, složeným ze středové bobule a bočních lastur, za nímž se vidlicovitě odděluje spirálovitě stáčený stvol, který se dále vidlicovitě větví v drobné úponky s drobným listovím a trojlístými polopalmetami s bíle naznačenou nervaturou. Stvol vrcholí květinovou srostlicí kombinující kalichovité dvojlísté okvětí a rozetovou skladbu člunkovitě stáčených výhonků, tzv. chobotnicovou květinovou srostlicí. Vnější pravoúhlé sytě ultramarínové pole rámuje širší černá kontura s bílou linkou na vnitřní straně. Rohy vnějšího pole vyplňují dessinové prokresby – sestavy bílých bodů uskupené kolem kruhového středu.

Třicátou sedmou malovanou iniciálou je *M – atheus ex iudea* na fol. 219v [I.34]. Ornamentální iniciála o rozměrech 70 × 67 mm umístěná v levé kolumně, na třetím až desátém řádku, mírně vystupuje do levé bordury. Iniciála *M* uvádí Prolog k Evangelium podle sv. Matouše. Tělem iniciály je hladký světle modrý dřík kombinovaný s rostlinnou ornamentikou a žerděmi. Svislá břevna litery se na koncích vidlicovitě štěpí v cípy přecházející v přetáčené drobné listoví s bíle naznačenou nervaturou. Svislé dříky procházejí uprostřed červenými trojdílnými kolénky tvořenými středovou bobulí a bočními lasturami. Tvar těla litery dotvářejí dvě těsně k sobě přisazené modré žerdi. Od pravého kolénka se do prostoru vnitřního pole spirálovitě stáčí zelený stvol, od nějž se průběžně vidlicovitě odštěpují výhonky s drobným obalujícím listovím nebo výhonky, které se dále vidlicovitě větví a v závěru vrcholí liliovitými a vidlicovitými květinovými srostlicemi. Spirálovitě stáčený stvol zakončuje rozeta, tvořená třemi šroubovitě přetáčenými listy s bíle naznačenou nervaturou. Od stvolu expandují do vnitřního pole drobné dessinové sestavy – hvězdicovité sestavy. Vnější růžovohnědé pole s pravoúhle zalamovanými segmenty, rámované širší čokoládově hnědou konturou s bílou linkou na vnitřní straně, kopíruje tvar těla iniciály. Fasetovaný rám vnějšího pole je dekorován dessinovými prstenci.

Třicátou osmou malovanou iniciálou je *M – atheus cum primo* na fol. 219v [I.34]. Ornamentální iniciála doprovází další Prolog k Evangelium podle sv. Matouše. Iniciála o rozměrech 76 × 68 mm je situována v pravé kolumně, na dvacátém prvním až dvacátém devátém řádku a mírně vystupuje do interkolumnia. Tělo iniciály utváří hladký dřík kombinovaný s rostlinnou ornamentikou. Dřík dekorují dnes téměř nečitelné dessinové prstence. Svislá část těla iniciály je tvořená třemi nálevkovitými, do sebe zapadajícími články. Z prostředního článku vyrůstají spirálovitě stáčené a vidlicovitě větvené stvoly vyplňující vnitřní tmavě fialové nerámované pole. Stvoly procházejí lasturovitými kolénky, za nimiž se vidlicovitě větví. Průběžně se od stvolu oddělují výhonky s drobným přetáčeným listovým a květinovými srostlicemi – rozetami tvořenými šroubovitě přetáčenými listy s bíle naznačenou nervaturou. Od stvolů expandují do vnitřního pole dnes téměř nečitelné bílé dessinové sestavy – hvězdicové sestavy. Vnější světle modré pole s pravoúhle zalamovanými segmenty, rámované tenkou tmavě modrou linkou, kopíruje tvar těla iniciály.

Třicátou devátou malovanou iniciálou je *L – iber generationis* na fol. 220r [I.35]. Figurální iniciála o rozměrech 88 × 230 mm, je namalovaná v interkolumniu a ve spodní polovině pravé kolumny a zasahuje do horní bordury. Iniciála *L* s námětem **Kmene Jesse** uvádí Evangelium podle sv. Matouše. Tělo iniciály je komponováno z listů v kombinaci s kvadriloby a pletenci. V dolní horizontální části iniciály leží spící Jesse. Jeho tělo zahaluje červený plášť se světle hnědou rubovou stranou. Výraz protáhlé tváře proroka udává dlouhý nos, vpadlé líce, vystupující lící kosti, vrásčité čelo, zavřené oči, dlouhé šedomodré vousy a vlasy, které spadají v dlouhých zvlněných pramenech na ramena a hluboko na záda. Za hlavou má zelený polštářek zdobený bílou prokresbou, před stylizovaným lůžkem stojí vysoké černé boty. Vertikální linie iniciály vyrůstá směrem nahoru z červeného lasturovitého kolénka s protaženým rubem, umístěného nad hlavou spícího Jesse, prochází přes pletenec skrze kvadrilob s královskou polopostavou, podanou en face s korunou na hlavě a královskými insigniemi v rukách, oděnou v červený plášť s hermelínovým límcem, dále přes další pletenec ke kvadrilobu s Pannou Marií s Ježíškem a vrcholí nálevkovitou květinovou srostlicí kombinující ostatní druhy sestav. Panna Marie je oděná ve svrchní modrý plášť a Ježíšek ve zlatavé roucho, kolem hlav mají zlatou svatozář. Z pletenců vyrůstají květinové srostlice tvořené šroubovitě přetáčenými listy. Vnější pole s pravoúhle zalamovanými segmenty a prokrajováním je sytě ultramarínové, rámované širokou černou konturou, doprovázenou na vnitřní straně tenkou bílou linkou, a poměrně přesně kopíruje tvar těla

iniciály. Plochu vnějšího pole vyplňují bezprostředně nad Jessem dva vegetabilní zelené medailony se vzájemně k sobě natočenými královskými polopostavami s prázdnými nápisovými páskami v rukou. Pravá je oděna v plášti s hermelínovým límcem a na hlavě má korunu, levá ve světle hnědy plášť a na hlavě má také korunu. Od zelených medailonů se průběžně vidlicovitě oddělují drobné výhonky s trojlistými laločnatými polopalmetami. Z prostoru mezi medailony vyrůstá do vnějšího pole stvol, který se spirálovitě stáčí a vidlicovitě větví ve výhonky s trojlistými laločnatými polopalmetami a vrcholí květinovou srostlicí kalichovité formy. Ultramarínovou plochu vnějšího pole zdobí bílé dessin, vidlicovité a hvězdicovité sestavy.

Čtyřicátou malovanou iniciálou je *M – arcus euua[n]gelysta* na fol. 244r [I.36]. Ornamentální iniciála stojí na začátku Prologu k Evangelium podle sv. Marka. Iniciála o rozměrech 84 × 107 mm se nachází v levé kolumně, na prvním až dvanáctém řádku. Její tělo tvoří hladký modrý dřík obalovaný z vnitřní strany rostlinnou ornamentikou – k sobě přisazenými polopalmetami se středovou palmetou. Okraje těla iniciály přecházejí v trubicovité útvary, od nichž expandují hluboko do vnějšího pole drobné přetočené listy. Uprostřed svislé části dříku je drobný bíle lemovaný modrý kosočtverec,²⁵⁵ od něž v opačných směrech běží bílá dessinová prokresba – vidlicovité útvary. Na vrcholu dříku obaluje iniciálu kadeřavá zaostřená palmeta. Vnitřní oválná, zahrocená, svislým břevnem oddělená pole uzavírá široký červený rám, na jehož vnitřní straně je lokálně vedena bílá linka. Obě vnitřní pole vyplňuje květinová srostlice kalichovité formy kombinující ostatní druhy srostlic. Vnější růžovočervené pole s pravouhlým zalamováním a prokrajováním rámuje širší kontura v tmavším odstínu plochy vnějšího pole doprovázená tenkou bílou dvoulinkou na vnitřní straně.

Čtyřicátá první malovaná iniciála *I – nicium euuangelii* na fol. 244v [I.37] uvádí Evangelium podle sv. Marka. Celostranná ornamentální iniciála o rozměrech 37, respektive 92 × 284 mm se nachází v levé borduře a těsně přiléhá k levému textovému sloupci. Tělo iniciály je komponováno z růžových lišt v kombinaci s jednoduchými pletenci oživenými bílou linkou na vnitřní straně. Lišty jsou doplňovány květinovými srostlicemi složenými z liliových a rozetových forem. Prostor mezi lištami a pletenci je tmavě fialový. V horní a dolní části iniciály je zakomponován zoomorfní symbol evangelisty Marka. Okřídlené polopostavy lvů nesou bílé nápisové pásky, přičemž nápis je čitelný pouze na horní: S. MARCVS. Polopostavy jsou oděné ve spodní růžový šat

²⁵⁵ Plocha kosočtverce je horizontálně rozdělena na dvě poloviny, spodní tmavě modrou a horní světle modrou.

a svrchní zelené roucho, červeno-bílo-okrová křídla mají černou kresbou naznačeny perutě. Kolem lví hlavy je zlatá svatozář. Vnější sytě ultramarínové pole s pravouhle zalamovanými segmenty a vykružováním vcelku přesně kopíruje tvar těla iniciály. Je rámované širší tmavě modrou konturou s bílou linkou na vnitřní straně²⁵⁶ a dekorované bílými a okrovými dessinovými prokresbami – sestavami bodů a hvězdicemi.

Čtyřicátou druhou malovanou iniciálou je *L – ucas syrus* na fol. 259r [I.38]. Figurální iniciála s vyobrazením **Evangelisty Lukáše** uvádí Prolog k Evangelium podle sv. Lukáše. Její rozměry jsou 82 × 115 mm, nachází se v pravé kolumně textu, na třetím až čtrnáctém řádku a mírně vystupuje do interkolumnia. Tělo iniciály tvoří hladký svislý dřík kombinovaný s rostlinnou ornamentikou, do jehož spodní části se zakusuje drak, který dotváří tvar litery – vodorovné břevno. Svislý růžovohnědý dřík dekoruje malý tmavě fialový kosočtverec konturovaný bílou linkou, od něž v opačných směrech běží dessinové prokresby – vidlicovité sestavy bičků. Okraje rozšířené horní části dříku uzavřené palmetovou příklopkou přecházejí v okrový trojlist a ve výhonek se šroubovitě přetočeným, zavíjejícím se listem. Spodní část dříku plynule přechází ve výhonek zakončený šroubovitě přetočeným listem s bíle naznačenou nervaturou, do něž se zakusuje hnědofialový drak, jehož středně velké, hladké tělo přechází v tenký krk, nesoucí malou okrovou hlavu se špičatýma ušima a velmi malýma očima. Dlouhá ostře zahrocená křídla jsou přimknutá k tělu, nohy draka poměrně mohutné, prsty tučné, bez drápů. Tenký ocas prochází lasturovitým nafialovělým kolénkem, za nímž se spirálovitě stáčí do vnitřního pole, kde se od něj průběžně odštěpují obalující a ovíjející lancetové polopalmety s přetočeným výběhem se zavíjeným listem. Spirálovitě stáčený dračí ocas vrcholí rozetou, tvořenou šroubovitě přetáčenými listy s bíle naznačenou nervaturou. Vnější tmavě fialové pole vyplňuje na trůně sedící postava píšího evangelisty Lukáše. Trůn evangelisty je součástí architektonického rámce vnějšího pole iniciály *L*. Vlastní sedadlo je zakryto zábradlím z mohutných červených a modrých kuželek, šikmo postavených, opřených o sloupek nesoucí překlad. Sloupek, jímž zábradlí končí, spočívá na mohutné patce o dvou oblounech. Psací pult je osazen na nízkém červeném sloupku, jehož hlavici podloženou třemi okrovými oblouny, tvoří dva kadeřavé akantové listy, z nichž delší opírá desku pultu a vybíhá v kadeřavý zaostřený trojlist. Na pultu leží rozevřená bílá kniha a kalamář. Evangelista Lukáš sedí na uvedeném trůně,

²⁵⁶ V horní části iniciály je tmavě modrá kontura vnějšího pole doprovázená na vnitřní straně tenkou bílou dvoulinkou.

bosýma nohama se dotýká podlahy, naznačené širokým zeleným pruhem při základně obrazu. Lukáš je oděn ve spodní modrý šat s těsnými dlouhými rukávy, svrchní světlý šat s volnými dlouhými rukávy a modrý plášť s rubovou zelenou stranou. Jeho tvář je oválná, nepatrně protáhlého, spíše širokého tvaru. Oči hledí stranou, nos je krátký, rovný, málo vyčnělý, červená ústa malá, brada kulatá. Tvář lemují zkadeřené hnědé vlasy spadající v dlouhých pramenech na ramena a dále na záda. Kolem hlavy má okrovou, respektive zlatou svatozář. K Lukášově hlavě přilétá zleva bílá holubice. V pravé ruce drží Lukáš brk k psaní a v levé nůž na jeho úpravu. Pole iniciály rámuje architektonicky pojatý baldachýn, spočívající na tenkých sloupcích. Baldachýn vrcholí pestrými stavbami podélného a věžovitého typu, podélnou stavbou s trojúhelným štítem a sedlovou střechou, věžovitou stavbou polygonálního tvaru a dalšími detailně prokreslenými podélnými stavbami. Na dračím ocase pod psacím pultem stojí na vysokých nohách šedý opeřenec. Vnější pravoúhle zalamované a prokrajované pole je sytě ultramarínové, rámované širší tmavě modrou konturou, doprovázenou na vnitřní straně tenkou bílou linkou.

Čtyřicátou třetí malovanou iniciálou je *Q* – *vonia[m] quidem* na fol. 259v [I.39]. Ornamentální iniciála se zoomorfni kaudou o rozměrech 47 × 46 mm²⁵⁷ je situována v pravém textovém sloupci, na šestém až třináctém řádku. Iniciála *Q* doprovází Prolog k Evangelium podle sv. Lukáše. Tělem iniciály je hladký modrý dřík, dekorovaný bíle lemovanými tmavě modrými kosočtverci, od nichž expandují bíle dessinové prokresby – vidlicovité sestavy. K spodní části dříku přiléhá drak, jenž tvoří kaudu iniciály. Mohutné a tučné modré tělo draka přechází v dlouhý tenký krk, nesoucí malou okrovou hlavu s malými ušima a drobnými očima. Dlouhý čenich draka je otevřený a z jeho úst vyrůstá květinová srostlice vyplňující vnitřní pole. Křídla draka jsou hladká a těsně přiléhají k tělu, nohy mohutné, prsty tučné. Ocas prochází zeleným trojdílným kolénkem, tvořeným středovou bobulí a bočními lasturami a vrcholí kadeřavou polopalmetou. Vnitřní tmavě fialové pole vyplňuje vidlicovitá varianta květinové srostlice. Vnější pravoúhle zalamované a prokrajované pole kopíruje tvar těla iniciály, včetně její kaudy. Plocha vnějšího pole je růžovofialová, lemovaná širší hnědou konturou s bílou linkou na vnitřní straně. Levý spodní roh vnějšího pole zdobí dessinová prokresba – hvězdicovitá sestava.

---

²⁵⁷ Zoomorfni kauda je dlouhá 38 mm.

Čtyřicátou čtvrtou malovanou iniciálou je *F – vit i[n] dieb[u]s* na fol. 260r s vyobrazením **Zachariášovy oběti v chrámu [I.40]**. Celostranná figurální iniciála o rozměrech 90 × 258 mm se nachází v levém textovém sloupci a stojí na počátku Evangelia podle sv. Lukáše. Tělo iniciály je tvořeno trubicovitými, do sebe zapuštěnými články, které vyrůstají v opačných směrech z trojdílného zeleného kolénka, složeného ze středové bobule a bočních lastur. Okraje trubicovitých článků jsou rozvedeny do laloků a vybíhají ve výhonky přetáčené v zalamovaném pohybu se šroubovitě přetáčenými listy, které ovíjejí trubicovité útvary. Vnitřní tmavě fialové pole vyplňuje scéna Zachariášovy oběti v chrámu, situovaná v architektonickém rámci, respektive iluzivním chrámovém prostoru. V jeho pravé části stojí mramorový modrý oltář hranolového tvaru, překrytý ubrusem se zlatým lemováním, nad ním je zavěšena lampa věčného světla. Před oltářem stojí na červenohnědé podlaze Zachariáš s kadidelnicí v pravé ruce. Zachariáš je oděn v modré spodní roucho a svrchní světle hnědý plášť s rubovou červenou stranou, na hlavě má vysokou červenou čepici. Jeho tvář podaná z profilu je protáhlá, charakterizovaná výrazným okem, dlouhýmnosem, vrásčitým čelem a vystupujícími lícními kostmi. Tvář lemují dlouhé šedomodré vlasy a vousy. Vlasy splývají ve zvlněných pramenech na ramena. Kolem hlavy má zlatý nimbus. Naproti Zachariášovi u oltáře stojí andělská postava s červeno-bílo-šedomodrymi křídly, oděná ve spodní světlé roucho a svrchní červený plášť se zelenou rubovou stranou. Kolem hlavy má zlatý nimbus. V rukou drží bílou rozvinutou nápisovou pásku bez nápisu. Vnitřní pole završuje malovaná architektura různých, zejména věžových tvarů s jehlancovými a kopulovými střechami. Vnější sytě ultramarínové pole je pravoúhle zalamované a vykružované, rámované širší černou konturou, doprovázenou na vnitřní straně tenkou bílou linkou. Do prostoru vnějšího pole se rozšiřuje horní nálevkovitý útvar těla iniciály. Získává podobu brány s cimbuřím, v níž stojí skupinka Židů. Oděni jsou v dlouhá žlutá nebo červená přiléhavá roucha s dlouhými úzkými rukávy. Na hlavě mají malé bílé kloboučky kuželovitého tvaru.²⁵⁸ Pod bránou se nachází opeřenec s malou hlavou s kruhovým okem a malým zobcem, mírně rozpjatými křídly a dlouhým ocasem s naznačenými perutěmi. V horní části vnějšího pole, v rozštěpu trubicovitého útvaru se nachází pelikán, jenž si drásá hrud', aby nakrmil svá hladová mláďata. Toto jeho konání je předobrazem Kristovy oběti na kříži.²⁵⁹

²⁵⁸ K módě Židů viz KYBALOVÁ 2001, 120–121.

²⁵⁹ TREU (Physiologus) 1981, 11–13; KIRSCHBAUM 1971, col. 390–392; MOLSDORF 1984, 67–68; ROYT / ŠEDINOVÁ 1998, 131.

Čtyřicátou pátou malovanou iniciálou je *H – ic est iohannes euuangelysta* [I.41] s vyobrazením **sv. Jana Evangelisty** na fol. 284v. Figurální iniciála o rozměrech 115 × 143 mm je situována v pravé kolumně textu, na devatenáctém až třicátém řádku a mírně vysunuta do interkolumnia a spodní bordury. Iniciála *H* stojí na počátku Prologu k Evangelium podle sv. Jana. Tělo iniciály utváří hladké, vidlicovitě štěpené, modré dřívky kombinované s rostlinnou ornamentikou – šroubovitě přetáčenými zavínutými a zavíjenými listy. Jeho horní konec uzavírá palmetová příklopka. Svislé dřívky dekorují bíle lemované tmavě modré kosočtverce a od nich běží v opačných směrech dessinové prokresby – vidlicovité sestavy. Příčné břevno litery tvoří trubicovitý útvar. Prostor vnitřního nerámovaného pole vyplňuje architektonicky pojatý trůn, na němž sedí sv. Lukáš píšící evangelium. Sedák trůnu, téměř zakrytý modrým kobercem s okrovým lemováním a zlatým celoplošným dekorem, spočívá na kuželkách. Plocha opěráku mezi dvěma štíhlými sloupky završenými trojlisty je fasádovitě členěna sdruženými okny a oknem čtyřlístým a zakončena liliovitými hroty. Vedle trůnu stojí psací pultík, osazený na nízkém sloupku s patkou a hlavicí, tvořenou dvěma akantovými listy podloženými oblouny. Na pultu leží bílá kniha, do níž píše sv. Lukáš. Sedící evangelista Lukáš se bosýma nohama dotýká zelené podlahy a patky psacího pultíku, oděn je v červený spodní šat a svrchní světle modré roucho. Lukášova tvář je oválná, nepatrně protáhlého tvaru, oči malé, nos krátký, drobná ústa kolmá na osu nosu, brada kulatá. Tvář lemují světlé zvlněné vlasy spadající ve volných pramenech hluboko na záda. Kolem hlavy má zlatý nimbus. V pravé ruce drží brk na psaní, v levé nůž na jeho úpravu. Vnější světlé, okrové a pravouhle zalamované a prokrajované pole rámuje širší modrá kontura, doprovázená tenkou bílou linkou na vnitřní straně, jíž je také naznačeno fasetování. Ve spodní části vnějšího pole se nacházejí dva draci, kteří se zakusují sami do sebe. Jejich jednou zavínuté ocasy procházejí společně modrým lasturovitým kolénkem, za nímž vyrůstá květinová srostlice, tvořená člunkovitě stočenými listy.

Čtyřicátou šestou malovanou iniciálou je *I – n principio erat* na fol. 285r se scénou **Poslední večeře** [I.42]. Celostranná figurální iniciála o rozměrech 85 × 300 mm situovaná v pravém textovém sloupci a interkolumniu, uvádí Evangelium podle sv. Jana. Tělo iniciály tvoří světle hnědé lišty kombinované s pletenci, třemi medailony a rostlinnou ornamentikou – hrotitými trojlisty a přetočenými výhonky se šroubovitě přetočenými zavíjenými listy s bíle naznačenou nervaturou, expandujícími do prostoru vnějšího pole. Uprostřed těla iniciály jsou nad sebou tři medailony. Prostřední oválný medailon nese výjev Poslední večeře. Kolem obdélného stolu s bílým ubrusem sedí

Kristus a jeho učedníci. Na Pánově hrudi spočívá milovaný učedník Jan. Před stolem jsou umístěny dvě sedící postavy, mezi nimi je Jidáš, který je zároveň vyčleněn ze shromáždění ostatních apoštolů. Zachycen je tak i moment jeho identifikace jako toho, kdo zradí Syna člověka. Prostorovou hloubku výjevu umocňuje i předsunutí již zmíněného spícího evangelisty Jana před Pánovu hrud'. Celou scénu pak zastřešuje věžovitá architektura s ústřední kupolí přímo nad Kristem. Jan je v této iniciále přítomný ještě dvakrát, a to v kruhových medailonech nad a pod Poslední večeří jako lidská polopostava s orlí hlavou, oděná ve spodní zelený šat a svrchní červené roucho, kolem hlavy má zlatý nimbus. Zatímco v horním medailonu drží v ruce nepopsaný rozvinutý svitek, který je typický spíše pro proroky, v dolním medailonu prezentuje otevřenou, nepopsanou knihu. Tím je zdůrazněna Janova dvojitá pozice, proroka, přijímajícího Boží zjevení²⁶⁰ a Evangelisty.²⁶¹ Lišty vytvářející malé medailony procházejí na několika místech trojdílnými kolénky, za nimiž se oddělují výhonky se šroubovitě přetáčenými, případně člunkovitě stáčenými listy. Nad velkým středním medailonem vyrůstají směrem do vnějšího pole liliové květinové srostlice. Vnější pravoúhle zalamované a vykružované, sytě ultramarínové pole rámuje širší černá kontura s fasetováním doprovázená tenkou bílou linkou na vnitřní straně.

Čtyřicátou sedmou malovanou iniciálou je *R – omani sunt* na fol. 304v [I.43]. Ornamentální iniciála o rozměrech 59 × 70, respektive 116 mm, se nachází v levé kolumně, na prvním až sedmém řádku a doprovází Prolog k Epištole sv. Pavla k Římanům. Tělem uvedené iniciály je hladký modrý dřík kombinovaný s rostlinnou ornamentikou. Svislá část dříku se vidlicovitě rozštěpuje v okraje přecházející v abstrahovanou polopalmetu, výhonek přetáčený v zalamovaném pohybu se zavínutým drobným listem a stvol dotvářející tvar litery, vrcholící zavínutým listem. Tělo iniciály dekorují na třech místech drobné bíle lemované tmavě modré kosočtverce, od nichž expandují na obě strany bílé dessin – linie a vidlicovité sestavy. Vnitřní tmavě fialové pole, rozdělené tělem iniciály na dvě poloviny, uzavírá široký červený rám s tenkou bílou linkou na vnitřní straně. V místě dotyku vnitřních polí obaluje jejich rámy laločnatá palmeta s nervaturou naznačenou bílou kresbou. Vnitřní pole vyplňují vidlicovité varianty květinových srostlic v kombinaci s liliovými formami, vyrůstající z krátkého příčného břevna. Vnější pole s pravoúhle zalamovanými segmenty

---

²⁶⁰ Svitek – poukaz na autorství Apokalypsy.

²⁶¹ Kniha.

a prokrajováním je růzovofialové, rámované širší hnědočervenou konturou doprovázenou bílou linkou.

Čtyřicátá osmá malovaná iniciála P – aulus seruus na fol. 304v s výjevem **sv. Pavla s knihou a mečem v hradbách Jeruzaléma [L.43]** stojí na počátku Epištoly sv. Pavla Římanům. Figurální iniciála o rozměrech 111 × 212 mm se nachází v levé kolumně, na třináctém až třicátém řádku a vystupuje do levé a spodní bordury. Tělo této iniciály je tvořeno figurálním motivem v kombinaci s hladkým dřikem a rostlinnou ornamentikou. Svislou část litery tvoří hladký dřík, který je po celé své délce prokreslen bílými dessinými do geometrického stupňovitého ornamentu. Hladký dřík se vidlicovitě rozštěpuje ve výhonky se zavínutými listy, vidlicovitě větvený výhonek se šroubovitě přetáčenými listy a jedním člunkovitě stáčeným listem. Pravý horní okraj si zachovává abstraktní povahu. Právě do něj se zakusuje drak, jehož dlouhé tělo dotváří tvar litery. Dlouhé, hladké, růžové tělo draka přechází ve štíhlý krk s malou modrou hlavou s výraznými špičatými ušima, malým okem a špičatým čenichem. Červená křídla jsou těsně přimknutá k tělu, mohutné nohy mají tučné mírně se rozšiřující prsty. Štíhlý ocas prochází trojdílným kolénkem tvořeným středovou bobulí a bočními zešikmenými lasturami. Za kolénkem vyrůstá stvol a přetáčený výhonek se šroubovitě přetáčeným listem expandující do prostoru vnějšího pole. Stvol se dále ovíjí kolem svislého dříku těla iniciály, průběžně prochází několika kolénky, za nimiž se oddělují přetáčené výhonky s drobnými zavínutými listy. Na závěr vrcholí liliovou květinovou srostlicí. Vnitřní oválné pole uzavírá široký zelený rám s bílou linkou na vnitřní straně. Ve spodní části oválu je rám spojen s tělem iniciály dessinovým prstencem. Vnitřní pole vyplňuje polopostava sv. Pavla s knihou a mečem v pravé ruce situovaná v hradbách města spolu se skupinkou věřících. Ve spodní části vnitřního pole je šedá hradba s cimbuřím a bílým kvádrováním. Uprostřed hradby se nachází brána zavřená bílými vraty se zdůrazněným černým kováním. Za hradbami stojí v levé části vnitřního pole polopostava sv. Pavla. Světec oděný ve spodní červený šat a svrchní růzovofialové roucho nese v pravé ruce meč, v levé ruce rozevřenou bílou knihu. Výraz protáhlé tváře proroka určují malé vpadlé oči, linie obočí, která přechází v dlouhý nos, červená ústa, vpadlé líce, vystupující lícni kosti, vrásčité čelo a charakteristická lysinka. Tvář lemují delší hnědé vousy a vlasy, které splývají na ramena. Kolem hlavy má světec zlatý nimbus. Napravo od sv. Pavla je ve dvou plánech uskupena skupinka věřících mladého vzezření. Za postavami se rozkládají věžovité a podélné stavby. Vnější ultramarínové pole s pravoúhlými segmenty a prokrajováním uzavírá širší tmavě modrá kontura,

doprovázená tenkou bílou linkou na vnitřní straně. V horním rozštěpu svislého dříku je umístěn červený opeřenec, s mohutným tělem, malou hlavou a rozpjatými křídly, pohybující se na tenkých, vysokých, bílých nohách.

Čtyřicátou devátou malovanou iniciálou je *P – aulus uocat[us] apostolus* na fol. 314r [I.44]. Ornamentální iniciála stojí na začátku První epištoly sv. Pavla Korintským. Iniciála *P* o rozměrech 72 × 154 mm je situována v levé kolumně, na dvacátém prvním až třicátém řádku a expanduje do levé a spodní bordury. Tělo iniciály tvoří hladký modrý plasticky modelovaný dřík kombinovaný s rostlinnou ornamentikou – výhonky se šroubovitě a spirálovitě přetáčenými listy a pružným stvolem plynule dotvářejícím tvar litery. Stvol prochází trojdílným kolénkem, za nímž se odděluje výhonek se šroubovitě přetočeným laločnatým listem, a dále se spirálovitě stáčí do vnitřního tmavě fialového nerámovaného pole. Tělo iniciály zdobí bíle konturovaný tmavě modrý kosočtverec. Od stvolu se průběžně oddělují výhonky se zavíjenými a zavínutými listy, výhonky přetáčené v zalamovaném pohybu a uzavírají jej květinové srostlice rozetových forem. Rostlinnou ornamentiku dekoruje bohatá dessinová prokresba lemující jednotlivé listy, případně naznačující jejich nervaturu. Plochu vnitřního pole vyplňují bílé dessinové útvary tvořené kapkami obklopující středový bod s dlouhým bičkem. Vnější tmavě fialové pole s pravoúhlým zalamováním a vykružováním rámuje tmavá fialová linie s bílou linkou na vnitřní straně. Rohy vnějšího pole vyplňují bílé dessinové složité vidlicovité sestavy. Ve spodní borduře, kolem horizontální části dříku, probíhá droletická scéna, inspirovaná vystoupením dvou profesionálních jokulátorů.²⁶² Mezi výběhy dříku se nachází trpaslík oděný v tzv. hacě, neboli středověké podvlékačce, jak se chystá sekerou utnout nohu svému partnerovi, který dokonale vyjadřuje hrůzu z napadení pohybem celého svého těla, křečovitým objetím, jímž se ruce i levá noha drží dříku písmene, vytřeštěním očí a otevřením úst. Škodolibá radost útočníka je vyjádřena pokrčením chřípí nosu a stažením rtů.

Padesátou malovanou iniciálou je *P – aulus apostol[us] ih[es]u* na fol. 323v [I.45]. Celostranná ornamentální iniciála o rozměrech 89 × 268 mm situovaná v pravém textovém sloupci doprovází Druhou epištolu sv. Pavla Korintským. Tělem iniciály je hladký růžový dřík kombinovaný s rostlinnou ornamentikou. Svislá část dříku je ve spodní části obalena lancetovou polopalmetou přetočenou v zalamovaném pohybu ve

---

²⁶² Viz STEJSKAL 1983, 341–351.

výhonek se zavíjeným listem. Lancetová polopalmeta vyrůstá z trojdílného kolénka tvořeného středovou bobulí a bočními lasturami, od nějž na druhou stranu expanduje výhonek se zavíjejícím se listem s bíle naznačenou nervaturou a ovíjený přetočeným výhonkem se zavíjeným listem. Svislá část těla iniciály se vidlicovitě rozštěpuje na dva cípy, z nichž jeden přechází v zavíjený list s bíle naznačenou nervaturou, druhý plynule dotváří tvar litery. Následně prochází trojdílným kolénkem, tvořeným středovou bobulí a bočními lasturami, za nímž vyrůstá výhonek se šroubovitě přetočeným listem s bíle naznačenou nervaturou a spirálovitě stáčený stvol vyplňující vnitřní tmavě fialové pole. Od stvolu se průběžně vidlicovitě oddělují výhonky s trojlistými polopalmetami, kombinující laločnaté a zaostřené tvary. Stvol prochází dvěma jednoduchými lasturovými kolénky, za nimiž se dále vidlicovitě rozvětvuje a vrcholí květinovými srostlicemi – rozetou, tvořenou šroubovitě přetáčenými listy a listem člunkovitě stáčeným a srostlicí kombinující kalichovité dvojlisté okvěti a rozetovou skladbu člunkovitě stáčených výhonků, tzv. chobotnicovou květinovou srostlicí. Vnitřní pole dekorují bílé dessinové hvězdicovité a vidlicovité sestavy. Tělo iniciály, respektive svislý dřík, zdobí bíle konturovaný hnědočervený kosočtverec, od nějž v opačných směrech běží diagonální bílé linie. Zbývající část litery nese dessinovou prokresbu – prstenec, od nějž expandují na obě strany vidlicovité sestavy. Vnější pravoúhle zalamované a vykrajované pole je sytě ultramarínové, rámované širší tmavě modrou konturou s tenkou bílou linkou na vnitřní straně. Plochu vnějšího pole dekorují dessinové prokresby – vidlicovité sestavy. Pod obloukem písmene *P*, v pravém spodním rohu vnějšího pole, se nachází červený drak. Jeho mohutné a tučné tělo přechází v dlouhý krk, který nese malou hlavu, charakterizovanou kulatými ušima, drobným okem s mohutným nadočnicovým obloukem a špičatým otevřeným čenichem. Dlouhá, ostře zahrocená křídla jsou přimknutá k tělu, ocas je tenký a jednou zatočený, prochází jednoduchým kolénkem, za nímž se rozvětvuje na dva výhonky s drobnými listy s bíle naznačenou nervaturou. Ve spodní části vnějšího pole stojí nahá postava s opičí hlavou s kopím v ruce.²⁶³

Padesátou první malovanou iniciálou je *P – aulus apostolus* na fol. 330r [I.46]. Celostranná ornamentální iniciála o rozměrech 86 × 245 mm se nachází v pravém textovém sloupci a mírně vyběhá do interkolumnia. Iniciála *P* stojí na počátku Epištoly sv. Pavla Galatským. Její tělo tvoří hladký modrý dřík, jehož svislá část se

²⁶³ K profánním motivům v rukopisech 13. století viz STEJSKAL 1983, 341–351.

v dolním konci nálevkovitě rozšiřuje a je obalována lancetovou polopalmetou, která prochází trojdílným kolénkem, složeným ze středové bobule a bočních lastur, za nímž vyrůstá spirálovitě stáčený zelený stvol expandující za rám vnějšího pole do interkolumnia a spodní bordury. Od stvolu se průběžně vidlicovitě odštěpují výhonky s drobným listovím. Stvol vrcholí květinovou srostlicí – rozetou, tvořenou člunkovitě stáčenými a šroubovitě přetáčenými listy. V horní části se svislý dřík mírně rozšiřuje a vidlicovitě štěpí na dva okraje. Levý přechází v zavíjený list s hladkou konturou, pravý potom plynule dokončuje tvar litery a přechází do šroubovitě přetočeného listu. Tělo iniciály dekoruje bíle lemovaný tmavě modrý čtyřlíst, situovaný do kosočtverce, a černomodrý kosočtverec. Od nich běží v opačných směrech bílé dessinové – vidlicovité sestavy a linie. Vnitřní tmavě fialové pole uzavírá široký zelený plasticky modelovaný rám s bílou linkou na vnitřní straně. Ve spodní části vnitřního pole se nachází stočený červený drak s okrovou hlavou. Z otevřeného čenichu vyrůstá květinová srostlice kombinující nálevkovité a rozetové formy s bohatou bílou prokresbou. Vnitřní pole dekorují bílé dessinové – hvězdicovité sestavy a vidlicovité útvary. Vnější pravouhle zalamované a vykrúžované pole je růzovofialové, rámované širší hnědočervenou konturou, doprovázenou bílou linkou na vnitřní straně. Rohy vnějšího pole zdobí bílé dessinové prokresby – sestavy bodů. Za rám vnějšího pole, do interkolumnia a spodní bordury expanduje od těla iniciály spirálovitě stočený stvol, na němž sedí pidimužík, snad Pygmej popíjející z poháru.²⁶⁴

Padesátou druhou malovanou iniciálou je *P – aul[us] ap[osto]ll[us] ih[es]u* na fol. 333v s **polopostavou sv. Pavla [I.47]. Celostranná figurální iniciála o rozměrech 113 × 265 mm je situována v levém textovém sloupci a zčásti vysunuta do levé a dolní bordury. Iniciála *P* doprovází Epištolu sv. Pavla Efezským. Tělo uvedené iniciály tvoří hladký modrý, plasticky modelovaný dřík kombinovaný s rostlinnou ornamentikou – vidlicovitě rozštěpené okraje přecházejí ve výhonky s drobným listovím, kadeřavými palmetami a trojlistou palmetou. Horní pravý okraj se plynule stáčí a dokončuje tvar těla iniciály, prochází trojdílným šedým kolénkem, za nímž se větví ve výhonek se zahroceným trojlistem ovíjejícím svislou část dříku a výhonek přetáčený v zalamovaném pohybu se zavinutým listem. Tělo iniciály prochází dessinovým prstencem dekorovaným bíle konturovaným modročerným kosočtvercem. Vnitřní,**

---

²⁶⁴ Viz STEJSKAL 1983, 341–351.

světle hnědé pole uzavřené širokým červeným rámem s tenkou bílou linkou na vnitřní straně, vyplňuje polopostava apoštola Pavla. Sv. Pavel je oděný ve spodní červený, šedě promodelovaný šat a svrchní zelené roucho s modrou rubovou stranou. V levé ruce nese nápisovou pásku, do níž pravou rukou ukazuje. Výraz protáhlé tváře určují malé vpadlé oči, linie obočí přecházející v dlouhý rovný nos, červená ústa, vpadlé líce, vystupující lící kosti, vrásčité čelo, dlouhé hnědé vousy a vlasy s charakteristickou lysinkou. Kolem hlavy apoštola se rozprostírá zlatá svatozář prokreslená bílými dessinami a uzavřená hnědou konturou a bílou linkou na vnitřní straně. Polopostava sv. Pavla je situována pod architektonickým baldachýnem vrcholícím po stranách věžovitou architekturou a uprostřed velkým trojúhelným štítem se sdruženými a kruhovými okny a jedním oknem čtyřlístým. Vnější pravoúhle zalamované, prokrajované a vykružované pole poměrně přesně kopíruje tvar těla iniciály. Plochu, respektive rohy vnějšího pole vyplňují bílé dessinové prokresby – složité vidlicovité sestavy.

Padesátou třetí malovanou iniciálou je *P – aulus et tymotheus* na fol. 336v s **polopostavou sv. Pavla [I.48]**. Téměř celostranná figurální iniciála o rozměrech 89 × 236 mm se nachází v pravé kolumně textu, na čtvrtém až třicátém řádku a mírně vystupuje do interkolumnia a spodní bordury. Iniciála stojí na počátku Epištoly sv. Pavla Filipským. Její tělo tvoří hladký dřík kombinovaný s rostlinnou ornamentikou. Od svislé části dříku expanduje ve spodní části červenozelený protažený výhonek přetáčený v zalamovaném pohybu, vrcholící šroubovitě přetočeným listem s bíle naznačenou nervaturou. Spodní partie dříku je obalena palmetou přecházející v zalamovaném pohybu ve výhonek se zavínutým listem ovíjejícím svislý dřík. V horní části je dřík vidlicovitě rozštěpen na dva okraje, z nichž levý přechází v zavíjený list a pravý plynule dotváří tvar těla iniciály. Jeho konec ústí v dlouhém zobáku opeřence stojícího ve vnějším poli. Tělo iniciály je zdobeno bíle konturovanými kosočtverci, od nichž expandují bílé dessinové prokresby – vidlicovité sestavy, případně linie. Vnitřní čokoládově hnědé pole s nádechem do fialova, uzavřené širokým světle zeleným rámem s bílou linkou na vnitřní straně, vyplňuje polopostava apoštola Pavla. Sv. Pavel je oděný ve spodní modrý šat a svrchní růžový plášť s rubovou červenou stranou. V levé ruce drží zavřenou knihu, k níž ukazuje pravou rukou. Výraz protáhlé tváře určují malé vpadlé oči, linie obočí přecházející v dlouhý rovný nos, červená ústa, vpadlé líce, vystupující lící kosti, vrásčité čelo, dlouhé hnědé vousy a zvlněné vlasy s charakteristickou lysinkou nad čelem. Kolem hlavy apoštola je umístěna oranžová svatozář, lemovaná bílou a tmavě hnědou linkou a bílou prokresbou. Apoštol Pavel je

umístěn v iluzivním chrámovém, trojlodním prostoru se zdůrazněnými bílými tenkými sloupky, nad nímž se tyčí věžovitá stavba se třemi trojúhelnými štíty, členěnými obdélnými okny. Vnější pole s pravoúhlým zalamováním a prokrajováním je sytě ultramarínové, rámované širokou tmavě modrou konturou doprovázenou na vnitřním okraji tenkou bílou linkou. Ve vnějším poli stojí na vysokých okrových nohách šedý opeřenec, do jehož zobáku ústí tělo iniciály. Jeho tělo je mohutné, ocas dlouhý, vějířovité formy, hlava kulatá, zobák dlouhý, mírně prohnutý. Rohy vnějšího pole dekorují bílé dessinové prokresby – hvězdicovité sestavy, přičemž kolem středového bodu jsou umístěny čtyři kapky.

Padesátou čtvrtou malovanou iniciálou je *P – aulus apostol[us] ih[es]u* na fol. 339v [I.49]. Celostranná figurální iniciála o rozměrech 87 × 246 mm namalovaná v pravém textovém sloupci doprovází Epištolu sv. Pavla Koloským. Tělem uvedené iniciály je svislý hladký modrý dřík, do nějž se zakusuje drak, jehož modré tělo dotváří tvar litery. Svislý dřík se na horním i dolním konci vidlicovitě štěpí na dva okraje, z nichž pravý spodní přechází ve výhonek s přetočenou zkrácenou laločnatou polopalmetou, levý horní ve výhonek se zavíjeným zkráceným červeným laločnatým listem s bíle naznačenou nervaturou. Do pravého horního okraje se zakusuje drak dotvářející tvar litery. Dlouhé dračí tělo přechází ve štíhlý krk s malou okrovou hlavou se špičatými ušima, malým kulatým okem a špičatým čenichem. Zahrocená křídla s naznačenými perutěmi těsně přiléhají k tělu, mohutné nohy s tučnými prsty mají naznačené drápy. Tenký ocas prochází trojdílným modrošedým kolénkem, tvořeným středovou bobulí a bočními lasturami. Za ním se vidlicovitě větví ve výhonek s modrým listem ovíjející dřík těla iniciály a stvol, který se spirálovitě stáčí do tmavě fialového vnitřního pole, kde vrcholí chobotnicovou květinovou srostlicí, složenou z člunkovitě a šroubovitě přetáčených listů. Od ní vyrůstá zelený spirálovitě stáčený stvol, který vyplňuje horní část vnitřního pole a též vrcholí květinovou srostlicí, tvořenou šroubovitě přetáčenými listy. Oba stvolky jsou navzájem propojeny okrovým prstencem a současně je jeden z nich připoután prstencem ke svislému dříku. Vnější pravoúhle zalamované a vykrajované pole je růzovofialové, rámované červenohnědou konturou, doprovázenou na vnitřní straně tenkou bílou linkou. Plochu vnějšího pole lokálně dekorují bílé dessinové – hvězdicovité útvary.

Padesátou pátou malovanou iniciálou je *P – aulus et siluanu[s]* na fol. 341v [I.50]. Ornamentální, téměř celostranná iniciála o rozměrech 99 × 224 mm je situována v levém textovém sloupci, na třetím až třicátém řádku a doprovází První epištolu

sv. Pavla Thesalonickým. Tělo iniciály utváří hladký plasticky modelovaný modrý dřík, kombinovaný s rostlinnou ornamentikou. Jeho svislá část prochází trojdílným červeným kolénkem, složeným ze středové bobule a bočních lastur, od něž běží v opačných směrech dessinové prokresby – vidlicovité sestavy. Na horním i dolním konci se dřík vidlicovitě štěpí na dva cípy, z nichž pravý dolní si zachovává abstraktní povahu, levý přechází v delší výhonek s drobným listem s hladkou konturou. Takto rozštěpený konec obaluje červená palmeta a dvě k sobě přisazené polopalmy, z nichž ta na pravé straně přechází ve výhonek s červeným listem, obalujícím modrý cíp. V horní části dříku je jeden z cípů ukončen zavíjeným zkráceným akantovým listem. Tělo iniciály dokončuje plynule stáčený stvol zakončený dračí hlavou. Stvol dekoruje tmavě modrý, bíle konturovaný kosočtverec. Na konci prochází trojdílným kolénkem, za nímž se větví na dva výhonky, z nichž jeden trojlistou polopalmetou kombinující laločnaté a zaostřené tvary ovíjí svislý dřík, druhý vrcholí šroubovitě přetáčenou trojlistou polopalmetou. Vnitřní tmavě fialové pole rámuje široká červená kontura s tenkou bílou linkou na vnitřní straně. Ve spodní části vnitřního pole leží mužská, z profilu podaná hlava, jejíž tvář lemují šedomodré vlasy a dlouhé vousy. Z úst vyrůstá květinová srostlice kombinující nálevkovité a vidlicovité formy, od níž do volného prostoru vnitřního pole expandují dessinové prokresby – hvězdicovité sestavy. Vnější pravoúhle zalamované a vykružované pole je růzovofialové, rámované širší červenohnědou konturou, doprovázenou bílou linkou na vnitřní straně, jíž je naznačeno fasetování. Vnější pole lokálně zdobí sestavy, respektive trojice bílých bodů a v jeho dolní části sedí žonglující opice. Jde však pravděpodobně o kejkliře v oblíbené zvířecí maškaře.²⁶⁵

Padesátou šestou malovanou iniciálou je *P – aul[us] et syluan[us]* na fol. 343v [I.51]. Téměř celostranná ornamentální iniciála o rozměrech 90 × 210 mm je situována v pravém textovém sloupci, na prvním až dvacátém sedmém řádku a vystupuje do interkolumnia. Iniciála *P* uvádí Druhou epištolu sv. Pavla Thesalonickým. Tělo iniciály tvoří hladký dřík, kombinovaný s rostlinnou ornamentikou. Svislý dřík se v horní části vidlicovitě štěpí na dva okraje, z nichž pravý se dále obloukovitě stáčí a dotváří tvar litery. Na závěr prochází lasturovitým kolénkem, za nímž vyrůstá svol a dva výhonky zakončené šroubovitě přetáčeným nebo zavinutým listovím. Stvol se spirálovitě stáčí do vnitřního, tmavě fialového, nerámovaného pole. Dřík prochází trojdílným, bíle prokresleným kolénkem, tvořeným středovou bobulí a bočními

---

²⁶⁵ Viz STEJSKAL 1983, 341–351.

lasturami, od nějž běží středem dříku dessinové prokresby – vidlicovité sestavy. V horním vidlicovitým rozštěpu je tělo iniciály obaleno laločnatou zelenou palmetou, od níž vyrůstají výhonky obalující dřík. Oblou část písmene přetíná prstenec stejné šíře, avšak odlišné barvy a kresby. Vnitřní pole vyplňuje spirálovitě stáčený a vidlicovitě větvený stvol kombinovaný s květinovými srostlicemi rozetových forem. Od stvolu se průběžně oddělují výhonky s drobným obalujícím a ovíjejícím listovím. Vnější, pravoúhle zalamované a vykružované, sytě ultramarínové pole rámuje širší černá kontura s bílou linkou na vnitřní straně. Plochu vnějšího pole dekorují bílé dessinové prokresby – hvězdicovité a vidlicovité sestavy. V jeho spodní části přiléhá ke svislému dříku květinová srostlice kombinující nálevkovité, vidlicové a liliové formy vyrůstající na obě strany z trojdílného kolénka, složeného ze středové bobule a bočních lastur.

Padesátou sedmou malovanou iniciálou je *P – aulus ap[osto]ll[us]* na fol. 345r [I.52]. Ornamentální iniciála o rozměrech 90 × 205 mm je situována v levém textovém sloupci, na prvním až dvacátém sedmém řádku a mírně vystupuje do levé bordury. Iniciála *P* doprovází První epištola sv. Pavla k Timotheovi. Tělo iniciály tvoří hladký červený dřík, kombinovaný s rostlinnou ornamentikou – výhonky se šroubovitě přetočenými listy s hladkou konturou. Vnitřní tmavě fialové pole uzavírá světle zelený široký rám s bílou linkou na vnitřní straně. Jeho spodní levou část ovíjí drobný laločnatý list, od nějž expanduje do vnitřního pole červený spirálovitě stáčený stvol procházející prstencem, za nímž vrcholí květinovou srostlicí složenou z kalichovitého trojlístého okvětí a rozetové skladby člunkovitě stáčených a šroubovitě přetáčených výhonků. Za prstencem se odděluje modrý stvol, který se průběžně vidlicovitě větví ve výhonky s drobným ovíjejícím a obalujícím listovím. Ve vrcholu vnitřního pole stojí na červeném stvolu dva afrontovaní pávi. Vnější pravoúhle zalamované a prokrajované pole je úhlopříčně rozděleno na dvě barevné části, sytě ultramarínovou a růžovofialovou. V místě jejich rozdělení běží linie tvořená bílými body. Rohy vnějšího pole prokreslují bílé dessiny – vidlicovité sestavy. Svislé břevno dříku ovíjí dva draci, jejichž ocasy procházejí kolénky, za nimiž se větví ve výhonky s drobným listovím nebo vrcholí květinovou srostlicí kombinující nálevkovitou a rozetovou formu. Menší horní drak má protáhlé tělo, které přechází v dlouhý, tenký krk, nesoucí malou okrovou hlavu s malým okem, špičatýma ušima a dlouhým špičatým čenichem. Na květinové srostlici ve spodní části vnějšího pole stojí na vysokých nohách šedý opeřenec s kulatou hlavou s malým okem a zahnutým zobcem, zahrocenými křídly přiléhajícími k tělu a dlouhým ocasem vějířovité formy s naznačenými perutěmi.

Padesátou osmou malovanou iniciálou je *P – aulus apostolus* na fol. 347v [I.53]. Ornamentální iniciála doprovází Druhou epištolu sv. Pavla Timotheovi, situována je v levém textovém sloupci, na sedmnáctém až třicátém řádku a díky svým rozměrům 105 × 182 mm vystupuje do levé a dolní bordury. Tělo iniciály tvoří hladký modrý dřík kombinovaný s rostlinnou ornamentikou – výhonky se šroubovitě přetočenými listy. Vertikální část dříku prochází ultramarínovým trojdílným kolénkem. Oblou část litery obaluje z vnitřní strany palmeta s přísazenými polopalmetami s bíle naznačenou nervaturou. Vnitřní, tmavě fialové pole, uzavřené červeným rámem, vyplňuje rozeta, tvořená člunkovitě stáčenými, šroubovitě přetáčenými a srdčitými listy. Vnější pravoúhle zalamované, prokrajované a vykružované pole je světle okrovohnědé, rámované tmavší konturou s bílou linkou na vnitřní straně a poměrně přesně kopíruje tvar těla iniciály. Pravý horní a spodní roh vnějšího pole dekorují bílé dessinové sestavy bodů situované kolem kruhového středu.

Padesátá devátá malovaná iniciála *P – aulus seruus dei* na fol. 349v s **polopostavou sv. Pavla** [I.54] doprovází Epištolu sv. Pavla k Titovi. Figurální iniciála o rozměrech 93 × 210 mm je situována v levém textovém sloupci, na třetím až dvacátém šestém řádku a mírně vystupuje do levé bordury. Tělo iniciály tvoří hladký růžovohnědý dřík v kombinaci s rostlinnou ornamentikou – výhonky se zavínutými listy. Pravý horní okraj dříku se obloukovitě stáčí, dotváří tvar litery a ústí v ústech mužské, z profilu podané hlavy, která těsně přiléhá ke svislému dříku. Oblou část litery obaluje z vnější strany stylizovaná palmeta s přísazenými polopalmetami. Svislý dřík prochází žlutým prstencem s červenou prokresbou. Od prstence vyrůstá v opačných směrech nahoru a dolů a současně obaluje dřík trojlistá polopalmeta kombinující laločnaté a zaostřené formy. Vnitřní, tmavě fialové pole uzavřené červeným širokým rámem vyplňuje polopostava sv. Pavla s rozevřenou knihou v rukou. Světec je oděn ve svrchní modrý, hnědě promodelovaný plášť se zeleným rubem. Výraz protáhlé tváře podané z profilu určují malé zapadlé oči, linie obočí přechází v dlouhý nos, červená ústa, tvář lemují dlouhé šedofialové vousy a vlasy s lysinkou na temeni hlavy. Kolem hlavy má žlutý nimbus rámovaný červenou konturou. Plochu vnitřního pole dekoruje bílá vidlicovitá dessinová sestava. Vnější, sytě ultramarínové, pravoúhle zalamované a prokrajované pole rámuje širší černá kontura s bílou linkou na vnitřní straně a dekorují bílé hvězdčité sestavy.

Šedesátou malovanou iniciálou je *P – aulus uinctus ih[es]u* na fol. 350v s **polopostavou sv. Pavla** [I.55]. Téměř celostranná figurální iniciála o rozměrech

85 × 200 mm se nachází v pravé kolumně, na druhém až dvacátém sedmém řádku a vystupuje do interkolumna. Iniciála *P* doprovází Epištolu sv. Pavla k Filemonovi. Její tělo je složeno z trubicovitých, do sebe zasunutých útvarů, vyrůstajících v opačných směrech z trojdílného zeleného kolénka, složeného ze středové bobule a bočních lastur. Spodní článek obaluje rostlinná ornamentika – výhonky se zelenými listy s bíle naznačenou nervaturou, z nichž jeden se přetáčí v zalamovaném pohybu a ovíjí svislou část těla iniciály, kde je ukončen zavíjeným listem s bíle naznačenou nervaturou. Obalující listovní vyrůstá z červeného trojdílného kolénka, z něž na druhou stranu, do prostoru vnějšího pole, expanduje spirálovitě stáčený stvol. Horní článek svislého břevna se vidlicovitě rozštěpuje na dva okraje. Jeden přechází ve výhonek se zavínutým listem s bíle naznačenou nervaturou a druhý se obloukovitě stáčí a dotváří tvar litery, na konci prochází trojdílným kolénkem, za nímž vyrůstají dva výhonky ovíjející svislou část litery zavínutým a zaostřeným kadeřavým listem. Oblou část litery obalují z vnitřní strany stylizované polopalmety vyrůstající v opačných směrech ze žlutého prstence. Vnitřní tmavě fialové pole uzavřené širokým červeným rámem vyplňuje polopostava sv. Pavla s rozevřenou knihou v ruce. Rám vnitřního pole je v jeho horní části spojen s tělem iniciály a částečně i rámem vnějšího pole dessinovým prstencem. Sv. Pavel je oděn ve spodní světlý šat a svrchní narůžovělé roucho s rubovou zelenou stranou. Tvář světce podanou z profilu lemují dlouhé hnědé vousy a hnědé vlasy s charakteristickou lysinkou nad čelem. Výraz tváře udávají malé oči, dlouhý nos, červená ústa, vpadlé líce, vystupující lící kosti a vrásčité čelo. Kolem hlavy má zlatý nimbus. Vnější hnědé pole s pravoúhle zalamovanými segmenty a vykružováním rámuje hnědozelená kontura s bílou linkou na vnitřní straně a dekorují sestavy bílých bodů. Spodní část vnějšího pole vyplňuje spirálovitě stáčený zelený stvol, vrcholící květinovou srostlicí kombinující kalichovité okvěti a výhonky ovíjející stvol. Mezi stolem a svislým břevnem stojí světlá postava pidimužika.²⁶⁶

Šedesátou první malovanou iniciálou je *M – vltipharie multis* na fol. 351r [I.56]. Ornamentální iniciála stojí na počátku Epištoly sv. Pavla Židům. Iniciála o rozměrech 83 × 83 mm se nachází v pravé kolumně, na dvacátém čtvrtém až třicátém řádku a mírně vystupuje do interkolumnia a dolní bordury. Tělem uvedené iniciály je hladký dřík kombinovaný s rostlinnou ornamentikou. K hladkému, z vnitřní strany stylizovanou rostlinnou ornamentikou obalovanému dříku, se připojuje rostlinná kauda,

---

²⁶⁶ Viz STEJSKAL 1983, 341–351.

kteřá dokončuje tvar litery. Kauda se na konci spirálovitě stáčí a vrcholí květinovou srostlicí rozetové formy, tvořenou šroubovitě přetáčenými listy s nervaturou naznačenou bílou kresbou. Vnitřní tmavě fialové pole vyplňuje květinová srostlice kombinující vidlicovité a nálevkovité formy. Vnější pravoúhle zalamované a prokrajované pole je diagonálně rozděleno na dvě poloviny, a to sytě ultramarínovou a hnědou, stejně tak rám vnějšího pole na černou a hnědou konturu, obě potom doprovází tenká bílá linka. Obě poloviny vnitřního pole vyplňuje bohatá dessinová prokresba, zejména vidlicovité útvary.

Šedesátou druhou malovanou iniciálou je *L – ucas natione* na fol. 358v [I.57]. Figurální iniciála doprovází Prolog ke Skutkům apoštolským. Iniciála *L* o rozměrech 89 × 130 mm je situována v pravém textovém sloupci, na čtvrtém až třináctém řádku a vystupuje do interkolumnia. Tělo iniciály je složeno ze zoomorfního motivu, dračího monstra, který se zakusuje do hladkého dřívku. Svislý modrý dřík dekoruje uprostřed malý tmavě modrý, bíle konturovaný kosočtverec, od nějž běží v obou směrech bílá prokresba – vidlicovité sestavy. Dřík se vidlicovitě rozštěpuje, okraje přecházejí ve výhonky s drobnými listy. Do levého spodního výhonku se zakusuje modrý drak dotvářející tvar litery. Středně velké hladké tělo draka přechází v tenký, dlouhý krk, nesoucí malou okrovou hlavu se špičatými ušima, malými očima a špičatým čenichem. Ostře zahrocená křídla s naznačenými perutěmi jsou přimknutá k tělu. Nohy draka jsou poměrně mohutné, prsty tučné s bíle naznačenými drápy. Tenký ocas prochází lasturovitým červeným kolénkem, za nímž se spirálovitě stáčí a vidlicovitě větví ve výhonky s drobným listovým a vrcholí kalichovitou květinovou srostlicí. Od svislého dřívku se ve spodní části odděluje spirálovitě stáčený zelený stvol, který se průběžně větví ve výhonky s drobnými listy, z nichž některé ovíjí stvol. Ten vrcholí květinovou srostlicí, tvořenou šroubovitě přetáčenými listy a výhonky přetáčenými v zalamovaném pohybu. Vnější, pravoúhle zalamované a vykružované pole je čokoládově hnědé s nádechem do fialova, rámované hnědou konturou s bílou linkou na vnitřní straně a naznačeným fasetováním. Od iniciály expanduje do interkolumnia a horní bordury postava draka. Růžový zavínutý drak se hlavou okrové barvy zakusuje do výběhu levého horního výhonku. Kolem narůžovělého výběhu se ovíjí dlouhý, štíhlý ocas draka vrcholící laločnatou polopalmetou.

Šedesátou třetí malovanou iniciálou je *P – rimu[m] quide[m] sermonem* na fol. 359r [I.58]. Figurální iniciála, jejíž rozměry jsou 90 × 222 mm, se nachází v levém textovém sloupci, na dvanáctém až třicátém řádku a vystupuje do levé a spodní bordury.

Iniciála *P* se scénou **Nanebevstoupení Páně** ve vnitřním poli stojí na počátku Skutků apoštolských. Tělem uvedené iniciály je hladký hnědorůžový dřík kombinovaný se zoomorfním motivem – drakem a rostlinnou ornamentikou. Hladký svislý dřík, uprostřed prokreslený bílými kroužky, přechází na dolním okraji ve výhonek s drobným listem s hladkou konturou a současně je obalován zelenou laločnatou palmetou, od níž expandují na obě strany výhonky s drobným zeleným listovím, z nichž levý výhonek těsně přiléhá k výhonku vyrůstajícímu ze spodní části těla iniciály. Nahoře se svislý dřík vidlicovitě rozštěpuje na dva výhonky se šroubovitě přetočenými zelenými listy. Do pravého horního výhonku se zakusuje drak, jehož dlouhé hadovité tělo dotváří tvar litery a ke konci prochází lasturovitým kolénkem, za nímž vyrůstá vidlicovitě větvený stvol se šroubovitě přetáčenými listy a výhonek, který jej ovíjí. Svislou část dříku ovíjí dvouhlavý dlouhý had. Vnitřní, tmavě fialové nerámované pole vyplňuje scéna Nanebevstoupení Páně. Na charakteristických pahorcích stojí skupinka apoštolů, v čele s Pannou Marií. Všichni vzhlížejí vzhůru a sledují, jak se Kristus vznáší k nebesům. Marie vztahuje obě ruce vzhůru, Petr pozdvihuje pravici. Pahorek, z něhož se Kristus vznasí k nebi, je charakterizován hranolovitými útvary, se stopami Kristových nohou na vrcholku. Výjev doprovázejí v horní části dva andělé s nápisovými páskami. Vnější, pravoúhle zalamované a prokrajované pole je sytě ultramarínové, uzavřené hnědorůžovým plasticky modelovaným rámem s fasetováním, doprovázeným tenkou bílou linkou na vnitřní straně. Vnější pole dekorují plošné dessinové sestavy vidlicovitých útvarů a částečně vyplňuje zoomorfní a rostlinná ornamentika. Z pravé vnější strany přiléhá k dříku iniciály drak, který se zakusuje do výhonku, expandujícího od těla iniciály. Jeho dlouhý tenký ocas je zauzlen a vrcholí vidlicovitou sestavou výhonků, mezi nimiž je umístěna lidská hlava podaná z profilu. Mezi hlavou a drakem se nachází malý lev. Větší lev je umístěn volně v dolní borduře a zakusuje se do jednoho z lupenů.

Šedesátou čtvrtou malovanou iniciálou je *N – On ita est ordo* na fol. 384v [I.59]. Ornamentální iniciála je situována v pravé kolumně, na jedenáctém až devatenáctém řádku. Její rozměry jsou 78 × 79 mm. Iniciála doprovází Prolog k Epištole sv. Jakuba. Tělo iniciály tvoří hladký dřík kombinovaný s rostlinnou ornamentikou – výhonky zakončenými drobným zavíjeným a zavinutým listovím. Pravý horní výhonek plynule dotváří tvar litery, spirálovitě se stáčí a vrcholí trojlistou laločnatou palmetou. Všechny zmíněné listy mají bílou kresbou naznačenou nervaturu. Tělo iniciály dekorují bíle konturované kosočtverce, od nichž expandují dessinové

prokresby – vidlicovité sestavy. Vnitřní fialové pole uzavřené širokým zeleným plasticky modelovaným rámem, doprovázeným tenkou bílou linkou na vnitřní straně, vyplňuje vidlicovitá varianta květinové srostlice. Vnější, sytě ultramarínové pole s pravouhlým zalamováním a vykružováním, rámované širší tmavě modrou konturou s tenkou bílou linkou na vnitřní straně, poměrně přesně kopíruje tvar těla iniciály. Plochu vnějšího pole dekorují bílé dessinové prokresby – vidlicovité a hvězdicovité sestavy.

Šedesátá pátá malovaná iniciála *I – acobus dei* na fol. 385r s **postavou sv. Jakuba [I.60]** stojí na začátku Epištoly sv. Jakuba. Figurální iniciála o rozměrech 31 × 124 mm je situována v pravém textovém sloupci, na prvním až čtrnáctém řádku a mírně vystupuje do interkolumnia. Tělo iniciály je tvořeno lidskou postavou stojící pod architektonickým baldachýnem neseným tenkými sloupky, které plynule přecházejí v konturu vnějšího pole. Přední i zadní stěny baldachýnu jsou namalované v částečném zákrytu, obě jsou propojené římsou, na níž jsou nasazeny dvě červené kopule, a to kulisovitě, rovnoběžně za sebou, v plošném zákrytu. Postava sv. Jakuba je podaná ze tříčtvrtečního profilu, váha těla spočívá na levé noze, pravá noha je volná a pokrčená. Jakubův oděv je složen ze spodního červeného šatu a svrchního ultramarínového roucha se zelenou rubovou stranou. V rukou drží sv. Jakub zavřenou knihu. Jeho mladá tvář je oválná, nepatrně protáhlá, oči hledí stranou, linie obočí přechází v rovný nos, malá červená ústa jsou kolmá na osu nosu, brada kulatá. Tvář lemují dlouhé, zvlněné vlasy a krátké vousy. Dlouhé vlasy jsou na temeni hlavy rozdělené pěšinkou, sčesané jsou rovně dolů na ramena a spadají ve zvlněných pramenech na záda. Kolem hlavy má okrový nimbus. Růžovofialovou plochu pole iniciály dekorují bílé dessinové sestavy.

Šedesátou šestou malovanou iniciálou je *P – etrus apostolus* fol. 387v s **polopostavou sv. Petra [I.61]**. Figurální iniciála o rozměrech 82 × 220 mm je situována v pravém textovém sloupci, na třináctém až třicátém řádku a doprovází První epištolu sv. Petra. Tělo iniciály, respektive jeho svislá část, je složeno z několika do sebe zapuštěných trubicovitých článků, jejichž okraje přecházejí ve výhonky se zavíjenými lístky protaženými do zalamovaného přetočeného výběhu a vrcholícími šroubovitě přetočenými listy s bíle naznačenou nervaturou. Poslední článek se vidlicovitě štěpí na dva cípy, přičemž se jeden spirálovitě stáčí a tento je zakončen zkrácenou polopalmetou s bíle naznačenou nervaturou. Druhý plynule dotváří tvar litery a přechází v dlouhý tenký výhonek, jenž se na konci spirálovitě stáčí a vrcholí zavíjenou

zkrácenou laločnatou polopalmetou. Oblá část litery je dekorována malým, bíle lemovaným, tmavě modrým kosočtvercem, od nějž na obě strany běží bílá linie. Vnitřní tmavě fialové pole uzavírá široký červený rám s bílou linkou na vnitřní straně. Ve vnitřním poli je přísně frontálně znázorněno poprsí apoštola Petra s velkým klíčem v pravici a zavřeným kodexem v levici. Petr je oděn ve světle modrý spodní šat a svrchní hnědozelený plášť. Lehce protáhlou tvář sv. Petra s delším nosem, vpadlými lícemi a vystupujícími lícními kostmi lemují modrošedé krátké zkadeřené vlasy, tvořící charakteristický věneček kolem lysého temene. Plnovous má krátký, střižený do kulata. Vnitřní pole dekorují bílé dessinové prokresby – hvězdicovité útvary na dlouhých stoncích. Vykrúžované a pravoúhlé vnější pole je růžovo-fialové, rámované tmavší širší konturou, doprovázenou tenkou bílou linkou na vnitřní straně.²⁶⁷ V místě rozštěpení dřívku je zobrazen jeřáb. Jeřáb stojí na vysokých, tenkých, bílých nohách, má malou kulatou hlavu s červenou čepičkou na dlouhém krku, s dlouhým zahnutým zobákem, jímž se zakusuje do těla iniciály. Ocas je nepřirozené vějířové formy. Pravé rohy vnějšího pole dekorují dessinové prokresby – hvězdicovité útvary. Ve spodní části vnějšího pole vyrůstají na obě strany z trojdílného kolénka, složeného ze středové bobule a bočních lastur, výhonky se šroubovitě přetáčenými a člunkovitě stáčenými listy s bíle naznačenou nervaturou expandující za vnější pole do spodní bordury.

Šedesátou sedmou malovanou iniciálou je *S – ymon petrus seruus* na fol. 390v [I.62]. Ornamentální iniciála stojí na počátku Druhé epištoly sv. Petra. Iniciála *S* o rozměrech 74 × 87 mm se nachází v levém textovém sloupci, na druhém až dvanáctém řádku. Tělem iniciály je nálevkovitě rozevřený pružný stvol obalovaný pásovou sestavou laločnatých palmet. Stvol je uprostřed přepoután lineárním červeným prstencem. Vnitřní, tělem iniciály oddělená, tmavě fialová pole rámuje široké červené kontury s bílou linkou na vnitřní straně. Obě vnitřní pole vyplňují květinové srostlice tvořené šroubovitě přetáčenými laločnatými listy s dessinovou prokresbou. Vnější pravoúhlé, světle zelené pole rámuje širší, středně zelená kontura s tenkou bílou linkou na vnitřní straně, jíž je naznačeno fasetování. Plochu, respektive rohy vnějšího pole dekorují dessinové prokresby – hvězdicovité skladby.

Šedesátou osmou malovanou iniciálou je *Q – vod fuit ab i[n]itio* na fol. 392r [I.63]. Ornamentální iniciála se zoomorfní kaudou, jejíž rozměry jsou 77, respektive 110 × 102 mm, je situována v pravém textovém sloupci, na druhém až čtrnáctém řádku

---

²⁶⁷ Ve spodní levé části doprovází konturu dvě linie, mezi nimiž jsou bílé body.

a stojí na počátku První Janovy Epištoly. Tělo iniciály tvoří hladký modrý dřík, který je v nejširších místech přepoután okrovými prstenci. Z vnitřní strany je lemován bílou konturou a po celém svém obvodu prokreslen bílými dessinými – vidlicovitými sestavami. Ve spodní části prochází dřík trojdílným červeným kolénkem, za nímž se odděluje drobný výhonek se šroubovitě přetočeným laločnatým listem, do nějž se zakusuje drak, tvořící kaudu iniciály. Mohutné modré tělo draka přechází v širší krk s malou, okrovou hlavou se zvýrazněnými malými ušima, malým okem a dlouhým špičatým čenichem. Červená, rozpjatá křídla mají bíle naznačené perutě, malé nohy s tučnými prsty mají bílou tečkou naznačeny drápy. Tělo přechází v dlouhý, tenký, dvakrát zavnutý ocas procházející trojdílným kolénkem, za nímž vyrůstá výhonek s drobnými šroubovitě přetáčenými listy a vidlicovitě větvený stvol expandující za rám vnějšího pole do pravé bordury. Vnitřní tmavě fialové pole vyplňují dva spirálovitě stáčené, navzájem propletené stvoly, které vrcholí kombinovanými nálevkovitými srostlicemi. Vnější pravoúhlé a prokrajované růžovofialové pole rámuje tmavší širší kontura s bílou linkou na vnitřní straně. Plochu vnějšího pole dekorují bílé dessinové prokresby – vidlicovitě sestavy. Na ocasu draka stojí na středně vysokých, bílých nohách fialový opeřenec s dlouhým krkem a malou kulatou hlavou se zahnutým zobcem, jímž se zakusuje do ocasu draka.

Šedesátou devátou malovanou iniciálou je *S – enior electe domine* na fol. 394v [I.64], která doprovází Druhou epištolu sv. Jana. Ornamentální iniciála o rozměrech 69 × 72 mm se nachází v pravé kolumně, na šestnáctém až dvacátém čtvrtém řádku. Tělem iniciály jsou trubicovité útvary doplněné širokým zeleným prstencem. Dvě, tělem iniciály oddělená, černá nerámovaná vnitřní pole vyplňují spirálovitě stáčené stvoly, které se vidlicovitě oddělují od dříku a spirálovitě se stácejí směrem do středu vnitřního pole. Oba stvoly se průběžně vidlicovitě větví ve výhonky se šroubovitě přetočenými listy nebo ve výhonky přetáčené v zalamovaném pohybu, jež vrcholí zavíjenými nebo šroubovitě přetáčenými listy, které současně ovíjejí stvol. Plochu vnitřního pole mezi výhonky vyplňují dessinové prokresby – hvězdicovité sestavy a sestavy bodů. Pravoúhle zalamované, sytě ultramarínové vnější pole rámuje tmavě modrá kontura s bílou tenkou linií při vnitřní straně. Vnitřní pole dekoruje bílá prokresba – hvězdicovité a vidlicovité sestavy.

Sedmdesátou malovanou iniciálou je *S – enior Gayo karissimo* na fol. 395r [I.65]. Ornamentální iniciála se nachází v pravé kolumně, na prvním až osmém řádku. Iniciála o rozměrech 60 × 110 (70) mm doprovází Třetí epištolu sv. Jana. Tělo uvedené

iniciály tvoří rostlinné motivy, trubicovitě rozevírané útvary, procházející cibulovitým prstencem, za nímž je obalují laločnaté palmy. Vnitřní tmavě fialová pole uzavírá světle zelený, široký, plasticky modelovaný rám s tenkou bílou linkou na vnitřní straně. Vnitřní pole vyplňují květinové srostlice – rozety, složené ze šroubovitě přetočených listů s bíle naznačenou nervaturou. Ke spodní části horního vnitřního pole přiléhá pásová sestava palmetových listů. Ve spodním vnitřním poli se nachází zoomorfní červená postava. Vnější pravoúhle zalamované, prokrajované a vykružované pole je diagonálně rozdělené na dvě barevné poloviny, čokoládově hnědou s fialovým nádechem a s konturou v tmavším odstínu a sytě ultramarínovou s tmavě modrou konturou. V místě barevného předělu je vnější pole dekorováno bílými dessiny – vidlicovitými sestavami. Rám vnějšího pole přechází v levém dolním rohu v drobný list expandující do interkolumnia.

Sedmdesátou první malovanou iniciálou je *I – vdas ih[es]u* na fol. 395v [I.66]. Figurální iniciála o rozměrech 30 × 112 mm doprovází Epištolu sv. Judy. Iniciála *I* s postavou sv. **Judy Tadeáše** je situována v levém textovém sloupci, na patnáctém až dvacátém sedmém řádku. Plocha, která tvoří tělo iniciály, je vyplněna lidskou postavou pod architektonickým baldachýnem, který plynule přechází v konturu pole. Postava sv. Judy, tělem podaná z čelního pohledu, hlavou ze tříčtvrtečního profilu, je oděná v modrý spodní šat a svrchní růžový plášť s rubovou zelenou stranou. Protáhlou tvář proroka s dlouhým nosem, malýma očima, vpadlými lícemi a vystupujícími lícními kostmi lemují dlouhé hnědé vousy a vlasy, které jsou uprostřed rozdělené pěšinkou a ve zvlněných pramenech spadají na ramena. Kolem hlavy má Juda okrový nimbus lemovaný tenkou bílou konturou. V rukou nese rozvinutou bílou prázdnou nápisovou pásku. Prorok stojí pod baldachýnem zastřešeným třemi kupolemi. Pole iniciály je modré, zdobené lineárním červeným kobercovým ornamentem, rámované bílou a černou konturou.

Sedmdesátou druhou malovanou iniciálou je *O – mnes qui* na fol. 396r [I.67], která doprovází Prolog k Apokalypse. Ornamentální iniciála uzavřená v pravoúhlém vnějším poli o rozměrech 67 × 70 mm je situována v pravé kolumně, na sedmnáctém až dvacátém pátém řádku. Tělem iniciály je červený hladký dřík přepoutaný dessinovými prstenci, od nichž v opačném směru obalují dřík stylizované polopalmety. Oválné vnitřní tmavě fialové pole uzavírá široký světle zelený rám, doprovázený na vnitřní straně bílou linkou. Ve vnitřním poli se nachází květinová srostlice kombinující nálevkovité a rozetové formy. Prostor mezi jednotlivými listy vyplňují bílé dessiny –

sestavy bodů. Vnější pravoúhlé pole rozdělené na čtyři části, dvě modré a dvě růžovofialové, rámuje širší tmavě modrá a tmavší růžovofialová kontura, doprovázená tenkou linkou na vnitřní straně. Plochu vnějšího pole, respektive jeho rohy, dekorují bílé dessinové prokresby – vidlicovité sestavy.

Sedmdesátá třetí malovaná iniciála A – *pochalipsis ih[es]u* na fol. 397r s výjevem **Apokalyptického Boha [I.68]** stojí na počátku Apokalypsy. *Figurální iniciála* s rozměry 76 × 150 mm včetně kaudy je umístěna v pravém textovém sloupci, na sedmnáctém až třicátém řádku a je mírně vysunuta do interkolumnia a dolní bordury. Tělo iniciály je tvořeno zoomorfním motivem, drakem, který se zakusuje do hladkého svislého růžovohnědého dřívku, který přechází na spodním konci ve dva ostrohroté cípy, nahoře v rozevřený trubicovitý útvar, z nějž vyrůstá zavínutý výhonek. Dřík prochází uprostřed trojdílným okrovým kolénkem, složeným ze středové bobule a bočních lastur. Dračí tělo přechází v dlouhý štíhlý krk s malou žlutou hlavou s dlouhýma špičatýma ušima, malým okem a dlouhým špičatým čenichem. Dlouhá křídla těsně přiléhají k tělu, nohy jsou poměrně mohutné, prsty jsou na koncích mírně rozšířené. Tenký ocas prochází trojdílným okrovým kolénkem, složeným ze středové bobule a bočních lastur. Z kolénka vyrůstá spirálovitě stáčený stvol, ovíjený pružným výhonkem přetáčeným v zalamovaném pohybu, vrcholícím zavínutým drobným listem. Spirálovitě stáčený stvol prochází trojdílným šedým kolénkem, tvořeným středovou bobulí a bočními lasturami, za nímž od stvolu odděluje přetáčený výhonek se zavínutým listem s bíle naznačenou nervaturou. Stvol vrcholí květinovou srostlicí, rozetou složenou z člunkovitě stočených a šroubovitě přetočených listů. Vnitřním tmavě fialovým nerámovaným polem se proplétá hadí tělo, které je spojeno se svislým dřívkem a s ocasem draka trojdílnými kolénky. Hadí tělo s okrovou hlavou prochází trojdílným šedým kolénkem, za nímž se vidlicovitě rozštěpuje na dva stvoly, které se spirálovitě stáčí, jeden do středu vnitřního pole a druhý směrem dolů. Oba vrcholí květinovými srostlicemi, rozetami složenými ze šroubovitě přetočených listů. Mezi stvoly se pohybuje zoomorf. V horní části vnitřního pole se na krystalickém nebi se zlatými hvězdami tyčí jako poukaz na apokalyptického Boha polopostava kristomorfního Boha s křížovým nimbem a bílými vlasy, mající v ústech černý apokalyptický meč se zbytky zlacení na rukověti. V levici drží zavřenou knihu a pozdviženou pravicí poukazuje na sedm zlatých hvězd na nebi. Před ním je sedm zlatých svícňů, tři vlevo a čtyři napravo. Plochu vnitřního pole zdobí lokálně dessinové prokresby – hvězdicovité sestavy, složené z trojice kapek uskupených kolem středového bodu a dlouhého bičíku. Vnější

sytě ultramarínové pole s pravoúhle zalamovanými segmenty, prokrajováním a vykružováním rámuje širší tmavě modrá kontura, doprovázená tenkou linkou na vnitřní straně, a dekorují bílé dessin – hvězdicovité útvary a sestavy bodů.

III.4.1.1. Typologie iniciál a základní systém výzdoby rukopisu v širším kontextu da Gaibanovské dílny

Františkánskou bibli (XII.B.13) zdobí 73 malovaných iniciál, které se od sebe odlišují bohatstvím provedení a velikostí. Všechny malířské iniciály jsou příkladem „uzavřených forem“ iniciál, s orámovaným vnějším polem. Podle způsobu konstrukce těl je lze rozdělit do čtyř typů.²⁶⁸

Prvním typem a základem pro konstrukci velké většiny těl malovaných ornamentálních iniciál a iniciál s figurálním výjevem ve vnitřním poli jsou *hladké, barevně plasticky modelované dřívky*. Jen výjimečně jsou dřívky zcela hladké bez prstenců, kolének či geometrických motivů.²⁶⁹ Častěji jsou zastoupeny dřívky přepoutané prstencem,²⁷⁰ nebo procházející plastickými kolénky.²⁷¹ Kolénka se vyskytují v místech, kde se od těla iniciály odděluje kauda,²⁷² případně stvoły nebo výhonky ukončené akantovými listy.²⁷³ Těla těchto iniciál jsou zdobena abstraktními dessinovými prokresbami, ať již jde o linii běžící středem dřívku,²⁷⁴ nebo abstrahované vidlicovité

²⁶⁸ Metodologicky – východiskem viz KVĚT 1925, 92–111; KVĚT 1927; nověji transformováno s vymezením jednotlivých typů iniciál – KUBÍK 2008, 187–199; KUBÍK 2011, 113–241; KUBÍK 2013a, 29–205; nejnověji KUBÍK 2015, 93–213.

²⁶⁹ Například iniciály U – erba iheremie filii na fol. 41v [I.6], V – erbum d[omi]ni na fol. 160v [I.24] a P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 345r [I.52].

²⁷⁰ Například iniciály O – nus quod uidit na fol. 167r [I.28], P – aulus apostol[us] na fol. 339r [I.49], P – aul[us] et syluan[us] na fol. 343v [I.51], P – aulus seruus dei na fol. 349v [I.54], P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55], S – ymon petrus seruus na fol. 390v [I.62], Q – vod fuit ab i[n]itio na fol. 392r [I.63] a O – mnes qui na fol. 396r [I.67].

²⁷¹ Viz například iniciály Q – vom[odo] sedet sola na fol. 81v [I.8], D – anielem p[ro]phetam na fol. 128r [I.11], A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [I.12], U – erbum domini na fol. 145r [I.14], U – isio abdie na fol. 158r [I.20], E – t factum est na fol. 159r [I.22], D – eus p[er] moysen na fol. 179r [I.33], M – atheus ex iudea na fol. 219v [I.34], P – aulus apostol[us] na fol. 323v [I.45], P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50], P – aul[us] et syluan[us] na fol. 343v [I.51], P – aulus apostolus na fol. 347v [I.53] a Q – vod fuit ab i[n]itio na fol. 392r [I.63].

²⁷² Například iniciály Q – vom[odo] sedet sola na fol. 81v [I.8], D – anielem p[ro]phetam na fol. 128r [I.11], D – eus p[er] moysen na fol. 179r [I.33] a Q – vod fuit ab i[n]itio na fol. 392r [I.63].

²⁷³ Například iniciály A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [I.12], U – isio abdie na fol. 158r [I.20], M – atheus ex iudea na fol. 219v [I.34], P – aulus apostol[us] na fol. 323v [I.45], P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50], P – aul[us] et syluan[us] na fol. 343v [I.51] a P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55].

²⁷⁴ Například iniciály E – t hec sunt uerba na fol. 85r [I.9], E – Zechihel p[ro]pheta na fol. 90r [I.10], N – on idem ordo est na fol. 144v [I.13], U – erba amos na fol. 153v [I.18], M – arcus euua[n]gelysta na fol. 244r [I.36] a P – aulus apostolus na fol. 330r [I.46].

sestavy,²⁷⁵ uzpůsobené úzkým a protáhlým částem těl iniciál. V jednom případě je dřík členěn bílým dessinem do geometrického stupňovitého ornamentu.²⁷⁶ V jiných případech jsou těla iniciál prokreslena stylizovaným perlovcem z bobulí.²⁷⁷ Nejčastěji jsou však dříky těl iniciál zdobeny bíle konturovaným drobným kosočtvercem.²⁷⁸ Hladké dříky jsou často obalovány rostlinnou ornamentikou, zejména laločnatou nebo stylizovanou palmetou s přisazenými polopalmetami,²⁷⁹ případně dvěma polopalmetami vyrůstajícími od lineárního prstence.²⁸⁰ Iniciály, jejichž tělem je hladký dřík, jsou také kombinovány se zoomorfními motivy, které se uplatňují v podobě kaud,²⁸¹ případně dotvářejí těla iniciál.

*Varianty s hladkým dříkem kombinují v těle iniciály ostatní typy konstrukcí, které zastupují zejména iniciály s hladkým dříkem a kaudou složenou z rostlinné ornamentiky.*²⁸² V rámci této kategorie vyniká zejména *varianta iniciál s hladkým*

²⁷⁵ Například iniciály N – emo cum p[ro]phetas na fol. 1v [I.2], I – Heremyas anathotites na fol. 40v [I.4], E – t factum est postquam na fol. 81r [I.7], L – iber iste qui baruch na fol. 85r [I.9], A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [I.12], N – on idem ordo est na fol. 144v [I.13], U – erbum domini na fol. 145r [I.14], U – isio abdie na fol. 158r [I.20], O – nus niniue liber na fol. 164v [I.26], U – erbum domini na fol. 169r [I.30], Q – vonia[m] quidem na fol. 259v [I.39], H – ic est iohannes euuangelysta na fol. 284v [I.41], P – aulus et tymotheus na fol. 336v [I.48], P – aulus apostol[us] na fol. 339r [I.49], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50], P – aul[us] et syluan[us] na fol. 343v [I.51], P – aulus seruus dei na fol. 349v [I.54], N – On ita est ordo na fol. 384v [I.59] a Q – vod fuit na fol. 392r [I.63].

²⁷⁶ Jde o iniciálu P – aulus seruus na fol. 304v [I.43].

²⁷⁷ Například iniciály Q – vom[odo] sedet sola na fol. 81v [I.8], P – aul[us] et syluan[us] na fol. 343v [I.51] a P – rimv[m] quide[m] sermonem na fol. 359r [I.58].

²⁷⁸ Viz například iniciály N – emo cum p[ro]phetas na fol. 1v [I.2], U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], I – Heremyas anathotites na fol. 40v [I.4], U – erba iheremie filii na fol. 41v [I.6], E – t factum est postquam na fol. 81r [I.7], L – iber iste qui baruch na fol. 85r [I.9], E – Zechihel p[ro]pheta na fol. 90r [I.10], U – erba amos na fol. 153v [I.18], U – isio abdie na fol. 158r [I.20], E – t factum e[st] na fol. 159r [I.22], N – aum p[ro]ph[et]am na fol. 163v [I.25], O – nus niniue liber na fol. 164v [I.26], U – erbum domini na fol. 169r [I.30], O – nus uerbi d[omi]ni na fol. 179r [I.33], M – arcus euua[n]gelysta na fol. 244r [I.36], L – ucas syrus na fol. 259r [I.38], Q – vonia[m] quidem na fol. 259v [I.39], H – ic est iohannes euuangelysta na fol. 284v [I.41], R – omani sunt na fol. 304v [I.43], P – aulus uocat[us] apostolus na fol. 314r [I.44], P – aulus apostol[us] na fol. 323v [I.45], P – aulus apostolus na fol. 330r [I.46], P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus et tymotheus na fol. 336v [I.48], P – aulus apostol[us] na fol. 339r [I.49], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50], L – ucas natione na fol. 358v [I.57], P – rimv[m] quide[m] sermonem na fol. 359r [I.58], N – On ita est ordo na fol. 384v [I.59] a P – Etrus apostolus na fol. 387v [I.61].

²⁷⁹ Například iniciály E – t hec sunt uerba na fol. 85r [I.9], D – anielem p[ro]phetam na fol. 128r [I.11], O – zias rex na fol. 152v [I.17], Q – uatuor p[ro]ph[et]e na fol. 165v [I.27], M – arcus euua[n]gelysta na fol. 244r [I.36], P – aulus apostolus na fol. 347v [I.53] a P – aulus seruus dei na fol. 349v [I.54].

²⁸⁰ Například iniciály O – nus quod uidit na fol. 167r [I.28], P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55], S – ymon petrus seruus na fol. 390v [I.62] a O – mnes qui na fol. 396r [I.67].

²⁸¹ Viz například iniciály Q – uatuor p[ro]ph[et]e na fol. 165v [I.27], Q – vonia[m] quidem na fol. 259v [I.39] a Q – vod fuit ab i[n]itio na fol. 392r [I.63].

²⁸² Například iniciály Q – vom[odo] sedet na fol. 81v [I.8], D – anielem p[ro]phetam na fol. 128r [I.11] a D – eus p[er] moysen na fol. 179r [I.33].

dříkem zakončovaným vidlicovitým rozštěpením s přetáčenými okraji do zavíjených, případně zavínutých výhonků, které mohou být odlišné barvy, než je dřík,²⁸³ případně shodné barevnosti s dříkem,²⁸⁴ v obou případech s nervaturou naznačenou bílým dessinem, nebo si zachovávají abstraktní povahu.²⁸⁵ V některých případech se mění vidlicovitě štěpené cípy hladkých dříků v abstrahované akanty s hladkou nebo vroubkovanou konturou,²⁸⁶ jindy získává celý útvar podobu nálevkovitě se rozšiřující trubice.²⁸⁷ Dále jsou dříky vidlicovitě rozštěpeny a jeden z okrajů se mění ve stvol zakončený listovým, jindy plynule dotváří tvar listy.²⁸⁸ Někdy jsou dříky ukončeny tak, že napříč přes jejich rozšířený konec je přeložen laločnatý akantový list.²⁸⁹

Převládající barva hladkých dříků je modrá a růžovohnědá, zastoupena je i červená nebo růžovofialová. Plastičnost oválných částí těl iniciál je provedena modelací barevných přechodů od temnějších vnějších a vnitřních okrajů k nasvětlenému středu.

Hladké dříky iniciál patří k obecně velmi rozšířeným druhům a jejich hojný výskyt navazuje na první polovinu 13. století.²⁹⁰ V této době se objevují v Itálii,

²⁸³ Viz například iniciály I – Heremyas anathotites na fol. 40v [I.4], A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [I.12], N – on idem ordo est na fol. 144v [I.13], U – erbum domini na fol. 145r [I.14], U – erba amos na fol. 153v [I.18], M – atheus ex iudea na fol. 219v [I.34], P – aulus seruus na fol. 304v [I.43], P – aulus apostol[us] na fol. 323v [I.45], P – aul[us] ap[osto]l[us] na fol. 333v [I.47], P – aulus et tymotheus na fol. 336v [I.48], P – aulus apostol[us] na fol. 339r [I.49], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50] a P – aulus apostolus na fol. 347v [I.53].

²⁸⁴ Iniciály U – erba amos na fol. 153v [I.18], U – isio abdie na fol. 158r [I.20], L – ucas syrus na fol. 259r [I.38], H – ic est iohannes euuangelysta na fol. 284v [I.41], R – Omani sunt na fol. 304v [I.43], P – aulus seruus dei na fol. 349v [I.54] a N – On ita est ordo na fol. 384v [I.59].

²⁸⁵ Například iniciály N – emo cum p[ro]phetas na fol. 1v [I.2], T – emporib[us] ioathe na fol. 160r [I.23], N – aum p[ro]ph[et]am na fol. 163v [I.25], P – aulus apostol[us] na fol. 339r [I.49], P – aulus ap[osto]l[us] na fol. 345r [I.52] a P – aulus apostolus na fol. 347v [I.53].

²⁸⁶ Viz například iniciály N – emo cum p[ro]phetas na fol. 1v [I.2], E – t factum est postquam na fol. 81r [I.7], L – iber iste qui baruch na fol. 85r [I.9], E – t hec sunt uerba na fol. 85r [I.9], E – Zechihel p[ro]pheta na fol. 90r [I.10], E – t factum e[st] na fol. 159r [I.22], U – erbum domini na fol. 169r [I.30] a S – ymon petrus seruus na fol. 390v [I.62].

²⁸⁷ Například iniciály E – t factum est postquam na fol. 81r [I.7], E – t hec sunt uerba na fol. 85r [I.9], E – Zechihel p[ro]pheta na fol. 90r [I.10], E – t factum est in xxx. anno na fol. 90r [I.10], E – t factum e[st] na fol. 159r [I.22] a S – ymon petrus seruus na fol. 390v [I.62].

²⁸⁸ Viz například iniciály N – emo cum p[ro]phetas na fol. 1v [I.2], U – erba iheremie filii na fol. 41v [I.6], U – erba amos na fol. 153v [I.18], U – isio abdie na fol. 158r [I.20], N – aum p[ro]ph[et]am na fol. 163v [I.25], U – erbum domini na fol. 169r [I.30], P – aulus apostolus na fol. 330r [I.46], P – aul[us] ap[osto]l[us] na fol. 333v [I.47] a N – On ita est ordo na fol. 384v [I.59].

²⁸⁹ Například iniciály A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [I.12], V – erbum d[omi]ni na fol. 160v [I.24], H – ic est iohannes euuangelysta na fol. 284v [I.41], P – aulus et tymotheus na fol. 336v [I.48], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50] a P – rimv[m] quide[m] sermonem na fol. 359r [I.58].

²⁹⁰ Na konci 12. a v první polovině 13. století je tento typ iniciál rozšířen paralelně v západní Evropě, v Itálii i latinských skriptoriích v Levantě. Široce rozšířené jsou zejména pozdně románské typy s hladkým dříkem bez orámování vnějšího pole, které lze sledovat ve variantách s rostlinnými

v protogoticky orientovaných dílnách v Piacenze, Peruggii a před polovinou století také v Salernu a Benátkách.²⁹¹ Ve druhé polovině století se potom tento typ rozšířil po celé Itálii.²⁹² V Čechách se hladký typ dříků před polovinou století objevuje například v rukopise *Mater verborum* (X.A.11) nebo v *Antifonáři sedleckém* (XIII.A.6).²⁹³ Ve druhé polovině století, na rozdíl od poloviny první, zcela mizí původní románský typ těchto iniciál, tedy iniciály s hladkým dříkem bez orámovaného vnějšího pole.²⁹⁴ Obliba tohoto typu iniciál vedla ve většině dílen ke vzniku *variant kombinujících hladké dřiky s rostlinnou ornamentikou*, dále se objevují *varianty v kombinaci s abstraktními dessinovými prstenci a trojdílnými kolénky, s kaudami v podobě spirálovitě stáčených zavinutých výhonků i s motivy vidlicovitého štěpení částí těl iniciál*.²⁹⁵ Všechny tyto tvarové kombinace, jejichž základem a určující formou jsou hladké dřiky těl iniciál, se vyskytují v nejbližším dílenském okruhu padovského skriptoria Giovanniho da Gaibana,²⁹⁶ dále v dílnách středoevropských a německých, zejména ve středním Porýní. V hlavním díle padovského skriptoria, v *Epištoláři padovské katedrály* (ms. E. 2),²⁹⁷ jsou hladké dřiky těl iniciál kombinovány s rostlinnou ornamentikou – rostlinnou kaudou,²⁹⁸ zavíjenými či zavinutými výhonky.²⁹⁹ Charakteristické je

---

kaudami nebo s figurálním výjevem ve vnitřním poli. Jejich pokročilé varianty respektují protogotické typy iniciál s hladkým dříkem a orámovaným vnějším polem iniciály, jejichž obrysy buď přesně sledují tvar iniciály a kaudy, nebo zdůrazňují jeho skladbu pravoúhle zalamanými segmenty. Viz KUBÍK 2011, 185–186.

²⁹¹ Zcela nejprogressivnější iniciály tohoto druhu, již přímo předjímající gotické konstrukce, užívající k orámování vnějšího pole kasetový rám, se před polovinou 13. století objevují v Benátkách například v *Komentáři z Marciany* (Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, Lat. Z. 506=1611) 30.–40. léta 13. století. K rukopisu viz MARCON 1990, 226–229; MARIANI CANOVA 1992a, 252–255; MARCON 1995, 109; MARIANI CANOVA 1995, 56–57; MARIANI CANOVA 2005, 157. K typu iniciál viz KUBÍK 2011, 186–187.

²⁹² Viz KUBÍK 2008, 194.

²⁹³ K uvedené problematice viz ŠUBRTOVÁ 2011a, 129–131. K rukopisu *Mater verborum* (Praha, KMN, X.A.11) kolem 1240, viz zejména WOCEL 1885, 186–188; KRÁSA 1985, 243–254; BRODSKÝ 2000, 86–89 (se shrnutím literatury); nejnověji k rukopisu viz KUBÍK 2014d, 240–241. K *Antifonáři sedleckému* (Praha, NK ČR, XIII.A.6) kolem 1240, viz KVĚT 1932, 419–420; KRÁSA 1978, 496–501; HLEDÍKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ / EBEN 1995; HLAVÁČKOVÁ 1996, 3054–306; ŠUBRTOVÁ 2011b, 3–18 (se shrnutím literatury); nejnověji KUBÍK 2014c, 242–243.

²⁹⁴ KUBÍK 2008, 194.

²⁹⁵ KUBÍK 2008, 194; KUBÍK 2011, 186–187.

²⁹⁶ Viz KUBÍK 2008, 194.

²⁹⁷ K *Epištoláři padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, viz zejména BUBERL 1911, 121–132; KVĚT 1927, 63–100, 141–158; HÄNSEL-HACKER 1954a, 3–4; BELLINATI / BETTINI 1968; VALAGUSSA 1991, 4–6; MARIANI CANOVA 1999, 47–51 (se shrnutím literatury); nověji CORRIE 2004a, 465–466; nejnověji KUBÍK 2008, 155; BOSSETTO 2009, 51–61; TRIPPS 2012, 37–39.

²⁹⁸ Například iniciála D – [omi]ne d[eu]s na fol. 92v [II.51].

obalování dříků palmetami či polopalmetami.³⁰⁰ Dříky jsou často přepoutány bílými dessinovými prstenci³⁰¹ nebo zdobeny bíle konturovanými kosočtverci,³⁰² jejichž hroty jsou někdy rozšířené a vykroužené,³⁰³ a dále jsou dekorovány bílou dessinovou prokresbou.³⁰⁴ V nejbližším dílenském okruhu Padovského skriptoria je nejčastěji zastoupena varianta kombinující hladký dřík s rostlinnou ornamentikou, kdy je hladký dřík vidlicovitě rozštěpen a jeden z jeho okrajů se mění ve výhonek zakončený šroubovitě přetočeným, nejčastěji drobným listem s hladkou, případně vroubkovanou konturou.³⁰⁵ Dále jde o kombinaci s rostlinnou ornamentikou v podobě kaudy³⁰⁶ či se

²⁹⁹ Viz například iniciály K – [arissi]me na fol. 6v [II.5], R – esonet intonet na fol. 20r [II.12], H – ec dicit na fol. 60r [II.30], R – eddet d[eu]s na fol. 81r [II.42], B – eatus homo na fol. 84v [II.45], E – cce sacerdos na fol. 87r [II.47] a F – r[atre]s confido na fol. 97r [II.55].

³⁰⁰ Viz například iniciála D – edit dominus na fol. 88v [II.48]. Obalování těl iniciál rostlinnou ornamentikou patří k charakteristickým motivům, s nimiž pracují toskánská, ale též benátská a padovská skriptoria. Viz KUBÍK 2008, 193–194; KUBÍK 2013a, 103–112.

³⁰¹ Například iniciály K – [arissi]me na fol. 6v [II.5], R – esonet intonet na fol. 20r [II.12], B – eatus homo na fol. 84v [II.44] a D – [omi]ne d[eu]s na fol. 92v [II.51].

³⁰² Například iniciály R – esonet intonet na fol. 20r [II.12], R – eddet d[eu]s na fol. 81r [II.42] a B – eatus homo na fol. 84v [II.45].

³⁰³ Viz iniciály K – [arissi]me na fol. 6v [II.5], E – cce sacerdos na fol. 87r [II.47] a F – r[atre]s confido na fol. 97r [II.55].

³⁰⁴ Viz iniciály K – [arissi]me na fol. 6v [II.5], R – esonet intonet na fol. 20r [II.12], H – ec dicit na fol. 60r [II.30], R – eddet d[eu]s na fol. 81r [II.42], B – eatus homo na fol. 84v [II.45], E – cce sacerdos na fol. 87r [II.47] a F – r[atre]s confido na fol. 97r [II.55].

³⁰⁵ K příkladům typu v nejbližším okruhu padovského skriptoria viz *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) iniciála KL na fol. 1v, 6v, N – otus in iudea na fol. 80v, L – audate nomen na fol. 128r, L – audate d[omi]n[u]m na fol. 134r, K – yr[e] eleyson na fol. 143r. Dále k příkladům uvedeného typu těl iniciál viz skupina biblických rukopisů uložených v Univerzitní knihovně v Lipsku. *První svazek Dvousvazkové Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) například iniciála H – ec sunt na fol. 98r [IV.3]; *První svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 37) iniciála C – vm omnes na fol. 7v [IV.9]; *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) například iniciála U – iginti [et] duas na fol. 54r [IV.16]; *Šestý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 74) iniciála H – ic est evangelista na fol. 143r [IV.27]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály N – on ita ordo na fol. 38v [IV.29], S – enior electe na fol. 60r [IV.34], P – hylippenses na fol. 190r [IV.41], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 197r [IV.42], P – aulus [et] siluanus na fol. 203r [IV.43] a A – d thessalonicenses na fol. 208r [IV.44] a *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály KL na fol. 1v [V.1], 2r [V.2], 3v [V.5], 4r [V.6], 4v [V.7], 5r [V.8], R – esurrexi na fol. 60v [V.22], N – unc scio na fol. 77r [V.29], U – vltvm tvum na fol. 81v [V.31], B – enedicite domino na fol. 84r [V.33], S – acerdotes na fol. 86r [V.36], B – enedicta sit na fol. 88r [V.38], D – eus qui beatvm na fol. 140r [V.58], D – [eu]s qvi eccl[es]iam na fol. 145r [V.63], B – eati evu[an]g[e]l[is]te na fol. 205v [V.87] a P – ropociare d[omi]ne na fol. 235v [V.96].

³⁰⁶ Viz například *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) iniciály Q – vare fremuerunt na fol. 24v, D – omine quid na fol. 25r, D – omine ne infurore na fol. 26r, D – omine deus meus na fol. 26v, D – ixit inspiens na fol. 30r, D – omine quis habitabit na fol. 30v, D – iligam te domine na fol. 32r, D – omine in uirtute na fol. 35r, D – eus deus meus na fol. 35v, D – ominus regit na fol. 36v, D – omine est terra na fol. 37r, A – fferte domino na fol. 41v, D – ixit in iustus na fol. 46r, D – omine ne infurore na fol. 47v, D – eus auribus na fol. 54r, D – eus d[eu]s meus na fol. 68v, D – eus in adiutorum na fol. 76v, Q – uam bonus na fol. 78v, Q – ui regis na fol. 84v, D – eus stetit na fol. 89r, Q – uam dilecta na fol. 89v, D – omine d[eu]s na fol. 91r, D – omine refugium na fol. 93v, Q – ui

výhonek spirálovitě stáčí a vrcholí květinovou srostlicí.³⁰⁷ Hladké dřívky iniciál buď dekoruje bílá dessinová prokresba, případně bíle konturované kosočtverce,³⁰⁸ nebo jsou těla přepoutána bílými dessinovými prstenci.³⁰⁹ Výše uvedené tvarové kombinace jsou charakteristické pro nejbližší dílenský okruh padovského skriptoria Giovanniho da Gaibana.³¹⁰

Dalším výrazně zastoupeným typem jsou iniciály, jejichž *těla jsou konstruována z rostlinných ornamentů*, zejména z několika do sebe zasunutých

---

habitat na fol. 94r, D – ominus regnauit na fol. 95r, D – eus ultionum na fol. 95v, D – ominus regnauit na fol. 97r, D – eus laudem na fol. 111v, Q – vomodo dilexi na fol. 122v, D – e profundis na fol. 127r, D – omine no[n] est na fol. 127r, L – audate nomen na fol. 128r, D – omine probasti na fol. 129v, D – omine clamaui na fol. 131r a Q – vicumq[ue] uult saluus na fol. 141v [III.37]. Dále například *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciály U – erba neemie na fol. 191v [IV.20] a D – omino exellentissimo na fol. 232v [IV.23]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciála D – eus na fol. 62v [IV.35]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciála D – eus qvi na fol. 203v [V.86]; *Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) iniciály D na fol. 34r [VI.3] a D na fol. 134r [VI.4].

³⁰⁷ Viz například *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála U – irum difficilius na fol. 177r [IV.19].

Dále například *Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) iniciála D na fol. 22r [VI.2].

³⁰⁸ K příkladům typu viz *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) iniciály C – onfitemini domino na fol. 110r, P – aratum cor meum na fol. 111r a E – go dixi na fol. 135r; *První svazek Dvousvazkové Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) iniciála H – ec sunt na fol. 98r [IV.3]; *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, Ms 42) iniciála U – igitini [et] duas na fol. 54r [IV.16]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála U – irum difficilius na fol. 177r [IV.19]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály S – enior electe na fol. 60r [IV.34], A – pocalypsis na fol. 63r [IV.36], P – aulus [et] thymoteus na fol. 190r [IV.41] a P – hylemoni familiares na fol. 225r [IV.48]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály KL na fol. 1v [V.1], 2r [V.2], R – esurrexi na fol. 60v [V.22], N – os autem gloriari na fol. 68v [V.25], U – vltvm tvum na fol. 81v [V.31], B – enedicite domino na fol. 84r [V.33], M – ichi avte[m] na fol. 85r [V.34], B – enedicta sit na fol. 88r [V.38], D – eus qui na fol. 125r [V.47], D – [eu]s qvi na fol. 168r [V.68], D – eus qui na fol. 174r [V.70], D – evs qvi na fol. 175v [V.71], D – eus qvi na fol. 190r [V.78], O – mnip[oten]s na fol. 200r [V.84], B – eati na fol. 205v [V.87] a P – ropiciare d[omi]ne na fol. 235v [V.96].

³⁰⁹ K příkladům typu viz *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) iniciály Q – vare fremuerunt na fol. 24v, D – omine quid na fol. 25r, U – erba mea auribus na fol. 25v, E – xaudi domine na fol. 31v, D – iligam te domine na fol. 32r, E – xaudiat te dominus na fol. 34v, D – omine in uirtute na fol. 35r, D – eus deus meus na fol. 35v, D – ominus regit na fol. 36v, D – ixit in iustus na fol. 46r, B – eati qui na fol. 52v, B – eati omnes na fol. 126v a D – e profundis na fol. 127r; *První svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 37) iniciála C – vm omnes na fol. 7v [IV.9]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála U – erba neemie na fol. 191v [IV.20]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály P – aul[us] uocat[us] na fol. 117v [IV.38], P – aulus na fol. 149r [IV.40], P – hylippenses na fol. 190r [IV.41], C – olosenses na fol. 197r [IV.42], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 197r [IV.42], T – essalonicensis na fol. 203r [IV.30], P – aulus [et] siluanus na fol. 203r [IV.43], A – d thessalonicensis na fol. 208r [IV.44], P – aulus [et] siluan[us] na fol. 208r [IV.44], T – ymotheum na fol. 211r [IV.45], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 218v [IV.46] a P – aulus uinct[us] na fol. 225r [IV.48]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály E – cce advenit na fol. 20v [V.18], R – orate coeli na fol. 27v [V.20], B – enedicta sit na fol. 88r [V.38], D – eus qui na fol. 129v [V.54], D – eus qui na fol. 140r [V.58], D – evs qvi na fol. 175v [V.71] a B – eati na fol. 205v [V.87];

³¹⁰ Viz pozn. výše.

*trubicovitých útvarů*³¹¹ nebo z *trubic rozevíraných do nálevek*.³¹² Jejich okraje jsou rozvedeny do několika laloků s nervaturou vyznačenou bílým dessinem, jež někdy expandují v úponek vrcholící zavíjeným nebo zavínutým listem, který se ovíjí kolem těla iniciály.³¹³ Trubicovité motivy vyrůstají často v opačných směrech z kolének situovaných uprostřed dřívku.³¹⁴

V rámci tohoto druhu iniciál se prosazují také ty, jejichž *tělo je obalováno rostlinnou ornamentikou, pomocí pásové sestavy laločnatých palmet*,³¹⁵ *k sobě přisazenými polopalmetami*,³¹⁶ *mezi nimiž může být středová palmeta*.³¹⁷ Rostlinné motivy, z nichž jsou složena těla iniciál, se mohou *na koncích člunkovitě stáčet*.³¹⁸

Tento typ konstrukce těl iniciál se vyskytuje také ve *variantě kombinující ostatní typy konstrukcí*, kdy iniciály tvořené rostlinnými motivy jsou *spojeny s hladkými dřívky*,³¹⁹ *nebo zoomorfními motivy*.³²⁰

Těla iniciál tvořená z do sebe nasunutých trubicovitých útvarů či *trubicemi rozevíranými do nálevek* zobecněla v první polovině 13. století v Itálii.³²¹ Na severu

---

³¹¹ Například iniciály U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], U – erbum domini na fol. 150v [I.16], M – atheus cum primo na fol. 219v [I.34], F – vit i[n] dieb[us] na fol. 260r [I.40], P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55] a P – Etrus apostolus na fol. 387v [I.61].

³¹² Viz například iniciály E – t factum est postquam na fol. 81r [I.7], E – t hec sunt uerba na fol. 85r [I.9], E – Zechihel p[ro]pheta na fol. 90r [I.10], E – t factum est in xxx. anno na fol. 90r [I.10], S – anctus ioel na fol. 150r [I.15], E – t factum e[st] na fol. 159r [I.22], S – ermo dei na fol. 160v [I.24], S – ymon petrus seruus na fol. 390v [I.62], S – enior electe domine na fol. 394v [I.64] a A – pochalipsis ih[es]u na fol. 397r [I.68].

³¹³ Například iniciály F – vit i[n] dieb[us] na fol. 260r [I.40] a P – Etrus apostolus na fol. 387v [I.61].

³¹⁴ Viz například iniciály U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], U – erbum domini na fol. 150v [I.16], F – vit i[n] dieb[us] na fol. 260r [I.40] a P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55].

³¹⁵ Viz iniciála S – ymon petrus seruus na fol. 390v [I.62].

³¹⁶ Například iniciála U – erbum domini na fol. 145r [I.14], S – anctus ioel na fol. 150r [I.15], T – emporib[us] ioathe na fol. 160r [I.23], S – ermo dei na fol. 160v [I.24], O – nus quod na fol. 167r [I.28], P – aulus seruus dei na fol. 349v [I.54], P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55] a O – mnes qui na fol. 396r [I.67].

³¹⁷ Viz například iniciály D – anielem p[ro]phetam na fol. 128r [I.11], O – zias rex na fol. 152v [I.17], Q – uatuor p[ro]ph[et]e na fol. 165v [I.27], T – radunt hebrei na fol. 168v [I.29], M – arcus euua[n]gelysta na fol. 244r [I.36], P – aulus apostolus na fol. 347v [I.53] a P – aulus seruus dei na fol. 349v [I.54].

³¹⁸ Viz iniciála S – enior Gayo karissimo na fol. 395r [I.65].

³¹⁹ Viz například iniciály N – emo cum p[ro]phetas na fol. 1v [I.2], U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], U – erba iheremie filii na fol. 41v [I.6], U – erba amos na fol. 153v [I.18], U – isio abdie na fol. 158r [I.20], N – aum p[ro]ph[et]am na fol. 163v [I.25], U – erbum domini na fol. 169r [I.30], P – aulus uocat[us] apostolus na fol. 314r [I.44], M – vltipharie multis na fol. 351r [I.56] a N – On ita est ordo na fol. 384v [I.59].

³²⁰ Viz například iniciála U – erbum domini na fol. 150v [I.16].

³²¹ KUBÍK 2008, 192; KUBÍK 2011, 174; KUBÍK 2013a, 94–102.

Itálie, v Piacenze a Benátkách, je dále stupňována prostorovost kompozic motivy nálevek rozevřených šroubovitě přetáčenými zavíjenými výhonky nebo pomocí prstenců v podobě nálevkovitých trubic, do nichž je tělo nasunuto.³²² Tento repertoár je po polovině 13. století přímo charakteristický pro dílnu Giovanniho da Gaibana,³²³ která jej dále rozvíjela.³²⁴ „Nejbližší okruh děl padovského skriptoria již v průběhu třetí čtvrtiny 13. století zmíněné rostlinné motivy výrazně stylizuje a zmnožuje jejich skladbu,³²⁵ čímž vznikají sestavy, které připomínají skladebně jednodušší, ale mírou stylizace velmi příbuzné nálevky ze skriptoria v Piacenze, jejichž podoba přímo odkazuje k francouzským vzorům první poloviny 13. století.“³²⁶ „Přímá souvislost mezi tímto druhem ornamentů v dílně Giovanniho da Gaibana a francouzskými vzory či jejich nápodobami v Piacenze neexistuje, avšak není nepodstatné, že i tento typicky italský pozdně románský motiv je v Padově, v době vrcholné fáze tvorby dílny Giovanniho da Gaibana, v obecné rovině (mírou stylizace a aditivností) přizpůsobován principům odvoditelným ze záalpského tvarosloví.“³²⁷ Nejbližší analogie tohoto druhu iniciál představují iniciály *Bible* (Ms 89) uložené v Univerzitní knihovně v Lipsku.³²⁸

³²² Viz KUBÍK 2011, 173–174.

³²³ Viz KUBÍK 2008, 192; KUBÍK 2011, 174; Tento typicky italský pozdně románský motiv je v Padově, v době vrcholné tvorby dílny Giovanniho da Gaibana, v obecné rovině přizpůsobován motivům odvoditelným ze západního záalpského tvarosloví, viz KUBÍK 2008, 192.

K příkladům uvedeného typu těl iniciál viz *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciály H – ec dicit na fol. 5r [II.4], I – n diebus na fol. 38v [II.16], F – r[atre]s na fol. 42v [II.19], F – r[atre]s na fol. 47r [II.21], I – n diebus na fol. 58r [II.29], I – n diebus na fol. 72r [II.37], F – r[atre]s na fol. 77r [II.39] a I – ustum deduxit na fol. 83r [II.44].

K příkladům uvedeného typu v nejbližším dílenském okruhu Giovanniho da Gaibana viz *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) iniciála P – aratum cor meum na fol. 111r; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La. 222) iniciála P – reces p[o]p[u]li na fol. 142v [V.62].

³²⁴ KUBÍK 2011, 174.

³²⁵ K uvedenému typu iniciál v nejbližším dílenském okruhu padovského skriptoria viz *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) torzo iniciály na fol. 28v [IV.14], iniciála F – actum est na fol. 82v [IV.17]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála I – n anno primo na fol. 177r [IV.19]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciála P – aulus seruus na fol. 83r [IV.37]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La. 222) iniciály U – iri galilei na fol. 70r [V.26] a F – amvlis tvis na fol. 202v [V.85]; *Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) iniciála B na fol. 6r [VI.1].

³²⁶ Viz KUBÍK 2008, 192.

³²⁷ KUBÍK 2008, 192.

³²⁸ *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) srov. zejména torzo iniciály P – aulus na fol. 190r [IV.41], iniciály P – aulus [et] thymoteus na fol. 190r [IV.41], P – aulus [et] siluan[us] na fol. 203r [IV.43], P – aulus ap[osto]l[us] na fol. 218v [IV.46], P – aulus na fol. 223r [IV.47], P – aulus uinct[us] na fol. 225r [IV.48] a I – n primis na fol. 226r [IV.49] s iniciálami P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55] a P – Etrus apostolus na fol. 387v [I.61] z *Bible františkánské* (XII.B.13).

Velmi často se tyto motivy vyskytují v okruhu toskánských dílen, ovšem ve srovnání s Padovou jsou velmi oprostěné a oproti pofrancouzštěnému tvarosloví z Piacenzy vyznívají v okruhu toskánských dílen mnohem prostorověji a plastičtěji.³²⁹

Kombinace různých druhů těl iniciál s rostlinnými formami jsou typické pro benátská skriptoria 30.–50. let. 13. století, zejména pro Protogaibanovskou dílnu, a dále jsou rozvíjeny právě ve sledovaném repertoáru da Gaibanovské dílny druhé poloviny 13. století.³³⁰

Třetím typem jsou *iniciály aditivní*, jejichž těla jsou skládána z lišt, užívají nárožní pletence a kornua, jež vrcholí laločnatými polopalmetami nebo šroubovitě přetočenými listy (v kaudách těchto iniciál se objevují rostlinné výhonky).³³¹ V kompozici iniciál tohoto druhu se uplatňuje též motiv *medailonů*.³³² Ojedinelé jsou iniciály, jejichž těla utvářejí sice lišty, ale lišty stažené k sobě, a tím přetvořené *do dvojice těsně k sobě přisazených žerdí*. Tato kategorie aditivního typu iniciál je kombinovaná s hladkými, barevně plasticky modelovanými dřívky.³³³

Těla iniciál utvářená z lišt patřila v románských časech mezi nejobvyklejší druhy iniciál.³³⁴ V iluminátorském repertoáru našla svůj vrchol v dílech geometrického stylu 11. a 12. století i s přesahem do jeho pozdní fáze v první polovině 13. století.³³⁵ Od 12. století byla stále důsledněji vnější pole těchto iniciál orámována pravidelnými pravoúhle zalamovanými rámy, které pouze u kaud opouštějí svůj přísný geometrický rozvrh.³³⁶ V Benátkách před polovinou 13. století se začínají objevovat velmi pokročilé motivy mnohem plastičtěji modelované rostlinné ornamentiky na povrchu lišt i motivy nárožních pletenců zcela atypicky transformované do rostlinných forem.³³⁷ Současně s tím začíná transformace dosud pravoúhlých ráků vnějších polí k jejich ostře a hluboce prokrajovaným tvarům, čímž se charakter aditivních iniciál přiblížil do podoby blízké

---

³²⁹ Viz KUBÍK 2008, 192. K příkladům typu viz *Antifonář E ze Santa Maria Novella* (Firenze, Santa Maria Novella, cod. E) 60. –70. léta 13. století, fol. 120v.

³³⁰ KUBÍK 2011, 114.

³³¹ Například iniciály I – HEREMias p[ro]ph[et]a na fol. 41r [I.5], I – acob patriarcha na fol. 157v [I.19] a I – nicium euuangelii na fol. 244v [I.37].

³³² Například iniciály L – iber generationis na fol. 220r [I.35] a I – n principio erat na fol. 285r [I.42].

³³³ Například iniciály N – on idem ordo est na fol. 144v [I.13] a M – atheus ex iudea na fol. 219v [I.34].

³³⁴ KUBÍK 2011, 142; KUBÍK 2013, 36.

³³⁵ KUBÍK 2011, 151. Ke geometrickému stylu viz GARRISON 1953–1954, 18–19; GARRISON 1955, 38–39; BERG 1968; ALIDORI 2005, 109, 114 (se shrnutím literatury).

³³⁶ KUBÍK 2011, 151–152.

³³⁷ KUBÍK 2011, 152–153.

padovské dílně Giovanniho da Gaibana z doby po polovině 13. století.³³⁸ V druhé polovině, respektive třetí čtvrtině 13. století využívají benátská skriptoria a padovská škola (zejména zmiňovaná dílna Giovanniho da Gaibana) tento typ iniciál tak často, že jej lze považovat za jeden z charakteristických motivů zmíněného benátsko-padovského iluminátorského okruhu.³³⁹ Pokročilé motivy expanze kaud do bordur jsou v da Gaibanovských rukopisech nezdědka zbaveny i dříve nezbytného orámování; dračí monstra zakusující se do těl iniciál se volně vznášejí v prostoru dolní bordury.³⁴⁰

V pletencových ornamentech iniciál rukopisů da Gaibanovské dílny se projevuje shodný slohový princip jako v iniciálách *Františkánské bible* (XII.B.13), ale i přímo obdobná kompoziční schémata pletenců.³⁴¹ Hrotité zlomy lišt tvořících pletenec zakončuje někdy přetáčený akantový nebo drobný list s hladkou či vroubkovanou konturou.³⁴² K uvedenému typu iniciál je nutno přiřadit také ty, v jejichž těle se vyskytují medailony s figurálními výjevy.³⁴³ Iniciály tohoto druhu, včetně kombinace s medailony vyplněnými figurálními výjevy, se uplatňují jak ve *Františkánské bibli* (XII.B.13), tak i v nejbližším okruhu padovského skriptoria.³⁴⁴

---

³³⁸ KUBÍK 2011, 152–153.

³³⁹ KUBÍK 2008, 188; KUBÍK 2011, 153; KUBÍK 2013a, 36.

³⁴⁰ KUBÍK 2008, 188.

³⁴¹ Viz KVĚT 1927, 73. Srov. iniciály I – HEREMias p[ro]ph[et]a na fol. 41r [I.5], L – iber generationis na fol. 220r [I.35] a I – n principio erat na fol. 285r [I.42] ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) s iniciálami F – r[at]re]s na fol. 49r [II.23], P – rimu[m] quidem na fol. 52r [II.26] a F – r[at]re]s qui na fol. 91r [II.50] v *Epištoláři padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2).

³⁴² Srov. například iniciálu I – HEREMias p[ro]ph[et]a na fol. 41r [I.5] ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) s iniciálami F – r[at]re]s na fol. 8v [II.7], F – ratres na fol. 41r [II.18], P – rimu[m] quidem na fol. 52r [II.26], F – r[at]re]s na fol. 80r [II.41] a F – r[at]re]s na fol. 91r [II.50] v *Padovském epištoláři* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2).

³⁴³ Viz *Františkánská bible* (XII.B.13) iniciály L – iber generationis na fol. 220r [I.35] a I – n principio erat na fol. 285r [I.42] srov. s iniciálami I – n diebus na fol. 38v [II.16], I – n dieb[us] na fol. 61v [II.31] a I – n diebus na fol. 72r [II.37] v *Epištoláři padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2).

³⁴⁴ K uvedenému typu těl iniciál v nejbližším okruhu padovského skriptoria viz *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) například iniciály D – ominu[s] illuminatio na fol. 40r [III.5], D – ixi custodiam na fol. 51r [III.8], Q – uid gloriaris na fol. 62r [III.12], D – ixit insipiens na fol. 64r [III.14], S – alvum me fac na fol. 75r [III.18], E – xultate deo na fol. 88r [III.23], C – antate domino na fol. 101r [III.28], D – omine exaudi na fol. 104r [III.30] a D – ixit dominus na fol. 116r [III.36]; *První svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) například torzo iniciály F – rater ambrosius na fol. 1v [IV.1]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála L – ibrum na fol. 224v [IV.22]; *Šestý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 74) iniciály I – nitium evangeliu na fol. 60v [IV.25] a L – vcas syrus na fol. 89r [IV.26]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciála I – acobus dei na fol. 39r [IV.30], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 211r [IV.45]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) například iniciály A – d te levavi na fol. 9r [V.13], E – tenim na fol. 17r [V.15], P – [er] om[n]ia s[ae]c[ul]a na fol. 115v [V.43], D – eus qui nos na fol. 125r [V.47], P – reces popvli na fol. 138v [V.57], D – eus qui na fol. 182r [V.73], D – [eu]s qvi na fol. 189v [V.77], F – amvlorv[m] tvorv[m] na fol. 199r [V.83], D – [eu]s

Ve středoevropském prostoru se uvedený typ iniciál objevuje před polovinou 13. století i v Čechách.³⁴⁵

V závěru 13. století směřoval vývoj tohoto druhu iniciál k odlehčenějším formám a jednodušším sestavám pletenců, přičemž této tendenci napomáhala řada faktorů – v Itálii to byl postupný růst významu a šíření repertoáru „boloňského prvního stylu“,³⁴⁶ zatímco v záalpském prostředí tento redukční proces předznamenaly již kolem poloviny 13. století italizující dílny středoevropského Zackenstilu.³⁴⁷

Čtvrtým typem jsou iniciály, jejichž *těla utvářejí figurální motivy*.³⁴⁸ Jedná se zejména o *typ iniciál „I“ s tělem tvořeným lidskou postavou*.³⁴⁹ Všechny postavy stojí pod architektonickým baldachýnem, neseným tenkými sloupky,³⁵⁰ případně přecházejícím přímo v konturu vnějšího pole.³⁵¹ Neméně oblíbené jsou iniciály tvořené *zoomorfními motivy*, zejména *dračím tělem, kdy se dračí hlava zakusuje do zbývajícího dřívku písmene*.³⁵² Zmíněné druhy konstrukcí iniciál představují tvarosloví výborně využitelné k upřesnění datace a zúžení okruhu analogií – detailněji viz níže.

---

qvi na fol. 209v [V.89] a O – mnipote[n]s na fol. 210v [V.90]; *Videňský žaltář* (Wien, ÖNB, Cod. 1898) iniciála B – eatu vir na fol. 14v [VIII.1].

K iniciálám, v jejichž těle jsou zakomponovány medailony s figurálními motivy, viz *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) iniciála B – eatu uir na fol. 23v [III.3]; *Šestý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 74) iniciály L – iber generatio[n]is na fol. 6r [IV.24] a I – n principio erat na fol. 144r [IV.28]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciála D – eus qvi nos na fol. 125r [V.47].

³⁴⁵ Viz například *Antifonář sedlecký* (Praha, NK ČR, XIII.A.6) iniciály D – vm complerent na p. 205, F – vit homo na p. 336, M – isit Herodes rex na p. 391, F – actvm na p. 405 a D – iffvsa est na p. 482; *Mater verborum* (Praha, KNM, X.A.11) iniciály A – blasirvm na fol. 1v, C – aballus na fol. 20r, H – aliqvando na fol. 70r a L – abadar vbi erat na fol. 85r. V těchto rukopisech pracují mistři s tradičními elementy. Ke konstrukci liter používají románské rozviliny nebo pásy, ať již zavinuté, spletené nebo doplněné stylizovanými listy a polopalmetami. Více viz ŠUBRTOVÁ 2011a, 131–134; ŠUBRTOVÁ 2011b, 12–13.

³⁴⁶ KUBÍK 2013a, 37.

³⁴⁷ KUBÍK 2013a, 37. Iniciály tohoto druhu kombinují ve skladbě těl prázdné lišty zakončené kornuí a prázdné lišty spínané pásovými prstenci. K uvedenému typu viz například *Mater verborum* (Praha, KNM, X.A.11) iniciály D – e capite na fol. 35r (kombinovaná současně se zoomorfním motivem a pletencem) a H – aliqvando na fol. 70r.

³⁴⁸ Viz iniciály L – iber iste qui baruch na fol. 85r [I.9], A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [I.12], U – erbum domini na fol. 150v [I.16], I – n anno secundo darii na fol. 171v [I.31], I – n mense VIII na fol. 173r [I.32], L –ucas syrus na fol. 259r [I.38], P – aulus seruus na fol. 304v [I.43], P – aulus apostol[us] na fol. 339r [I.49], L –ucas natione na fol. 358v [I.57], I – acobus dei na fol. 385r [I.60], I – vdas ih[es]u na fol. 395v [I.66] a A – pochalipsis ih[es]u na fol. 397r [I.68].

³⁴⁹ Viz iniciály I – n anno secundo darii na fol. 171v [I.31], I – n mense VIII° na fol. 173r [I.32], I – acobus dei na fol. 385r [I.60] a I – vdas ih[es]u na fol. 395v [I.66].

³⁵⁰ Iniciály I – n mense VIII na fol. 173r [I.32] a I – acobus dei na fol. 385r [I.60].

³⁵¹ Iniciály I – n anno secundo darii na fol. 171v [I.31], I – n mense VIII na fol. 173r [I.32] a I – vdas ih[es]u na fol. 395v [I.66].

³⁵² Například iniciály L – iber iste qui baruch na fol. 85r [I.9], U – erbum domini na fol. 150v [I.16],

Iniciály utvářené zoomorfními nebo figurálními motivy navazují na románské předstupně z první poloviny 13. století.³⁵³ Iniciály tvořené zoomorfními motivy, které se zakusují do zbývajících částí dřívků písmene, jsou velmi rozšířeny. Kauda v podobě dračího ocasu je často prostředkem ukotvení výzdoby bordur.³⁵⁴ Iniciály tohoto druhu jsou hojně rozšířeny po celé Itálii a střední Evropě.³⁵⁵ Takto utvářené iniciály mají své předstupně v první polovině 13. století, kdy jsou těla skládána ze zoomorfních monster, většinou dračích.³⁵⁶ Tento zoomorfní motiv se často objevuje v typech iniciál „S“.³⁵⁷ Vzácností nejsou ani kombinace figurálních motivů s ostatními prostředky konstrukce iniciál.³⁵⁸ Iniciály „S“ tvořené dračími monstry se vyskytují po polovině 13. století v padovské dílně a jejím nejbližším okruhu.³⁵⁹ Pružná skladba těchto těl iniciál umožňuje dlouhé tělo draka rozvinout do elegantně zvlněného tvaru. Současně ale začíná docházet k postupné proměně uvedeného zoomorfního motivu v rostlinnou ornamentiku. Stejně tak se v rukopisech dílny a jejího těsného okruhu objevují, byť ne příliš často, kombinace figurálních motivů s ostatními typy iniciál.³⁶⁰

L – ucas syrus na fol. 259r [I.38], P – aulus seruus na fol. 304v [I.43], P – aulus apostol[us] na fol. 339r [I.49], L – ucas natione na fol. 358v [I.57] a A – pochalipsis ih[es]u na fol. 397r [I.68].

³⁵³ KUBÍK 2008, 115, 195; KUBÍK 2011, 195–196; KUBÍK 2013a, 143.

³⁵⁴ K předstupňům tohoto motivu viz KUBÍK 2011, 151–152.

³⁵⁵ K uvedenému typu v Itálii viz *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2). například iniciály F – r[atre]s na fol. 8v [II.7], F – r[atre]s na fol. 49r [II.23], F – r[atre]s na fol. 80r [II.41] a F – r[atre]s na fol. 91r [II.50].

Ze středoevropských rukopisů viz zejména nejbližší okruh padovské dílny Giovanniho da Gaibana: *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) například iniciála Q – uid gloriaris na fol. 62r [III.12]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály P – ver nat[us] e[st] na fol. 16v [V.15], R – esurrexi na fol. 60v [V.22], Q – vas[i]modo na fol. 64v [V.24], D – a nobis na fol. 127v [V.51], D – eus cuius na fol. 128v [V.53], P – reces p[o]p[u]li na fol. 142v [V.62], D – [eu]s qvi na fol. 145r [V.63] a A – ssit nobis na fol. 182v [V.74].

³⁵⁶ K příkladům typu viz *Mater verborum* (Praha, KNM, X.A.11) iniciála Z – LITTERA na fol. 192v.

³⁵⁷ K uvedenému typu viz *Antifonář sedlecký* (Praha, NK ČR, XIII.A.6) iniciály S – anctificamini na p. 40, S – ynagoge na p. 160, S – eniores na p. 162, S – i oblitvs na p. 191 a S – i bona svsccepimvs na p. 235. K typu iniciál viz KUBÍK 2013a, 132.

³⁵⁸ K uvedenému typu viz *Mater verborum* (Praha, KNM, X.A.11) například iniciály R – littera na fol. 142r, E – amvs na fol. 214r a Q – va na fol. 235r.

³⁵⁹ *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciála S – tabu[n]t iusti na fol. 96r [II.54].

Z okruhu padovské dílny viz *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) iniciála S – i lxx int[er]p[re]tum na fol. 163v [IV.18]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) například iniciála S – uscepimus deus na fol. 25r [V.19].

³⁶⁰ Například *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály P – aulus ap[osto]l[us] na fol. 149r [IV.40] a P – aulus [et] siluan[us] na fol. 208r [IV.41]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály P – ver nat[us] e[st] na fol. 16v [V.14], R – esurrexi na fol. 60v [V.22], D – a nobis na fol. 127v [V.51], D – eus cuius na fol. 128v [V.53], P – reces p[o]p[u]li na fol. 142v [V.62], D – [eu]s qvi na fol. 145r [V.63] a A – ssit nobis na fol. 182v [V.74].

Iniciály tvořené figurálními motivy, zejména iniciály typu „I“ komponované ve formě stojící postavy, se od druhé poloviny 11. století šířily z Itálie do Záalpi.³⁶¹ Od poloviny 13. století vzrůstá obliba iniciál se stojící postavou zarámovanou architektonickými motivy, čehož v druhé polovině 13. století využívala sledovaná dílna Giovanniho da Gaibana a její okruh,³⁶² která současně rozvíjela v repertoáru kompozic iniciál také škálu prostých pravoúhlých či prokrajovaných rámců.³⁶³ Uvedená dílna užívala i složitější typy figurálních iniciál, případně kombinace s rostlinnou ornamentikou nebo jinými druhy konstrukcí iniciál.³⁶⁴

Kompozice těl iniciál kombinují *prstence* a *kolénka*. *Prstence* představují zcela lokálně neidentifikovatelný druh tvarosloví.³⁶⁵ Jsou *lineární, malované či kreslené v šířce těl*, jež obepínají a od nichž jsou *barevně nebo kresebně odlišené*. Zastoupeny jsou také *prstence bobulovité*, respektive prstence složené ze středové bobule a bočních cibulovitých prstenců, a *prstence cibulovité*.³⁶⁶ Jednoznačně však ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) převažují prstence malované nebo kreslené v šíři těla iniciály. V druhé polovině 13. století využívala prstence (lineární nebo kombinující malované a kreslené tvarosloví), byť v malém množství, i dílna Giovanniho da Gaibana, respektive její nejbližší okruh.³⁶⁷ Obecně se ale častěji – ve *Františkánské bibli* (XII.B.13)

³⁶¹ Viz KUBÍK 2011, 194. Typ iniciál „I“ tvořených stojící postavou světce (autora textu) se vyskytuje nejdříve v nerámované podobě a následně s rámem vnějšího pole, čímž je zajištěna jednoznačná čitelnost písmene. K uvedenému typu iniciál, který vychází z předrománského dědictví, viz KUBÍK 2011, 193–195; KUBÍK 2013a, 135–137.

³⁶² K uvedenému typu viz *Františkánská bible* (XII.B.13) iniciály I – n anno secundo darii na fol. 171v [I.31], I – acobus dei na fol. 385r [I.60] a I – vdas ih[es]u na fol. 395v [I.66]. Ve *Čtvrtém svazku Sedmivazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) je výjev iniciály I – n anno primo na fol. 177r [IV.19] umístěn do architektonického rámce a současně uzavřen rámem vnějšího pole.

³⁶³ Viz *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciála I – n dieb[us] na fol. 11r [II.8]. Z nejbližšího okruhu padovské dílny viz *První svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) iniciála I – n dieb[us] na fol. 153r [IV.5]; *Druhý svazek Sedmivazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) iniciála I – diebus na fol. 50v [IV.15].

³⁶⁴ Viz například *Šestý svazek Sedmivazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 74) iniciála I – n principio erat na fol. 144r [IV.28]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciála I – n medio ecclesie na fol. 18v [V.16].

³⁶⁵ Viz KUBÍK 2008, 133.

³⁶⁶ K typologii prstenců viz KUBÍK 2008, Tab. V. 7)3.c, V. 7)3.d.

³⁶⁷ Viz například *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) iniciály E – xvltate deo na fol. 88r [III.23] a D – omine exaudi na fol. 104r [III.30]; *První svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) iniciála E – t factum est na fol. 122r [IV.4]; *První svazek Sedmivazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 37) iniciála D – esiderii mei na fol. 5v [IV.8]; *Čtvrtý svazek Sedmivazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála D – omino excellentissimo na fol. 232v [IV.23]; *Sedmý svazek Sedmivazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály P – etrus apo[s]tolus na fol. 44v [IV.31], S – ymon petrus na fol. 50r [IV.32] a P – aul[us] uocat[us] na fol. 117v [IV.38]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste

i v da Gaibanovské produkci – vyskytují **kolénka**. *Jednodílná kolénka* se objevují v podobě *lasturových útvarů*, ať již *ve variantě s dessinovou prokresbou*, nebo *s protaženým rubem*.³⁶⁸ K nejčastěji zastoupenému typu kolének patří *trojdílná kolénka, kombinující středovou bobuli a boční lastury*.³⁶⁹ Kromě uvedeného typu se objevuje sestava *ze středové bobule s bočními lasturami s protaženým rubem*.³⁷⁰ Trojdílná kolénka složená ze středové bobule a bočních lastur patří ke všeobecně dostupnému dědictví geometrického stylu.³⁷¹ Nedílnou součástí většiny kolének jsou lasturovitě motivy, ornament přejatý z románského tvarosloví v základní podobě s dessinovou prokresbou, případně bez ní.³⁷² Obecně k nejběžnějšímu typu kolének i ve 13. století patří kolénka trojdílná. V jejich podobě lze vysledovat místně či dílensky charakteristické varianty.³⁷³ Jako dílensky charakteristická se jeví kolénka v rukopisech Giovanniho da Gaibana a jeho nejbližším okruhu, kde se vyskytují jednak kolénka analogická s těmi ve *Františkánské bibli* (XII.B.13), tedy složená ze středové bobule a bočních lastur,³⁷⁴ nebo ze středové bobule a lastur, které jsou proměňovány v útlé nálevky.³⁷⁵

Nejen v repertoáru *Františkánské bible* (XII.B.13) iniciály „D“ minuskulních tvarů a „Q“ **expandují kaudou do bordur** a textového sloupce. Podoba kaudy je jednak ornamentální nebo zoomorfní. Ornamentální kaudy jsou zpravidla tvořeny několika

---

Gulbenkian, ms. La 222) iniciály D – omine ne lo[n]ge na fol. 53r [V.21], Q – vas[i]modo na fol. 64v [V.24], C – onfessio na fol. 80v [V.30], U – vltvm tvum na fol. 81v [V.31], D – omine na fol. 88v [V.39], G – rates na fol. 103r [V.41], D – [eu]s qvi na fol. 168r [V.68] a D – evs qvi na fol. 207r [V.88].

³⁶⁸ K uvedenému typu lastur viz KUBÍK 2008, Tab. V. 7)4.c.2.

³⁶⁹ Viz KUBÍK 2008, Tab. V. 7)4.c.3.

³⁷⁰ K uvedené sestavě viz KUBÍK 2008, 215–216.

³⁷¹ Viz KUBÍK 2008, 133.

³⁷² Viz KUBÍK 2008, Tab. V. 7)5.a.1, V. 7)5.a.2, V. 7)5.a.3.

³⁷³ KUBÍK 2008, 214.

³⁷⁴ K uvedenému příkladu viz *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciála F – r[at]re]s na fol. 77r [II.39].

K příkladům typu v nejbližším okruhu padovské dílny viz *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály D – eus qui na fol. 173v [V.69], D – [eu]s qvi na fol. 189v [V.77], I – ntercessio na fol. 191v [V.79] a O – mnipote[n]s na fol. 210v [V.90]; *Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) iniciála D na fol. 34r [VI.3]. Jednodílná kolénka viz například *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) iniciála Q – uid gloriaris na fol. 62r [III.12]; *Sedmý svazek Sedmivazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály P – aul[us] uocat[us] na fol. 117v [IV.38], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 218v [IV.46], P – aulus ui[n]ctus na fol. 225r [IV.48] a I – n primis na fol. 226r [IV.49].

³⁷⁵ K příkladu viz *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciála F – r[at]re]s na fol. 77r [II.39].

výhonky, které se navzájem ovíjejí v přetáčeném zalamovaném pohybu a nejčastěji vrcholí výhonkem, jenž se spirálovitě stáčí a ukončuje jej květinová srostlice. Zoomorfní kaudy utvářejí motivy monster, v případě *Františkánské bible* (XII.B.13) jsou to draci, kteří se buď ovíjejí kolem dříku, případně k dříku jen těsně přiléhají, a z jejich tlamy vyrůstá do vnitřního pole květinová srostlice nebo se zakusují do výhonku, který se odděluje od dříku za kolénkem.³⁷⁶

Kombinace iniciál s protahovanými kaudami v podobě rostlinných prvků či monster zakusujících se do těla iniciály patří k typickému benátskému a padovskému repertoáru třetí čtvrtiny 13. století.³⁷⁷ Zcela charakteristický je tento typ iniciál právě pro padovskou dílnu Giovannio da Gaibana a její nejbližší dílenský okruh.³⁷⁸

Zoomorfní kaudy v podobě dračích monster jsou obecně využívány i v rámci středoevropské rukopisné produkce, ale v detailech provedení se od sledovaného padovského okruhu či s ním spřízněných děl odlišují. Detailněji viz kapitola IV.4. Františkánská bible a porýnská skupina rukopisů.

---

³⁷⁶ Viz například iniciály Q – uatuor p[ro]ph[et]e na fol. 165v [II.27], Q – vonia[m] quidem na fol. 259v [II.39] a Q – vod fuit ab i[n]itio na fol. 392r [II.63].

³⁷⁷ KUBÍK 2013a, 36.

³⁷⁸ K typu iniciál s rostlinnou kaudou viz například *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciály H – ec dicit na fol. 3r [II.2], I – n dieb[us] na fol. 11r [II.8], Q – ui timet deum na fol. 16v [II.9], F – r[atre]s na fol. 17v [II.10], I – n diebus na fol. 38v [II.16], F – ratres na fol. 41r [II.18], F – r[atre]s na fol. 47r [II.21], P – rimu[m] quidem na fol. 52r [II.26], I – n dieb[us] na fol. 61v [II.31], I – n om[n]ib[us] na fol. 67r [II.34] a F – r[atre]s na fol. 77r [II.39].

K uvedenému typu v nejbližším dílenském okruhu viz *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) jde zejména o iniciály Q a D a dále například A – d te domine na fol. 37r, B – enedixisti domine na fol. 90r, L – audate pueri na fol. 117r, L – audate nomen na fol. 128r, S – up[er] flumina na fol. 129r, L – auda anima a L – audate d[omi]n[u]m na fol. 133v, L – auda ierusalem a L – audate d[omi]n[u]m na fol. 134r, L – audate d[omi]n[u]m na fol. 135r a A – udite celi que na fol. 138r; *První svazek Sedmísvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 37) torzo iniciály F – rater ambrosi[us] na fol. 1v [IV.7]; *Druhý svazek Sedmísvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) iniciála F – actum est na fol. 82v [IV.17]; *Sedmý svazek Sedmísvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály P – etrus apo[s]tolus na fol. 44v [IV.31] a P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 149r [IV.40], torzo iniciály P – aulus na fol. 190r [IV.41] a iniciály P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 218v [IV.46] a P – aulus ui[n]ctus na fol. 225r [IV.48]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály P – ver nat[us] e[st] na fol. 16v [V.14], I – ntrodvxit na fol. 61r [V.23], P – reces popvli na fol. 138v [V.57] a F – amvlorv[m] tvorv[m] na fol. 199r [V.83].

K typu iniciál se zoomorfní kaudou *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciály F – r[atre]s na fol. 8v [II.7], F – r[atre]s na fol. 42v [II.19], F – r[atre]s na fol. 49r [II.23] a F – r[atre]s na fol. 80r [II.41].

K typu iniciál se zoomorfní kaudou v nejbližším dílenském okruhu viz *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) například iniciály A – d te domine na fol. 41r, Q – vem ad modum na fol. 53r, M – iserere mei deus na fol. 58v, Q – uid gloriaris na fol. 62r [III.12], B – enedixisti domine na fol. 90r a P – rincipes p[er]secuti na fol. 124v; *První svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) torzo iniciály F – rater ambrosius na fol. 1v [IV.1]; *Sedmý svazek Sedmísvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciála P – aulus na fol. 149r [IV.40], torzo iniciály P – aulus na fol. 197r [IV.42]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) například iniciála Q – vas[i]modo na fol. 64v [V.24].

Důležitá úloha připadá také *vnitřním a vnějším polím iniciál*. S tím souvisí i *typologie rámu vnějších polí*,³⁷⁹ jež zahrnuje *prosté pravouhlé rámy*,³⁸⁰ *rámy obrysově sledující tvar těla iniciály prokrajováním, vykružováním*,³⁸¹ *pravouhle zalamovanými segmenty*³⁸² nebo *jejich kombinací*.³⁸³ Případně rámy či jejich části sledují obrysově tvar těla iniciály.³⁸⁴ U rámu vnějších polí se i přes jejich složitost a bohaté členění objevuje motiv fasetování.³⁸⁵

Všechna vnější pole *Františkánské bible* (XII.B.13) rámuje široká barevná kontura doprovázená na vnitřní straně tenkou bílou linkou. Vnější pole jsou nejčastěji modrá, sytě ultramarínová se širokou černou konturou, jindy růžovofialová s konturou

³⁷⁹ Viz KUBÍK 2008, Tab. V. 1)7.

³⁸⁰ Iniciály E – t factum est postquam na fol. 81r [I.7], E – t hec sunt uerba na fol. 85r [I.9], E – Zechihel p[ro]pheta na fol. 90r [I.10], S – anctus ioel na fol. 150r [I.15], O – zias rex na fol. 152v [I.17], O – nus niniue liber na fol. 164v [I.26], O – nus quod uidit na fol. 167r [I.28], O – nus uerbi d[omi]ni na fol. 179r [I.33], S – ymon petrus seruus na fol. 390v [I.62] a O – mnes qui na fol. 396r [I.67].

³⁸¹ Iniciály E – t factum e[st] na fol. 159r [I.22] a Q – uatuor p[ro]ph[et]e na fol. 165v [I.27].

³⁸² Iniciály I – Heremyas anathotites na fol. 40v [I.4], D – anielem p[ro]phetam na fol. 128r [I.11], U – erbum domini na fol. 150v [I.16], S – anctum ionam hebrei na fol. 158v [I.21], T – emporib[us] ioathe na fol. 160r [I.23], S – ermo dei na fol. 160v [I.24], U – erbum domini na fol. 169r [I.30], M – atheus ex iudea na fol. 219v [I.34], M – atheus cum primo na fol. 219v [I.34] a S – enior electe domine na fol. 394v [I.64].

³⁸³ Iniciály N – emo cum p[ro]phetas na fol. 1v [I.2], U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], I – HEREMias p[ro]ph[et]a na fol. 41r [I.5], U – erba iheremie filii na fol. 41v [I.6], L – iber iste qui baruch na fol. 85r [I.9], E – t factum est in xxx. anno na fol. 90r [I.10], A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [I.12], N – on idem ordo na fol. 144v [I.13], U – erbum domini na fol. 145r [I.14], U – erba amos na fol. 153v [I.18], I – acob patriarcha na fol. 157v [I.19], U – isio abdie na fol. 158r [I.20], V – erbum d[omi]ni na fol. 160v [I.24], N – aum p[ro]ph[et]am na fol. 163v [I.25], T – radunt hebrei na fol. 168v [I.29], L – iber generationis na fol. 220r [I.35], M – arcus euua[n]gelysta na fol. 244r [I.36], I – nicium euuangelii na fol. 244v [I.37], L – ucas syrus na fol. 259r [I.38], Q – vonia[m] quidem na fol. 259v [I.39], F – vit i[n] dieb[us] na fol. 260r [I.40], H – ic est iohannes euuangelysta na fol. 284v [I.41], I – n principio erat na fol. 285r [I.42], R – Omani sunt na fol. 304v [I.43], P – aulus seruus na fol. 304v [I.43], P – aulus uocat[us] apostolus na fol. 314r [I.44], P – aulus apostol[us] na fol. 323v [I.45], P – aulus apostolus na fol. 330r [I.46], P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus et tymotheus na fol. 336v [I.48], P – aul[us] et syluan[us] na fol. 343v [I.51], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 345r [I.52], P – aulus apostolus na fol. 347v [I.53], P – aulus seruus dei na fol. 349v [I.54], P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55], M – vltipharie multis na fol. 351r [I.56], L – ucas natione na fol. 358v [I.57], P – rimv[m] quide[m] sermonem na fol. 359r [I.58], N – On ita est ordo na fol. 384v [I.59], P – Etrus apostolus na fol. 387v [I.61], Q – vod fuit ab i[n]itio na fol. 392r [I.63], S – enior Gayo karissimo na fol. 395r [I.65] a A – pochalipsis ih[es]u na fol. 397r [I.68].

³⁸⁴ Například iniciály Q – vom[odo] sedet sola na fol. 81v [I.8], Q – uatuor p[ro]ph[et]e na fol. 165v [I.27], D – eus p[er] moysen na fol. 179r [I.33], P – aulus apostol[us] na fol. 339r [I.49] a P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50].

³⁸⁵ Například iniciály N – emo cum p[ro]phetas na fol. 1v [I.2], U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], E – t factum est in xxx. anno na fol. 90r [I.10], A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [I.12], U – erba amos na fol. 153v [I.18], M – atheus ex iudea na fol. 219v [I.34], H – ic est iohannes euuangelysta na fol. 284v [I.41], I – n principio erat na fol. 285r [I.42], P – aulus uocat[us] apostolus na fol. 314r [I.44], P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50], P – aul[us] et syluan[us] na fol. 343v [I.51], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 345r [I.52], L – ucas natione na fol. 358v [I.57], P – rimv[m] quide[m] sermonem na fol. 359r [I.58] a S – ymon petrus seruus na fol. 390v [I.62].

v tmavším odstínu růžovofialové, případně s konturou dále hnědou, hnědočervenou nebo fialovou, fialová s konturou tmavě fialovou nebo čokoládově hnědá s nádechem do fialova s konturou tmavšího odstínu téže barvy či světlá okrovohnědá s nádechem do růžova s hnědou konturou nebo modrou, v několika případech je vnější pole zlaté³⁸⁶ s konturou zelenou, modrou nebo černou, v jednom případě dělenou na dvě poloviny, světle zelenou a světle okrovožlutou.³⁸⁷ Výjimečně je vnější pole světle zelené s konturou tmavěji zelenou a hnědé s konturou hnědozelenou.³⁸⁸ Téměř na konci rukopisu se objevují úhlopříčně dělená vnější pole na dvě různobarevné poloviny, zejména modrou a fialovou s konturami tmavě modrými a tmavě fialovými,³⁸⁹ nebo na modrou a světle hnědou s konturami v tmavších odstínech uvedených barev,³⁹⁰ případně na tmavě modrou a červenohnědou polovinu s konturami černými a tmavě hnědými.³⁹¹ Vzácněji je vnější pole rozděleno na čtyři části, střídavě modré a růžovofialové díly s konturami opět v tmavších odstínech.³⁹²

Vnější pole jsou dekorována kaligrafickými ornamenty (viz níže). Jindy se v nich vyskytují zoomorfní motivy, zejména opeřenci³⁹³ a draci,³⁹⁴ v několika málo případech profánní motiv – jokulátor,³⁹⁵ pidimužik,³⁹⁶ žonglující opice³⁹⁷ či jiné postavy.³⁹⁸

³⁸⁶ Jde o iniciály U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], U – erba iheremie filii na fol. 41v [I.6], E – t factum est in xxx. anno na fol. 90r [I.10] a A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [I.12].

³⁸⁷ Dělenou konturu nese rám vnějšího pole iniciály U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3].

³⁸⁸ Jde o iniciály S – ymon petrus seruus na fol. 390v [I.62] a P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55].

³⁸⁹ Iniciála P – aulus ap[osto]l[us] na fol. 345r [I.52].

³⁹⁰ Iniciála M – vltipharie multis na fol. 351r [I.56].

³⁹¹ Iniciála S – enior Gayo karissiommo na fol. 395r [I.65].

³⁹² Iniciála O – mnes qui na fol. 396r [I.67].

³⁹³ Například iniciály U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], L – iber iste qui baruch na fol. 85r [I.9], A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [I.12], T – emporib[us] ioathe na fol. 160r [I.23], V – erbum d[omi]ni na fol. 160v [I.24], F – vit i[n] dieb[us] na fol. 260r (pelikán drásající si hrud', aby nakrmil svá mláďata) [I.40], P – aulus seruus na fol. 304v [I.43] a P – Etrus apostolus na fol. 387v [I.61].

³⁹⁴ Například iniciály U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], L – iber iste qui baruch na fol. 85r [I.9], H – ic est iohannes euuangelysta na fol. 284v [I.41], P – aulus apostol[us] na fol. 323v [I.45] a A – pochalipsis ih[es]u na fol. 397r [I.68].

³⁹⁵ Iniciála U – erbum domini na fol. 145r [I.14].

³⁹⁶ Iniciála P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55].

³⁹⁷ Iniciála P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50].

³⁹⁸ Ve vnějším poli iniciály P – aulus apostol[us] na fol. 323v [I.45] stojí nahá postava s opičí hlavou a kopím v rukách.

Jak již bylo výše zmíněno, v druhé polovině 13. století zcela zanikají románské typy malovaných iniciál bez orámování.³⁹⁹ V rámci tohoto druhu iniciál se geometrické orámování vnějších polí stále častěji prosazuje již od 12. století.⁴⁰⁰ Tehdy se objevují prosté pravoúhlé rámy, do nichž je vložena iniciála, nejdříve ve Francii a následně i v severní Itálii.⁴⁰¹ Od poloviny 12. století rámují obrys vnějšího pole obvodové lišty – motiv, který je od té doby výrazně rozšířen zejména v Itálii, zatímco ve střední Evropě se obvodové lišty rámu vnějších polí uplatňují až od počátku 13. století, v našich zemích pak častěji před polovinou 13. století.⁴⁰² Během 12. století, v rámci geometrického stylu, se plně rozvíjejí také rámy vnějších polí s pravoúhlými segmenty kopírujícími tělo iniciály.⁴⁰³ Velmi výrazně se uplatňují zejména v Benátkách, zatímco ve střední Evropě jejich výskyt sílí také od počátku 13. století.⁴⁰⁴ Od přelomu 12. a 13. století se rovněž prosazuje tendence k přesnému kopírování obrysu těla iniciály za pomoci zmnožovaných pravoúhlých a oválných segmentů.⁴⁰⁵ Tato varianta rámování se dostala na počátku 13. století do latinských skriptorií v Levantě, dále do Francie a následně před polovinou 13. století i do střední Evropy a přetrvávala po celé 13. století.⁴⁰⁶ Pokročilou variantou jsou rámy vnějších polí s pravoúhlými segmenty kopírujícími tělo iniciály, ale doplněné o obrysovou lištu.⁴⁰⁷ Rámování, při němž dochází k přesnému kopírování těla iniciály, je značně rozšířené prakticky ve všech iluminátorských centrech. Velmi výrazně se však uplatňuje právě v padovské dílně Giovanniho da Gaibana a jejím nejbližším okruhu.⁴⁰⁸ V rukopisech, které vznikly v této dílně, zejména v jejím hlavním díle *Epištoláři padovské katedrály* (ms. E. 2), jsou iniciály uzavřeny v dynamicky prokrajovaných, po obvodu zalamovaných, vykrajovaných nebo vykružovaných vnějších polích, rámovaných barevnou konturou, nejčastěji zelenou, podobného nebo též mitisového tónu jako ve *Františkánské bibli*

---

³⁹⁹ K iniciálám bez rámu vnějšího pole a vývoji jejich uplatnění v repertoáru iluminátorů viz KUBÍK 2008, 116; KUBÍK 2011, 197.

⁴⁰⁰ KUBÍK 2008, 110–111. K počátkům orámování vnějších polí iniciál viz KUBÍK 2011, 197–199.

⁴⁰¹ Viz KUBÍK 2011, 198.

⁴⁰² KUBÍK 2011, 198–199.

⁴⁰³ KUBÍK 2011, 200.

⁴⁰⁴ Viz KUBÍK 2011, 200.

⁴⁰⁵ KUBÍK 2011, 200.

⁴⁰⁶ KUBÍK 2011, 200.

⁴⁰⁷ KUBÍK 2011, 200.

⁴⁰⁸ KUBÍK 2008, 196.

(XII.B.13), jindy v tónech modré nebo růžovožluté.⁴⁰⁹ Obdobně jako ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) se vyskytuje také v *Epištolári* (ms. E. 2) a rukopisech nejbližšího dílenského okruhu Giovanniho da Gaibana kontura vnějšího pole v dvoubarevném provedení.⁴¹⁰ Ve všech iniciálách, shodně jako v pražském rukopisu, doprovází

⁴⁰⁹ K příkladům vnějších polí rámovaných zelenou konturou viz například iniciály H – ec dicit na fol. 3r [II.2], H – ec dicit na fol. 5r [II.4], H – ec dicit na fol. 7r [II.6], I – n dieb[us] na fol. 11r [II.8], Q – ui timet deum na fol. 16v [II.9], H – ec dicit a fol. 33r [II.14], I – n dieb[us] na fol. 38v [II.16], F – r[at]re[s] na fol. 42v [II.19], P – rimu[m] quidem na fol. 52r [II.26], H – ec dicit na fol. 60r [II.30], F – r[at]re[s] na fol. 64r [II.32], I – n om[n]ib[us] na fol. 67r [II.34], E – xpectatio iustorum na fol. 70r [II.36], I – n diebus na fol. 72r [II.37], B – eatu[s] homo na fol. 84v [II.45], E – cce sacerdos na fol. 87r [II.47], D – o[m]i[n]e d[e]u[s] na fol. 92v [II.51] a F – r[at]re[s] na fol. 97r [II.55].

K příkladům vnějších polí rámovaných zelenou konturou v nejbližším da Gaibanově dílenském okruhu viz *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) iniciály B – eatu[s] uir na fol. 23v [III.3], D – ixit insipiens na fol. 64r [III.14], E – xvltate deo na fol. 88r [III.23] a C – antate domino na fol. 101r [III.28]; *První svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) iniciály H – ec sunt na fol. 98r [IV.3] a E – t factum est na fol. 122r [IV.4]; *První svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 37) torzo iniciály F – rater ambrosi[us] na fol. 1v [IV.7], iniciály D – esiderii mei na fol. 5v [IV.8] a L – ocutus[ue] est na fol. 186r [IV.10]; *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) iniciála E – t factum est na fol. 2v [IV.13], torzo iniciály na fol. 28v [IV.14]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciály U – irum difficilium na fol. 177r [IV.19] a U – erba neemie na fol. 191v [IV.20]; *Šestý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 74) iniciály L – iber generatio[n]is na fol. 6r [IV.24], I – nitium evangelii na fol. 60v [IV.25] a L – vcas syrus na fol. 89r [IV.26]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály N – on ita ordo na fol. 38v [IV.29], S – ymon petrus na fol. 50r [IV.32], Q – vod fuit na fol. 54r [IV.33], S – enior electe na fol. 60r [IV.34], P – hyllipenses na fol. 190r [IV.41], P – aulus [et] siluan[us] na fol. 203r [IV.43] a P – aul[us] seruus na fol. 223r [IV.47]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály KL na fol. 1v [V.1], 4r [V.6], 6v [V.11], 7r [V.12], A – d te levavi na fol. 9r [V.13], E – tenim na fol. 17r [V.15], I – n medio na fol. 18v [V.16], U – ultum tuu[m] na fol. 20r [V.17], S – uscepimus deus na fol. 25r [V.19], D – omine ne lo[n]ge na fol. 53r [V.20], R – esurrexi na fol. 60v [V.22], Q – vas[i]modo na fol. 64v [V.24], U – iri galilei na fol. 70r [V.26], S – piritus dominare na fol. 71r [V.27], D – e uentre na fol. 75v [V.28], C – onfessio na fol. 80v [V.30], U – vltvm tvum na fol. 81v [V.31], G – avdeamvs omnes na fol. 83r [V.32], B – nenedicite domino na fol. 84r [V.33], M – ichi avte[m] na fol. 85r [V.34], G – avdeamvs na fol. 85v [V.35], S – acerdotes na fol. 86r [V.36], T – erribilis na fol. 87r [V.37b], B – enedicta sit na fol. 88r [V.38], D – omine na fol. 88v [V.39], G – loria in excelsis na fol. 102r [V.40], D – eus qvi nos na fol. 125r [V.47], E – cclesiam na fol. 128r [V.52], D – eus qui na fol. 130v [V.55], O – m[ni]p[oten]s na fol. 137r [V.56], P – reces popvli na fol. 138v [V.57], D – eus qui na fol. 140r [V.58], D – eus qui na fol. 140v [V.59], O – m[ni]p[oten]s na fol. 141r [V.60], D – [eu]s qui na fol. 142r [V.61], O – mnipote[n]s na fol. 160v [V.66], D – [eu]s na fol. 162v [V.67], D – [eu]s qvi na fol. 168r [V.68], D – eus qui na fol. 174r [V.70], D – evs qvi na fol. 175v [V.71], C – oncede na fol. 178v [V.72], D – eus qui na fol. 182r [V.73], O – m[ni]p[oten]s na fol. 184v [V.75], D – evs qvi na fol. 188r [V.76], D – [eu]s qvi na fol. 189v [V.77], D – eus qvi na fol. 190r [V.78], E – sto d[omi]ne na fol. 192v [V.80], D – a nobis na fol. 197r [V.81], F – amvlis tvis na fol. 202v [V.85], D – evs qvi na fol. 203v [V.86], B – eati na fol. 205v [V.87], D – evs qvi na fol. 207r [V.88], O – mnipote[n]s na fol. 210v [V.90], D – evs qvi na fol. 212r [V.91], D – [eu]s na fol. 214v [V.93], E – xcita domine na fol. 224v [V.94] a D – a nobis na fol. 228r [V.95].

K příkladům modrého rámu viz *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) iniciály T – andem finito na fol. 1v [IV.12] a S – i lxx int[er]p[re]tum na fol. 163v [IV.18]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály P – aulus p[osto]ll[us] na fol. 149r [IV.40], P – aulus [et] thymoteus na fol. 190r [IV.41], P – aulus [et] siluan[us] na fol. 208r [IV.44] a P – aulus ap[osto]ll[us] na fol. 218v [IV.46]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály N – os autem gloriari na fol. 68v [V.25] a D – eus qui na fol. 125v [V.48]; *Oxfordský žaltář* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) iniciála B na fol. 6r [VI.1].

⁴¹⁰ Viz například iniciály F – r[at]re[s] na fol. 8v [II.7], F – r[at]re[s] na fol. 47r [II.21], F – r[at]re[s] na fol. 49r [II.23], I – n dieb[us] na fol. 49v [II.24], I – n diebus na fol. 55r [II.27], I – n diebus na fol. 58r

na vnitřním okraji rám vnějšího pole tenká bílá linka. V rukopisech nejbližšího okruhu padovské dílny rámování vnějších polí iniciál poměrně přesně kopíruje tvar jejich těl, čímž dochází k jejich bohatému obrysovému členění.⁴¹¹ Dynamicky prokrajované rámy lze od počátku 13. století sledovat v severní Itálii, nejdříve v již zmiňované Padově a před polovinou 13. století i v Benátkách.⁴¹² Po polovině 13. století uvedené tvarosloví rozvíjela zejména sledovaná padovská dílna Giovanniho da Gaibana.⁴¹³

Vnitřní pole iniciál *Františkánské bible* (XII.B.13) kopírují svým tvarem těla iniciál, od nichž je zpravidla odděluje široká barevná kontura s tenkou bílou linkou na

---

[II.29], I – n dieb[us] na fol. 61v [II.31], F – r[atre]s na fol. 77r [II.39], F – r[atre]s na fol. 80r [II.41], R – eddet d[eu]s na fol. 81r [II.42], I – ustum deduxit na fol. 83r [II.44], F – r[atre]s na fol. 91r [II.50] a F – r[atre]s na fol. 94r [II.53].

Dále například *První svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) torzo iniciály F – rater ambrosius na fol. 1v [IV.1], iniciála I – n dieb[us] na fol. 153r [IV.5]; *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) iniciály I – n diebus na fol. 50v [IV.15] a F – actum est na fol. 82v [IV.17]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciály L – ibrum na fol. 224v [IV.22] a I – n dieb[us] na fol. 224v [IV.22]; *Šestý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 74) iniciála I – n principio na fol. 144r [IV.28]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály P – etrus apo[s]tolus na fol. 44v [IV.31], P – aulus seruus na fol. 83r [IV.37], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 197r [IV.42], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 211r [IV.45], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 218v [IV.46], P – aulus na fol. 223r [IV.47], P – hylemoni na fol. 225r [IV.48] a I – n primis na fol. 226r [IV.49]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály I – ntrodvxit na fol. 61r [V.23] a P – reces p[o]p[u]li na fol. 142v [V.62].

⁴¹¹ Viz například *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) iniciála B – eatu uir na fol. 23v [III.3]; *První svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) torzo iniciály F – rater ambrosius na fol. 1v [IV.1]; *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) iniciála F – actum est na fol. 82v [IV.17]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála L – ibrum na fol. 224v [IV.22]; *Šestý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 74) iniciály L – iber generatio[n]is na fol. 6r [IV.24] a I – n principio erat na fol. 144r [IV.28]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) například iniciály P – etrus apo[s]tolus na fol. 44v [IV.31], torzo iniciály P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 190r [IV.41], P – aulus [et] siluan[us] na fol. 203r [IV.43], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 218v [IV.46], P – aulus na fol. 223r [IV.47] a I – n primis na fol. 226r [IV.49]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) například iniciály KL na fol. 1v – 7r [V.1, V.2, V.3, V.4, V.5, V.6, V.7, V.8, V.9, V.10, V.11, V.12], P – ver nat[us] e[st] na fol. 16v [V.14], U – iri galilei na fol. 70r [V.26], D – eus qui nos na fol. 125r [V.47], P – reces popvli na fol. 138v [V.57], F – amvlorv[m] tvorv[m] na fol. 199r [V.83] a F – amvlis tvis na fol. 202v [V.85].

⁴¹² Viz KUBÍK 2011, 202.

⁴¹³ Viz KUBÍK 2011, 202; KUBÍK 2013a, 152–153.

Pro padovskou dílnu Giovanniho da Gaibana jsou charakteristická zlacená vnější pole, s nimiž pracovali také iluminátoři *Žaltáře z Cambridge* (ms. 36.1950), *Dvousvazkové Bible z Altzellu* (Ms 13, 14), *Sedmisvazkové Bible z Univerzitní knihovny v Lipsku* (Ms 37, 42, 64, 74, 89), *Admontského misálu* (ms. La 222) a *Vídeňského žaltáře* (Cod. 1898).

Zlacená vnější pole jsou dekorována v ploše či po obvodu puncovanými body. Řada puncovaných bodů, situovaných po obvodu vnějšího pole, zdobí iniciálu U – ebra iheremie na fol. 41v [I.6] ve *Františkánské bibli* (XII.B.13). Se shodným motivem pracoval iluminátor *Žaltáře z Cambridge* (ms. 36.1950), který řadu bodů navíc olemoval rytou linkou (S – alvum me fac na fol. 75r [III.18], E – xvltae deo na fol. 88r [III.23], C – antate domino na fol. 101r [III.28], D – ixit dominus na fol. 116r [III.36]). Skupiny bodů umístěné v ploše zlaceného vnějšího pole se nacházejí v *Admontském misálu* (ms. La 222). Viz například iniciály R – esurrexi na fol. 60v [V.22], Q – vas[i]modo na fol. 64v [V.24], U – iri galilei na fol. 70r [V.26], S – piritus dominire na fol. 71r [V.27] a P – reces p[o]p[u]li na fol. 142v [V.62].

vnitřní straně. Občas širokou barevnou konturu doprovází ještě tenká tmavá, zpravidla černá linka na vnější straně. Vnitřní pole jsou nejčastěji tmavě fialová,⁴¹⁴ zastoupena jsou ale i modrá,⁴¹⁵ hnědočervená,⁴¹⁶ světlé hnědá s nádechem do růžova,⁴¹⁷ čokoládově hnědá s nádechem do fialova⁴¹⁸ a v jednom případě je vnitřní pole černé.⁴¹⁹

Ve vnitřních polích je umístěn figurální motiv nebo rozprostřena rostlinná ornamentika,⁴²⁰ zejména květinové srostlice, vidlicovitě štěpený stvol stáčený do spirál se vzájemně přetáčenými a ovíjejícími se výhonky.

---

⁴¹⁴ Například iniciály N – emo cum p[ro]phetas na fol. 1v [I.2], U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], E – t factum est postquam na fol. 81r [I.7], Q – vom[odo] sedet sola na fol. 81v [I.8], E – t hec sunt uerba na fol. 85r [I.9], E – Zechihel p[ro]pheta na fol. 90r [I.10], E – t factum est in xxx. anno na fol. 90r [I.10], D – anielem p[ro]phetam na fol. 128r [I.11], A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [I.12], S – anctus ioel na fol. 150r [I.15], U – erbum domini na fol. 150v [I.16], O – zias rex na fol. 152v [I.17], U – isio abdie na fol. 158r [I.20], E – t factum e[st] na fol. 159r [I.22], T – emporib[us] ioathe na fol. 160r [I.23], S – ermo dei na fol. 160v [I.24], N – aum p[ro]ph[et]am na fol. 163v [I.25], O – nus niniue liber na fol. 164v [I.26], Q – uatuor p[ro]ph[et]e na fol. 165v [I.27], O – nus quod uidit na fol. 167r [I.28], T – radunt hebrei na fol. 168v [I.29], D – eus p[er] moysen na fol. 179r [I.33], O – nus uerbi d[omi]ni na fol. 179r [I.33], M – atheus cum primo na fol. 219v [I.34], Q – vonia[m] quidem na fol. 259v [I.39], F – vit i[n] dieb[us] na fol. 260r [I.40], R – omani sunt na fol. 304r [I.43], P – aulus uocat[us] apostolus na fol. 314r [I.44], P – aulus apostol[us] na fol. 323v [I.45], P – aulus apostolus na fol. 330r [I.46], P – aulus apostol[us] na fol. 339r [I.49], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50], P – aul[us] et syluan[us] na fol. 343v [I.51], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 345r [I.52], P – aulus apostolus na fol. 347v [I.53], P – aulus seruus dei na fol. 349v [I.54], P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55], M – vltipharie multis na fol. 351r [I.56], P – rimv[m] quide[m] sermonem na fol. 359r [I.58], N – On ita est ordo na fol. 384v [I.59], P – etrus apostolus na fol. 387v [I.61], S – ymon petrus seruus na fol. 390v [I.62], Q – uod fuit ab i[n]itio na fol. 392r [I.63], S – enior Gayo karissimo na fol. 395r [I.65], O – mnes qui na fol. 396r [I.67] a A – pochalipsis ih[es]u na fol. 397r [I.68].

⁴¹⁵ Například iniciály U – erba iheremie filii na fol. 41v [I.6] a U – erbum domini na fol. 145r [I.14].

⁴¹⁶ Například iniciála U – erba amos na fol. 153v [I.18].

⁴¹⁷ Například iniciály M – atheus ex iudea na fol. 219v [I.34] a P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47].

⁴¹⁸ Například iniciála P – aulus et tymotheus na fol. 336v [I.48].

⁴¹⁹ Například iniciála S – enior electe domine na fol. 394v [I.64].

⁴²⁰ K příkladům figurálního motivu viz iniciály U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], I – Heremyas anathotites na fol. 40v [I.4], I – HEREMias p[ro]ph[et]a na fol. 41r [I.5], U – erba iheremie filii na fol. 41v [I.6], Q – vom[odo] sedet sola na fol. 81v [I.8], E – t factum est in xxx. anno na fol. 90r [I.10], A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [I.12], U – erbum domini na fol. 145r [I.14], I – n anno secundo darii na fol. 171v [I.31], I – n mense VIII na fol. 173r [I.32], L – iber generationis na fol. 220r [I.35], L – ucas syrus na fol. 259r [I.38], F – vit i[n] dieb[us] na fol. 260r [I.40], H – ic est iohannes euuangelysta na fol. 284v [I.41], I – n principio erat na fol. 285r [I.42], P – aulus seruus na fol. 304v [I.43], P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus et tymotheus na fol. 336v [I.48], P – aulus seruus dei na fol. 349v [I.54], P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55], P – rimv[m] quide[m] sermonem na fol. 359r [I.58], I – acobus dei na fol. 385r [I.60], P – Etrus apostolus na fol. 387v [I.61], I – vdas ih[es]u na fol. 395v [I.66] a A – pochalipsis ih[es]u na fol. 397r [I.68].

K příkladům rostlinné ornamentiky viz iniciály N – emo cum p[ro]phetas na fol. 1v [I.2], E – t factum est postquam na fol. 81r [I.7], E – t hec sunt uerba na fol. 85r [I.9], E – Zechihel p[ro]pheta na fol. 90r [I.10], E – t factum est in xxx. anno na fol. 90r [I.10], N – on idem ordo est na fol. 144v [I.13], S – anctus ioel na fol. 150r [I.15], O – zias rex na fol. 152v [I.17], U – erba amos na fol. 153v [I.18], I – acob patriarcha na fol. 157v [I.19], U – isio abdie na fol. 158r [I.20], S – anctum ionam hebrei na fol. 158v [I.21], E – t factum e[st] na fol. 159r [I.22], T – emporib[us] ioathe na fol. 160r [I.23],

Plasticky modelované rámy vnitřních polí jsou obecně charakteristické pro padovský okruh Giovanniho da Gaibana.⁴²¹ Nejčastěji červené, zelené nebo modré či okrové rámy s naznačeným fasetováním přesně kopírují tvar vnitřního pole iniciály.⁴²²

S – ermo dei na fol.160v [I.24], V – erbum d[omi]ni na fol. 160v [I.24], O – nus niniue liber na fol. 164v [I.26], Q – uatuor p[ro]ph[et]e na fol. 165v [I.27], O – nus quod uidit na fol. 167r [I.28], T – radunt hebrei na fol. 168v [I.29], U – erbum domini na fol. 169r [I.30], D – eus p[er] moysen na fol. 179r [I.33], O – nus uerbi d[omi]ni na fol. 179r [I.33], M – atheus ex iudea na fol. 219v [I.34], M – atheus cum primo na fol. 219v [I.34], M – arcus euua[n]gelysta na fol. 244r [I.36], Q – vonia[m] quidem na fol. 259v [I.39], R – Omani sunt na fol. 304v [I.43], P – aulus uocat[us] apostolus na fol. 314r [I.44], P – aulus apostol[us] na fol. 323v [I.45], P – aulus apostolus na fol. 330r [I.46], P – aulus apostol[us] na fol. 339r [I.49], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50], P – aul[us] et syluan[us] na fol. 343v [I.51], P – aulus ap[osto]ll[u]s na fol. 345r [I.52], P – aulus apostolus na fol. 347v [I.53], M – vltipharie mult[is] na fol. 351r [I.56], L – ucas natione na fol. 358v [I.57], N – On ita est ordo na fol. 384v [I.59], S – ymon petrus seruus na fol. 390v [I.62], Q – vod fuit ab i[n]itio na fol. 392r [I.63], S – enior electe domine na fol. 394v [I.64], S – enior Gayo karissimo na fol. 395r [I.65] a O – mnes qui na fol. 396r [I.67].

⁴²¹ KVĚT, 1927, 72–73; KUBÍK 2008, 196.

⁴²² K příkladům červeného rámu vnitřního pole v *Epištoláři padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) například iniciály F – r[at]re[s] na fol. 64r [II.32], E – xpectatio iustorum na fol. 70r [II.36], F – r[at]re[s] na fol. 77r [II.39], R – eddet d[eu]s na fol. 81r [II.42], B – eatu[s] homo na fol. 86v [II.46], D – [omi]ne d[eu]s na fol. 92v [II.51], S – imilitudo vultus na fol. 93v [II.52] a F – r[at]re[s] na fol. 97r [II.55].

K příkladům typu v nejbližším dílenském okruhu viz *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) iniciály B – eatu[s] uir na fol. 23v [III.3] a D – ominu[s] iluminatio na fol. 40r [III.5]; *Druhý svazek Sedmivazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) iniciála S – i lxx int[er]p[re]tum na fol. 163v [IV.18]; *Čtvrtý svazek Sedmivazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála D – ominu[s] excellentissimo na fol. 232v [IV.23]; *Sedmý svazek Sedmivazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály P – aul[us] uocat[us] na fol. 117v [IV.38], P – aulus [et] siluan[us] na fol. 203r [IV.43] a P – aul[us] seruus na fol. 223r [IV.47]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály E – cce advenit na fol. 20v [V.18], Q – vas[i]modo na fol. 64v [V.24], S – piritus dominire na fol. 71r [V.27], D – [eu]s qvi na fol. 168r [V.68] a D – evs qvi na fol. 207r [V.88]; *Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) iniciála B na fol. 6r [VI.1].

K příkladům zeleného rámu vnitřního pole viz například *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciály K – [arissi]me na fol. 6v [II.5], F – r[at]re[s] na fol. 17v [II.10], R – esonet intonet na fol. 20r [II.12], D – edit dominus na fol. 88v [II.48] a F – r[at]re[s] na fol. 91r [II.50].

K příkladům zelených rámců vnitřního pole iniciál v nejbližším da Gaibanovském okruhu viz *Čtvrtý svazek Sedmivazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála C – hromatio na fol. 206v [IV.21]; *Šestý svazek Sedmivazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 74) iniciála H – ic est na fol. 143r [IV.27]; *Sedmý svazek Sedmivazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály P – aulus [et] siluanus na fol. 208r [IV.44] a P – aulus ap[osto]ll[u]s na fol. 218v [IV.46]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciála O – mni[ot]en[s] na fol. 200r [V.84]; *Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) iniciály D na fol. 22r [VI.2] a D na fol. 34r [VI.4].

K příkladům modrého rámu vnitřního pole viz například *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciála H – ec dicit na fol. 60r [II.30].

K modrým rámcům vnitřních polí v iluminacích rukopisů nejbližšího dílenského okruhu viz *Druhý svazek Sedmivazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) iniciála S – i lxx int[er]p[re]tum na fol. 163v [IV.18]; *Sedmý svazek Sedmivazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciála P – aulus ap[osto]ll[u]s na fol. 197r [IV.42].

K příkladům okrového rámu vnitřního pole viz například *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciála E – cce sacerdos na fol. 87r [II.47].

Některá z vnějších a vnitřních polí jsou prokreslena *kaligrafickými ornamenty a dessiny*. Z nejjednodušších ornamentů jsou zastoupeny *body*, které jsou uskupovány do *kruhových sestav kolem středu v podobě malého kroužku nebo bodu*.⁴²³ V celém rukopise se uplatňují *jednodušší i složitější skladby vidlicových sestav*,⁴²⁴ dále též *hvězdicovité skladby*, tvořené čtveřicí nebo trojicí kapek kolem středového bodu.⁴²⁵ Užívání bodů, jejich sestav a hvězdicovitých skladeb je velmi oblíbeným motivem v Itálii po celé 13. století,⁴²⁶ včetně dílenského okruhu Giovanniho da Gaibana.⁴²⁷ Jde zejména o rozetovou skladbu z trojice či čtveřice kapek symetricky seskupenou kolem středového bodu,⁴²⁸ přičemž mezi kapky jsou nasazeny vidlicovité motivy se zasazenou

---

K příkladům okrových rámců vnitřních v nejbližším dílenském okruhu viz *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály P – etrus apo[s]tolus na fol. 44v [IV.31], P – aulus seruus na fol. 83r [IV.37], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 211r [IV.45], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 218v [IV.46] a P – aulus ui[n]ctus na fol. 225r [IV.48]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály D – omine ne lo[n]ge na fol. 53r [V.21], S – piritus dominire na fol. 71r [V.27], C – onfessio na fol. 80v [V.30], B – enedicta sit na fol. 88r [V.38], D – omine in tva na fol. 88v [V.39], D – [eu]s qvi na fol. 145r [V.63] a D – evs qvi na fol. 188r [V.76].

⁴²³ Viz KUBÍK 2008, Tab. V. 2)1.a.4.

Ke kruhovým sestavám bodů ve vnějších polích viz například iniciály Například iniciály E – t factum est postquam na fol. 81r [I.7], S – anctus ioel na fol. 150r [I.15], D – eus p[er] moysen na fol. 179r [I.33] a O – nus uerbi d[omi]ni na fol. 179r [I.33].

⁴²⁴ Viz KUBÍK 2008, Tab. V.. 2)1.c.

K vidlicovitým sestavám ve vnějších polích viz například iniciály I – HEREMias p[ro]ph[et]a na fol. 41r [I.5], Q – vom[odo] sedet sola na fol. 81v [I.8], O – zias rex na fol. 152v [I.17], I – acob patriarcha na fol. 157v [I.19], U – isio abdie na fol. 158r [I.20], I – nicium euuangelii na fol. 244v [I.37], P – aulus uocat[us] apostolus na fol. 314r [I.44], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 323v [I.45], P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 345r [I.52], P – aulus seruus dei na fol. 349v [I.54], P – rimv[m] quide[m] sermonem na fol. 359r [I.58], Q – vod fuit ab i[n]itio na fol. 392r [I.63], S – enior Gayo karissimo na fol. 395r [I.65] a O – mnes qui na fol. 396r [I.67].

K vidlicovitým sestavám ve vnitřních polích viz například iniciály Q – vom[odo] sedet sola na fol. 81v [I.8] a P – aulus seruus dei na fol. 349v [I.54].

⁴²⁵ Viz KUBÍK 2008, Tab. V. 2)1.d.10.

K hvězdicovitým skladbám ve vnějších polích viz například iniciály U – erba amos na fol. 153v [I.18], S – anctum ionam hebrei na fol. 158v [I.21], P – aulus et tymotheus na fol. 336v [I.48], P – aul[us] et syluan[us] na fol. 343v [I.51], M – vltipharie multis na fol. 351r [I.56], P – Etrus ap[osto]l[u]s na fol. 387v [I.61], S – ymon petrus seruus na fol. 390v [I.62] a S – enior electe domine na fol. 394v [I.64]. K hvězdicovitým skladbám ve vnitřních polích viz například iniciály N – emo cum p[ro]phetas na fol. 1v [I.2], E – t hec sunt uerba na fol. 85r [I.9], E – t factum e[st] na fol. 159r [I.22], O – nus ninie liber na fol. 164v [I.26], O – nus quod uidit na fol. 167r [I.28], D – eus p[er] moysen na fol. 179r [I.33], P – Etrus ap[osto]l[u]s na fol. 387v [I.61] a S – enior electe domine na fol. 394v [I.64].

⁴²⁶ Viz KUBÍK 2008, 197–198.

⁴²⁷ Viz například *První svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) iniciála E – t factum na fol. 122r [IV.4] – zde sestavy bodů dekorují tělo iniciály; *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) iniciála U – iginti [et] duas na fol. 54r [IV.16]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciála P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 218v [IV.46]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály D – eus qui na fol. 125v [V.47] a P – reces popvli n fol. 138v [V.57]; *Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) iniciály D na fol. 22r [VI.2] a D na fol. 134r [VI.4].

⁴²⁸ Například *Druhý svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 14) iniciála D – iligite i[us]ticiam na fol. 72r [IV.6]; *První svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 37) iniciály C – vm omnes na fol. 7v

drobnou bobulí.⁴²⁹ V produkci dílny se dále vyskytují složitější skladby vidlicovitých sestav, jež se rovněž uplatňují po celé Itálii.⁴³⁰ V hojném počtu se ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) vyskytují *dessinové prstence*, které propojují rámy vnitřních polí s rámy vnějších polí nebo rámy vnitřních polí s těly iniciál, případně jen přetínají těla iniciál. Podobnou úlohu mají *dessinové prstence* v rukopisech dílny Giovanniho da Gaibana a jejího nejbližšího okruhu, kde přetínají těla iniciál,⁴³¹ ale i rámy vnitřních a vnějších polí.⁴³²

[IV.9] a L – iber iste na fol. 245r [IV.11]; *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) iniciály T – andem finito na fol. 1v [IV.12], U – iginti [et] duas na fol. 54r [IV.16] a S – i lxx int[er]p[re]tum na fol. 163v [IV.18]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciály C – hromatio na fol. 206v [IV.21] a L – ibrum na fol. 224v [IV.22]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály P – aulus na fol. 149r [IV.40], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 149r [IV.40], P – hylippenses na fol. 190r [IV.41] a P – aulus [et] thymoteus na fol. 190r [IV.41]. K dalším příkladům hvězdicovitých sestav viz *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) iniciály B – eatu uir na fol. 23v [III.3], Q – vare fremuerunt na fol. 24v, D – omine quid a C – vm inuocarem na fol. 25r, D – omine ne infurore na fol. 26r, C – onfitebor tibi domine na fol. 27v, D – iligam te domine na fol. 32r, E – xultate iusti na fol. 43v, E – xpectans expectaui na fol. 52r, Q – vem ad modum na fol. 53r a D – [eu]s noster na fol. 55v; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály E – cce advenit na fol. 20v [V.18], S – uscepimus deus na fol. 25r [V.19], D – omine ne lo[n]ge na fol. 53r [V.21], U – iri galilei na fol. 70r [V.26], U – vltvm tvum na fol. 81v [V.31], G – avdeamvs omnes na fol. 83r [V.32], B – enedicite domino na fol. 84r [V.33], T – erribilis na fol. 87r [V.37b], C – oncede na fol. 127r [V.50], D – eus cuius na fol. 128v [V.53], D – eus qui na fol. 140v [V.59], O – m[ni]p[oten]s na fol. 141r [V.60], D – [e]us qvi na fol. 145r [V.63], D – [e]us qvi na fol. 168r [V.68], D – evs qvi na fol. 175v [V.71], D – eus qui na fol. 198v [V.82] a D – a nobis na fol. 228r [V.95].

⁴²⁹ Viz KUBÍK 2008, 198.

⁴³⁰ Z příkladů vidlicovitých sestav v rukopisech z nejbližšího okruhu Giovanniho da Gaibana viz *Druhý svazek Dvousvazkové Bible z Alzellu* (Leipzig, UB, Ms 14) iniciála D – iligite i[us]ticiam na fol. 72r [IV.6]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály T – essalonicenses na fol. 203r [IV.43], A – d thessalonicenses na fol. 208r [IV.44], T – ymotheum na fol. 211r [IV.45], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 211r [IV.45] a P – hylemoni na fol. 225r [IV.48]; *Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) iniciála D na fol. 34r [VI.3].

⁴³¹ K příkladům typu viz *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciály K – [arissi]me na fo. 6v [II.5], R – esonet intonet na fol. 20r [II.12], B – eatu homo na fol. 84v [II.45] a S – imilitudo vultus na fol. 93v [II.52]. Z rukopisů z nejbližšího okruhu padovské dílny viz *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) iniciály Q – vare fremuerunt na fol. 24v, D – omine quid na fol. 25r, U – erba mea auribus na fol. 25v, E – xaudi domine na fol. 31v, D – iligam te domine na fol. 32r, E – xaudiat te dominus na fol. 34v, D – omine in uirtute na fol. 35r, D – eus deus meus na fol. 35v, D – ominus regit na fol. 36v, D – ixit iustus na fol. 46r, B – eatu qui na fol. 52v, B – eati omnes na fol. 126v a D – e profundis na fol. 127r; *První svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 37) iniciály D – esiderii mei na fol. 5v [IV.8] a C – vm omnes na fol. 7v [IV.9]; *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) iniciála S – i lxx int[er]p[re]tum na fol. 163v [IV.18]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála U – erba neemie na fol. 191v [IV.20]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály P – aul[us] uocat[us] na fol. 117v [IV.38], P – ost actam na fol. 148v [IV.39], P – aulus na fol. 149r [IV.40], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 149r [IV.40], P – hylippenses na fol. 190r [IV.41], C – olosenses na fol. 197r [IV.42], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 197r [IV.42], T – essalonicenses na fol. 203r [IV.43], P – aulus [et] siluanus na fol. 203r [IV.43], A – d thessalonicenses na fol. 208r [IV.44], P – aulus [et] siluanus na fol. 208r [IV.44], P – aulus [et] siluan[us] na fol. 208r [IV.44], T – ymotheum na fol. 211r [IV.45], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 211r [IV.45], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 211r [IV.45], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 218r [IV.46], P –

Celkový *system rozvrhu výzdoby Františkánské bible* (XII.B.13) navazuje na rozvrh výzdoby rukopisů první poloviny 13. století, kdy hlavním ohniskem dekorace byly především iniciály, ať již tradiční románské, neorámované – otevřené, nebo pozdně románské, orámované – uzavřené, pro které jsou charakteristické výběhy iniciál mířící

---

aulus na fol. 223r [IV.47] a P – aulus uinct[us] na fol. 225r [IV.48]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály KL na fol. 2r [V.2], 4v [V.7], P – ver nat[us] e[st] na fol. 16v [V.14], E – cce advenit na fol. 20v [V.18], R – orate coeli na fol. 27v [V.20], R – esurrexi na fol. 60v [V.22], I – ntrodxit vos na fol. 61r [V.23], Q – vas[i]modo na fol. 64v [V.24], C – onfessio na fol. 80v [V.30], M – ichi avte[m] na fol. 87r [V.37a], B – enedicta sit na fol. 88r [V.38], D – omine na fol. 88v [V.39], D – a nobis na fol. 127v [V.51], D – eus qui na fol. 129v [V.54], D – eus qui na fol. 140r [V.58], C – oncede na fol. 154r [V.64], Q – [uaesumu]s om[ni]p[oten]s na fol. 157v [V.65], O – mnipote[n]s na fol. 160v [V.66], D – [eu]s qvi na fol. 168r [V.68], D – eus qui na fol. 173v [V.69], D – evs qvi na fol. 175v [V.71], D – eus qui na fol. 198v [V.82], D – evs qvi na fol. 203v [V.86] a B – eati na fol. 205v [V.87]; *Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) iniciály D na fol. 22r [VI.2] a D na fol. 34r [VI.3].

⁴³² K příkladům typu viz *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciály H – ec dicit na fol. 7r [II.6], F – r[atre]s na fol. 8v [II.7], Q – ui timet deum na fol. 16v [II.9], F – r[atre]s na fol. 17v [II.10], F – ratres na fol. 41r [II.18], F – r[atre]s na fol. 47r [II.21], F – r[atre]s na fol. 49v [II.24], F – r[atre]s na fol. 64r [II.32], F – r[atre]s na fol. 77r [II.39], D – edit dominus na fol. 88v [II.48], F – r[atre]s na fol. 94r [II.53], S – tabu[n]t iusti na fol. 96r [II.54] a F – r[atre]s na fol. 97r [II.55].

Z rukopisů z nejbližšího okruhu padovské dílny viz *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) iniciály D – ominu[s] illuminatio na fol. 40r [III.5], Q – uid gloriaris na fol. 62r [III.12], D – ixit insipiens na fol. 64r [III.14], C – antate domino na fol. 101r [III.28], D – omine exaudi na fol. 104r [III.30] a D – ixit dominus na fol. 116r [III.36]; *Druhý svazek Bible z Atzelli* (Leipzig, UB, Ms 14) iniciála D – iligite i[us]sticiam na fol. 72r [IV.6]; *První svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 37) iniciály L – ocutusq[ue] est na fol. 186r [IV.10] a L – iber iste na fol. 245r [IV.11]; *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) iniciály E – t factum est na fol. 2v [IV.13] a I – n diebus na fol. 50v [IV.15]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciály U – irum difficilius na fol. 177r [IV.19], I – n anno primo na fol. 177r [IV.19], U – erba neemie na fol. 191v [IV.20] a I – n dieb[us] na fol. 224v [IV.22]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) například iniciály I – acobus dei na fol. 39r [IV.30], S – ymon petrus na fol. 50r [IV.32], S – enior electe na fol. 60r [IV.34], D – eus p[e]r na fol. 62v [IV.35], A – pocalypsis na fol. 63r [IV.36], C – olosenses na fol. 197r [IV.42], T – essalonicenses na fol. 203r [IV.43], P – aulus [et] siluan[us] na fol. 203r [IV.43], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 211r [IV.45] a P – aul[us] seruus na fol. 223r [IV.47]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály KL na fol. 3r [V.4], 7r [V.12], A – d te levavi na fol. 9r [V.13], P – ver nat[us] e[st] na fol. 16v [V.14], E – tenim na fol. 17r [V.15], U – ultum tuu[m] na fol. 20r [V.17], E – cce advenit na fol. 20v [V.18], S – uscepimus deus na fol. 25r [V.19], R – orate coeli na fol. 27v [V.20], I – ntrodxit vos na fol. 61r [V.23], Q – vas[i]modo na fol. 64v [V.24], U – iri galilei na fol. 70r [V.26], N – unc scio na fol. 77r [V.29], C – onfessio na fol. 80v [V.30], U – vltvm tvum na fol. 81v [V.31], G – avdeamvs omnes na fol. 83r [V.32], B – enedicite domino na fol. 84r [V.33], G – avdeamvs na fol. 85v [V.35], S – acerdotes na fol. 86r [V.36], T – erribilis na fol. 87r [V.37b], B – enedicta sit na fol. 88r [V.38], G – loria in excelsis na fol. 102r [V.40], P – er om[ni]a s[ae]c[u]la na fol. 115v [V.43], U – [ere] D – [ignum] na fol. 116r [V.44], D – eus qvi na fol. 125r [V.47], C – oncede na fol. 127r [V.50], E – cclesiam na fol. 128r [V.52], D – eus qui na fol. 130v [V.55], O – m[ni]p[oten]s na fol. 137r [V.56], P – reces popvli na fol. 138v [V.57], D – eus qui na fol. 140r [V.58], D – eus qui na fol. 140v [V.59], P – reces p[ol]p[u]li na fol. 142v [V.62], D – [eu]s qvi na fol. 145r [V.63], Q – [uaesumu]s om[ni]p[oten]s na fol. 157v [V.65], O – mnipote[n]s na fol. 160v [V.66], D – [eu]s qvi na fol. 168r [V.68], D – evs qvi na fol. 175v [V.71], C – oncede na fol. 178v [V.72], D – eus qui na fol. 182r [V.73], D – evs qvi na fol. 188r [V.76], D – eus qui na fol. 198v [V.82], O – m[ni]p[oten]s na fol. 200r [V.84], B – eati na fol. 205v [V.87], D – evs qvi na fol. 207r [V.88], D – [eu]s qvi na fol. 209v [V.89], O – mnipote[n]s na fol. 210v [V.90], D – evs qvi na fol. 212r [V.91], E – xcita domine na fol. 224v [V.94] a D – a nobis na fol. 228r [V.95]; *První svazek Bible z Altzelli* (Leipzig, UB, Ms 13) iniciála I – n dieb[us] na fol. 153r [IV.5]; *Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) iniciály B na fol. 6r [VI.1], D na fol. 22r [VI.2] a D na fol. 45r [VI.3].

do bordur. Jak již bylo zmíněno výše, systém rozvrhu výzdoby v druhé polovině 13. století nejen navazuje na předešlé období, ale současně jej výrazně přetváří. Mimořádnou úlohu ve výzdobě knižních stran však nadále mají *iniciály* a od nich expanduje další výzdoba do bordur. Po polovině 13. století zcela zanikly románské typy neorámovaných malovaných iniciál a zastoupeny jsou již jen *uzavřené formy iniciál s orámovaným vnějším polem*.⁴³³ Současně se projevuje expanzivní tendence,⁴³⁴ která vede k protahování těl iniciál přes orámovaná vnější pole,⁴³⁵ přičemž do bordur a interkolumnií častěji vybíhají kaudy, které mnohdy ztrácejí své orámování.⁴³⁶ Výzdobný systém *Františkánské bible* (XII.B.13) doplňují kaligrafické iniciály, od nichž expandují do bordur nebo interkolumnií dlouhé liánovité úponky doplněné rostlinnou ornamentikou.

Systém výzdoby *Františkánské bible* (XII.B.13) je zčásti totožný s hlavním dílem padovského skriptoria – s *Epištolářem padovské katedrály* (ms. E. 2)⁴³⁷ a současně dokládá charakteristické modely pro většinu děl patřících k jádru přímé dílenské produkce padovského skriptoria – analogicky s *Dvousvazkovou Biblií z kláštera v Altzellu* (Ms 13, 14),⁴³⁸ *Sedmisvazkovou Biblií uloženou v lipské univerzitní knihovně* (Ms 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89),⁴³⁹ dále s *Misálem z Admontu* (ms. La 222)⁴⁴⁰ a *Žaltářem*

⁴³³ Viz KUBÍK 2008, 196, 200.

⁴³⁴ Viz KUBÍK 2008, 200.

⁴³⁵ Viz například iniciála P – aulus uocat[us] apostolus na fol. 314r [I.44].

⁴³⁶ K uvedené expanzi do bordur a intercolumnií viz například Q – vom[odo] sedet sola na fol. 81v [I.8], S – ermo dei na fol. 160v [I.24], P – aulus apostolus na fol. 330r [I.46], L – ucas natione na fol. 358v [I.57], Q – vod fuit ab i[n]jito na fol. 392r [I.63].

⁴³⁷ K výzdobnému systému *Epištoláře padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) založenému zčásti na iniciálách uzavřených forem viz například iniciály F – r[atre]s na fol. 8v [II.7], I – n diebus na fol. 38v [II.16], F – ratres na fol. 41r [II.18], F – r[atre]s na fol. na fol. 42v [II.19], F – r[atre]s na fol. 47r [II.21], F – r[atre]s na fol. 49r [II.23], P – rimu[m] quidem na fol. 52r [II.26], I – n diebus na fol. 55r [II.27], I – n diebus na fol. 58r [II.29], I – n dieb[us] na fol. 61v [II.31], I – n om[n]ib[us] na fol. 67r [II.34], I – n diebus na fol. 72r [II.37], F – r[atre]s na fol. 77r [II.39], F – r[atre]s na fol. 80r [II.41], F – r[atre]s na fol. 91r [II.50] a F – r[atre]s na fol. 97r [II.55]. Výzdoba tohoto rukopisu je dále postavena na 16 celostranných obrazech [II.1, II.11, II.13, II.15, II.17, II.20, II.22, II.25, II.28, II.33, II.35, II.38, II.40, II.43, II.46, II.49].

⁴³⁸ Více k rukopisu viz HELSSIG 1936, 12–16; DEBES 1989, 69; VALAGUSSA 1991, 10–11; MACKERT 2012, 20–22; TRIPPS 2012, 37–52.

⁴³⁹ K *Sedmisvazkové Biblii* (Ms 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89) 1260–1265, viz HELSSIG 1935, 39–40, 43–44, 47–48, 65–69, 74–76, 90–93; VALAGUSSA 1991, 10–11; MACKERT 2012, 20–22; TRIPPS 2012, 37–52. Všechny *Bible* uložené dnes v Univerzitní knihovně v Lipsku byly v minulosti vážně poškozeny, když došlo k vyřezání iniciál nebo jejich částí.

⁴⁴⁰ K rukopisu viz zejména MARIANI CANOVA 1999, 55–56 (se shrnutím literatury).

padovské katedrály – tzv. *Oxfordským žaltářem* (MS. Canon. Liturg. 370),⁴⁴¹ ale srovnatelný repertoár je sledovatelný i v rukopisech, které lze zařadit do pozdního období dílny či okruhu iluminátorů pokračujících v dědictví padovské dílny, zejména v *Misálu z kláštera Seitenstetten* (M. 855),⁴⁴² ve *Vídeňském žaltáři* (Cod. 1898)⁴⁴³ nebo například v *Kapesní Bibli z klášterní knihovny v Herzogenburku* (Cod. 110).⁴⁴⁴ Více ke vztahu *Františkánské bible* (XII.B.13) k uvedené skupině rukopisů viz kapitola IV.3. Františkánská bible a benátsko-padovská skupina rukopisů.

K nejužívanějšímu tvarosloví ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) i v rukopisné produkci Giovanniho da Gaibana a jejím nejbližším okruhu (*Epištolář Giovanniho da Gaibana* (ms. E. 2), *Žaltář z Cambridge* (ms. 36.1950), *Dvousvazková Bible z Alzelli* (Ms 13, 14), *Sedmisvazková Bible z Lipska* (Ms 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89), *Admontský misál* (ms. La 222), *Žaltář z Oxfordu* (MS. Canon. Liturg. 370)) patří hladké barevně plasticky modelované dřívky, často kombinované s rostlinnou ornamentikou a dekorované bílou dessinovou prokresbou či bíle konturovanými kosočtverci. Četné jsou dále iniciály tvořené rostlinnými ornamenty – do sebe zasunutými trubcovitými útvary s přetáčenými okraji do zavíjených lístků – a iniciály, jejichž těla kombinují lišty, medailony a pletence. Pro uvedené typy iniciál je charakteristická expanzivní tendence kaud směrem do bordur a interkolumnií, přičemž kaudy jsou velmi často zbaveny dřívě nezbytného orámování. K velmi oblíbenému tvarosloví ve všech výše zmíněných rukopisech patří kolénka. Nejběžnějším typem kolének jsou kolénka trojdílná, složená ze středové bobule a bočních lastur. Iniciály jsou uzavřené rámem vnějšího pole. Jde zejména o pravoúhlé rámy nebo bohatě členěné rámy sledující tvar těla iniciály.

---

⁴⁴¹ K *Žaltáři z Oxfordu* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) 1266, viz MADAN 1897, 393; HÄNSEL-HACKER 1954a, 10; PÄCHT / ALEXANDER 1966, 8; BELLINATI / BETTINI 1968, 99; VALAGUSSA 1991, 11–12; MARIANI CANOVA 1999, 17; MARIANI CANOVA 2005, 162–163.

⁴⁴² *Misál z kláštera Seitenstetten* (New York, Pierpont Morgan Library, M. 855) po roce 1265. K rukopisu viz MILLAR 1930, 20; HÄNSEL-HACKER 1954a, 6–7; HARRSEN / BOYCE 1953, 8; NEW YORK 1957, 18; BERGER-FIX 1980b, 71–82; VOELKE 1980, 56–57; CORRIE 1987, 111–123; VALAGUSSA 1991, 6–8; MARTIN 1993, 96–119; MARIANI CANOVA 1999, 57–60; CORRIE 2004b, 468–469 (se shrnutím literatury).

⁴⁴³ *Vídeňský žaltář* (Wien, ÖNB, Cod. 1898) kolem 1270, viz TRENKLER / HOLTER / OETTINGER 1938, 64–68; HÄNSEL-HACKER 1954a, 9–10; BELLINATI / BETTINI 1968, 99; VALAGUSSA 1991, 13–14; FINGERNAGEL / ROLAND 1997, 57–64.

⁴⁴⁴ *Kapesní Bible* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 110) poslední třetina 13. století, viz SCHMIDT 1963, 112; WINNER 1978, 104; MAYO 1985, 415–416; SCHMIDT 2005, 29; BAUER-EBERHARDT 2007, 95–102; http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg_hss_webbilder/index_hzbg_hss_94_bis_370.html#cod_110 citováno 24. 1. 2015.

Mezi tvarosloví, které užívala dílna Giovanniho da Gaibana a její okruh (*Epištolář Giovanniho da Gaibana* (ms. E. 2), *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible z Lipska* (Ms 42), *Admontský misál* (ms. La 222)), a které naopak není vůbec zastoupeno ve *Františkánské bibli* (XII.B.13), patří iniciály „S“ tvořené dračími monstry, kolénka tvořená středovými bobulemi a bočními lasturami, které bývají proměňovány v útlé nálevky. Dále iluminátoři *Františkánské bible* (XII.B.13) vůbec nepracovali s jedním typem dessinové perokresby – rozetovou skladbou složenou ze čtveřice kapek symetricky seskupených kolem středového bodu, přičemž mezi kapky jsou nasazeny vidlicovité útvary se zasazenou bobulkou.

Jiné tvaroslovné prvky jsou používány ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) a jen některých rukopisech da Gaibanovské skupiny, například v *Epištoláři padovské katedrály* (ms. E. 2), *Prvním svazku Bible z Alzelli* (Ms 13), *Druhém, Čtvrtém a Šestém svazku Sedmisvazkové Bible z Lipska* (Ms 42, 64, 74), *Admontském misálu* (ms. La 222). Mezi ně patří figurální iniciály „I“ tvořené stojící postavou zarámovanou prostým pravoúhlým či prokrajovaným rámem nebo architektonickými baldachýny. Ve vybraných rukopisech i *Františkánské bibli* (XII.B.13) jsou iniciály rámované namísto plastického rámu užší konturou.

Jediným prvkem, s nímž vůbec iluminátoři rukopisů da Gaibanovské produkce nepracovali, ale naopak se vyskytuje ve *Františkánské bibli* (XII.B.13), jsou jednoduchá kolénka tvořená lasturami.

III.4.1.2. Typologie dekorativního tvarosloví malířské výzdoby v širším kontextu da Gaibanovské dílny

Dekorativní výzdoba komponovaná z ornamentálních rostlinných motivů je spolu s konstrukčními prvky těl iniciál nedělitelným celkem.

Podstatnou a základní složkou ornamentální výzdoby téměř všech iniciál *Františkánské bible* (XII.B.13) je akantové listoví. Základní formou akantové ornamentiky jsou *laločnaté akantové listy*, které jsou zastoupeny ve formě palmet nebo polopalmet. *Palmetové listy* jsou ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) užívané poměrně málo, bývají součástí květinových srostlic,⁴⁴⁵ jen výjimečně se objevují samostatně, a to ve funkci listoví obalujícího těla iniciál.⁴⁴⁶ Do této skupiny listů lze přiřadit *člunkovitě přetáčené palmety ve stylizované podobě*, které jsou v našem rukopise velmi hojně využívané jako součást květinových srostlic, mimo jiné i tzv. chobotnicových srostlic.⁴⁴⁷

Obecně lze konstatovat, že v okruhu analogií *Františkánské bible* (XII.B.13) klesá uplatňování samostatných laločnatých palmet.⁴⁴⁸ Častěji se vyskytují v pásových sestavách nebo obalují či vyplňují těla iniciál.⁴⁴⁹ Laločnaté palmety v podobě pásového

---

⁴⁴⁵ K uvedenému typu viz například iniciály D – anielem p[ro]phetam na fol. 128r [I.11] a L – iber generationis na fol. 220r [I.35].

⁴⁴⁶ Viz například iniciály P – aul[us] et syluan[us] na fol. 343v [I.51] a P – rimv[m] quide[m] sermonem na fol. 359r [I.58].

⁴⁴⁷ Ke květinovým srostlicím viz níže.

⁴⁴⁸ K uvedenému typu užití laločnatých palmet viz *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) například iniciála F – r[at]re[s] na fol. 97r [II.55] srov. s *Biblií františkánskou* (XII.B.13) iniciálou P – rimv[m] quide[m] sermonem na fol. 359r [I.58].

K příkladům typu z nejbližšího okruhu padovského skriptoria viz *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály U – iri galilei na fol. 70r [V.26], D – eus qvi nos na fol. 125r [V.47], D – eus cuius na fol. 128v [V.53] a A – ssit nobis na fol. 182v [V.74].

V průběhu 13. století se laločnaté palmety stávají pouhým okrajovým doplňkem dekorativního systému viz KUBÍK 2007–2008, 73–74.

⁴⁴⁹ K příkladům typu viz *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciály Q – ui timet deum na fol. 16v [II.9], F – r[at]re[s] na fol. 42v [II.19], F – r[at]re[s] na fol. 49r [II.23], E – xpectatio iustorum na fol. 70r [II.36], D – edit dominus na fol. 88v [II.48] a S – imilitudo vultus na fol. 93v [II.52] srov. s iniciálami *Bible františkánské* (XII.B.13) D – anielem p[ro]phetam na fol. 128r [I.11], O – zias rex na fol. 152v [I.17], Q – uatuor na fol. 165v [I.27], T – radunt hebrei na fol. 168v [I.29], M – arcus euua[n]gelysta na fol. 244r [I.36], P – aulus apostolus na fol. 347v [I.53], P – aulus seruus dei na fol. 349v [I.54] (ve všech výše uvedených příkladech jde o sestavy stylizované palmety a přisazených polopalmet), P – aulus et tymotheus na fol. 336v [I.48], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50] a S – ymon petrus seruus na fol. 390v [I.62].

K příkladům typu z nejbližšího okruhu padovského skriptoria viz *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) například iniciály C – redidi propter na fol. 118v a C – onfitebor

ornamentu byly hojně rozšířeny v Itálii již v první polovině 13. století, ale patřily k běžným motivům časově předešlé i soudobé byzantské knižní malby.⁴⁵⁰

K hojněji rozšířeným druhům akantu patří *laločnaté polopalmy*. Kromě základní formy bez dessinové prokresby a její varianty s dessinovou prokresbou naznačující nervaturu listu se vyskytují laločnaté polopalmy s dessinovou prokresbou zdůrazňující okraj listu, případně kombinace obého.⁴⁵¹ Laločnaté polopalmy v základní formě obalují těla iniciál.⁴⁵² Nejčastěji se vyskytují *zkrácené laločnaté polopalmy*, jejichž četné varianty tvarově připomínají zavíjené listy.⁴⁵³ Zkrácené akantové listovní je ve sledovaném rukopise užívané zejména ve formě *šroubovitě přetáčených zkrácených polopalmet*,⁴⁵⁴ méně často se zkrácené polopalmy vyskytují *v kombinaci šroubovitého přetáčení a spirálovitého stáčení*.⁴⁵⁵ V této podobě se uplatňují jako součást výzdoby vnitřních polí, ať již květinových srostlic, nebo spirálovitě stáčených stvolů i výhonků,⁴⁵⁶ případně jsou součástí těla iniciály, kdy tvar písmene přechází ve výhonek se zkráceným laločnatým polopalmetovým listem,⁴⁵⁷ nebo vyrůstají z trubicovitých útvarů či kolének a prstenců, jež tvoří nebo dotvářejí těla iniciál.⁴⁵⁸

---

tibi domine na fol. 135r; *První svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) iniciála E – t factum est na fol. 122r [IV.4]; *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) iniciála T – andem finito na fol. 1v [IV.12], torzo iniciály na fol. 28v [IV.14]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála C – hromatio na fol. 206v [IV.21]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály P – aulus seruus na fol. 83r [IV.37] a P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 211r [IV.45]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály E – tenim na fol. 17r [V.15], D – eus qvi nos na fol. 125r [V.47], U – [ere] D – [ignum] na fol. 126r [V.49], E – cclesiam na fol. 128r [V.52], D – eus qui na fol. 130v [V.55], O – m[ni]p[oten]s na fol. 137r [V.56], O – m[ni]p[oten]s na fol. 141r [V.60], D – [eu]s a qvo na fol. 162v [V.67], C – oncede na fol. 178v [V.72], O – m[ni]p[oten]s na fol. 184v [V.75] a D – a nobis na fol. 197r [V.81]; *Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) iniciála B na fol. 6r [VI.1].

⁴⁵⁰ Viz KUBÍK 2008, 65, 125.

⁴⁵¹ Viz KUBÍK 2008, Tab. V. 4)1.b.1, V. 4)1.b.2.

⁴⁵² Viz KUBÍK 2008, Tab. V. 4)1.a.2.

⁴⁵³ Viz KUBÍK 2008, Tab. V. 4)1.d..

⁴⁵⁴ Viz KUBÍK 2008, Tab. V. 4)1.e.

⁴⁵⁵ Viz KUBÍK 2008, Tab. V. 4)1.d.3, V. 4)1.d.4, V. 4)1.d.5.

⁴⁵⁶ Viz například iniciály U – isio abdie na fol. 158r [I.20], O – nus uerbi d[omi]ni na fol. 179r [I.33], L – iber generationis na fol. 220r [I.35], M – arcus euua[n]gelysta na fol. 244r [I.36], P – aulus uocat[us] na fol. 314r [I.44], P – aulus apostol[us] na fol. 323v [I.45], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50], P – aulus apostolus na fol. 347v [I.53] a N – On ita est ordo na fol. 384v [I.59].

⁴⁵⁷ Viz například iniciály P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus apostol[us] na fol. 339v [I.49], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50] a P – Etrus apostolus na fol. 387v [I.61].

⁴⁵⁸ K příkladům viz iniciály U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], U – isio abdie na fol. 158r [I.20] a P – aulus seruus dei na fol. 349v [I.54].

Zkrácené akantové listoví patří již od románské doby k velmi rozšířeným motivům.⁴⁵⁹ Postupně během 13. století jeho výskyt klesá.⁴⁶⁰ Určitou výjimkou z tohoto pravidla by mohla být výrazná obliba přetáčených zkrácených polopalmet v Levantě a přetrvávající zájem o celou škálu výrazně laločnatých variant těchto motivů v Benátkách.⁴⁶¹ Zkrácené laločnaté polopalmetry jsou charakteristické i pro da Gaibanovskou dílnu a její okruh, nejčastěji ve šroubovitě přetáčené podobě v kombinaci se spirálovitým stáčením.⁴⁶² Právě v této formě se uvedená ornamentika vyskytuje výrazněji v druhé polovině 13. století.⁴⁶³

Lokálně se laločnaté polopalmetry objevují ve výzdobě *Františkánské bible* (XII.B.13), a to ve funkci listoví obalujícího těla iniciál.⁴⁶⁴

Méně častou formou ornamentiky jsou *kadeřavé akantové listy*.⁴⁶⁵ Jejich základem jsou *laločnaté druhy listů*,⁴⁶⁶ které přejímají podobu *pravidelných palmet* a *polopalmetových listů*. Pravidelné kadeřavé palmety jsou ve *Františkánské bibli*

---

⁴⁵⁹ Viz KUBÍK 2007–2008, 74.

⁴⁶⁰ Viz KUBÍK 2008, 126, 205.

⁴⁶¹ Viz KUBÍK 2008, 126.

⁴⁶² K uvedenému typu viz *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) například iniciály F – r[atre]s na fol. 42v [II.19], P – rimu[m] quidem na fol. 52r [II.26], I – n diebus na fol. 55r [II.27] a F – r[atre]s na fol. 80r [II.41].
K rukopisům z okruhu padovské dílny viz *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) iniciála B – eatu uir na fol. 23v [III.3]; *První svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) torzo iniciály na fol. 1v [IV.1]; *První svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 37) torzo iniciály F – rater ambrosi[us] na fol. 1v [IV.7], iniciály D – esiderii mei na fol. 5v [IV.8] a L – ocutusq[ue] est na fol. 186r [IV.10]; *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) iniciála S – i lxx int[er]p[re]tum na fol. 163v [IV.18]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciály U – irum difficilius na fol. 177r [IV.19], C – hromatio na fol. 206v [IV.21] a L – ibrum na fol. 224v [IV.22]; *Šestý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 74) iniciála L – ucas syrus na fol. 89r [IV.26]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciála P – aulus ap[osto]l[us] na fol. 218v [IV.46]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály KL na fol. 2r [V.2], 3v [V.5], 4r [V.6], 6r [V.10], U – iri galilei na fol. 70r [V.26], N – at[us] na fol. 104r [V.42], P – er om[n]ia s[ae]c[ul]a na fol. 115v [V.43], TE igitur na fol. 119r [V.46] a D – [eu]s qvi na fol. 189v [V.77].

⁴⁶³ K uvedené variantě kombinující šroubovitě přetáčení a spirálovité stáčení viz KUBÍK 2007–2008, 75–76; KUBÍK 2008, 205.

⁴⁶⁴ Viz například iniciály D – anielem p[ro]phetam na fol. 128r [I.11], U – erbum domini na fol. 145r [I.14], S – anctus ioel na fol. 150r [I.15], O – zias rex na fol. 152v [I.17], S – ermo dei na fol. 160v [I.24], V – erbum d[omi]ni na fol. 160v [I.24], Q – uatuor p[ro]p[het]e na fol. 165v [I.27], O – nus quod uidit na fol. 167r [I.28], T – radunt hebrei na fol. 168v [I.29], M – arcus euua[n]gelysta na fol. 244r [I.36], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50], P – aulus apostolus na fol. 347v [I.53], P – aulus seruus dei na fol. 349v [I.54], P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55] a O – mnes qui na fol. 396r [I.67].

⁴⁶⁵ Viz KUBÍK 2007–2008, Tab. I. 2); KUBÍK 2008, Tab. V. 4)2.a.

⁴⁶⁶ Viz KUBÍK 2007–2008, Tab. I. 2)a); KUBÍK 2008, Tab. V. 4)2.a.1.

(XII.B.13) využívány zejména v květinových srostlicích,⁴⁶⁷ polopalmetové listy v kombinaci s tělem iniciály, kdy ukončují cíp, případně výhonek, v nějž přechází dřík.⁴⁶⁸

Kadeřavé typy akantů se v druhé polovině 13. století těší – zejména v Itálii – mimořádné oblibě. Vyskytují se ve velké škále variant ve všech italských dílnách.⁴⁶⁹ Jen výjimečně je využívalo také skriptorium Giovanniho da Gaibana, respektive jeho nejbližší dílenský okruh.⁴⁷⁰

Ojedinele se ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) vyskytují **zaostřené kadeřavé akanty**.⁴⁷¹ V několika málo případech jsou zastoupeny *zaostřené kadeřavé palmety v symetrické i asymetrické variantě*,⁴⁷² které ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) nejčastěji obalují dřík iniciál.⁴⁷³ Obecně lze ale říci, že zaostřené kadeřavé akanty nepatří ve sledovaném rukopise i v okruhu padovské da Gaibanovské dílny k příliš užívanému druhu ornamentiky.⁴⁷⁴

Výjimečně je ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) zastoupeno *listoví kombinující zaostřené kadeřavé a laločnaté formy, současně se zavíjeným výhonkem*.⁴⁷⁵

K nejrozšířenějším druhům ornamentiky naopak patří **drobné listoví v zavíjené nebo zavinuté formě, ovíjející či obalující, případně vázané na stvolý**.⁴⁷⁶ Základem

---

⁴⁶⁷ Viz například Q – vonia[m] quidem na fol. 259v [I.39].

⁴⁶⁸ Viz iniciály I – HEREMias p[ro]ph[et]a na fol. 41r [I.5] a Q – vonia[m] quidem na fol. 259v [I.39].

⁴⁶⁹ Viz KUBÍK 2008, 205–206. Od 60. let 13. století je tato ornamentika mimořádně oblíbená v toskánských a umbrijských dílnách. Viz KUBÍK 2007–2008, 78–79; KUBÍK 2008, 205–206.

⁴⁷⁰ Například *Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) iniciála D na fol. 134r [VI.4].

⁴⁷¹ Viz KUBÍK 2007–2008, Tab. I. 2)c); KUBÍK 2008, Tab. V. 4)2.b.

⁴⁷² K uvedenému typu zaostřených kadeřavých akantů viz KUBÍK 2007–2008, Tab. I. 2)c)1. a I. 2)c)3.

⁴⁷³ Viz například iniciály E – t factum est in. Xxx anno na fol. 90r [I.10], M – arcus euua[n]gelysta na fol. 244r [I.36] a P – aulus uinctus ih[hes]u na fol. 350v [I.55].

⁴⁷⁴ Zaostřené kadeřavé polopalmetry patří obecně ke kvantitativně okrajové formě ornamentiky. Viz KUBÍK 2007–2008, 81.

⁴⁷⁵ Viz iniciála Q – uatuor p[ro]ph[et]e na fol. 165v [I.27].

Kadeřavé akanty a akanty kombinující zaostřené a laločnaté formy nepatří v druhé polovině 13. století k nejpočetnějším druhům listoví, a lze je tak považovat spíše za okrajový prostředek výzdoby. Viz KUBÍK 2008, 206.

⁴⁷⁶ Jde o nejrozšířenější druh ornamentiky nejen ve *Františkánské bibli* (XII.B.13), ale obecně v české knižní malbě 13. století. Jako příklad lze uvést výzdobu rukopisů *Mater verborum* (Praha, KNM, X.A.11) a *Antifonáře sedleckého* (Praha, NK ČR, XIII.A.6). Hojně se vyskytuje též v italské knižní malbě 13. století, kde patří k velmi četným motivům v benátské Protogaibanovské dílně, v Perugii a dále například v Piacenze. V druhé polovině 13. století jich hojně využívala i sledovaná da Gaibanovská dílna. K četnosti tohoto typu ornamentiky v Itálii viz KUBÍK 2008, 129–131, 208.

ornamentiky tohoto druhu jsou drobné bobulovité lístky,⁴⁷⁷ nejčastěji ve formě zavíjených listů⁴⁷⁸ a ve sledované době jen velmi málo ve formě zavinutých listů.⁴⁷⁹ Na jejich povrchu se zcela běžně uplatňuje *dessinová prokresba* vyznačující nervaturu listů. Listoví tohoto druhu je i ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) vázáno také na výzdobu stvolů, a to v pozici ovíjející nebo obalující stvol, kdy jsou obě formy kombinovány a doplněny *přetočeným výběhem vrcholícím do zavíjeného lístku*,⁴⁸⁰ ať již jde o laločnatou polopalmetu, nejčastěji zkrácenou vyrůstající z kolénka⁴⁸¹ či ze stvolu⁴⁸² nebo přisazenou k dřívku, jež obaluje.⁴⁸³ Zkrácené laločnaté polopalmetry dále vyrůstají z trubicovitého útvaru, jenž tvoří tělo iniciály.⁴⁸⁴ Případně jde o lancetovou polopalmetu vyrůstající ze stvolu⁴⁸⁵ či kolénka.⁴⁸⁶

Méně často jsou v repertoáru *Františkánské bible* (XII.B.13) zastoupeny *zavinuté listy*.⁴⁸⁷ Jde zejména o pohledově natáčené a k vlastnímu stvolu zavinuté lístky,⁴⁸⁸ které zakončují výběhy těl iniciál,⁴⁸⁹ případně bývají součástí ornamentální výzdoby vnitřních a vnějších polí.⁴⁹⁰

Ovíjející a obalující listoví a s ním spojené motivy vázané na výzdobu stvolů jsou dědictvím geometrického stylu, které je v průběhu první poloviny 13. století dále

⁴⁷⁷ Viz KUBÍK 2008, Tab. V. 5)1.

⁴⁷⁸ Viz KUBÍK 2008, Tab. V. 5)1.a.

⁴⁷⁹ Viz KUBÍK 2008, Tab. V. 5)1.b.

⁴⁸⁰ Viz KUBÍK 2008, Tab. V. 5)1.e.1.

⁴⁸¹ Například iniciála P – etrus apostolus na fol. 387v [I.61].

⁴⁸² Například iniciály P – aul[us] et syluan[us] na fol. 343v [I.51] a L – ucas natione na fol. 358v [I.57].

⁴⁸³ Iniciála P – aulus et tymotheus na fol. 336v [I.48].

⁴⁸⁴ Iniciála P – etrus apostolus na fol. 387v [I.61].

⁴⁸⁵ Například iniciály S – enior electe domine na fol. 394v [I.64] a L – ucas natione na fol. 358v [I.57].

⁴⁸⁶ Například iniciály Q – vom[odo] sedet sola na fol. 81v [I.8], D – anielem p[ro]phetam na fol. 128r [I.11], A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [I.12], I – n principio erat na fol. 285r [I.42], L – ucas syrus na fol. 259r [I.38], P – aulus apostol[us] na fol. 323v [I.45], P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55] a A – pochalipsis ih[es]u na fol. 397r [I.68].

⁴⁸⁷ Viz KUBÍK 2008, Tab. V. 5)1.b.

⁴⁸⁸ Viz KUBÍK 2008, Tab. V. 5)1.b.

⁴⁸⁹ Například iniciály U – erba amos na fol. 153v [I.18], U – isio abdie na fol. 158r [I.20], N – aum p[ro]ph[et]am na fol. 163v [I.25], U – erbum domini na fol. 169r [I.30] R – Omani sunt na fol. 304v [I.43], P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55] a N – On ita est ordo na fol. 384v [I.59].

⁴⁹⁰ Například iniciály P – aul[us] et syluan[us] na fol. 343v [I.51], S – enior electe domine na fol. 394v [I.64] a S – enior Gayo karissimo na fol. 395r [I.65].

transformováno do podoby pohybově a prostorově rafinovaných skladeb.⁴⁹¹ Zavíjené listy jsou ve svých základních formách obecně rozšířeným druhem ornamentiky.⁴⁹²

Vedle zavínutých listů je ovšem nutné odlišit i jejich *zavíjené varianty*.⁴⁹³ „Častá sestava zavíjených listů, jakoby stažených ke stvolu, z něž vyrůstají, patří k velmi hojným motivům benátské Protogaibanovské dílny a v tomto smyslu může být považována za jeden z místně charakteristických motivů.“⁴⁹⁴ „V rámci zavíjených lístků představuje polopalmetová základní varianta zavíjeného listu zcela zobecněný motiv, který se stal naprosto obvyklým nejpozději od 11. století a jeho výskyt lze doložit až do konce středověku.“⁴⁹⁵ Pouze varianta listu zavíjeného k vlastnímu stvolu představuje typicky románský a pozdně románský motiv.⁴⁹⁶ Četné formy zavíjených lístků užívalo skriptorium Giovanniho da Gaibana a jeho nejbližší dílenský okruh.

K nejrozšířenějším druhům rostlinné ornamentiky *Františkánské bible* (XII.B.13) patří právě výše zmíněné *zavíjené listy*,⁴⁹⁷ jimiž například vrcholí i lancetové

---

⁴⁹¹ KUBÍK 2008, 129.

⁴⁹² KUBÍK 2007–2008, 89; KUBÍK 2008, 129, 208.

⁴⁹³ Viz KUBÍK 2008, Tab. IV. 4)1.a.4

⁴⁹⁴ KUBÍK 2008, 129, Tab. IV. 4)1.a.4. K příkladům viz *Antifonář ze soukromé sbírky* (MARCON 1995, kat. 14) 1235–1250, iniciála A – ngelus domini na fol. 3r [XIII.1]. Více k uvedené sestavě viz MARCON 1995, 112–113, obr. XI.

⁴⁹⁵ KUBÍK 2007–2008, 89.

⁴⁹⁶ KUBÍK 2007–2008, 89.

⁴⁹⁷ K uvedenému typu viz *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciály K – [arissi]me na fol. 4r [II.3], H – ec dicit na fol. 5r [II.4], K – [arissi]me na fol. 6v [II.5], F – r[atre]s na fol. 17v [II.10], R – esonetintonet na fol. 20r [II.12], I – n diebus na fol. 38v [II.16], F – ratres na fol. 41r [II.18], F – r[atre]s na fol. 42v [II.19], F – r[atre]s na fol. 47r [II.21], I – n dieb[us] na fol. 49v [II.24], P – rimu[m] quidem na fol. 52r [II.26], I – n diebus na fol. 55r [II.27], I – n diebus na fol. 58r [II.29], H – ec dicit na fol. 60r [II.30], I – n dieb[us] na fol. 61v [II.31], E – xpectatio iustorum na fol. 70r [II.36], I – n diebus na fol. 72r [II.37], F – r[atre]s na fol. 77r [II.39], F – r[atre]s na fol. 80r [II.41], R – eddet d[eu]s na fol. 81r [II.42], I – ustum deduxit na fol. 83r [II.44], B – eatus homo na fol. 84v [II.45], F – r[atre]s na fol. 91r [II.50], F – r[atre]s na fol. 94r [II.53] a F – r[atre]s na fol. 97r [II.55].

Z rukopisů nejbližšího okruhu padovského skriptoria viz *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) iniciály KL na fol. 2v, 3v, 4v, 5v, 6v, 10v, 11v, D – omine quid na fol. 25r, D – omine ne infuore na fol. 26r, D – omine deus meus na fol. 26v, D – ixit insipiens na fol. 30r, D – eus deus meus na fol. 35v, D – omni est terra na fol. 37r, D – ominu[s] illuminatio na fol. 40r [III.5], E – xaltabo te domine na fol. 41v, D – omine ne infuore na fol. 47v, D – ixi custodiam na fol. 51r [III.8], Q – vem ad modum na fol. 53r, D – eus auribus na fol. 54r, O – mnes gentes na fol. 56r, M – agnus dominus na fol. 56v, A – vdite hec omnes na fol. 57r, Q – uid gloriaris na fol. 62r [III.12], D – ixit insipiens na fol. 64r [III.14], M – iserere mei deus na fol. 65v, D – eus repilisti nos na fol. 67v, E – xaudi d[eu]s na fol. 68r, U – oce mea na fol. 80v, E – xvltate deo na fol. 88r [III.23], L – audate pueri na fol. 117r, L – audate dominum na fol. 118v, P – rincipes p[er]secuti na fol. 124v, E – ripe me domine na fol. 130v, L – auda ierusalem na fol. 134r, L – audate d[omi]n[u]m na fol. 135r a C – onfitebor tibi domine na fol. 135r; *První svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) torzo iniciály F – rater ambrosius na fol. 1v [IV.1], iniciála T – andem finito na fol. 6r [IV.2]; *Druhý svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 14) iniciála D – iligite i[us]sticiam na fol. 72r [IV.6]; *První svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 37) iniciála L – iber iste na fol. 245r [IV.11]; *Druhý svazek*

listy obalující polopalmety s přetočeným výběhem.⁴⁹⁸ Tato varianta se objevuje v závěru 50. let 13. století právě v padovském skriptoriu,⁴⁹⁹ včetně jeho nejbližšího okruhu.⁵⁰⁰ Lancetové polopalmety obalující a ovíjející přetočeným výběhem do zavíjeného výhonku stvolu, žerdi či těla iniciál se vyskytují již v závěru 50. let 13. století,⁵⁰¹ a to souběžně v okruhu dílen spojených se vznikem prvního boloňského stylu i v padovské škole Giovanniho da Gaibana.⁵⁰² Ještě častější jsou ovšem sestavy

---

Sedmisvazková Bible (Leipzig, UB, Ms 42) iniciály E – t factum est na fol. 2v [IV.13], torzo iniciály na fol. 28v [IV.14] a U – iginti [et] duas na fol. 54r [IV.16], F – actum est na fol. 82v [IV.17], S – i lxx int[er]p[re]tum na fol. 163v [IV.18]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciály U – irum difficilium na fol. 177r [IV.19], C – hromatio na fol. 206v [IV.21], L – ibrum na fol. 224v [IV.22], I – n dieb[us] na fol. 224v [IV.22] a D – omino excellentissimo na fol. 232v [IV.23]; *Šestý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 74) iniciála L – ucas syrus na fol. 89r [IV.26]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály P – aulus seruus na fol. 83r [IV.37], P – aulus na fol. 149r [IV.40], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 149r [IV.40], P – aulus [et] thymoteus na fol. 190r [IV.41], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 197r [IV.42], P – aulus [et] siluanus na fol. 203r [IV.43], P – aulus [et] siluan[us] na fol. 208r [IV.44] a P – aul[us] seruus na fol. 223r [IV.47]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) například iniciály KL na fol. 2r – 5r [V.2, V.3, V.5, V.6, V.7, V.8], A – d te levavi na fol. 9r [V.13], P – ver nat[us] e[st] na fol. 16v [V.14], E – tenim na fol. 17r [V.15], I – n medio na fol. 18v [V.16], S – uscepimus deus na fol. 25r [V.19], D – omine ne lo[n]ge na fol. 53r [V.21], R – esurrexi na fol. 60v [V.22], U – iri galilei na fol. 70r [V.26], S – piritus dominire na fol. 71r [V.27], N – unc scio na fol. 77r [V.29], U – vltvm tvum na fol. 81v [V.31], G – avdeamvs omnes na fol. 83r [V.32], B – enedicite domino na fol. 84r [V.33], G – avdeamvs na fol. 85v [V.35], S – acerdotes na fol. 86r [V.36], M – ichi avte[m] na fol. 87r [V.37a], B – enedicta sit na fol. 88r [V.38], D – omine na fol. 88v [V.39], G – loria in excelsis na fol. 102r [V.40], N – at[us] na fol. 104r [V.42], P – er om[n]ia s[ae]c[ul]a na fol. 115v [V.43], U – [ere] D – [ignum] na fol. 116r [V.44], U – [ere] D – [ignum] na fol. 126r [V.49], C – oncede na fol. 127r [V.50], D – a nobis na fol. 127v [V.51], E – cclesiam na fol. 128r [V.52], D – eus cuius na fol. 128v [V.53], D – eus qui na fol. 130v [V.55], D – eus qui na fol. 140r [V.58], P – reces p[ro]p[ri]i na fol. 142v [V.62], D – [eu]s qvi na fol. 145r [V.63], C – oncede na fol. 154r [V.64], Q – [uaesumu]s om[n]ip[oten]s na fol. 157v [V.65], D – eus qui na fol. 174r [V.70], D – evs qvi na fol. 188r [V.76], D – eus qui na fol. 198v [V.82], F – amvlorv[m] tvorv[m] na fol. 199r [V.83], F – amvlis tvis na fol. 202v [V.85], D – evs qvi na fol. 203v [V.86], B – eati na fol. 205v [V.87], D – evs qvi na fol. 207r [V.88] a O – mnipote[n]s na fol. 210v [V.90]; *Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) iniciály B na fol. 6r [VI.1] a D na fol. 22r [VI.2].

⁴⁹⁸ KUBÍK 2008, Tab. V. 5)2.b.1, V. 5)2.b.2.

⁴⁹⁹ K uvedenému typu viz *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciály F – r[atre]s na fol. 8v [II.7], I – n diebus na fol. 38v [II.16], F – r[atre]s na fol. 49r [II.23], I – n diebus na fol. 55r [II.27], I – n diebus na fol. 58r [II.29], I – n dieb[us] na fol. 61v [II.31] a F – r[atre]s na fol. 80r [II.41].

⁵⁰⁰ K okruhu padovského skriptoria viz *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) například iniciála A – udite celique na fol. 138r; *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) iniciála F – actum est na fol. 82v [IV.17]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála L – ibrum na fol. 224v [IV.22]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály P – etrus apo[s]tolus na fol. 44v [IV.31] a P – aulus ui[n]ctus na fol. 225r [IV.48]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály I – ntrodvxit vos na fol. 61r [V.23], TE igitur na fol. 119r [V.46], D – [eu]s om[n]ip[oten]s na fol. 157v [V.65], F – amvlorv[m] tvorv[m] na fol. 199r [V.83] a F – amvlis tvis na fol. 202v [V.85]; *Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) iniciála B na fol. 6r [VI.1].

⁵⁰¹ KUBÍK 2008, 209, Tab. V. 5)2.b.1, V. 5)2.b.2.

⁵⁰² KUBÍK 2008, 209.

obalující žerdi nebo dříky iniciál laločnatými polopalmetami a ovíjející je přetočenými výběhy završenými zavíjeným výhonkem,⁵⁰³ které se vyskytují od 60. let 13. století v boloňských rukopisech, zastoupeny jsou však i v okruhu sledovaného padovského skriptoria Giovanniho da Gaibana.⁵⁰⁴

Vznik sestav kombinujících obalování a ovíjení s největší pravděpodobností spadá právě do konce 50. let 13. století, do okruhu dílen spojených se vznikem prvního boloňského stylu.⁵⁰⁵ Předstupně tohoto motivu jsou ale mnohem starší. Již v pozdně románském repertoáru první poloviny 13. století se objevovaly prostorově pokročilé motivy obalující stvolý zavíjenými výhonky s přetočenými výběhy, které zdůrazňovaly skladebnou logiku obalující pozice listu.⁵⁰⁶ Druhým zdrojem by mohly být ovíjející výhonky pozdně románských stvolů a jejich rafinované variace užívající motiv volného výběhu přetočeného do zavinutého lístku.⁵⁰⁷ V 50. letech 13. století se objevují obalující polopalmety se zdůrazněným přetočeným výběhem stupňujícím prostorovost obalující pozice v padovské dílně Giovanniho da Gaibana i v okruhu popádských a toskánsko-umbrijských dílen podílejících se na vzniku prvního boloňského stylu.⁵⁰⁸ Na konci 50. let nebo na přelomu 50. a 60. let 13. století byla dovršena typologická skladba tohoto ornamentu do plně vyvrálé podoby kombinující obalování a ovíjení, a to ve dvojí variantní podobě; jednak v sestavě zavíjených výhonků,⁵⁰⁹ jak dokládají příklady z popádského okruhu dílen spojených se vznikem prvního stylu, jednak ve formě lancetových polopalmet,⁵¹⁰ které se na přelomu 50. a 60. let 13. století opět vyskytují jak v Boloni, tak v dílně Giovanniho da Gaibana.⁵¹¹ Od 60. let 13. století nastává rozkvět tohoto druhu ornamentiky, která se šíří zejména prostřednictvím rukopisů

---

⁵⁰³ KUBÍK 2008, 209, Tab. V. 5)2.a.5, V. 5)2.a.6, V. 5)2.a.7.

⁵⁰⁴ Viz KUBÍK 2008, 209. K uvedenému typu ornamentiky například *První svazek Bible z Alzelli* (Leipzig, UB, Ms 13) torzo iniciály F – rater ambrosius na fol. 1v [IV.1]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciála P – aulus ap[osto][u]s na fol. 218v [IV.46]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály P – ver nat[us] e[st] na fol. 16v [V.14], U – iri galilei na fol. 70r [V.26], G – rates nvnc na fol. 103r [V.41], P – reces popvli na fol. 138v [V.57] a F – amvlorv[m] tvorv[m] na fol. 199r [V.83].

⁵⁰⁵ Viz KUBÍK 2008, 209.

⁵⁰⁶ Viz KUBÍK 2008, 209, Tab. III.5)1.d.2, IV. 5)1.d.4.

⁵⁰⁷ Viz KUBÍK 2008, 209, Tab. III. 5)1.c.1, III. 5)1.c.2, III. 5)1.c.3, IV. 5)1.c.1.

⁵⁰⁸ Viz KUBÍK 2008, 209–210, Tab. V. 5)2.a.2, V. 5)2.a.3.

⁵⁰⁹ Viz KUBÍK 2008, 210, Tab. V. 5)1.a.1.

⁵¹⁰ Viz KUBÍK 2008, 210, Tab. V. 5)2.b.1, V. 5)2.b.2.

⁵¹¹ Viz KUBÍK 2008, 210.

boloňského původu po celé Itálii.⁵¹² Od 70. let 13. století se tyto formy postupně prosadily po celé Itálii.⁵¹³

Do běžně užívaného tvarosloví *Františkánské bible* (XII.B.13) dále patří *vidlicovité motivy spojené s obalujícími listy*.⁵¹⁴ Zavíjené výhonky jsou ve výzdobě *Františkánské bible* (XII.B.13) doplněny o *přetáčené výběhy expandující do okolního prostoru*.⁵¹⁵ Výjimečně se ve sledovaném rukopise vyskytují i *větvené stvoły, které se vzájemně ovíjejí svými výhonky*.⁵¹⁶ Tuto formu ovíjení využívali také iluminátoři z nejbližšího okruhu padovského skriptoria Giovanniho da Gaibana.⁵¹⁷

Jiným druhem ornamentiky typickým pro italské knižní malířství 13. století jsou *srdčité lístky*, které se ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) vyskytují v *základní variantě* jako nedílná komponenta květinových srostlic.⁵¹⁸ Srdčité lístky jsou odvozeny z byzantských vzorů, ale již během 11. a 12. století se staly součástí románského

---

⁵¹² KUBÍK 2008, 210.

⁵¹³ Viz KUBÍK 2008, 204.

⁵¹⁴ Viz například iniciály N – on idem ordo na fol. 144v [I.13], U – erbum domini na fol. 150v [I.16], O – zias rex na fol. 152v [I.17], O – nus uerbi d[omi]ni na fol. 179r [I.33], M – atheus ex iudea na fol. 219v [I.34], P – aulus apostol[us] na fol. 339r [I.49], L – ucas natione na fol. 358v [I.57] a Q – vod fuit ab i[n]itio na fol. 392r [I.63].

⁵¹⁵ Například iniciály U – erba iheremie filii na fol. 41v [I.6], U – erbum domini na fol. 145r [I.14], I – acob patriarcha na fol. 157v [I.19], U – isio abdie na fol. 158r [I.20], I – n pricipio erat na fol. 285r [I.42], L – ucas syrus na fol. 259r [I.38], P – aulus seruus na fol. 304v [I.43], P – aulus uocat[us] apostolus na fol. 314r [I.44] a P – Etrus apostolus na fol. 387v [I.61].
K uvedenému typu v nejbližším okruhu padovského skriptoria Giovanniho da Gaibana viz *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) například iniciály D – ominu[s] illuminatio na fol. 40r [III.5], B – eatu qui na fol. 52v, E – xvlrate deo na fol. 88r [III.23], Q – ui confidunt na fol. 126r, D – omine no[n] est na fol. 127r, L – auda ierusalem na fol. 134r, výzdoba bordury na fol. 134v a L – audate d[omi]n[u]m na fol. 135r; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály I – n medio na fol. 18v [V.16], D – omine ne lo[n]ge na fol. 53r [V.21], D – e uentre matris na fol. 75v [V.28], D – eus cuius na fol. 128v [V.53], P – reces p[o]p[u]li na fol. 142v [V.62], D – [eu]s qvi na fol. 145r [V.63], Q – [uaesumu]s om[ni]p[oten]s na fol. 157v [V.65] a F – amvlis tvis na fol. 202v [V.85].

⁵¹⁶ Viz například iniciály M – atheus ex iudea na fol. 219v [I.34] a S – enior electe domine na fol. 394v [I.64].

⁵¹⁷ Viz například *První svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 37) iniciála L – iber iste na fol. 245r [IV.11]; *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) iniciála U – iginti [et] duas na fol. 54r [IV.16]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála U – irum difficilius na fol. 177r [IV.19]; *Šestý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 74) iniciála L – ucas syrus na fol. 89r [IV.26] *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály D – omine na fol. 88v [V.39], G – loria in excelsis na fol. 102r [V.40], N – at[us] na fol. 104r [V.42], TE – igitur na fol. 119r [V.46], C – oncede na fol. 127r [V.50] a D – evs qvi na fol. 207r [V.88]; *Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) například iniciála D na fol. 22r [VI.2].

⁵¹⁸ Viz například iniciály M – arcus euua[n]gelysta na fol. 244r [I.36], Q – vonia[m] quidem na fol. 259v [I.39], P – aulus apostolus na fol. 330r [I.46], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50] a P – aulus apostolus na fol. 347v [I.53].

tvárosloví.⁵¹⁹ Základní varianty tohoto druhu ornamentů představují v první polovině 13. století internacionalizované tvárosloví, jehož užívání v Itálii a Zámorí kontinuálně pokračuje z předešlé doby.⁵²⁰ Po polovině 13. století se však srdčité lístky, zejména v Itálii, již téměř neobjevují.⁵²¹ Výjimečně je ale užívalo právě padovské skriptorium Giovanniho da Gaibana.⁵²²

Repertoár sledované ornamentiky rozšiřují *prstence*, které patří k všeobecně užívanému tvárosloví.⁵²³ Prstence se i ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) uplatňují ve formě *lineární*, v podobě *kombinující malované i kreslené tvárosloví*. Převažují především prstence *v šířce těla iniciály*.⁵²⁴ Místy se vyskytují prstence *cibulovité* nebo *bobulovité*.⁵²⁵ K častěji používanému ornamentu této kategorie patří též *kolénka*,⁵²⁶ ať již *jednodílná*⁵²⁷ nebo *trojdílná*,⁵²⁸ která ve sledované době byla nejběžnějším typem kolének, zejména ve variantě *kombinující středovou bobuli a boční lastury*.⁵²⁹

---

⁵¹⁹ Viz KUBÍK 2008, 131.

⁵²⁰ Viz KUBÍK 2008, 211.

⁵²¹ Viz KUBÍK 2008, 212.

⁵²² Viz například *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciála H – ec dicit na fol. 3r [II.2]; *První svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 37) iniciála C – vm omnes na fol. 7v [IV.9].

⁵²³ Viz KUBÍK 2008, 214, Tab. V. 7)3.

⁵²⁴ Viz například iniciály S – anctus ioel na fol. 150r [I.15], T – emporib[us] ioathe na fol. 160r [I.23], S – ermo dei na fol. 160v [I.24], O – nus quod uidit na fol. 167r [I.28], D – eus p[er] moysen na fol. 179r [I.33], P – aul[us] et syluan[us] na fol. 343v [I.51], P – aulus seruus dei na fol. 349v [I.54], P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55], S – ymon petrus seruus na fol. 390v [I.62], Q – vod fuit ab i[n]itio na fol. 392r [I.63], S – enior electe domine na fol. 394v [I.64] a O – mnes qui na fol. 396r [I.67].

⁵²⁵ Viz KUBÍK 2008, 214, Tab. V. 7)3.d., V. 7)3.d.2, V. 7)3.c.

⁵²⁶ Viz KUBÍK 2008, 214, Tab. V. 7)4.

⁵²⁷ K příkladům viz iniciály U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], U – erbum domini na fol. 145r [I.14], U – erbum domini na fol. 150v [I.16], U – erba amos na fol. 153v [I.18], I – acob patriarcha na fol. 157v [I.19], U – isio abdie na fol. 158r [I.20], D – eus p[er] moysen na fol. 179r [I.33], M – atheus cum primo na fol. 219v [I.34], L – iber generationis na fol. 220r [I.35], L – ucas syrus na fol. 259r [I.38] a P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 345r [I.52].

⁵²⁸ Viz například iniciály U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], Q – vom[odo] sedet sola na fol. 81v [I.8], E – t factum est in. xxx anno na fol. 90r [I.10], D – anielem p[ro]phetam na fol. 128r [I.11], A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [I.12], U – erbum domini na fol. 145r [I.14], U – erbum domini na fol. 150v [I.16], I – acob patriarcha na fol. 157v [I.19], U – isio abdie na fol. 158r [I.20], E – t factum e[st] na fol. 159r [I.22], M – atheus ex iudea na fol. 219v [I.34], I – n pricipio erat na fol. 285r [I.42], Q – vonia[m] quidem na fol. 259v [I.39], F – vit i[n] dieb[us] na fol. 260r [I.40], P – aulus seruus na fol. 304v [I.43], P – aulus apostol[us] na fol. 323v [I.45], P – aulus apostolus na fol. 330r [I.46], P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus apostol[us] na fol. 339r [I.49], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50], P – aul[us] et syluan[us] na fol. 343v [I.51], P – aulus apostolus na fol. 347v [I.53], P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55], P – Etrus apostolus na fol. 387v [I.61], Q – vod fuit ab i[n]itio na fol. 392r [I.63] a A – pochalipsis ih[es]u na fol. 397r [I.68].

⁵²⁹ Viz KUBÍK 2008, 214, Tab. V. 7)4.c.3.

Jedním ze základních prvků pro konstrukci kolének jsou zmíněné *lastury*.⁵³⁰ Kromě *základních typů*, respektive jejich *variant s dessinovou prokresbou*, se ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) vzácněji vyskytují *lastury s protaženým rubem*.⁵³¹

Prstence i kolénka se i ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) vyskytují zejména tam, kde se od těla iniciály odděluje kauda⁵³² či stvol,⁵³³ který expanduje do vnitřního nebo vnějšího pole, případně se nacházejí v místech, kde se od stvolů oddělují zavíjené výhonky.⁵³⁴ Jindy připoutávají k tělu nebo k rámu vnitřního pole rostlinnou ornamentiku vyplňující vnitřní pole.⁵³⁵ Od prstenců a kolének dále expanduje ornamentika obalující těla iniciál.⁵³⁶ Z kolének vyrůstají též nálevkovité útvary, tvořící tělo iniciály.⁵³⁷ V některých případech kolénka tělo iniciály pouze člení.⁵³⁸ Míra zobecnění prstenců, kolének i lasturovitých motivů sice znesnadňuje jejich využití pro vysledování dílenských vazeb, ale specifické kompozice tohoto druhu lze využít i v tomto smyslu.⁵³⁹

K méně rozšířenému druhu ornamentálního tvarosloví ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) patří *trojlisty*,⁵⁴⁰ které se objevují *v laločnaté podobě*⁵⁴¹ nebo ve formě

---

⁵³⁰ Viz KUBÍK 2008, 214, Tab. V. 7)5.c.

⁵³¹ Detailněji viz kapitola III.4.1.1. Typologie iniciál a základní systém výzdoby rukopisu v širším kontextu da Gaibanovské dílny. Ke sledovanému motivu viz KUBÍK 2008, 214, Tab. V. 7)5.c.2. Například iniciály I – acob patriarcha na fol. 157v [I.19], M – atheus cum primo na fol. 219v [I.34] a L – iber generationis na fol. 220r [I.35].

⁵³² Například iniciály Q – vom[odo] sedet sola na fol. 81v [I.8], D – anielem p[ro]phetam na fol. 128r [I.11], D – eus p[er] moysen na fol. 179r [I.33] a Q – vod fuit ab i[n]itio na fol. 392r [I.63].

⁵³³ K příkladům viz iniciály M – atheus ex iudea na fol. 219v [I.34], P – aulus uocat[us] apostolus na fol. 314r [I.44] a P – aulus apostol[us] na fol. 323v [I.45].

⁵³⁴ Například iniciály U – erbum domini na fol. 145r [I.14], U – erbum domini na fol. 150v [I.16], P – aulus seruus na fol. 304v [I.43], P – aulus apostol[us] na fol. 323v [I.45], P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47] a P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50].

⁵³⁵ Viz například iniciály U – erba amos na fol. 153v [I.18] a O – nus uerbi d[omi]ni na fol. 179r [I.33].

⁵³⁶ Například iniciály A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [I.12], U – isio abdie na fol. 158r [I.20], P – aulus seruus na fol. 304v [I.43], P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus apostol[us] na fol. 339r [I.49], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50] a P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55].

⁵³⁷ Viz iniciály U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], U – erbum domini na fol. 150v [I.16], F – vit i[n] dieb[us] na fol. 260r [I.40] a P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55].

⁵³⁸ Například iniciály U – erbum domini na fol. 145r [I.14], E – t factum e[st] na fol. 159r [I.22], P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50] a P – aul[us] et syluan[us] na fol. 343v [I.51].

⁵³⁹ Detailněji viz kapitola IV.1. Malířská výzdoba – podíl jednotlivých tvůrců.

⁵⁴⁰ Viz KUBÍK 2008, 214, Tab. V.)8.1.a.1, V. 8)1.b.1.

⁵⁴¹ Viz například iniciály D – anielem p[ro]phetam na fol. 128r [I.11] a U – erbum domini na fol. 150v [I.16].

zaostřené trojlisté palmety,⁵⁴² a to zejména ve výběžích iniciál nebo jako součást květinových srostlic vyplňujících vnitřní pole. Častěji jsou užívány trojlisté polopalmety,⁵⁴³ které patří k obecně rozšířenému tvarosloví,⁵⁴⁴ zastoupenému ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) zejména v podobě kombinující laločnaté a zaostřené formy.⁵⁴⁵ Pro sledovaný rukopis je charakteristická rovněž jejich šroubovitě přetáčená varianta.⁵⁴⁶ Jen výjimečně se vyskytují trojlisté laločnaté polopalmety.⁵⁴⁷

Na rozdíl od *Františkánské bible* (XII.B.13) patří ale trojlisty ve středoevropských a italských rukopisech 13. století k obecně rozšířenému druhu ornamentálního tvarosloví, které bylo převzato z tradic 11. a 12. století.⁵⁴⁸ V laločnaté podobě a v podobě trojlistých polopalmet je užívala také dílna Giovanniho da Gaibana a její nejbližší okruh.⁵⁴⁹

⁵⁴² Například iniciály L – ucas syrus na fol. 259r [I.38] a P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47].

⁵⁴³ Viz KUBÍK 2008, 214, Tab. V. 8)2.b.

⁵⁴⁴ Viz KUBÍK 2008, 216.

⁵⁴⁵ Například iniciály U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], U – isio abdie na fol. 158r [I.20], L – iber generationis na fol. 220r [I.35], M – arcus euua[n]gelysta na fol. 244r [I.36], P – aulus apostol[us] na fol. 323v [I.45], P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus et siluanus na fol. 341v [I.50], P – aulus seruus dei na fol. 349v [I.54] a N – On ita est ordo na fol. 384v [I.59].

⁵⁴⁶ Například iniciály U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], M – arcus euua[n]gelysta na fol. 244r [I.36] a P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47].
Základní typy šroubovitě přetáčených trojlistých polopalmet tvoří velmi důležitou součást repertoáru boloňských a toskánských dílen, viz KUBÍK 2008, 216.

⁵⁴⁷ Viz iniciála O – nus uerbi dominina fol. 179r [I.33].

⁵⁴⁸ KUBÍK 2008, 134.

⁵⁴⁹ K příkladům laločnatých trojlistů v hlavním díle padovského skriptoria – *Epištoláři padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciála F – r[atre]s na fol. 91r [II.50]; *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) iniciála C – onfitebor tibi domine na fol. 135r.

K příkladům trojlistých polopalmet v *Epištoláři padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciály F – r[atre]s na fol. 8v [II.7], Q – ui timet deum na fol. 16v [II.9], I – n diebus na fol. 38v [II.16] a I – n dieb[us] a fol. 61v [II.31].

K příkladům uvedené ornamentiky v rukopisech z nejbližšího okruhu dílny Giovanniho da Gaibana viz *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) iniciály B – eatu uir na fol. 23v [III.3], Q – vare fremuerunt na fol. 24v, D – ominu regit na fol. 36v, A – d te domine na fol. 37r, A – fferte domino na fol. 41v, A – d te leuauit na fol. 125v a D – omine probasti na fol. 129v; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála L – ibrum na fol. 224v [IV.22]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály KL na fol. 1v – 2v [V.1, V.2, V.3], 3v [V.5], 4v [V.7], 5v – 7r [V.9, V.10, V.11, V.12], A – d te levavi na fol. 9r [V.13], P – ver nat[us] e[st] na fol. 16v [V.14], E – tenim na fol. 17r [V.15], I – n medio na fol. 18v [V.16], R – orate coeli na fol. 27v [V.20], R – esurrexi na fol. 60r [V.22], I – ntrodvxit vos na fol. 61r [V.23], Q – vas[i]modo na fol. 64r [V.24], N – os autem gloriari na fol. 68v [V.25], S – piritu dominare na fol. 71r [V.27], U – vltvm tyum na fol. 81v [V.31], M – ichi avte[m] na fol. 85r [V.34], P – er om[n]ia s[ae]c[ul]a na fol. 115v [V.43], TE igitur na fol. 119r [V.46], D – eus qvi nos na fol. 125r [V.47], D – a nobis na fol. 127v [V.51], D – eus qui na fol. 129v [V.54], D – [eu]s qui na fol. 142r [V.61], Q – [uaesumu]s om[n]ip[oten]s na fol. 157v [V.65], D – [eu]s a qvo na fol. 162v [V.67], D – [eu]s qvi na fol. 168r [V.68] a D – eus qui na fol. 182r [V.73]; *Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář* (Oxford,

Významný podíl na výzdobě iniciál mají *květinové srostlice*, a to především ve vnitřních polích iniciál. Základním druhem květinových srostlic ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) jsou *rozety*.⁵⁵⁰ Nejčastěji jde o *vícelisté rozety*, k nimž patří *skladba využívající šroubovitě přetáčené listy zavíjených výhonků*,⁵⁵¹ které naznačují pohyb rotace okvětních lístků kolem střední části sestavy.⁵⁵² Příbuznou skladbou uvedeného druhu rozet jsou *sestavy z člunkovitě stáčených listů*,⁵⁵³ které jsou základním konstrukčním prvkem pro tzv. *chobotnicové srostlice*.⁵⁵⁴ Nejrozšířenější jsou však skladebně komplikovanější *tvary kombinující člunkovité stáčení listů se šroubovitým přetáčením*.⁵⁵⁵ Zřídka jsou zastoupeny *rozety kombinující šroubovitě přetáčené a trychtýřovité listy*,⁵⁵⁶ dále komplikovanější *sestavy kombinující šroubovitě přetáčení, člunkovité stáčení a trychtýřovité listy*,⁵⁵⁷ nebo *člunkovité stáčení, šroubovitě přetáčení listů a trojlisty*⁵⁵⁸ a dále *člunkovité přetáčení, šroubovitě stáčení a listy srdčité*.⁵⁵⁹

Šroubovitě přetáčení listů se stalo východiskem pro řadu rozetových srostlic již v první polovině 13. století.⁵⁶⁰ Jejich výskyt, zejména v Itálii, je ale omezen na centra, kde převládala obliba důsledně uzavřených forem iniciál, tedy Perugii a Benátky – zejména tamní Protogaibanovskou dílnu.⁵⁶¹

Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) například iniciály B na fol. 6r [VI.1] (laločnatá podoba trojlisté polopalmetry), D na fol. 22r [VI.2] a D na fol. 34r [VI.3].

⁵⁵⁰ K typologii rozet a níže užívané terminologii spojené s jejich kompozicí viz KUBÍK 2008, 214, Tab. V. 9)1.

⁵⁵¹ Například iniciály E – t factum est postquam na fol. 81r [I.7], S – ermo dei na fol. 160v [I.24], T – radunt hebrei na fol. 168v [I.29], P – aulus uocat[us] apostolus na fol. 314r [I.44], S – enior Gayo karissimo na fol. 395r [I.65] a A – pochalspis ih[es]u na fol. 397r [I.68].

⁵⁵² Viz iniciály Q – vom[odo] sedet sola na fol. 81v [I.8], M – atehus cum primo na fol. 219v [I.34], L – ucas syrus na fol. 259r [I.38] a S – ymon petrus na fol. 390v [I.62].

⁵⁵³ Viz iniciály N – on idem ordo est na fol. 144v [I.13] a D – eus p[er] moysen na fol. 179r [I.33].

⁵⁵⁴ Například iniciály U – erba iheremie na fol. 41v [I.6] a U – erbum domini na fol. 145r [I.14].

⁵⁵⁵ K příkladům rozet kombinujících člunkovité a šroubovitě přetáčení listů viz iniciály N – emo cum p[ro]phetas na fol. 1v [I.2], U – erba iheremie filii na fol. 41v [I.6], E – t factum est postquam na fol. 81r [I.7], E – t hec sunt uerba na fol. 85r [I.9], T – emporib[us] ioathe na fol. 160r [I.23], O – nus niniue liber na fol. 164v [I.26], P – aulus uocat[us] apostolus na fol. 314r [I.44], P – aulus apostol[us] na fol. 323v [I.45], P – aul[us] et syluan[us] na fol. 343v [I.51] a A – pochalspis ih[es]u na fol. 397r [I.68].

⁵⁵⁶ Například iniciála E – Zechiel p[ro]pheta na fol. 90r [I.10].

⁵⁵⁷ Viz iniciály S – anctus ioel na fol. 150r [I.15] a E – t factum e[st] na fol. 159r [I.22].

⁵⁵⁸ Například iniciála D – anielem p[ro]phetam na fol. 128r [I.11].

⁵⁵⁹ Například iniciála P – aulus apostolus na fol. 347v [I.53].

⁵⁶⁰ Využívání šroubovitě přetáčených listů je s největší pravděpodobností odvoditelné z byzantských vzorů. Viz KUBÍK 2008, 137–138.

⁵⁶¹ Viz KUBÍK 2008, 136.

Rozetové srostlice složené ze šroubovitě přetáčených listů a sestavy kombinující člunkovité stáčení se šroubovitým přetáčením jsou hojně rozšířené zejména v severní Itálii, v průběhu třetí čtvrtiny 13. století ale vznikají jejich další varianty především v dílně Giovanniho da Gaibana a jejím nejbližším okruhu.⁵⁶²

Sestavy z člunkovité stáčených listů jsou základním konstrukčním prvkem pro tzv. chobotnicové květinové srostlice.⁵⁶³ Tento typ srostlic je v první polovině 13. století jedním za nejpoužívanějších motivů v dílnách v Assisi, Piacenze a Perugii.⁵⁶⁴ Do benátské knižní malby se dostává ve zjednodušené podobě v dílech Mistra *Komentáře z Marciany* z 30. let 13. století⁵⁶⁵ a v podobě typologicky přesnější až s tvorbou Protogaibanovské dílny ve 40. letech.⁵⁶⁶ Sestavy z člunkovité stáčených listů v podobě vyhraněných výše zmíněných chobotnicových květinových srostlic využívalo právě skriptorium Giovanniho da Gaibana a jeho těsný okruh,⁵⁶⁷ a to v kombinaci s dvojlistým či trojlistým kalichovitým okvětím (viz níže).

⁵⁶² K příkladu rozet tvořených šroubovitě přetáčenými listy viz *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciály F – r[atre]s na fol. 42v [II.19] nebo F – r[atre]s na fol. 17v [II.10] (zde v kombinaci se srdčítým listem).

K příkladům typu v nejbližším okruhu dílny viz *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) například rozety v kalendáři na fol. 1v, 2v, 3r, 3v, 4r, 4v, 5r, 5v, 6r, 6v, 7r, 7v, 8r, 8v, 9r, 9v, 10r, 10v, 11v, 12r, 12v, 13r, dále například iniciály B – eatu uir na fol. 23v [III.3], C – onferua me domine na fol. 31r, D – omni est terra na fol. 37r, D – ominu[s] illuminatio na fol. 40r [III.5], D – ixi custodiam na fol. 51r [III.8], Q – uid gloriaris na fol. 62r [III.12], D – ixit insipiens na fol. 64r [III.14], D – eus misereatur na fol. 69r, T – e decet ymnus na fol. 69v a S – alvum me fac na fol. 75r [III.18], dekorace bordury na fol. 94v, iniciála D – omine exaudi na fol. 104r [III.30], výzdoba bordury na fol. 110v, iniciály L – audate dominum na fol. 118v, L – etatus sum na fol. 125r a D – omine no[n] est na fol. 127r, výzdoba bordury na fol. 128v, iniciály S – up[er] flumina na fol. 129r a C – antate d[omi]no na fol. 134v, fol. 143r, 143v [III.38], 144v, 145r; *První svazek Sedmísvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 37) iniciály D – esiderii mei na fol. 5v [IV.8], C – vm omnes na fol. 7v [IV.9] a L – iber iste na fol. 245r [IV.11]; *Druhý svazek Sedmísvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) iniciály U – iginti [et] duas na fol. 54r [IV.16] a S – i lxx int[er]p[re]tum na fol. 163v [IV.18]; *Šestý svazek Sedmísvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 74) iniciála H – ic est evangelista na fol. 143r [IV.27]; *Šedý svazek Sedmísvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály P – aulus na fol. 149r [IV.40] a P – aulus [et] thymoteus na fol. 190r [IV.41]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály U – vltvm tvum na fol. 81v [V.31], D – eus qui na fol. 125v [V.48], D – [eu]s qui na fol. 142r [V.61] a D – [eu]s qui na fol. 203v [V.86]; *Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) například iniciály B na fol. 6r [VI.1] a D na fol. 22r [VI.2].

⁵⁶³ KUBÍK 2008, 136, Tab. IV. 9)1.c.6.

⁵⁶⁴ Viz KUBÍK 2008, 136.

⁵⁶⁵ Viz KUBÍK 2008, 136. Ke *Komentáři z Marciany* (Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, Lat. Z. 506=1611) 30. – 40. léta 13. století, viz MARCON 1990, 226–229; MARIANI CANOVA 1992a, 252–255; MARCON 1995, 109; MARIANI CANOVA 1995, 56–57; MARIANI CANOVA 2005, 157.

⁵⁶⁶ Viz KUBÍK 2008, 136.

⁵⁶⁷ Například *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) iniciály B – eatu uir na fol. 23v [III.3], D – ixi custodiam na fol. 51r [III.8], Q – uid gloriaris na fol. 62r [III.12], S – alvum me fac na fol. 75r [III.18], květinová srostlice expandující od dračího ocasu do dolní bordury na fol. 94v, iniciála D – omine exaudi na fol. 104r [III.30], květinová srostlice ve spodní

K častěji rozvíjenému tvarosloví tohoto druhu patří vedle rozet i *kalichovité květinové srostlice*,⁵⁶⁸ pro něž je charakteristická jejich prostorovost. Nejrafinovanější se většinou vyskytují v centrech charakteristických výraznou byzantizující orientací, tedy především v jižní Itálii, Benátkách a Padově,⁵⁶⁹ vzácněji se objevují i jinde – například v Boloni nebo Toskánsku.⁵⁷⁰ Podobu kalichovitých srostlic ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) utvářejí sestavy z *dvojlistého či trojlistého kalichovitého okvětí*,⁵⁷¹ které je spojováno s *chobotnicovými* motivy vybíhajících výhonků ovíjejících stvol, jenž obkružuje srostlici.⁵⁷²

V rámci tohoto druhu srostlic se odlišují jejich varianty v podobě kalichovité sestavy z dvojlistého okvětí, jež skladebně z větší části navazují na předešlé románské tradice, přičemž jejich prostorovost je ve srovnání s ostatními druhy srostlic menší a objemově rafinované motivy se v těchto případech nevyskytují.⁵⁷³ Kompozičně nejdokonalejší kalichovité květinové srostlice jsou vedle rozet nejoblíbenějším druhem byzantského tvarosloví a v druhé polovině 13. století se vyskytují v italských rukopisech výrazně orientovaných na byzantizující stylová východiska, tedy zejména v jižní Itálii a Padově.⁵⁷⁴ Padovské skriptorium velmi často používalo kalichovité

---

borduře na fol. 143r, 143v [III.38]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciála D – eus na fol. 62v [IV.35]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály E – cce advenit na fol. 20v [V.18], D – omine na fol. 88v [V.38], D – eus qvi nos na fol. 125r [V.47] a D – evs qvi na fol. 207r [V.88]; *Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) iniciály B na fol. 6r [VI.1] a D na fol. 22r [VI.2].

⁵⁶⁸ KUBÍK 2008, Tab. V. 9)4.

⁵⁶⁹ Viz KUBÍK 2008, 138, 219. Pro sledované téma jde zejména o rukopisy z okruhu *Mistra Komentáře Evangelia ze sv. Marka z Marciany* (Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, Lat. Z. 506=1611), viz pozn. 565, dále o Protogaibanovskou dílnu – *Antifonář ze soukromé sbírky* 1232–1250, viz MARIANI CANOVA / CATTIN 1981, 9–26; MARIANI CANOVA 1990, 175; MARCON 1990, 230–233; MARIANI CANOVA 1992a, 255–258; MARCON 1995, 112–113; MARIANI CANOVA 1995, 58–60; MARIANI CANOVA 2005, 158.

⁵⁷⁰ Viz KUBÍK 2008, 219.

⁵⁷¹ Například iniciála L – iber generationis na fol. 220r [I.35].

⁵⁷² Například iniciály U – erba amos na fol. 153v [I.18], O – nus uerbi d[omi]ni na fol. 179r [I.33], P – aulus apostol[us] na fol. 323v [I.45], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 345r [I.52] a P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55].

⁵⁷³ Viz KUBÍK 2008, 137.

⁵⁷⁴ Viz KUBÍK 2008, 219. K uvedenému typu květinové srostlice a jejímu výskytu v Padově viz *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciála I – n diebus na fol. 38v [II.16], kombinované kalichovité květinové srostlice s ostatními druhy srostlic viz například iniciály I – n om[n]ib[us] na fol. 67r [II.34], I – n diebus na fol. 72r [II.37], D – edit dominus na fol. 88v [II.48] a S – imilitudo vultus na fol. 93v [II.52].

trojlísté okvěti kombinované s rozetovou skladbou výhonků, případně trojlístou kalichovitou sestavou.⁵⁷⁵

K méně zastoupeným druhům květinových sestav patří ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) *liliové květinové srostlice*,⁵⁷⁶ které se mimo jiné vyskytují v kombinaci vidlicovitých a kalichovitých forem, dále v kombinaci s rozetovými tvary.⁵⁷⁷

Před polovinou 13. století se liliové květinové srostlice objevují v italských rukopisech v podobě trojlístých sestav, odvozených z byzantských vzorů, což je skladba vyskytující se hlavně v Benátkách a jižní Itálii.⁵⁷⁸ Liliové květinové srostlice, včetně forem kombinujících skladby typické pro ostatní druhy srostlic, patří k nejrozšířenějším druhům květinových sestav především v italských rukopisech druhé poloviny 13. století.⁵⁷⁹

Na italské půdě hojně užívalo formy liliových květinových srostlic právě sledované skriptorium Giovannio da Gaibana a jeho nejbližší okruh,⁵⁸⁰ avšak ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) jsou vzácnější, jak bylo zmíněno výše.

---

⁵⁷⁵ K uvedenému typu srostlic v okruhu padovského skriptoria viz *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála U – irum difficilius na fol. 177r [IV.19]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály P – aulus seruus na fol. 83r [IV.37], P – aul[us] uocat[us] na fol. 117v [IV.38] a P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 149r [IV.40]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) například iniciály A – d te levavi na fol. 9r [V.13], D – omine na fol. 88v [V.39], TE igitur na fol. 119r [V.46], D – eus qvi nos na fol. 125r [V.47], C – oncede na fol. 127r [V.50], D – eus cuius na fol. 128v [V.53], P – reces p[o]p[u]li na fol. 142v [V.62], D – [eu]s qvi na fol. 145r [V.63] a M – [a]iestatem na fol. 213v [V.92].

⁵⁷⁶ K definici typu a níže užívané terminologii s tímto motivem spojené viz KUBÍK 2008, 136, Tab. V. 9)2.

⁵⁷⁷ Viz například iniciály U – erba amos qui na fol. 153v [I.18] a M – atheus ex iudea na fol. 219v [I.34].

⁵⁷⁸ Viz KUBÍK 2008, 137.

⁵⁷⁹ Viz KUBÍK 2008, 218. V různých formách jsou užívané v Toskánsku, Umbrii a zejména ve skriptoriu v Assisi, dále v Benátkách, Popádi a zčásti v ostatních italských dílnách. Viz KUBÍK 137–138, 217–218.

⁵⁸⁰ K příkladům uvedeného typu srostlic v hlavním díle skriptoria, *Epištoláři padovského skriptoria* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) například iniciály Q – ui timet deum na fol. 16v [II.9], F – ratres na fol. 41r [II.18], F – r[at]re]s na fol. 47r [II.21], I – n dieb[us] na fol. 49v [II.24], F – r[at]re]s na fol. 77r [II.39] a F – r[at]re]s na fol. 80r [II.41].

K příkladům v rukopisech okruhu padovského skriptoria viz například *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) iniciály A – d te domine na fol. 41r, Q – vem ad modum na fol. 53r, M – iserere mei deus na fol. 58v, M – iserere mei deus na fol. 66r, Q – uam bonus na fol. 78v, Q – uam dilecta na fol. 89v, B – enedixisti domine na fol. 90r, květinové srostlice v levé borduře na fol. 102v, srostlice v pravé borduře na fol. 108r, iniciály L – audate nomen na fol. 128r a A – udite celique na fol. 138r; *První svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) například torzo iniciály F – rater ambrosius na fol. 1v [IV.1]; *První svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 37) torzo iniciály F – rater ambrosi[us] na fol. 1v [IV.7], iniciála L – ocutusq[ue] est na fol. 186r [IV.10]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciály I – n dieb[us] na fol. 224v [IV.22] a D – omino exellentissimo na fol. 232v [IV.23]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciála I – tem tymotheo na fol. 218v [IV.46]; *Admontský misál* (Lisabon,

Zcela výjimečně se ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) vyskytují **nálevkovité květinové srostlice**,⁵⁸¹ a to v podobě *trychtýřů kombinovaných s formami ostatních druhů srostlic*, zejména v kombinaci *nálevkovitých a rozetových forem*,⁵⁸² nebo jiných druhů sestav.⁵⁸³

Nálevkovité srostlice v podobě trychtýřovitých útvarů byly zastoupeny v italských rukopisech již ve 12. století.⁵⁸⁴ Před rokem 1250 jsou typické zejména pro benátskou Protogaibanovskou dílnu.⁵⁸⁵ V italské knižní malbě druhé poloviny 13. století patří nálevkovité srostlice k obecně rozšířeným druhům ornamentiky,⁵⁸⁶ v níž se objevují velmi často, a to v bohatě rozrůzněných variantách.⁵⁸⁷ V četných variantách je využívalo též padovské skriptorium Giovanniho da Gaibana a jeho nejbližší okruh,⁵⁸⁸ ale v repertoáru *Františkánské bible* (XII.B.13) jsou méně časté.

Naopak častou variantu květinových srostlic ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) zastupují **srostlice kombinující tvarosloví ostatních druhů květinových sestav**, mezi něž patří sestavy z *rozetových, lilových a kalichovitých forem*.⁵⁸⁹ Ať již jde o varianty kombinací rozetových a lilových tvarů,⁵⁹⁰ kalichovitého okvěti s liliovým vrcholkem

---

Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály A – d te levavi na fol. 9r [V.13], Q – vas[i]modo na fol. 64v [V.24], S – piritus dominire na fol. 71r [V.27], P – reces popvli na fol. 138v [V.57], D – [eu]s qvi na fol. 145r [V.63] a D – [eu]s a qvo na fol. 162v [V.67].

⁵⁸¹ KUBÍK 2008, 136, Tab. V. 9)3.

⁵⁸² Viz iniciála N – aum p[ro]ph[et]am na fol. 163v [I.25].

⁵⁸³ Viz například iniciála L – iber generationis na fol. 220r [I.35], M – arcus euua[n]gelysta na fol. 244r [I.36].

⁵⁸⁴ KUBÍK 2008, 138.

⁵⁸⁵ KUBÍK 2008, 138.

⁵⁸⁶ Viz KUBÍK 2008, 218.

⁵⁸⁷ Viz KUBÍK 2008, 218. Tento druh srostlic je charakteristický pro toskánské a umbrijské dílny, Lombardii či benátsko-padovskou rukopisnou produkci. Viz KUBÍK 2008, 218–219.

⁵⁸⁸ K příkladům nálevkovitých srostlic v hlavním díle skriptoria – *Padovském epistoláři* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciála I – n diebus na fol. 38v [II.16], F – r[atre]s na fol. 42v [II.19], I – n diebus na fol. 58r [II.29], I – n diebus na fol. 72r [II.37], I – ustusm deduxit na fol. 83r [II.44], F – r[atre]s na fol. 91r [II.50].

K příkladům uvedeného typu srostlic v rukopisech nejbližšího dílenského okruhu padovského skriptoria Giovanniho da Gaibana viz například *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) květinová srostlice v levé borduře na fol. 82v, květinová srostlice v borduře na fol. 105v; *První svazek Bible z Alzelli* (Leipzig, UB, Ms 13) iniciála E – t factum na fol. 122r [IV.4]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciála P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 211r [IV.45], P – aulus apostolus na fol. 218v [IV.46]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) například iniciála A – d te levavi na fol. 9r [V.13], I – n medio na fol. 18v [V.16], G – rates na fol. 103r [V.41], N – at[us] na fol. 104r [V.42], U – [ere] D – [ignum] na fol. 126r [V.49].

⁵⁸⁹ KUBÍK 2008, 136, Tab. V. 9)5.

⁵⁹⁰ Viz iniciála Q – uatuor p[ro]ph[et]e na fol. 165v [I.27].

a výhonky,⁵⁹¹ nebo kombinaci rozetových a nálevkovitých útvarů,⁵⁹² či nálevkovité formy kombinující ostatní druhy sestav.⁵⁹³

Rozšířené jsou také vidlicovité varianty květinových srostlic,⁵⁹⁴ kombinující nálevkovité formy,⁵⁹⁵ liliové tvary,⁵⁹⁶ tvarosloví liliových a kalichovitých forem, kdy z liliového okvěti vyrůstá vidlicovitá sestava, do které je vsazen kalichovitý vrcholek,⁵⁹⁷ případně jde o kombinaci kalichovitě utvářeného listu a vidlicovité sestavy vrcholící zaostřenými kadeřavými listy.⁵⁹⁸

Vidlicovité varianty květinových srostlic kombinující rozmanité skladebné formy velmi hojně používalo v druhé polovině 13. století i sledované padovské skriptorium Giovanniho da Gaibana a jeho nejbližší okruh.⁵⁹⁹

K nejtypičtějším dekorativnímu tvarosloví rukopisů dílny Giovanniho da Gaibana (*Epištolář padovské katedrály* (ms. E. 2), *Žaltář z Cambridge* (ms. 36.1950), *Dvousvazková Bible z Alzelli* (Ms 13, 14), *Sedmisvazková Bible z Lipska* (Ms 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89), *Admontský misál* (ms. La 222), *Žaltář z Oxfordu* (MS. Canon. Liturg. 370)) a také *Františkánské bible* (XII.B.13) patří zkrácené laločnaté polopalmety a drobné listoví v rozmanitých formách, nejčastěji v zavíjené či zavinuté, obalující nebo ovíjející pozici doplněné přetočeným výběhem a případně vázané na

---

⁵⁹¹ Viz iniciála U – isio abdie na fol. 158r [I.20].

⁵⁹² Viz iniciály N – aum p[ro]ph[et]am na fol. 163v [I.25], P – aulus apostolus na fol. 330r [I.46] a Q – vod fuit na fol. 392r [I.63].

⁵⁹³ Viz například iniciály L – iber generationis na fol. 220r [I.35] a M – arcus euua[n]gelysta na fol. 244r [I.36].

⁵⁹⁴ Viz iniciály Q – vonia[m] quidem na fol. 259v [I.39], R – Omani sunt na fol. 304v [I.43] a N – On ita est na fol. 384v [I.59].

⁵⁹⁵ Viz iniciály P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50] (vidlicovitá sestava vyrůstající z nálevkovité formy) a M – vltipharie multis na fol. 351r [I.56].

⁵⁹⁶ Viz iniciála R – Omani sunt na fol. 304v [I.43].

⁵⁹⁷ Viz iniciála V – erbum d[omi]ni na fol. 160v [I.24].

⁵⁹⁸ Viz iniciála U – erbum domini na fol. 169r [I.30].

⁵⁹⁹ V hlavním díle skriptoria *Epištoláři padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) například iniciály H – ec dicit na fol. 3r [II.2] a F – ratres na fol. 41r [II.18]. Z nejbližšího okruhu skriptoria viz *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) například květinová srostlice na fol. 69r, iniciála Q – uam dilecta na fol. 89v; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála C – hromatio na fol. 206v [IV.21]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály P – ost actam na fol. 148v [IV.39], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 197r [IV.42] a P – aulus [et] siluan[us] na fol. 208r [IV.44]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) například iniciály S – uscepimus deus na fol. 25r [V.19], P – er om[n]ia s[ae]c[ul]a na fol. 115v [V.43] a D – eus qvi nos na fol. 125r [V.47].

stvolý. Pro celou skupinu rukopisů jsou dále charakteristické trojlísté polopalmety a rozety tvořené kombinací člunkovitě stáčených a šroubovitě přetáčených listů.

Z prvků, které jsou hojně užívány v rukopisné produkci dílny Giovanniho da Gaibana (*Epištolář padovské katedrály* (ms. E. 2), *Žaltář z Cambridge* (ms. 36.1950), *První svazek Dvousvazkové Bible z Alzelli* (Ms 13, 14), *První, Čtvrtý a Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible z Lipska* (Ms 37, 64, 89), *Admontský misál* (ms. La 222)) a jen málo s nimi pracovali iluminátoři *Františkánské bible* (XII.B.13), jde o vybrané typy květinových srostlic, a to zejména liliové a nálevkovité srostlice a dále vidlicovité varianty květinových srostlic.

Jiné prvky jsou naopak v menším množství zastoupeny v *Epištoláři padovské katedrály* (ms. E. 2) a dílenské da Gaibanovské produkci (*Žaltář z Cambridge* (ms. 36.1950), *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible z Lipska* (Ms 89), *Admontský misál* (ms. La 222), *Oxfordský žaltář* (MS. Canon. Liturg. 370)). Jedná se zejména o tzv. chobotnicové květinové srostlice. Velmi výjimečně jsou do výzdoby některých da Gaibanovských rukopisů zakomponovány kadeřavé akantové listy a srdčité lístky (*Epištoláři padovské katedrály* (ms. E. 2), *První svazek Sedmisvazkové Bible z Lipska* (Ms 37)).

Dekoratívni tvarosloví, které není vůbec využíváno v rukopisech da Gaibanovské skupiny a vyskytuje se ve *Františkánské bibli* (XII.B.13), zastupují zaostřené kadeřavé akanty.

Nejen výše uvedený rozbor typů iniciál (kapitola III.4.1.1. Typologie iniciál a základní systém výzdoby rukopisu v širším kontextu da Gaibanovské dílny), ale i typologie ostatních druhů ornamentiky (kapitola III.4.1.2. Typologie dekorativního tvarosloví malířské výzdoby v širším kontextu da Gaibanovské dílny) naznačují hraniční pozici *Františkánské bible* (XII.B.13) mezi italskou vrstvou da Gaibanovských rukopisů a záalpskou produkcí da Gaibanovské dílny – tedy jádrem da Gaibanovské produkce a navazujícím da Gaibanovským záalpským okruhem.

III.4.1.3. Figurální výzdoba v kontextu da Gaibanovské skupiny

Figurální výzdoba se nachází ve vnitřních a případně i vnějších polích těch iniciál, které označují začátky vlastních biblických textů, s výjimkou knih tzv. menších proroků. Ve figurálních iniciálách se v případě knih velkých proroků odehrávají události ze života jednotlivých proroků, které jsou vesměs apokryfního původu. Jde o výjevy Izajášova umučení,⁶⁰⁰ Jeremiášova kamenování⁶⁰¹ a jeho nářku nad Jeruzalémem,⁶⁰² dále o vyobrazení proroka Ezechiela s nápisovou páskou v pravici,⁶⁰³ scénu s prorokem Abakukem, který sestupuje do jámy se lvy, aby přinesl proroku Danielovi chléb,⁶⁰⁴ a také výjev, kde prorok Ozeáš předává Boží zjevení skupině Židů.⁶⁰⁵ Iniciály k dalším prorockým knihám obsahují většinou postavu stojícího proroka, jako je tomu například u Agea⁶⁰⁶ nebo u Zachariáše.⁶⁰⁷ Figurální výjevy v novozákonní části nacházíme v těchto iniciálách: Evangelium sv. Matouše uvádí iniciála *L – iber generationis* na fol. 220r s motivem Kmenu Jesse [I.35], Prolog k Evangelium sv. Lukáše doprovází iniciála *L – ucas syrus* na fol. 259r s vyobrazením píšícího evangelisty [I.38], Evangelium sv. Lukáše iniciála *F – vit i[n] dieb[us]* na fol. 260r s výjevem Zachariášovy oběti v chrámu [I.40], Prolog k Evangelium sv. Jana iniciála *H – ic est iohannes euuangelysta* na fol. 284v s píšícím Janem Evangelistou [I.41] a vlastní Evangelium sv. Jana zahajuje iniciála *I – n principio erat* na fol. 285r s medailonem se scénou Poslední večeře [I.42]. Ve vnitřních polích iniciál doprovázejících Pavlovy epištoly se objevuje polopostava sv. Pavla [I.43, I.44, I.48, I.54, I.55].⁶⁰⁸ Text Skutků apoštolských začíná iniciálou *P – rimv[m] quide[m]*

---

⁶⁰⁰ U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3].

⁶⁰¹ I – Heremyas anathotites na fol. 40v [I.4].

⁶⁰² Q – vom[odo] sedet sola na fol. 81v [I.8]. V případě Knihy proroka Jeremiáše obsahují i iniciály Prologů výjevy z jeho života viz I – HEREMias p[ro]ph[et]a na fol. 41r se scénou odvádění Židů do babylónského zajetí [I.5], U – erba iheremie filii na fol. 41v s postavou proroka na pozadí městské architektury [I.6].

⁶⁰³ E – t factum est in. xxx. anno na fol. 90r [I.10].

⁶⁰⁴ A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [I.12].

⁶⁰⁵ U – erbum domini na fol. 145r [I.14].

⁶⁰⁶ I – n anno secundo darii na fol. 171v [I.31].

⁶⁰⁷ I – n mense VIII na fol. 173r [I.32].

⁶⁰⁸ P – aulus seruus na fol. 304v [I.43], P – aul[us] ap[osto]l[us] na fol. 333v [I.47], P – aulus et tymotheus na fol. 336v [I.48], P – aulus seruus dei na fol. 349v [I.54] a P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55].

sermonem na fol. 359r s výjevem Kristova Nanebevstoupení [I.58]. List Jakubův zahajuje iniciála *I – acobus dei* na fol. 385r s postavou sv. Jakuba [I.60], První list Petrův uvádí iniciála *P – etrus apostolus* na fol. 387v s polopostavou sv. Petra [I.61], List Judův iniciála *I – vdas ih[es]u* na fol. 395v s postavou Judy [I.66]. Poslední iniciála s figurální výzdobou uvádí Janovo zjevení a zobrazuje Janovu vizi apokalyptického Boha v kristomorfní podobě s dvojsečným apokalyptickým mečem v ústech a zavřenou knihou v levé ruce [I.68].⁶⁰⁹

Figurální výzdoba rukopisu vykazuje značnou rozmanitost. Zastoupeny jsou jak mnohafigurové kompozice, tak výjevy pouze s jednou postavou nebo jen polopostavou.

Téměř všem figurálním výjevům vládne bezprostorové nazírání. **Abstraktní prostor**, vyjádřený hladkou barevnou plochou vnitřního pole, tvoří pozadí před nímž se odehrává děj. Nohy osob nespočívají na zemi, ale dotýkají se špičkami těla iniciály,⁶¹⁰ čímž vzniká dojem, že se osoba vznáší v imaginárním prostoru. Ve scéně Nanebevstoupení se objevuje pahorek, z něhož se Kristus vznesl k nebi, charakterizovaný hranolovitými rozeklanými útvary se stopami Kristových nohou.⁶¹¹ V několika případech se nohy postav dotýkají prvního plánu výjevu, který je naznačen plošným způsobem, širokým pruhem při základně obrazu.⁶¹² Nohy postav se však podlahy pouze dotýkají, nespočívají na ní celou plochou chodidla. Odlišně je pojatý prostor v iniciále *I – n principio erat* na fol. 285r [I.42], kde předsunutím sedících postav před stůl byla vyjádřena hloubka prostoru.

V podání lidského těla se ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) neprojevuje jednotné pojetí. Všichni iluminátoři dílny *Františkánské bible* (XII.B.13) užívali shodná exempla a jejich individuální interpretace se u každého tvůrce projevuje pouze v dílčích akcentech, čemuž je věnována kapitola IV.1. Malířská výzdoba – podíl jednotlivých tvůrců. Zejména ke konci rukopisu získávají na dokonalosti proporce postav.⁶¹³ Nejdetajněji je zpravidla zpracována hlava, která bývá v poměru k ostatním částem těla nadměrně zdůrazněna. Ruce si zachovávají přibližně svoji poměrnou délku, nohy bývají

⁶⁰⁹ A – pochalipsis ih[es]u na fol. 397r [I.68].

⁶¹⁰ Viz například iniciály U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], U – erba iheremie filii na fol. 41v [I.6], Q – vom[odo] sedet sola na fol. 81v [I.8], E – t factum est in xxx. anno na fol. 90r [I.10] a U – erbum domini na fol. 145r [I.14].

⁶¹¹ Viz iniciála P – rimv[m] quide[m] sermonem na fol. 359r [I.58].

⁶¹² Viz například iniciály I – n anno secundo darii na fol. 171v [I.31], L – ucas syrus na fol. 259r [I.38], F – vit i[n] dieb[us] na fol. 260r [I.40] a H – ic est iohannes euuangelysta na fol. 284v [I.41].

⁶¹³ Například figurální výzdoba iniciál I – acobus dei na fol. 385r [I.60] a I – vdas ih[es]u na fol. 395v [I.66].

naopak zkráceny. Postoje těl, pohyby a gestikulace jsou nenásilné, zdají se být přirozené a nenucené. Jen zcela výjimečně působí postoje nepřirozeně,⁶¹⁴ místy až násilně⁶¹⁵ nebo nejasně.⁶¹⁶

Významnou funkci v iluzi pohybovosti vytváří *gestikulace rukou*. Charakteristickým gestem je zdvižená ruka se vztyčeným ukazováčkem, která symbolizuje, že osoba mluví nebo oslovuje toho, k němuž je obrácena.⁶¹⁷ Uvedené gesto je typické zejména pro proroky a apoštola Pavla.⁶¹⁸ Někdy je zdůrazněn ukazováček směřující do rozevřené knihy nebo rozvinuté nápisové pásky, kterou drží daná osoba v druhé ruce.⁶¹⁹ Jiným typickým gestem je žehnání.⁶²⁰ Jen výjimečně je vyjádřeno duševní hnutí, případně výraz bolesti.⁶²¹ Nejčastěji je však výraz osob nezúčastněný, omezený na pohled stranou. Jedinou výjimkou je droletická scéna na fol. 314r [I.44],⁶²² kdy osoba pohybem celého svého těla, křečovitým objetím, jímž se ruce i levá noha drží dřívku písmene, vytřeštěním očí a otevřením úst, vyjadřuje dokonale hrůzu z napadení. Škodolibá radost útočníka je vyjádřena pokrčením chřípí nosu a stažením rtů.⁶²³

Problém s prostorovostí kompozic výjevů se velmi výrazně projevuje tam, kde jsou v rámci miniatury *větší skupinky osob*. Iluminátoři si v tomto případě pomohli

---

⁶¹⁴ Například v iniciále I – Heremyas anathotites na fol. 40v [I.4] od Prvního mistra.

⁶¹⁵ Například poklek Ezechiela v iniciále E – t factum est in xxx. anno na fol. 90r [I.10] z ruky Prvního mistra. K rozdělení malířské výzdoby mezi jednotlivé mistry viz kapitola IV.1. Malířská výzdoba – podíl jednotlivých tvůrců.

⁶¹⁶ Například postoj Jeremiáše před hradbami Jeruzaléma v iniciále Q – vom[odo] sedet sola na fol. 81v [I.8], která je dílem Prvního mistra. K rozdělení malířské výzdoby mezi jednotlivé mistry viz kapitola IV.1. Malířská výzdoba – podíl jednotlivých tvůrců.

⁶¹⁷ K uvedenému gestu viz například iniciály U – erbum domini na fol. 145r [I.14] a F – vit i[n] dieb[us] na fol. 260r [I.40].

⁶¹⁸ Viz například P – aulus et tymotheus na fol. 336v [I.48].

⁶¹⁹ Například iniciály I – n mense VIII na fol. 173r [I.32], P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55] a I – vdas ih[es]u na fol. 395v [I.66].

⁶²⁰ Například postava Jeremiáše se skupinkou spoutaných Židů v iniciále I – HEREMias p[ro]ph[et]a na fol. 41r [I.5].

⁶²¹ Výraz bolesti nacházíme například u kamenovaného Jeremiáše v iniciále I – Heremyas anathotites na fol. 40v [I.4], který je podtržen gestem rukou, pohybem pravice přitisknuté k hlavě, držící pramen vlasů. Iniciálu namaloval První mistr. K rozdělení malířské výzdoby mezi jednotlivé mistry viz kapitola IV.1. Malířská výzdoba – podíl jednotlivých tvůrců.

⁶²² Iniciála P – aulus uocat[us] apostlus na fol. 314r [I.44] od Čtvrtého mistra. K rozdělení malířské výzdoby mezi jednotlivé mistry viz kapitola IV.1. Malířská výzdoba – podíl jednotlivých tvůrců.

⁶²³ K uvedené scéně viz STEJSKAL 1983, 349.

tradičním způsobem, a to kladením hlav nad sebe,⁶²⁴ nebo řazením osob ve dvou plánech,⁶²⁵ pomocí částečného plošného zákrytu.

Tváře postav jsou podané nejčastěji v tříčtvrtečním profilu, méně často v profilu a jen zřídka en face. Odlišené jsou tváře mužské a ženské, mladší a starší. Tváře mladé jsou oválné, nepatrně protáhlé, případně lehce rozšířené. Oči drobné s výraznou linií obočí, která přechází v krátký nos. Ústa jsou malá, zpravidla kolmá na osu nosu, brada kulatá. Jen výjimečně se vyskytuje kulatá tvář a špičatá brada⁶²⁶ nebo tvář podlouhlá oválná.⁶²⁷ Vlasy mladších osob jsou střední délky, nad čelem sčesané rovně dolů a splývají přes uši na ramena, někdy v rovných pramenech, jindy mírně zvlněné.⁶²⁸ Některé mladé postavy mají vlasy dlouhé, bohatě zkadeřené, spadající na ramena a hluboko na záda, případně spletené do copu.⁶²⁹

Tváře starších postav jsou protáhlé s dlouhými nosy, vpadlými lícemi a silně vystupujícími lícními kostmi. Čela jsou zpravidla vrásčitá, vlasy i vousy dlouhé, bílé nebo šedomodré, případně hnědé. Vlasy jsou nad čelem rozdělené a splývají v dlouhých zvlněných pramenech na ramena případně i na záda.⁶³⁰

---

⁶²⁴ Například skupinka spoutaných Židů vedených do Babylónu v iniciále I – HEREMias p[ro]ph[et]a na fol. 41r [I.5], skupinka Židů v iniciále U – erbum domini na fol. 145r [I.14], skupinka Židů před chrámem, v němž obětuje Zachariáš v iniciále F – vit i[n] dieb[us] na fol. 260r [I.40] nebo skupina apoštolů ze scény Nanebevstoupení Krista v iniciále P – rimv[m] quide[m] sermonem na fol. 359r [I.58].

⁶²⁵ Například skupina Jeremiášových katů v iniciále I – Heremyas anathotites na fol. 40v [I.4]. Shodným způsobem je provedeno řešení složité scény obrazu Daniela v jámě lvové v iniciále A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [I.12] nebo skupinky věřících v iniciále P – aulus seruus na fol. 304v [I.43].

⁶²⁶ Jeden z katů Izajáše v iniciále U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3] od Prvního mistra. K rozdělení malířské výzdoby mezi jednotlivé mistry viz kapitola IV.1. Malířská výzdoba – podíl jednotlivých tvůrců.

⁶²⁷ Jeremiášův kat s vlajícím pláštěm v iniciále I – Heremyas anathotites na fol. 40v [I.4] z ruky Prvního mistra. K rozdělení malířské výzdoby mezi jednotlivé mistry viz kapitola IV.1. Malířská výzdoba – podíl jednotlivých tvůrců.

⁶²⁸ Viz například iniciály L – iber generationis na fol. 220r [I.35], F – vit i[n] dieb[us] na fol. 260r [I.40] a P – aulus seruus na fol. 304v [I.43].

⁶²⁹ Například iniciály L – ucas syrus na fol. 259r [I.38], H – ec est iohannes euuangelysta na fol. 284v [I.41] a I – acobus dei na fol. 385r [I.60].

⁶³⁰ Viz například iniciály U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], I – Heremyas anathotites na fol. 40v [I.4], I – Heremias p[ro]ph[et]a na fol. 41r [I.5], U – erba iheremie filii na fol. 41v [I.6], Q – vom[odo] sedet sola na fol. 81v [I.8], E – t factum est in xxx. anno na fol. 90r [I.10], U – erbum domini na fol. 145r [I.14], I – n anno secundo darii na fol. 171v [I.31], I – n mense VIII na fol. 173r [I.32], L – iber generationis na fol. 220r [I.35], F – vit i[n] dieb[us] na fol. 260r [I.40] a I – vdas ih[es]u na fol. 395v [I.66].

Zcela charakteristicky jsou podány tváře sv. Petra a sv. Pavla. Sv. Petr je zobrazen s hustými krátkými vlasy a vousy, na hlavě má tonzuru,⁶³¹ sv. Pavel jako starší muž s dlouhým vousem a vysokým čelem.⁶³²

Jinak jsou zpodobněny tváře Židů, které se často vyznačují sklonem ke karikatuře, zejména profily tváří s dlouhým vyčnívajícím nosem, jehož hřbet pokračuje v jedné nepřerušené linii s čelem a se zamračeným obočím.⁶³³ Obdobně jsou pojednány postavy biřiců.⁶³⁴

Jednotně mají všechny tváře pojaté uši, buď oválkem s mírně prohnutou konturou, nebo jednoduchým nevelikým, k tváři přisedlým obloučkem.

Všichni čtyři iluminátoři užívali totožnou barevnou škálu a způsob modelace obličejů. Jejich plochy jsou zpravidla podloženy hnědožlutou barvou se zeleným nádechem. Poté jsou fialovohnědou konturou nakresleny detaily obličejů – nos, obočí, oči a ústa. Partie, které jsou ve stínu, zůstaly v podkladovém tónu, případně v tónu hnědé. Tělovou barvu nese čelo, tváře, spánky, brada a hřbet nosu. Drobné tahy červené jsou načrtnuty na tvářích, krátkými červenými liniemi jsou naznačena ústa a jejich koutky. Bílou barvou jsou zdůrazněna světla na temeni lebky, nadočnicových obloucích a lícních kostech, bílou barvou je dále naznačeno svaštění čela mezi obočím, linie nosu a vrchol brady. Některé tváře jsou podloženy růžovočerveným tónem, na něm pak jsou fialovou barvou nakresleny detaily obličejů a stíny tváří ve žlutohnědé ploše.⁶³⁵ Případně jsou tváře podmalovány tělovým tónem s fialovým nádechem, světlé plochy naneseny tóny růžovými, okrovými, ty nejvyšší potom bíle. Některé z obličejů v iluminacích Prvního mistra jsou prokresleny tmavě fialovou nebo černou konturou, naznačena jsou tak obočí, oční víčka, linie nosu, koutky úst nebo ústa celá. Vlasy a vousy jsou světle hnědé, žlutavé nebo šedomodré. Světle hnědé jsou prokresleny černými liniemi, šedomodré tmavším odstínem stejné barvy s nafialovělým nádechem a bílou barvou jsou vynášena světla. I při různém podílu jednotlivých mistrů je zřejmé, že společně používali totožná exempla.

---

⁶³¹ Iniciála P – etrus apostolus na fol. 387v [I.61].

⁶³² Viz iniciály P – aulus seruus na fol. 304v [I.43], P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus et tymotheus na fol. 336v [I.48], P – aulus seruus dei na fol. 349v [I.54] a P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55]. Všechny uvedené iniciály jsou dílem Čtvrtého mistra.

⁶³³ Viz iniciály I – Heremias p[ro]ph[et]a na fol. 41r [I.5], U – erbum domini na fol. 145r [I.14] a F – vit i[n] dieb[us] na fol. 260r [I.40].

⁶³⁴ Viz iniciály U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3] a I – Heremyas anathotites na fol. 40v [I.4].

⁶³⁵ Tato barevná škála a modelace je typická zejména pro Druhého mistra. V omezené míře ji však používají i ostatní iluminátoři.

Společné je pro iluminátory *Františkánské bible* (XII.B.13) také základní řešení *draperie*. Osoby bývají oděny v tradiční středověký šat⁶³⁶ vycházející z antického oděvu – dlouhý spodní šat a svrchní plášť, který může být sepnutý na rameni nebo na prsou sponou.⁶³⁷ Někteří z proroků mají na hlavě vysoké zřasené čepice.⁶³⁸ Králové z rodu Davidova v rodokmenu Kristově v iniciále *L – iber generationis* na fol. 220r [I.35] jsou oděni v červený plášť s hermelínovým límcem, jeden z nich ve světlé roucho, přičemž všichni mají na hlavě koruny, uprostřed vyvýšené, se třemi perlami, ale pouze jeden z nich (uprostřed) drží žezlo a říšské jablko.⁶³⁹ Osoby nízkého původu (například kati) jsou oděni v krátký svrchní, v pase podkasaný šat, sahající ke kolenům nebo lehce pod ně a v přiléhavé barevné nohavice.⁶⁴⁰ Židé mají na sobě splývavý šat s těsnými, dlouhými rukávy, který je jen výjimečně podkasaný a barevné přiléhavé nohavice. Na na hlavě mají malé bílé kuželovité kloboučky.⁶⁴¹ Mnich „frater Godefridus“ je oděn v mnišský, v pase podvázaný šedý oděv.⁶⁴² Pokrývky hlavy se kromě Židů a několika proroků vyskytují jen výjimečně.⁶⁴³ I způsob řešení draperie odkazuje ke společným předlohám pro všechny čtyři malíře zdobící sledovaný rukopis. Individualita jednotlivých tvůrců se i v tomto případě projevuje pouze v dílčích odlišnostech interpretace společně používaných vzorů.

Figurální scény jsou velice často umístěny *v architektonickém rámci* nebo pod baldachýny, jež uzavírají stavby podélného nebo bazilikálního typu s trojúhelnými štíty a sedlovými střechami, stavby hranolové se střechami pultovými, stavby věžovité se střechami jehlancovými a stanovými. Nejčastěji jsou zobrazovány stavby polygonální s několika vysokými zastřešenými štíty nebo kupolemi. Architektura je malována z nadhledu, detaily, zejména okna, z čelního pohledu. Okna bývají detailně

---

⁶³⁶ Ke středověké módě viz KYBALOVÁ 2001, 71–121; MODRÁKOVÁ 2008.

⁶³⁷ Na prsou má agrafou sepnutý plášť jeden z katů v iniciále *I – Heremyas anathotites* na fol. 40v [I.4], dále Daniel v iniciále *A – nno iii regni ioachim* na fol. 129r [I.12], na ramenou potom prorok Abakuk ve stejné iniciále.

⁶³⁸ Například prorok v iniciálách *U – erba iheremie filii* na fol. 41v [I.6], *U – erbum domini* na fol. 145r [I.14], *I – n anno secundo darii* na fol. 171v [I.31] a *I – n mense VIII* na fol. 173r [I.32].

⁶³⁹ Iniciálu *L – iber generationis* na fol. 220r [I.35] namaloval Druhý mistr. K rozdělení výzdoby mezi jednotlivé mistry viz kapitola IV.1. Malířská výzdoba – podíl jednotlivých tvůrců.

⁶⁴⁰ Kati v iniciále *U – isio ysaie p[ro]phete* na fol. 2v [I.3] nebo *I – Heremyas anathotites* na fol. 40v [I.4].

⁶⁴¹ Židé v iniciálách *I – HEREMias p[ro]ph[et]a* na fol. 41r [I.5] a *U – erbum domini* na fol. 145r [I.14].

⁶⁴² Viz iniciála *I – n anno secundo darii* na fol. 171v [I.31].

⁶⁴³ Pokrývku hlavy má jeden z katů Izajáše v iniciále *U – isio ysaie p[ro]phete* na fol. 2v [I.3] nebo osoba v droletické scéně na fol. 314r [I.44].

prokreslena bílým dessinem, v němž se uplatňují linie (detailně k odlišení iluminací jednotlivých mistrů viz kapitola IV.1. Malířská výzdoba – podíl jednotlivých tvůrců).

Figurální výzdoba iniciál *Prvního mistra* je srovnatelná s figurami ve středorýnských rukopisech z doby kolem roku 1260,⁶⁴⁴ zejména s figurální výzdobou *Moralii z Herzogenburku*,⁶⁴⁵ *Mohučského evangeliáře*⁶⁴⁶ a *Fragmentu cisterciáckého lektionáře*.⁶⁴⁷ Charakteristické jsou zejména proporce figur,⁶⁴⁸ držení těla, celkové pojetí oděvu⁶⁴⁹ a některé z obličejových typů,⁶⁵⁰ dále typy účesů⁶⁵¹ a celkové bezprostorové pojetí výjevů.⁶⁵²

Příkladně analogická je zejména postava plačícího Jeremiáše v iniciále *Q – vom[odo] sedet sola* na fol. 81v ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) [I.8] a polopostava Joba v iniciále *S – ervata historie* na fol. 59r v *Moralích z Herzogenburku* (Cod. 95) [XIX.6]. Ačkoliv ve *Františkánské bibli* došlo na rozdíl od *Moralii* (Cod. 95) či *Mohučského evangeliáře* (Ms. 13) ke snížení expresivity gest a uspořádání oděvů, provázanost zmíněných miniatur naznačuje použití shodných předloh.

---

⁶⁴⁴ K rozdělení výzdoby mezi jednotlivé mistry viz kapitola IV.1. Malířská výzdoba – podíl jednotlivých tvůrců.

Ke spojení figurální výzdoby *Prvního mistra* *Františkánské bible* (XII.B.13) se středorýnskými rukopisy viz SWARZENSKI 1936, 36; KRÁSA 1990, 45; PANUŠKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ 2010, 539.

⁶⁴⁵ *Řehořova moralia* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) krátce po polovině 13. století, viz SWARZENSKI 1930, 9–25; nejnověji WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2011a, 1108–1111.

⁶⁴⁶ *Mohučský evangeliář* (Aschaffenburg, Hofbibliothek, Ms. 13) kolem 1260, viz GÖNNA 1998, 131–153; WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2007; EUW 2008, 11–21 a nejnověji WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2011d, 193–214.

⁶⁴⁷ *Fragment cisterciáckého Lekcionáře* (Hamburg, Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg, Cod. in scrin. 1) kolem 1250–1260, viz BRANDIS 1972, 23–24; KROOS 1977a, 540; PALMER 1998a, 161–163, PALMER 1998b, 194 a nejnověji STORK 2008, 37–51; STORK 2010, 31–57; STORK 2011a, 284–287; STORK 2011b, 1108.

⁶⁴⁸ Figury jsou štíhlé, v poměru k ostatním částem těla je tak jako ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) výraznější a detailněji zpracovanější.

⁶⁴⁹ Osoby jsou oděné v tradiční středověký šat – dlouhý spodní šat a svrchní plášť. Charakteristické je jeho řasení do ostře zalamaných záhybů.

⁶⁵⁰ Obličej mladých postav jsou obdobně jako ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) oválné, mírně protáhlé, nebo lehce rozšířené. Výrazná je linie obočí, která plynule přechází v krátký nos. Oči jsou drobné, ústa a brada kulatá. Obličej starších postav jsou protáhlé, charakteristické jsou vystupující lící kosti, vpadlé tváře a dlouhé vlasy a vousy.

⁶⁵¹ Většina postav má dlouhé, bohatě zkadeřené vlasy, spadající na ramena, případně hluboko na záda. Vlasy jsou někdy nad čelem rozdělené pěšinkou, jindy jsou na rozdíl od *Františkánské bible* (XII.B.13) z čela vyčesané, nebo naopak sčesané do čela.

⁶⁵² Detailněji viz kapitola IV.4. Františkánská bible a porýnská skupina rukopisů.

U postav biřiců se jak v porýnských rukopisech, tak ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) často objevují obdobně karikované rysy.⁶⁵³ Pro biřice je též charakteristický způsob řešení jejich oděvu tvořeného přiléhavými barevnými nohavicemi, spodním šatem podvázaným v pase a případně svrchním šatem či pláštěm.⁶⁵⁴

Určité analogie se nacházejí nejen mezi výše uvedenými rukopisy, ale také mezi *Františkánskou bibli* (XII.B.13) a *Kremžskou bibli*.⁶⁵⁵ Jinou paralelu nacházíme ve srovnání figurální výzdoby iniciál *A – nno Illō regni ioachim* na fol. 129r ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) [I.12] od sledovaného Prvního mistra a iniciály *A – nno* na fol. 83r v *Bibli z Kremže* (cod. 1173) [XVI.1].⁶⁵⁶ Sedící postava frontálně zobrazeného proroka Daniela byla pravděpodobně v obou případech zhotovena podle obdobného vzoru. Zcela identické je pojetí hlavy, jejíž oválný obličej charakterizují drobné oči, malá ústa kolmá na osu krátkého nosu a kulatá brada. Obličej lemují dlouhé zkadeřené hnědé vlasy, spadající na ramena. Oděv obou proroků tvoří spodní šat a svrchní plášť, na hlavě mají posazený čepec.

Iniciály **Čtvrtého mistra**, zejména iniciály s polopostavami sv. Pavla a sv. Petra [I.43, I.47, I.48, I.54, I.55, I.61], vykazují ve vnitřních polích silné italobyzantské prvky.⁶⁵⁷ Užívání polopostav je často již od antiky i v Byzanci spojováno s medailony. K charakteristickým příkladům patří *mozaikové medailony s polopostavami proroků a světců v pendantivech kopulí v předsíni baziliky San Marco v Benátkách*, zejména v nárožních kupolích s historií Josefovou z třetího desetiletí 13. století.⁶⁵⁸ Postavy

⁶⁵³ Viz například iniciály *Františkánské bible* (XII.B.13) U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], I – Heremyas anathotites na fol. 40v [I.4] srov. s iniciálami *Moralii z Herzogenburku* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) E – sse hoc perversorvm na fol. 110r [XIX.12] a Q – via amici na fol. 121v [XIX.13].

Ke karikovaným rysům jiných postav v témže rukopise viz iniciály M – os ivstorvm est na fol. 105r [XIX.11] a Q – votiens in sancti na fol. 135r [XIX.14].

K postavám s výraznými karikovanými obličejí v *Mohučském evangeliáři* (Aschaffenburg, Hofbibliothek, Ms. 13) fol. 24r [XVIII.10], 24v [XVIII.11], 28v [XVIII.13], 80v [XVIII.24].

⁶⁵⁴ Srov. *Řehořova moralia* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) iniciály E – sse hoc perversorvm na fol. 110r [XIX.12] a Q – via amici na fol. 121v [XIX.13] s iniciálami *Františkánské bible* (XII.B.13) U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3] a I – Heremyas anathotites na fol. 40v [I.4].

⁶⁵⁵ *Bible z Kremže* (Wien, ÖNB, cod. 1170–1173) čtvrtá čtvrtina 13. století, více k rukopisu viz FINGERNAGEL / ROLAND 1997, 65–78; SCHMIDT 2005, 15, Nr. 18.

⁶⁵⁶ *Bible z Kremže* (Wien, ÖNB, cod. 1173) čtvrtá čtvrtina 13. století, fol. 85r [XVI.1].

⁶⁵⁷ K rozdělení iniciál mezi jednotlivé mistry viz kapitola IV.1. Malířská výzdoba – podíl jednotlivých tvůrců.

⁶⁵⁸ K uvedeným mozaikám viz DEMUS 1931, 87–99; DEMUS 1935, 42–58; TIKKANEN 1972, 65–76; DEMUS 1984, 155–168, 178, 180, 184, 190–191, 210–211, 215; BERTOLI / DORIGO / NIERO 1986, 114–143.

proroků a světců vykazují analogie s repertoárem *Františkánské bible* (XII.B.13) jak typikou tváří, tak pojetím draperie [XV.1, XV.2, XV.3].

Četné analogie ve figurální výzdobě, ať již ve větších celcích, či detailech, nacházíme dále především v *rukopisech padovského skriptoria Giovanniho da Gaibana* a jeho nejbližšího okruhu, pro něž je charakteristická *závislost na byzantských vzorech*. Jde zejména o protáhlé typy obličejů starších osob, proroků s typickým dlouhým vlasem, vousem, bohatě prokresleným bílou a tmavou kresbou, a výraznými lícními kostmi, dále jde také o postavy sv. Pavla a sv. Petra⁶⁵⁹ a Panny Marie.⁶⁶⁰ Bílá kresba též charakterizuje veškerá světla a vyvýšené obličejové partie.

Typické pro *Františkánskou bibli* (XII.B.13) a část da Gaibanovského okruhu jsou také *dlouhé prsty proroků a apoštolů a výše zmíněná gestikulace rukou*.⁶⁶¹

Světcí jsou jen zřídka charakterizováni *atributy*, často drží knihu či napsou

---

⁶⁵⁹ Srov. například s iniciálami *Epištoláře padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) F – r[at]re[s] na fol. 8v [II.7], F – ratres na fol. 41r [II.18], F – r[at]re[s] na fol. 42v [II.19], F – r[at]re[s] na fol. 47r [II.21], F – r[at]re[s] na fol. 49r [II.23], P – rimu[m] quidem na fol. 52r [II.26], F – r[at]re[s] na fol. 77r [II.39], F – r[at]re[s] na fol. 80r [II.41] a F – r[at]re[s] na fol. 97r [II.55], dále s iniciálami *Sedmého svazku Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) P – etrus apo[s]tolus na fol. 44v [IV.31], P – aulus seruus na fol. 83r [IV.37], P – aulus [et] siluan[us] na fol. 203r [IV.43], P – aulus [et] siluanus na fol. 208r [IV.44], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 211r [IV.45], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 218v [IV.46], P – aul[us] seruus na fol. 223r [IV.47] a P – aulus ui[n]ctus na fol. 225r [IV.48], případně s iniciálami *Admontského misálu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) D – [eu]s qvi na fol. 189v [V.77] a D – eus qvi na fol. 190r [V.78].

⁶⁶⁰ Srov. s *Epištolářem padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) výjevy Narození Páně na fol. 2v [II.1], Klanění tří králů na fol. 19v [II.11], Obětování na fol. 32v [II.13], Zvěstování na fol. 37v [II.15], Tři Marie u hrobu na fol. 48v [II.22], Nanebevstoupení na fol. 51v [II.25], Smrt Panny Marie na fol. 66v [II.33] a iniciálou I – n diebus na fol. 38v [II.16], s *Žaltářem z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) iniciálami B – eatu uir na fol. 23v [III.3] a D – ominu[s] illuminatio na fol. 40r [III.5], vyobrazením Ukřižování na fol. 87v [III.22], Snímání z kříže na fol. 98v [III.25], Kladení do hrobu na fol. 99r [III.26] a Tři Marie u hrobu na fol. 100v [III.27], dále s *Admontským misálem* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciálami P – ver nat[us] e[st] na fol. 16v [V.14] a R – orate coeli na fol. 27v [V.20], výjevem Ukřižování na fol. 118v [V.47], iniciálami D – eus qvi nos na fol. 125r [V.47], O – m[ni]p[oten]s na fol. 137r [V.56], D – [eu]s qui hodierna na fol. 142r [V.61] a F – amvlorv[m] tvorv[m] na fol. 199r [V.83].

⁶⁶¹ Ve *Františkánské bible* (XII.B.13) jde například o iniciály P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus et tymotheus na fol. 336v [I.48] a P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55]. Srov. například s *Epištolářem padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciálami H – ec dicit na fol. 3r [II.2], H – ec dicit na fol. 5r [II.4], R – esonet intonet na fol. 20r [II.12], H – ec dicit na fol. 60r [II.30] a D – edit dominus na fol. 88v [II.48], dále s *Žaltářem z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) výjevem Vjezd Krista do Jeruzaléma na fol. 50r [III.7], iniciálami D – ixi custodiam na fol. 51r [III.8] a C – antate domino na fol. 101r [III.28], se *sedmým svazkem Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciálami P – etrus apo[s]tolus na fol. 44v [IV.31] a P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 218v [IV.46] a s *Admontským misálem* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciálami P – ver nat[us] e[st] na fol. 16v [V.14], R – orate coeli na fol. 27v [V.20], N – os autem gloriari na fol. 68v [V.25], O – m[ni]p[oten]s na fol. 141r [V.60] a D – eus qvi na fol. 190r [V.78].

pásku. Výjimku tvoří jen apoštolové Petr s klíčem a Pavel s mečem,⁶⁶² ti jsou zároveň identifikovatelní i podle typického vzhledu: sv. Petr s krátkým dokulata upraveným vousem a často trojstupňovitě sestříhaným účesem, v detailech provedení navazuje nejtěsněji zejména na benátské typy – srov. například v *bazilice San Marco v Benátkách* [XV.4, XV.5]. Obdobně též sv. Pavel s černými, případně tmavě hnědými vlasy s lysinkou na temeni hlavy a dlouhým, tmavě hnědým plnovousem.

Karikované rysy postav biřiců nebo Židů ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) nacházíme v analogickém provedení zejména v *Admontském misálu* (ms. La 222).⁶⁶³

Všechny rukopisy dílny Giovannio da Gaibana a jejího nejbližšího okruhu spojuje s *Františkánskou bibli* (XII.B.13) bezprostorové **pojetí figurálních výjevů**. Až na výjimky se postavy vznášejí v abstraktním prostoru vyjádřeném plochou pozadí.⁶⁶⁴

Současně jsou ale ve **figurální výzdobě da Gaibanovských rukopisů a Františkánské bible (XII.B.13) pozorovatelné také rozdíly. Proporce figur** rukopisů z nejbližšího dílenského okruhu Giovannio da Gaibana jsou na rozdíl od *Františkánské bible* (XII.B.13) mnohem štíhlejší, často mírně protažené. Charakteristická jsou velmi úzká ramena. Zejména v *Admontském misálu* (ms. La 222) a *Žaltáři z Cambridge* (ms. 36.1950) převažuje přímo vyhublý typus. Postavy *Žaltáře* (ms. 36.1950), často zobrazené v kontrapostu, působí zcela nepřirozeně – místo vzpřímeného slavnostního držení těla je pozorovatelná prostupující ochablost. Pohyb postav postrádá pružnost, působí ztuhle, neohebně a bez síly. Na rozdíl od většiny postav *Františkánské bible* (XII.B.13) je oděv figur v rukopisech nejbližšího da Gaibanovského okruhu tvořen poměrně přiléhavými rouchy.⁶⁶⁵ Tento aspekt možná **naznačuje, že Františkánská**

⁶⁶² Což platí i pro *Františkánskou bibli* (XII.B.13). Viz iniciály P – aulus seruus na fol. 304v [I.43] a P – etrus apostolus na fol. 387v [I.61]. Zde je však sv. Pavel atributem – mečem – charakterizován pouze v jednom případě z pěti. V ostatních vyobrazeních nese v rukou otevřenou či zavřenou knihu, viz iniciály P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus et tymotheus na fol. 336v [I.48], P – aulus seruus dei na fol. 349v [I.54] a P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55].

⁶⁶³ Srov. například iniciály *Františkánské bible* (XII.B.13) U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3] a I – Heremyas anathotites na fol. 40v [I.4] s inciálou P – reces popvli na fol. 138v [V.57] v *Admontském misálu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222).

⁶⁶⁴ K výjimkám patří například figurální výjevy *Padovského epištoláře* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) jako například Narození Páně na fol. 2v [II.1], Poslední večeře na fol. 45v [II.20], Tři Marie u hrobu na fol. 48v [II.22], Letnice na fol. 57v [II.28] a Smrt Panny Marie na fol. 66v [II.33], dále výjevy v *Cambridgském žaltáři* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) například Poslední večeře na fol. 59v [III.9], Tři Marie u hrobu na fol. 100v [III.27] a Korunování Panny Marie na fol. 114r [III.34].

⁶⁶⁵ Viz zejména figurální výjevy *Cambridgského žaltáře* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) a *Admontského misálu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222). Tento jev je

bible (XII.B.13) patří na počátek chronologicky následného okruhu děl vycházejících z da Gaibanovských vzorů.

Nedílnou součástí výzdoby sledované vrstvy rukopisů je také **zoomorfní tematika**, zejména draci,⁶⁶⁶ opeřenci,⁶⁶⁷ případně jiná zvířata, například lvi.⁶⁶⁸ I zoomorfní motivy dokládají výše zmíněné společné užívání totožných vzorů jednotlivými iluminátory *Františkánské bible* (XII.B.13).

Draci mají poměrně veliké tělo přecházející v dlouhý tenký krk, který nese malou hlavu s malými očima, špičatými, někdy delšíma ušima a dlouhým špičatým čenichem s typickým chřípím naznačeným bílou kresbou. Křídla mají dlouhá, ostře zahrocená a přimknutá k tělu, jen výjimečně rozpjatá. Dlouhý, tenký ocas je většinou uprostřed své délky jednou i vícekrát zatočený či zauzlený. Jeho druhá polovina vybíhá v úponky nebo se spirálovitě stáčí a vrcholí akanty či drobným listovím, případně květinovými srostlicemi. Nohy draků jsou mohutné s nápadně zdůrazněnými klouby kulovitěho tvaru, prsty jsou tučné, na koncích rozšířené, často s velkými bíle zdůrazněnými drápy. Těla jsou hladká, prokreslená bílým dessinem, na hřbetech krků bývají v některých případech naznačeny hrubé štětiny.

---

charakteristický i pro hlavní dílo skupiny – *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2).

⁶⁶⁶ *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciály H – ec dicit na fol. 3r [II.2], F – r[atre]s na fol. 8v [II.7], F – r[atre]s na fol. 49r [II.23], F – r[atre]s na fol. 80r [II.41] a F – r[atre]s na fol. 91r [II.50]; *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) fol. 1v, 4r, 5v, 7v, iniciály A – d te na fol. 41r, Q – vem ad modum na fol. 53r, fol. 56r, 57v, iniciála M – iserere na fol. 58v, Q – uid glorialis na fol. 62r [III.12], M – iserere na fol. 66r a D – eus na fol. 69r, fol. 82v, 92r, 94v, 96r [III.24], 97r, 102v, 107r, 108r, 110v, 119r, iniciála Q – vomodo na fol. 122v, fol. 124v, 129r, 130v, 146r [III.39]; *První svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) torzo iniciály F – rater ambrosius na fol. 1v [IV.1]; *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) torzo iniciály na fol. 28v [IV.14]; *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) torzo iniciály P – aulus na fol. 117v [IV.38], iniciála P – aulus na fol. 149r [IV.40], torzo iniciály P – aulus na fol. 197r [IV.42]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály I – n medio ecclesie na fol. 18v [V.16], Q – vas[i]modo na fol. 64v [V.24] a P – reces p[o]p[u]li na fol. 142v [V.62].

⁶⁶⁷ *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciály H – ec dicit na fol. 3r [II.2], F – r[atre]s na fol. 42v [II.19], H – ec dicit na fol. 60r [II.30], F – r[atre]s na fol. 64r [II.32], F – r[atre]s na fol. 94r [II.53] a F – r[atre]s na fol. 97r [II.55]; *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) fol. 2r [III.1], 2v, 4r, 5v, 6v, 7r, 10v, 12v, 26v, 42r, iniciála I – vdica na fol. 45r, fol. 57v, 83r, 83v, 84r, 104v, 105r, 107v, 119r, 123v; *Druhý svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 14) iniciála D – iligite i[us]ticiam na fol. 72r [IV.6]; *První svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 37) iniciála L – ocutusq[ue] est na fol. 186r [IV.10]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála I – n anno primo na fol. 177r [IV.19]; *Šestý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 74) iniciála I – nitium evangelii na fol. 60v [IV.25]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály P – aulus seruus na fol. 83r [IV.37] a P – aul[us] seruus na fol. 223r [IV.47]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály A – d te levavi na fol. 9r [V.13] a D – eus qui na fol. 140v [V.59].

⁶⁶⁸ *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) fol. 4v [V.7].

Ptačí různobarevná těla jsou značně stylizovaná, spočívají na vysokých, tenkých nohách se třemi dlouhými prsty. Mají malé kulaté hlavy s dlouhými zahnutými zobáky nasazené na dlouhých krcích. Jejich ocasy jsou dlouhé, často rozvinuté do nepřirozených vějířových forem. Způsob pojednání, stylizace, vějířovité ocasy či konturování perutí odkazuje k byzantským vzorům.⁶⁶⁹ V iniciále *V – erbum d[omi]ni* na fol. 160v [I.24] z ruky Prvního mistra a iniciále *P – aulus ap[osto]l[u]s* na fol. 345r [I.52] z ruky Čtvrtého mistra se vyskytují dva ptáci se skloněnými hlavami a dva pávi, což je motiv typický pro raně křesťanské a byzantské umění. V iniciále *F – vit i[n] dieb[us]* na fol. 260r [I.40] od Třetího mistra se objevuje pelikán drásající si hrud' a krmící svou krví mláďata.

Motivy opeřenců ukazují, podobně jako draci, na společné užívání exempel v rámci sledované dílny.

Analogické zoomorfní motivy užívalo skriptorium Giovanniho da Gaibana a jeho nejbližší okruh. V hlavním díle skriptoria, v *Epištoláři padovské katedrály* (ms. E. 2), pracoval malíř se shodnými dračími monstry a motivy opeřenců jako tvůrce *Františkánské bible* (XII.B.13). Repertoár tohoto druhu v obou rukopisech odkazuje k byzantským vzorům.⁶⁷⁰

Hladká těla draků⁶⁷¹ kryjí v iluminacích *Epištoláře* (ms. E. 2) složená křídla prokreslená světlejším odstínem základního tónu nebo bílými dessinými. V *Epištoláři* (ms. E. 2) jsou pak často užity pouze dračí hlavy, jimiž končí výběhy (oblé části) iniciál, které se zakusují do dřívku nebo úponku.⁶⁷²

Analogické jsou ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) i *Padovském epištoláři* (ms. E. 2) zejména dračí těla se hřbetem porostlým hrubými štětinami.⁶⁷³ Jejich tělo se

---

⁶⁶⁹ KVĚT 1927, 29.

⁶⁷⁰ KVĚT 1927, 29.

⁶⁷¹ Srov. iniciály *Františkánské bible* (XII.B.13) *P – aulus apostolus* na fol. 330r [I.46], *P – aulus apostol[us]* na fol. 339r [I.49], *P – aulus ap[osto]l[u]s* na fol. 345r [I.52], *L – ucas natione* na fol. 358v [I.57] a *A – pochalipsis ih[es]u* na fol. 397r [I.68] s iniciálami *Padovského Epištoláře* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) *F – r[atre]s* na fol. 8v [II.7] a *F – r[atre]s* na fol. 49r [II.23].

⁶⁷² Srov. iniciály *Františkánské bible* (XII.B.13) *P – aulus et siluanu[s]* na fol. 341v [I.50], *P – rimv[m] quide[m] sermonem* na fol. 359r [I.58] a *A – pochalipsis ih[es]u* na fol. 397r [I.68] s iniciálami *Padovského epištoláře* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) *P – rimu[m] quidem* na fol. 52r [II.26], *I – n diebus* na fol. 72r [II.37], *F – r[atre]s* na fol. 77r [II.39] a *R – eddet d[eu]s* na fol. 81r [II.42].

⁶⁷³ Srov. iniciálu *Františkánské bible* (XII.B.13) *S – ermo dei* na fol. 160v [I.24] s iniciálou *Padovského Epištoláře* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) *F – r[atre]s* na fol. 91r [II.50].

v *Padovském epištoláři* (ms. E. 2) ale více podobá hadímu, často je prokresleno bílým dessinem, zejména kroužky nebo vlnovkami a bývá stočeno v několik závitů.

Ptačí těla jsou v *Epištoláři padovské katedrály* (ms. E. 2), obdobně jako ve *Františkánské bibli* (XII.B.13), pevně sevřena konturovacími liniemi, prokreslena bílým dessinem, zdůrazněna jsou mohutná stehna na dlouhých tenkých nožkách se třemi naznačenými prsty. Krky jsou dlouhé, hlavy kulaté s dlouhými špičatými, často rozevřenými zobáky, které se v několika případech zakusují do výběhů iniciál.⁶⁷⁴

Velmi blízké *Františkánské bibli* (XII.B.13) jsou *postavy lvů* v *Admontském misálu* (ms. La 222).⁶⁷⁵ Lvi jsou zobrazeni ve stejném postoji, s analogickým nachýlením hlavy, mohutnou hřívou stylizovanou zhruba do tří vln, dále s krátkými hrotitými ušima. Totožným způsobem je kreslena i tlama. Kresba nohou vykazuje četné podobnosti: mohutné klouby, zadní část nohy porostlá delší srstí, podobná je i kresba prstů a drápů.⁶⁷⁶

Zařazení pojetí draků, opeřenců a dalších zoomorfních motivů do širšího dobového kontextu si však vyžádá další rozšiřující studium.⁶⁷⁷

---

⁶⁷⁴ Viz například iniciály H – ec dicit na fol. 3r [II.2], H – ec dicit na fol. 60r [II.30] a F – r[atre]s na fol. 97r [II.55] v *Epištoláři padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2). Motiv pávů v témže rukopisu srov. s iniciálou F – r[atre]s na fol. 42v [II.19].

⁶⁷⁵ Srov. iniciálu P – rimv[m] quide[m] sermonem na fol. 359r [I.58] ve *Františkánské bibli* (XII.B.13), kde se lev zakusuje do akantu na konci dřívku iniciály, s fol. 4v *Admontského misálu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222), kde je lev v medailonu této strany kalendáře [srov. 58 s V.7].

⁶⁷⁶ Viz KVĚT 1927, 145.

⁶⁷⁷ Obecně k typologii monster DALLI REGOLI 1980.

III.5. Ikonografický program výzdoby v kontextu da Gaibanovské skupiny

Jednotlivé figurální výjevy v iniciálách se obsahově váží k daným biblickým knihám, jež iniciály doprovázejí. Ve vnitřních polích iniciál prorockých knih jsou zachyceny výjevy ze života proroků. Iniciály k Prologům k evangeliím nesou vyobrazení konkrétního Evangelisty. V iniciálách samotných Evangelií s výjimkou Janova evangelia se odehrávají výjevy z úvodních kapitol.

Na počátku Knihy proroka Izajáše stojí iniciála s výjevem Izajášova umučení.⁶⁷⁸ Následující Knihu proroka Jeremiáše doprovázejí iniciály s výjevem Kamenování Jeremiáše,⁶⁷⁹ odvádění Židů do babylonského zajetí⁶⁸⁰ a Jeremiášův nárek před Jeruzalémem zničeným Chaldejci.⁶⁸¹ Knihu proroka Ezechiela označuje iniciála s výjevem Ezechiela přijímajícího Boží zjevení.⁶⁸² Knihu proroka Daniela uvádí iniciála s charakteristickým vyobrazením Daniela v jámě lvové.⁶⁸³ Knihu proroka Ozeáše zahajuje iniciála se scénou Ozeáše předávajícího Boží zjevení skupině Židů.⁶⁸⁴ Některé z iniciál starozákonních knih nesou ve vnitřním poli pouze postavu sedícího či stojícího proroka, jemuž je připisováno autorství knihy.⁶⁸⁵ Postavy proroků jsou zobrazeny v tradičním ikonografickém pojetí, jakožto starší muži s dlouhými vlasy a vousy.

Evangelium sv. Matouše začíná iniciálou s rodokmenem Krista – Kmenem Jesse.⁶⁸⁶ Prolog k evangeliu sv. Lukáše a sv. Jana uvádí iniciály s vyobrazením píšícího evangelisty.⁶⁸⁷ Na počátku Lukášova evangelia stojí iniciála s výjevem Zachariášovy oběti v chrámu, při níž mu bylo předpovězeno narození syna Jana Křtitele.⁶⁸⁸

---

⁶⁷⁸ Iniciála U – isio ysaie prop[he]te na fol. 2v [I.3].

⁶⁷⁹ Iniciála I – Heremyas anathotites na fol. 40v [I.4].

⁶⁸⁰ Iniciála I – HEREMias p[ro]ph[et]a na fol. 41r [I.5].

⁶⁸¹ Iniciála Q – vom[odo] sedet sola na fol. 81v [I.8].

⁶⁸² Iniciála E – t factum est postquam na fol. 90r [I.10].

⁶⁸³ Iniciála A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [I.12].

⁶⁸⁴ Iniciála U – erbum domini na fol. 145r [I.14].

⁶⁸⁵ Jde o iniciály U – erba iheremie filii na fol. 41v [I.6], E – t factum est in xxx. anno na fol. 90r [I.10] a I – n mense VIII na fol. 173r [I.32].

⁶⁸⁶ Iniciála L – iber generationis na fol. 220r [I.35].

⁶⁸⁷ Iniciály L – ucas syrus na fol. 259r [I.38] a H – i cest iohannes euuangelysta na fol. 284v s [I.41].

⁶⁸⁸ Iniciála F – vuit in diebus herodi na fol. 260r [I.40].

Evangelium sv. Jana označuje iniciála s námětem Poslední večeře.⁶⁸⁹ Skutky apoštolské uvádí iniciála s Nanebevstoupením,⁶⁹⁰ které je námětem jejich první kapitoly. Apokalyptický Bůh doprovází Zjevení Janovo.⁶⁹¹ Epištoly zahajují iniciály s polopostavou či postavou daného apoštola.⁶⁹²

Knihu proroka Izajáše uvádí Iniciála *U – isio ysaie prop[he]te* na fol. 2v, v jejímž vnitřním poli je zobrazena scéna **Izajášova umučení [I.3]** inspirovaná apokryfním příběhem, podle kterého měl být prorok na příkaz krále Manasseho rozřezán pilou.⁶⁹³ Jde o ikonografii, která byla rozvíjena zejména v iluminovaných biblích z 12., 13. a 14. století.⁶⁹⁴ Tradičně bývá vyobrazena v iniciále „V“, která stojí na počátku textu.⁶⁹⁵ Izajáš je ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) zobrazen jako starší muž s dlouhými šedomodkými vlasy a dlouhým šedým plnovousem, oděn je v dlouhý béžový v pase podkasaný šat s dlouhými rukávy.

Následující čtyři iniciály (*I – Heremyas anathotites* na fol. 40v [I.4], *I – HeEREMias p[ro]ph[et]a* na fol. 41r [I.5], *U – erba iheremie filii* na fol. 41v [I.6] a *Q – vom[odo] sedet sola* na fol. 81v [I. 8]) doprovázejí Knihu proroka Jeremiáše a zachycují výjevy ze života proroka Jeremiáše, jenž je tradičně zobrazován jako muž středního věku nebo stařec s bílými případně šedými vlasy a dlouhým bílým nebo

---

⁶⁸⁹ Iniciála *I – n principio erat verbum* na fol. 285r [I.42].

⁶⁹⁰ Iniciála *P – rimum quidem sermonem* na fol. 359r [I.58].

⁶⁹¹ Iniciála *A – pochalipsis ih[es]u* na fol. 397r [I.68].

⁶⁹² Iniciály *P – aulus seruus* na fol. 304v [I.43], *P – aul[us] ap[osto]l[us] ih[es]u* na fol. 333v [I.47], *P – aulus apostol[us] ih[es]u* na fol. 336v [I.48], *P – aulus seruus dei* na fol. 349v [I.54], *P – aulus uinctus ih[es]u* na fol. 350v [I.55], *I – acobus dei* na fol. 385r [I.60], *P – etrus apostolus* na fol. 387v [I.61] a *I – vdas ih[es]u* na fol. 395v [I.66].

⁶⁹³ Viz KIRSCHBAUM 1970, col. 358; ROYT 2006, 84. Více ke scéně Umučení sv. Izajáše viz BERNHEIMER 1952, 18–34.

⁶⁹⁴ Viz KIRSCHBAUM 1970, col. 358; PANUŠKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ 2010, 535.

Nejranější příklad vyobrazení Izajášova umučení se nachází na zlaceném skle ze 4. století, dále na kupolové nástěnné malbě v egyptském *El Bagwatu* z přelomu 5. a 6. století. Viz KIRSCHBAUM 1970, col. 358. K dalším příkladům vyobrazení viz například *Bible z Francie* (New York, The Morgan Library, Ms. 110) 13. století, fol. 88; *Žaltář z Würzburgu* (Mnichov, Staatsbibliothek, Cod. lat. 3900) 13. století, fol. 188r; *Konradinova Bible* (Baltimore, Walters Art Gallery, MS 10.152) 13. století, fol. 162v; *Bible* (Firenze, Laurentiana, MS Edili 125) 11. století, fol. 190v; dále například byzantský rukopis *Vaticanus No. 755* (Řím, Vatican Library, Vat. Gr. 755) 10. století, fol. 225r; *Bible z Rody* (Paris, Bibliotheque Nationale, Cod. lat. 6) 11. století, fol. 2v; *Žaltář* (London, British Museum, Arundel 157) 13. století, fol. 116r. K uvedeným příkladům viz BERNHEIMER 1952, 18–34.

⁶⁹⁵ Viz například *Lambethova Bible* (London, Lambeth Palace, MS 3) fol. 198v, 1150–1170, viz SHEPARD 2007, 151–153; PALMER / BROWN 2010, 40–43.

šedým plnovousem, někdy s turbanem nebo čepicí na hlavě, kolem níž je situován nimbus. Oděn je v dlouhý šat a v rukou nese svitek nebo knihu.⁶⁹⁶

Iniciála *I – Heremyas anathotites* na fol. 40v nese výjev **Kamenování Jeremiáše [I.4]**.⁶⁹⁷ Ukamenován byl podle legendy roku 585 př. Kr.⁶⁹⁸

Iniciála *I – HEREMias p[ro]ph[et]a* na fol. 41r zobrazuje scénu **odvádění Židů do babylonského zajetí [I.5]**, kterému přihlíží Jeremiáš stojící před branami Jeruzaléma.

Postavu naříkajícího proroka pak nacházíme v iniciále *Q - vom[odo] sedet sola* na fol. 81v **[I.8]**. Jeremiáš sedí a **naříká před Jeruzalémem zničeným Chaldejci**.⁶⁹⁹ V typologii byl Jeremiáš plačící nad zkázou Jeruzaléma chápán jako předobraz Kristova zajetí.⁷⁰⁰

Na začátku Knihy proroka Ezechiela stojí iniciála *E – t factum est postquam* na fol. 90r, jejíž vnitřní pole nese výjev **Ezechiela přijímajícího Boží zjevení [I.10]**. Prorok Ezechiel je tradičně zobrazován jako starší muž, často s židovským kloboukem na hlavě a se svitkem či knihou v ruce.⁷⁰¹ Výjev ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) se oproti tradičnímu mírně odlišuje. Ezechiel nemá na hlavě židovský klobouk, je prostovlasý se zlatou, bíle lemovanou svatozáří kolem hlavy.

Knihu proroka Daniela zahajuje iniciála *A – nno iii regni ioachim* na fol. 129r, v níž se odehrává výjev apokryfního původu, podle kterého **prorok Abakuk za pomoci anděla, který ho přidržuje za vlasy, sestoupil do jámy lvové za Danielem, aby mu přinesl jídlo a pití [I.12]**.⁷⁰² Podle Knihy Danielovy byl prorok do lví jámy vhozen z rozkazu perského krále Darjaveše dvakrát.⁷⁰³ Král Darjaveš si totiž proroka Daniela oblíbil natolik, že to vyvolalo závist dvořanů. Přemluvili krále, ať vydá výnos, že kdo bude do třiceti dnů žádat o něco člověka či Boha – vyjma vladaře, bude uvržen do jámy

⁶⁹⁶ Viz KIRSCHBAUM 1970, col. 387.

⁶⁹⁷ K ikonografii proroka viz KIRSCHBAUM 1970, col. 387–392; ROYT 2006, 95.

⁶⁹⁸ Viz ROYT 2006, 95. Jiné vyobrazení Kamenování Jeremiáše je zachyceno na *portálu Saint Honoré katedrály v Amiensu* (konec 13. století).

⁶⁹⁹ Ke zpusťování došlo v roce 587 př. Kr., viz ROYT 2006, 95.

⁷⁰⁰ Viz ROYT 2006, 95, 284–296.

Život a působení proroka Jeremiáše je zachyceno například na *vitrajích v St. Chapelle v Paříži*. Viz ROYT 2006, 95; KOVÁČ 2009, 116–117.

⁷⁰¹ Viz ROYT 2006, 78–79.

⁷⁰² K ikonografii viz KIRSCHBAUM 1968, col. 469–473; KIRSCHBAUM 1970, col. 205; ROYT 1994, 422; ROYT 2006, 66–67.

⁷⁰³ Da 6,16-28; Knihy deuterokanonické Da 14,31-42.

lvové. Daniel, který se každý den třikrát modlil k Bohu, zákaz porušil a Darjaveš musel s velkou nechutí dodržet svůj příkaz a uvrhnout Daniela do jámy lvové. Ráno se strachem šel k jámě, ale našel Daniela živého. Daniel mu vyprávěl, že Hospodin poslal anděla, který zavřel tlamy lvů, neboť Bůh shledal jeho nevinu i nevinu krále. Darjaveš poručil do jámy ke lvům vhodit špatné rádce. V deuterokanonickém doplňku ke knize Danielově se dovídáme, že byl Daniel vhozen do lví jámy ještě jednou, a to za vlády krále Kýra. Hospodin nechal anděla, aby přinesl proroka Abakuka s pokrmem pro Daniela,⁷⁰⁴ proto je na vyobrazení vedle Daniela Abakuk podávající Danielovi košík s chleby. Tato epizoda byla církevními otci vykládána jako předobraz Kristova vzkříšení, triumfu či síly modlitby a naznačovala ochranu, kterou Bůh poskytuje svým věrným.⁷⁰⁵

Daniel bývá zobrazován obvykle nahý, v postoji oranta, u nohou má dvojici malých lvů, někdy mu přináší potravu Abakuk.⁷⁰⁶ V našem rukopise je zobrazen jako sedící uprostřed lví smečky, oděný ve spodní a svrchní šat s čepcem na hlavě a zlatým nimbem [I.12].

Na počátku Knihy proroka Ozeáše stojí iniciála *U – erbum domini* na fol. 145r s výjevem, kde prorok **Ozeáš předává Boží zjevení skupině Židů [I.14].**⁷⁰⁷

Knihu proroka Agea uvádí iniciála *I – n anno secundo darii* na fol. 171v [I.31]. V umělecko-historické literatuře si získala pozornost **postavou mnicha klečícího u oltáře, nad nímž levituje postava proroka Agea s rozvinutým svítkem v obou rukách.**⁷⁰⁸ Tento adorující mnich je nápisem identifikován jako FRAT[ER] GODEFRIDUS a ve starší literatuře je považován bez jakýchkoliv pochyb za autora výzdoby Starého zákona tohoto rukopisu,⁷⁰⁹ nebo vedoucího mistra iluminátorské dílny, ve které rukopis vznikl, případně za písaře.⁷¹⁰ Rovněž je zdůrazňován i charakter jeho mnišského oděvu, ve kterém mnozí badatelé rozeznávají františkánský hábit a vyslovují

---

⁷⁰⁴ Knihy deuterokanonické Da 14,31-42.

⁷⁰⁵ Viz například Hippolit římský, Komentář ke knize Danielově 2, 28-29 a 3, 31, s. 94, 176–180.

⁷⁰⁶ ROYT 2006, 67. Viz například *reliéf na sarkofágu z římské baziliky S. Paolo fuori le Mura* (3. a 4. století).

⁷⁰⁷ K Ozeášovi viz KIRSCHBAUM 1971, col. 362; ROYT 2006, 189.

⁷⁰⁸ Viz WOLTMANN 1877, 19–20; KVĚT 1927, 56, 151; STEJSKAL 1976, 13–14; KRÁSA 1982, 55; STEJSKAL / KROPÁČEK 1983, 503; KRÁSA 1990, 45; HLAVÁČEK / KRÁSA 1990, 62. K prorokovi Ageovi viz KIRSCHBAUM 1968, col. 80–81; ROYT 2006, 15.

⁷⁰⁹ Viz KVĚT 1927, 56, 151; STEJSKAL 1976, 13–14; STEJSKAL / KROPÁČEK 1983, 503.

⁷¹⁰ Viz WOLTMANN 1877, 19–20; KRÁSA 1982, 55; KRÁSA 1990, 45; HLAVÁČEK / KRÁSA 1990, 62.

se pro vznik rukopisu v rámci františkánského konventu. Samotné ztvárnění výjevu se jako jakási osobní vize odehrává v chrámovém interiéru. Iluminátor přitom věnuje pozornost i takovým detailům, jako je bohaté mramorování oltáře a jeho pokrývka se zlaceným lemováním (v miniatuře vyjádřeno okrovou barvou) či zobrazení jednoduchého kříže. Zdá se tedy, že scéna vychází z Jeronýmova výkladu k Ageovi, kde svatopisec cituje starou tradici, podle níž byl Ageus považován za anděla, který v momentě, kdy předával Boží poselství lidem, na sebe přijímal lidskou podobu.⁷¹¹

Prorok Ageus je zobrazován kromě ilustrací doprovázejících jeho knihu jen v cyklech s tzv. Malými proroky, a to v tradičním zobrazení jako starší muž s dlouhým plnovousem a rozvinutou páskou v ruce.⁷¹²

Počátky Knihy Zachariášových proroctví, na fol. 173r, označuje *iniciála I – n mense VIII°* s vyobrazením postavy **Zachariáše [I.32]**.⁷¹³ Iniciála je umístěna do interkolumnia a její tělo v podstatě odpovídá růžovému pozadí, na němž nacházíme postavu proroka stojícího pod věžovitě ukončeným baldachýnem na zešíkmeném podstavci s mramorovanou deskou. V duchu typologického paralelismu je Zachariáš považován za zvěstovatele panenského početí a narození Krista.⁷¹⁴

Žádné z uvedených starozákonních vyobrazení nemá analogie v iluminacích rukopisů da Gaibanovské skupiny a jejího nejbližšího okruhu.

První knihu Nového zákona – Evangelium sv. Matouše – uvádí iniciála *L – iber generationis* na fol. 220r, v níž je vyobrazen **Kmen (kořen) Jesse [I.35]**. Tento námět se opírá o výklad textu Izajášova proroctví: „I vzjede proutek z pařezu Jišajova a výhonek z jeho kořenů vydá ovoce...“ (et egredietur virga de radice Iese et flos de radice eius ascendet),⁷¹⁵ které již raní církevní exegeté v čele s Tertullianem vykládali alegoricky, když onen „flos“ ztotožnili s Kristem. Na tento text navázal sv. Pavel v dopise Římanům: „Přijde potomek Isajův, povstane, aby vládl národům, v něj budou pohané doufat.“⁷¹⁶ Také někteří další proroci, jako například Bileám: „Vyjde hvězda

---

⁷¹¹ Viz KVĚT 1927, 149.

⁷¹² Viz KIRSCHBAUM 1968, col. 80–81; ROYT 2006, 15.

⁷¹³ K Zachariášovi viz KIRSCHBAUM 1972, col. 557–559; ROYT 2006, 308–309.

⁷¹⁴ Viz ROYT 2006, 309.

⁷¹⁵ Iz 11,1-10.

Obecně k ikonografii kmene Jesse viz KIRSCHBAUM 1972, col. 549–558; SCHILLER 1981, 26–33; ROYT 2006, 113–115, dále viz například WATSON 1934.

⁷¹⁶ Ř 15,12.

z Jákoba...“ zdůrazňují Spasitelův původ.⁷¹⁷ Órigenés (*Comentaria in Joanem*) v odvolání na Izajášovo proroctví hovoří o Kristu jako o „proutku a květu“.⁷¹⁸ U Tertulliana (*De carne Christi*) je nazývána „proutkem z kořene“ rodu Davidova Panna Maria a její syn ježíš je považován za „květ proutku“, což se silně projevilo v ikonografii námětu Kmen Jesse.⁷¹⁹ Sv. Jeroným se v Komentáři Izajášova proroctví (*Commentaria in Isaiam*) odvolává na další pasáže Starého zákona a chápe je jako předzvěst narození, utrpení a zmrtvýchvstání Krista.⁷²⁰ Proutek Jesse je u Izajáše⁷²¹ i v dopise apoštola Pavla Římanům⁷²² podle Cyrila Alexandrijského (*In Isaiam*) znamením Božího království.⁷²³ A právě Tertullian ve svém spise *De carne Christi* propojuje Izajášovo proroctví se začátkem Matoušova evangelia, líčícím Kristovu genealogii.⁷²⁴

Jedná se o zkrácenou verzi genealogie (úplná od Abrahama po Krista je například v *Korunovačném evangeliáři českého krále Vratislava*).⁷²⁵ Minimalizovaná ikonografická verze vychází z textu Izajášova proroctví: „Z pňa Jesseho vypučí ratolest a z jeho kořenů výhonek vykvitne. A spočine na něm duch Pána: duch moudrosti a rozumu, duch rady a síly, duch poznání a bohabojnosti. Hle, panna počne a porodí syna a dá mu jméno Emanuel! Jeho vidím, ale ne teď, jeho hledím, ale ne z blízka. Hvězda vychází z Jákoba, žezlo se zdvihá z Izraela.“⁷²⁶ Ve spodní části iniciály je zobrazen ležící a spící Jesse, kterému z beder vyrůstá stylizovaný strom, v jehož vrcholu je umístěna Panna Marie s Kristem. Jesse spí na lůžku, na polštáři. V medailonech jsou polopostavy Davida, Šalamouna a dalších královských polopostav, přičemž David je v hlavní ose, mezi kořenem (Jessem) a vrcholkem (Pannou Marií).

V iluminaci sice prorokova virga nevyráží přímo z Jesseho lůna, jako to obvykle můžeme pozorovat v jiných znázorněních, avšak kmen navazuje na Jesseho lůžko a ve

---

⁷¹⁷ Nu 24,17.

⁷¹⁸ ROYT 2006, 114.

⁷¹⁹ ROYT 2006, 114.

⁷²⁰ Iz 7, 14; 53, 2; Pís 2,1.

⁷²¹ Iz 11,10.

⁷²² Ř 15, 12.

⁷²³ ROYT 2006, 114.

⁷²⁴ PANUŠKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ 2010, 536.

⁷²⁵ *Kodex vyšehradský* (Praha, NK ČR, XIV.A.13) 1085, fol. 2r, 2v, 3r, 3v. Nověji k rukopisu viz MERHAUTOVÁ / SPUNAR 2006 (včetně shrnutí starší literatury); nejnověji KUBÍK 2014f, 206–217.

⁷²⁶ Nu 24,17.

své naturalistické podobě se formuje nad jeho hlavou. Dále se odvíjí v podobě pásky, která vytváří i oba medailony, přičemž celá kompozice je dotvořena symetricky uspořádanými sdruženými palmetami, umístěnými v pravidelných rozestupech. Problematickou se jeví identifikace tří postav v medailonech. V případě medailonu nacházejícího se přímo pod Pannou Marií s dítětem, je možné uvažovat o osobě krále Šalamouna, který se v těchto kompozicích rovněž objevuje, a to již ve vyšší úrovni nad králem Davidem. V tom případě by byl David zobrazen v pravém dolním medailonu a jeho pendantem by pak mohl být jeden z proroků, pravděpodobně Samuel, kterého Jahve poslal, aby Davidovi udělil královské pomazání.

Námět Kristova rodokmenu se objevuje od raného středověku. Nachází se již v karolinském *Codexu aureu*,⁷²⁷ kde Krista obklopuje třináct postav symbolizujících třináct generací. Na titulním listě s vyobrazením evangelisty Matouše v *Evangeliáři ze St. Bertinu v St. Omeru* jsou zobrazeni starozákonní patriarchové: Abraham, Izák, Jákob a král, na následných dvou listech potom Kristovi předci, počínaje Judou a konče Josefovým otcem Jákobem, dále Zvěstování, Navštívení Panny Marie a Narození Krista.⁷²⁸ První uzavřená genealogie Kristova o padesáti čtyřech postavách, od Abrahama po Krista, se objevuje v tzv. *Korunovačném evangeliáři českého krále Vratislava* (XIV.A.13).⁷²⁹

Součástí Kristova rodokmene může být postava Panny Marie se lvem pod nohama. Tu lze v souvislosti s výkladem epifanie interpretovat jako lvici a Krista jako vítězného lva z pokolení Judova.⁷³⁰ Výhonek růže či vinné révy může vyrůstat ze srdcí rodičů Panny Marie, sv. Jáchyma a sv. Anny; z květu výhonku vystupuje postava Madony, případně se může výhonek změnit v kříž, na němž je ukřižovaný Spasitel. Rodokmeny Kristovy, tzv. královské galerie, jsou velmi často součástí výzdoby katedrálních průčelí.⁷³¹

K proměně Kristova rodokmenu v kořen Jesse⁷³² došlo v *rukopise ze St. Bénigne*.⁷³³ Od 12. století se setkáváme již s plně kodifikovaným námětem, kdy

---

⁷²⁷ *Codex aureus* (Alba Iulia, Biblioteca Documenta Batthyaneum) kolem 810.

⁷²⁸ *Evangeliář ze St. Bertin v St. Omer* (Boulogne-sur-Mer, Bibliothèque Municipale, Cod. 11) 10. století. Viz ROYT 2006, 115.

⁷²⁹ *Kodex vyšehradský* (Praha, NK ČR, XIV.A.13) fol. 2r, 2v, 3r, 3v. K rukopisu viz pozn. 725.

⁷³⁰ Viz ROYT 2006, 115.

⁷³¹ Například Chartres, Remeš, Amiens, Paříž.

⁷³² Vyobrazení kmene (kořene) Jesse lze podle G. Schiller rozdělit do tří skupin.

První skupina ilustruje prorocký text Iz 11,1: „Z Jišajova kmene vzejde výhonek, z jeho kořenů vyrazí

rodopisný strom, nejčastěji vinný keř, vyrůstá s postavami Adama a Evy, proroků, patriarchů, Ecclesie, Synagogy, Krista, Madony, případně s postavami Zvěstování, Narození či Ukřižování, z těla ležícího proroka Jesse. K raným formám patří strom s Kristem a sedmi holubicemi – symboly sedmi darů Ducha svatého v *Kodexu vyšehradském* (XIV.A.13).⁷³⁴ O sedmi darech Ducha svatého ve spojitosti s kmenem Jesse hovoří Rupert z Deutzu.⁷³⁵

Vyobrazení kmene Jesse je typologickým předobrazem Narození Krista.⁷³⁶

V alegorickém výkladu hovoří Beda Venerabilis o proroctví Izajášově: „Vyrazí proutek z kmene Jesse, čímž je míněna Bohorodička Maria, kdežto příkladem události je mu krev beránka, která napomohla Židům utéct z Egypta, což je znamení toho, že církev osvobodí oběť Kristova z nadvlády Satana.“⁷³⁷

Analogický ikonografický motiv se nachází v *Admontském misálu* (ms. La 222) v iniciále *F – amvlis tvis* na fol. 202v [V.85]. Jde o obdobně zkrácenou verzi, jako je ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) [srov. I.35 s V.85]. Ve spodní polovině iniciály leží spící Jesse, z jehož těla vyrůstá strom o dvou spirálovitě stočených větvích, v nichž jsou

---

šlahoun.“ Do této první skupiny patří například iluminace *Kodexu vyšehradského* (Praha, NK ČR, XIV A 13) 1085 fol. 4v; iluminace *Bible St. Bénigne* (Dijon, Bibliothèque publique, Ms. 2) první čtvrtina 12. století; miniatura *Kolínského lektionáře* (London, British Library, Cod. Harley 2889) kolem 1140, fol. 4r.

Druhá skupina souvisí také s Izajášovým proroctvím (Iz 7,14): „Proto vám Pán sám dá znamení: Hle mladá dívka počne, porodí syna a dá mu jméno Emanuel.“ Ve vyobrazeních je zdůrazněna Panna Marie, která může být představena před kmen stromu se sedmi větvemi jako například v *Bertholdově misálu* (New York, Pierpont Morgan Library, Cod. 710) kolem 1220, fol. 112. Nebo je zobrazena jako trůnící v koruně stromu jako například v *miniaturě ze sbírky opatství Cîteaux* (Vitae sanctorum, Dijon, Bibliothèque Municipale, Cod. 641) 1110–1120, fol. 40v; nebo v *Žaltáři ze Štrasburku* (Donaueschingen, Fürstlich Fürstenbergische Hofbibliothek, Cod. 185) kolem poloviny 13. století.

Třetí skupina zahrnuje již typ plně rozvinutého kmene Jesse. Mezi Kristem obklopeným sedmi holubicemi a Jessem, z něž vyrůstá strom, jsou vloženi členové pokolení. Jejich počet je podle dispozice prostoru různý. Do třetí skupiny patří například *okno západní fasády katedrály v Chartres* z let 1150–1155 nebo dřevěný malovaný *strop kostela sv. Michala v Hildesheimu* z první poloviny 13. století. Zjednodušenou verzi skupiny představuje miniatura ze *Žaltáře z opatství Shaftesbury* (kolem 1130–1140, fol. 15r) nebo miniatura v *Žaltáři královny Ingeborg* (Chantilly, Bibliothèque Musée Condé, Ms. 1695) kolem 1200, fol. 14v; dále například miniatura v *Evangeliáři z Helmarshausen* (Trevír, dómský poklad, Cod. 142 Domschatz Nr. 67) konec 12. století, fol. 1. Viz SCHILLER 1981, 27–28. K tématu dále například JOHNSON 1961, 1–22.

⁷³³ *Bible ze St. Benigne* (Dijon, Bibliothèque publique, Ms. 2) první čtvrtina 12. století, viz SCHILLER 1981, 27, Abb. 23.

⁷³⁴ Viz SCHILLER 1981, 27. *Kodex vyšehradský* (Praha, NK ČR, XIV.A.13) fol. 4v. K rukopisu viz pozn. 725.

⁷³⁵ Převzato z ROYT 2006, 115.

⁷³⁶ ROYT 2006, 284–296.

⁷³⁷ Viz ROYT 2006, 287–288 (De Tabernaculo et vestibus sacerdotum, Pl 91, sl. 410c).

umístěny polopostavy proroků. Třetí polopostava se nachází v místě, kde se strom větví. Horní polovinu iniciály vyplňuje scéna Narození Krista.⁷³⁸

Následující iniciála *L – ucas syrus* na fol. 259r doprovází Prolog k Evangelii sv. Lukáše s vyobrazením sedícího, píšícího evangelisty **Lukáše [I.38]**.⁷³⁹

Evangelista Lukáš je ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) zachycen v obvyklé kompozici, jak píše evangelium. Píšící evangelista je odvozen od pozdně antického typu filozofa, básníka či Múzy.⁷⁴⁰

Vlastní Lukášovo evangelium pak začíná iniciálou *F – vuit in diebus herodi* na fol. 260r se scénou **Zachariášovy oběti v chrámu [I.40]**, tedy výjevem, který se přímo vztahuje k začátku tohoto evangelia, kde jsou popisovány okolnosti narození Jana Křtitele – posledního proroka a Kristova předchůdce.⁷⁴¹ Scéna zachycuje okamžik, kdy Zachariáš obětuje kadidlo. V tom okamžiku se mu ukázal anděl stojící po pravé straně oltáře, kde se obětovalo kadidlo. „Když ho Zachariáš uviděl, zděsil se a padla na něho bázeň.“ Anděl mu řekl: „Neboj se, Zachariáši, neboť tvá prosba byla vyslyšena; tvá manželka Alžběta ti porodí syna a dáš mu jméno Jan.“⁷⁴² Výjev současně získává typologický rozměr, a to prostřednictvím pelikána, jenž si drásá hrud', aby nakrmil svá hladová mláďata. Toto jeho konání, které iluminátor zobrazil v horním levém rohu barevného podkladu iniciály, je předobrazem Kristovy oběti na kříži.⁷⁴³

Analogické vyobrazení Zachariášovy oběti v chrámu se nachází v *Admontském misálu* (ms. La 222), v iniciále *D – eus qvi* na fol. 188r **[V.76]**.⁷⁴⁴

Prolog k Evangelii sv. Jana uvádí iniciála *H – i cest iohannes euuangelysta* na

---

⁷³⁸ TRIPPS 2012, 40.

⁷³⁹ K Lukášovi viz ROYT 2006, 145–147.

⁷⁴⁰ Viz ROYT 2006, 76.

⁷⁴¹ L 1,8–20.

⁷⁴² L 1,12–13.

⁷⁴³ K motivu viz TREU 1981, 11–13 (Physiologus). Pelikán je Physiologem chápán jako předobraz Boží lásky k člověku a Kristovy oběti. Text uvádí, že dorůstající mláďata pelikána klovají své rodiče do obličejů a ti je rozzlobení usmrtí. Brzy však svého činu litují, matka je třetí den přivine na svá prsa, živí je vlastní krví a ptáčata znovu ožijí. Stejně tak jako „Otec všemohoucí vzkřísil Pána Ježíše Krista, svého Syna, třetího dne z mrtvých“. Kristus svou krví oživuje své děti a smývá jejich viny, pelikán symbolizuje tedy také Boží lásku k člověku. Je symbolem Kristovy oběti a Zmrtvýchvstání, symbolem rodičovské obětující lásky, lásky Boží. Dále k tématu zejména KIRSCHBAUM 1971, col. 390–392; MOLSDFORF 1984, 67–68; ROYT / ŠEDINOVÁ 1998, 131.

⁷⁴⁴ *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), viz BUBERL 1911, 121–132; KVĚT 1927, 101–111, 141–158; HÄNSEL-HACKER 1954a, 4–5; BELLINATI / BETTINI 1968, 98–99, 101–102, 105; VALAGUSSA 1991, 6–7; MARIANI CANOVA 1999, 55–56 (se shrnutím literatury); TRIPPS 2012, 40.

fol. 284v s autorským portrétem **Jana Evangelisty** ve vnitřním poli [I.41].⁷⁴⁵ Již od raně křesťanské doby je Jan Evangelista na západních vyobrazeních podán s hladce oholenou mladistvou tváří. Evangelium prý napsal v Efesu s pomocí svého sekretáře Prochora.⁷⁴⁶ Janův portrét, na rozdíl od Lukášova (fol. 259r), postrádá motiv Boží inspirace, ten je však vyjádřen v následující iniciále *I – n principio erat verbum* na fol. 285r [I.42], která uvádí Evangelium sv. Jana. V ústředním medailonu této iniciály je motiv **Poslední večeře** [I.42].⁷⁴⁷ Na rozdíl od většiny výjevů *Františkánské bible* (XII.B.13) pracoval iluminátor této scény s poměrně vyzrálým prostorovým cítěním,⁷⁴⁸ které se projevuje zejména umístěním dvou sedících postav před stůl. Tím zároveň vyčleňuje Jidáše ze shromáždění ostatních apoštolů a zachycuje moment jeho identifikace jako toho, kdo zradí Syna člověka.⁷⁴⁹ Prostorovou hloubku výjevu umocňuje i předsunutí milovaného učedníka Jana před Pánovu hrud'. Celou scénu pak zastřešuje věžovitá architektura s ústřední kupolí přímo nad Kristem.

Výjev Poslední večeře vyjadřuje motiv Boží inspirace právě spočínutím milovaného učedníka na Pánově hrudi. V exegetických pramenech se totiž Janův odpočinek na Kristově hrudi⁷⁵⁰ vykládá jako moment, kdy Jan do sebe nasál tajemství eucharistie.⁷⁵¹ Spolu s tím i skutečnost, že byl jediným apoštolem, jenž stál přímo pod Kristovým křížem, poskytují dostatečné záruky pro pravost jeho evangelia.⁷⁵²

Jan je v této iniciále přítomný ještě dvakrát, a to v medailonech nad i pod Poslední večeří jako lidská polopostava s orlí hlavou. Zatímco v horním medailonu drží v ruce nepopsaný rozvinutý svitek, který se spíše objevuje v rukách proroků, v dolním medailonu prezentuje otevřenou, nepopsanou knihu. Tím je opětovně zdůrazněna Janova dvojí pozice – proroka přijímajícího Boží zjevení⁷⁵³ a evangelisty.⁷⁵⁴

---

⁷⁴⁵ K Janu Evangelistovi viz KIRSCHBAUM 1974, col. 108–130; ROYT 2006, 89–92.

⁷⁴⁶ Viz ROYT 2006, 91.

⁷⁴⁷ Obecně k ikonografii Poslední večeře viz SCHILLER 1968, 35–51; KIRSCHBAUM 1974, col. 10–18; ROYT 2006, 244–247.

⁷⁴⁸ K plošnosti výjevů viz kapitola IV. 1. Malířská výzdoba – podíl jednotlivých tvůrců.

⁷⁴⁹ J 13, 21–25.

⁷⁵⁰ J 13, 23.

⁷⁵¹ Blíže k momentu spočínutí sv. Jana na Pánově hrudi viz HAMBURGER 2002, zejména 106–110. K uvedenému tématu dále viz například WENTZEL 1964, 35–48; BÜTTNER 1983, 174–180. V souvislosti s Františkánskou biblí viz PANUŠKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ 2010, 537.

⁷⁵² Viz PANUŠKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ 2010, 537.

⁷⁵³ Poukaz na autorství Apokalypsy – svitek.

⁷⁵⁴ Miniatura knihy – snad Františkánské bible. K uvedenému viz PANUŠKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ 2010, 538.

Vyobrazení Poslední večeře se objevuje až v 5. století, a to na *diptychu ze slonoviny z pokladnice milánského dómu*, a v letech 520–525 na *mozaice v bazilice S. Apolinare Nuovo*.⁷⁵⁵ Poslední večeři popisují první tři evangelia (Mt 26,17–30, Mk 14,12–26, L 22,7–23). Vyobrazení Poslední večeře vždy respektuje způsob stolování té doby, ve které byla kompozice obrazu vytvořena. Kristu je nejbližší jeho milovaný učedník sv. Jan, který často spočívá hlavou na prsou Spasitele. O spočinutí Jana na hrudi Pána se dovídáme ze 13. kapitoly Janova evangelia; během večeře „odpočíval v Ježíšově klíně jeden z jeho učedníků, kterého Ježíš miloval.“ Výjev sv. Jana spočívajícího hlavou na Kristových prsou se na přelomu 13. a 14. století osamostatnil jako devoční obraz. Stalo se tak v mystickém prostředí ženských klášterů.⁷⁵⁶

Zobrazení Jidášovy zrady se obvykle přidržuje textu Janova evangelia.⁷⁵⁷ Jidášův vydělenému z kolegia apoštolů podává chléb Kristus, na jehož prsou spočívá hlava sv. Jana, nebo si zrádce namáčí skývu do kalicha sám⁷⁵⁸ a do jeho úst vstupuje ďábel.⁷⁵⁹

Samostatné vyobrazení svatého Jana Evangelisty na prsou Kristových se nachází v iniciále *Q – via in pectore* na fol. 142r v *Lekcionáři Arnolda Mišeňského [XVII.12]*.⁷⁶⁰ V tomto rukopise je na foliích 143r–147r umístěno dvanáct čtení, která se vztahují ke svátku sv. Jana Evangelisty.⁷⁶¹ Čtení pojednávají o Janovi jako vzoru pro kontemplaci. Jan je zde představen jako učitel církve, který nám odhaluje nauku církve pramenící z Ježíšova nitra – hrudi. Jan měl unikátní možnost odpočívat na Ježíšově hrudi a nasávat tuto nauku jako první.⁷⁶²

„Spočívání na hrudi Ježíše“ vysvětluje v komentáři k Janovu evangelium Origenes, který srovnává dvě pasáže Janova evangelia.⁷⁶³ Ve 13. kapitole se objevuje informace, že Jan odpočíval v Kristově klíně, kdežto ve 20. kapitole je sdělení, že Jan

---

⁷⁵⁵ Viz ROYT 2006, 244.

⁷⁵⁶ Viz ROYT 2006, 89. K tématu sv. Jana spočívajícího na Pánově hrudi viz BERGER-FIX 1980a, 8–19.

⁷⁵⁷ J 13,21–30.

⁷⁵⁸ Mt 26,23, Mk 14,20.

⁷⁵⁹ J 13,27.

⁷⁶⁰ K *Lekcionáři Arnolda Mišeňského* (Praha, NK ČR, I.A.59 – dříve Osek 76) kolem 1280–1300, viz HLAVÁČKOVÁ 2010, 430–431 (se shrnutím základní literatury); WINZELER 2011, 153–160; nejnověji KUBÍK 2014b, 248 a WINZELER 2016, 4–13.

⁷⁶¹ Více ke čtení, jehož autorem je Beda Venerabilis, viz NATOUFOVÁ 2008, 13–18; KOLÁŘOVÁ 2015, 280–282.

⁷⁶² Více viz KOLÁŘOVÁ 2015, 281–282.

⁷⁶³ J 13,23; J 20, 15–19.

odpočíval na Kristově hrudi, což Origenes vysvětluje tak, že se Jan posunul z Kristova klína na hrud' během toho, co ho Petr požádal, aby se Krista zeptal na jeho zrádce.⁷⁶⁴

Další z vyobrazení, na němž sv. Jan spočívá na Pánově hrudi, nacházíme ve *Fransko-saském evangeliáři z Prahy z poslední třetiny 9. století*,⁷⁶⁵ dále například v *Evangeliáři biskupa Bernwarda z Hildesheimu*,⁷⁶⁶ na *Verdunském oltáři*⁷⁶⁷ nebo například v *Perikopách ze Salcburku*⁷⁶⁸ či v *Mohučském evangeliáři*.⁷⁶⁹ V posledním uvedeném rukopise nese iniciála *I – n principio erat* na fol. 79r tři medailony, v centrálním je zobrazen píšící evangelista Jan, nad ním se v medailonu vznáší holubice Ducha svatého a ve spodním medailonu je zachycen sv. Jan spočívající na Pánově hrudi [XVIII.23].

Vyobrazení Poslední večeře, kdy jsou apoštolové shromážděni kolem Ježíše, v jehož objetí spočívá jeho milovaný učedník Jan, nacházíme v *Bibli Moralisé*.⁷⁷⁰

Analogické vyobrazení Poslední večeře je zpodobněno také v rukopisech pocházejících z produkce da Gaibanovského skriptoria a jeho nejbližšího dílenského okruhu. V hlavním díle skupiny – *Epištoláři padovské katedrály* – jde o celostranný obraz na fol. 45v [II.20].⁷⁷¹ Výjev se na rozdíl od *Františkánské bible* (XII.B.13) odehrává u oválného stolu. Uprostřed sedí Kristus s Janem na prsou, proti nim sedí Jidáš, který shodně jako ve *Františkánské bibli* nemá svatozář [srov. I.41 s II.20]. Jinou

---

⁷⁶⁴ HEINE 1993, 264–279 (Origenes – Komentář k evangeliu sv. Jana).

⁷⁶⁵ *Fransko-saský evangeliář z Prahy* (Praha, KK, Cim. 2) poslední třetina 9. století, fol. 185v. K rukopisu viz ČERNÝ 2006, 48–53 (se shrnutím literatury); nověji STONEOVÁ 2012, KUBÍK 2013b, pozn. 24, 49; nejnověji ČERNÝ 2014, 40–41.

⁷⁶⁶ *Evangeliář biskupa Bernwarda z Hildesheimu* (Hildesheim, dómský poklad, Cod. 18) 1001–1014.

⁷⁶⁷ Mikuláš z Verdunu, *Klosterneuburský oltář*, 1181.

⁷⁶⁸ *Perikopy ze St. Erentrud* (Mnichov, Bayrische Staatsbibliothek, Clm. 15903) kolem 1140, fol. 13r.

⁷⁶⁹ *Mohučský evangeliář* (Aschaffenburg, Hofbibliothek, Ms. 13) kolem 1260, fol. 54v. K rukopisu viz GÖNNA 1998, 131–153; WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2007; EUW 2008, 11–21; nejnověji WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2011d, 193–214.

⁷⁷⁰ *Bible Moralisé* (Toledo, Tesoto del Cabildo de la Catedral, mss 1-3) 13. století, fol. 17v. K rukopisu viz například BRANNER 1977, 49–58, 162–168; HELLEMANS 2010, 217–219; *Bible Moralisé* (Oxford, Bodleian Library, MS. Bodl. 270b) kolem poloviny 13. století, 17v. K rukopisu viz například BRANNER 1977, 49–58, 69–171. *Bible Moralisé* (London, British Library, Harley 1526, Harley 1527) druhá čtvrtina 13. století, fol. 9r. K rukopisu viz například BRANNER 1977, 49–58, 174–175. K tématu viz HAUSHERR 1964, 133–152.

⁷⁷¹ *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, viz zejména BUBERL 1911, 121–132; KVĚT 1927, 63–100, 141–158; HÄNSEL-HACKER 1954a, 3–4; BELLINATI / BETTINI 1968; VALAGUSSA 1991, 4–6; MARIANI CANOVA 1999, 47–51 (se shrnutím literatury); nověji CORRIE 2004a, 465–466; nejnověji KUBÍK 2008, 155; BOSSETTO 2009, 51–61; TRIPPS 2012, 37–39.

analogií je obraz Poslední večeře v *Cambridgském žaltáři*.⁷⁷² Celostranný obraz se nachází na fol. 59v [III.9]. Shodně s *Epištolářem padovské katedrály* (ms. E. 2) se výjev odehrává u oválného stolu [srov. II.20 s III.9]. Kristus s odpočívajícím Janem ovšem sedí po levé straně stolu, čtyři apoštolové včetně Jidáše (opět bez svatozáře) jsou předsunuti před stůl. Scéna se odehrává pod arkádami s vyhrnutými závěsy a uzavírá ji věžovitá architektura [srov. I.41 s III.9].

Scénu Poslední večeře ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) s vyobrazením Krista se sv. Janem v objetí uzavírá věžovitá architektura s ústřední kupolí přímo nad Kristem. V zobrazeních Jana s orlí hlavou lze spatřovat zjevení nebeských tajemství.⁷⁷³ Janovi se tak otevřela nebeská tajemství ve snu v Kristově objetí a posílen zjevením zjevil všem pravdu slovy „In Principio...“, a tím dosvědčil, že Kristus je Syn pravého člověka a zároveň věčně existuje s Otcem i Duchem svatým.⁷⁷⁴

V kontextu vývoje zobrazení Poslední večeře je miniatura ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) poměrně konvenční ve své době. Podkladem bylo byzantské ikonografické schéma, které se ustálilo již v 11. století⁷⁷⁵ – apoštolové sedí u stolu tvaru polokruhu; za stolem uprostřed sedí Kristus s Janem, proti němu před stolem stranou osamocený Jidáš.⁷⁷⁶ Ve 13. století se postavy na obou stranách stolu posouvají částečně dopředu stolu a na konci jedné z obou řad sedí Jidáš.⁷⁷⁷ Obě řady se postupně k sobě přibližují, až se spojí v uzavřený kruh.⁷⁷⁸ V kontextu výjevů *Františkánské bible* (XII.B.13) je ale miniatura Poslední večeře naopak inovativní. Jde o scénu, v níž je na rozdíl od všech ostatních vyjádřena hloubka prostoru.⁷⁷⁹

Následujících pět iniciál (*P – aulus seruus* na fol. 304v [I.43], *P – aul[us] ap[osto]l[us] ih[es]u* na fol. 333v [I.47], *P – aulus apostol[us] ih[es]u* na fol. 336v

⁷⁷² *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) 1260–1266, viz JAMES 1902, 330–353; KVĚT 1927, 141–158; HÄNSEL-HACKER 1954a, 7–9; BELLINATI / BETTINI 1968, 98–99, 101–102; WOLMALD / GILES 1982, 414–429; KRÁSA 1990, 52, 56; MARIANI CANOVA 1990, 174–176; VALAGUSSA 1991, 12–13; MARIANI CANOVA 1999, 52–54 (se shrnutím literatury); nověji SCRASE / MUNRO et al. 2005, 211; BINSKI / PANAYOTOVA 2005, 176–178; PANAYOTOVA 2006, 36; BOSSETTO 2009, 51–61; BOSSETTO 2010, 6–17 (se shrnutím literatury); nejnověji MORGAN / PANAYOTOVA / REYNOLDS 2011, 94–95; TRIPPS 2012, 40–42.

⁷⁷³ Viz NATOUFOVÁ 2008, 75–79.

⁷⁷⁴ Viz NATOUFOVÁ 2008, 20.

⁷⁷⁵ Viz KVĚT 1927, 91.

⁷⁷⁶ Viz KVĚT 1927, 91.

⁷⁷⁷ Viz KVĚT 1927, 91.

⁷⁷⁸ Viz KVĚT 1927, 91.

⁷⁷⁹ K uvedenému viz také PANUŠKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ 2010, 537–538.

[I.48], *P – aulus seruus dei* na fol. 349v [I.54], *P – aulus uinctus ih[es]u* na fol. 350v [I.55]), které doprovázejí Epištoly sv. Pavla: Římanům, Efezským, Filipským, k Titovi, k Filemonovi, nese ve vnitřním poli zobrazenou **polopostavu sv. Pavla**.⁷⁸⁰ Sv. Pavel je vždy zobrazen v tradičním pojetí, jakožto starší muž s dlouhým vousem a vysokým čelem, v ruce s knihou a případně mečem. Polopostavy sv. Pavla vyplňují mnohá vnitřní pole iniciál rukopisů da Gaibanovské skupiny. V *Epištoláři padovské katedrály* (ms. E. 2) nacházíme na rozdíl od *Františkánské bible* (XII.B.13) kromě samotného sv. Pavla⁷⁸¹ ještě dvojici sv. Pavla se sv. Petrem,⁷⁸² případně sv. Pavla a Tita.⁷⁸³ V *Epištoláři* je sv. Pavel charakterizován mečem, knihou, případně svitkem.⁷⁸⁴ Zobrazen je ale také bez atributů.⁷⁸⁵ V *Admontském misálu* (ms. La 222) je zastoupena pouze skupina polopostav sv. Pavla se sv. Petrem.⁷⁸⁶ Analogické zobrazení sv. Pavla se dále nachází v posledním svazku *Sedmisvazkové Bible z lipské univerzitní knihovny* (Ms 89), kde iniciály se sv. Pavlem ve vnitřním poli označují Pavlovy epištoly. Také v tomto rukopise je shodně jako v *Epištoláři padovské katedrály* (ms. E. 2) zobrazen buď sám sv. Pavel,⁷⁸⁷ nebo dvojice polopostav.⁷⁸⁸ Pro všechny uvedené rukopisy je charakteristická výše uvedená podoba světce.

Figurální iniciálou *P – rimum quidem sermonem* na fol. 359r s výjevem **Kristova Nanebevstoupení [I.58]** začínají Skutky apoštolské.⁷⁸⁹ O Nanebevstoupení Krista se dozvídáme od evangelistů,⁷⁹⁰ podrobněji o něm hovoří Skutky apoštolské⁷⁹¹

⁷⁸⁰ Ke sv. Pavlovi viz KIRSCHBAUM 1974, col. 128–147; ROYT 2006, 225–228.

⁷⁸¹ Například iniciály *F – r[atre]s* na. 8v [II.7], *F – r[atre]s* na fol. 17v [II.10], *F – ratres* na fol. 41r [II.18], *F – r[atre]s* na fol. 47r [II.21], *F – r[atre]s* na fol. 80r [II.41] a *F – r[atre]s* na fol. 97r [II.55].

⁷⁸² Viz iniciály *P – rimu[m] quidem* na fol. 52r [II.26] a *F – r[atre]s* na fol. 77r [II.39].

⁷⁸³ Viz iniciála *K – [arissi]me* na fol. 4r [II.3].

⁷⁸⁴ *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciály *F – r[atre]s* na. 8v [II.7], *F – r[atre]s* na fol. 17v [II.10], *F – ratres* na fol. 41r [II.18] a *F – r[atre]s* na fol. 80r [II.41].

⁷⁸⁵ *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciály *F – r[atre]s* na fol. 47r [II.21] a *F – r[atre]s* na fol. 97r [II.55].

⁷⁸⁶ *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciála *D – [eu]s qvi* na fol. 189v [V.77].

⁷⁸⁷ *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) například iniciály *P – aulus et siluan[us]* na fol. 203r [IV.34], *P – aulus [et] siluianus* na fol. 208r [IV.44], *P – aulus ap[osto]l[u]s* na fol. 211r [IV.45], *P – aulus ap[osto]l[u]s* na fol. 218v [IV.46], *P – aul[us] seruus* na fol. 223r [IV.47] a *P – aulus ui[n]ctus* na fol. 225r [IV.48].

⁷⁸⁸ *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) například iniciála *P – aulus seruus* na fol. 83r [IV.37].

⁷⁸⁹ K výjevu Nanebevstoupení Krista viz SCHRADE 1930, 66–190; GUTBERLET 1935; KIRSCHBAUM 1974, col. 268–276; SCHILLER 1986, 141–163; WORM 2003, 297–320; ROYT 2006, 163–164.

⁷⁹⁰ Viz Mk 16,19; L 24,50–53.

a Protoevangelium Nikodémovo. Kristovy předpovědi o Nanebevstoupení jsou uváděny v Janově evangeliu.⁷⁹²

Ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) je skupina apoštolů v čele s Pannou Marií situována kolem pahorku, z něhož se Kristus vznesl na nebesa. Na vrcholu tohoto pahorku zůstal otisk Kristových nohou.⁷⁹³ Tento motiv se začíná objevovat v první polovině 13. století. Jeden z prvních rukopisů, který nese tuto ikonografickou proměnu, je *Žaltář landkraběte Heřmana*.⁷⁹⁴ Výjev zobrazuje Olivetskou horu jako strmé a rozeklané skalisko, na jehož horní zarovnané ploše jsou jasně vyznačeny stopy Kristovy.

Analogií k obrazu v našem rukopisu je obraz stejného tématu v *Epištoláři padovské katedrály* (ms. E. 2),⁷⁹⁵ ovšem jen co se týče postav a nohou Krista. V obraze *Epištoláře* (ms. E. 2) chybí pahorek s otiskem Kristových nohou. Obě miniatury reprodukují zjednodušené ikonografické schéma, jež se vyvinulo na východě ve formě, kterou známe z palestinské *Ampule v Monze*⁷⁹⁶ a ze syrského *Evangeliáře Rabulova*,⁷⁹⁷ a jež se stalo základem zobrazování této scény pro celý středověk. Jestliže původní schéma zahrnovalo ještě Krista, sedícího nebo stojícího v mandorle a neseného od andělů do nebe, oba malíři, pražský i padovský, již zjednodušují své pojetí ve smyslu pozdně středověké ikonografie a ponechávají z postavy Kristovy pouze nohy, jež ční z oblaků. V typických gestech apoštolů a Marie se obraz *Epištoláře* (ms. E. 2) blíží schématu obvyklému v byzantském umění. Pražský malíř naproti tomu klidně dramaticky vzrušené postoje a posuny apoštolů, zato se však přidrží původního schématu v postavách andělů, které naopak chybí v *Epištoláři*. Ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) andělé drží v rukou pásky se zkrácenými nápisy: „Viri galilei Quit statis apscientes in celum“ a „Hic Jesus qui assumptus est a vobis in celum“.⁷⁹⁸

---

⁷⁹¹ Viz Sk 1,9–12.

⁷⁹² Viz J 6,62; 14,2–4; 16,28; 20,17.

⁷⁹³ K motivu viz WORM 2003, 297–320.

⁷⁹⁴ *Žaltář landkraběte Heřmana* (Stuttgart, Württembergische Landesbibliothek, HB II 24) 1208–1217, fol. 109v. K rukopisu viz HASELOFF 1898, 9–10 nověji zejména KROOS 1992, 63–140; nejnověji WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2011e, 1191–1194 (se shrnutím nejnovější literatury).

⁷⁹⁵ *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) fol. 51v.

⁷⁹⁶ K *Ampuli z Monzy* viz GRABAR 1958.

⁷⁹⁷ *Rabulův evangeliář* (Firenze, Biblioteca Laurenziana, Plut. 1.56) kolem 586. K rukopisu viz CECHELLI / FURLANI / SALMI 1959; BERNABÒ / ARDUINI 2008.

⁷⁹⁸ Ke srovnání kompozic viz KVĚT 1927, 92–93.

Analogickou scénu nacházíme i ve *Františkánském breviáři*,⁷⁹⁹ dále například v *Mohučském evangeliáři*.⁸⁰⁰ K dalším příkladům patří *Žaltář z Magdeburku* vytvořený kolem roku 1265,⁸⁰¹ *Žaltář Mechtildy* z doby kolem roku 1245.⁸⁰² Tento motiv se objevuje i v nástěnné malbě, například v *dómu v Braunschweigu*.⁸⁰³

Ve spodní borduře doprovází iniciálu *P – rimum quidem sermonem* na fol. 359r **lev [I.58]**, který se zakusuje do šroubovitě přetočeného výhonku expandujícího od svislého dřívku do vnějšího pole a dále za něj. Lev je zde s největší pravděpodobností symbolickým obrazem Kristova vzkříšení, jelikož probouzí dechem k životu svá mláďata, dle středověkých tradic mrtvě narozená.⁸⁰⁴

Následující figurální iniciály *I – acobus dei* na fol. 385r **[I.60]**, *P – etrus apostolus* na fol. 387v **[I.61]** a *I – vdas ih[es]u* na fol. 395v **[I.66]** stojí na začátku Epištoly sv. Jakuba, První epištoly sv. Petra a Epištoly sv. Judy. **Postavy apoštolů sv. Jakuba a sv. Judy ([I.60] a [I.66])** jsou umístěny pod architektonicky formovaným baldachýnem. Sv. Jakub je zobrazen jako mladší muž s knihou v ruce,⁸⁰⁵ sv. Juda Tadeáš jako mladší vousatý muž s rozvinutou nápisovou páskou v ruce.⁸⁰⁶ Ve vnitřním poli iniciály *P – etrus apostolus* na fol. 387v **[I.61]** je zachycena frontálně pojatá **polopostava sv. Petra**, s velkým klíčem v pravici a zavřeným kodexem v levici.⁸⁰⁷ Analogické zobrazení polopostavy sv. Petra se nachází v *Epištoláři padovské katedrály* (ms. E. 2), kde jde ovšem o dvojici sv. Petra se sv. Pavlem.⁸⁰⁸ Obdobně je sv. Petr se

---

⁷⁹⁹ *Františkánský breviář* (Praha, knihovna Uměleckoprůmyslového muzea, ms. 7681) 1270–1280, fol. 202v. K rukopisu viz nejnověji PANUŠKOVÁ / VŠETEČKOVÁ 2010, 526–532; PANUŠKOVÁ 2011b, 165–167 (se shrnutím literatury).

⁸⁰⁰ *Mohučský evangeliář* (Aschaffenburg, Hofbibliothek, Ms. 13) fol. 54v **[XVIII.21]**. K rukopisu viz GÖNNA 1998, 131–153; WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2007; EUW 2008, 11–21; nejnověji WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2011d, 193–214.

⁸⁰¹ *Žaltář z Magdeburku* (München, Bayerische Staatsbibliothek, Clm. 23094) kolem 1265, fol. 91r. K rukopisu viz KLEEM 1998, 262–266; WORM 2003, 317.

⁸⁰² *Žaltář Mechtildy* (Berlin, Staatsbibliothek, Ms. theol. Lat. qu. 31) kolem 1245, fol. 115v. K rukopisu viz KROOS 1978, 283–316; VÄTH 2001, 34–38.

⁸⁰³ K *nástěnným malbám v kostele sv. Blažeje v Braunschweigu* viz STANGIER 1995, 201–202 a nejnověji WOLTER-VON DEM KNESEBECK / HEMPEL 2014, 165–240, k výjevu Nanebevstoupení viz zejména 216–219.

⁸⁰⁴ KVĚT 1927, 145–146; KIRSCHBAUM 1971, col. 112–117; PHYSIOLOGUS (překlad Ursula Treu) 1981, 5–8; ROYT / ŠEDINOVÁ 1998, 147.

⁸⁰⁵ Ke sv. Jakubovi viz KIRSCHBAUM 1974, col. 47–51; ROYT 2006, 87.

⁸⁰⁶ Ke sv. Judovi Tadeášovi viz KIRSCHBAUM 1974, col. 423–428; ROYT 2006, 106.

⁸⁰⁷ Ke sv. Petrovi viz KIRSCHBAUM 1974, col. 148–171; ROYT 2006, 228–233.

⁸⁰⁸ Viz například iniciály *P – rimum quidem* na fol. 52r **[II.26]** a *F – r[at]re[s]* na fol. 77r **[II.39]**. Sv. Petr je v tomto rukopise dále součástí celostranných obrazů. Viz například Apoštolové na fol. 76v **[II.38]**.

sv. Pavlem zachycen v iniciále *D – [eu]s qvi* na fol. 189v v *Admontském misálu* (ms. La 222) [V.77]. V souboru *lipských Biblií* je polopostava sv. Petra s klíčem v levé ruce součástí vnitřního pole iniciály *P – etrus apostolus* na fol. 44v [IV.31] v posledním svazku *Sedmisvazkové Bible z lipské univerzitní knihovny* (Ms 89). Polopostava sv. Petra ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) [I.61] je na rozdíl od všech uvedených zobrazení v da Gaibanovských rukopisech zobrazená přísně frontálně a světce charakterizuje vyholená tonzura, která se v ostatních iluminacích nevyskytuje.

Poslední iniciála rukopisu *A – pochalipsis ih[es]u* na fol. 397r označuje počátek Apokalypsy a obsahuje vyobrazení **polopostavy apokalyptického Boha s mečem v ústech** [I.68]. Prameny k Apokalypse zahrnují některé starozákonní prorocké knihy,⁸⁰⁹ starozákonní apokryfy,⁸¹⁰ novozákonní „synoptické apokalypsy“,⁸¹¹ novozákonní apokryfní apokalypsy⁸¹² a zejména novozákonní prorocky-apokalyptickou knihu Zjevení Janova. Ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) je v horním vnitřním poli iniciály na krystalickém nebi se zlatými hvězdami zobrazena polopostava apokalyptického Boha s křížovým nimbem a bílými vlasy s černým mečem (se zbytky zlacení na rukověti) v ústech. V levici drží zavřenou knihu a pozdviženou pravíci poukazuje na sedm hvězd na nebi. Před ním je sedm zlatých svícňů, tři vlevo a čtyři napravo. Jde o zjednodušené vyobrazení Jana (v proskynezi) před trůnícím Bohem s mečem v ústech, obklopeného sedmi svícny, sedmi hvězdami a sedmi chrámy (nad nimi se vznášejí andělé) či sedmi tabulkami, na nichž jsou uvedena jména sedmi sborů (Efes, Smyrna, Pergamon, Thyatiry, Sardy, Fildelfie, Laodikea), jimž měl Jan z Božího rozkazu poslat dopisy s textem Božího zjevení. Textovým základem výjevu je úvodní popis Janovy vize.⁸¹³ Analogické zobrazení apokalyptického Boha v rukopisech da Gaibanovy skupiny nenajdeme. Apokalypsu, která je součástí posledního svazku *Sedmisvazkové Bible z lipské univerzitní knihovny* (Ms 89), označuje iniciála *A – pocalypsis* na fol. 63r [IV.36] s výjevem klečícího Jana před sedmi svícny apokalypsy.

---

⁸⁰⁹ Kniha proroka Daniela, Kniha proroka Ezechiela.

⁸¹⁰ Kniha Henochova, Baruchova apokalypsa, Sibylina proroctví.

⁸¹¹ Mt 25,31-46; Mk 13,24-27; L 17,20-37.

⁸¹² Petrova, první a druhá Pavlova, Janova, Mariina a Bartoloměje.

⁸¹³ Viz Zj 1,11-16. K výjevu zejména Zj 1, 12-14,16. „A když jsem se obrátil, spatřil jsem sedm zlatých svícňů; uprostřed těch svícňů někdo jako Syn člověka, oděný řízou až na zem, a na prsou zlatý pás. Jeho hlava a vlasy bělostné jako sněhobílá vlna, jeho oči jako palmen ohně; ... V pravici držel sedm hvězd a z jeho úst vycházel ostrý dvojsečný meč; jeho vzhled jako když slunce září v plné síle.“

Celkově lze shrnout program ikonografické výzdoby jako poměrně obvyklý. Je vždy vázán na počátky biblických knih. Figurální výjevy jsou redukováné, zpravidla se jedná o jednu postavu, v několika málo případech jde o větší skupiny. Ne vždy je předlohou vlastní biblický text, ale například text apokryfní, jako je tomu u Izajášova umučení **[I.3]** nebo kamenování Jeremiáše **[I.4]**.⁸¹⁴

Zbývající iniciály s figurálními scénami čerpají z biblických textů,⁸¹⁵ případně jsou doprovázeny postavou či polopostavou autora dané biblické knihy, a tak Knihu proroka Agea, Knihu Zachariášových prorocství, Evangelium sv. Lukáše, Evangelium sv. Jana, respektive prology k těmto Evangeliiím, Epištoly sv. Jakuba a Judy doprovázejí postavy Agea, Zachariáše, Lukáše, Jana, Jakuba a Judy. Epištoly sv. Pavla Římanům, Efezským, Filipským, k Titovi, k Filemónovi a První epištolu sv. Petra uvádějí iniciály s polopostavami sv. Pavla a sv. Petra.

---

⁸¹⁴ Iniciály U – isio ysaie prop[he]te na fol. 2v **[I.3]** a I – Heremyas anathotites na fol. 40v **[I.4]**.

⁸¹⁵ Iniciály E – t factum est in xxx. anno na fol. 90r s výjevem Ezechiela přijímajícího Boží zjevení **[I.10]**, A – nno iii regni ioachim na fol. 129r s výjevem Daniela v jámě lvové, jemuž prorok Abakuk přináší jídlo a pití **[I.12]**, L – iber generationis na fol. 220r s vyobrazením rodokmene Krista **[I.35]**, F – vuit in diebus herodi na fol. 260r s výjevem Zachariášovy oběti v chrámu, I – n principio erat na fol. 285r s námětem Poslední večeře **[I.42]**, P – rimv[m] quide[m] sermonem na fol. 359r s vyobrazením Kristova Nanebevstoupení **[I.58]** a iniciála A – pochalipsis ih[es]u na fol. 397r s polopostavou Apokalyptického Boha **[I.68]**.

III.6. Kaligrafická výzdoba v širším kontextu da Gaibanovské skupiny

Začátky kapitol jednotlivých biblických knih označují drobné iniciály, jejichž těla dosahují nejčastěji výšky dvou až čtyř řádků, které obklopuje bohatá kaligrafická ornamentika expandující do bordur a interkolumnií. Prology Epištol sv. Pavla uvádějí větší kaligrafické iniciály o výšce čtyř až jedenácti řádků.

Z hlediska způsobu konstrukce lze kaligrafické iniciály typologicky rozdělit do čtyř kategorií.⁸¹⁶ Nejčastěji užívaným typem kaligrafických iniciál ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) jsou ty, jejichž těla tvoří *hladké dřívky* nebo *stvolý*. Jiným typem jsou kaligrafické iniciály z *rostlinných forem* a iniciály *aditivní ve variantě „intarzovaných“ iniciál*. Těla kaligrafických iniciál jsou modrá nebo červená, intarzované typy dřívků jsou červenomodré s bohatou dessinovou prokresbou, nejčastěji s polopalmetami nebo jejich geometrizovanými podobami, kdy vroubkovanou konturu nahradil plynulý oblouček. Ornamentální motivy dále doplňují různé druhy bičků či bobulovitých sestav.

Kategorii iniciál s *hladkým dřívkem* zastupují *varianty liter s pružnými serify, litery v základním řezu písma s přímými vlasovými serify a bezpatkové konstrukce liter s tvarově geometrizovanými částmi dřívku evokující pozdější typy písma „se skrytými serify“*.⁸¹⁷

Litery s pružnými serify zcela zobečnely v 11. a 12. století, ojediněle jsou zastoupeny v konzervativnějších vrstvách záalpské produkce i ve 13. století a nacházejí se i ve *Františkánské bibli* (XII.B.13).⁸¹⁸

Litery v základním řezu písma s přímými vlasovými serify jsou kontinuálně rozvíjené po celé 13. století.⁸¹⁹ Pro západní dílny je pak typická abstrahující tendence tvarové skladby, což platí i pro *Františkánskou bibli* (XII.B.13), kde patří k nejhojněji zastoupeným typům kaligrafických iniciál.⁸²⁰

---

⁸¹⁶ Obecně ke studiu kaligrafické ornamentiky viz KVĚT 1925, 92–111 a nověji JAKOBI-MIRWALD 2008. K typologii kaligrafických iniciál viz KUBÍK 2008; nejnověji KUBÍK 2015.

⁸¹⁷ K typologii a terminologii viz KUBÍK 2015.

⁸¹⁸ Viz KUBÍK 2015, 148, pozn. 220. Z *Františkánské bible* (XII.B.13) například iniciály E – t factum est na fol. 42r, E – t cum na fol. 235v, E – t cepit na fol. 254r a F – actum est na fol. 264r [L.88].

⁸¹⁹ Viz KUBÍK 2015, 150, pozn. 225.

⁸²⁰ Například iniciály E – t apprehendent na fol. 4v, E – t factum est na fol. 6r, P – rimo tempore na fol. 7r [L.69], E – t egredietur na fol. 8v, P – rope est na fol. 10r, D – omine deus na fol. 15v, D – escende na

Kaligrafické iniciály, jejichž těla tvoří *hladké drůčky*, jsou v četném množství zastoupeny i v produkci dílny Giovanniho da Gaibana a produkci těsně navazující.⁸²¹

fol. 29v, P – ropter na fol. 37v, D – ixi ecce ego na fol. 39r, H – ec dicit na fol. 39v, P – eccatum na fol. 53v, E – t factum est na fol. 65v, E – t regnauit na fol. 68v, F – ilius na fol. 80r, P – ropter na fol. 85v, E – t nunc domine na fol. 86v, E – cce enim a P – ropter na fol. 88r, E – t factus est na fol. 97r, 97v a 98v, E – t factum est na fol. 107r, 111r, 112r a 112v, F – acta est na fol. 117r, E – go nabuch[odnosor] na fol. 133r, B – althasar na fol. 134v, P – laudit dario na fol. 135v, D – icite fratrib[us] na fol. 145v, E – ffraym na fol. 149r, D – omine na fol. 168r, P – proph[et]atur na fol. 169r [I.30], P – etite pluuiam na fol. 176v, E – cce dies na fol. 178r, E – cce ego na fol. 180r, C – vm autem na fol. 225r, E – t ascendens na fol. 225v, E – t factum est na fol. 227v, E – t accesserunt na fol. 232r [I.83] a 234r, E – t egressus na fol. 238v, E – t introiuit na fol. 246r, E – t dicebat na fol. 251r, E – t cum na fol. 253v a 255v, E – rat na fol. 256r, E – t confesum na fol. 257v, E – t cum na fol. 258v, C – vm autem na fol. 266v, E – t factum est na fol. 267v, P – ost hec na fol. 270v, E – t factum est na fol. 271v, E – rant autem na fol. 275v, D – icebat na fol. 276r [I.89] a 277v, E – t surgens na fol. 282v, P – ost hec erat na fol. 288v, P – ost hec na fol. 289v [I.94], P – ost hec autem na fol. 291r, E – go sum na fol. 299r, P – ostea na fol. 303v, V – eritatem na fol. 309v, D – ebemus na fol. 312v, C – ommendo na fol. 313v, C – orinthii na fol. 314r [I.44], E – t ego na fol. 314v, D – e spiritalib[us] na fol. 320r, E – cce uenio na fol. 329v, D – e inde na fol. 330v, D – ico autem na fol. 331v [I.102], E – t uos na fol. 334r, D – e cetero na fol. 338r, D – omni quod na fol. 341r, P – ropter na fol. 342r, D – ecetero na fol. 342v, D – e temporib[us] na fol. 343r [I.51], P – ropterea na fol. 351v, C – apitulum na fol. 354v, P – ost hoc autem na fol. 355v, E – st autem na fol. 356v, E – t cum na fol. 359v, L – oquentib[us] na fol. 361v, V – ir autem na fol. 367r, E – odem autem na fol. 369r, E – rant autem na fol. 370r, E – t quidam na fol. 372r, P – eruenit na fol. 373r, C – vm autem na fol. 374r, F – actum est na fol. 375v [I.111], P – ostquam na fol. 376v, V – iri fr[at]res na fol. 378v, P – ost quinq[ue] na fol. 380v, E – t cum na fol. 383v, E – t angelo na fol. 398r a 398v, P – ost hec na fol. 399r, E – t uidi na fol. 400r, P – ost hec na fol. 400v [I.113], E – t cum na fol. 401r, E – t quintus na fol. 401v, E – t uidi na fol. 402r, E – t datus na fol. 402v, E – t apertum na fol. 403r, E – t uidi na fol. 403v a 404v, E – t uenit na fol. 405v, E – t post na fol. 406r, P – ost hec na fol. 407r, E – t uidi na fol. 407v a 408r a E – t ostendit na fol. 408v.

⁸²¹ Tento druh iniciál je hojně zastoupen zejména v *Epistolári padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) například iniciály I – n nocte, L – ectio, H – abitantib[us], P – aruulus na fol. 3r [II.2], L – ectio na fol. 4r [II.3], L – ectio na fol. 5r [II.4], I – n xpisto, I – n die, L – ectio, P – ropter na fol. 7r [II.6], L – ectio na fol. 11r [II.8], I – n nat[um], L – ectio na fol. 16v [II.9], I – ocunditatem, I – n octaua, L – ect[io], P – rius na fol. 17v [II.10], I – n putificatione na fol. 33r [II.14], I – n annuntiatio, L – ectio, L – ocutus est, P – ete na fol. 38v [II.16], D – ominica, L – ectio, H – oc na fol. 41r [II.18], F – eria, L – ect[io] na fol. 42v [II.19], I – n, L – ect[io] na fol. 47r [II.21], I – n die, L – ect[i]o, I – taq[ue] na fol. 49r [II.23], F – eria na fol. 49v [II.24], I – n die, L – ectio na fol. 52r [II.26], I – n, L – etio na fol. 55r [II.27], I – n die, L – ectio na fol. 58r [II.29], I – n natiuitate, L – ectio, D – ominus na fol. 60r [II.30], I – n die, L – ectio na fol. 64r [II.32], I – n assumptione, L – ectio, T – unc na fol. 67r [II.34], I – n decollatione, L – ectio, F – ortitudo, I – ustus na fol. 70r [II.36], I – n nat[um], L – ectio, I – am na fol. 77r [II.39], I – n nat[um], L – ectio na fol. 80r [II.41], T – ranstulit na fol. 81r [II.42], I – n nat[um], L – ectio na fol. 83v [II.44], L – ectio na fol. 84v [II.45], I – n natiuitat[um], L – ectio na fol. 87r [II.47], L – ectio na fol. 88v [II.48], I – n nat[um] na fol. 91r [II.50], I – n nat[um], L – ectio na fol. 93v [II.52], I – n, L – ect[io], D – ei na fol. 94r [II.53], I – n inuentione a L – ect[io] na fol. 97r [II.55].

Z dalších rukopisů jádra da Gaibanovské skupiny jde například o *První svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) iniciály D – ixi na fol. 98r [IV.3] a P – recepit na fol. 122r [IV.4]; *Druhý svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 14) iniciála C – ustodite na fol. 72r [IV.6]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály D – ilexisti na fol. 10v, D – ominus na fol. 15r, L – ux na fol. 15v, E – go autem na fol. 18r, E – x ore na fol. 19r, D – um medium na fol. 20r [V.17], I – n excelso na fol. 21v, L – etabitur na fol. 24v, C – um clamare na fol. 32r, C – onfessio na fol. 36r, T – ibi dixit na fol. 39r, D – eus na fol. 39v, E – go autem na fol. 40v, I – n deo laudabo na fol. 42r, D – eus na fol. 46r, E – xaudi na fol. 46v, C – um sanctificatus na fol. 47r, L – iberator na fol. 51r, I – udica na fol. 54v, C – antemvs na fol. 59r, E – xavdivit na fol. 67r, E – cce oculi na fol. 69r, E – xaudi domine na fol. 70v, L – avdate na fol. 78v, D – ispersit na fol. 80r, I – usti na fol. 81r, E – xavdi domine na fol. 90v, E – cce devs na fol. 92r, C – onferua a C – oncede na fol. 133v a D – [eu]s na fol. 167r (s rostlinnou kaudou).

Bezpatkové konstrukce liter s tvarově geometrizovanými částmi dříku evokující pozdější typy písma „se skrytými serify“ lze doložit již od 11. století, častěji se vyskytují ve 13. století.⁸²² Bezpatkové konstrukce liter nejsou ve Františkánské bibli (XII.B.13) zastoupeny, s výjimkou tvarů písmene „O“.

Druhým nejužívanějším kaligrafickým typem jsou iniciály, jejichž dřík tvoří *stylizované stvolý*.⁸²³ Jednou z variant tohoto druhu ve Františkánské bibli (XII.B.13) je *kombinace stylizovaných stvolů v dřících liter s kaudami v podobě rostlinných výběhů přejímaných z malířského repertoáru*.⁸²⁴ Jde o typ iniciál, který se kontinuálně vyskytuje od karolínské doby, přes pozdně románské období až do 13. století.⁸²⁵

Nejužívanějším druhem kaligrafických iniciál, který zcela zobecnil v průběhu druhé poloviny 13. století ve všech kvalitativních vrstvách dobové knižní produkce, jsou *iniciály s dříkem z velmi abstrahovaných stvolů*.⁸²⁶ Jde o hraniční model k typu

---

Z rukopisů navazujících na produkci padovského skriptoria viz například *Kapesní Bible z Herzogenburku* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 110) například fol. 6v [IX.16], 22r [IX.17], 33v [IX.18], 64r [IX.19], 81r [IX.2], 130v [IX.20], 142v [IX.3], 172r [IX.21], 186v [IX.22], 277r [IX.24], 347v [IX.9], 355v [IX.10], 362r [IX.11] a 383v [IX.25].

⁸²² Viz KUBÍK 2015, 152, pozn. 229.

⁸²³ Viz KUBÍK 2015, Tab. V. 2)a.

⁸²⁴ Například iniciála F – idelis sermo na fol. 345v [I.107].

⁸²⁵ Viz KUBÍK 2015, 120, pozn. 106, 107.

⁸²⁶ Viz KUBÍK 2015, 121–122, pozn. 109, 110, Tab. V. 2)a.4).

Například iniciály I – saias na fol. 2r, I – n anno na fol. 5v, U – [ae] qvi na fol. 8r, U – [ae] terre na fol. 12r, I – n anno na fol. 13r, I – n die na fol. 15v, I – n illa na fol. 16v, U – [ae] arihel na fol. 17v, U – [ae] filii na fol. 18v, U – [ae] qui na fol. 19v, U – [ae] qui na fol. 20r, A – ccedite gentes na fol. 21r, I – n dieb[us] na fol. 23v, I – n tempore na fol. 24r, T – aceant na fol. 25v, A – vdite na fol. 30r, A – udite na fol. 30v, A – vdite na fol. 31v, Q – vis credidit na fol. 33r, I – ustus na fol. 34v, Q – uis est na fol. 38r, U – tinam na fol. 38v, U – ulgo dicitur na fol. 43r, U – erbum quod na fol. 46v, I – n tempore na fol. 47v, Q – uis na fol. 48r, A – udite na fol. 49r, U – erbum quod na fol. 49v, I – vstus na fol. 50r, U – erbum quod na fol. 54r, 56r a 58v, I – n principio na fol. 59v a 60v, U – erbum quod na fol. 64r, 66r a 67r, A – udiuit na fol. 69r, I – n anno na fol. 70r, U – erbum na fol. 72v a 74r, Q – uod na fol. 74v, U – erbum na fol. 77r, Q – vom[odo] na fol. 82r a na fol. 84r, I – n anno na fol. 110v, T – v autem na fol. 116r, T – v autem na fol. 119r, I – n xx. v. anno na fol. 119v, I – n anno na fol. 129v, A – nno primo na fol. 136v, A – nno tercio na fol. 137v, I – n anno na fol. 138r, A – nno tercio na fol. 139r, I – n tempore na fol. 141r, A – dhuc uade a A – vdite na fol. 146r, A – udite na fol. 146v, I – n tribulatione na fol. 147r, I – n gutture na fol. 147v, I – ohel na fol. 150v [I.16], A – mos p[ro]ph[et]a na fol. 153r, A – udite na fol. 154r, 154v a 155r, U – [ae] nobis na fol. 155v, U – [ae] qui na fol. 161r, A – vdite na fol. 162v, U – [ae] in na fol. 163r, Z – elatur na fol. 164r, A – scendit a U – [ae] ciuitas na fol. 165r, U – [ae] prouocatrix na fol. 170r, I – heremias na fol. 170v, I – n die na fol. 171v [I.31], I – n anno na fol. 172v, I – n die na fol. 178r, I – n dieb[us] na fol. 221v, U – idens na fol. 222v, I – n illo na fol. 229r, I – n na fol. 230v, T – vnc na fol. 231r, I – n illa na fol. 233v, M – ane aut[em] na fol. 242r, I – n dieb[us] na fol. 250v, F – actum est na fol. 261v, A – nno quinto na fol. 262v, F – actum est na fol. 265r, A – derant na fol. 274r, U – na aute[m] na fol. 283v, I – he[sus] autem na fol. 292r, A – men na fol. 294v, I – he[sus] ergo na fol. 296v, A – nte diem na fol. 297v, U – na autem na fol. 303r, Q – vid na fol. 305v, I – nfirmum na fol. 312r, A – udet aliquis na fol. 316v, I – mitatores na fol. 319v, I – nncipimus na fol. 324v, I – deo na fol. 325r, I – pse autem na fol. 328r, U – tinam na fol. 328v, F – ilii na fol. 336r, U – olo na fol. 340r, I – gitor na fol. 340v, U – iduas na fol. 346v, A – dmone na fol. 350r, I – n primis na fol. 351r [I.56], Q – va p[ro]pter na fol. 353r, I – deo na fol. 357v, U – ir autem

iniciál s hladkým dřikem. V českých zemích je tento způsob konstrukce iniciál doložitelný v časově paralelních vrstvách s ostatními oblastmi latinské knižní kultury.⁸²⁷ Kromě četného zastoupení tohoto typu iniciál ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) jej dále nacházíme v navazující rukopisné produkci, například v *Lekcionáři Arnolda Mišeňského* (I.A.59 – dříve Osek 76).⁸²⁸

V podstatě chronologickou variantou uvedeného typu jsou *kaligrafické iniciály ze stvolů abstrahovaných do geometrických, kapkovitých útvarů*.⁸²⁹

Od 12. do 13. století byl velmi rozvíjen také typ kaligrafických *iniciál tvořených pružným stvolem*, jejichž formy jsou bližší ornamentice malířského repertoáru.⁸³⁰ Ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) jde nejčastěji o iniciály z pružných stvolů rozštěpených do stylizovaných výhonků.⁸³¹

Kaligrafické iniciály s dřiky z maximálně stylizovaných stvolů se staly dominantním tvaroslovným prostředkem především od druhé poloviny 12. století do druhé třetiny 13. století v klášterních dílnách (převážně v benediktinských a premonstrátských).⁸³² Jejich paralelní varianty zastupují ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) *iniciály z výrazně odlehčených a pružně prohýbaných a zalamovaných stvolů*.⁸³³

---

na fol. 362v, I – n dieb[us] na fol. 363v, F – actum est na fol. 371r, I – ntendens na fol. 379v, F – estus ergo na fol. 381r, A – grippa na fol. 382r, U – nde bella na fol. 386v, A – gite na fol. 387r, F – verunt na fol. 391r a F – ilioli na fol. 392v.

⁸²⁷ Viz KUBÍK 2015, 122, pozn. 110. V českých zemích se toto tvarosloví začíná šířit ve druhé polovině 13. století a plně zobecnilo zejména od počátku 14. století.

⁸²⁸ *Lekcionář Arnolda Mišeňského* (Praha, NK ČR, I.A.59 – dříve Osek 76) iniciály Q – vod d[omi]n[u]s. na fol. 54r [XVII.3] a Q – vid mirum na fol. 68r [XVII.15].

⁸²⁹ K vymezení varianty typu viz KUBÍK 2015, 122–123, pozn. 111, Tab. V. 2)a.5. K příkladům ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) iniciály Q – uod factum est na fol. 51v [I.73], Q – via ecce na fol. 152r [I.77], Q – uid ergo na fol. 306v [I.97], Q – vid ergo na fol. 307v [I.98] a Q – viqumq[ue] na fol. 347r [I.108] tato iniciála patří současně k následujícímu typu.

⁸³⁰ Viz KUBÍK 2015, 127, pozn. 122, 123, Tab. V. 2)c.

⁸³¹ Například iniciály Q – viqumq[ue] na fol. 347r [I.107] a A – vdierunt na fol. 368v [I.110].

⁸³² Viz KUBÍK 2015, 120–121, pozn. 107, Tab. V. 2)a.3.

⁸³³ K vymezení varianty typu viz KUBÍK 2015, 127–128, pozn. 124, 125, Tab. V. 2)d.2a, V. 2)d.3a. K příkladům ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) například iniciály E – t post na fol. 232v, E – t factum est na fol. 240v [I.84], E – titerum na fol. 245r [I.86], E – t uenerunt na fol. 247v [I.87], E – t ingressus na fol. 278v, E – t factum est na fol. 279v [I.90], E – rat autem na fol. 286v [I.92], A – nignoratis fratres fol. 308r, D – ico ergo fol. 310r, E – t uidi na fol. 399v [I.112] a E – t audiui na fol. 405r [I.115].

Do stejné časové vrstvy svým hojným výskytem spadají i *iniciály z pružných stvolů aditivně skládané do tvaru litery*, které se vyskytují v *odlehčených formách*.⁸³⁴ Tyto varianty zobecněly v bezprostředně předchozí časové vrstvě, zejména v benediktinském a cisterciáckém prostředí.⁸³⁵

S kaligrafickými iniciálami, jejichž dřík tvoří *stylizované stvolý*, pracovala dílna Giovanniho da Gaibana a její nejbližší dílenský okruh včetně produkce navazující.⁸³⁶ V rukopisech dílny jsou zastoupeny *iniciály s dřikem z velmi abstrahovaných stvolů*,⁸³⁷ dále také *kaligrafické iniciály ze stvolů abstrahovaných do geometrických, kapkovitých útvarů*.⁸³⁸

Další kategorií kaligrafických iniciál jsou typy písma, jejichž dříky jsou tvořeny *z rostlinných forem*. Obecně rozšířenějším modelem jsou *intarzované typy s dříky obalovanými rostlinnou ornamentikou*, které vycházejí ze skladebných principů oblíbených i v malířských iniciálách.⁸³⁹ Kaligrafické tvarosloví tohoto druhu se patrně stalo východiskem pro škálu typologických variant obalujících polopalmet komponovaných jako parafráze květinových srostlic.⁸⁴⁰ Pro 13. století je charakteristická *kompozice z dvojice protáhlých obalujících laločnatých polopalmet*

⁸³⁴ K vymezení varianty typu viz KUBÍK 2015, 128, pozn. 126, Tab. V. 2)d.4a. K příkladům ve *Františkánské biblí* (XII.B.13) například iniciály U – espere na fol. 243v [I.85] a A – ppropinquabat na fol. 281r [I.91].

⁸³⁵ Viz KUBÍK 2015, 128. Ze starší knižní produkce v českých zemích jsou tyto iniciály charakteristické pro rukopis *Mater verborum* (Praha, KNM, X.A.11) nebo *Antifonář sedlecký* (Praha, NK ČR, XIII.A.6).

⁸³⁶ K vymezení typu viz KUBÍK 2015, Tab. V. 2)a, V. 2)d.

⁸³⁷ Viz zejména *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) například iniciály A – pparuit na fol. fol. 4r [II.3] a 6v [II.5], M – ultifariam na fol. 8v [II.7], N – atus na fol. 20r [II.12], A – t illi na fol. 55r [II.27], A – udiuimus, A – udite na fol. 60r [II.30], M – isit na fol. 61v [II.31], M – elior na fol. 86v [II.46] a N – on est na fol. 87r [II.47].

Z dalších rukopisů jádra da Gaibanovské produkce viz *První svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) například iniciála Q – vid va fol. 1v [IV.1]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály U – eniet ostende na fol. 12v, M – emento a H – odie na fol. 14r, A – dorate na fol. 28v [V.97], M – isereris na fol. 31v, A – udiuit na fol. 32v, D – omine na fol. 35r (hladký dřík s rostlinnou kaudou) [V.98], U – erba mea na fol. 44v, N – os autem na fol. 55r, D – omine na fol. 57r (hladký dřík s rostlinnou kaudou), A – qva sapientie na fol. 61v, U – enite na fol. 62v, U – ocem na fol. 66r a U – enite na fol. 96r.

Z rukopisů navazujících na produkci padovského skriptoria viz například *Kapesní Bible z Herzogenburku* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 110) například fol. 4r [IX.1], 172r [IX.21] a 383v [IX.25].

⁸³⁸ Viz *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciály Q – ui na fol. 41r [II.18], Q – uem na fol. 61v [II.31], Q – ui na fol. 91r [II.50] a Q – ui na fol. 97r [II.55]. Dále například *Bible* (Leipzig, UB, Ms 46) iniciála D – [omi]ne na fol. 12v [IV.58]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciála D – a q[uaesumu]s na fol. 134v [V.106].

⁸³⁹ Viz KUBÍK 2015, 133, pozn. 148, Tab. V. 3)c.

⁸⁴⁰ Viz KUBÍK 2015, 136, pozn. 166, 167, Tab. V. 3)c.4a-b.

svírajících kapkovitou bobulí zasunutou mezi obě polopalmety, jaké lze doložit i ve *Františkánské bibli* (XII.B.13).⁸⁴¹

Nejrozšířenějším typem těchto iniciál jsou kompozice utvářené z *dvojice protáhlých obalujících polopalmet srostlých se středovou bobulí*.⁸⁴² Počátky tohoto typu lze spojit s cisterciáckými dílnami, které přispěly k rozmachu této konfigurace i v první polovině 13. století.⁸⁴³

Další podskupinou těchto variant iniciál je *obalující sestava se schodištním motivem, od něž z boku vyrůstají protáhlé oválné polopalmety*.⁸⁴⁴ Jde o motiv rozšířený převážně v cisterciáckých dílnách 13. a 14. století a současně též pronikající i mimo řádové dílny.⁸⁴⁵

S kaligrafickými iniciálami z rostlinných forem všech uvedených typů pracovali iluminátoři rukopisů jádra da Gaibanovské skupiny⁸⁴⁶ a jak vyplývá z odkazů výše, tento repertoár reflektuje i výzdoba *Františkánské bible* (XII.B.13).

---

⁸⁴¹ Ze starší knižní produkce v českých zemích například *Mater verborum* (Praha, KNM, X.A.11) fol. 119r (iniciála O). Ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) jde například o iniciálu I – n tempore na fol. 63r [I.74].

⁸⁴² K vymezení varianty typu viz KUBÍK 2015, 136, pozn. 167, Tab. V. 3)c.7a. Ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) například iniciály H – ec cum na fol. 301r [I.96], I – ustificati na fol. 307r [I.98], G – alathe na fol. 330r [I.46], C – olocenses na fol. 339r [I.49], A – d thessalonicenses na fol. 343v [I.51], T – ythum na fol. 349r [I.109] a E – t uidi na fol. 404r [I.114]. Tento typ iniciál je charakteristický pro mladší Knihy Makabejské viz například iniciály E – t na fol. 183r [I.80], F – ratrib[us] na fol. 203v [I.81] a I – gitur na fol. 205r [I.82].

⁸⁴³ V českých zemích například *Antifonář sedlecký* (Praha, NK ČR, XIII.A.6) iniciála D na p. 74 viz KUBÍK 2015, 137, pozn. 168.

⁸⁴⁴ *Františkánská bible* (XII.B.13) iniciála T – ymotheum na fol. 344v [I.106], I – tem thymotheo na fol. 347v [I.53], P – hylemoni na fol. 350v [I.55].

⁸⁴⁵ Viz KUBÍK 2015, 140, Tab. V. 3)c.16.

⁸⁴⁶ Ke kompozici z dvojice protáhlých obalujících laločnatých polopalmet svírajících kapkovitou bobulí zasunutou mezi obě polopalmety viz *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) například iniciála D – evs qui na fol. 155v [V.110]. K typu iniciál, jež jsou utvářené z dvojice protáhlých obalujících polopalmet srostlých se středovou bobulí, viz například *První svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) například iniciála C – onstat apud na fol. 238v [IV.50]; *Druhý svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 14) například vnitřní výplň vertikální části iniciály T – ribus nominib[us] na fol. 47v [IV.52] a vnitřní výplň iniciály C – ogor perfungulos na fol. 113v [IV.53]; *Třetí svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, Ms 46) například iniciála B – eatvs uir na fol. 2v [IV.55]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciála C – ircumdederu[n]t na fol. 29r, vnitřní výplň iniciály I – nvocavit na fol. 33r, E – xclamavervnt na fol. 68r [V.101], D – evs na fol. 72v, vnitřní výplň iniciály K – yrye na fol. 101v, E – ia recolam na fol. 103r [V.41], G – rates na fol. 108r, S – vmmitrivm na fol. 108v [V.103b], C – ongavdent na fol. 111v, C – lare na fol. 114r, O – m[ni]p[oten]s na fol. 132v, D – [eu]s qvi na fol. 136r [V.107], P – r[aest]a q[uaesumu]s na fol. 139v, D – eus qui na fol. 143r, P – r[aest]a d[omi]ne na fol. 143v, P – reces na fol. 146r, A – dest na fol. 147r, D – evs na fol. 148r, vnitřní výplň iniciála D – a q[uaesumu]s na fol. 150v, vnitřní výplň iniciály D – [eu]s qui na fol. 156v, vnitřní výplň iniciála N – [ost]ira na fol. 158r [V.111], O – m[ni]p[oten]s na fol. 161v, D – eus na fol. 169v [V.112], C – oncede na fol. 171r, D – eus qui na fol. 171v, D – [eu]s na fol. 173r, D – a q[uaesumu]s na fol. 179v, M – entibus na fol. 183v, C – oncede na fol. 187v, D – [eu]s qvi na fol. 188v, P – r[aest]a na fol. 191v

Poslední typologickou skupinu zastupují *aditivní typy kaligrafických iniciál*.⁸⁴⁷ Nejobecněji navazují na dědictví nejtradičnějšího druhu malovaných iniciál, jejichž dřívky jsou skládané z jednotlivých ploch.⁸⁴⁸ Současně jsou tyto iniciály jednou z hraničních forem mezi malířskou a kreslířskou dekorací. Přímá východiska pro kaligrafické iniciály tohoto druhu lze doložit i v cisterciáckých dílnách 12. století.⁸⁴⁹ Následné proměny sledovaného principu konstrukce iniciál lze sledovat až od pokročilého 13. století, kdy se objevují *intarzované varianty dřívků složené ze dvou barevně odlišných přisazených částí, nezřídka v linii spoje zvlněných na způsob obrysu stylizované laločnaté polopalmety*⁸⁵⁰ a v této podobě se vyskytují i ve *Františkánské bibli* (XII.B.13).⁸⁵¹

Jiným typem aditivních kaligrafických iniciál jsou *intarzované iniciály* – aditivně skládané z jednotlivých, barevně kontrastních geometrizovaných segmentů. Výchozí sestavou je *dřík litery z dvojice barevných ploch zaklesnutých do sebe a s hranicí „švu“ formovanou do tvaru základních geometrických ornamentů*.⁸⁵² V osách kaligrafických iniciál tohoto druhu se i ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) uplatňují *zalamované klikatky*,⁸⁵³ které jsou geometrizovanou *variací pružnější vlnovky*.⁸⁵⁴ Motivy zalamovaných klikatek se na tělech kaligrafických iniciál vyskytují do značné míry univerzálně a velmi často.⁸⁵⁵ Přesto však lze předpokládat, že jde

---

[V.79], D – [eu]s qui na fol. 192r, P – r[aest]a na fol. 193v, D – eus qui na fol. 194r, D – [eu]s qui na fol. 195r, D – [eu]s qui na fol. 195v, D – a nobis na fol. 197v, D – [eu]s qui na fol. 201r, vnitřní výplň iniciály I – nfirmiate[m] na fol. 204r, D – eus qui na fol. 207v, O – m[ni]p[oten]s na fol. 218v, O – m[ni]p[oten]s na fol. 219r [V.117], E – cce na fol. 220r, O – m[ni]p[oten]s na fol. 221v, D – [eu]s qui na fol. 226v, C – oncede a O – m[ni]p[oten]s na fol. 228v, D – evs qui na fol. 230r, O – m[ni]p[oten]s a D – [eu]s qui na fol. 231r.

Zjednodušenou variantu tohoto typu nacházíme v *Kapesní Bibli z Herzogenburku* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 110) viz fol. 235r [IX.23].

K *obalující sestavě se schodištním motivem, od něž z boku vyrůstají protáhlé oválné polopalmety* viz například iniciála B – eatvs uir na fol. 2v [IV.55] ve *Třetím svazku Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 46).

⁸⁴⁷ K vymezení typu viz KUBÍK 2015, Tab. V. 1).

⁸⁴⁸ Jde o princip doložený již v pozdní antice od 5. století a dále rozvíjený zejména v merovejských barbarských skriptoriích. Viz KUBÍK 2015, 102, pozn. 36, 37, Tab. V. 1)a.

⁸⁴⁹ KUBÍK 2015, 103, pozn. 39.

⁸⁵⁰ K vymezení typu viz KUBÍK 2015, 103, pozn. 40, Tab. V. 1)a.2a.

⁸⁵¹ Viz například vertikální části iniciály T – hymotheum na fol. 344v [I.106].

⁸⁵² Viz KUBÍK 2015, Tab. V. 1)c.

⁸⁵³ Například iniciála E – phesii na fol. 333r [I.104]. Motiv zalamované klikatky je zde v kombinaci s bobulemi.

⁸⁵⁴ Například oblá část iniciály P – ost actam na fol. 323v [I.45].

⁸⁵⁵ Viz KUBÍK 2015, 105, Tab. V. 1)c.1a.

s největší pravděpodobností o tvarosloví šířené zejména z Francie, respektive obecně ze Západu, od konce 13. století.⁸⁵⁶ Dříky liter členěné vlnovkami lze v repertoáru kaligrafické ornamentiky kontinuálně sledovat od 12. století.⁸⁵⁷ Dále jsou ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) zastoupeny kaligrafické *iniciály s dřikem členěným schodištním motivem*.⁸⁵⁸ Četností výskytu se tento motiv na tělech kaligrafických iniciál stává z počátku typický pro severní Itálii a střední Evropu. Od první poloviny 13. století do 14. století, s postupně se prosazujícím ohniskem šíření v jižním Německu (původně v cisterciáckých dílnách), kde zůstala tato kompozice oblíbená i později.⁸⁵⁹

Zcela analogicky působí též uplatnění stylizované kompozice *obalování dřiku polopalmetou*, ale v daném aditivním případě je skladba abstrahována do *sestavy zalamované klikatky s bobulemi vloženými mezi jednotlivé trojúhelné segmenty*.⁸⁶⁰ Vznik tohoto motivu pravděpodobně souvisí se západním cisterciáckým prostředím i severní Francií (do poloviny 13. století), od poloviny 13. století se šířil též Itálií.⁸⁶¹

Jinou variantou aditivních iniciál jsou *lišťami sevřené dříky liter utvářené dvojicí barevných ploch zaklesnutých do sebe a s hranicí „švu“ formovanou do tvarů geometrických ornamentů*.⁸⁶² Oproti předešlým typům jde o motivy zdůrazňující v konstrukci rámujičící lišty, což patřilo k nejoblíbenějšímu malířskému tvarosloví románské knižní malby,⁸⁶³ ale v transformované podobě byly tyto typy těchto iniciál rozvíjeny i v malířském repertoáru gotických dílen.⁸⁶⁴ Jednou ze základních forem zastoupených ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) jsou *těla iniciál po ose členěná zubořezem*.⁸⁶⁵ Typickou pro střední Evropu od poloviny 13. století do poloviny 14. století se stala *sestava bobulí rámujičících zalamovanou linií a v zaostřeném vrcholku*

---

⁸⁵⁶ Viz KUBÍK 2015, 105, Tab. V. 1)c.1a.

⁸⁵⁷ Viz KUBÍK 2015, 105, Tab. V. 1)c.1b. Dříky liter členěné vlnovkami lze kontinuálně sledovat až do kaligrafického repertoáru renesance 16. století.

⁸⁵⁸ K vymezení typu viz KUBÍK 2015, 105, pozn. 52, 53, Tab. V. 1)c.2. Ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) jde například o oblou část iniciály E – phesii na fol. 333r [I.104], dále iniciálu I – tem thymotheo na fol. 347v [I.53], kde je motiv kombinován s bobulemi.

⁸⁵⁹ Viz KUBÍK 2015, 105, pozn. 53.

⁸⁶⁰ K vymezení typu viz KUBÍK 2015, 106, Tab. V. 1)c.3. A ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) například iniciála H – ec locutus na fol. 299v [I.95] a vertikální část iniciály P – hylemoni na fol. 350v [I.55].

⁸⁶¹ Viz KUBÍK 2015, pozn. 54.

⁸⁶² K vymezení typu viz KUBÍK 2015, 107, Tab. V. 1)d.

⁸⁶³ Viz KUBÍK 2015, 107, Tab. V. 1)d.

⁸⁶⁴ Viz KUBÍK 2015, 107.

⁸⁶⁵ Obecně k tomuto typu viz KUBÍK 2015, 107, pozn. 60, Tab. V. 1)d.2. Ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) jde o iniciálu P – hylippenses na fol. 336v [I.48].

prokrojenou polokruhovým segmentem.⁸⁶⁶ Jinou z variant je kombinace schodištního motivu sevřeného bobulemi, ovšem v její dynamizované variantě s motivy zrcadlového překlápění a prořezávání vrcholů, která je typická pro okruh cisterciáckých dílen střední Evropy první poloviny 14. století.⁸⁶⁷ Tuto tvaroslovnou dynamizaci patrně inspirovaly cisterciácké řádové dílny již ve druhé polovině 13. století – z Francie šířené do Itálie a střední Evropy, a to *kompozicemi kombinujícími bobule, zalamovanou linií a schodištní motiv.*⁸⁶⁸

Aditivní typy kaligrafických iniciál jsou hojně využívané nejen ve *Františkánské bibli* (XII.B.13), ale i v rukopisech jádra da Gaibanovské skupiny.⁸⁶⁹

Rozdělení preferovaných typů kaligrafických iniciál jednotlivými mistry *Františkánské bible* (XII.B.13) bude předmětem dalšího studia. Z výše provedené analýzy lze konstatovat, že *kaligrafické iniciály lipských Biblí* (Ms 13, 14, 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89) *souvisejí s kaligrafickými iniciálami Admontského misálu* (ms. La 222). *Na tyto rukopisy pak navazuje kaligrafická výzdoba Františkánské bible* (XII.B.13).

Těla kaligrafických iniciál i *Františkánské bible* (XII.B.13) jsou obklopena kontrastní červenou nebo modrou **kresebnou ornamentikou**, která se současně nachází i ve vnitřních polích těchto iniciál.

---

⁸⁶⁶ Viz KUBÍK 2015, 108, Tab. V. 1)d.7. Ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) jde například o iniciály A – bacuch na fol. 167r [I.28] a P – ost actam na fol. 323v [I.45].

⁸⁶⁷ Viz KUBÍK 2015, 109, Tab. V. 1)d.9-12.

⁸⁶⁸ K vývoji sledovaného typu viz KUBÍK 2015, 109, pozn. 67, Tab. V. 1)d.11 . Ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) jde například o iniciálu I – tem thymotheo na fol. 347v [I.53].

⁸⁶⁹ K *intarzované variantě dřívku složených ze dvou barevně odlišných přisazených částí, nezřídka v linii spoje zvlněných na způsob obrysu stylizované laločnaté polopalmety* například *První svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) iniciála P – rologvs na fol. 242r (vnitřní lišty) [IV.51]; *Třetí svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 46) iniciála C – vm omnes na fol. 1v [IV.54].

K variantě iniciál s *dříkem litery z dvojice barevných ploch zaklesnutých do sebe a s hranicí „švu“ formovanou do tvaru základních geometrických ornamentů – zalamované klikatky* viz například *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciála D – [eu]s na fol. 190v [V.115]. K typu s *pružnou vlnovkou* viz například *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciála N na fol. 158r (vertikální část) [V.111].

K typu *iniciál s dříkem členěným schodištním motivem* viz například *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála N – on idem ordo na fol. 107v zde v kombinaci se sestavou ze zalamované klikatky s bobulemi vloženými mezi jednotlivé trojúhelné segmenty (levá část těla iniciály) [IV.59]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciála O – m[ni]p[oten]s na fol. 129r [V.104].

K typům těl iniciál po ose členěných *sestavou bobulí rámujičích zalamovanou linií a v zaostřeném vrcholku prokrojenou polokruhovým segmentem* viz například *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála N – on idem ordo na fol. 107v (pravá část těla iniciály) [IV.59]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciála D – eus na fol. 169v [V.112].

Vnitřní pole kaligrafických iniciál vyplňují nejčastěji *spirálovitě stočené polopalmetry*, které zachovávají vroubkovanou konturu,⁸⁷⁰ případně dochází k abstrahování tohoto motivu a vroubkovanou konturu představující laločnatou polopalmetu nahradil plynulý oblouček.⁸⁷¹ Uvnitř jednotlivých listů je malý kroužek, místy i na krátkém stonku, který svou formou připomíná pestík a dodává tak akantům charakter květu.⁸⁷² Jindy vnitřní pole vyplňuje kruhová sestava s vepsanými palmetami,⁸⁷³ polopalmetami,⁸⁷⁴ či spirálovitě stáčené polopalmetry, které mohou být

⁸⁷⁰ Například iniciály E – t inclinavit na fol. 1r, U – erbum quod na fol. 3r, E – cce enim na fol. 3v, E – t apprehendent na fol. 4v, E – t factum est na fol. 6r, E – t dixit na fol. 6v, U – [ae] qvi na fol. 8r, E – t egredietur na fol. 8v, U – [ae] terre na fol. 12r, E – cce in iusticia na fol. 19v, U – [ae] qui na fol. 20r, E – t factum est na fol. 21v a 22v, E – cce seruus na fol. 26r, E – t nunc na fol. 26v a 27r, D – escende na fol. 29v, E – cce non est na fol. 36r, S – urge na fol. 36v, S – piritus domini na fol. 37r, E – t dixit na fol. 52r, E – t factum est na fol. 52v, H – ec dicit na fol. 55r, E – t audiuit na fol. 55v, E – t factum est na fol. 61r, U – erbum quod na fol. 64r, E – t factum est na fol. 65v, E – t factum est na fol. 67v, E – t regnavit na fol. 68v, E – t factum est na fol. 71r, E – t accesserunt na fol. 71v, F – actum est na fol. 72v, H – ec dicit na fol. 75r, F – illius na fol. 80r, E – go uir na fol. 83r, E – t nunc domine na fol. 86v, E – cce enim na fol. 88r, H – ec uisio na fol. 91r, E – t tu filii na fol. 92r a 92v, E – t factus est na fol. 93r a 93v, E – t factum est na fol. 94r, E – t clamavit na fol. 94v, E – t uidi na fol. 95r, E – t eleuavit na fol. 95v, E – t factus est na fol. 96v, 97v a 98v, E – t tu filii na fol. 102r, E – t factus est na fol. 104r, E – t factus est na fol. 105v, E – t factum est na fol. 107r, E – t factus est na fol. 107v a 110r, E – t factum est na fol. 111r, 112v, 114v, E – t factus est na fol. 115v, T – v autem na fol. 116r, E – t factus est na fol. 118r, T – v autem na fol. 119r, E – t eduxit na fol. 122r, E – t hec nomina na fol. 127r, N – abuchodnosor na fol. 131r, E – go nabuch[odnosor] na fol. 133r, B – althasar na fol. 134v, E – go autem na fol. 140r, E – rat uir na fol. 141v, 143r, E – ffraym na fol. 149r, H – ostendit na fol. 156r, E – t dixi na fol. 161v, E – t erit na fol. 162r, T – vnc na fol. 162r, U – [ae] in na fol. 163r, U – [ae] ciuitas na fol. 165r, P – proph[et]atur na fol. 169r [I.30], U – [ae] prouocatrix na fol. 170r, S – yrus rex na fol. 173r [I.32], E – t reuersus na fol. 174r, P – etite pluuiam na fol. 176v, E – cce dies na fol. 178r, E – cce ego na fol. 180r, E – t cum na fol. 223v, E – t ascendens na fol. 225v, E – t accesserunt na fol. 232r [I.83], 234r, E – t egressus na fol. 238v, E – t introiuit na fol. 246r, E – t in na fol. 252v, E – t cum na fol. 253v, 255v, E – rat na fol. 256r, A – nno quinto na fol. 262v, F – actum est na fol. 265r, E – t factum est na fol. 267v, 271v, M – vltis autem na fol. 272v, E – t factum est na fol. 274v, E – t ingressus na fol. 278v, R – espiciens na fol. 280v, E – t surgens na fol. 282v, E – rat autem na fol. 286v, E – t preteriens na fol. 293v, E – rat autem na fol. 295r, V – eritatem na fol. 309v, E – t ego na fol. 315r, S – i linguis na fol. 320v, S – tatui autem na fol. 324r, E – cce uenio na fol. 329v, E – t uos na fol. 334r, O – bsecro igitur na fol. 345v, H – ic enim na fol. 353v, E – t cum na fol. 359v, F – actum est na fol. 371r, C – vm autem na fol. 374r, E – t cum na fol. 383v, E – t angelo na fol. 398r, E – t uidi na fol. 400r, E – t quintus na fol. 401v, E – t uidi na fol. 402r, E – t apertum na fol. 403r, E – t uidi na fol. 403v, 404r [I.114], 404v, E – t uenit na fol. 405v, E – t post na fol. 406r, E – t uidi na fol. 407v, 408r a E – t ostendit na fol. 408v.

⁸⁷¹ Například iniciály E – cce dominus na fol. 14v [I.71], E – cce seruus na fol. 26r, E – t hec sunt na fol. 61v, E – t factum est na fol. 65v, E – t factum est na fol. 67v, E – t factus est na fol. 97r, E – t factum est na fol. 102v, 104v, 109r, 112r, 113r, F – acta est na fol. 117r, E – t conuertit na fol. 123v, E – sau na fol. 157v, E – t leuauit na fol. 173v, E – t conuersus na fol. 174v, E – cce ego na fol. 180v, E – t cum na fol. 235v, E – t cepit na fol. 254r, E – t confesum na fol. 257v, E – t angelo na fol. 398r a E – t cum na fol. 401r.

⁸⁷² Viz KVĚT 1925, 98.

⁸⁷³ Například iniciály O – nus uallis na fol. 13r, Q – vom[odo] na fol. 82r [I.75], E – t conuenerunt na fol. 249v, D – icebat na fol. 277v, O – bsecro na fol. 311r, E – t ego na fol. 314v, D – ecetero na fol. 342v, E – st autem na fol. 356v a E – t quidam na fol. 372r.

situované v kroužku,⁸⁷⁵ případně jsou ve vnitřním poli dva kroužky se spirálovitě stáčenými polopalmetami.⁸⁷⁶ Vnitřní pole kaligrafických iniciál dále vyplňují dvě spirálovitě stáčené polopalmetry v kruhové sestavě,⁸⁷⁷ kruhová sestava se čtyřmi spirálovitě stáčenými polopalmetami,⁸⁷⁸ kruhová sestava se spirálovitě stáčenými polopalmetami v kombinaci s bobulemi,⁸⁷⁹ dále spirálovitě stáčené maximálně abstrahované polopalmetry v kombinaci s bobulemi⁸⁸⁰ nebo kruhová sestava šesti spirálovitě stáčených polopalmet doplněných bobulemi⁸⁸¹ a kruhová sestava spirálovitě stáčených polopalmet často kombinovaných s bobulemi.⁸⁸² Tento repertoár J. Květ spojuje s vývojovou fází typickou pro francouzskou knižní produkci 12. století.⁸⁸³

Jiným motivem jsou vidlicovitě rozvětvené spirálovitě stáčené polopalmetry, mezi nimiž vyrůstají nálevky,⁸⁸⁴ nebo vidlicovitě větvené květinové srostlice složené z polopalmet.⁸⁸⁵ Jejich výskyt bývá rovněž sledován od 12. století.⁸⁸⁶

---

⁸⁷⁴ Například iniciály C – antabo na fol. 4v, O – nus uallis na fol. 13v, C – onsurge na fol. 32v, C – ircuite na fol. 44v, C – umq[ue] na fol. 124v, C – ontaminatus na fol. 147r, O – nus uerbi na fol. 176r a P – ost hec na fol. 289v [I.94].

⁸⁷⁵ Například iniciály C – onfitebor na fol. 9r, O – nus babylonis na fol. 9v, P – rope est na fol. 10r, C – onsolamini na fol. 24v, D – ixi ecce ego na fol. 39r, Q – uis na fol. 48r, Q – uod factum na fol. 74v, D – icite fratrib[us] na fol. 145v a P – ost hec na fol. 407r [I.111].

⁸⁷⁶ Iniciala O – nus damasci na fol. 11r [I.70].

⁸⁷⁷ Například iniciály O – nus tyri a fol. 14r, C – onfractus est na fol. 29r, Q – vis credit na fol. 33r, Q – uis est na fol. 38r, U – [ae] nobis na fol. 155v a O – nus uerbi na fol. 177v [I.79].

⁸⁷⁸ Například iniciály C – onfortamini na fol. 45v, U – idens na fol. 222v, C – onuocatis na fol. 269r, P – ropter na fol. 305r, C – orinthii na fol. 314r [I.44], C – vm autem na fol. 377v a D – eponentes na fol. 388v (zde v kombinaci s bobulemi).

⁸⁷⁹ Například iniciály Q – uod factum est na fol. 51v [I.73], P – eccatum na fol. 53v, C – vm ionas na fol. 164r, T – vnc na fol. 237v, C – vm autem na fol. 266v, P – ost hec na fol. 270v, P – ost hec erat na fol. 288v, P – ost hec autem na fol. 291r, P – ostea na fol. 303v, O – mnino auditur na fol. 316r, D – e spiritalib[us] na fol. 320r, D – e collectis na fol. 323r [I.45], N – am de ministerio na fol. 327v, d – e inde na fol. 330v, O insensati na fol. 331r, I – taque fr[at]res na fol. 338v, D – e cetero na fol. 344v, U – iduas na fol. 346v, T – v ergo na fol. 348r, U – [ae] autem na fol. 382v, F – r[at]res mei na fol. 385v, H – anc ecce na fol. 391v, U – idere na fol. 393r a U – [ae] illis na fol. 395v.

⁸⁸⁰ Viz iniciály O – stendit na fol. 58r, O – mnis na fol. 311v [I.101] a D – ebemus na fol. 312v.

⁸⁸¹ Viz iniciály C – vm autem na fol. 225r, D – icebat na fol. 276r [I.92], Q – uid ergo na fol. 306v a O – mnis na fol. 353r.

⁸⁸² Viz například iniciály T – vnc na fol. 221v, T – vnc dixit na fol. 226v, U – na aute[m] na fol. 283v a U – [ae] ergo na fol. 287v [I.93].

⁸⁸³ Viz KVĚT 1925, 97–98.

⁸⁸⁴ Viz iniciály U – na autem na fol. 303r, D – ico autem na fol. 331v [I.102] a D – e temporib[us] na fol. 343r.

⁸⁸⁵ Iniciala S – tate na fol. 332v [I.103].

⁸⁸⁶ Viz KVĚT 1925, 97–98.

Často používaným tvaroslovím vyplňujícím vnitřní pole jsou *kadeřavé akanty* ve formě palmet⁸⁸⁷ či ještě častěji polopalmet.⁸⁸⁸

Některé z iniciál nesou ve vnitřním poli abstraktní nálevkovitý motiv,⁸⁸⁹ který je v jednom případě lemován spirálovitě stáčenými polopalmetami.⁸⁹⁰

Ve čtvercovém vnitřním poli iniciály *F – ilii* na fol. 336r [I.105] se z jeho rohů směrem do středu stácejí polopalmetry, mezi nimiž je uprostřed čtyřlíst.

U několika drobných kaligrafických iniciál došlo k výrazné abstrakci motivu. Například ve vnitřním poli iniciály *E – t factum* na fol. 42r [I.72] zmizelo vše, co by připomínalo akant nebo alespoň jeho vroubkovanou konturu. Čistá abstraktní linie nahradila rostlinné formy, což je podle J. Květa typické pro dobu od 12. století dále.⁸⁹¹

Vnitřní pole iniciály *E – t factus* na fol. 101r [I.76] a *F – actum* na fol. 375v [I.111] vyplňují sestavy bobulí, od nichž v prvním případě expandují krátké bičíky. J. Květ uplatnění tohoto motivu sledoval od konce 12. století.⁸⁹²

Větší kaligrafické iniciály aditivního typu nesou ve vnitřním poli systém spirálovitě stáčených polopalmet, které mohou být doplněny stylizovanými nálevkami nebo bobulemi.⁸⁹³

---

⁸⁸⁷ Například iniciály *P – rimo tempore* na fol. 7r [I.69] a *Q – vom[odo]* na fol. 84r.

⁸⁸⁸ Například iniciály *E – reliquus terre* na fol. 11r [I.70], *O – nus damasci* na fol. 11v, *O – nus egipti* na fol. 12v, *D – omine deus* na fol. 15v, *U – [ae] corone* na fol. 16v, *U – [ae] arihel* na fol. 17v, *U – [ae] filii* na fol. 18v, *U – [ae] qui* na fol. 19v, *H – ec dicit* na fol. 28v, 31v, *O – mnes* na fol. 34r, *C – lama* na fol. 35r, *P – ropter* na fol. 37v, *U – tinam* na fol. 38v, *H – ec dicit* na fol. 39v, *U – ulgo dicitur* na fol. 43r, *U – erbum* na fol. 46v a 49v, *H – ec dicit* na fol. 50v, *U – erbum quod* na fol. 54r, *H – ec dicit* na fol. 56v, *U – erbum quod* na fol. 58v, *H – oc uerbum* na fol. 62v, *U – erbum quod* na fol. 66r a 67r, *S – ermo qui* na fol. 70v, *U – erbum quod* na fol. 72v a 74r, *Q – uod factum* na fol. 74v, *U – erbum quod* na fol. 77r, *H – ec dicit* na fol. 78v, *P – ropter* na fol. 85v, *H – ic est liber* na fol. 87r, *P – ropter* na fol. 88r, *E – factum est* na fol. 100v, *H – ec dicit* na fol. 125r, *N – oli letari* na fol. 148r, *H – ec dicit* na fol. 153v, *H – ec ostendit* na fol. 156v, *C – onuenite* na fol. 169v, *E – t nunc* na fol. 179v, *N – olite* na fol. 224r, *E – t factum est* na fol. 227v, *S – imile est* na fol. 235r, *S – imile factum* na fol. 236v, *M – ane aut[em]* na fol. 242r, *F – actum est* na fol. 261v, *E – go sum* na fol. 299r, *H – ec locutus* na fol. 299v [I.95], *H – ec cum* na fol. 301r [I.96], *N – ichil ergo* na fol. 308v, *N – otum autem* na fol. 321v, *H – as igitur* na fol. 326v, *N – otam autem* na fol. 327r, *O – secio uos* na fol. 334v, *U – olo* na fol. 340r, *N – am* na fol. 341v, *S – piritus* na fol. 346r, *P – ropterea* na fol. 351v, *S – aulus* na fol. 365r, *E – odem autem* na fol. 369r, *P – ost hec* na fol. 374v, *N – olite plures* na fol. 386r, *U – nde bella* na fol. 386v a *P – ost hec* na fol. 399r.

⁸⁸⁹ Například iniciály *D – ico ergo* na fol. 310v [I.100] a *D – e quib[us]* na fol. 316v.

⁸⁹⁰ Iniciala *P – ost hec* na fol. 400v [I.113].

⁸⁹¹ K uvedenému motivu viz KVĚT 1925, 98.

⁸⁹² Viz KVĚT 1925, 106–107.

⁸⁹³ Například iniciály *P – ost actam* na fol. 323v [I.45] (oválné vnitřní pole je rozdělené na dvě poloviny, mezi nimiž je prázdná lišta), *P – hylippenses* na fol. 336v [I.48] (oválné vnitřní pole je rozdělené na dvě poloviny, mezi nimiž je lišta vyplněná kroužky), *C – olocenses* na fol. 339r [I.49], *A – d thessalonicenses* na fol. 343v (bez nálevek) [I.51], *T – ymotheum* na fol. 344v (bez nálevek) [I.106]

Analogické motivy vyplňují vnitřní pole kaligrafických iniciál rukopisů jádra da Gaibanovské skupiny a jeho nejbližšího dílenského okruhu, ale i iniciály rukopisů navazujících na da Gaibanovskou produkci.⁸⁹⁴ Totožná je též výzdoba expandující do bordur a interkolumnií (viz níže).

Od těl iniciál *Františkánské bible* (XII.B.13) expandují směrem **do bordur a interkolumnií** dlouhé, liánovité úponky, ukončené schematizovanými akanty – polopalmetami s vroubkovanými či hladkými konturami.⁸⁹⁵ V místech rozvětvení či prázdných cviklech jsou umístěny akanty nebo bobule se středovým kroužkem.⁸⁹⁶ Z této bohaté ornamentiky vyrůstají do bordur a interkolumnií ve vertikálním, případně i horizontálním směru dlouhé bičiky.⁸⁹⁷

---

a P – hylemoni na fol. 350v [I.55] (oválné vnitřní pole je rozdělené na dvě poloviny, mezi nimiž je prázdná lišta).

⁸⁹⁴ Jde zejména o *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2), kde jsou ve vnitřních polích kaligrafických iniciál zastoupeny spirálovitě stáčené polopalmetry s vroubkovanou konturou (například iniciály A – pparuit na fol. 4r [II.3], E – t qui na fol. 64r [II.32] a F – ortitudo na fol. 70r [II.36]), jedna či dvě spirálovitě stáčené polopalmetry v kruhové sestavě (například iniciály P – rius na fol. 17v [II.10] a P – opulus na fol. 3r [II.2]) nebo spirálovitě stáčené polopalmetry kombinované s bobulemi (například iniciála N – atus na fol. 20r [II.12]).

Analogicky vyplněné vnitřní pole kaligrafických iniciál se nachází v *Dvousvazkové Bibli z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13, 14) a *Sedmisvazkové Bibli z Lipska* (Leipzig, UB, Ms 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89). V těchto rukopisech jsou zastoupeny spirálovitě stáčené polopalmetry s vroubkovanou konturou (*Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible*, Ms 64, například iniciála R – euerentissimo na fol. 232v [IV.23]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible*, Ms 89, iniciály S – icut na fol. 63r [IV.36], S – alutant na fol. 148v [IV.39], S – alutate na fol. 148v [IV.39] a S – icut na fol. 211r [IV.45]), spirálovitě stáčené polopalmetry situované v kruhu (*Šestý svazek Sedmisvazkové Bible*, Ms 74) iniciála D – ehinc na fol. 89r [IV.26]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible*, Ms 89, iniciály D – e apollo na fol. 148v [IV.39], P – ax na fol. 190r [IV.41], Q – vod na fol. 197r [IV.42], D – esiderans na fol. 218v [IV.46] a C – onsidens na fol. 226r [IV.49]), kruhové sestavy se čtyřmi spirálovitě stáčenými polopalmetami (*První svazek Bible z Altzellu*, Ms 13, iniciála P – receipt na fol. 122r [IV.4]) nebo kruhové sestavy s vepsanými palmetami (*První svazek Bible z Altzellu*, Ms 13, iniciála D – ixi na fol. 98r [IV.3]).

⁸⁹⁵ Například iniciály P – rimo tempore na fol. 7r [I.69], E – reliquus terre na fol. 11r [I.70], O – nus damasci na fol. 11v [I.70], E – cce dominus na fol. 14v [I.71], E – t factum est na fol. 42r [I.72], Q – uod factum est na fol. 51v [I.73], Q – vom[odo] na fol. 82r [I.75], E – t factus est na fol. 101r [I.76], S – tauerunt na fol. 144v [I.13], C – onu[er]terre na fol. 150r [I.15], I – ohel na fol. 150v [I.16], Q – via ecce na fol. 152r [I.77], H – ec dicit na fol. 153v [I.18], E – sau na fol. 157v [I.19], E – t afflictus na fol. 160r [I.23], S – ciendum a C – vm ionas na fol. 164r [I.78], P – rophe[et]atur na fol. 169r [I.30], S – yrus rex na fol. 173r [I.32], O – nus uerbi na fol. 177v [I.79], E – t factum est na fol. 240v [I.84], E – t factum est na fol. 279v [I.90], P – ost hec na fol. 289v [I.94], Q – uid ergo na fol. 306v [I.97], Q – vid ergo na fol. 307v [I.99], O – mnis na fol. 311v [I.101], C – orinthii na fol. 314r [I.44], D – ico autem na fol. 331v [I.102], S – tate na fol. 332v [I.103], N – am na fol. 341v [I.50], D – e cetra na fol. 344v [I.106] a O – bsecro na fol. 345v [I.107].

⁸⁹⁶ Například iniciály P – rimo tempore na fol. 7r [I.69], E – reliquus terre na fol. 11r [I.70], O – nus damasci na fol. 11v [I.70], Q – uod factum est na fol. 51v [I.73], Q – vom[odo] na fol. 82r [I.75], E – t factus est na fol. 101r [I.76], C – onu[er]terre na fol. 150r [I.15], Q – via ecce na fol. 152r [I.77], E – sau na fol. 157v [I.19], E – t afflictus na fol. 160r [I.23], S – ciendum a C – vm ionas na fol. 164r [I.78], P – ost hec na fol. 289v [I.94], Q – uid ergo na fol. 306v [I.97], O – mnis na fol. 311v [I.101], D – ico autem na fol. 331v [I.102], N – am na fol. 341v [I.50] a O – bsecro na fol. 345v [I.107].

⁸⁹⁷ Například iniciály P – rimo tempore na fol. 7r [I.69], E – reliquus terre na fol. 11r [I.70], O – nus damasci na fol. 11v [I.70], E – cce dominus na fol. 14v [I.71], Q – uod factum est na fol. 51v [I.73],

Vedle bičků a polopalmet či bobulí se v bordurách objevuje ve vertikálním, horizontálním či diagonálním směru dekor, který vychází z palmet či polopalmet o mnoha člancích.⁸⁹⁸ Geneze uvedených kaligrafických druhů výzdoby bordur si vyžádá další studium.

Analogický dekor k *Františkánské bibli* (XII.B.13) se však uplatňuje zejména v rukopisech jádra da Gaibanovské skupiny. U hlavního díla skupiny – *Epištoláře padovské katedrály* (ms. E. 2) se objevuje ve směru vertikálním či horizontálním a vyplňuje spodní či boční bordury, kam expanduje od vnějších ráků malovaných iniciál.⁸⁹⁹ Současně ale tento dekor expanduje od těl kaligrafických iniciál⁹⁰⁰ či od ráků vnějších polí malovaných iniciál, a to do bordur či mezi jednotlivé řádky.⁹⁰¹ Motiv je dále zastoupen v *Admontském misálu* (ms. La 222)⁹⁰² či *lipských rukopisech*,⁹⁰³ ovšem jeho nejpokročilejší varianta se nachází v *Žaltáři z Cambridge* (ms. 36.1950).⁹⁰⁴

E – t factus est na fol. 101r [I.76], S – tauerunt na fol. 144v [I.13], C – onu[er]terre na fol. 150r [I.15], I – ohel na fol. 150v [I.16], Q – via ecce na fol. 152r [I.77], H – ec dicit na fol. 153v [I.18], E – sau na fol. 157v [I.19], E – t afflictus na fol. 160r [I.23], S – ciendum a C – vm ionas na fol. 164r [I.78], P – roph[et]atur na fol. 169r [I.30], I – n die na fol. 171v [I.31], S – yrus na fol. 173r [I.32], E – t factum est na fol. 240v [I.84], E – t factum est na fol. 279v [I.90], P – ost hec na fol. 289v [I.94], Q – uid ergo na fol. 306v [I.97], Q – vid ergo na fol. 307v [I.99], O – mnis na fol. 311v [I.101], C – orinthii na fol. 314r [I.44], D – ico autem na fol. 331v [I.102], S – tate na fol. 332v [I.103], N – am na fol. 341v [I.50], D – e cetero na fol. 344v [I.106] a O – bsecro na fol. 345v [I.107].

⁸⁹⁸ K uvedenému motivu viz KVĚT 1925, 107–109.

Například iniciály S – i reuerteri na fol. 44r, E – go na fol. 133r, O – nus uerbi na fol. 177v [I.79], E – t nunc na fol. 179v a E – cce enim na fol. 180v.

⁸⁹⁹ *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) fol. 4r [II.3], 6v [II.5], 7r [II.6], 20r [II.12].

⁹⁰⁰ *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciály P – opulus, P – aruulus na fol. 3r [II.2], S – piritus na fol. 5r [II.4], C – ibabit na fol. 16v [II.9], N – atus na fol. 20r [II.12], I – n annuntioatio, L – ectio, L – ocutus na fol. 38v [II.16], D – ominica, Q – ui na fol. 41r [II.18], F – eria, U – nusq[ui]sq[ue] na fol. 42v [II.19], F – atum, S – i na fol. 55r [II.27] a I – nfra na fol. 83v [II.44].

⁹⁰¹ *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) fol. 4r [II.3], 5r [II.4], 6r [II.5], 7r [II.6], 20r [II.12].

⁹⁰² Viz například iniciály A – dorate na fol. 28v [V.97], E – xurge na fol. 29v, U – enite na fol. 96r a V – [ere] D – [ignum] na fol. 124r.

⁹⁰³ Viz například *Třetí svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 46) iniciála B – eatvs uir na fol. 2v [IV.55]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála N – on idem ordo na fol. 107v [IV.59].

⁹⁰⁴ V *Žaltáři z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) se uvedený dekor nachází volně v prostoru bordur (fol. 15v, 16r, 17v [III.2], 18r, 19v, 20r, 21v, 22r, 23v [III.3], 24r, 39v [III.4], 40r [III.5], 45r, 49v [III.6], 51r [III.8], 59v [III.9], 60r [III.10], 61v [III.11], 62r [III.12], 63v [III.13], 64r [III.14], 76r, 77r, 79v, 81r–82r [III.19], 83r–84v, 98v [III.25], 99r [III.26], 100v [III.27], 101r [III.289], 103v [III.29], 104r [III.30], 112r, 113v [III.33], 114r [III.34], 116r [III.37], 136v, 142r). Jindy dekor expanduje od ráků vnějších polí malovaných iniciál, případně zoomorfických a rostlinných motivů expandujících od iniciály viz například fol. 24v–27v, 28v–29r, 30v–32v, 33v–35r, 36r–37r, 41v, 42r, 43v, 44r, 46v–48r, 51v, 52r–59r, 66r–67v, 68v, 70v, 71r, 75v–76v, 77v, 78v, 80r, 80v, 81v, 84v, 89r–91r, 92r, 93r–94r, 105r, 105v, 106v, 111v, 130r, 137r–139r, 147r. Dále

Odlišný typ kaligrafické výzdoby dokládá ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) iniciála *Z – elatur* na fol. 164r **[I.78]**, která navazuje na starší tvarosloví typické například pro rukopis *Mater verborum* (Praha, KNM, X.A.11) nebo *Antifonář sedlecký* (Praha, NK ČR, XIII.A.6).⁹⁰⁵

Mezi kaligrafickými iniciálami se objevuje i raný typ fleuronné.⁹⁰⁶

Oproti tomu kaligrafické iniciály mladších *Knih Makabejských* užívají již pokročilý klasický typ fleuronné.⁹⁰⁷

Zřetězení vazeb naznačených v této analytické kapitole a jejich interpretace bude zhodnocena v navazující kapitole IV.2. Kaligrafická výzdoba z hlediska zdrojů a paralel v da Gaibanovské skupině.

---

expanduje od rámců minitaur situovaných v bordurách viz například fol. 41r, 41v, 43r, 45r, 46r, 52r–53r, 54r, 55r–56r, 65v, 66r, 69r, 135v, 136r, 137r, 138r.

⁹⁰⁵ Srov. například s iniciálami *P – ver* a *D – ominus* na p. 58, *I – n* na p. 102 a *I – sti svnt* na p. 142 v *Antifonáři sedleckém* (Praha, NK ČR, XIII.A.6).

⁹⁰⁶ Například iniciála *U – espere* na fol. 243v **[I.85]**.

⁹⁰⁷ Například iniciály *D – omino* na fol. 182r, *R – euere[n]dissio* na fol. 182v a *F – ratrib[us]* na fol. 203v **[I.81]**.

IV. Zhodnocení výzdoby Františkánské bible

IV.1. Malířská výzdoba – podíl jednotlivých tvůrců

Už v roce 1927 rozdělil J. Květ malířskou výzdobu mezi čtyři ruce.⁹⁰⁸ První část, Starý zákon, fol. 1v až 179r [I.2–I.33],⁹⁰⁹ přiřadil jednomu malíři – **Prvnímu mistru**. Domníval se, že se jedná o dílo vyobrazeného mnicha, snad františkána, v iniciále *I – n anno secundo darii* na fol. 171v, který se vymaloval s přípisem FRAT[ER] GODEFRIDUS u oltáře, nad nímž se vznáší prorok Ageus [I.31].⁹¹⁰ Jelikož se uvedená iniciála nachází téměř na konci první části Bible,⁹¹¹ uvažoval J. Květ nad možností, že by mohlo jít o signaturu iluminátora, jehož práce se chýlila ke konci.⁹¹²

Na počátku druhé části textu začal práci jiný malíř, jenž však nevytvořil všechny iluminace této knihy. Na výzdobě Nového zákona se tak podle J. Květa podíleli tři malíři.⁹¹³ Dílem **Druhého malíře** jsou iniciály *M – atheus ex iudea* a *M – atheus cum primo* na fol. 219v [I.34], *L – iber generationis* na fol. 220r [I.35], *M – arcus euua[n]gelysta* na fol. 244r [I.36], *I – nicipium euuangelii* na fol. 244v [I.37], *H – ic est iohannes euuangelysta* na fol. 284v [I.41], *I – n principio erat* na fol. 285r [I.42]. **Třetí malíř** pracoval na iniciálách *L – ucas syrus* na fol. 259r [I.38], *Q – vonia[m] quidem*

⁹⁰⁸ KVĚT 1927, 56–61. Rozdělení výzdoby *Františkánské bible* (XII.B.13) mezi čtyři malíře zůstalo v platnosti až do dnešní doby a došlo pouze k mírnému zpřesnění autorství jednotlivých iniciál. Viz zejména KUBÍK 2014a, 246.

⁹⁰⁹ Jde o iniciály *N – emo cum p[ro]phetas* na fol. 1v [I.2], *U – isio ysaie p[ro]phete* na fol. 2v [I.3], *I – Heremyas anathotites* na fol. 40v [I.4], *I – HEREMias p[ro]ph[et]a* na fol. 41r [I.5], *U – erba iheremie filii* na fol. 41v [I.6], *E – t factum est postquam* na fol. 81r [I.7], *Q – vom[odo] sedet sola* na fol. 81v [I.8], *L – iber iste qui baruch* na fol. 85r [I.9], *E – t hec sunt uerba* na fol. 85r [I.9], *E – Zechihei p[ro]pheta* na fol. 90r [I.10], *E – t factum est in xxx. anno* na fol. 90r [I.10], *D – anielem p[ro]phetam* na fol. 128r [I.11], *A – nno iii regni ioachim* na fol. 129r [I.12], *N – on idem ordo est* na fol. 144v [I.13], *U – erbum domini* na fol. 145r [I.14], *S – anctus ioel* na fol. 150r [I.15], *U – erbum domini* na fol. 150v [I.16], *O – zias rex* na fol. 152v [I.17], *U – erba amos* na fol. 153v [I.18], *I – acob patriarcha* na fol. 157v [I.19], *U – isio abdie* na fol. 158r [I.20], *S – anctum ionam hebrei* na fol. 158v [I.21], *E – t factum e[st]* na fol. 159r [I.22], *T – emporib[us] ioathe* na fol. 160r [I.23], *S – ermo dei* na fol. 160v [I.24], *V – erbum d[omi]ni* na fol. 160v [I.24], *N – aum p[ro]ph[et]am* na fol. 163v [I.25], *O – nus niniue liber* na fol. 164v [I.26], *Q – uatuor p[ro]ph[et]e* na fol. 165v [I.27], *O – nus quod uidit* na fol. 167r [I.28], *T – radunt hebrei* fol. 168v [I.29], *U – erbum domini* fol. 169r [I.30], *I – n anno secundo darii* fol. 171v [I.31], *I – n mense VIII* na fol. 173r [I.32], *D – eus p[er] moysen* na fol. 179r [I.33] a *O – nus uerbi d[omi]ni* na fol. 179r [I.33].

⁹¹⁰ Viz KVĚT 1927, 56.

⁹¹¹ Podle J. Květa následují již jen tři nevýznamné iniciály, viz Květ 1927, 56.

⁹¹² Viz KVĚT 1927, 56.

⁹¹³ Viz KVĚT 1927, 56. Nověji k této teorii viz STEJSKAL 1976, 13–14; HLAVÁČKOVÁ / PANUŠKOVÁ 2010, 539; nejnověji KUBÍK 2014a, 246.

na fol. 259v [I.39], *F – vit i[n] dieb[us]* na fol. 260r [I.40], *R – Omani sunt* a *P – aulus seruus ih[es]u* na fol. 304v [I.43], *P – aulus apostolus* na fol. 330r [I.46], *P – aul[us] ap[osto]l[us] ih[es]u* na fol. 333v [I.47], *P – aulus et tymotheus* na fol. 336v [I.48], *P – aulus et siluanu[s]* na fol. 341v [I.50], *P – aulus apostolus* na fol. 347v [I.53], *P – aulus seruus dei* na fol. 349v [I.54], *P – aulus uinctus ih[es]u* na fol. 350v [I.55], *M – vltipharie multis* na fol. 351r [I.56], *N – On ita est ordo* na fol. 384v [I.59], *I – acobus dei* na fol. 385r [I.60], *P – Etrus apostolus* na fol. 387v [I.61], *S – enior electe domine* na fol. 394v [I.64], *S – enior Gayo karissimo* na fol. 395r [I.65], *I – vdas ih[es]u* na fol. 395v [I.66], *O – mnes qui* na fol. 396r [I.67] a *A – pochalipsis ih[es]u* na fol. 397r [I.68]. Čtvrtému malíři J. Květ připsal iniciály *P – aulus uocat[us] apostolus* na fol. 314r [I.44], *P – aulus apostol[us] ih[es]u* na fol. 323v [I.45], *P – aulus apostol[us] ih[es]u* na fol. 339r [I.49], *P – aul[us] et syluan[us]* na fol. 343v [I.51], *P – aulus ap[osto]l[us] ih[es]u* na fol. 345r [I.52], *L – ucas natione* na fol. 358v [I.57], *P – rimv[m] quide[m] sermonem* na fol. 359r [I.58], *S – ymon petrus seruus* na fol. 390v [I.62], *Q – vod fuit ab i[n]itio* na fol. 392r [I.63].⁹¹⁴ Závěrem však J. Květ konstatoval, že práci Druhého, Třetího a Čtvrtého mistra lze jen těžko od sebe odlišit.⁹¹⁵

Výsledky nejnovějšího bádání se téměř shodují s J. Květem.⁹¹⁶ Jednoznačná shoda panuje u autorství *Starého zákona, jehož iluminace jsou dílem Prvního mistra* (fol. 1v–179r).⁹¹⁷ Autorský podíl jednotlivých mistrů v rámci Nového zákona byl mírně přehodnocen;⁹¹⁸ *Druhý mistr ilustroval Evangelium sv. Matouše* (fol. 219v–243v) a *Evangelium sv. Marka* (244r–259r), *Třetí mistr Evangelium sv. Lukáše* (fol. 259r–284v), *Čtvrtý mistr Epištoly* (fol. 304v–358v), *Skutky apoštolské* (fol. 358v–384v), *Druhý list Petrův* (390v–392r). Na zbývajících částí rukopisu (Evangelium sv. Jana 284v–304r, Apokalypsa 396r–409r) *mistři spolupracovali*.

Třetímu mistrovi lze tedy připsat iniciály *L – ucas syrus* na fol. 259r [I.38], *Q – vonia[m] quidem* na fol. 259v [I.39], *F – vit i[n] dieb[us]* na fol. 260r [I.40].

⁹¹⁴ Viz KVĚT 1927, 57.

⁹¹⁵ Viz KVĚT 1927, 57.

⁹¹⁶ Viz KUBÍK 2014a, 246.

⁹¹⁷ Srov. KVĚT 1927, 56–57 s KUBÍK 2014a, 246.

⁹¹⁸ Viz KUBÍK 2014a, 246.

Dílem Čtvrtého mistra jsou iniciály *R – Omani sunt* a *P – aulus seruus ih[es]u* na fol. 304v [I.43],⁹¹⁹ *P – aulus uocat[us] apostolus* na fol. 314r [I.44], *P – aulus apostol[us] ih[es]u* na fol. 323v [I.45], *P – aulus apostolus* na fol. 330r [I.46], *P – aul[us] ap[osto]l[u]s ih[es]u* na fol. 333v [I.47], *P – aulus et tymotheus* na fol. 336v [I.48],⁹²⁰ *P – aulus apostol[us] ih[es]u* na fol. 339r [I.49], *P – aulus et siluanu[s]* na fol. 341v [I.50],⁹²¹ *P – aul[us] et syluan[us]* na fol. 343v [I.51], *P – aulus ap[osto]l[u]s ih[es]u* na fol. 345r [I.52], *P – aulus apostolus* na fol. 347v [I.53], *P – aulus seruus dei* na fol. 349v [I.54], *P – aulus uinctus ih[es]u* na fol. 350v [I.55], *M – vltipharie multis* na fol. 351r [I.56],⁹²² *L – ucas natione* na fol. 358v [I.57], *P – rimv[m] quide[m] sermonem* na fol. 359r [I.58], *I – acobus dei* na fol. 385r [I.60], *P – Etrus apostolus* na fol. 387v [I.61],⁹²³ *S – ymon petrus seruus* na fol. 390v [I.62], *Q – vod fuit ab i[n]itio* na fol. 392r [I.63], *S – enior electe domine* na fol. 394v, [I.64] *S – enior Gayo karissimo* na fol. 395r [I.65], *I – vdas ih[es]u* na fol. 395v [I.66], *O – mnes qui* na fol. 396r [I.67].⁹²⁴

Na iniciálách doprovázejících Evangelium podle sv. Jana (*H – ic est iohannes euuangelysta* na fol. 284v [I.41], *I – n principio erat* na fol. 285r [I.42]) a Apokalypsu (*A – pochalipsis ih[es]u* na fol. 397r [I.68]) mistři spolupracovali.⁹²⁵

Práce jednotlivých iluminátorů sice vykazují společné užívání totožných předloh, ale tvůrci jsou odlišitelní interpretací tohoto typologicky společného základu (v modelaci i využití barevné škály), ale i dílčími doplňky repertoáru rozdílného

⁹¹⁹ Iniciály *R – Omani sunt* a *P – aulus seruus* na fol. 304v [I.43] připsal J. Květ Třetímu mistrovi, viz KVĚT 1927, 57. Dle nejnovějšího bádání V. Kubíka jsou dílem Čtvrtého mistra, viz KUBÍK 2014a, 246.

⁹²⁰ Iniciály *P – aulus apostolus* na fol. 330r [I.46], *P – aul[us] ap[osto]l[u]s* na fol. 333v [I.47] a *P – aulus et tymotheus* na fol. 336v [I.48] připsal J. Květ Třetímu mistrovi, viz KVĚT 1927, 57. Dle V. Kubíka jsou dílem Čtvrtého mistra, viz KUBÍK 2014a, 246.

⁹²¹ Iniciálu *P – aulus et siluanu[s]* na fol. 341v [I.50] připsal J. Květ Třetímu mistrovi, viz KVĚT 1927, 57. Dle V. Kubíka je dílem Čtvrtého mistra, viz KUBÍK 2014a, 246.

⁹²² Iniciály *P – aulus ap[osto]l[u]s* na fol. 345r [I.52], *P – aulus apostolus* na fol. 347v [I.53], *P – aulus seruus dei* na fol. 349v [I.54], *P – aulus uinctus* na fol. 350v [I.55] a *M – vltipharie multis* na fol. 351r [I.56] připsal J. Květ Třetímu mistrovi, viz KVĚT 1927, 57. Dle V. Kubíka jsou dílem Čtvrtého mistra, viz KUBÍK 2014a, 246.

⁹²³ Iniciály *I – acobus dei* na fol. 385r [I.60] a *P – Etrus apostolus* na fol. 387v [I.61] připsal J. Květ Třetímu mistrovi, viz KVĚT 1927, 57. Dle V. Kubíka jsou dílem Čtvrtého mistra, viz KUBÍK 2014a, 246.

⁹²⁴ Iniciály *S – enior electe domine* na fol. 394v [I.64], *S – enior Gayo karissimo* na fol. 395r [I.65], *I – vdas ih[es]u* na fol. 395v [I.66] a *O – mnes qui* na fol. 396r [I.67] připsal J. Květ Třetímu mistrovi viz KVĚT 1927, 57. Dle V. Kubíka jsou dílem Čtvrtého mistra, viz KUBÍK 2014a, 246.

⁹²⁵ Iniciály Janova Evangelia (*H – ic est iohannes euuangelysta* na fol. 284v [I.41], *I – n principio erat* na fol. 285r [I.42]) pocházejí z ruky Druhého a Třetího mistra a iniciála Apokalypsy (*A – pochalipsis ih[es]u* na fol. 397r [I.68]) z ruky Třetího a Čtvrtého mistra.

původu. Každému z malířů tak pravděpodobně byly k výzdobě přiděleny celé knihy.⁹²⁶ Výjimkou je Janovo evangelium a Apokalypsa.

První mistr konstruuje těla iniciál zejména z hladkých dřívků, lišt, rostlinných motivů, jež kombinuje s rostlinnou ornamentikou a případně zoomorfními motivy. Dále používá volně stojící figury, jež umisťuje pod architektonické baldachýny. Charakteristická jsou dovnitř i ven vykrúžovaná a pravoúhle zalamovaná vnější pole kopírující tvar těla iniciály. Obrysová kontura vnějších polí místy nabývá charakteru modelovaného rámu,⁹²⁷ u něž se objevuje fasetování. Pro tvar iniciály U je typické spirálovité zakončení levého výběhu těla iniciály, vyplněného lidskou hlavou z profilu,⁹²⁸ případně zakončeného rozetou, tvořenou šroubovitě přetáčenými a člunkovitě stáčenými listy⁹²⁹ nebo šroubovitě přetáčenými listy v kombinaci s trychtýřovitými.⁹³⁰ Z ornamentálního tvarosloví (detailněji viz kapitola III.4.1.2. Typologie dekorativního tvarosloví malířské výzdoby v širším kontextu da Gaibanovské dílny) využívá tento mistr všechny prvky kromě zkrácených laločnatých polopalmet. Nejčastěji jsou to ale drobné lístky rozmanitých forem. V kompozicích figurálních výjevů pracuje se symetrií,⁹³¹ obrazy vyvažuje a dělí na poloviny za pomoci stromů. Například scénu Kamenování Jeremiáše v iniciále *I – Heremyas anathotites* na fol. 40r [I.4] situuje symetricky kolem svislého dřívku. Ve vnitřním poli iniciály *U – erba iheremie filii* na fol. 41v [I.6] vyplňuje prázdný prostor okolo prorokovy postavy vegetací. Ve figurálních výjevech Prvního mistra jsou zakomponované postavy Židů a biřiců, pro něž jsou charakteristické tváře s karikovanými rysy. Některé z obličejů prokresluje na rozdíl od ostatních iluminátorů tmavě fialovou nebo černou konturou.⁹³² Jako jediný z malířů používá ve vnějších polích zlato.⁹³³ V koloritu si libuje v příkrých

---

⁹²⁶ Viz KUBÍK 2014a, 246–247.

⁹²⁷ Například v iniciálách *U – isio ysaie p[ro]phete* na fol. 2v [I.3], *E – t factum est iii. xxx. anno* na fol. 90r [I.10] a *A – nno iii regni ioachim* na fol. 129r [I.12].

⁹²⁸ Iniciála *U – isio ysaie p[ro]phete* na fol. 2v [I.3].

⁹²⁹ Iniciály *U – erba iheremie filii* na fol. 41v [I.6], *U – erbum domini* na fol. 145r [I.14] a *U – erbum domini* na fol. 150v [I.16].

⁹³⁰ Viz iniciála *U – isio abdie* na fol. 158r [I.20].

⁹³¹ Viz například iniciály *U – isio ysaie p[ro]phete* na fol. 2v [I.3], *A – nno iii regni ioachim* na fol. 129r [I.12] a *U – erbum domini* na fol. 145r [I.14].

⁹³² K obličejovým typům, modelaci a barevné škále viz výše kapitola III.4.1.3. Figurální výzdoba v kontextu da Gaibanovské skupiny.

⁹³³ V případě iniciál *U – isio ysaie p[ro]phete* na fol. 2v [I.3], *U – erba iheremie filii* na fol. 41v [I.6], *E – t factum est in xxx. anno* na fol. 90r [I.10] a *A – nno iii regni ioachim* na fol. 129r [I.12].

protikladech zejména barev červené a modré⁹³⁴ nebo čokoládově hnědé a modré,⁹³⁵ případně narůžovělé a modré.⁹³⁶ Kreslí tmavě fialovými konturami, v inkarnátu užívá pro stíny okrově žlutého tónu.

Druhý malíř se odlišuje od Prvního především kompozicí iniciál, z nichž některé dosahují výše téměř celé strany.⁹³⁷ Těla iniciál konstruuje z lišt a hladkých dřívků kombinovaných s rostlinnou ornamentikou. Z rostlinné ornamentiky používá nejčastěji drobné zavíjené a šroubovitě přetáčené listy, jen výjimečně pracuje s laločnatými trojlísty,⁹³⁸ případně srdčitými lístky.⁹³⁹ Vnější pole jeho iniciál jsou pravouhle zalamovaná a bohatě vykružovaná, čímž se snaží kopírovat tvar těla iniciál. V typech tváří uplatňuje zavalité, kulaté formy. Typická je pro tohoto mistra práce se světlým narůžovělým inkarnátem. Postavy jsou úměrné v proporcích a živé v postojích a gestech. Lze u něj pozorovat tendenci k postupnému nástupu plošnosti.⁹⁴⁰ Na rozdíl od ostatních mistrů nenaznačuje Druhý iluminátor fasetování rámu vnějších polí. Při práci s barvou používá řidší barvy a světlejší odstíny. Typický je pro tohoto mistra kontrast okrové a modré či modré a červené nebo červenorůžové.

Třetí malíř, který utváří těla iniciál z hladkých dřívků kombinovaných s rostlinnými a zoomorfními motivy, dále z trubicovitě rozevřených do sebe zasunutých článků,⁹⁴¹ pracuje s odlišným koloritem než předchozí iluminátoři. Jeho světle modrá je příliš hustá, mrtvá, má silně zelenavý nádech, jeho zeleň je ostrá, šťavnatá, hněd' má špinavý tón. Hladké dřívky jeho iniciál se na koncích shodně jako u ostatních mistrů vidlicovitě štěpí na dva cípy. Iniciály rámuje bohatě tvarovanými vnějšími poli, v jejichž rámech jen výjimečně používá fasetování. V ornamentálních výplních vnitřních polí užívá květinových srostlic, ať již rozet, nebo srostlic, kombinujících tvarosloví rozmanitých druhů květinových sestav. Květinové srostlice toho mistra jsou

⁹³⁴ Viz například iniciály Q – vom[odo] sedet sola na fol. 81v [I.8] a E – Zechihel p[ro]pheta na fol. 90r [I.10].

⁹³⁵ Viz například iniciály N – emo cum p[ro]phetas na fol. 1v [I.2] a I – Heremyas anathotites na fol. 40v [I.4].

⁹³⁶ Viz například iniciály L – iber iste qui baruch na fol. 85r [I.9], D – anielem p[ro]phetam na fol. 128r [I.11], O – zias rex na fol. 152v [I.17], U – isio abdie na fol. 158r [I.20], E – t factum e[st] na fol. 159r [I.22], S – ermo dei na fol. 160v [I.24] a V – erbum d[omi]ni na fol. 160v [I.24].

⁹³⁷ Viz iniciály L – iber generationis na fol. 220r [I.35] a I – nicium euuangelii na fol. 244v [I.37].

⁹³⁸ Například iniciála L – iber generationis na fol. 220r [I.35].

⁹³⁹ Například iniciála M – arcus euua[n]gelysta na fol. 244r [I.36].

⁹⁴⁰ Viz iniciály M – atheus ex iudea a M – atheus cum primo na fol. 219v [I.34].

⁹⁴¹ Iniciála F – vit i[n] dieb[us] na fol. 260r [I.40].

podložené krátkým břevnem.⁹⁴² Z ornamentiky dále využívá drobné zavíjené a šroubovitě přetáčené listoví, lancetové polopalmety s přetočeným výběhem přecházejícím do zavíjeného listu nebo srdčité lístky.⁹⁴³ Od Prvního malíře se odlišuje způsobem znázornění mramorování kamene. Zatímco První mistr probarvuje plochu v širokých, vlnitých, logicky vytvářených vrstvách, stínovaných různými odstíny lokálního tónu nebo jemu příbuzného, užívá Třetí malíř pro mramorování odlišného způsobu. Mramorový oltář v jeho iniciále *F – vit i[n] dieb[us]* na fol. 260r [I.40] pojednává v liniích černých, šedomodrých a bílých.

Čtvrtý malíř konstruuje své iniciály z hladkých, plasticky modelovaných dříků, kombinovaných s rostlinnými motivy a zoomorfními prvky,⁹⁴⁴ dále z trubicovitě rozevřených do sebe zasunutých článků⁹⁴⁵ a volně stojících postav situovaných pod architektonické baldachýny.⁹⁴⁶ Svislé dříky těl iniciál štěpí na dva cípy, které na rozdíl od ostatních iluminátorů výrazně prodlužuje.⁹⁴⁷ Práce tohoto malíře vyniká harmonií barev, fialové na vnějším poli, tmavě fialové v poli vnitřním, červené, růžovohnědé a zelené v úponcích, modré, růžovohnědé či červené v dříku a akantových a drobných listech.⁹⁴⁸ Obdobně uklidňuje i hluboký akord tmavě modré, mitisově zelené, ultramarínu a fialovohnědé zpestřený rumělkou.⁹⁴⁹ Iniciály uzavírá do bohatě tvarovaných vnějších polí, která svým pravoúhlým zalamováním či vykruzováním často velmi přesně kopírují tvary těl iniciál, a to včetně kaud expandujících do bordur či interkolumnií.⁹⁵⁰ Jako jediný z mistrů pracuje s dvoubarevným provedením vnějšího pole, včetně kontury, která jej rámuje.⁹⁵¹ Vnější pole dekoruje bohatou kaligrafickou

⁹⁴² Například iniciála *Q – vonia[m] quidem* na fol. 259v [I.39].

⁹⁴³ Například iniciála *Q – vonia[m] quidem* na fol. 259v [I.39].

⁹⁴⁴ Například iniciály *P – aulus seruus* na fol. 304v [I.43], *P – aulus apostol[us]* na fol. 339r [I.49] a *L – ucas natione* na fol. 358v [I.57].

⁹⁴⁵ Viz iniciály *P – aulus uinctus* na fol. 350v [I.55] a *P – Etrus apostolus* na fol. 387v [I.61],

⁹⁴⁶ Viz iniciály *I – acobus dei* na fol. 385r [I.60] a *I – vdas ih[es]u* na fol. 395v [I.66].

⁹⁴⁷ Viz například iniciály *R – Omani sunt* a *P – aulus seruus* na fol. 304v [I.43], *P – aul[us] ap[osto]l[u]s* na fol. 333v [I.47], *P – aulus apostol[us]* na fol. 339r [I.49], nebo *P – aulus et siluanu[s]* na fol. 341v [I.50], *P – aulus ap[osto]l[u]s* na fol. 345r [I.52], *P – aulus apostolus* na fol. 347v [I.53], *P – aulus seruus dei* na fol. 349v [I.54] a *P – rimv[m] quide[m] sermonem* na fol. 359r [I.58].

⁹⁴⁸ Iniciála *P – aulus uocat[us] apostolus* na fol. 314r [I.44].

⁹⁴⁹ V případě iniciály *P – aulus apostol[us]* na fol. 323v [I.45].

⁹⁵⁰ Například iniciály *R – Omani sunt* na fol. 304v [I.43], *P – aulus apostolus* na fol. 330r [I.46], *P – aul[us] ap[osto]l[u]s* na fol. 333v [I.47], *P – aulus apostol[us]* na fol. 339r [I.49], *P – aulus ap[osto]l[u]s* na fol. 345r [I.52] a *P – rimv[m] quide[m] sermonem* na fol. 359r [I.58].

⁹⁵¹ Viz iniciály *P – aulus ap[osto]l[u]s* na fol. 345r [I.52], *M – vltipharie multis* na fol. 351r [I.56], *S – enior Gayo karissimo* na fol. 395r [I.65] a *O – mnes qui* na fol. 396r [I.67].

ornamentikou.⁹⁵² Bílé dessiny vynikají vlasovou útlostí, jemností a plností v kompozici a jistotou nepřerušovaného tahu. Jde zejména o sestavy bičků, byzantské typy květinových srostlic a sestav, dále kompozičně komplikované druhy kaligrafických ornamentů. Vnitřní pole iniciál tohoto mistra vyplňují figurální výjevy nebo rostlinná ornamentika. Spirálovitě stáčené úponky vyplňující vnitřní pole zpešťuje bílou linií, od níž se odštěpují zavínuté spirálovité výběžky. Z ornamentiky hojně využívá zkrácené laločnaté palmety, které prokresluje bílými dessiny, vyznačuje tak nervaturu a zdůrazňuje obloučkovitý okraj, užívá ale také abstrahovanější podoby, bez vroubkované kontury. Dále pracuje s laločnatými trojlísty a drobným zavíjeným listovím. Výjimečně používá zaostřené kadeřavé palmety⁹⁵³ nebo srdčité lístky.⁹⁵⁴ Z květinových srostlic využívá kalichovitých sestav, kombinujících kalichovité okvěti, které spojuje s chobotnicovými motivy vyběhajícími výhonků.⁹⁵⁵ Květinové srostlice mohou být podloženy krátkým břevnem,⁹⁵⁶ případně vyrůstají z trychtýřovitého útvaru.⁹⁵⁷

V architektonických motivech vyplňujících vnitřní pole postupuje Čtvrtý mistr podobně jako Třetí. Sloupky architektonických prvků, zejména tabernáklů naznačuje tenkou bílou linkou.⁹⁵⁸

Vnitřní pole iniciál Čtvrtého mistra dále vyplňují figurální výjevy. Zvlášť charakteristické jsou iniciály, jejichž vnitřní pole vyplňují hlavy apoštola Pavla **[I.43, I.47, I.48, I.54, I.55]**.⁹⁵⁹ Typický je také způsob jejich modelace. Malíř podmalovává plochy řídkým tónem okrově hnědé, někdy s olivově zeleným nádechem. Stíny jsou

⁹⁵² Viz iniciály P – aulus uocat[us] apostolus na fol. 314r **[I.44]**, P – aulus apostol[us] na fol. 323v **[I.45]**, P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v **[I.47]**, P – aul[us] et syluan[us] na fol. 343v **[I.51]**, P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 345r **[I.52]**, M – vltipharie multis na fol. 351r **[I.56]**, P – rimv[m] quide[m] sermonem na fol. 359r **[I.58]**, Q – vod fuit ab i[n]j[er]itio na fol. 392r **[I.63]** a O – mnes qui na fol. 396r **[I.67]**.

⁹⁵³ Zejména v iniciále P – aulus uinctus na fol. 350v **[I.55]**.

⁹⁵⁴ Například iniciály P – aulus apostolus na fol. 330r **[I.46]**, P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v **[I.50]** a P – aulus apostolus na fol. 347v **[I.53]**.

⁹⁵⁵ Viz například iniciály P – aulus apostol[us] na fol. 323v **[I.45]**, P – aulus apostol[us] na fol. 339r **[I.49]** a P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 345r **[I.52]**.

⁹⁵⁶ Iniciála R – Omani sunt na fol. 304v **[I.43]**.

⁹⁵⁷ Například iniciály P – aulus apostolus na fol. 330r **[I.46]** a P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v **[I.50]**.

⁹⁵⁸ Viz zejména iniciály P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v **[I.47]** a P – aulus et tymotheus na fol. 336v **[I.48]**.

⁹⁵⁹ Jde o iniciály P – aulus seruus na fol. 304v **[I.43]**, P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v **[I.47]**, P – aulus et tymotheus na fol. 336v **[I.48]**, P – aulus seruus dei na fol. 349v **[I.54]** a P – aulus uinctus na fol. 350v **[I.55]**.

hnědé, světla nasazuje bílou, stín na lysé lebce a červeň tváří nanáší krátkými tahy suchého štětce. Bílou linií táhne spojené linie nadoboční a obrys lícních kostí spojený s obloučkem podočním, bílou linkou vyznačuje linii nosu i prohlubeninu rtu pod nosem. Malá ústa nasazuje stejnou červení jako tváře a červenou dále zdůrazňuje linii nosu, již vede těsně vedle linie bílé. Charakteristická je linie naznačující tepnu od ucha dolů, ke krku a pod bradu. Ruce podkládá tónem buď narůžověle hnědým, nebo zelenavým. Černou konturu oživuje liniemi červeně, kterou roztírá také na hřbetu ruky, a tímto způsobem modeluje plastické tvary. Bílé světlo nasazuje také na kloubech a bříšku dlaně. Prsty kreslí velmi dlouhé. Iniciálu *P – etrus apostolus* na fol. 387v vyplňuje polopostava apoštola Petra [I.61] a iniciálu *P – rimv[m] quide[m] sermonem* na fol. 359r výjev Nanebevstoupení [I.58]. Iniciály Čtvrtého mistra doplňují droleriové motivy [I.44, I.45, I.46, I.50, I.55].⁹⁶⁰

Na výzdobě Evangelia sv. Jana (fol. 284v–304r)⁹⁶¹ a Apokalypsy (fol. 396r–409v)⁹⁶² je patrná **spolupráce Druhého, Třetího a Čtvrtého mistra**.⁹⁶³

Z jednotného systému výzdoby sledovaného rukopisu **vyniká několik iluminací**. Téměř všechny figurální výjevy *Františkánské bible* (XII.B.13), s výjimkou Poslední večeře (fol. 285r) [I.42] z ruky Druhého a Třetího mistra, ovládá bezprostorové nazírání.⁹⁶⁴ Pozadí, před nímž se odehrává děj, tvoří jednobarevná, nejčastěji modrá nebo tmavě fialová plocha vnitřního, případně vnějšího pole. Jednotlivé postavy nestojí na zemi, pouze v několika případech se chodidly dotýkají těla iniciál,⁹⁶⁵ což vyvolává dojem, že osoby tkví bez pohnutí v imaginárním prostoru.⁹⁶⁶

---

⁹⁶⁰ Viz iniciály *P – aulus uocat[us] apostolus* na fol. 314r [I.44], *P – aulus apostol[us]* na fol. 323v [I.45], *P – aulus apostolus* na fol. 330r [I.46], *P – aulus et siluanu[s]* na fol. 341v [I.50] a *P – aulus uinctus* na fol. 350v [I.55].

⁹⁶¹ Jde o iniciály *H – ic est iohannes euuangelysta* na fol. 284v [I.41] a *I – n principio erat* na fol. 285v [I.42].

⁹⁶² Iniciála *A – pochalipsis ih[es]u* na fol. 397r [I.68].

⁹⁶³ Ke spolupráci mistrů viz KUBÍK 2014a, 246. „Na zbývající části rukopisu (Evangelium sv. Jana 284v–304r, Apokalypsa 396r–409r) mistři spolupracovali.“

⁹⁶⁴ Viz výše kapitola III.4.1.3. Figurální výzdoba v kontextu da Gaibanovské skupiny a zde níže.

⁹⁶⁵ Například iniciály *U – isio ysaie p[ro]phete* na fol. 2v [I.3], *U – erba iheremie filii* na fol. 41v [I.6], *Q – vom[odo] sedet sola* na fol. 81v [I.8] a *U – erbum domini* na fol. 145r [I.14].

⁹⁶⁶ Viz KVĚT 1927, 34.

Výjimečně stojí nebo sedí na rozeklaných pahorcích⁹⁶⁷ nebo se nohy postav dotýkají jednoduše naznačené podlahy, již tvoří široký barevný pruh.⁹⁶⁸

Ve vyobrazení Nanebevstoupení v iniciále *P – rimv[m] quide[m]* na fol. 359r [I.58] od **Čtvrtého mistra** se vyskytuje pahorek, z něhož se Kristus vznesl k nebi, s typickými hranolovitými, rozeklanými útvary, se stopami Kristových nohou na vrcholku. Svou strohou geometrickou formou, vysokým nadhledem, způsobem rozeklání v řadu útesů, jakož i malířským zpracováním, zejména nasazováním světél na hranách, se pravděpodobně odvolává podání skaliska k italobyzantským vzorům, které podobnými formami udržovaly při životě a dále rozvíjely pozdně antické a raně křesťanské tradice ve znázorňování terénu.⁹⁶⁹ Rozeklané hranolovité útvary se dále vyskytují u iniciály *I – HEREMias p[ro]ph[et]a* na fol. 41r [I.5] od **Prvního mistra**, kde na nich stojí část skupinky Židů, jež jsou odváděny do zajetí. Na útvaru připomínající skalisko sedí prorok Daniel v iniciále *A – nno IIIo regni ioachim* na fol. 129r [I.12] též z ruky Prvního mistra.

Prorok Ageus v iniciále *I – n anno secundo darii* na fol. 171v [I.31] se vznáší nad oltářem, zatímco postava proroka Zachariáše v iniciále *I – n mense VIII°* na fol. 173r se oltáře lehce dotýká [I.32]. Obě uvedené iniciály jsou dílem **Prvního mistra**.

Zcela odlišně prostorově je pojatá scéna Poslední večeře v iniciále *I – n principio erat* na fol. 285r [I.42] od **Třetího mistra**. V iniciále je na rozdíl od všech ostatních vyjádřena hloubka prostoru, a to záměrným umístěním dvou sedících postav před obdélný stůl a také předsunutím spícího Jana Evangelisty před Pánovu hrud'.⁹⁷⁰

Obecně lze konstatovat, že styl a charakter iluminací i ornamentiky vychází ze spojení středorýnské knižní malby s byzantinizujícími motivy, šířícími se do oblasti severně od Alp z Itálie.

---

⁹⁶⁷ Jde o iniciály *I – HEREMias p[ro]ph[et]a* na fol. 41r [I.5], *A – nno iii regni ioachim* na fol. 129r [I.12] a *P – rimv[m] quide[m]* sermonem na fol. 359r [I.58].

⁹⁶⁸ Viz například iniciály *I – n anno secundo darii* na fol. 171v [I.31], *L – ucas syrus* na fol. 259r [I.38], *F – vit i[n] dieb[us]* na fol. 260r [I.40] a *H – i cest iohannes euuangelysta* na fol. 284v [I.41].

⁹⁶⁹ Viz KVĚT 1927, 35. Jednotlivá stádia tohoto vývoje až do 14. století představují ravennské mozaiky 5. století v *Mauzoleu Gally Placidie*, v *San Vitale* ze 6. století, mozaiky v *Capella Palatina v Palermu* z 11. století a nástěnné malby v *horním kostele sv. Františka v Assisi* ze 14. století.

⁹⁷⁰ K uvedenému motivu viz kapitola III.5. Ikonografický program výzdoby v kontextu da Gaibanovské skupiny.

IV.1.1. Shrnutí malířské výzdoby Františkánské bible a jejich zdrojů

Odlišení jednotlivých tvůrců *Františkánské bible* (XII.B.13) odkazuje zároveň k odlišným zdrojům jejich stylu.

První mistr vyšel pravděpodobně z *oblasti středního Rýna*.⁹⁷¹ Se středorýnskými rukopisy pocházejícími z doby kolem roku 1260⁹⁷² je srovnatelné utváření figur. Četné shody jsou pozorovatelné v záhybovém systému, držení těla a případně v typech účesů. Rozdíl je pouze v tom, že u Prvního mistra *Františkánské bible* (XII.B.13) došlo ke snížení expresivity gest a zklidnění dramatického, ostře zalamovaného drapování oděvů, ačkoliv zalamovaný charakter záhybového systému zůstal zachován. *Ornamentikou* navazuje tento iluminátor jednoznačně *na benátsko-padovskou malbu*, současně ale prokázal znalost spřízněných toskánských vzorů.⁹⁷³

Druhý mistr plošností modelace⁹⁷⁴ i citacemi *staršího středoevropského tvarosloví* souvisí s předchozí domácí tradicí i porýnskými zdroji.⁹⁷⁵ Lze jej patrně považovat i za autora *kánonového listu Olomouckého misálu*.⁹⁷⁶ Do jeho okruhu je dále

⁹⁷¹ K vlivu středorýnské knižní malby (*Mohučského evangeliáře* Ms. 13) na české malířství viz FRODL 1954, 47–81, zejména 52–53.

⁹⁷² Jde zejména o *Mohučský evangeliář* (Aschaffenburg, Hofbibliothek, Ms. 13) kolem 1260, viz GÖNNA 1998, 131–153; WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2007 (se shrnutím literatury); nověji EUW 2008, 11–21; nejnověji WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2011d, 193–214; dále *Fragment cisterciáckého Lekcionáře* (Hamburg, Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg, cod. in scriin. 1) kolem 1250–1260, viz BRANDIS 1972, 23–24; KROOS 1977a, 540; PALMER 1998a, 161–163; PALMER 1998b, 194; nejnověji STORK 2008, 37–51; STORK 2010, 31–57; STORK 2011a, 284–287; STORK 2011b, 1108. Dále o *Řehořova moralia* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) krátce po polovině 13. století, viz SWARZENSKI 1930, 9–25; nejnověji WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2011a, 1108–1111.

⁹⁷³ K toskánským zdrojům odkazuje používání nálevkovitých útvarů v tělech iniciál (například iniciála U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3]). K uvedenému motivu viz KUBÍK 2008, 192. Zcela charakteristické pro toskánská skriptoria, ale též pro benátská i padovská je obalování těl iniciál rostlinnou ornamentikou (například iniciály D – anielem p[ro]phetam na fol. 128r [I.11], U – erbum domini na fol. 145r [I.14], S – anctus ioel na fol. 150r [I.15], O – zias rex na fol. 152v [I.17], T – emporib[us] ioathe na fol. 160r [I.23], S – ermo dei na fol. 160v [I.24], O – nus quod uidit na fol. 167r [I.28] a T – radunt hebrei na fol. 168v [I.29]). K obalování těl iniciál viz KUBÍK 2008, 193–194; KUBÍK 2013a, 103–112.

⁹⁷⁴ Viz iniciály M – atheus ex iudea a M – atheus cum primo na fol. 219v [I.34].

⁹⁷⁵ Viz KUBÍK 2014a, 247.

⁹⁷⁶ *Olomoucký misál* (Brno, Archiv města Brna, MS 18) kolem roku 1280, fol. 109v. K rukopisu viz FRIEDL 1955, 18–19; KRÁSA 1982, 63; STEJSKAL 1984, 290–291.

zařazován též *Pontifikál pražského biskupa Tobiáše z Bechyně* z let 1278–1296.⁹⁷⁷ *Ornamentikou* však tento mistr navazuje na *da Gaibanovské vzory*.

Třetí mistr sleduje *vzory v dílech Prvního malíře*, současně ale užívá mnohé *dekorativní prvky západního původu*, včetně architektonických kulis,⁹⁷⁸ které kombinuje s pojetím figur podle vzorů středoevropského Zackenstilu první poloviny 13. století.⁹⁷⁹

Čtvrtý mistr se snaží *propojit modely Prvního a Třetího mistra*, avšak mimořádnou plastičností a prostorovostí iluminací, kvalitnějších v ornamentice než ve figurálních výjevech, odhaluje své *severoitalské umělecké kořeny*.⁹⁸⁰ Tento mistr inspiroval výzdobu *Františkánského breviáře*.⁹⁸¹

Jednotlivé formy základní ornamentiky a dekorativního tvarosloví všech mistrů jsou primárně odvozené od padovské iluminátorské školy Giovanniho da Gaibana,⁹⁸² v jehož dílně byl v roce 1259 sepsán slavný *Epištolář padovské katedrály*.⁹⁸³ Výzdoba *Epištoláře* odráží novou, typicky padovskou variantu raně gotického slohu, který uchovává své pozdně románské a byzantinizující rysy, a to v naprosto mimořádné kvalitě.⁹⁸⁴ Jeho základy a východiska lze sledovat v Benátkách před polovinou 13. století,⁹⁸⁵ v pozdních dílech Mistra *Komentáře z Marciany*⁹⁸⁶ a zejména u Mistra

⁹⁷⁷ *Pontifikál pražského biskupa Tobiáše z Bechyně* (Praha, KNM, XIV B 9) 1278–1296. K rukopisu viz zejména STEJSKAL 1984, 290–291; BRODSKÝ 2000, 200 (se shrnutím literatury).

⁹⁷⁸ Viz například iniciály L – ucas syrus na fol. 259r [I.38] a F – vit i[n] dieb[us] na fol. 260r [I.40].

⁹⁷⁹ Viz KUBÍK 2014a, 247.

⁹⁸⁰ Viz KUBÍK 2014a, 247.

⁹⁸¹ *Františkánský breviář* (Praha, knihovna Uměleckoprůmyslového musea, ms. 7681) 1270–1280, viz nejnověji PANUŠKOVÁ / VŠETEČKOVÁ 2010, 526–532; PANUŠKOVÁ 2011b, 165–167 (se shrnutím literatury).

⁹⁸² Viz kapitola III.4.1.2. Typologie dekorativního tvarosloví malířské výzdoby v širším kontextu da Gaibanovské dílny a III.4.1.3. Figurální výzdoba v kontextu da Gaibanovské skupiny.

⁹⁸³ *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, viz zejména BUBERL 1911, 121–132; KVĚT 1927, 63–100, 141–158; HÄNSEL-HACKER 1954a, 3–4; BELLINATI / BETTINI 1968; VALAGUSSA 1991, 4–6; MARIANI CANOVA 1999, 47–51 (se shrnutím literatury); nověji CORRIE 2004a, 465–466 a nejnověji KUBÍK 2008, 155; BOSSETTO 2009, 51–61; TRIPPS 2012, 37–39.

⁹⁸⁴ Viz KUBÍK 2008, 152.

⁹⁸⁵ Viz KUBÍK 2008, 152.

⁹⁸⁶ *Komentář z Marciany* (Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, Lat. Z. 506=1611) 30.–40. léta 13. století, viz MARCON 1990, 226–229; MARIANI CANOVA 1992a, 252–255; MARCON 1995, 109; MARIANI CANOVA 1995, 56–57; MARIANI CANOVA 2005, 157.

Východiska v *Komentáři z Marciany* jsou pozorovatelná jak v typologii základní ornamentiky, tak také dekorativního tvarosloví. Iniciály jsou shodně konstruované z hladkých dřívků a lišt v kombinaci s pletenci, charakteristické je též užívání kornuí. Všechny iniciály jsou uzavřené formy, rám vnějšího pole s naznačeným řádkováním dekorují jednoduché dessinové prstence. V rostlinné ornamentice jde zejména o polopalmety a trojlísté polopalmety. K uvedenému viz KUBÍK 2008, 152, 187–224.

Antifonáře ze soukromé sbírky.⁹⁸⁷ V Benátkách lze nalézt také nejbližší díla paralelně sledující obdobnou stylovou orientaci,⁹⁸⁸ zejména v dílně *Čtyřsvazkové Atlantské Bible z Marciany*,⁹⁸⁹ na niž navazuje výzdoba *tří Homiliářů z Marciany*.⁹⁹⁰ „Ale pouze

⁹⁸⁷ *Antifonář ze soukromé sbírky*, 1232–1250, viz MARIANI CANOVA / CATTIN 1981, 9–26; MARIANI CANOVA 1990, 175; MARCON 1990, 230–233; MARIANI CANOVA 1992a, 255–258; MARCON 1995, 112–113; MARIANI CANOVA 1995, 58–60; MARIANI CANOVA 2005, 158. Při srovnání *Antifonáře ze soukromé sbírky* s *Epištolářem padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) je téměř identická typologie základní ornamentiky i dekorativního tvarosloví, analogické je dále užívání polopostav ve vnitřních polích iniciál či kombinování těl iniciál s medailony. K analogické základní ornamentice srov. například iniciály D – ignus est na fol. 16r [XIII.1], U – idi speciosam na fol. 84v [XIII.10] a H – ec est na fol. 156r [XIII.13] v *Antifonáři ze soukromé sbírky* s iniciálami K – [arissi]me na fol. 6v [II.5], R – esonet intonet na fol. 20r [II.12], H – ec dicit na fol. 60r [II.30], B – eatus homo na fol. 84v [II.45], E – cce sacerdos na fol. 87r [II.47] a F – r[at]re]s na fol. 97r [II.55] v *Epištoláři padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2); dále iniciály Q – vi na fol. 59r [XIII.7], E – cce mitto vos na fol. 137v [XIII.12] a C – redo quod redemptor na fol. 202r [XIII.15] v *Antifonáři ze soukromé sbírky* s iniciálami K – [arissi]me na fol. 4r [II.3], H – ec dicit dominus na fol. 5r [II.4], H – ec dicit d[omi]n[u]s na fol. 7r [II.6], Q – ui timet deum na fol. 16v [II.9], F – r[at]re]s na fol. 42v [II.19], E – xpectatio iustorum na fol. 70r [II.36] a S – imilitudo vultus na fol. 93v [II.52] v *Epištoláři padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2). Ke shodné typologii dekorativního tvarosloví – například užívání pásových sestav palmet vyplňujících těla iniciál – srov. například iniciály A – ngelus domini na fol. 3r [XIII.1], Q – vi na fol. 59r [XIII.7], E – cce mitto vos na fol. 137v [XIII.12] a C – redo quod redemptor na fol. 202r [XIII.15] v *Antifonáři ze soukromé sbírky* s iniciálami Q – ui timet deum na fol. 16v [II.9], F – r[at]re]s na fol. 42v [II.19], E – xpectatio iustorum na fol. 70r [II.36] a S – imilitudo vultus na fol. 93v [II.52] v *Epištoláři padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2).

K užívání polopostav ve vnitřních polích iniciál srov. například iniciály D – ignus est na fol. 16r [XIII.2], P – ost passionem na fol. 37r [XIII.5], Q – vi na fol. 59r [XIII.7], U – idi speciosam na fol. 84v [XIII.10], E – cce mitto vos na fol. 137v [XIII.12] a C – redo quod redemptor na fol. 202r [XIII.15] v *Antifonáři ze soukromé sbírky* s iniciálami F – r[at]re]s na fol. 8v [II.7], Q – ui timet deum na fol. 16v [II.9], F – r[at]re]s na fol. 17v [II.10], H – ec dicit na fol. 33r [II.14], F – ratres na fol. 41r [II.18], F – r[at]re]s na fol. 42v [II.19], F – r[at]re]s na fol. 47r [II.21], F – r[at]re]s na fol. 49r [II.23], H – ec dicit na fol. 60r [II.30], F – r[at]re]s na fol. 80r [II.41], B – eatus homo na fol. 84v [II.45], E – cce sacerdos na fol. 87r [II.47], D – edit dominus na fol. 88v [II.48] a F – r[at]re]s na fol. 91r [II.50] v *Epištoláři padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2).

Ke kombinaci těl iniciál (tvořených z lišt) s medailony srov. například iniciálu I – n principio na fol. 173v [XIII.14] v *Antifonáři ze soukromé sbírky* s iniciálami I – n diebus na fol. 38v [II.16], I – n dieb[us] na fol. 61v [II.31], I – n om[n]ib[us] na fol. 67r [II.34] a I – n diebus na fol. 72r [II.37] v *Epištoláři padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2).

⁹⁸⁸ Viz KUBÍK 2008, 147–150.

⁹⁸⁹ *Čtyřsvazková Atlantská Bible z Marciany* (Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, Lat. I, 1–4 = 2108–2111) 50.–60. léta 13. století, viz KVĚT 1927, 123–140; GARRISON 1961, 363–390; MARCON 1990, 233–237; MARIANI CANOVA 1992a, 259–264; MARCON 1995, 115–116; MARIANI CANOVA 1995, 60–62; MARIANI CANOVA 1999, 62–63; MARIANI CANOVA 2005, 161.

K četným paralelám srov. například iniciálu F – rater ambrosius na fol. 3v [XIV.1] v *Prvním svazku Atlantské Bible z Marciany* (Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, Lat. I, 1 = 2108) s iniciálami F – r[at]re]s na fol. 8v [II.7], F – ratres na fol. 41r [II.18], F – r[at]re]s na fol. 49r [II.23], F – r[at]re]s na fol. 64r [II.32] a F – r[at]re]s na fol. 94r [II.53] v *Epištoláři padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2); dále iniciálu B – eatus uir na fol. 26v [XIV.2] v *Atlantské Bibli z Marciany* (Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, Lat. I, 3 = 2110) s iniciálou B – eatus uir na fol. 23v [III.3] v *Žaltáři z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) a iniciálou B – eatus vir na fol. 14v [VIII.1] ve *Vídeňském žaltáři* (Wien, ÖNB, Cod. 1898).

Charakteristické jsou dále bohatě tvarovaná vnější pole iniciál, ať již pravoúhle zalamaná, nebo poměrně přesně kopírující tvar těla iniciál (například iniciála P – aul[us] et timothe[us] na fol. 265v ve *Čtvrtém svazku Bible z Marciany* (Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, Lat. I, 4 = 2111 [XIV.4])). Rámování vnějšího pole má v několika případech naznačené fasetování. Typická je dále práce s bílou dessinovou prokresbou, která dekoruje těla iniciál nebo vyznačuje nervaturu listů.

v Padově byla tato gotizující a pozápadňující tendence v rámci romanizujícího byzantinismu dovedena do mimořádně pokročilého stupně, který v sobě organicky spojuje italské pozdně románské a byzantizující tradice s tvaroslovím záalpské gotiky, aniž by tím byla potlačena jakákoliv z uvedených komponent a bez eklektičnosti působení při skladbě tak různorodých složek.⁹⁹¹ „Jde o dokonalou, vývojově mimořádně významnou a kvalitativně nesrovnatelnou stylovou syntézu, která nadto výrazně zapůsobila i na středoevropskou knižní malbu.“⁹⁹²

---

⁹⁹⁰ *Homiliář* (Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, Lat. III, 99 = 2428; Lat. III, 100 = 2429; Lat. III, 98 = 2427) třetí až čtvrtá čtvrtina 13. století, viz MARCON 1990, 237–242; MARIANI CANOVA 1992a, 264–265; MARCON 1995, 116–118; MARIANI CANOVA 1995, 61–62; MARIANI CANOVA 2005, 161.

⁹⁹¹ Viz KUBÍK 2008, 152.

⁹⁹² Viz KUBÍK 2008, 152. Blíže o vztátech da Gaibanova stylu k záalpskému prostředí viz HÄNSEL-HACKER 1954a, 35–39; BELLINATI / BETTINI 1968, 71–80; MARIANI CANOVA 1999, 16–18.

IV.2. Kaligrafická výzdoba z hlediska zdrojů a paralel v da Gaibanovské skupině

Na kaligrafické výzdobě rukopisu se podílelo několik rukou. Velkou většinu iniciál patrně zhotovil jeden mistr. Dílčí část kaligrafických iniciál zhotovila ruka, jejíž práce navazuje na starší tvarosloví charakteristické pro rukopis *Mater verborum* (X.A.11) a *Antifonář sedlecký* (XIII.A.6).⁹⁹³

V kaligrafických iniciálách se zrcadlí různé zdroje. Zastoupeny jsou italizující typy kaligrafické výzdoby, které se nacházejí v první části rukopisu, iluminované Prvním mistrem, současně ale také v partiích iluminovaných Čtvrtým mistrem.⁹⁹⁴ Ve složkách iluminovaných Druhým mistrem jsou zastoupeny rané typy fleuonnée, které jsou zcela analogické k předešlé vrstvě rukopisu *Mater verborum* (X.A.11) a *Antifonáře sedleckého* (XIII.A.6).⁹⁹⁵ Vedle italizujících typů a raných typů fleuonnée se objevují kvalitní reflexe dobových západních vzorů.⁹⁹⁶

Výskyt různých typů kaligrafických iniciál a fleuonnée podle V. Kubíka souzní se stylovou orientací iluminátorů jednotlivých malířsky zdobených částí rukopisu.⁹⁹⁷

Většina kaligrafických typů iniciál v nejobecnějším smyslu navazuje na malované druhy iniciál.⁹⁹⁸ Současně však existují specifické kaligrafické iniciály, vznikem nezávislé na malovaných paralelách,⁹⁹⁹ k nimž patří typy s hladkými dříky a pružnými serify, hladkými dříky liter s pozvolnými serify a též iniciály z hladkých dříků s přímými vlasovými serify, které patří k hojně zastoupenému typu ve *Františkánské bibli* (XII.B.13).¹⁰⁰⁰ Navzdory rostoucí abstrakci kaligrafické ornamentiky lze vysledovat i typy iniciál paralelní v kreslířském a malířském

---

⁹⁹³ Rozdělní kaligrafické výzdoby mezi jednotlivé mistry vyžaduje ještě další srovnávací studium. Orientačně původ typů užívaných ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) naznačil V. Kubík, viz KUBÍK 2014a, 247. K vývojové typologii a terminologii kaligrafických iniciál viz KUBÍK 2015, 93–213. Orientačně vývoj fleuonnée průkopnický zpracoval například J. Květ, viz KVĚT 1925, 92–111.

⁹⁹⁴ Viz KUBÍK 2014a, 247.

⁹⁹⁵ Viz KUBÍK 2014a, 247.

⁹⁹⁶ Viz KUBÍK 2014a, 247.

⁹⁹⁷ Viz KUBÍK 2014a, 247.

⁹⁹⁸ Viz KUBÍK 2015, 175.

⁹⁹⁹ Viz KUBÍK 2015, 175.

¹⁰⁰⁰ Viz kapitola III.6. Kaligrafická výzdoba v širším kontextu da Gaibanovské dílny.

provedení, k nimž patří varianty stvolů s rostlinnými kaudami,¹⁰⁰¹ některé typy iniciál z pružných stvolů,¹⁰⁰² příklady obalování těl rostlinnou ornamentikou.¹⁰⁰³ Obecně ovšem platí, že škála malířských typů iniciál je v kresebném tvarosloví knižní malby 13. století redukována.¹⁰⁰⁴

Ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) lze pozorovat tendenci postupné abstrakce původních malířských forem, což je obecně platné pro 13. století.¹⁰⁰⁵ V případě iniciál ze stvolů jde o maximálně stylizované stvolky často s přisazenými bobulemi,¹⁰⁰⁶ které zcela zobecněly po polovině 13. století.¹⁰⁰⁷ V kaligrafických iniciálách se obdobně jako v malířském repertoáru rozvíjely variace obalování dřívků stylizovanou rostlinnou ornamentikou,¹⁰⁰⁸ tyto skladby jsou postupně transformovány do intarzované formy dřívků liter.¹⁰⁰⁹ Dominantním typem kaligrafických iniciál se staly litery z hladkých dřívků s přímými vlasovými serify, které vytlačily typ s pružnými vlasovými serify, jenž se udržel v Itálii a konzervativnějších dílnách.¹⁰¹⁰

Inspirační zdroj kaligrafických intarzovaných iniciál, které využívají v ploše dřívku geometrické motivy vznikající na hranici přisazovaných barevných ploch,¹⁰¹¹ je nutno hledat v západním prostředí 13. století.¹⁰¹² Pro středoevropský okruh dílen a též dílnu, kde vznikla *Františkánská bible* (XII.B.13), jsou důležité zejména následující

---

¹⁰⁰¹ Viz například iniciála F – idelis sermo na fol. 345v [I.107].

¹⁰⁰² Například iniciály E – t post na fol. 232v [I.83], U – espere na fol. 243v [I.85], A – ppropinquabat na fol. 281r [I.91], A – nignoratis fratres na fol. 308r, F – r[atr]es voluntas na fol. 310r a I – gitor na fol. 340v.

¹⁰⁰³ Například iniciály H – ec cum na fol. 301r [I.96], I – ustificati na fol. 307r [I.98], G – alathe na fol. 330r [I.46], A – d thessalonicenses na fol. 343v [I.51], T – ythum na fol. 349r [I.109] a E – t uidi na fol. 404r [I.114].
Tento typ kaligrafických iniciál je zastoupen také v mladších Knihách Makabejských, viz E – t na fol. 183r [I.80] a F – ratrib[us] na fol. 203v [I.81].

¹⁰⁰⁴ Viz KUBÍK 2015, 176–177.

¹⁰⁰⁵ Tato tendence započala již ve 12. století, viz KUBÍK 2015, 188.

¹⁰⁰⁶ Viz pozn. 826.

¹⁰⁰⁷ Viz KUBÍK 2015, 121, Tab. V. 2)a.4.

¹⁰⁰⁸ Viz KUBÍK 2015, 133. Například iniciály H – ec cum na fol. 301r [I.96], I – ustificati na fol. 307r [I.98], G – alathe na fol. 330r [I.46], A – d thessalonicenses na fol. 343v [I.51], T – ythum na fol. 349r [I.109] a E – t uidi na fol. 404r [I.114].
Dále jde o iniciály v mladších Knihách Makbejských E – t na fol. 183r [I.80] a F – ratrib[us] na fol. 203v [I.81].

¹⁰⁰⁹ Viz KUBÍK 2015, 136, pozn. 163, 164, Tab. V. 3)c.4.a, V. 3)c.4.b.

¹⁰¹⁰ Viz KUBÍK 2015, 148.

¹⁰¹¹ Například iniciály H – ec locutus na fol. 299v [I.95], I – tem thymotheo na fol. 347v [I.53] a P – hylemoni na fol. 350v [I.55].

¹⁰¹² Viz KUBÍK 2015, 183.

kompozice – intarzovaný typ iniciál s dřikem členěným schodištním motivem,¹⁰¹³ intarzovaný typ iniciál s tělem členěným sestavou bobulí, rámujeících zalamovanou linií v zaostřeném vrcholu, prokrojenou polokruhovým segmentem,¹⁰¹⁴ a těla iniciál po ose členěná sestavou střídajících se schodištních motivů, bobulí a zalamovanou linií,¹⁰¹⁵ původně vzešlé z cisterciáckého či západního prostředí 13. století.¹⁰¹⁶

Analogie a východiska ke kaligrafické výzdobě *Františkánské bible* (XII.B.13) nutno hledat také ve starší vrstvě knižní produkce v Čechách,¹⁰¹⁷ dále v západoevropské produkci a současně též v analogické produkci skriptoria Giovanniho da Gaibana.¹⁰¹⁸

Kaligrafická výzdoba hlavního díla padovské skupiny Giovanniho da Gaibana – Epištoláře padovské katedrály (ms. E. 2) je typologicky zcela totožná s větší částí kaligrafické výzdoby Františkánské bible (XII.B.13). Těla kaligrafických iniciál jsou tvořena hladkými dřiky nebo pružnými stvoly. Vnitřní pole iniciál vyplňují spirálovitě stáčené polopalmety, nejčastěji s vroubkovanou či hladkou konturou (které mohou být doplněné bobulemi), nebo jiné formy rostlinné ornamentiky. Od těl iniciál expandují dlouhé úponky završené akanty kombinované bobulemi. U rostlinné ornamentiky lze obecně pozorovat tendenci k rostoucí abstrakci forem. Od kaligrafických iniciál a od rámu vnějších polí malovaných iniciál expanduje v horizontálním, vertikálním či diagonálním směru kaligrafická dekorace vycházející z palmet či polopalmet o mnoha člancích.¹⁰¹⁹

Tento motiv je dále zastoupen, i když v omezeném množství v *Admontském misálu* (ms. La 222)¹⁰²⁰ či *lipských rukopisech*.¹⁰²¹

¹⁰¹³ Například iniciála E – phesii na fol. 333r [I.104], I – tem thymotheo na fol. 347v [I.108].

¹⁰¹⁴ Například iniciála A – bacuch na fol. 167r [I.28], P – ost actam na fol. 323v [I.45].

¹⁰¹⁵ Například iniciála I – tem thymotheo na fol. 347v [I.53].

¹⁰¹⁶ Viz KUBÍK 2015, 109, Tab. V. 1)d.11.

¹⁰¹⁷ Starší vrstvu zastupuje například *Mater verborum* (Praha, KNM, X.A.11) nebo *Antifonář sedlecký* (Praha, NK ČR, XIII.A.6).

¹⁰¹⁸ Zejména ve starších dílech – *Epištoláři padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2), *Dvousvazkové Bibli z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13, 14), *Sedmisvazkové Bibli uložené dnes v Lipsku* (Leipzig, UB, Ms 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89) a *Admontském misálu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222).

¹⁰¹⁹ Srov. *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) například fol. 4r [II.3], 5r [II.4], 6v [II.5], 7r [II.6], 20r [II.12] s iniciálami S – i reuerteri na fol. 44r, E – go na fol. 133r, O – nus na fo. 177v [I.76], E – t nunc na fol. 179v a E – cce enim na fol. 180v ve *Františkánské bibli* (XII.B.13).

¹⁰²⁰ Viz například iniciály A – dorate na fol. 28v [V.97], E – xurge na fol. 29v, U – enite na fol. 96r a V – [ere] D – [ignum] na fol. 124r.

V *Žaltáři z Cambridge* (ms. 36.1950) kaligrafické iniciály nejsou. Kaligrafická výzdoba rukopisu ale nechybí. Doplnková kresebná výzdoba se nachází v bordurách,¹⁰²² dále expanduje od rámců vnějších polí malovaných iniciál, případně od zoomorfních či rostlinných motivů těchto iniciál¹⁰²³ nebo od rámců miniatur situovaných v bordurách.¹⁰²⁴ Motiv palmet nebo polopalmet je často stylizovaný do co největší možné míry.

V Admontském misálu (ms. La 222) a souboru lipských Biblí (Ms 13, 14, 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89) je zastoupena širší škála typů kaligrafických iniciál oproti Epištoláři padovské katedrály (ms. E. 2) i Františkánské biblí (XII.B.13).

V *Admontském misálu* (ms. La 222) převažují iniciály tvořené hladkými dřívky.¹⁰²⁵ Oblíbeným motivem je prořezávání hladkého dřívku písmene,¹⁰²⁶ ať již je dřív prořezávaný po ose,¹⁰²⁷ nebo jsou do výřezu vloženy další geometrické motivy.¹⁰²⁸

---

¹⁰²¹ Viz například *Třetí svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 46) iniciála B – eatvs uir na fol. 2v [IV.55]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála N – on idem ordo na fol. 107v [IV.59].

¹⁰²² Například fol. 15v, 16r, 17v [III.2], 18r, 19v, 20r, 21v, 22r, 23v [III.3], 24r, 39v [III.4], 40r [III.5], 45r, 49v [III.6], 51r [III.8], 59v [III.9], 60r [III.10], 61v [III.11], 62r [III.12], 63v [III.13], 64r [III.14], 76r, 77r, 79v, 81r–82r [III.19], 83r–84v, 98v [III.25], 99r [III.26], 100v [III.27], 101r [III.28], 103v [III.29], 104r [III.30], 112r, 113v [III.33], 114r [III.34], 116r [III.36], 136v, 142r.

¹⁰²³ Například fol. 15v, 16r, 17v [III.2], 18r, 19v, 20r, 21v, 22r, 23v [III.3], 24r, 39v [III.4], 40r [III.5], 45r, 49v [III.6], 51r [III.8], 59v [III.9], 60r [III.10], 61v [III.11], 62r [III.12], 63v [III.13], 64r [III.14], 76r, 77r, 79v, 81r–82r [III.19], 83r–84v, 98v [III.25], 99r [III.26], 100v [III.27], 101r [III.28], 103v [III.29], 104r [III.30], 112r, 113v [III.33], 114r [III.34], 116r [III.36], 136v, 142r.

¹⁰²⁴ Například fol. 41r, 41v, 43r, 45r, 46r, 52r–53r, 54r, 55r–56r, 65v, 66r, 69r, 135v, 136r, 137r, 138r.

¹⁰²⁵ Viz pozn. 821.

¹⁰²⁶ K vymezení typu viz KUBÍK 2015, 157–158, Tab. V. 4)e.1, V. 4)e.2.

¹⁰²⁷ Například iniciály E – xurge na fol. 29v, I – v dica me na fol. 49r [V.99], L – avdes salvatori na fol. 106v [V.102], U – ictime na fol. 108r, H – ec est na fol. 108v [V.103a], B – enedicta a S – ancti na fol. 109v, P – etre svmmme na fol. 110r, L – avs tibi a L – avrenti na fol. 111r, X – pe genitoris na fol. – [ignum] na fol. 143v, P – r[aest]a na fol. 148v, E – xaudi nos na fol. 152r, P – r[aest]a na fol. 152v, P – urifica na fol. 156r, P – roficiat na fol. 160r, P – r[aest]a na fol. 162r, D – eus qui na fol. 170r, D – eus qui na fol. 172r, P – r[aest]a na fol. 173r, P – r[aest]a na fol. 174v, P – r[aest]a na fol. 175r [V.114], D – eus qui na fol. 177r, P – r[aest]a na fol. 178r, D – [eu]s qui na fol. 180r, D – eus qui a F – ac nos na fol. 185v, P – r[aest]a na fol. 186v, P – r[aest]a na fol. 187r, P – r[aest]a na fol. 189r, D – evs na fol. 191r, F – raterna na fol. 194v, B – eati na fol. 197v a E – xaudi na fol. 207v.

¹⁰²⁸ Například iniciály E – xurge na fol. 29v, S – cio cvi credidi na fol. 78r, C – oncentv na fol. 106r, S – ancti na fol. 109r, S – ancti na fol. 110v, C – orda na fol. 130r, V – [ere] D – [ignum] na fol. 131r [V.105], U – ota q[uaesumu]s na fol. 131v, D – eus qui na fol. 139v, C – ordib[us] na fol. 151v, P – r[aest]a na fol. 153v [V.108], C – ordibus na fol. 159v, P – r[aest]a na fol. 174v, O – m[in]p[oten]s na fol. 179v, D – [eu]s qui na fol. 180r, V – [ere] D – [ignum] na fol. 189v [V.77], S – [an]c[t]i na fol. 201v, S – [an]c[t]u]s na fol. 203r, Q – [uaesumu]s na fol. 213v [V.93], S – [an]c[t]i na fol. 215r a D – irigat na fol. 222v.

Jinou variantou je kombinace motivů prořezávaných dříců s jeho přepásáním pomocí prstence.¹⁰²⁹ Hladké dříců jsou dále kombinovány s rostlinnými doplňky.¹⁰³⁰

Jiným hojně užívaným typem v *Admontském misálu* (ms. La 222) jsou iniciály z rostlinných forem, nejčastěji jde o dříců obalované rostlinnou ornamentikou v podobě dvojice protáhlých obalujících polopalmet srostlých se středovou bobulí.¹⁰³¹ K tomuto typu patří dříců iniciál obalované polopalmetou stylizovanou do laločnatých tvarů střídajících se spolu s trojúhelníky s bobulemi přisazenými k jejich vrcholu,¹⁰³² dále dříců obalované polopalmetami lancetových listů.¹⁰³³ Jinou kompozicí je dvojice protáhlých obalujících laločnatých polopalmet svírajících kapkovitou bobuli zasunutou mezi obě polopalmetry.¹⁰³⁴ Variantou je připojená dvojice volných bobulí nad středem obalující kompozice,¹⁰³⁵ která je doložitelná v burgundských dílnách 12. století.¹⁰³⁶ Dále je zastoupena variace obalující dříc trojdílnou sestavou ze středové bobule srostlé s bočními ostře seříznutými lancetovými polopalmetami¹⁰³⁷ nebo obalující sestava s ostře odříznutými lancetovými polopalmetami.¹⁰³⁸

---

¹⁰²⁹ Například iniciály S – anctor na fol. 106v [V.102], S – tirpe maria na fol. 112r, O – mnes a S – acerdotem na fol. 113r a P – sallat eccl[e]sia na fol. 114r.

¹⁰³⁰ *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály D – omini na fol. 35r [V.98], D – omine na fol. 57r, D – ominvs na fol. 91r [V.101], D – evs na fol. 92v, Q – [uaesumu]s na fol. 151r a D – [eu]s na fol. 167v.

¹⁰³¹ Viz pozn. 846.

¹⁰³² *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) například iniciály D – eus na fol. 170v [V.113] a O – m[ni]p[oten]s na fol. 219r [V.117].

¹⁰³³ *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciála D – [eu]s qui na fol. 218r [V.117].

Uvedený typ kaligrafických iniciál je ve 13. století těsně spojitelný s malířským repertoárem. Viz KUBÍK 2015, 136, pozn. 164.

¹⁰³⁴ *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciála D – evs qui na fol. 155v [V.110]

„Tato varianta přímo navazuje na sestavu obalující dříc dvojicí protáhlých laločnatých polopalmet svírajících bobuli, kterou lze doložit již v cisterciáckých dílnách 12. století.“ Viz KUBÍK 2015, 136, pozn. 166, 167.

¹⁰³⁵ *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciála E – xclamavervnt na fol. 68r [V.100].

K typu kaligrafické iniciály viz KUBÍK 2015, 138.

¹⁰³⁶ Viz KUBÍK 2015, 138, Tab. V. 3)c.8.

¹⁰³⁷ *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciála D – [eu]s qvi na fol. 136r [V.107].

Jde o variaci, která se hojněji vyskytuje později ve 14. století a pochází z francouzských dílen, viz KUBÍK 2015, 139.

¹⁰³⁸ *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciála D – [eu]s qvi na fol. 136r [V.107].

Uvedenou sestavu lze sledovat ve 13.–14. století jak v cisterciáckých dílnách, tak i mimo ně. Viz KUBÍK 2015, 141.

Z uvedené skupiny kaligrafických iniciál užívaných v Admontském misálu (ms. La 222) se ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) objevuje jen jedna varianta, a to kompozice tvořená dvojicí protáhlých obalujících laločnatých polopalmet svírajících kapkovitou bobuli zasunutou mezi obě polopalmy.¹⁰³⁹

Časté jsou v rukopisech da Gaibanovské skupiny (*Admontském misálu* (ms. La 222), ale i v *Epištoláři padovské katedrály* (ms. E. 2) nebo *lipské Bibli* (Ms 13)) iniciály, jejichž těla jsou tvořena stvoly.¹⁰⁴⁰ Ale v *Admontském misálu* (ms. La 222) se vyskytují i iniciály tvořené pružnými útlými stvoly štěpenými do stylizovaných výhonků¹⁰⁴¹ nebo iniciály z výrazně odlehčených a pružně prohýbaných stvolů v intarzovaném provedení.¹⁰⁴² Iniciály tvořené maximálně stylizovanými stvoly jsou kombinovány s prořezáváním.¹⁰⁴³

Analogické k těmto variantám kaligrafických iniciál s těly tvořenými stvoly jsou ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) varianty tvořené pružnými útlými stvoly štěpenými do stylizovaných výhonků.¹⁰⁴⁴

Z aditivních typů iniciál jsou v *Admontském misálu* (ms. La 222) užívány typy, jejichž dřík litery je tvořen dvojicí barevných ploch zaklesnutých do sebe a s hranicí „švu“ formovanou do tvarů základních geometrických ornamentů v podobě zalamované klikatky,¹⁰⁴⁵ pružné vlnovky,¹⁰⁴⁶ schodištního motivu,¹⁰⁴⁷ sestavy bobulí rámujeících

¹⁰³⁹ Například iniciála I – n tempore na fol. 63r [I.74].

¹⁰⁴⁰ Viz pozn. 837.

¹⁰⁴¹ *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály A – d celebres na fol. 112v, U – ota q[uaesumu]s na fol. 131v, A – dest na fol. 147r, P – r[aest]a na fol. 153v [V.108] a P – r[aest]a na fol. 175r [V.114].

Tento typ iniciál „lze vysledovat v kresebném repertoáru geometrického stylu dokonce od 11. století, ale doplňuje kaligrafické tvarosloví i ve 13. století – převážně v benediktinských dílnách, jež právě tímto typem iniciál předjímají další vývoj kaligrafické výzdoby, následně a záhy i paralelně probíhající v cisterciáckých skriptoriích.“ Viz KUBÍK 2015, 126–127.

¹⁰⁴² *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály A – d celebres na fol. 112v a P – r[aest]a na fol. 153v [V.108].

Uvedený typ iniciál byl rozšířen zejména v benediktinských dílnách 13. století, viz KUBÍK 2015, 128, pozn. 125.

¹⁰⁴³ *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciála I – vdica me na fol. 49r [V.99].

„Jde o poměrně univerzálně rozptýlené tvarosloví od 13. do 16. století. V počátcích (od 12. století) patrně šířené zejména západními cisterciáckými dílnami, záhy ovšem již během 13. století i mimo řádové prostředí a se značným zastoupením také ve střední Evropě, kde lze sledovat jeho použití až do konce středověku.“ Viz KUBÍK 2015, 129–130.

¹⁰⁴⁴ Například iniciály Q – viqumq[ue] na fol. 347r [I.107] a A – vdierunt na fol. 368v [I.110].

¹⁰⁴⁵ *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciála D – [eu]s qui na fol. 190v [V.115].

„Motivy zalamovaných klikatek se na tělech kaligrafických iniciál vyskytují do značné míry univerzálně a celkem často. Přesto však lze předpokládat, že jde s největší pravděpodobností

zalamovanou linií a v zaostřeném vrcholu prokrojenou polokruhovým segmentem,¹⁰⁴⁸ pásového motivu perlovce – bobulí či kroužků spojených linií.¹⁰⁴⁹

Tento typ iniciál je s výjimkou poslední varianty zastoupen také ve *Františkánské bibli* (XII.B.13).¹⁰⁵⁰

Jiným typem aditivních iniciál zastoupených v *Admontském misálu* (ms. La 222) jsou litery s dřívky rámovanými lištami a s plochou těla iniciály pokrytou rostlinnou ornamentikou, a to zejména kompozice pokrývající dřívky liter stylizovanými aditivně přisazovanými polopalmetami.¹⁰⁵¹

---

o tvarosloví šířené zejména z Francie (obecně ze Západu) od konce 13. století, ale vyskytující se kontinuálně do pozdní gotiky, velmi hojně opět ve Francii a západním Zápálpí.“ Viz KUBÍK 2015, 105.

¹⁰⁴⁶ *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciála N – ost[ra] na fol. 158r [V.111].

„Dřívky liter členěné vlnovkami lze v repertoáru kaligrafické ornamentiky kontinuálně sledovat od 12. století do renesance 16. století.“ Viz KUBÍK 2015, 105.

¹⁰⁴⁷ *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciála O – m[ni]p[oten]s na fol. 129r [V.104].

Kaligrafické iniciály s dřívkem členěným schodištním motivem jsou obdobného původu jako motivy předchozí. „Četností výskytu se však schodištní motivy na tělech kaligrafických iniciál stávají zpočátku typické pro severní Itálii a střední Evropu od první poloviny 13. století do poloviny 14. století, s postupně se prosazujícím ohniskem šíření v jižním Německu (původně v cisterciáckých dálnách), kde zůstal tento motiv oblíben i později.“ Viz KUBÍK 2015, 105.

¹⁰⁴⁸ *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciála D – eus na fol. 169v [V.112].

Uvedená sestava z bobulí rámuje zalamanou linií a v zaostřeném vrcholu prokrojenou polokruhovým segmentem se stala typickou pro střední Evropu od poloviny 13. století do poloviny 14. století. Viz KUBÍK 2015, 108.

¹⁰⁴⁹ *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciála S – anctor na fol. 106v [V.102].

„Jde o kaligrafickou variaci motivu z dessinového i malířského repertoáru oblíbeného zejména v gotice. V kaligrafickém tvarosloví lze doložit jeho užívání již od konce 12. století v cisterciáckých dálnách.“ Viz KUBÍK 2015, 106–107.

¹⁰⁵⁰ Srov. např. iniciálu D – [eu]s qui na fol. 190v *Admontského misálu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) [V.115] s horizontální částí iniciály E – phesii na fol. 333r ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) [I.104], iniciálu *Admontského misálu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) N – ost[ra] na fol. 158r [V.111] s oblou částí iniciály P – ost actam na fol. 323v ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) [I.45], iniciálu O – m[ni]p[oten]s na fol. 129r v *Admontském misálu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) [V.104] s *Františkánskou bibli* (XII.B.13) iniciálou I – tem thymotheo na fol. 347v [I.53]. Dále srov. iniciálu D – eus na fol. 169v *Admontského misálu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) [V.112] s dřívkem iniciály P – ost actam na fol. 323v *Františkánské bible* (XII.B.13) [I.45].

¹⁰⁵¹ *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciála D – eus na fol. 131r [V.105].

K uvedenému typu kaligrafických iniciál viz KUBÍK 2015, 111.

V jednom případě je tento typ zastoupen ve *Františkánské bibli* (XII.B.13). Srov. *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciálu D – eus na fol. 131r [V.105] s iniciálou I – tem thymotheo *Františkánské bible* (XII.B.13) na fol. 347v [I.53].

V souboru lipských Biblí (Ms 13, 14, 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89) **převažují iniciály s hladkým dřikem.**¹⁰⁵² Kromě liter v základním řezu písma s tvarově geometrizovanými částmi dříku evokujícími pozdější typy písma „se skrytými serify“,¹⁰⁵³ jsou zastoupeny motivy prořezávání hladkého dříku písmene¹⁰⁵⁴ a typy iniciál kombinující hladké dříky s rostlinnými doplňky těl iniciál.¹⁰⁵⁵

K dalším druhům kaligrafických iniciál hojněji užívaných v lipských rukopisech než ve Františkánské bibli (XII.B.13) **patří aditivní typy.** Do této skupiny náleží intarzované varianty dříků složených ze dvou barevně odlišných prisazených částí, nezřídka v linii spoje zvlněných na způsob obrysu stylizované laločnaté polopalmy.¹⁰⁵⁶ Výzdobu *lipských Biblí* oproti *Františkánské bibli* (XII.B.13) dále rozšiřují kaligrafické iniciály, jejichž dříky liter jsou rámované lištami svírajícími prázdnou vnitřní plochu těla iniciály,¹⁰⁵⁷ tedy tradičnější konzervativnější typ kaligrafických iniciál.¹⁰⁵⁸ Dále jsou v uvedených rukopisech zastoupeny intarzované iniciály. Dříky liter jsou tvořeny dvojicí barevných ploch zaklesnutých do sebe a s hranicí „švu“ formovanou do tvarů základních geometrických ornamentů v podobě schodištního motivu a zalamované klikatky s bobulemi vloženými mezi jednotlivé trojúhelné segmenty.¹⁰⁵⁹ Jinou variantou jsou lištami sevřené dříky liter utvářené dvojicí barevných ploch zaklesnutých do sebe a s hranicí „švu“ formovanou do tvarů

¹⁰⁵² K vymezení typu viz KUBÍK 2015, Tab. V. 4)a, V. 4)e, V. 4)h.

Kaligrafické iniciály, jejichž těla jsou tvořena hladkým dřikem, převažují také ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) a hlavním díle da Gaibanovské skupiny – *Epištoláři padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2), kde jsou v četném množství rovněž zastoupeny kaligrafické iniciály s dříky z pružných stvolů.

¹⁰⁵³ Viz pozn. 821.

¹⁰⁵⁴ *První svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) iniciála P – reterire iam na fol. 238v [IV.50].

¹⁰⁵⁵ *První svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) iniciála Q – vid na fol. 1v [IV.1].

¹⁰⁵⁶ *První svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) iniciála P – rologvs na fol. 242r [IV.51]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 46) iniciála C – vm omnes na fol. 1v [IV.54] (pokročilejší aditivní typ).

K uvedenému typu iniciál viz KUBÍK 2015, 103.

Srov. s vertikální částí iniciály T – hymotheum na fol. 344v ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) [I.106].

¹⁰⁵⁷ *První svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) iniciála P – rologvs na fol. 242r [IV.51]; *Druhý svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 14) iniciála T – ribus nominib[us] na fol. 47r [IV.52].

K uvedenému typu iniciál viz KUBÍK 2015, 103–104.

¹⁰⁵⁸ Viz KUBÍK 2015, 102–119.

¹⁰⁵⁹ *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála N – on idem ordo na fol. 107v [IV.59].

K uvedenému typu iniciál viz KUBÍK 2015, 106.

Srov. s iniciálou H – ec locutus na fol. 299v [I.95], dále s vertikální částí iniciály P – hylemoni na fol. 350v [I.55] ve *Františkánské bibli* (XII.B.13).

základních geometrických ornamentů v podobě sestavy z bobulí rámujičích zalamovanou linií a v zaostřeném vrcholu prokrojenou polokruhovým segmentem.¹⁰⁶⁰

Všechny uvedené typy aditivních iniciál, s výjimkou dříků liter rámovaných lištami svírajícími prázdnou vnitřní plochu těla iniciály, jsou zastoupeny ve *Františkánské bibli* (XII.B.13).¹⁰⁶¹

Jiným typem kaligrafických iniciál, s nimiž pracovali mistři *lipských rukopisů*, jsou iniciály z rostlinných forem. Jde o intarzované typy s dříky obalovanými rostlinnou ornamentikou, které jsou obecně absolutně nejrozšířenějším typem kaligrafických iniciál.¹⁰⁶² Jde zejména o iniciály utvářené z dvojice protáhlých obalujících polopalmet srostlých se středovou bobulí¹⁰⁶³ nebo o sestavu se středovým schodištním motivem, od něž z boku vyrůstají protáhlé oválné polopalmy.¹⁰⁶⁴

Oba uvedené typy kaligrafických iniciál jsou zastoupeny v repertoáru kaligrafické výzdoby *Františkánské bible* (XII.B.13).¹⁰⁶⁵

Jak v Admontském misálu, tak v lipských rukopisech se nacházejí kaligrafické iniciály, jejichž vzor je nutno hledat v románských typech malovaných iniciál – iniciály tvořené lištami, vyplněné geometrickou skladbou.¹⁰⁶⁶

---

¹⁰⁶⁰ Čtvrtý svazek *Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála N – on idem ordo na fol. 107v [IV.59].

K uvedenému typu iniciál viz KUBÍK 2015, 108.

Srov. s iniciálou A – bacuch na fol. 167r [I.28] a s dříkem iniciály P – ost actam na fol. 323v [I.45] ve *Františkánské bibli* (XII.B.13).

¹⁰⁶¹ Viz pozn. 1056, 1059, 1060.

¹⁰⁶² Viz KUBÍK 2015, 133.

¹⁰⁶³ *První svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) iniciála C – onstat apud na fol. 238r [IV.50]; *Druhý svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 14) iniciála T – ribus nominib[us] na fol. 47r [IV.52], 113r [IV.53]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 46) například iniciála B – eatvs uir na fol. 2v [IV.55].

K uvedenému typu iniciál, který patří obecně k jednomu z nejrozšířenějších druhů intarzovaných kaligrafických iniciál, viz KUBÍK 2015, 136–137. „Počátky tohoto typu lze spojit s cisterciáckými dílnami 12. století, které přispěly k rozmachu kompozice i v první polovině 13. století.“ Viz KUBÍK 2015, 137.

Srov. s iniciálami E – t na fol. 183 [I.80], F – ratrib[us] na fol. 203v [I.81], H – ec cum na fol. 301r [I.96], I – ustificati na fol. 307r [I.98], G – alathe na fol. 330r [I.46], A – d thessalonicenses na fol. 343v [I.51], T – ythum na fol. 349r [I.109] a E – t uidi na fol. 404r [I.114] ve *Františkánské bibli* (XII.B.13).

¹⁰⁶⁴ Čtvrtý svazek *Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 46) iniciála B – eatvs uir na fol. 2v [IV.55].

K uvedenému typu iniciál viz KUBÍK 2015, 140. „Jde o variantu rozšířenou i mimo řádové dílny.“ Viz KUBÍK 2015, 140.

Srov. s levou stranou iniciály T – ymotheum na fol. 344v [I.106], s iniciálou I – tem thymotheo na fol. 347v [I.53], dále s oblou částí iniciály P – hylemoni na fol. 350v [I.55] ve *Františkánské bibli* (XII.B.13).

¹⁰⁶⁵ Viz pozn. 1063, 1064.

Kaligrafická výzdoba produkce navazující na padovské skriptorium Giovanniho da Gaibana – konkrétně zejména Kapesní bible z Herzogenburku (Cod. 110) – vychází z kresebné dekorace Františkánské bible (XII.B.13), ovšem značně ji zjednodušuje. A místy se blíží časově starší produkci typu Antifonáře sedleckého (XIII.A.6).

IV.2.1. Shrnutí kaligrafické výzdoby Františkánské bible

Na základě výsledků rozboru kaligrafické výzdoby da Gaibanovských rukopisů, jeho pozdní tvorby a produkce iluminátorů navazujících rukopisů lze konstatovat, že základem kresebné výzdoby jsou iniciály ze stvolů a hladkých dříků. Oba typy patří mezi obecně oblíbené, a to jak v Itálii, tak v záalpské produkci: v západní a střední Evropě.

S tradičnějšími druhy iniciál pracovali mistři *Admontského misálu* (ms. La 222), *Dvousvazkové Bible z Altzellu* (Ms 13, 14) a *Sedmisvazkové Bible z lipské univerzitní knihovny* (Ms 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89), pro něž je charakteristické užívání kaligrafických iniciál odvozených z románských typů malovaných iniciál, které převedli do kresebné podoby.¹⁰⁶⁷

Ve všech rukopisech s výjimkou *Epištoláře padovské katedrály* (ms. E. 2) je zastoupeno *tvarosloví intarzovaných aditivních iniciál*, které se šíří ve 13. století z Francie.¹⁰⁶⁸

---

¹⁰⁶⁶ K uvedenému typu malovaných iniciál viz KUBÍK 2008, 109–112; KUBÍK 2013a, 41–64.

K předstupňům uvedeného typu viz KUBÍK 2011, 142–159.

V *Admontském misálu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) jde například o iniciály I – nvocavit na fol. 33r, E – xclamavervnt na fol. 68r [V.100], K – yrye na fol. 101v, C – ongavdent na fol. 111v, C – lare na fol. 114r, P – r[ae]sta]a na fol. 139v, D – eus qui na fol. 143r, P – r[ae]st]a na fol. 143v, D – a q[uaesumu]s na fol. 150v, I – ei unia na fol. 153v [V.108], D – [eu]s qui na fol. 156v, N – ost[ra] na fol. 158r [V.111], D – eus na fol. 169v [V.112], D – [eu]s na fol. 173r, C – oncede na fol. 187v, D – [eu]s qvi na fol. 188v, P – r[ae]st]a na fol. 191v [V.79], P – r[ae]st]a na fol. 193v, D – eus qui na fol. 194r, D – [eu]s qui na fol. 195v, D – a nobis na fol. 197v, D – [eu]s qui na fol. 201r, I – nfirmirate[m] na fol. 204r, I – nterveniat na fol. 208v, D – [omi]ne na fol. 210r, D – [eu]s cuius na fol. 217r, E – cce na fol. 220r, T – ua nos na fol. 220v, F – amiliam na fol. 223v, C – oncede a O – m[in]p[oten]s na fol. 228v.

V souboru *lipských Biblí* jde v *Prvním svazku Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms13) o iniciálu P – rologvs na fol. 242r [IV.51]; v *Druhém svazku Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 14) o iniciály T – ribus nominib[us] na fol. 47r [IV.52] a C – ogor perfingulos na fol. 113v [IV.53].

¹⁰⁶⁷ K souvislosti malířských a kaligrafických iniciál viz KUBÍK 2015, 99–102, 188.

¹⁰⁶⁸ Viz KUBÍK 2015, 104–105.

Charakteristickým motivem pro skupinu da Gaibanovských rukopisů i *Františkánskou bibli* (XII.B.13) je *dekor expandující od těl kaligrafických*, případně malovaných iniciál či jejich rámců, a to ve vertikálním či horizontálním směru. Jde o motiv, který je stylizovanou palmetou nebo polopalmetou o mnoha článcích.¹⁰⁶⁹ K nejvýraznější stylizaci tohoto motivu došlo v *Žaltáři z Cambridge* (ms. 36.1950).¹⁰⁷⁰ Tento dekor je charakteristický pro francouzské knižní malířství,¹⁰⁷¹ odkud se pravděpodobně ve druhé polovině 13. století šířil do střední Evropy.

Na tvarosloví kaligrafických iniciál *Františkánské bible* (XII.B.13) navazuje *Osecký lecionář Arnolda Míšeňského* (I.A.59 – dříve Osek 76),¹⁰⁷² který pravděpodobně pochází z téže dílny.¹⁰⁷³

Základem kaligrafické výzdoby sledované skupiny rukopisů jsou italizující typy vycházející z *Epištoláře padovské katedrály* (ms. E. 2), které se projevily ve všech rukopisech jádra da Gaibanovského souboru i v pozdním období tvorby této dílny, ale též u iluminátorů navazujících na její produkci. Současně však výzdoba *Admontského misálu* (ms. La 222) a *lipských Biblí* (Ms 13, 14, 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89) navazuje na tradičnější typy iniciál a reflektuje západoevropskou produkci, což se částečně projevuje i ve *Františkánské bibli* (XII.B.13). Poměrně progresivním prvkem ve studovaných rukopisech (*Františkánské bibli*, *Epištoláři padovské katedrály*, *Žaltáři z Cambridge*, *Admontském misálu a lipských Biblích*) je kresebně provedený horizontální, případně vertikální palmetový či polopalmetový dekor v bordurách.¹⁰⁷⁴

¹⁰⁶⁹ Viz KVĚT 1925, 107.

Srov. *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) například fol. 4r [II.3], 5r [II.4], 6v [II.5], 7r [II.6], 20r [II.12] s iniciálami *lipských Biblí* viz *Třetí svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 46) iniciála B – eatvs uir na fol. 2v [IV.55] a *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála N – on idem ordo na fol. 107v [IV.59] a dále s iniciálami *Admontského misálu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) A – dorate na fol. 28v [V.97], E – xurge na fol. 29v, U – enite na fol. 96r, V – [ere] D – [ignum] na fol. 124r. Ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) jde o iniciály S – i reuerteri na fol. 44r, E – go nabuch[odnosor] na fol. 133r, O – nus uerbi na fo. 177v [I.79], E – t nunc na fol. 179v a E – cce enim na fol. 180v.

¹⁰⁷⁰ Viz například fol. 15v, 16r, 17v [III.2], 18r, 19v, 20r, 21v, 22r, 23v [III.3], 24r, 39v [III.4], 40r [III.5], 45r, 49v [III.6], 51r [III.8], 59v [III.9], 60r [III.10], 61v [III.11], 62r [III.12], 63v [III.13], 64r [III.14], 76r, 77r, 79v, 81r–82r [III.19], 83r–84v, 98v [III.25], 99r [III.26], 100v [III.27], 101r [III.28], 103v [III.29], 104r [III.30], 112r, 113v [III.33], 114r [III.34], 116r [III.36], 136v, 142r.

¹⁰⁷¹ Viz KVĚT 1925, 107–110.

¹⁰⁷² Zejména na kaligrafické iniciály s dřikem z velmi abstrahovaných stvolů, často s přisazovanými bobulemi, který je hraničním modelem k typu iniciál s hladkým dřikem. Ze západních vzorů vychází litery s přímými vlasovými serify (hladké dříky), viz například iniciály E – go nabuch[odnosor] na fol. 133r, P – laudit dario na fol. 135v a I – ohel na fol. 150v [I.16].

¹⁰⁷³ Viz nejnověji i v kontextu s kaligrafickou výzdobou KUBÍK 2014b, 248.

¹⁰⁷⁴ Viz pozn. 1069, 1070.

IV.3. Františkánská bible a benátsko-padovská skupina rukopisů

Jan Květ, autor prvního monografického zpracování *Františkánské bible* (XII.B.13), uvedl na základě studia ornamentálního tvarosloví tento rukopis do spojitosti s iluminacemi benátsko-padovského okruhu,¹⁰⁷⁵ zejména s *Epištolářem padovské katedrály*,¹⁰⁷⁶ *Admontským misálem*¹⁰⁷⁷ a s *Žaltářem z Cambridge*.¹⁰⁷⁸

Malířský styl padovské dílny Giovanniho da Gaibana vychází z benátské malby první poloviny 13. století.¹⁰⁷⁹ Právě benátská protogotická stylová syntéza dosáhla již od prvního desetiletí 13. století značně vyhraněného místního charakteru.¹⁰⁸⁰ Zdrojem této syntézy jsou za prvé motivy pozdně románské fáze geometrického stylu,¹⁰⁸¹ za druhé přímé byzantské vzory, působící v Benátkách po dobytí Konstantinopole v roce 1204 ještě intenzivněji než v předchozí éře, a za třetí postupně se prosazující motivy

---

¹⁰⁷⁵ KVĚT 1927.

¹⁰⁷⁶ *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, viz zejména BUBERL 1911, 121–132; KVĚT 1927, 63–100, 141–158; HÄNSEL-HACKER 1954a, 3–4; BELLINATI / BETTINI 1968; VALAGUSSA 1991, 4–6; MARIANI CANOVA 1999, 47–51 (se shrnutím literatury); nověji CORRIE 2004a, 465–466; nejnověji KUBÍK 2008, 155; BOSSETTO 2009, 51–61; TRIPPS 2012, 37–39.

¹⁰⁷⁷ KVĚT 1927, 63–111. K *Admontskému misálu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), viz BUBERL 1911, 121–132; KVĚT 1927, 101–111, 141–158; HÄNSEL-HACKER 1954a, 4–5; BELLINATI / BETTINI 1968, 98–99, 101–102, 105; VALAGUSSA 1991, 6–7; MARIANI CANOVA 1999, 55–56 (se shrnutím literatury); TRIPPS 2012, 40.

¹⁰⁷⁸ KVĚT 1927, 112–122, 146–147. Na závěr však J. Květ konstatuje „O vztahu ornamentiky pražské bible k ornamentice Thompsonova žaltáře mohu říci jen málo; v podstatě lze říci jen tolik, že analogický způsob stylisace rostlinných živlů v obou kodexech svědčí o těsné závislosti na byzantských vzorech. Zmínky tu zasluhuje podobná úprava zlaceného vnějšího pole iniciál a jeho puncování po obvodu.“
K *Žaltáři z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) 1260–1266, viz JAMES 1902, 330–353; KVĚT 1927, 141–158; HÄNSEL-HACKER 1954a, 7–9; BELLINATI / BETTINI 1968, 98–99, 101–102; WOLMALD / GILES 1982, 414–429; KRÁSA 1990, 52, 56; MARIANI CANOVA 1990, 174–176; VALAGUSSA 1991, 12–13; MARIANI CANOVA 1999, 52–54 (se shrnutím literatury); nověji SCRASE / MUNRO et al. 2005, 211; BINSKI / PANAYOTOVA 2005, 176–178; PANAYOTOVA 2006, 36; BOSSETTO 2009, 51–61; BOSSETTO 2010, 6–17 (se shrnutím literatury); nejnověji MORGAN / PANAYOTOVA / REYNOLDS 2011, 94–95; TRIPPS 2012, 40–42.
V 60. letech 20. století byl benátsko-padovský okruh rukopisů rozšířen o *Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) 1266, viz MADAN 1897, 393; HÄNSEL-HACKER 1954a, 10; PÄCHT / ALEXANDER 1966, 8; BELLINATI / BETTINI 1968, 99; VALAGUSSA 1991, 11–12; MARIANI CANOVA 1999, 17; MARIANI CANOVA 2005, 162–163. K dalšímu rozšíření došlo v 90. letech 20. století o soubor *lipských Biblí*, viz *Dvousvazková Bible z kláštera v Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13, 14) 1260–1265, k rukopisu viz HELSSIG 1935, 12–16; DEBES 1989, 69; VALAGUSSA 1991, 10–11; MACKERT 2012, 20–22; TRIPPS 2012, 37–52; *Sedmisvazková Bible z lipské univerzitní knihovny* (Leipzig, UB, Ms 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89) 1260–1265, k rukopisům viz HELSSIG 1935, 39–40, 43–44, 47–48, 65–69, 74–76, 90–93; VALAGUSSA 1991, 10–11; MACKERT 2012, 20–22; TRIPPS 2012, 37–52.

¹⁰⁷⁹ Viz nejnověji KUBÍK 2014a, 246. Detailněji viz KUBÍK 2008, 147–156, 332 (se shrnutím literatury).

¹⁰⁸⁰ KUBÍK 2008, 332.

¹⁰⁸¹ K pozdně románské fázi geometrického stylu viz GARRISON 1960–1962, 277–307.

západního původu, podřízené však převládajícímu byzantizujícímu charakteru místního stylového systému.¹⁰⁸² Ohniskem geneze lokálního stylu je především dóžecí skriptorium, do nějž lze zařadit dílnu *Legendáře z Marciany*,¹⁰⁸³ v jejíž iluminacích vzniká benátská silně byzantizující varianta pozdního geometrického stylu.¹⁰⁸⁴ Tento stylový základ je ve 30.–40. letech 13. století dále proměňován v dílech přímého pokračovatele dílny *Legendáře z Marciany* – *Mistra Komentáře z Marciany*,¹⁰⁸⁵ který je spolutvůrcem benátského „šperkařsko-zlatnického stylu“, směrem k větší zběžnosti a kresebnosti provedení, ke zdůrazňování kontrastů rozšiřující se barevné škály a k hojnějšímu využívání zlacení i dynamizaci hybnosti ornamentiky.¹⁰⁸⁶ V pozdních dílech ze 40. let začíná docházet ke zmasívnění ornamentiky a zchladnutí barev.¹⁰⁸⁷ Výsledná stylová syntéza je svým ornamentálním i figurálním repertoárem jedním z východisek padovské školy Giovanniho da Gaibana.¹⁰⁸⁸ Tvorbu padovského skriptoria bezprostředně předjímá zatím nelokalizovatelná benátská dílna *Antifonáře ze soukromé sbírky*,¹⁰⁸⁹ jejíž práce je dobře spojitelná s *mozaikovou výzdobou baziliky San Marco v Benátkách*, s mozaikami nad vchodem do pokladnice a mozaikami kupole atria s Abrahamovými výjevy a přílehlými lunetami [**XV.6, XV.7, XV.7a, XV.7b, XV.7c,**

¹⁰⁸² KUBÍK 2008, 332.

¹⁰⁸³ K dílně *Legendáře z Marciany* (Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, Lat. Z. 356 = 1609; Lat. IX, 27 = 2797; Lat. IX, 28 = 2798) první polovina 13. století, viz MARCON 1990, 221–222; MARIANI CANOVA 1992a, 247–252; MARIANI CANOVA 1995, 54–56; MARCON 1995, 56–58, 104–109; MARIANI CANOVA 2005, 157. Nejnověji k této problematice viz KUBÍK 2008, 34–36, 332.

¹⁰⁸⁴ K pozdní variantě geometrického stylu viz GARRISON 1960–1962, 277–307. V souvislosti s dílnou *Legendáře z Marciany* (Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, Lat. Z. 356 = 1609; Lat. IX, 27 = 2797; Lat. IX, 28 = 2798) viz KUBÍK 2008, 34–36, 332.

¹⁰⁸⁵ *Komentář z Marciany* (Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, Lat. Z. 506=1611) 30.–40. léta 13. století, viz MARCON 1990, 226–229; MARIANI CANOVA 1992a, 252–255; MARCON 1995, 109; MARIANI CANOVA 1995, 56–57; MARIANI CANOVA 2005, 157.
K postupné proměně uvedeného stylového základu viz KUBÍK 2008, 35–36, 332.
V dílech tohoto mistra se projevuje zjednodušování společných vzorů a větší míra zběžnosti kresby i malířského rukopisu, ovšem tak, aniž by tím utrpěla zářivost barev a technická kvalita maleb, viz MARCON 1995, 105–107; KUBÍK 2008, 36.

¹⁰⁸⁶ Viz MARCON 1995, 55–56; KUBÍK 2008, 332.

¹⁰⁸⁷ Tato postupná proměna stylu je analogická k *mozaikové výzdobě levé části atria baziliky San Marco v Benátkách*. K analogiím – ornamentálnímu tvarosloví mezi rukopisem *Komentáře z Marciany* (Lat. Z. 506=1611) a *mozaikami v atriu baziliky San Marco* viz MARCON 1995, 57.

¹⁰⁸⁸ Viz MARCON 1995, 58–59, 113; KUBÍK 2008, 147, 332–333.

¹⁰⁸⁹ K *Antifonáři ze soukromé sbírky*, 1232–1250, viz MARIANI CANOVA / CATTIN 1981, 9–26; MARIANI CANOVA 1990, 175; MARCON 1990, 230–233; MARIANI CANOVA 1992a, 255–258; MARCON 1995, 112–113; MARIANI CANOVA 1995, 58–60; MARIANI CANOVA 2005, 158.
K uvedené problematice viz MARIANI CANOVA 1999, 51; KUBÍK 2008, 37, 147–148, 333.

XV.7d].¹⁰⁹⁰ Stylově tento stupeň knižní malby těží z komnénovské umělecké tradice, románského geometrického stylu, včetně historizujících citací ze starokřesťanského umění, a motivů západního původu,¹⁰⁹¹ čímž vzniká výrazně expresivně působivý systém plastických forem a zářivých barev,¹⁰⁹² analogický k soudobé produkci levantského křížáckého skriptoria v Akře.¹⁰⁹³ Vazby mezi *Antifonářem ze soukromé sbírky*, skriptorii v Akře 40. a 50. let 13. století a od 50. let 13. století rozvíjející se padovskou dílnou Giovanniho da Gaibana dokumentují sevřenou stylovou kulturu syntetizující byzantské, pozdně románské a v omezené míře i západní – již gotické – tvarosloví.¹⁰⁹⁴ Centrem a hlavním východiskem tohoto stylu jsou právě Benátky, odkud se tato syntéza šíří a kde jsou přejímány i nejpokročilejší motivy z levantských skriptorií, které jsou dále v Benátkách rozvíjeny a transformovány.¹⁰⁹⁵

Padovská dílna, která sice vychází z benátského stylu dóžecí dílny Mistra *Komentáře z Marciany* (Lat. Z. 506=1611) a dílny *Antifonáře ze soukromé sbírky*,¹⁰⁹⁶

¹⁰⁹⁰ K okruhu mozaik viz DEMUS 1931, 89–92, 96; BETTINI 1950, 23–26; DEMUS 1970, 132–137; TIKKANEN 1972, 59–64; DEMUS 1984, 66, 74–76, 81–83.

Ke stylu a analogiím *Antifonáře ze soukromé sbírky* a *mozaikové výzdoby San Marco v Benátkách* viz MARIANI CANOVA / CATTIN 1981, 14; MARIANI CANOVA 1992a, 257; MARIANI CANOVA 1995, 58–60; MARCON 1995, 112–113.

¹⁰⁹¹ Jde například o ornamentiku kaligrafických iniciál a typy dessinových bičků, viz MARCON 1995, 59; KUBÍK 2008, 37.

¹⁰⁹² Barvy jsou zářivé, ale barevná škála je zúžena na zlatou a kontrasty zelené a červené, růžové a hnědé, viz KUBÍK 2008, 37.

¹⁰⁹³ KUBÍK 2008, 333. K levantskému křížáckému skriptoriu v Akře viz BUCHTHAL 1957, 48–105.

¹⁰⁹⁴ MARIANI CANOVA 1995, 58–60; KUBÍK 2008, 333.

¹⁰⁹⁵ S benátským prostředím lze následně spojit i východiska sasko-durynského lánaného stylu, který lze v obecném smyslu považovat za variantu či derivát benátské formální kultury, jež zpětně od 20. let 13. století působí i na širší okruh benátským uměním zasazených oblastí. K významu Benátek pro sasko-durynský lánaný styl viz BERGAMINI 1985, 17–18.

K vazbám na produkci latinských skriptorií v Zámorí po polovině 13. století například *Misál z Perugie* (Perugie, Biblioteca Capitolare, ms. 6) druhá polovina 13. století. Více k rukopisu viz HARRSEN 1953, 8; BUCHTHAL 1957, 48–51; BELLINATI / BETTINI 1968, 102; CALECA 1969, 79–82; BERGER-FIX 1980b, 62–67, 81; nověji CORRIE 2004c, 466–467 a nejnověji BOSSETTO 2012, 89–95. V širším kontextu vzájemných vazeb uvedených center viz KUBÍK 2008, 147–156.

¹⁰⁹⁶ K uvedeným dílnám viz pozn. 1085 a 1089.

Z dílny Mistra *Komentáře z Marciany* (Lat. Z. 506=1611) navazuje padovská dílna na způsob konstrukce těl iniciál z hladkých dřívků (například iniciála E – rat na fol. 20v), lišt kombinovaných s pletenci (například iniciála P – aulo na fol. 86r).

Z dílny *Antifonáře ze soukromé sbírky* přímo navazuje na způsoby konstrukce těl iniciál z hladkých plasticky modelovaných dřívků kombinovaných se stvolý a rostlinnou ornamentikou či zoomorfními motivy (například iniciály D – ignus est na fol. 16r [XIII.2], B na fol. 21v [XIII.4], P – ost passionem na fol. 37r [XIII.5], L – [a]etetur omne seculum na fol. 69v [XIII.8], U na fol. 94r [XIII.11] a H – ec est na fol. 156r [XIII.13]), nebo lišty (například iniciála I na fol. 52r, E na fol. 137v).

Z ornamentálního tvarosloví – zejména o drobné šroubovitě přetáčené listovní, dále člunkovitě stáčené drobné listy, nálevkovité útvary či květinové srostlice, květinové srostlice kombinující člunkovitě stáčení listů se šroubovitým přetáčením. Charakteristické je dále vyplňování vnitřních polí polopostavami světců (například iniciály D – ignus est na fol. 16r [XIII.2], E na fol. 16r [XIII.3], P –

se však současně od benátských východisek i odlišuje, a to zejména svojí mimořádnou kvalitou a nezaměnitelným výběrem dekorativních prostředků, které představují podstatně intenzivnější prolnutí byzantizující pozdně románské tradice se západním tvaroslovím, a tak nabývá raně gotického charakteru.¹⁰⁹⁷ Styl padovské dílny z tohoto hlediska představuje vývojově mimořádně pozoruhodný mezistupeň mezi pozdně románskou a gotickou formou výzdoby knih a současně svým velkým rozsahem působnosti po Itálii a střední Evropě překonává lokálně sevřený rozsah benátských dílen.¹⁰⁹⁸

Pro pozdně románské tvarosloví 13. století je charakteristické stále jasnější směřování k plastičtějším a prostorově hybnějším formám.¹⁰⁹⁹ Jedním z výrazů této tendence je rostlinná ornamentika vyrůstající od těl iniciál, která naznačuje expanzi do bordur.¹¹⁰⁰

Po polovině 13. století využívá padovská dílna i stylotvorné podněty, které lze nalézt v jihoitalských rukopisech první poloviny 13. století a jež jsou charakteristické pro formování místních stylů jednotlivých center druhé poloviny 13. století a počátku 14. století.¹¹⁰¹ K těmto motivům patří bohatě tvarované rámy vnějších polí, které jsou v jižní Itálii již od přelomu 12. a 13. století doplňovány pravoúhlými i oválnými segmenty, často nezávislými na tvarech těla iniciály.¹¹⁰² Od 90. let 12. století se v jihoitalských rukopisech prosazují maximálně dynamizované, prokrajované rámy s přisazenými bičíky, které se stanou trvalou součástí štaufského stylu a současně vedle padovského prostředí zapůsobí i na protogaibanovskou vrstvu benátských dílen.¹¹⁰³

Pro benátské iluminace je obecně charakteristická expanze těl iniciál přes rám vnějšího pole, stupňování pohybové dynamiky obalujícího a ovíjejícího listovní

---

ost passionem na fol. 37r [XIII.5], E na fol. 52r [XIII.6], L – [a]letetur omne seculum na fol. 69v [XIII.8], L na fol. 78v [XIII.9], U – idi speciosam na fol. 84v [XIII.10], U na fol. 94r [XIII.11], E – cce mitto vos na fol. 137v [XIII.12] a H – ec est na fol. 156r [XIII.13] a bohatě obrysově členěné rámy vnějších polí. Typická je potom kontrastní barevnost modré, červené a mitisově zelené.

¹⁰⁹⁷ Viz MARIANI CANOVA 1999, 16–18; KUBÍK 2008, 334.

¹⁰⁹⁸ K působnosti a rozsahu padovské dílny Giovanniho da Gaibana viz kapitola IV.1. Malířská výzdoba – podíl jednotlivých tvůrců, dále HÄNSEL-HACKER 1954a, 3–46; VALAGUSSA 1991, 3–22; MARIANI CANOVA 1999, 16–17; MARIANI CANOVA 2005, 160; KUBÍK 2008, 151–155.

¹⁰⁹⁹ KUBÍK 2008, 345.

¹¹⁰⁰ KUBÍK 2008, 345.

¹¹⁰¹ KUBÍK 2008, 355.

¹¹⁰² KUBÍK 2008, 355; KUBÍK 2011, 201–202.

¹¹⁰³ Viz KUBÍK 2008, 117; KUBÍK 2011, 201–201 (se shrnutím literatury). K příkladům typu viz iniciály *Antifonáře ze soukromé sbírky*, 1232–1250.

do vzdutých a rozevlátých tvarů,¹¹⁰⁴ dále kazetové typy rámu¹¹⁰⁵ a šroubovitě přetáčené trojlisty nebo trojlisty se šroubovitě přetáčenými výběhy,¹¹⁰⁶ případně prořezávání těl iniciál.¹¹⁰⁷ V Benátkách je dále doložitelná záliba ve složitosti akantového listoví, například jeho šroubovitě přetáčené formy.¹¹⁰⁸ Tato pohybově dynamická tendence vyvádějící ornamentiku ze sevřeného rámce iniciál do bordur a interkolumnií mění podstatu původního románského výzdobného systému v novou kvalitu.¹¹⁰⁹ V padovském skriptoriu jde ve druhé polovině 13. století o důsledně zmnožované kaudy v podobě plně plastických forem a objemově i pohybově rafinovaných sestav pozdně románského systému, které spolu se stále důslednější expanzí výzdoby do bordur dovádí padovská dílna Giovanniho da Gaibana ve svých iluminacích od konce 50. let do 70. let 13. století k dokonalosti.¹¹¹⁰ Souběžně s padovskou dílnou pracují s touto důslednou expanzí výzdoby do bordur také benátská skriptoria *Statutů benátských ze Státního archivu* z 50.–60. let 13. století¹¹¹¹ a skriptorium činné pro San Marco – dílna *Velké čtyřsvazkové Bible z Marciany*,¹¹¹² provázané s výzdobou chrámu San Marco

---

¹¹⁰⁴ Charakteristické pro dílnu *Třísvazkového Legendáře z Marciany* (Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, Lat. Z. 356 = 1609; Lat. IX, 27 = 2797; Lat. IX, 28 = 2798) první polovina 13. století, viz KUBÍK 2008, 130.

¹¹⁰⁵ K typu rámu viz KUBÍK 2011, 202; KUBÍK 2013a, 155–156.

¹¹⁰⁶ Repertoár typický pro dílnu Mistra *Komentáře z Marciany* (Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, Lat. Z. 506=1611) 30.–40. léta 13. století, viz KUBÍK 2008, 134.

¹¹⁰⁷ Charakteristické pro dílnu Mistra *Antifonáře ze soukromé sbírky*, 1232–1250, viz KUBÍK 2008, 115.

¹¹⁰⁸ Viz KUBÍK 2008, 126.

¹¹⁰⁹ Viz KUBÍK 2008, 356.

¹¹¹⁰ Viz KUBÍK 2008, 356–357.

¹¹¹¹ Viz KUBÍK 2008, 148.

Statuta benátská (Venezia, Archivio di Stato – Maggior Consiglio, Cod. 527) druhá polovina 50. let a 60. léta 13. století. K rukopisu viz MARCON 1995, 114. „Dílna *Statutů benátských* je přímým pokračovatelem předešlých dóžecích iluminátorů, především Mistra *Komentáře z Marciany* (Lat. Z. 506=1611). Výzdoba *Statutů* obohacuje stávající repertoár ornamentálních motivů jen dílčím způsobem. Stále hojněji využívá například člunkovitě stáčené a nálevkovitě přetáčené listy, které se v Benátkách od této doby stávají jedním z nejoblíbenějších motivů. Typy monster, zejména oblíbených draků, téměř totožně napodobují své vzory v dílech Mistra *Komentáře z Marciany*, a to včetně historizujících typů draků v tělech iniciál. Avšak na rozdíl od svých vzorů ze 30. a 40. let 13. století opětovně obnovuje výzdoba *Statutů* rozjasnění barev a důsledně rozšiřuje barevnou škálu, například o různé stupně oranžové a modré, podobně jako v dílech Giovanniho da Gaibana v Padově. Na rozdíl od Gaibanovského stylu i oproti pozdním dílům Mistra *Komentáře z Marciany* je ve *Statutech* zdůrazněna až stupňována lehkost forem a kresebnost motivů, což patrně inspirovaly francouzské iluminace.“ Viz KUBÍK 2008, 148 a dále k uvedené problematice viz MARCON 1995, 60, 114.

¹¹¹² K *Bibli z Marciany* (Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, Lat. I, 1-4 = 2108-2111) 50.–60. léta 13. století, viz KVĚT 1927, 123–140; GARRISON 1961, 363–390; MARCON 1990, 233–237; MARIANI CANOVA 1992a, 259–264; MARCON 1995, 115–116; MARIANI CANOVA 1995, 60–62; MARIANI CANOVA 1999, 62–63; MARIANI CANOVA 2005, 161.

a v mnohém paralelní k padovské dílně Giovanniho da Gaibana. Na dílnu *Velké čtyřsvazkové Bible* následně přímo navazuje Dílna *třísvazkového Homiliáře z Marciany*.¹¹¹³ „Styl výzdoby *Atlantské Bible z Marciany* je benátskou variantou padovského stylu Giovanniho da Gaibana, neboť sleduje tutéž vývojovou orientaci.¹¹¹⁴ Činí tak ale vlastními prostředky, jež pocházejí z benátské tradice, a tedy bez nutné závislosti na da Gaibanově dílně.¹¹¹⁵ Navíc i tato důsledně gotizující, respektive „pozápadňující orientace“ nachází v Benátkách výraz i v monumentálním malířství.“¹¹¹⁶ „Neméně důležité však je, že byť tento styl důsledněji než dříve využíval formy západního původu, nestírá svůj základní byzantizující charakter ani neomezuje působnost historizujících motivů, asi podobně jako maximálně klasicizující *mozaiky druhé a třetí kupole atria San Marco* s Josefovými historiemi, datované do let 1255–1260 [XV.8].“¹¹¹⁷

Jak bylo výše zmíněno na dílnu *Velké čtyřsvazkové Bible* (Lat. I, 1-4 = 2108-2111) přímo navazuje Dílna *třísvazkového Homiliáře z Marciany*.¹¹¹⁸ „Výzdoba tohoto rukopisu je typologicky přísně vázána na *Atlantskou Bibli z Marciany*, oproti níž se ale projevují výrazné změny v celkovém ladění výzdoby; zářivá barevnost již nevyužívá do té míry širokou barevnou škálu,¹¹¹⁹ v inkarnátech se na rozdíl od *Atlantské Bible* silněji uplatňuje byzantizující nazelenalý tón a jeho prokresby bílými a červenými linkami

¹¹¹³ K *Homiliáři* (Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, Lat. III, 99 = 2428; Lat. III, 100 = 2429; Lat. III, 98 = 2427) třetí až čtvrtá čtvrtina 13. století, viz MARCON 1990, 237–242; MARIANI CANOVA 1992a, 264–265; MARCON 1995, 116–118; MARIANI CANOVA 1995, 61–62; MARIANI CANOVA 2005, 161.

¹¹¹⁴ Ke vztahu výzdoby *Čtyřsvazkové Atlantské Bible z Marciany* (Lat. I, 1-4 = 2108-2111) a výzdobného systému dílny Giovanniho da Gaibana viz MARCON 1995, 61, 116 a dále například MARIANI CANOVA 1999, 17–20, 62–64.
K uvedenému vztahu srov. například iniciály B – eatus uir v *Atlantské Bibli z Marciany* (Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, Lat. I, 3 = 2110) na fol. 26v [XIV.2], v *Žaltáři z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) na fol. 23v [III.3] a ve *Videňském žaltáři* (Wien, ÖNB, Cod. 1898) na fol. 14v [VIII.1].

¹¹¹⁵ KUBÍK 2008, 149.

¹¹¹⁶ *Mozaiková výzdoba severní části atria baziliky San Marco*, zejména Josefova historie na první kopuli datovaná do 50.–60. let 13. století. Analogické ornamenty se dále nacházejí například v západní kopuli baziliky San Marco s Danielem, Davidem, Šalamounem a Pannou Marií. Ke vztahu mozaik a stylu *Čtyřsvazkové Bible z Marciany* se stylem dílny Giovanniho da Gaibana viz MARCON 1995, 60, 116. K uvedeným mozaikám viz DEMUS 1931, 89–92, 96; DEMUS 1935, 42–58; TIKKANEN 1972, 65–70; DEMUS 1984, 155–157.

¹¹¹⁷ K souvislosti mozaikové výzdoby se zmíněnými rukopisy viz KUBÍK 2008, 149, dále MARCON 1995, 116. K uvedeným mozaikám například DEMUS 1931, 89–92, 96; DEMUS 1935, 42–58; TIKKANEN 1972, 70–76; DEMUS 1984, 157–168

¹¹¹⁸ K *Homiliáři* (Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, Lat. III, 99 = 2428; Lat. III, 100 = 2429; Lat. III, 98 = 2427) viz pozn. 1113.

¹¹¹⁹ Dominují kontrasty modré, růžové a zelené. Viz KUBÍK 2008, 149.

ukazují určitou kresebnou tvrdost, oproti změkčující modelaci charakteristické pro iluminace *Velké Bible*.¹¹²⁰ „Jedním z nejdůležitějších odlišností iluminací této dílny, oproti předešlé vrstvě, je maximální zběžnost provedení, která je v ornamentice spojena se zdůrazňováním protáhlých výběhů a se zvětšením prostoru pro kaligrafickou výzdobu, jež přejímá i část ornamentálního repertoáru malované ornamentiky a expanze do bordur též rozeklanými listy.“¹¹²¹ „Původní formy „benátského zlatnicko-šperkařského stylu“ se však v iluminacích mění, a sice k větší zběžnosti a kresebnosti provedení až k jisté tvrdosti,¹¹²² které odpovídá též kontrastnější ladění barevné škály a byzantizující pozdně románský systém je v mnohem větší míře obohacován o protáhlé výběhy iniciál expandující do bordur a interkolumnií.“¹¹²³

„Charakteristické je užívání místně tradičního tvarosloví doplňované do bordur expandujícími kaligrafickými ornamenty a maximálně protahovanými kaudami.“¹¹²⁴ „V Benátkách postupně převládne i kontrastnější ladění barevné škály – kontrasty modré, růžové a zelené, na rozdíl od chladných tónů padovských dílen pozdního 13. století.“¹¹²⁵ V 70. letech 13. století začíná v Padově a Benátkách stylový zlom, kdy dochází k pozvolnému opouštění původních maximálně plastických forem pozdně románského dědictví.¹¹²⁶ „Přízpůsobování odlehčenějším, protáhlejšími, jednodušším a plošnějším motivům charakteristickým pro boloňský první styl znamená počátek důsledného rozkladu pozdně románského systému, z kterého bude italská knižní malba na příště těžit jen dílčí, ale nikoliv systémové prvky.“¹¹²⁷ „Od 70. let 13. století Padova a Benátky přizpůsobovaly své tvarosloví vzorům boloňského původu, od pozdně románské objemovosti a plasticity ke kresebnosti a kontrastu, a naopak od 80. let boloňská škola přejímá mnohé z kvalit získatelných z pozdně románské stylové vrstvy.“¹¹²⁸ Od 80. let 13. století se v Itálii vyhraňují místní styly, které jsou výsledkem

---

¹¹²⁰ Viz KUBÍK 2008, 149–150.

¹¹²¹ KUBÍK 2008, 150.

¹¹²² KUBÍK 2008, 150: Tyto charakteristické rysy lze ve stejné době doložit ve zcela protipólně orientované boloňské škole, kde byla krátce předtím, v polovině 60. let 13. století, zformována podoba tamního prvního boloňského stylu. K charakteru boloňské iluminace v 70. letech 13. století v souvislosti s růstem linearizace a zběžnosti forem viz CONTI 1981, 20–24.

¹¹²³ Viz KUBÍK 2008, 335. K této problematice dále viz MARIANI CANOVA 1995, 61–62.

¹¹²⁴ Viz KUBÍK 2008, 358.

¹¹²⁵ Viz KUBÍK 2008, 358.

¹¹²⁶ KUBÍK 2008, 358.

¹¹²⁷ Viz KUBÍK 2008, 358.

¹¹²⁸ Viz KUBÍK 2008, 359.

obdobného vývoje, pro který padovská škola poskytla výchozí vzor a pro který boloňská škola ve vrstvě prvního boloňského stylu 50.–60. let, „tedy časově souběžně s počátky da Gaibanovské dílny vytvořila rámeček, naplněný kvalitativně novým obsahem v boloňských dílech kolem Mistra z roku 1285, který vychází ze vzorů připravených v 70. letech v toskánském a umbrijském okruhu dílen, spojených se vznikem prvního boloňského stylu.“¹¹²⁹

Od přelomu 13. a 14. století působí na celou severní Itálii boloňská škola a tamní centra (včetně Padovy) přejímají v různé intenzitě podněty z boloňských iluminací.¹¹³⁰ Boloňské rukopisy tedy značná část Itálie využívá jako vzor pro vznik lokálních stylů, které jsou místními stylovými variantami závislými na boloňském knižním malířství.¹¹³¹

„Význam padovské dílny nespočívá pouze v dokonalém kvalitním dovršení pozdně románské tradice, ale i v jejím prolnutí s motivickým repertoárem, který přejde do gotického tvarosloví.“¹¹³² Dílna Giovanniho da Gaibana tak představuje vrchol pozdně románského byzantinismu i jednu z podob italské rané gotiky a současně její repertoár působil svou mimořádnou kvalitou i na toskánské a umbrijské dílny, které podle da Gaibanových vzorů a podle vzorů boloňského původu hledaly lokální výraz své tvorby.¹¹³³ Raně gotický styl padovské dílny Giovanniho da Gaibana poskytl mimo jiné těmto dílnám vzor pro způsob spojování pozdně románských a západních motivů, který zejména toskánská a umbrijská skriptoria dovedou do důslednosti překonávající i padovskou dílnu.“¹¹³⁴

Za nejcharakterističtější a nejkvalitnější dílo padovské malířské školy je považován *Epištolář Giovanniho da Gaibana* (ms. E. 2) z pokladu padovského dómu.¹¹³⁵ „Jeho výzdoba poukazuje k byzantským kořenům ve způsobu užívání zlacení, kresbou i modelací, založenou na malířském vrstvení barevných hmot promodelovaných pomocí tahů světlejšími tóny až po bělavé linie lesků, spolu

---

¹¹²⁹ Viz KUBÍK 2008, 360.

¹¹³⁰ KUBÍK 2008, 345.

¹¹³¹ KUBÍK 2008, 345.

¹¹³² Například důmyslné provázání plastických tvarů s plošnými kaligrafickými ornamenty, expanze kaud do bordur provázaná s droleriovými motivy nebo kombinace abstraktních kaligrafických motivů s kresebně provedenými stylizovanými rostlinnými motivy byzantizující tradice, viz KUBÍK 2008, 354, 357, 358, 360.

¹¹³³ KUBÍK 2008, 357, 360.

¹¹³⁴ Viz KUBÍK 2008, 357.

¹¹³⁵ K rukopisu viz pozn. 1076.

s kombinacemi zelenavého a cihlově červeného inkarnátu a samozřejmě s byzantskými postupy také souvisí základní schémata figurálního kánonu či způsob drapování, pomocí světél v podobě linií nanášených bělobou.¹¹³⁶ Současně je ale tato tradice pozvolna modernizována novou hybností a výrazem postav, které jsou chápány jako motivy, jež dovršují předešlé rysy naznačené v benátském malířství a jimiž do pozdně románského tvarosloví pronikají schémata západního původu i podněty palaiologovské renesance.¹¹³⁷ Základní systém výzdoby, opírající se o velké orámované iniciály, ač stále důsledněji zaplňované drobnými motivy, provedenými mnohde již blíže k novému gotickému cítění i s asymetričností detailů, které ale nepopírají celkový symetrický rozvrh výzdoby, zachovává řád pozdně románského systému.¹¹³⁸

Jak bylo zmíněno výše, od 70. let 13. století se v Padově postupně prosazuje orientace na boloňskou školu, která postupně vytlačuje místní styl reprezentovaný po polovině 13. století dílnou Giovanniho da Gaibana.¹¹³⁹ Součinnost padovských iluminátorů této orientace s boloňskými mistry dokládá výzdoba *Dvousvazkové Bible z New Yorku*.¹¹⁴⁰

Podobu pozdní tvorby dílny Giovanniho da Gaibana či okruhu iluminátorů pokračujících v jeho dědictví¹¹⁴¹ v obecné rovině předjímá jižní Itálie. „Kořeny stylu jihoitalské knižní malby pozdní štaufské doby (po roce 1250 do 1266–1268) mají podobně jako v Benátkách své zázemí ve vývoji místní iluminace první poloviny 13. století.“¹¹⁴² Vrcholným dochovaným dílem Manfredovy doby (1254–1266) je *Manfredinova bible*.¹¹⁴³ „Její výzdobu s tradicí spojuje motivicky charakteristické jádro figurálního kánonu. Ostatní části výzdoby ukazují k nově orientované interpretaci

¹¹³⁶ Viz KUBÍK 2008, 155. Ke způsobu kladení barev viz TIKKANEN 1933, 8–194.

¹¹³⁷ Viz KUBÍK 2008, 155. K barevnosti v období palaiologovské renesance viz TIKKANEN 1933, 195–215.

¹¹³⁸ Viz KUBÍK 2008, 155.

¹¹³⁹ Viz KUBÍK 2008, 230.

¹¹⁴⁰ *Dvousvazková Bible z New Yorku* (New York, Pierpont Morgan Library, ms. 436) 1278–1295, viz HARRSEN 1953, 11–12; CONTI 1981, 52; MARIANI CANOVA 1992b, 167; MARIANI CANOVA 1999, 17, 76–80 (se shrnutím literatury); MARIANI CANOVA 2005, 162–163.

„*Bibli* sepsal boloňský písař Modenese di Grasulfo, představitel boloňské školy doložený mezi léty 1287–1295, a iluminovali padovští malíři“, viz KUBÍK 2008, 154, 334, pozn. 22.

¹¹⁴¹ Od 70.–80. let 13. století do 90. let 13. století.

K pozdnímu období dílny Giovanniho da Gaibana ŠUBRTOVÁ 2014, 203–208.

¹¹⁴² Viz KUBÍK 2008, 156.

¹¹⁴³ Viz KUBÍK 2008, 157.

Manfredinova bible (Řím, Biblioteca Apostolica Vaticana, Ms. Vat. lat. 36) 1254–1266. K rukopisu viz RULLO 2007; KUBÍK 2008, 157–158.

tradičních motivů, založené často na využívání prvků z předešlého repertoáru první poloviny 13. století, které jsou však sestavovány podle nových schémat.¹¹⁴⁴ „Tvaroslovný repertoár je nadto doplněn i jednotlivými motivy ryze západního původu.“¹¹⁴⁵ „Uvedené znaky sblížíjí Mistra *Manfredovy bible* s vývojovým směřováním padovské iluminace i knižní malby v Benátkách, ale ve srovnání s díly Giovanniho da Gaibana působí spíše jako jeho stylový předstupeň, ač vznikají v době souběžné nebo krátce po da Gaibanově *Epištoláři padovské katedrály* (ms. E. 2).“¹¹⁴⁶

Pro produkci pozdní da Gaibanovské dílny či okruh iluminátorů pokračujících v jeho dědictví je „charakteristické využívání místně tradičního tvarosloví, doplňované do bordur expandujícími, maximálně protahovanými kaudami.“¹¹⁴⁷ V barevnosti postupně dochází k výše uvedenému zchladnutí tónů, prosazuje se zmíněná tendence ke

¹¹⁴⁴ Viz KUBÍK 2008, 157. „Důsledně malířsky plastická modelace je provázána výraznými černými obrysy tvarů, tradiční motivy architektury i přírodnin jsou podány maximálně expresivně a ozvláštňovány realistickými detaily a jejich podoba je méně aditivní, barevně jednotnější a ve smyslu záalpské gotiky elegantnější. Z dekorativního tvarosloví se nejvíce uplatňují těla iniciál utvářená z tradičních pletenců, či naopak hladkých plastických dřiků, charakteristických zvláště pro mladší období italské gotické iluminace po roce 1300, celková oprostěnost dekorativních prostředků využívajících kontrast bohatých pletenců a zaostřených trojlístých polopalmet, spolu s výraznou expanzí výběhů iniciál do bordur, kde ornamenty ústí do typicky západních typů srostlic, včetně větrníkovitých sestav, k nimž přisedají dračí monstra či opeřenci, ukazuje výrazný posun ornamentálního systému, který dokládá celkovou změnu způsobu výzdoby, i v případě ornamentiky založené sice především na tradičním repertoáru, ale sestavovaném podle zcela nových schémat.“ Viz KUBÍK 2008, 157.

¹¹⁴⁵ Viz KUBÍK 2008, 157. „Například typy dessinů, důrazem ke stále zřetelnějšímu uplatňování esovitého zvlnění postav, zvířet i rostlin, jejichž proporce jsou často výrazně protahovány, přičemž tato tendence se projevuje i v ornamentice: typy iniciál i květinových srostlic a současně se výrazněji uplatňují i již zmíněné typicky západní větrníkovité srostlice.“ Viz KUBÍK 2008, 157.

¹¹⁴⁶ Viz KUBÍK 2008, 157, 336. „Od 50. let 13. století se mění styl jihoitalských dílen, které se před polovinou století podílely na formování onoho plně plastického pozdně románského tvarosloví, ale nyní i při zachování plastičnosti, stoupá expresivita a hybnost užívaného tvarosloví a kresebný charakter ornamentálních i figurálních motivů, patrně v závislosti na vzorech přejímaných z repertoáru francouzských rukopisů, pravděpodobně silně podpořeného i činností francouzských skriptorií v Neapoli (činných právě od 50. let 13. století). V iluminacích Mistra *Manfredovy bible* dosáhl pozdní štaufský styl své největší kvality. Ornamentální repertoár však těžší z předešlých tradic podstatně důsledněji než v jiných oblastech Itálie, i když je s ním nakládáno podle zcela jiného způsobu uvažování.“ Viz KUBÍK 2008, 357.

Pro jihoitalské dílny, „Dílnu *Bible z Trenta zv. Bassetti* (Trento, Městská knihovna, ms. 2868, 60. léta 13. století) je charakteristická tendence ke kresebnosti až k elegantnímu linearismu, inspirovanému francouzskými vzory a specifickým laděním barevné škály (červenavé hnědi, narůžovělé, okrové, jasně červené oproti modři, šedomodrým tónům a zářivému zlacení, avšak transparentním nepastózním způsobem nanášených) předjímá vznik druhého boloňského stylu. Tato manýristická podoba pozdního štaufského stylu bude udržována až do 80. let 13. století.“ Viz KUBÍK 2008, 357–358.

„Zmíněnou tendenci ke kresebnějším formám a k přímým citacím západních motivů (plošnějších a kresebnějších) předjímá jižní Itálie vývoj padovské školy (pozdní tvorba dílny Giovanniho da Gaibana, či okruh iluminátorů pokračujících v jeho dědictví, totiž od 70.–80. let do 90. let 13. století).“ Viz KUBÍK 2008, 358.

¹¹⁴⁷ Viz KUBÍK 2008, 358.

kresebnější formám a vzrůstající plošnosti. Charakteristické jsou též častější citace západních motivů. „Na konci 13. století hmotné formy tvarosloví da Gaibanovské dílny postupně mění svůj charakter směrem k oproštěným a odlehčeným tvarům, podle boloňských vzorů doplněných i nepastózní modelací.“¹¹⁴⁸

V tomto kontextu lze shrnout i rozbor typologie výzdoby sledované skupiny rukopisů, a to po níže uvedených kategoriích.

IV.3.1. Výzdoba Františkánské bible v kontextu italizující da Gaibanovské skupiny

Základní systém rozvrhu výzdoby Františkánské bible (XII.B.13) se opírá o rámované ornamentální, figurální a kaligrafické iniciály.¹¹⁴⁹ Zčásti je totožný s výzdobným systémem rukopisů da Gaibanovské skupiny. Rukopisnou produkci da Gaibanovské dílny a okruhu iluminátorů pokračujících v dědictví padovské dílny lze podle celkového systému rozvrhu výzdoby a kaligrafických iniciál rozdělit do několika skupin. První zahrnuje rukopisy, jejichž výzdoba je postavena **na celostranných obrazech a figurálních či ornamentálních iniciálách**. Do této skupiny patří *Epištolář padovské katedrály* (ms. E. 2), *Žaltář z Cambridge* (ms. 36.1950), *Admontský misál* (ms. La 222) a *Misál z kláštera Seitenstetten* (M 855).¹¹⁵⁰ Do druhé skupiny lze

---

¹¹⁴⁸ Viz KUBÍK 2008, 231.

¹¹⁴⁹ V novozákonní části rukopisu jde často o velké, celostranné iniciály viz například iniciály L – iber generationis na fol. 220r [I.35], I – nicium euuangelii na fol. 244v [I.37], F – vit i[n] dieb[us] na fol. 260r [I.40], I – n principio erat na fol. 285r [I.42], P – aulus seruus na fol. 304v [I.43], P – aulus apostol[us] na fol. 323v [I.45], P – aulus apostolus na fol. 330r [I.46], P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus et tymotheus na fol. 336v [I.48], P – aulus apostol[us] na fol. 339r [I.49], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50], P – aul[us] et syluan[us] na fol. 343v [I.51], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 345r [I.52], P – aulus apostolus na fol. 347v [I.53], P – aulus seruus dei na fol. 349v [I.54], P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55], P – rimv[m] quide[m] sermonem na fol. 359r [I.58] a P – Etrus apostolus na fol. 387v [I.61].

¹¹⁵⁰ *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) – výzdoba tohoto rukopisu je dále postavena na 16 celostranných obrazech [II.1, II.11, II.13, II.15, II.17, II.20, II.22, II.25, II.28, II.33, II.35, II.38, II.40, II.43, II.46, II.49] a dále na figurálních a ornamentálních iniciálách například F – r[at]rejs na fol. 8v [II.7], I – n diebus na fol. 38v [II.16], F – ratres na fol. 41r [II.18], F – r[at]rejs na fol. 42v [II.19], F – r[at]rejs na fol. 47r [II.21], F – r[at]rejs na fol. 49r [II.23], P – rimu[m] quidem na fol. 52r [II.26], I – n diebus na fol. 55r [II.27], I – n diebus na fol. 58r [II.29], I – n dieb[us] na fol. 61v [II.31], I – n om[n]ib[us] na fol. 67r [II.34], I – n diebus na fol. 72r [II.37], F – r[at]rejs na fol. 77r [II.39], F – r[at]rejs na fol. 80r [II.41], F – r[at]rejs na fol. 91r [II.50] a F – r[at]rejs na fol. 97r [II.55].

zahrnout rukopisy dekorované *pouze figurálními a ornamentálními iniciálami* – Dvousvazková Bible z kláštera v Altzellu (Ms 13, 14), Sedmisvazková Bible z lipské univerzitní knihovny (Ms 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89), Žaltář padovské katedrály – tzv. *Oxfordský žaltář* (MS. Canon. Liturg. 370) a *Videňský žaltář* (Cod. 1898) či *Kapesní Bible z klášterní knihovny v Herzogenburku* (Cod. 110).¹¹⁵¹ Dále lze da Gaibanovské rukopisy rozdělit do skupin **podle typu kaligrafické výzdoby**. *První* zahrnuje *Epištolář padovské katedrály* (ms. E. 2). Kaligrafická dekorace tohoto rukopisu je zcela analogická s *Františkánskou biblí* (XII.B.13). **Bohatší kaligrafická ornamentika** je zastoupena v *Misálu z Admontu* (ms. La 222) a *Dvousvazkové a Sedmisvazkové Bibli z Lipska* (Ms 13, 14, 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89). Pro všechny rukopisy je společná expanzivní tendence výzdoby do bordur. **Nejvýraznější** je však u *Žaltáře z Cambridge* (ms. 36.1950), kde sice zcela chybí kaligrafické iniciály, ale bohatá kaligrafická ornamentika expanduje od rámců iniciál či figurálních výjevů nebo se nachází volně v prostoru bordury. **Do poslední skupiny** náleží kaligrafická dekorace *Kapesní Bible z klášterní knihovny v Herzogenburku*, která má velmi blízko ke starší knižní produkci, například k *Antifonáři sedleckému* (XII.A.6).¹¹⁵²

Systém rozvrhu výzdoby Františkánské bible (XII.B.13) je zcela srovnatelný s rozvrhem výzdoby Dvousvazkové Bible z Altzellu (Ms 13, 14)

Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950), k rukopisu viz pozn. 1078. Výzdoba rukopisu je založena na cestoranných figurálních výjevech [III.2, III.4, III.6, III.7, III.9, III.10, III.11, III.13, III.15, III.16, III.17, III.18, III.20, III.21, III.22, III.25, III.26, III.27, III.29, III.33, III.34, III.35], 10 velkých malovaných iniciálách [III.3, III.5, III.8, III.12, III.14, III.18, III.23, III.28, III.30, III.36], množství drobnějších rámovaných iniciál a doprovodných rámovaných figurálních výjevech v bordurách [III.19, III.24, III.31, III.32, III.37], kalendáři a litaniích [III.1, III.38, III.39].

Misál z Admontu (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) – výzdobný systém rukopisu se opírá o figurální a ornamentální iniciály a jeden celostranný obraz (Ukřižování na fol. 118v [V.45]).

Misál z kláštera Seitenstetten (New York, Pierpont Morgan Library, M 855) – rukopis nese dva celostranné obrazy (fol. 110v, 111r [VII.1., VII.2.]), výzdobu dále doplňují figurální a ornamentální iniciály. K rukopisu viz zejména CORRIE 1987, 111–123, MARIANI CANOVA 1999, 57–60 (se shrnutím literatury); CORRIE 2004b, 468–469 (se shrnutím literatury).

¹¹⁵¹ *Dvousvazková Bible z kláštera v Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13, 14), k rukopisu viz pozn. 1078; *Sedmisvazková Bible z lipské univerzitní knihovny* (Leipzig, UB, Ms 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89), k rukopisům viz pozn. 1078; *Žaltář padovské katedrály* – tzv. *Oxfordský žaltář* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) – viz pozn. 1078; *Videňský žaltář* (Wien, ÖNB, Cod. 1898) kolem 1270, k rukopisu viz TRENKLER / HOLTER / OETTINGER 1938, 64–68; HÄNSEL-HACKER 1954a, 9–10; BELLINATI / BETTINI 1968, 99; VALAGUSSA 1991, 13–14; FINGERNAGEL / ROLAND 1997, 57–64; *Kapesní Bible* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 110) poslední třetina 13. století, viz SCHMIDT 1963, 112; WINNER 1978, 104; MAYO 1985, 415–416; SCHMIDT 2005, 29; BAUER-EBERHARDT 2007, 95–102; http://www.univie.ac.at/paech-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/index_hzbg_hss_94_bis_370.html#cod_110 citováno 24. 1. 2015.

¹¹⁵² K *Antifonáři sedleckému* (Praha, NK ČR, XIII.A.6) kolem 1240, viz KVĚT 1932, 419–420; KRÁSA 1978, 496–501; HLEDÍKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ / EBEN 1995; HLAVÁČKOVÁ 1996, 3054–306; ŠUBRTOVÁ 2011b, 3–18 (se shrnutím literatury); nejnověji KUBÍK 2014c, 242–243.

a **Sedmisvazkové Bible z Lipska (Ms 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89)**. Základem jsou malované iniciály uzavřené více či méně bohatě tvarovaným vnějším polem. Současně se ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) i v *lipských Bibliích* projevuje expanzivní tendence těl iniciál či jejich kaud do bordur a interkolumnií. Na malovaných iniciálách je také postaven výzdobný systém *Žaltáře padovské katedrály* – tzv. *Oxfordského žaltáře* (MS. Canon. Liturg. 370) a *Kapesní Bible z klášterní knihovny v Herzogenburku* (Cod. 110). Ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) **zcela chybí celostranné obrazy**, které jsou charakteristické pro některé z rukopisů da Gaibanovské produkce, zejména *Epištolář padovské katedrály* (ms. E. 2)¹¹⁵³ nebo *Žaltář z Cambridge* (ms. 36.150).¹¹⁵⁴ Jedním celostranným obrazem se zařazuje do této skupiny *Misál z Admontu* (ms. La 222),¹¹⁵⁵ dvěma *Misál z kláštera Seitenstetten*.¹¹⁵⁶ Vedle celostranných obrazů jsou v uvedených rukopisech hlavním centrem výzdoby malované iniciály, z nichž některé dosahují velikosti celostranného či polostranného obrazu.¹¹⁵⁷ Odlišným způsobem doplnili výzdobný systém iluminátoři *Žaltáře z Cambridge* (ms. 36.1950). **V prostorách bordur se nacházejí malé rámované miniatury s figurálním výjevem**, často s architektonickým nástavcem, které doprovázejí počátky žalmů (s výjimkou deseti, jež začínají celostrannou iniciálou¹¹⁵⁸). Tyto žalmy uvádí menší malovaná ornamentální iniciála s orámovaným vnějším polem, k němuž těsně přiléhá rám figurální scény (v případě verso folia).¹¹⁵⁹ Někdy je rám výjevu připojený ke kaudě

¹¹⁵³ Viz obr. II.1, II.11, II.13, II.15, II.17, II.20, II.22, II.25, II.28, II.33, II.35, II.38, II.40, II.43, II.46, II.49.

¹¹⁵⁴ Viz obr. III.2, III.4, III.6, III.7, III.9, III.10, III.11, III.13, III.15, III.16, III.17, III.18, III.20, III.21, III.22, III.25, III.26, III.27, III.29, III.33, III.34, III.35.

¹¹⁵⁵ Viz obr. V.45.

¹¹⁵⁶ Viz obr. VII.1, VII.2.

¹¹⁵⁷ *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.150) iniciály B – eatus uir na fol. 23v [III.3], D – ominu[s] illuminatio na fol. 40r [III.5], D – ixi custodiam na fol. 51r [III.8], Q – uid gloriaris na fol. 62r [III.12], D – ixit insipiens na fol. 64r [III.14], S – alvum me fac na fol. 75r [III.18], E – xvltate deo na fol. 88r [III.23], C – antate domino na fol. 101r [III.28], D – omine exaudi na fol. 104r [III.30] a D – ixit dominus na fol. 116r [III.36]; *Misál z Admontu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály P – er om[n]ia s[ae]c[u]la na fol. 115v [V.43], U – [ere] D – [ignum] na fol. 116r [V.44] a TE – igitur na fol. 119r [V.46]; *Videňský žaltář* (Wien, ÖNB, Cod. 1898) iniciála B – eatus vir na fol. 14v [VIII.1].

¹¹⁵⁸ Viz pozn. 1150.

¹¹⁵⁹ Například fol. 34v (rám figurálního výjevu těsně přiléhá k protaženým rohům vnějšího rámu iniciály), 35v, 41v, 43v, 47v, 52v, 55v (rám figurálního výjevu těsně přiléhá k protaženým rohům vnějšího rámu iniciály), 56v (současně iniciálu vynáší postava Žida), 58v, 64v, 67v, 90v, 94v, 96v (rám figurálního výjevu těsně přiléhá k protaženým rohům vnějšího rámu iniciály), 101v, 116v, 117v, 118v, 119v, 121v, 122v, 124v, 125v, 126v, 127v, 128v, 129v, 131v, 132v, 133v, 139v, 140v.

iniciály expandující do levé bordury,¹¹⁶⁰ jindy je výjev zcela volný v prostoru bordury.¹¹⁶¹ Na recto foliích se tyto rámované miniatury volně vznášejí v pravé borduře.¹¹⁶² V druhé polovině rukopisu se v postranních bordurách objevují droletické scény, případně jsou zde umístěni draci nebo opeřenci, z jejichž tlamy či zobáků vyrůstá další dekorace, případně jimi podepírají miniatury.¹¹⁶³

Uvedená expanze výzdoby do bordur je výrazem podstatné změny podoby knižních stran, k níž dochází v průběhu druhé poloviny 13. století.¹¹⁶⁴ Jde však o velmi specifický typ, kdy figurální scéna, která by mohla být ve vnitřním poli iniciály, je z něj zcela vysunuta a uzavřena bohatě členěným rámováním. V uvedené da Gaibanovské skupině rukopisů je tato tendence zcela ojedinělá.

Chronologická posloupnost a typologické návaznosti sledované skupiny rukopisů lze vymezit následovně: Malířská výzdoba *Františkánské bible* (XII.B.13) je srovnatelná s výzdobou *Dvousvazkové Bible z Altzellu* (Ms 13, 14), *Sedmisvazkové Bible z Lipska* (Ms 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89) a *Misálu z Admontu* (ms. La 222). Iluminace uvedených rukopisů navazují na hlavní dílo da Gaibanovské produkce – *Epištolář padovské katedrály* (ms. E. 2), s nímž je nejtěsněji spojitelná výzdoba *Žaltáře z Cambridge* (ms. 36.1950).¹¹⁶⁵ Z *Cambridžského žaltáře* (ms. 36.1950) pak přímo vycházel jeden z mistrů *Vídeňského žaltáře* (Cod. 1898).¹¹⁶⁶ Na iluminátora *Epištoláře*

¹¹⁶⁰ Například fol. 24v (rám figurálního výjevu přiléhá těsně k vnějšímu rámu iniciály), 36v, 41v, 46v, 68v, 76v, 78v, 84v (rám figurálního výjevu přiléhá těsně k vnějšímu rámu iniciály), 111v, 125v, 129v, 131v, 141v [III.37].

¹¹⁶¹ Například fol. 25v, 26v, 27v (rám figurálního výjevu přiléhá těsně ke kaligrafické ornamentice expandující od vnějšího rámu iniciály), 29v, 30v, 31v, 65v, 66v, 69v, 70v, 77v, 81v, 83v, 89v, 93v, 135v.

¹¹⁶² Například fol. 25r, 26r, 27r, 29r, 30r, 31r, 32r, 34r, 35r, 37r, 41r, 42r, 43r, 44r, 45r, 46r, 53r, 54r, 55r, 66r, 68r, 69r, 70r, 77r, 80r, 91r, 94r, 111r, 117r, 118r, 126r, 127r, 128r, 131r, 134r, 135r, 136r, 137r, 138r, 140r, 141r.

¹¹⁶³ Například fol. 38r, 52r, 56r, 57r, 57v, 77r, 78r, 79r, 79v, 80r, 80v, 82r, 82, 83r, 89r, 90r, 91v, 92r, 92v, 95r, 95v, 96r [III.24], 97r, 102r, 104v, 105r, 105v, 106r [III.31], 106v, 107r, 108v, 109r, 109v, 110r, 111v, 119r, 119v, 120r, 120v, 121r, 121v, 122r, 123r, 123v, 124r, 125r, 125v, 126r, 129r, 130v, 132r, 134r, 134v.

¹¹⁶⁴ K proměně podoby knižních stran v italských rukopisech viz KUBÍK 2008, 200–201.

¹¹⁶⁵ Pro oba rukopisy jsou charakteristické celostranné obrazy [srov. obr. II.1, II.11, II.13, II.15, II.17, II.20, II.22, II.25, II.28, II.33, II.35, II.38, II.40, II.43, II.46, II.49 s obr. III.2, III.4, III.6, III.7, III.9, III.10, III.11, III.13, III.15, III.16, III.17, III.18, III.20, III.21, III.22, III.25, III.26, III.27, III.29, III.33, III.34, III.35].

¹¹⁶⁶ Srovnatelné jsou velké celostranné iniciály. Srov. iniciály *Žaltáře z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.150) iniciály B – eatus uir na fol. 23v [III.3], D – ominu[s] illuminatio na fol. 40r [III.5], D – ixi custodiam na fol. 51r [III.8], Q – uid gloriaris na fol. 62r [III.12], D – ixit insipiens na fol. 64r [III.14], S – alvum me fac na fol. 75r [III.18], E – xvltate deo na fol. 88r [III.23], C – antate domino na fol. 101r [III.28], D – omine exaudi na fol. 104r [III.30] a D – ixit

padovské katedrály (ms. E. 2) a dekoraci *Žaltáře z Cambridge* (ms. 36.1950) navázal iluminátor *Admontského misálu* (ms. La 222) a *souboru lipských Biblí* (Ms 13, 14, 37, 45, 46, 64, 65, 74, 89). Z *Admontského misálu* (ms. La 222) vychází iluminace *Misálu z kláštera Seitenstetten* (M. 855). Na *Admontský misál* (ms. La 222) a *lipské Bible* (Ms 13, 14, 37, 45, 46, 64, 65, 74, 89) pak navazuje výzdoba *Františkánské bible* (XII.B.13). Zjednodušenou variantou jsou iluminace *Kapesní Bible z klášterní knihovny v Herzogenburku* (Cod. 110).

Pokud jde o typologii malovaných iniciál, ve všech uvedených rukopisech jsou nejčastěji komponované z lišt v kombinaci s medailony a pletenci, dále z rostlinných motivů – trubicovitých útvarů, hladkých dřívků a figurálních motivů.¹¹⁶⁷

Iniciály konstruované z lišt jsou charakteristické pro *Epištolář padovské katedrály* (ms. E. 2), kde tvoří největší podíl způsobu konstrukce iniciál.¹¹⁶⁸ Totožným způsobem jako v *Epištoláři padovské katedrály* (ms. E. 2) jsou konstruovány iniciály z lišt v *lipských Biblích* (Ms 13, 14, 37, 42, 64, 74, 89)¹¹⁶⁹ i v *Admontském misálu* (ms. La 222).¹¹⁷⁰ Mírně odlišně je tento typ iniciál pojednán v *Žaltáři z Cambridge*

dominus na fol. 116r [III.36] s iniciálou B – eatus vir na fol. 14v *Videňského žaltáře* (Wien, ÖNB, Cod. 1898) [VIII.1].

¹¹⁶⁷ Viz kapitola III.4.1.1. Typologie iniciál a základní systém výzdoby rukopisu v širším kontextu da Gaibanovské dílny a IV.1. Malířská výzdoba – podíl jednotlivých tvůrců.

¹¹⁶⁸ Například iniciály H – ec dicit na fol. 3r [II.2], K – [arissi]me na fol. 4r [II.3], H – ec dicit na fol. 5r [II.4], H – ec dicit na fol. 7r [II.6], F – r[at]re]s na fol. 8v [II.7], Q – ui timet deum na fol. 16v [II.9], F – r[at]re]s na fol. 17v [II.10], H – ec dicit na fol. 33r [II.14], I – n diebus na fol. 38v [II.16], F – ratres na fol. 41r [II.18], F – r[at]re]s na fol. 42v [II.19], F – r[at]re]s na fol. 47r [II.21], F – r[at]re]s na fol. 49r [II.23], I – n dieb[us] na fol. 49v [II.24], P – rimu[m] quidem na fol. 52r [II.26], I – n diebus na fol. 55r [II.27], I – n dieb[us] na fol. 61v [II.31], F – r[at]re]s na fol. 64r [II.32], I – n om[n]ib[us] na fol. 67r [II.34], E – xpectatio iustorum na fol. 70r [II.36], F – r[at]re]s na fol. 80r [II.41], F – r[at]re]s na fol. 91r [II.50], S – imilitudo vultus na fol. 93v [II.52] a F – r[at]re]s na fol. 94r [II.53].

¹¹⁶⁹ *První svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) torzo iniciály F – rater ambrosius na fol. 1v [IV.1], iniciála E – t factum est na fol. 122r [IV.4]; *Druhý svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 14) iniciála U – ir erat na fol. 115r; *První svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 37) torzo iniciály F – rater ambrosi[us] na fol. 1v [IV.7], iniciála L – iber iste na fol. 245r [IV.11]; *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) iniciály T – andem finito na fol. 1v [IV.12], E – t factum est na fol. 2v [IV.13] a F – actum est na fol. 82v [IV.17]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciály C – hromatio na fol. 206v [IV.21] a L – ibrum na fol. 224v [IV.22]; *Šestý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 74) iniciály L – iber generatio[n]is na fol. 6r [IV.24], I – nitium evangelii na fol. 60v [IV.25], L – vcas syrus na fol. 89r [IV.26] a I – n principio erat na fol. 144r (v kombinaci se zoomorfním motivem) [IV.28]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály I – acobus dei na fol. 39r [IV.30], Q – vod fuit na fol. 54r [IV.33], P – aulus seruus na fol. 83r [IV.37] a P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 211r [IV.45].

¹¹⁷⁰ Například iniciály A – d te levavi na fol. 9r [V.13], E – tenim na fol. 17r [V.15], P – er om[n]ia s[ae]c[ul]a na fol. 115v [V.43], D – eus qvi nos na fol. 125r [V.47], P – reces popvli na fol. 138v [V.57], D – eus qui na fol. 182r [V.73], D – [eu]s qvi na fol. 189v [V.77], F – amvlorv[m] tvorv[m] na fol. 199r [V.83], D – [eu]s qvi na fol. 209v [V.89] a O – mnipote[n]s na fol. 210v [V.90].

(ms. 36.1950).¹¹⁷¹ Jsou velké, celostranné či o něco menší s charakteristickými výraznými pletenci.¹¹⁷² S výjimkou jedné jsou všechny iniciály tohoto typu zcela uzavřené ve vnějším rámu.¹¹⁷³ Stejným způsobem jako iluminátoři *Žaltáře z Cambridge* (ms. 36.1950) konturoval iniciály z lišt jeden z mistrů *Vídeňského žaltáře* (Cod. 1898).¹¹⁷⁴

V uvedených rukopisech (*Epištoláři padovské katedrály*, *Žaltáři z Cambridge*, *lipských Biblí*, *Admontském misálu* i *Františkánské bibli*) jsou tyto iniciály kombinované s pletenci, často i s medailony.¹¹⁷⁵ Se shodným typem iniciál pracovali *První, Druhý a Třetí mistr Františkánské bible* (XII.B.13).¹¹⁷⁶ Medailony v tělech iniciál jsou prostorem určeným zejména pro figurální výzdobu.¹¹⁷⁷ Jsou do nich umístována poprsí Marie, anděla, sv. Jana Evangelisty – osob, jež jsou ve vztahu k textu. Ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) tvoří jednou rámeček pro poprsí Kristových předků ve stromu Jesse [I.35],¹¹⁷⁸ podruhé pro symboly sv. Jana Evangelisty [I.42],¹¹⁷⁹

¹¹⁷¹ Iniciály B – eatu uir na fol. 23v [III.3], D – ominu[s] illuminatio na fol. 40r [III.5], D – ixi custodiam na fol. 51r [III.8], Q – uid gloriaris na fol. 62r [III.12], D – ixit insipiens na fol. 64r [III.14], S – alvum me fac na fol. 75r [III.18], E – xvlate deo na fol. 88r [III.23], C – antate domino na fol. 101r [III.28], D – omine exaudi na fol. 104r [III.30] a D – ixit dominus na fol. 116r [III.36].

¹¹⁷² B – eatu uir na fol. 23v [III.3], D – ominu[s] illuminatio na fol. 40r [III.5], D – ixi custodiam na fol. 51r [III.8], Q – uid gloriaris na fol. 62r [III.12], D – ixit insipiens na fol. 64r [III.14], S – alvum me fac na fol. 75r [III.18], E – xvlate deo na fol. 88r [III.23], C – antate domino na fol. 101r [III.28], D – omine exaudi na fol. 104r [III.30] a D – ixit dominus na fol. 116r [III.36].

¹¹⁷³ Q – uid gloriaris na fol. 62r [III.12].

¹¹⁷⁴ B – eatu uir na fol. 14v [VIII.1].

¹¹⁷⁵ Jak užívání pletencového motivu, tak motiv medailonu je v případě *Epištoláře padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) nutno vysvětlit ze starých tradic italského miniaturního malířství. Jestliže však obdobně umístěné medailony nebo rhomby bývají v italských rukopisech 11. a 12. století vyplněny rozetami z abstrahovaných akantových listů, tak v případě *Epištoláře padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2), *Šestáho svazku Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 74), *Admontského misálu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) poskytují prostor pro figurální výzdobu. Viz KVĚT 1927, 73. K rukopisům viz pozn. 1076, 1078, 1077.

¹¹⁷⁶ Jde o iniciály iniciály I – HEREMias p[ro]ph[et]a na fol. 41r [I.5], L – iber generationis na fol. 220r [I.35] a I – n principio erat na fol. 285r [I.42]

¹¹⁷⁷ Viz KVĚT 1927, 73.

Srov. například iniciály *Epištoláře padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) I – n diebus na fol. 38v [II.16], I – n die[us] na fol. 61v [II.31], I – n om[n]ib[us] na fol. 67r [II.34] a I – n diebus na fol. 72r [II.37] s iniciálami ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) L – iber generationis na fol. 220r [I.35] a I – n principio erat na fol. 285r [I.42]. Dále srov. s *Žaltářem z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) iniciálou B – eatu uir na fol. 23v [III.3], *Šestáho svazkem Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 74) iniciálami L – iber generatio[n]is na fol. 6r [IV.24] a I – n principio erat na fol. 144r [IV.28] a *Admontským misálem* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciálami U – [ere] D – [ignum] na fol. 116r [V.44], TE – igitur na fol. 119r [V.46] a D – eus qui nos na fol. 125r [V.47].

¹¹⁷⁸ L – iber generationis na fol. 220r [I.35].

¹¹⁷⁹ I – n principio erat na fol. 285r [I.42].

případně se stávají, díky silně zvětšenému objemu, rámem celých výjevů [I.5, I.42].¹¹⁸⁰ Uvedený typ iniciál je dále kombinován s rostlinnou ornamentikou, kdy jsou hrotité zlomy či překlady pásků a lišt tvořících pletence či kornua zakončeny akantovým listem či drobným, nejčastěji zavíjeným lístkem. Jindy, zejména v *Epištoláři padovské katedrály* (ms. E. 2), *lipských Biblíh* (Ms 13, 42, 89), *Admontském misálu* (ms. La 222), jsou iniciály doplněny protahovanými kaudami v podobě rostlinných prvků či monster zakusujících se do těla iniciály.¹¹⁸¹

Na rozdíl od Františkánské bible (XII.B.13) se v *Epištoláři padovské katedrály* (ms. E. 2), *Žaltáři z Cambridge* (ms. 36.1950), *lipských Biblíh* (Ms 13, 37, 42, 64, 89) i *Admontském misálu* (ms. La 222) objevují také *tradičnější typy iniciál* konstruovaných z lišt. Tento typ navazuje na starší románskou produkci, kdy těla iniciál jsou konstruována z lišt a prostor mezi nimi je vyplněn rostlinnou či geometrickou ornamentikou, případně zůstal prázdný s dessinovou prokresbou. Těla těchto iniciál jsou často kombinována s pletenci či rostlinnou ornamentikou.¹¹⁸²

¹¹⁸⁰ I – HEREMias p[ro]ph[et]a na fol. 41r [I.5] a I – n principio erat na fol. 285r [I.42].

¹¹⁸¹ K příkladům viz *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciály H – ec dicit na fol. 3r [II.2], F – r[atre]s na fol. 8v [II.7], F – ratres na fol. 41r [II.18], F – r[atre]s na fol. 42v [II.19], F – r[atre]s na fol. 49r [II.23], P – rimu[m] quidem na fol. 52r [II.26], F – r[atre]s na fol. 64r [II.32], F – r[atre]s na fol. 80r [II.41] a F – r[atre]s na fol. 91r [II.50]; *První svazek Dvousvazkové Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) torzo iniciály F – rater ambrosius na fol. 1v [IV.1]; *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) iniciála F – actum est na fol. 82v [IV.17]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály P – aulus seruus na fol. 83r [IV.37] a P – aulus ap[osto]ll[us] na fol. 211r [IV.45]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály P – er om[n]ia s[ae]c[ul]a na fol. 115v [V.43], P – reces popvli na fol. 138v [V.57] a F – amvlorv[m] tvorv[m] na fol. 199r [V.83].

¹¹⁸² K uvedenému typu viz KUBÍK 2013a, 44–62 a k předstupňům tohoto motivu viz KUBÍK 2011, 154–159.

Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciály H – ec dicit na fol. 3r [II.2], K – [arissi]me na fol. 4r [II.3], H – ec dicit na fol. 5r [II.4], H – ec dicit na fol. 7r [II.6], F – r[atre]s na fol. 8v [II.7], Q – ui timet deum na fol. 16v [II.9], F – r[atre]s na fol. 17v [II.10], H – ec dicit na fol. 33r [II.14], F – ratres na fol. 41r [II.18], F – r[atre]s na fol. 42v [II.19], F – r[atre]s na fol. 47r [II.21], F – r[atre]s na fol. 49r [II.23], I – n diebus na fol. 55r [II.27], F – r[atre]s na fol. 64r [II.32], E – xpectatio iustorum na fol. 70r [II.36], F – r[atre]s na fol. 80r [II.41], S – imilitudo vultum na fol. 93v [II.52] a F – r[atre]s na fol. 94r [II.53]; *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) iniciála D – ominu[s] illuminatio na fol. 40r [III.5]; *První svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) torzo iniciály F – rater ambrosius na fol. 1v [IV.1], iniciály T – andem finito na fol. 6r [IV.2] a E – t factum est na fol. 122r [IV.4]; *První svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 37) iniciála F – rater ambrosi[us] na fol. 1v [IV.7]; *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) iniciály E – t factum est na fol. 2v [IV.13] a F – actum est na fol. 82v [IV.17]; *Šestý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála C – hromatio na fol. 206v [IV.21]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály P – aulus seruus na fol. 83r [IV.37] a P – aulus ap[osto]ll[us] na fol. 211r [IV.45]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály A – d te levavi na fol. 9r [V.13], E – tenim na fol. 17r [V.15], U – iri galelei na fol. 70r [V.26], S – piritus dominire na fol. 71r [V.27], D – e uentre na fol. 75v [V.28], U – ere D – ignum na fol. 116r [V.44], C – oncede na fol. 127r [V.50], E – ccesiam na fol. 128r [V.52], D – eus qui na fol. 130v [V.55], O – m[ni]p[oten]s na fol. 137r [V.56], D – eus qui na fol. 140v [V.59], O – m[ni]p[oten]s na fol. 141r [V.60], O – mnipote[n]s na fol. 160v [V.66], C – oncede na

V *Epištolári padovské katedrály* (ms. E. 2), *Sedmém svazku lipské Bible* (Ms 89), *Admontském misálu* (ms. La 222) i *Františkánské bibli* (XII.B.13) jsou zastoupeny iniciály, jejichž základním konstrukčním prvkem jsou **rostlinné motivy, do sebe zasunuté trubicovité útvary**.¹¹⁸³ Nejblíže k *Františkánské bibli* (XII.B.13) mají iniciály *Sedmého svazku lipské Bible* (Ms 89), které doprovázejí Pavlovy epištoly.¹¹⁸⁴ Z navazující rukopisné produkce pracoval s uvedeným typem iniciál iluminátor *Kapesní Bible z Herzogenburku* (Cod. 110).¹¹⁸⁵

„Dílenský okruh vycházející z da Gaibanovského tvarosloví ale již v průběhu třetí čtvrtiny 13. století zmíněné rostlinné motivy – trubicovité útvary výrazně stylizuje a zmnožuje jejich skladbu,¹¹⁸⁶ čímž vznikají sestavy, které připomínají skladebně jednodušší, ale mírou stylizace velmi příbuzné nálevky ze skriptoria v Piacenze, jejichž podoba ale přímo odkazuje k francouzským vzorům v první polovině 13. století.¹¹⁸⁷ Přímá souvislost mezi tímto druhem ornamentů v padovské dílně Giovanniho da Gaibana a francouzskými vzory či jejich nápodobami v Piacenze neexistuje, avšak není nepodstatné, že i tento typicky italský pozdně románský motiv je v Padově v době vrcholné tvorby dílny Giovanniho da Gaibana, v obecné rovině, mírou stylizace

fol. 178v [V.72], O – m[ni]p[oten]s na fol. 184v [V.75], D – evs na fol. 188r [V.76], D – a nobis na fol. 197r [V.81], D – [eu]s na fol. 214v [V.93] a D – a nobis na fol. 228r [V.95].

¹¹⁸³ *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciála F – r[at]re]s na fol. 77r [II.39]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové lipské Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) torzo iniciály P – aulus na fol. 190r [IV.41], iniciály P – aulus [et] thymoteus na fol. 190r [IV.41], P – aulus et siluan[us] na fol. 203r [IV.43], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 218v [IV.46], P – aul[us] na fol. 223r [IV.47] a P – aulus ui[n]ctus na fol. 225r [IV.48]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La. 222) iniciála P – reces p[o]p[u]li na fol. 142v [V.62]. Srov. s iniciálami *Františkánské bibli* (XII.B.13) U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], U – erbum domini na fol. 150v [I.16], M – atheus cum primo na fol. 219v [I.34], F – vit i[n] dieb[us] na fol. 260r [I.40], P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55] a P – etrus apostolus na fol. 387v [I.61].

¹¹⁸⁴ Srov. *Františkánská bible* (XII.B.13) iniciály F – vit i[n] dieb[us] na fol. 260r [I.40], P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55] a P – etrus apostolus na fol. 387v [I.61] se *Sedmým svazkem Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) torzem iniciály P – aulus na fol. 190r [IV.41] a iniciálami P – aulus [et] thymoteus na fol. 190r [IV.41], P – aulus et siluan[us] na fol. 203r [IV.43], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 218v [IV.46], P – aul[us] na fol. 223r [IV.47] a P – aulus ui[n]ctus na fol. 225r [IV.48].

¹¹⁸⁵ Například iniciály F – rater na fol. 4r [IX.1], L – iber generationis na fol. 310r [IX.6], I – n pri[n]cipio na fol. 338v [IX.8], P – alus na fol. 347v [IX.9] a P – rimu[m] na fol. 369r [IX.14].

¹¹⁸⁶ *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciály F – r[at]re]s na fol. 8v [II.7], I – n diebus na fol. 38v [II.16], F – r[at]re]s na fol. 42v [II.19], F – r[at]re]s na fol. 47r [II.21], I – n dieb[us] na fol. 49v [II.23], I – n diebus na fol. 55r [II.27], I – n diebus na fol. 58r [II.29] a I – n diebus na fol. 72r [II.37]; *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) torzo iniciály na fol. 28v [IV.14]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála I – n anno primo na fol. 177r [IV.19]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciála P – aulus seruus na fol. 83r [IV.37]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La. 222) iniciála F – amvlis tvis na fol. 202v [V.85].

¹¹⁸⁷ Viz KUBÍK 2008, 192.

a aditivností, přizpůsobován principům odvoditelným ze západního záalpského tvarosloví.¹¹⁸⁸ Ačkoliv tedy okruh iluminátorů vycházejících z tvarosloví dílny Giovanniho da Gaibana tyto rostlinné motivy výrazně stylizuje a zmnožuje jejich skladbu, *iluminátoři Františkánské bible (XII.B.13) tento motiv nestylizují*. Ke stylizaci a zmnožování trubicovitých útvarů dochází ale i u některých iluminátorů, kteří navazují na dědictví da Gaibanovské dílny.¹¹⁸⁹

Největší zastoupení mají ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) iniciály, jejichž těla jsou tvořena **hladkými dříky s motivy vidlicovitého štěpení**.¹¹⁹⁰ S totožným motivem pracovali iluminátoři *Epištoláře padovské katedrály* (ms. E. 2),¹¹⁹¹ *Žaltáře z Cambridge* (ms. 36.1950),¹¹⁹² *lipských Biblí* (Ms 13, 42, 64, 89)¹¹⁹³ i *Admontského misálu* (ms. La 222).¹¹⁹⁴ Charakteristický je tento typ iniciál i pro navazující rukopisnou produkci – *Kapesní Bibli z Herzogenburku* (Cod. 110). Nejbližší vztah k *Františkánské*

¹¹⁸⁸ KUBÍK 2008, 192.

¹¹⁸⁹ *Kapesní Bible* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 110) například iniciála I – n dieb[us] na fol. 142v [IX.3].

¹¹⁹⁰ Například iniciály N – emo cum p[ro]phetas na fol. 1v [I.2], I – Heremyas anathotites na fol. 40v [I.4], U – erba iheremie filii na fol. 41v [I.6], L – iber iste qui baruch na fol. 85r [I.9], A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [I.12], N – on idem ordo est na fol. 144v [I.13], U – erbum domini na fol. 145r [I.14], U – isio abdie na fol. 158r [I.20], N – aum p[ro]ph[et]am na fol. 163v [I.25], U – erbum domini na fol. 169r [I.30], M – atheus ex iudea na fol. 219v [I.34], H – ic est iohannes euuangelysta na fol. 284v [I.41], R – Omani sunt na fol. 304v [I.43], P – aulus seruus na fol. 304v [I.43], P – aulus uocat[us] apostolus na fol. 314r [I.44], P – aulus apostol[us] na fol. 323v [I.45], P – aulus apostolus na fol. 330r [I.46], P – aul[us] ap[osto]ll[us] na fol. 333v [I.47], P – aulus et tymotheus na fol. 336v [I.48], P – aulus apostol[us] na fol. 339r [I.49], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50], P – aul[us] et syluan[us] na fol. 343v [I.51], P – aulus ap[osto]ll[us] na fol. 345r [I.52], P – aulus apostolus na fol. 347v [I.53], P – aulus seruus dei na fol. 349v [I.54], P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55], L – ucas natione na fol. 358v [I.57], P – rimv[m] quide[m] sermonem na fol. 359r [I.58] a N – On ita est ordo na fol. 384v [I.59].

¹¹⁹¹ Například iniciály K – [arissi]me na fol. 6v [II.5], R – esonet intonet na fol. 20r [II.12], H – ec dicit na fol. 60r [II.30] a F – r[atre]s na fol. 97r [II.55].

¹¹⁹² Například iniciály D – omine na fol. 27r, D – eus na fol. 67v a P – aratum na fol. 111r.

¹¹⁹³ Například iniciála *Prvního svazku Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) H – ec sunt na fol. 98r [IV.3]; *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) iniciála U – iginti [et] duas na fol. 54r [IV.16]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála U – irum difficilius na fol. 177r [IV.19]; *Šestý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 74) iniciála H – ic est na fol. 143r [IV.27]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály P – etrus apo[st]olus na fol. 44v [IV.31], P – aul[us] uocat[us] na fol. 117v [IV.38], P – aulus a P – aulus ap[osto]ll[us] na fol. 149r [IV.40], C – olosenses a P – aulus ap[osto]ll[us] na fol. 197r [IV.42], P – aulus [et] siluan[us] na fol. 208r [IV.44], P – aulus ap[osto]ll[us] na fol. 218v [IV.46], P – aul[us] seruus na fol. 223r [IV.47], P – hylemoni a P – aulus ui[n]ctus na fol. 225r [IV.48].

¹¹⁹⁴ Například iniciály KL na fol. 1v, 2r, 2v, 3r, 3v, 4r, 4v, 5r, 6r, 6v, 7r [V.1, V.2, V.3, V.4, V.5, V.6, V.7, V.8, V.10, V.11, V.12], P – ver nat[us] e[st] na fol. 16v [V.14], U – ultum tuu[m] na fol. 20r [V.17], E – cce advenit na fol. 20v [V.18], R – orate coeli na fol. 27v [V.20], R – esvrexii na fol. 60v [V.22], N – os autem na fol. 68v [V.25], N – unc scio na fol. 77r [V.29], D – eus qui na fol. 129v [V.54], D – eus qui na fol. 140r [V.58], D – [eu]s qvi na fol. 168r [V.68], D – eus qui na fol. 174r [V.70], D – eus qvi na fol. 190r [V.78], D – evs qvi na fol. 207r [V.88] a P – ropiciare d[omi]ne na fol. 235v [V.96].

bibli (XII.B.13) mají iniciály *lipských Biblí* (Ms 13, 42, 64, 89) a *Admontského misálu* (ms. La 222). Hladké dříky iniciál *Epištoláře padovské katedrály* (ms. E. 2), *Sedmého svazku Sedmisvazkové Bible z Lipska* (Ms 89), *Admontského misálu* (ms. La 222) i *Františkánské bible* (XII.B.13) procházejí plastickými trojdílnými kolénky tvořenými středovou bobulí a bočními lasturami,¹¹⁹⁵ přičemž u *Epištoláře* (ms. E. 2) se bobule proměňuje ve spirálovitě stáčený výhonek s drobným zavíjeným listem. Charakteristická je dále dekorace dříku drobným, nejčastěji bíle konturovaným kosočtvercem,¹¹⁹⁶ jehož hroty jsou v *Epištoláři* (ms. E. 2), *Čtvrtém a Sedmém svazku Sedmisvazkové Bible* (Ms 64, 89) a *Admontském misálu* (ms. La 222) vykruzovaně rozšiřovány.¹¹⁹⁷ Častá je kombinace s rostlinnou ornamentikou, kdy jsou hladké dříky zakončeny vidlicovitě rozštěpenými, někdy značně dlouhými cípy,¹¹⁹⁸ jež plynule

¹¹⁹⁵ *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciála H – ec dicit na fol. 60r [II.30] (trojdílné kolénko odlišné od všech); *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály P – aul[us] uocat[us] na fol. 117v [IV.38] a P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 218v [IV.46] srov. s *Františkánskou biblí* (XII.B.13) iniciálami U – erbum domini na fol. 145r [I.14], U – isio abdie na fol. 158r [I.20], M – atheus ex iudea na fol. 219v [I.34], P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50], P – aul[us] et syluan[us] na fol. 343v [I.51] a P – aulus apostolus na fol. 347v [I.53].

¹¹⁹⁶ Motiv drobného kosočtverce, konturovaného bílou linkou je charakteristický pro všechny mistry *Františkánské bible* (XII.B.13). V několika případech je kosočtverec dvoubarevný, viz například iniciály N – emo cum p[ro]phetas na fol. 1v [I.2], E – t factum e[st] na fol. 159r [I.22], R – Omani sunt na fol. 304v [I.43], P – aulus uocat[us] apostolus na fol. 314r [I.44], P – aulus apostol[us] na fol. 323v [I.45], P – aulus apostolus na fol. 330r [I.46], P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus apostol[us] na fol. 339r [I.49], L – ucas natione na fol. 358v [I.57] a P – etrus apostolus na fol. 387v [I.61], srov. například s iniciálami *Epištoláře padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) R – esonet intonet na fol. 20r [II.12], R – eddet d[eu]s na fol. 81r [II.42] a B – eatus homo na fol. 84v [II.45], s iniciálou *Prvního svazku Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) H – ec sunt na fol. 98r [IV.3], *Druhého svazku Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) U – iginti [et] duas na fol. 54r [IV.19], iniciálami *Sedmého svazku Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) A – pocalypsis na fol. 63r [IV.36] a P – aul[us] seruus na fol. 223r [IV.47], dále s iniciálami *Admontského misálu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) R – esvrexu na fol. 60v [V.22], N – os autem na fol. 68v [V.25], U – vltvm tvum na fol. 81v [V.31], B – enedicite domino na fol. 84r [V.33], M – ichi avte[m] na fol. 85r [V.34], B – enedicta na fol. 88r [V.38], D – a nobis na fol. 127v [V.51], D – [eu]s qvi na fol. 168r [V.68], D – eus qui na fol. 174r [V.70], D – eus qvi na fol. 190r [V.78] a B – eati na fol. 205v [V.87].

¹¹⁹⁷ *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciály K – [arissi]me na fol. 6v [II.5], E – cce sacerdos na fol. 87r [II.47] a F – r[at]re[s] na fol. 97r [II.55]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála U – irum difficilius na fol. 177r [IV.19]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Ms 89) iniciála S – enior electe na fol. 60r [IV.34]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciály KL na fol. 1v [V.1], B – enedicite domino na fol. 84r [V.33], D – [eu]s qvi na fol. 145r [V.63], D – evs qvi na fol. 175v [V.71], O – m[n]ip[oten]s na fol. 200r [V.84], D – evs qvi na fol. 207r [V.88] a P – ropiciare d[omi]ne na fol. 235v [V.96].

¹¹⁹⁸ Viz například iniciály R – omani sunt na fol. 304v [I.43], P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus apostol[us] na fol. 339r [I.49], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 345r [I.52], P – aulus apostolus na fol. 347v [I.53], P – aulus seruus dei na fol. 349v [I.54] a P – rimv[m] quide[m] sermonem na fol. 359r [I.58].

přecházejí do zavíjených výhonků.¹¹⁹⁹ Z malířů *Františkánské bible* (XII.B.13) s tímto typem nejvýrazněji pracuje výše zmíněný *Čtvrtý mistr*,¹²⁰⁰ jehož bohatě tvarovaným vnějším polem rámované, vidlicovitě štěpené cípy jsou mnohem delší než u ostatních iluminátorů tohoto rukopisu.¹²⁰¹ Právě jeho iluminace jsou srovnatelné s iluminacemi *lipských Biblí* (zejména se *Sedmým svazkem Sedmisvazkové Bible* – Ms 89),¹²⁰² zčásti též s *Admontským misálem* (ms. La 222) či *Epištolářem padovské katedrály* (ms. E. 2).

Poslední, nejméně zastoupenou skupinou iniciál ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) je způsob konstrukce využívající ve tvarové skladbě **figurální motivy**. Iluminátoři používali zoomorfní prvky, zejména draky, jež často dotvářejí tvar iniciály nebo jejich kaudy.¹²⁰³ Stejným způsobem pracoval se zoomorfními motivy iluminátor *Sedmisvazkové Bible z Lipska* (Ms 89)¹²⁰⁴ a *Admontského misálu* (ms. La 222).¹²⁰⁵ V rámci celé skupiny rukopisů se uplatňují iniciály tvořené volně stojícími postavami světců (autor textu), které navazují na pozdně románské představně z první poloviny 13. století.¹²⁰⁶ Iluminátor *Epištoláře padovské katedrály* (ms. E. 2) v iniciále *I – n*

¹¹⁹⁹ Tento způsob konstrukce těl iniciál je charakteristický jak pro jádro přímé dílenské produkce, tak pro iluminátory navazující na da Gaibanovské dědictví.

¹²⁰⁰ Viz kapitola IV.1. Malířská výzdoba – podíl jednotlivých tvůrců.

¹²⁰¹ Jde o iniciály R – omani sunt a P – aulus seruus na fol. 304v [I.43], P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50], P – aulus apostolus na fol. 347v [I.53], P – aulus seruus dei na fol. 349v [I.54] a P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55].

¹²⁰² Srov. iniciály *Františkánské bible* (XII.B.13) v pozn. 1201 s iniciálami P – etrus apo[s]tolus na fol. 44v [IV.31], P – aul[us] uocat[us] na fol. 117v [IV.38], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 149r [IV.40], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 197r [IV.42], P – aulus [et] siluan[us] na fol. 203r [IV.43], P – aulus [et] siluanus na fol. 208r [IV.44], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 218v [IV.46], P – aul[us] seruus na fol. 223r [IV.47], P – hylemoni a P – aulus ui[n]ctus na fol. 225r [IV.48] v *Sedmém svazku Sedmisvazkové lipské Bible* (Ms 89).

¹²⁰³ Iniciály L – iber iste qui baruch na fol. 85r [I.9], A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [I.12], U – erbum domini na fol. 150v [I.16], Q – uatuor p[ro]ph[et]e na fol. 165v [I.27], L – ucas syrus na fol. 259r [I.38], Q – vonia[m] quidem na fol. 259v [I.39], P – aulus seruus na fol. 304v [I.43], P – aulus apostol[us] na fol. 339r [I.49], L – ucas natione na fol. 358v [I.57], Q – vod fuit ab i[n]itio na fol. 392r [I.63] a A – pochalipsis ih[esu] na fol. 397r [I.68].

¹²⁰⁴ Srov. iniciály P – aulus seruus na fol. 304v [I.43] a P – aulus apostol[us] na fol. 339r [I.49] *Františkánské bible* (XII.B.13) s iniciálami P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 149r [IV.40] a P – aulus [et] siluanus na fol. 208r [IV.44] *Sedmého svazku Sedmisvazkové Bible z Lipska* (Leipzig, UB, Ms 89).

¹²⁰⁵ Srov. pozn. 1204 s iniciálami P – ver nat[us] e[st] na fol. 16v [V.14] a R – esurrexi na fol. 60v [V.22] v *Admontském misálu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222).

¹²⁰⁶ Srov. *První svazek Dvousvazkové Bible z kláštera v Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) iniciála I – n dieb[us] na fol. 153r [IV.5] s iniciálami I – acobus dei na fol. 385r [I.60] a I – udas ih[esu] na fol. 395v [I.66] ve *Františkánské bibli* (XII.B.13), kde jsou figury zarámované v architektonických motivech.

K tomuto motivu v soudobé produkci k padovské dílně Giovanniho da Gaibana viz *Třetí svazek Atlantské Bible z Marciany* (Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, Lat. I, 3 = 2110) iniciála I – n anno primo na fol. 225r [XIV.3].

K typu iniciál, který vychází z předrománského dědictví, viz KUBÍK 2011, 193–195; KUBÍK 2013a,

dieb[us] na fol. 11r [II.8] zobrazil na soklu umístěném na rostlinné ornamentice postavu sv. Štěpána, která tvoří dřík, jenž je uzavřen architektonickou hlavicí, nad níž jsou tři postavy biřiců chystající se kamenovat sv. Štěpána. V rámci úzkého prostoru těla iniciály tak dokonale využil místo pro rozložení jedné scény. Mnohem dále tento způsob pojetí figurální iniciály dovedl iluminátor *Sedmisvazkové Bible z Lipska*, který ve figurálních iniciálách „I“ rozložil scénu do dvou či tří polí nad sebou.¹²⁰⁷

Totožným způsobem jsou v rukopisech jádra dílenské produkce Giovanniho da Gaibana a ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) komponovány iniciály „P“ a „F“. Jejich těla tvoří hladké dříky, rostlinné motivy, lišty v kombinaci s pletenci, které na okrajích přecházejí v úponky nebo výběhy vrcholící akantovými listy nebo drobnými zavíjenými či zavínutými lístky, jež expandují i za vnější pole, přičemž malíř *Epištoláře padovské katedrály* (ms. E. 2), *Admontského misálu* (ms. La 222) a také iluminátoři *Bible z Altzellu* (Ms 13, 14) a *soboru lipských Biblí* (Ms 37, 89) užívají na rozdíl od iluminátorů *Františkánské bible* (XII.B.13) k ukotvení takovéto výzdoby opeřence nebo draka.¹²⁰⁸ Stejným způsobem konstruoval tyto iniciály iluminátor *Kapesní Bible z Herzogenburku* (Cod. 110).¹²⁰⁹ Jeho iniciály jsou ovšem výrazně zjednodušené. Nejblíže k *Františkánské bibli* (XII.B.13) jsou velké iniciály „P“ doprovázející Pavlovy epištoly a List Petřův v *Sedmém svazku Sedmisvazkové Bible z Lipska* (Ms 89).¹²¹⁰

135–137.

¹²⁰⁷ *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) iniciála I – n diebus na fol. 50v [IV.15]. Uvedenou iniciálu vynáší drobná postava, k níž nacházíme analogickou v *Epištoláři padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) v iniciále I – n diebus na fol. 72r [II.37]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciály I – n anno primo na fol. 177r [IV.19] (figurální výjev iniciály vynáší rostlinná ornamentika – do sebe zasunuté nálevkovité útvary; jde o zjednodušenou varinatu typu v iniciále I – n dieb[us] n fol. 11r [II.8] v *Epištoláři padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2)) a I – n dieb[us] na fol. 224v [IV.22].

¹²⁰⁸ *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciály F – r[atre]s na fol. 8v [II.7], F – r[atre]s na fol. 49r [II.23], F – r[atre]s na fol. 64r [II.32], F – r[atre]s na fol. 80r [II.41] a F – r[atre]s na fol. 91r [II.50]; *První svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) torzo iniciály F – rater ambrosius na fol. 1v [IV.1]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciála P – aulus seruus na fol. 83r [IV.37], torzo iniciály P – aulus uocatus na fol. 117v [IV.38], iniciály P – aulus na fol. 197r [IV.42] a P – aul[us] seruus na fol. 223r [IV.47]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La. 222) iniciála P – reces p[o]p[u]li na fol. 142v [V.62]. K předstupňům tohoto motivu viz KUBÍK 2011, 151–152.

¹²⁰⁹ Srov. s iniciálami F – rater na fol. 4r [IX.1], F – uit na fol. 81r [IX.2], P na fol. 195 [IX.5], F – uit na fol. 321r [IX.7], P – aulus na fol. 347v [IX.9], P – aulus na fol. 355v [IX.10], P – aulus na fol. 362r [IX.11], P – aulus na fol. 364v [IX.12], Paulus na fol. 365r [IX.13] a P – rimu[m] na fol. 369r [IX.14].

¹²¹⁰ Srov. iniciály P – aulus seruus na fol. 304v [I.43], P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50], P – aulus apostolus na fol. 347v [I.53], P – aulus seruus dei na fol. 349v [I.54] a P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55] *Františkánské bible* (XII.B.13) s iniciálami P –

Všechny malované iniciály *Františkánské bible* (XII.B.13) jsou uzavřené **vnějším rámovaným polem**. Obdobně je tomu též ve všech rukopisech da Gaibanovské skupiny. Na rozdíl od *Epištoláře padovské katedrály* (ms. E. 2), *Žaltáře z Cambridge* (ms. 36.1950), *Admontského misálu* (ms. La 222), *Dvousvazkové Bible z Altzellu* (Ms 13, 14), *Sedmisvazkové Bible uložené v Univerzitní knihovně v Lipsku* (Ms 37, 42, 64, 74, 89)¹²¹¹ či například *Vídeňského žaltáře* (Cod. 1898),¹²¹² kde jsou vnější pole zlacená, pracovali iluminátoři *Františkánské bible* (XII.B.13), s výjimkou Prvního mistra, který zlato používal,¹²¹³ s barevnou plochou vnějšího pole. Zlacené vnější pole vůbec není zastoupeno v *Žaltáři padovské katedrály, respektive Oxfordském žaltáři* (MS. Canon. Liturg. 370), a v *Kapesní Bibli z Herzogenburku* (Cod. 110). Iluminátoři těchto rukopisů pro vnější pole používají ultramarínově modrou, okrovou nebo hnědorůžovou barvu.¹²¹⁴

Zlacená vnější pole mohou být dekorovaná v ploše či po obvodu **puncovanými body**. Řada puncovaných bodů, situovaných po obvodu vnějšího pole, zdobí iniciálu *U – ebra iheremie* na fol. 41v [**I.6**] ve *Františkánské bibli* (XII.B.13). Se shodným motivem pracoval iluminátor *Žaltáře z Cambridge* (ms. 36.1950), který řadu bodů navíc olemoval rytou linkou.¹²¹⁵ Skupiny bodů umístěné v ploše zlaceného vnějšího pole se nacházejí v *Admontském misálu* (ms. La 222).¹²¹⁶

---

etrus apo[s]tolus na fol. 44v [**IV.31**], P – aul[us] uocat[us] na fol. 117v [**IV.38**], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 149r [**IV.40**], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 197r [**IV.42**], P – aulus [et] siluanus na fol. 203r [**IV.43**], P – aulus [et] siluanus na fol. 208r [**IV.44**], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 218v [**IV.46**], P – aul[us] seruus na fol. 223r [**IV.47**] a P – hylemoni a P – aulus ui[n]ctus na fol. 225r [**IV.48**] *Sedmého svazku Sedmisvazkové lipské Bible* (Leipzig, UB, Ms 89).

¹²¹¹ Viz BELLINATI / BETTINI 1968; MARIANI CANOVA 1999, 48–49, 52–53, 55–56; MACKERT 2012, obr. 9; TRIPPS 2012, obr. 1, 2, 4–12.

¹²¹² Iniciály B – eatus vir na fol. 14v [**VIII.1**], D – ominus illuminatio na fol. 46r [**VIII.2**] a D – ixi custodia[m] na fol. 66v [**VIII.3**].

¹²¹³ Jde o iniciály U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [**I.3**], U – erba iheremie filii na fol. 41v [**I.6**], E – t factum est in xxx. anno na fol. 90r [**I.10**] a A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [**I.12**].

¹²¹⁴ K rukopisům viz http://bodley30.bodley.ox.ac.uk:8180/luna/servlet/view/all/what/MS.%20Canon%20Liturg.%20370/Manuscript?os=0&pgs=50&sort=Shelfmark,sort_order citováno 7. 2. 2015; http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/index_hzbg_hss_94_bis_370.html#cod_110 citováno 24. 1. 2015.

¹²¹⁵ Jde o iniciály S – alvum me fac na fol. 75r [**III.18**], E – xvlrate deo na fol. 88r [**III.23**], C – antate domino na fol. 101r [**III.28**] a D – ixit dominus na fol. 116r [**III.36**] srov. s iniciálou U – ebra iheremie na fol. 41v [**I.6**] ve *Františkánské bibli* (XII.B.13).

¹²¹⁶ Viz například iniciály R – surrexi na fol. 60v [**V.23**], Q – vas[i]modo na fol. 64v [**V.25**], U – iri galilei na fol. 70r [**V.27**], S – piritus dominire na fol. 71r [**V.28**] a P – reces p[o]p[u]li na fol. 142v [**V.62**].

Vnější pole iniciál *Františkánské bible* (XII.B.13) jsou bohatě členěná, pravouhle zalamovaná, vykružovaná, případně rozmanitě prokrajovaná, uzavřená širším, plasticky modelovaným rámem, případně širokou konturou. **S plasticky modelovanými rámy** pracovali iluminátoři všech rukopisů skupiny včetně *Františkánské bible* (XII.B.13).¹²¹⁷ Mnohé z ráků nesou i přes jejich bohaté členění **motiv fasetování**.¹²¹⁸ Zelené, respektive mitisové, modré, červené, případně dvoubarevné rámy vnějších polí jsou často přetnuty jednoduchými či složitějšími dessinovými prstenci.¹²¹⁹ Konturou uzavírali vnější pole iniciál pouze malíř *Žaltáře z Oxfordu* (MS. Canon. Liturg. 370)¹²²⁰ a iluminátoři *Františkánské bible* (XII.B.13).¹²²¹

¹²¹⁷ Iniciály U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], E – t factum est in xxx. anno na fol. 90r [I.10], A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [I.12] a P – rimv[m] quide[m] sermonem na fol. 359r [I.58].

¹²¹⁸ Například iniciály N – emo cum p[ro]phetas na fol. 1v [I.2], U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], E – t factum est in xxx. anno na fol. 90r [I.10], A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [I.12], U – erba amos na fol. 153v [I.18], M – atheus ex iudea na fol. 219v [I.34], H – ic est iohannes euuangelysta na fol. 284v [I.41], I – n principio erat na fol. 285r [I.42], P – aulus uocat[us] apostolus na fol. 314r [I.44], P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50], P – aul[us] et syluan[us] na fol. 343v [I.51], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 345r [I.52], L – ucas natione na fol. 358v [I.57], P – rimv[m] quide[m] sermonem na fol. 359r [I.58] a S – ymon petrus seruus na fol. 390v [I.62].

¹²¹⁹ Dvoubarevné provedení ráků vnějších polí je zastoupeno jak v hlavním díle skriptoria *Epistoláři padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2), tak dále v *Dvousvazkové Bibli z kláštera v Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13, 14), *Sedmisvazkové Bibli z lipské univerzitní knihovny* (Leipzig, UB, Ms 42, 64, 74, 89) a *Admonském misálu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La. 222). S tímto typem rámu pracoval První a Čtvrtý mistr *Františkánské bible* (XII.B.13), viz například iniciála z ruky Prvního mistra U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3]. Z ruky Čtvrtého mistra jde o iniciály P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 345r [I.52], M – ultipharie multis na fol. 351r [I.56], S – enior Gayo karissimo na fol. 395r [I.65] a O – mnes qui na fol. 396r [I.67].

¹²²⁰ Iniciály D – ixi custodia[m] na fol. 22r [VI.2] a D na fol. 134r [VI.4].

¹²²¹ Viz iniciály *Františkánské bible* (XII.B.13) N – emo cum p[ro]phetas na fol. 1v [I.2], I – Heremyas anathotites na fol. 40v [I.4], I – HEREMias p[ro]ph[et]a na fol. 41r [I.5], U – erba iheremie filii na fol. 41v [I.6], E – t factum est postquam na fol. 81r [I.7], Q – vom[odo] sedet sola na fol. 81v [I.8], L – iber iste qui baruch na fol. 85r [I.9], E – t hec sunt uerba na fol. 85r [I.9], E – Zechihel p[ro]pheta na fol. 90r [I.10], D – anielem p[ro]phetam na fol. 128r [I.11], N – on idem ordo est na fol. 144v [I.13], U – erbum domini na fol. 145r [I.14], S – anctus ioel na fol. 150r [I.15], U – erbum domini na fol. 150v [I.16], O – zias rex na fol. 152v [I.17], U – erba amos na fol. 153v [I.18], I – acob patriarcha na fol. 157v [I.19], U – isio abdie na fol. 158r [I.20], S – anctum ionam hebrei na fol. 158v [I.21], E – t factum e[st] na fol. 159r [I.22], T – emporib[us] ioathe na fol. 160r [I.23], S – ermo dei na fol. 160v [I.24], V – erbum d[omi]ni na fol. 160v [I.24], N – aum p[ro]ph[et]am na fol. 163v [I.25], O – nus niniue liber na fol. 164v [I.26], Q – uatuor p[ro]ph[et]e na fol. 165v [I.27], O – nus quod uidit na fol. 167r [I.28], T – radunt hebrei fol. 168v [I.29], U – erbum domini fol. 169r [I.30], I – n anno secundo darii fol. 171v [I.31], D – eus p[er] moysen na fol. 179r [I.33], O – nus uerbi d[omi]ni na fol. 179r [I.33], M – atheus ex iudea a M – atheus cum primo na fol. 219v [I.34], L – iber generationis na fol. 220r [I.35], M – arcus euua[n]gelysta na fol. 244r [I.36], I – niciu euuangelii na fol. 244v [I.37], L – ucas syrus na fol. 259r [I.38], Q – vonia[m] quidem na fol. 259v [I.39], F – vit i[n] dieb[us] na fol. 260r [I.40], H – ic est iohannes euuangelysta na fol. 284v [I.41], I – n principio erat na fol. 285r [I.42], R – Omani sunt a P – aulus seruus na fol. 304v [I.43], P – aulus uocat[us] apostolus na fol. 314r [I.44], P – aulus apostol[us] na fol. 323v [I.45], P – aulus apostolus na fol. 330r [I.46], P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus et tymotheus na fol. 336v [I.48], P – aulus apostol[us] na fol. 339r [I.49], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50], P – aul[us]

Zcela odlišným způsobem uzavíral vnější pole iluminátor *Kapesní Bible z Herzogenburku* (Cod. 110). Využil barvy plochy vnějšího pole v kombinaci s bílou linkou, jíž tak oddělil rám od samotného vnějšího pole.¹²²²

Charakteristická pro *Františkánskou bibli* (XII.B.13), ale i celou da Gaibanovskou skupinu rukopisů a iluminátory navazující na dílenské dědictví je **expanzivní tendence iniciál směrem do bordur a interkolumnií**.¹²²³ Do bordur nejčastěji vybíhají kaudy, které jsou na rozdíl od přímé dílenské produkce Giovanniho da Gaibana *ve Františkánské bibli (XII.B.13) jen výjimečně zbaveny orámování*.¹²²⁴ Neorámované jsou jen dílčí části kaud expandujících do bordur.¹²²⁵ S neorámovanými expandujícími kaudami ovšem pracovali někteří iluminátoři, kteří navazují na dědictví da Gaibanovské dílny, zejména tvůrce *Kapesní Bible z Herzogenburku* (Cod. 110).¹²²⁶ V bordurách či interkolumniích jsou dále umístěny celé iniciály,¹²²⁷ nebo alespoň jejich části.¹²²⁸

---

et syluan[us] na fol. 343v [I.51], P – aulus apostolus na fol. 347v [I.53], P – aulus seruus dei na fol. 349 [I.54], P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55], M – vltipharie multis na fol. 351r [I.56], L – ucas natione na fol. 358v [I.57], Q – vod fuit ab i[n]itio na fol. 392r [I.63], N – On ita est ordo na fol. 384v [I.59], I – acobus dei na fol. 385r [I.60], P – Etrus apostolus na fol. 387v [I.61], S – ymon petrus seruus na fol. 390v [I.62], S – enior electe domine na fol. 394v [I.64], S – enior Gayo karissimo na fol. 395r [I.65], I – vdas ih[es]u na fol. 395v [I.66], O – mnes qui na fol. 396r [I.67] a A – pochalipsis ih[es]u na fol. 397r [I.68].

¹²²² Srov. s iniciálou I – n mense VIII na fol. 173r *Františkánské bible* (XII.B.13) [I.32].

¹²²³ KUBÍK 2008, 223, 356.

¹²²⁴ Například iniciála S – ermo dei na fol. 160v [I.24], srov. s *Epištolářem padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciálami H – ec dicit na fol. 3r [II.2], F – r[atre]s na fol. 8v [II.7], I – n dieb[us] na fol. 11r [II.8], F – r[atre]s na fol. 42v [II.19], F – r[atre]s na fol. 49r [II.23], P – rimu[m] quidem na fol. 52r [II.26], H – ec dicit na fol. 60r [II.30], F – r[atre]s na fol. 77r [II.39], F – r[atre]s na fol. 80r [II.41] a F – r[atre]s na fol. 91r [II.50]. Neorámované části iniciál, respektive vnějších polí, odkazují ke starším románským a předrománským tradicím, viz KUBÍK 2008, 116–117, 188; KUBÍK 2011, 186–187, 197.

¹²²⁵ Například iniciály Q – vom[odo] sedet sola na fol. 81v [I.8], Q – autuor p[ro]ph[et]e na fol. 165v [I.27], L – ucas natione na fol. 358v [I.57], P – Etrus apostolus na fol. 387v [I.61] a Q – vod fuit ab i[n]itio na fol. 392r [I.63].

¹²²⁶ Například iniciály F – rater na fol. 4r [IX.1], F – uit na fol. 81r [IX.2], I – n anno na fol. 158v [IX.4], F – uit na fol. 321r [IX.7], I – n pri[n]cipio na fol. 338v [IX.8], P – aulus seruus na fol. 347v [IX.9], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 355v [IX.10], P – aulus [et] siluanus na fol. 362r [IX.11], P – aulus na fol. 364v [IX.12], P – aulus na fol. 365r [IX.13] a P – rimu[m] na fol. 369r [IX.14]. K užívání uvedeného motivu ve 13. století viz KUBÍK 2008, s. 188; KUBÍK 2013a, 36.

¹²²⁷ *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciály I – n diebus na fol. 38v [II.16] a I – n diebus na fol. 72r [II.37] srov. s *Františkánskou bibli* (XII.B.13) iniciálami I – n anno secundo darii na fol. 171v [I.31], I – n mense VIII na fol. 173r [I.32] a I – niciu[m] euuangelii na fol. 244v [I.37]. K předstupňům tohoto typu viz KUBÍK 2011, 177.

¹²²⁸ *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciály H – ec dicit na fol. 5r [II.4], K – [arissi]me na fol. 6v [II.5], H – ec dicit na fol. 7r [II.6] a F – r[atre]s na fol. 8v [II.7]; *První svazek Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) torzo iniciály F – rater ambrosius na fol. 1v [IV.1]; *První svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 37) torzo iniciály F – rater ambrosi[us] na fol. 1v

V rukopisech navazujících na dědictví dílny Giovanniho da Gaibana se začínají v bordurách uplatňovat **droleriové scény**. Ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) jde o iniciálu *P – aulus uocat[us]* na fol. 314r [I.44], jejíž svislá část dřívku těla se zalamuje do spodní bordury a kolem této části probíhá droletická scéna, inspirovaná vystoupením dvou profesionálních jokulátů.¹²²⁹ V těchto figurálních výjevech se postupně začínají projevovat západoevropské vlivy, což lze v okruhu da Gaibanovských rukopisů nejlépe pozorovat ve *Videňském žaltáři* (Cod. 1898) na fol. 66v [VIII.3].¹²³⁰ Jiné profánní motivy doprovázejí ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) iniciály *P – aulus apostol[us] ih[es]u* na fol. 323v [I.45], *P – aulus apostolus* na fol. 330r [I.46], *P – aulus et siluanu[s]* na fol. 341v [I.50] a *P – aulus uinctus ih[es]u* na fol. 350v [I.55].

Vnitřní pole iniciál *Františkánské bible* (XII.B.13) vyplňuje jednak dekorativní ornamentika, jednak figurální motivy, ať již celé figurální výjevy, nebo polopostavy, či

---

[IV.7], iniciála L – ocutus[ue] est na fol. 186r [IV.10]; *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) iniciály I – n diebus na fol. 50v [IV.15] a F – actum est na fol. 82v [IV.17]; *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciály I – n anno primo na fol. 177r [IV.19] a I – n dieb[us] na fol. 224v [IV.22]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciály S – enior electe na fol. 60r [IV.34], P – aulus seruus na fol. 83r [IV.37], P – ost actam na fol. 148v [IV.39], torzo iniciály P – aulus ap[osto]l[us] na fol. 149r [IV.40], torzo iniciály P – aulus na fol. 197r [IV.42], P – aulus [et] siluanus na fol. 208r [IV.44], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 211r [IV.45], I – tem tymotheo na fol. 218v [IV.46] a P – aul[us] seruus na fol. 223r [IV.47]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La. 222) iniciály A – d te levavi na fol. 9r [V.13], E – tenim na fol. 17r [V.15], U – ultum tuu[m] na fol. 20r [V.17], E – cce advenit na fol. 20v [V.18], R – orate coeli na fol. 27v [V.20], D – omine ne lo[n]ge na fol. 53r [V.21], I – ntroduxit vos na fol. 61r [V.23], Q – vas[i]modo na fol. 64v [V.24], C – onfessio na fol. 80v [V.30], O – m[ni]p[oten]s na fol. 141r [V.60] a O – mnipote[n]s na fol. 160v [V.66]. Srov. s *Františkánskou bibli* (XII.B.13) iniciálami N – emo cum p[ro]phetas na fol. 1v [I.2], U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], E – t factum est postquam na fol. 81r [I.7], E – t hec sunt uerba na fol. 85r [I.9], E – Zechihel p[ro]pheta na fol. 90r [I.10], A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [I.12], U – erbum domini na fol. 145r [I.14], U – isio abdie na fol. 158r [I.20], S – anctum ionam hebrei na fol. 158v [I.21], E – t factum e[st] na fol. 159r [I.22], T – emporib[us] ioathe na fol. 160r [I.23], V – erbum d[omi]ni na fol. 160v [I.24], N – aum p[ro]ph[et]am na fol. 163v [I.25], O – nus quod uidit na fol. 167r [I.28], T – radunt hebrei na fol. 168v [I.29], L – iber generationis na fol. 220r [I.35], L – ucas syrus na fol. 259r [I.38], F – vit i[n] dieb[us] na fol. 260r [I.40], H – ic est iohannes euuangelysta na fol. 284v [I.41], I – n principio erat na fol. 285r [I.42], R – Omani sunt a P – aulus seruus na fol. 304v [I.43], P – aulus uocat[us] apostolus na fol. 314r [I.44], P – aulus apostol[us] na fol. 323v [I.45], P – aulus apostolus na fol. 330r [I.46], P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus et tymotheus na fol. 336v [I.48], P – aulus apostol[us] na fol. 339r [I.49], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50], P – aul[us] et syluan[us] na fol. 343v [I.51], P – aulus apostolus na fol. 347v [I.53], P – aulus seruus dei na fol. 349 [I.54], P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55], L – ucas natione na fol. 358v [I.57], P – rimv[m] quide[m] sermonem na fol. 359r [I.58], I – acobus dei na fol. 385r [I.60], P – Etrus apostolus na fol. 387v [I.61], I – vdas ih[es]u na fol. 395v [I.66] a A – pochalipsis ih[es]u na fol. 397r [I.68].

¹²²⁹ K profánním motivům v rukopisech 13. století viz STEJSKAL 1983, 341–351.

¹²³⁰ *Videňský žaltář* (Wien, ÖNB, Cod. 1898) kolem 1270, iniciála D – ixi custodia[m] na fol. 66v. K rukopisu viz TRENKLER / HOLTER / OETTINGER 1938, 64–68; HÄNSEL-HACKER 1954a, 9–10; BELLINATI / BETTINI 1968, 99; VALAGUSSA 1991, 13–14; FINGERNAGEL / ROLAND 1997, 57–64. Se západoevropskými droleriovými motivy v Čechách později pracovali iluminátoři *Lekcionáře Arnolda Mišeňského* (Praha, NK ČR, I.A.59 – dříve Osek 76), který vznikl pravděpodobně v téže dílně jako *Františkánská bible* (XII.B.13), viz KUBÍK 2014b, 248. Viz například iniciála *Lekcionáře Arnolda Mišeňského* (I.A.59 – dříve Osek 76) I – oseph cum sedecim na fol. 106r [XVII.11].

pouze busty. Polopostavy nebo poprsí světců vyplňují zejména vnitřní pole iniciál „F“ a „P“.¹²³¹ Užívání polopostav lze dle J. Květa uvést do souvislosti s antickým a později byzantským motivem poprsí v medailonu, velmi často používaným v monumentálním malířství či mozaikách.¹²³²

Iluminátoři *lipských Biblí* (Ms 13, 42, 89), *Admontského misálu* (ms. La 222) a v návaznosti na oba rukopisy i *První mistr Františkánské bible* (XII.B.13) dokázali plně přizpůsobit pohyb figur tvaru vnitřního pole nebo rozložit scénu do děleného vnitřního pole iniciál „A“, „E“ a „F“.¹²³³ Nejdále tento způsob vyplnění vnitřního pole posunul mistr *Admontského misálu* (ms. La 222), jenž v iniciále *F – amvlis tvis d[omi]ne* na fol. 202v zobrazil kmen Jesse a nad ním Narození Ježíše Krista [V.85].

Ornamentika *Františkánské bible* (XII.B.13) vykazuje četné analogie s rukopisy z nejbližšího okruhu Giovanniho da Gaibana i z pozdního období jeho dílny či iluminátorů navazujících na její dědictví. Základem ornamentálního tvarosloví užívaného nejen ve vnitřních polích iniciál je *drobné listoví v zavíjené nebo zavinuté formě, ovíjející či obalující*, vázané na stvoly, dále *lancetové polopalmety*

¹²³¹ Srov. iniciály *Františkánské bible* (XII.B.13) P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus et tymotheus na fol. 336v [I.48], P – aulus seruus dei fol. 349v [I.54], P – aulus uinctus na fol. 350v [I.55] a P – Etrus apostolus na fol. 387v [I.61] s *Epištolářem padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) inicálami F – r[at]re[s] na fol. 8v [II.7], F – r[at]re[s] na fol. 17v [II.10], F – ratres na fol. 41r [II.18], F – r[at]re[s] na fol. 42v [II.19], F – r[at]re[s] na fol. 47r [II.21], F – r[at]re[s] na fol. 49r [II.23], P – rimu[m] quidem na fol. 52r [II.26], F – r[at]re[s] na fol. 64r [II.32], F – r[at]re[s] na fol. 77r [II.39], F – r[at]re[s] na fol. 80r [II.41], F – r[at]re[s] na fol. 91r [II.50], F – r[at]re[s] na fol. 94r [II.53] a F – r[at]re[s] na fol. 97r [II.55] a *Sedmým svazkem Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciálami P – etrus apo[s]tolus na fol. 44v [IV.31], P – aulus[et] siluan[us] na fol. 203r [IV.43], P – aulus [et] siluanus na fol. 208r [IV.44], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 211r [IV.45], P – aulus ap[osto]l[u]s na fol. 218v [IV.46], P – aul[us] seruus na fol. 223r [IV.47] a P – aulus ui[n]ctus na fol. 225r [IV.48].

V *Epištoláři padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) jsou všechny iniciály vyplněny polopostavami světců. V *lipských Biblich* (Leipzig, UB, ms 42, 74, 89) a *Misálu z Admontu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) vyplňují polopostavy nebo poprsí světců i jiné iniciály než jen „P“ a „F“.

Polopostavy vyplňují vnitřní pole iniciál „F“ a „P“ a dalších také v *Kapesní Bibli z Herzogenburku* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 110), viz například iniciály F – rater na fol. 4r [IX.1], P na fol. 195r [IX.5], F – uit na fol. 321r [IX.7], P – aulus na fol. 347v [IX.9], P – aulus na fol. 355v [IX.10] a P – rimu[m] na fol. 369r [IX.14],

¹²³² Viz například mozaikové medailony s polopostavami proroků a světců v *pendantivech kopulí v předsíni chrámu San Marco v Benátkách*, zejména v kupolích nárožních s historií Josefovou [XV.1, XV.2, XV.3], viz KVĚT 1927, 94. K uvedeným mozaikám viz DEMUS 1935, 42–58; TIKKANEN 1972, 65–76; DEMUS 1984, 155–168, 178, 180, 184, 190–191, 210–211, 215; BERTOLI / DORIGO / NIERO 1986, 114–143.

¹²³³ *První svazek Dvousvazkové Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13) iniciála E – t factum est na fol. 122r [IV.4]; *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible z Lipska* (Leipzig, UB, Ms 42) iniciála E – t factum est na fol. 2v [IV.13]; *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible z Lipska* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciála A – pocalypsis na fol. 63r [IV.36]; *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciála F – amvlis tvis na fol. 202v [V.85]. Srov. s iniciálou E – t factum est in xxx. anno na fol. 90r [I.10] ve *Františkánské bibli* (XII.B.13).

s přetáčenými výběhy se zavíjenými výhonky expandující do okolního prostoru, případně obalujícími stvoly, včetně zdůrazněného *přetočeného výběhu* stupňujícího prostorovost obalující pozice, jež používala padovská dílna již v 50. letech 13. století.¹²³⁴ K dovršení typologické skladby tohoto ornamentu do plně vyzrálé podoby *kombinující obalování a ovíjení* ve formě lancetových poloplamet došlo na přelomu 50. a 60. let 13. století.¹²³⁵ Analogické jsou zejména spirálovitě stáčené stvoly ve vnitřních polích,¹²³⁶ které vrcholí rozmanitými *květinovými srostlicemi*.¹²³⁷ V čteném množství se vyskytují zejména *rozety* tvořené nejčastěji *šroubovitě přetáčenými lístky*.¹²³⁸ V průběhu třetí čtvrtiny 13. století vznikají skladebně komplikované varianty kombinující šroubovitě přetáčené listy zavíjených výhonků s *člunkovitě stáčenými listy*.¹²³⁹ Ty jsou základem ke konstrukci srostlic kombinujících tvarosloví ostatních druhů květinových sestav.¹²⁴⁰ Jiné *kombinované květinové srostlice*, tvořené vidlicovitými, nálevkovitými a liliovitými tvary, vyskytující se ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) v iniciále *S – ermo* na fol. 160v [I.24] a v *Epištoláři padovské katedrály* (ms. E. 2) v iniciále *H – ec dicit* na fol. 3r [II.2], *P – rimu[m] quidem* na fol. 52r [II.26], *I –*

¹²³⁴ KUBÍK 2008, 209.

¹²³⁵ KUBÍK 2008, 209.

¹²³⁶ Zcela analogicky propletené jsou stvoly v iniciále *Q – vod fuit* na fol. 392r [I.63] *Františkánské bible* (XII.B.13) a v iniciále *D – eus p[er] na fol. 62v v Sedmém svazku Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) z lipské univerzitní knihovny [IV.35].

¹²³⁷ Srov. například *První svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 37) iniciálu *L – iber iste* na fol. 245r [IV.11], *Druhý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 42) iniciálu *U – iginti [et] duas* na fol. 54r [IV.16], *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciálu *U – irum difficilius* na fol. 177r [IV.19], *Šestý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 74) iniciálu *L – vcas syrus* na fol. 89r [IV.26], *Sedmý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 89) iniciálu *D – eus* na fol. 62v [IV.35], *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciálu *U – iri galilei* na fol. 70r [V.26], *Žaltář z Oxfordu* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) iniciálu *D* na fol. 22r [VI.2] s iniciálami *N – on idem ordo est* na fol. 144v [I.13], *U – erbum domini* na fol. 150v [I.16], *O – zias rex* na fol. 152v [I.17], *U – erba amos* na fol. 153v [I.18], *M – atheus* na fol. 219v [I.34], *P – aulus apostol[us]* na fol. 323v [I.45], *P – aulus apostol[us]* na fol. 339r [I.49], *P – aul[us] et syluan[us]* na fol. 343v [I.51], *P – aulus ap[osto]l[u]s* na fol. 345r [I.52], *L – ucas natione* na fol. 358v [I.57], *Q – vod fuit ab i[n]itio* na fol. 392r [I.63] a *S – enior electe domine* na fol. 394v [I.64] ve *Františkánské bibli* (XII.B.13).

¹²³⁸ Například iniciály *N – emo cum p[ro]phetas* na fol. 1v [I.2], *U – erba iheremie filii* na fol. 41v [I.6], *E – t factum est postquam* na fol. 81r [I.7], *E – t hec sunt uerba* na fol. 85r [I.9], *E – Zechihel p[ro]pheta* na fol. 90r [I.10], *D – anielem p[ro]phetam* na fol. 128r [I.11], *S – anctus ioel* na fol. 150r [I.15], *T – emporib[us] ioathe* na fol. 160r [I.23], *S – ermo dei* na fol. 160v [I.24], *N – aum p[ro]ph[et]am* na fol. 163v [I.25], *O – nus niniue liber* na fol. 164v [I.26], *D – eus p[er] moysen* na fol. 179r [I.33], *P – aulus apostolus* na fol. 347v [I.53] a *S – ymon petrus seruus* na fol. 390v [I.62].

¹²³⁹ KUBÍK 2008, 217.

¹²⁴⁰ Z kombinovaných květinových srostlic srov. například iniciálu *S – ermo dei* na fol. 160v [I.24] ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) s iniciálami *H – ec dicit* na fol. 3r [II.2], *P – rimu[m] quidem* na fol. 52r [II.26] a *I – n om[n]ib[us]* na fol. 67r [II.34] *Padovského epištoláře* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2).

n om[n]ib[us] na fol. 67r [II.34], vykazují příbuznost s obdobnými květinovými srostlicemi z doby makedonské.¹²⁴¹ Dokladem může být například arménský *Evangeliář z roku 1198*.¹²⁴² V bohatě rozvinutých systémech květinových srostlic uvedeného *arménského Evangeliáře* se nacházejí také formy drobných člunkovitě stáčených lístků, které se vyskytují jak ve *Františkánské bibli* (XII.B.13), tak také v *Padovském epistoláři* (ms. E. 2). Tento tvar lze doložit též v dekorativních systémech *mozaik v bazilice San Marco v Benátkách*.¹²⁴³ Člunkovitě a spirálovitě stáčené lístky a jejich spojování do květinových srostlic má svůj vzor v ornamentice byzantské.¹²⁴⁴

Jiné prvky dekorativního tvarosloví zastoupené v da Gaibanovských rukopisech, *trojlisty*, kombinující zaostřené a laločnaté formy, se vyskytují opět na *mozaikách v bazilice San Marco v Benátkách*, stejně jako trychtýřovité listy. Pro *stylizaci úponků* ve výplních vnitřních polí v iniciálách *Františkánské bible* (XII.B.13), zejména pro způsob jakým se štěpí (za kolénky), lze nalézt analogie na *reliéfu zábradlí v benátské bazilice San Marco [XV.9]*.¹²⁴⁵ Zcela analogické je spirálovitě stáčení úponků, zakončených trojlistou rozetou, tvořenou šroubovitě přetáčenými listy.¹²⁴⁶

K byzantským vzorům ukazují také **bílé dessin**y ve vnitřních a vnějších polích iniciál, v jejich výplních i v architektonických člancích.¹²⁴⁷ Jednotlivé motivy kaligrafických ornamentů a dessinů vycházejí převážně ze společného lokálně necharakteristického tvaroslovného repertoáru, dále ale také z byzantských rukopisů komnénovské éry nebo ze soudobých rukopisů palaiologovských.¹²⁴⁸ Jde zejména o sestavy bičků, byzantské typy květinových srostlic nebo od jejich tvarů odvozených sestav, dále také kompozičně komplikované druhy kaligrafických ornamentů.¹²⁴⁹ Dessinové prokresby dekorují také veškerou malovanou rostlinnou ornamentiku.

---

¹²⁴¹ Viz KVĚT 1927, 78.

¹²⁴² K *Arménskému evangeliáři z kláštera Skewray* (Lwiw, dnes Gniezno, Archiwum Archidiecezjalne, MS 667) 1198–1199, viz GLÜCK 1923, 4–6, obr. 6, 7; KVĚT 1927, 78; PRINZING / EVANS 1991, 361–362 (se shrnutím literatury); PRINZING / SCHMIDT 1997 (se shrnutím literatury); MAJ 2011, 410.

¹²⁴³ K benátským mozaikám viz zejména DEMUS 1984.

¹²⁴⁴ Viz *Evangelistář* (Athény, Národní knihovna, Nr. 68) 12. století, fol. 89. K rukopisu viz BUBERL 1917, 17–18, taf. XXIV, obr. 62; GLÜCK 1923, obr. 18.

¹²⁴⁵ Viz KVĚT, 1927, 82.

¹²⁴⁶ Viz KVĚT 1927, 82.

¹²⁴⁷ Viz KVĚT 1927, 82.

¹²⁴⁸ Viz KUBÍK 2008, 198.

¹²⁴⁹ Viz KUBÍK 2008, 198–199.

Tenkou bílou linkou je naznačena nervatura listů, u drobného zavíjeného či zavínutého listoví bývá případně vytažena pouze obrysová kontura listu.

V kombinaci s rostlinnou ornamentikou (spirálovitě stáčeným stvolem nebo drobným listovím) je ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) užíván i *motiv lidské hlavy* podané z profilu,¹²⁵⁰ jenž se nachází také v *Epištoláři padovské katedrály* (ms. E. 2), a to ve spirálovitém výběžku iniciály *I – n diebus* na fol. 58r [II.29]. Shodně jsou v obou rukopisech v rámci dekorativního tvarosloví užívány také masky starců.¹²⁵¹

V *Žaltáři z Cambridge* (ms. 36.1950) se kromě typické da Gaibanovské ornamentiky (květinových srostlic) objevují ještě jihoitalské motivy z časově předchozího štaufského stylu.¹²⁵² Charakteristické jsou větrníkovité květinové srostlice složené z rotujících lancetových polopalmet s přetáčenými vrcholy. Jde o západní motiv, který se objevuje v pozdním období štaufských dílen – v 60. letech 13. století.¹²⁵³ Rozšíření tohoto motivu do severní Itálie mohlo být spojeno s příchodem jihoitalských iluminátorů motivovaným sérií válek, které jižní Itálii a Sicílii postihly, i agresivní politikou Anjouovců.¹²⁵⁴

Kaligrafická výzdoba *Františkánské bible* (XII.B.13) je částečně srovnatelná s výzdobou *Epištoláře padovské katedrály* (ms. E. 2), *Dvousvazkové Bible z Alzellu* (Ms 13, 14), *Sedmisvazkové Bible z Lipska* (Ms 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89) a *Misálu z Admontu* (ms. La 222).

Drobnější kaligrafické iniciály *Františkánské bible* (XII.B.13) tvořené hladkými dřiky nebo pružnými stvoly jsou srovnatelné s tímto typem iniciál v *Epištoláři padovské katedrály* (ms. E. 2). Analogická je též ornamentika expandující do bordur a zčásti i výzdoba vnitřních polí iniciál.¹²⁵⁵ S *Admontským misálem* (ms. La 222) a *lipskými Biblemi* (Ms 13, 14, 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89) spojují *Františkánskou bibli* (XII.B.13)

¹²⁵⁰ Iniciály U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], U – erba iheremie filii na fol. 41v [I.6] a P – rimv[m] quide[m] sermonem na fol. 359r [I.58].

¹²⁵¹ Srov. iniciálu E – xpectatio iustorum na fol. 70r [II.36] *Padovského epištoláře* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) a iniciálu D – a nobis na fol. 197r [V.81] *Admontského misálu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenikan, ms. La 222) s iniciálami U – erba iheremie filii na fol. 41v [I.6] a P – aulus seruus dei na fol. 349v [I.54] ve *Františkánské bibli* (XII.B.13).

¹²⁵² Orientačně ke knižní malbě jižní Itálie viz KUBÍK 2008, 29–34.

¹²⁵³ K motivu viz KUBÍK 2008, 217. Jde například o fol. 66v, 80v, 83v, 89r, 117r, 121r.

¹²⁵⁴ Viz KUBÍK 2008, 160 s odkazem na další literaturu.

¹²⁵⁵ Srov. *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) například fol. 4r [II.3], 5r [II.4], 6v [II.5], 7r [II.6], 20r [II.12] s iniciálami S – i reuerteri na fol. 44r, E – go nabuch[odnosor] na fol. 133r, O – nus uerbi na fol. 177v [I.76], E – t nunc na fol. 179v a E – cce enim na fol. 180v ve *Františkánské bibli* (XII.B.13).

drobnější kaligrafické iniciály tvořené hladkými dříky a iniciály, jejichž dříky jsou tvořeny rostlinnými formami. Totožné jsou v uvedených třech rukopisech aditivní typy kaligrafických iniciál, například dříky liter tvořené dvojicí barevných ploch zaklesnutých do sebe a s hranicí „švu“ formovanou do tvaru zalamované klikatky,¹²⁵⁶ pružné vlnovky,¹²⁵⁷ schodištního motivu,¹²⁵⁸ nebo iniciály po ose členěné sestavou bobulí rámujičích zalamovanou linií a v zaostřeném vrcholku prokrojenou polokruhovým segmentem.¹²⁵⁹

Pro *Františkánskou bibli* (XII.B.13), *Epištolář padovské katedrály* (ms. E. 2), *lipské Bible* (Ms 46, 64) a *Admontský misál* (ms. La 222) je charakteristický palmetový či polopalmetový dekor expandující od těl kaligrafických iniciál do bordur,¹²⁶⁰ v případě *Epištoláře padovské katedrály* (ms. E. 2) navíc tento motiv expanduje od vnějších rámu malovaných iniciál.¹²⁶¹ Nejpokročilejší variantu této výzdoby nacházíme v *Žaltáři z Cambridge* (ms. 36.1950), kde je již zcela odpoutána od těl iniciál a tvoří samostatný dekorativní prvek.¹²⁶²

¹²⁵⁶ Srov. iniciálu D – [eu]s qui na fol. 190v [V.115] *Admontského misálu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) s horizontální částí iniciály E – phesii na fol. 333r ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) [I.104].

¹²⁵⁷ Srov. *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciálu N – [ost]ra na fol. 158r [V.111] s oblou částí iniciály P – ost actam na fol. 323v ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) [I.45].

¹²⁵⁸ Srov. *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciálu O – m[ni]p[oten]s na fol. 129r [V.104] s *Františkánskou bibli* (XII.B.13) – iniciálou I – tem thymotheo na fol. 347v [I.53].

¹²⁵⁹ Srov. *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) iniciálu D – eus na fol. 169v [V.112] s dříkem iniciály P – ost actam na fol. 323v ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) [I.45].

¹²⁶⁰ Srov. například *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) iniciály P – opulus, P – aruulus na fol. 3r [II.2], S – piritus na fol. 5r [II.4], C – ibabit na fol. 16v [II.9], N – atus na fol. 20r [II.12], I – n annuntioatio, L – ectio, L – ocutus na fol. 38v [II.16], D – ominica, Q – ui na fol. 41r [II.18], F – eria, U – nusq[ui]sq[ue] na fol. 42v [II.19], F – atum, S – i na fol. 55r [II.27] a I – nfra na fol. 83v [II.44] s iniciálami lipských Bibli – *Třetí svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 46) iniciála B – eatvs uir na fol. 2v [IV.55] a *Čtvrtý svazek Sedmisvazkové Bible* (Leipzig, UB, Ms 64) iniciála N – on idem ordo na fol. 107v [IV.59] a dále s iniciálami A – dorate na fol. 28v [V.97], E – xurge na fol. 29v, U – enite na fol. 96r a V – [ere] D – [ignum] na fol. 124r *Admontského misálu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222).

Ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) jde o iniciály S – i reuerteri na fol. 44r, E – go nabuch[odnosor] na fol. 133r, O – nus uerbi na fo. 177v [I.79], E – t nunc na fol. 179v a E – cce enim na fol. 180v.

¹²⁶¹ *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) fol. 4r [II.3], 6v [II.5], 7r [II.6], 20r [II.12].

¹²⁶² Viz například fol. 15v, 16r, 17v [III.2], 18r, 19v, 20r, 21v, 22r, 23v [III.3], 24r, 39v [III.4], 40r [III.5], 45r, 49v [III.6], 51r [III.8], 59v [III.9], 60r [III.10], 61v [III.11], 62r [III.12], 63v [III.13], 64r [III.14], 76r, 77r, 79v, 81r–82r [III.19], 83r–84v, 98v [III.25], 99r [III.26], 100v [III.27], 101r [III.28], 103v [III.29], 104r [III.30], 112r, 113v [III.33], 114r [III.34], 116r [III.36], 136v, 142r. Jindy dekor expanduje od rámu vnějších polí malovaných iniciál, případně zoomorfních a rostlinných motivů expandujících od iniciály, viz například fol. 24v–27v, 28v–29r, 30v–32v, 33v–35r, 36r–37r, 41v, 42r, 43v, 44r, 46v–48r, 51v, 52r–59r, 66r–67v, 68v, 70v, 71r, 75v–76v, 77v, 78v, 80r, 80v, 81v, 84v, 89r–91r, 92r, 93r–94r, 105r, 105v, 106v, 111v, 130r, 137r–139r, 147r. Dále expanduje od rámu

IV.3.2. Stylové a kulturněhistorické souvstažnosti vzniku sledované da Gaibanovské skupiny a její chronologická posloupnost

Na základě detailního rozboru dekorativního tvarosloví, figurální a kaligrafické výzdoby lze shrnout okruh analogií a východisek pro *Františkánskou bibli* (XII.B.13) v následující zkratce: **iluminace *Frantiskánské bible* (XII.B.13) jednoznačně vycházejí z jádra přímé dílenské produkce padovské dílny Giovanniho da Gaibana.** V padovském skriptoriu vznikl ale prokazatelně jen *Epištolář padovské katedrály* (ms. E. 2) a *Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář* (MS. Canon. Liturg. 370). V obou uvedených rukopisech je Giovanni da Gaibana uveden jako písař [II.56].¹²⁶³ Výzdoba *Padovského epištoláře* pochází z ruky anonymního mistra – ***Mistra Giovanniho da Gaibana.***¹²⁶⁴ Výzdoba *Žaltáře z Oxfordu* (MS. Canon. Liturg. 370) byla zhotovena dalším malířem – ***Mistrem Oxfordského žaltáře,*** který sice z hlavního díla padovského skriptoria vychází, ale jednotlivé prvky ornamentiky značně zjednodušuje. Jeho iniciály jsou provedeny mnohem méně kvalitně, což se projevuje zejména v nanášení a vrstvení barev. Iniciálám zcela chybí charakteristický lesk a zlaté pozadí. Padovská dílna nebyla s největší pravděpodobností zaměřena jen na rukopisnou produkci. V dílně vznikaly také deskové¹²⁶⁵ nebo nástěnné malby.¹²⁶⁶ Na výzdobu

---

minitaur situovaných v bordurách, viz například fol. 41r, 41v, 43r, 45r, 46r, 52r–53r, 54r, 55r–56r, 65v, 66r, 69r, 135v, 136r, 137r, 138r.

¹²⁶³ Giovanni se narodil pravděpodobně kolem roku 1220 v Gaibaně, kde také působil jako farář, později byl farářem v Tresigole. Obě místa patřila pod diecézi ferrarskou. Pravděpodobně se již roku 1256 přestěhoval do Padovy. V Padově sepsal roku 1259 *Epištolář* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) a roku 1266 *Žaltář z Oxfordu* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370). Nakonec svojí aktivitu uzavřel sepsáním testamentu v roce 1293. Dne 27. prosince 1294 zemřel. Viz VALAGUSSA 2004, 772–775.

Na základě studia archiválií došli badatelé C. Bellinati a S. Bettini k názoru, že Giovanni da Gaibana nebyl iluminátor, jak se domnívali někteří badatelé (BUBERL 1935, 132; KVĚT 1927, 64–111), ale písař a organizátor dílny, viz BELLINATI / BETTINI 1968, 5–62, zejména 63, 80.

K uvedení autorství obou rukopisů, viz *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) fol. 98v–99r, *Žaltář z Oxfordu* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) fol. 129v.

¹²⁶⁴ HÄNSEL-HACKER 1954a, 36.

¹²⁶⁵ Například *relikviářové desky z Basileje* [X.1], které jsou připisovány samotnému Mistru Giovanniho da Gaibana. K dílu viz SWARZENSKI 1924, 5–8; HÄNSEL-HACKER 1954a, 35; TRIPPS 2012, 38.

¹²⁶⁶ Například nástěnné malby v *padovském kostele sv. Benedikta* (malba Snímání z kříže) a v *kostele sv. Sofie* (fragment Panny Marie s Ježíškem). Příbuznost s rukopisy je dána v obou případech zejména způsobem kladení barev, plastickou modelací, bohatým používáním bílé a také rozmanitými detaily,

Epištoláře padovské katedrály (ms. E. 2) navazují iluminace *Žaltáře z Cambridge* (ms. 36.1950).¹²⁶⁷ Na jeho výzdobě pracovali dva iluminátoři. **První** navázal přímo na Mistra Giovanniho da Gaibana a zhotovil iniciály *B – eatus vir* na fol. 23v [III.3] a *D – ix custodiam* na fol. 51r [III. 8] a celostranný obraz Krista mezi apoštoly na fol. 49v [III.6]. Kromě toho jsou dílem této ruky kaligrafické dekorace v blízkosti fol. 49 (fol. 41r, fol. 47v, fol. 51r [III.8], fol. 52v, fol. 53r, fol. 54r, fol. 55r). **Druhý malíř *Žaltáře z Cambridge***, jehož dílem je zbývající část výzdoby rukopisu, navázal na Prvního mistra, převzal jeho vzory a propojil ve své práci benátsko-padovský a jihoitalský repertoár. S prací Prvního iluminátora *Žaltáře z Cambridge* (ms. 36.1950) velmi úzce souvisí iluminace *Dvousvazkové Bible z Altzellu* (Ms. 13, 14) a *Sedmisvazkové Bible z Lipska* (Ms 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89).¹²⁶⁸ S *lipskými Biblemi* lze těsně spojit výzdobu *Admontského misálu* (ms. La 222), zhotoveného pro klášter Admont v salcburské diecézi. Na tyto tři posledně uvedené rukopisy (*Dvousvazková Bible z Altzellu*, *Sedmisvazková Bible*, *Admontský misál*) navazuje *Františkánská bible* (XII.B.13). Lze ji tak zahrnout do **okruhu iluminátorů, kteří navazují na da Gaibanovskou tradici**, k nimž dále patří *Seitenstettenský misál*,¹²⁶⁹ jehož výzdoba reaguje na *Admontský misál* (ms. La 222) a na práce jednoho z mistrů *Videňského žaltáře*.¹²⁷⁰ Iluminace *Videňského žaltáře* (Cod. 1898) vychází z *Žaltáře z Cambridge* (ms. 36.1950). **Do volnějšího da Gaibanovského okruhu** dále patří *Kapesní Bible z klášterní knihovny v Herzogenburku*,¹²⁷¹ *rukopisy z Gemony*¹²⁷² a *Dvousvazková Bible*

---

jako jsou bíle lemované, ostře lomené okraje oděvů, nebo perličkami rámované nimby. Obličejové typy, zejména u malby v *kostele sv. Benedikta*, připomínají rovněž padovské rukopisy. K uvedeným nástěnným malbám viz HÄNSEL-HACKER 1954b, 109–110; BELLINATI/BETTINI 1968, 100; TRIPPS 2013, 38.

¹²⁶⁷ K rukopisu viz pozn. 1078.

¹²⁶⁸ K uvedeným *Biblem* viz pozn. 1078.

¹²⁶⁹ *Misál ze Seitenstetten* (New York, Pierpont Morgan Library, MS 855), k rukopisu viz pozn. 1150.

¹²⁷⁰ *Videňský žaltář* (Wien, ÖNB, Cod. 1898), k rukopisu viz pozn. 1151.

¹²⁷¹ *Kapesní Bible* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 110), k rukopisu viz pozn. 1151.

¹²⁷² *Antifonář* (původně Gemon del Friuli, Archivio Arcipretale, ms. I, dnes Udine, Museo Arcivescovile, Ms 1674) 80. léta 13. století, viz BERGAMINI 1985, 20, kat. 17; MARIANI CANOVA 1992b, 166–167; nejnověji k rukopisu viz MARIANI CANOVA 1999, 69–71 (se shrnutím literatury); *Antifonář* (původně Gemon del Friuli, Archivio Arcipretale, ms. III, dnes Udine, Museo Arcivescovile) 80. léta 13. století, viz BERGAMINI 1985, 20, kat. 18; *Graduál* (původně Gemon del Friuli, Archivio Arcipretale, ms. VI, dnes Udine, Museo Arcivescovile) 80. léta 13. století, viz BERGAMINI 1985, 20, kat. 19. *Dva Antifonáře* a *Graduál* vznikly v 80. letech 13. století pro dóm v Gemoně. Viz BERGAMINI 1985, 20, kat. 17–19, nověji MARIANI CANOVA 1992b, 166–167; MARIANI CANOVA 1999, 17–18; nejnověji viz KUBÍK 2008, 151, 169–170. A. Conti se naproti tomu domnívá, že rukopisy vznikly pro padovský

z *New Yorku*.¹²⁷³ Do vzdálenějšího okruhu iluminátorů pokračujících v dědictví dílny bývají pak ještě zařazovány další rukopisy;¹²⁷⁴ například vytvořené ve skriptoriu činném pro ženský benediktinský klášter Sant' Agata – *Graduál z Kapitulní knihovny v Padově*,¹²⁷⁵ *Velká Bible sepsaná do roku 1297 jeptiškou Anežkou z rodu Scarabella*,¹²⁷⁶ a také dílna, kde vznikl *Ordinář padovské katedrály*.¹²⁷⁷

V rámci sledované skupiny rukopisů lze doložit expanzi stylu *Epištoláře padovské katedrály* (ms. E. 2) z Padovy do Zápálí a dále do střední Evropy,¹²⁷⁸ což je v kulturněhistorickém kontextu spojitelné s jeho objednavatelem, salcburským arcibiskupem Vladislavem Slezkým,¹²⁷⁹ a jeho příbuzenskými vztahy ke slezkým Piastovcům, saským Wettinům i Přemyslovcům.¹²⁸⁰ Vladislav Slezký (1237? – 24. dubna 1270), bratr Jindřicha III., knížete vratislavského (1227/30 – 3. prosince 1266), a bratranec Přemysla Otakara II., se v roce 1256 stal proboštem vyšehradským a současně působil také jako český kancléř.¹²⁸¹ Odtud odešel se svým učitelem a nejbližším přítelem Petrem z Vratislavi do Padovy studovat teologii.¹²⁸² 9. dubna 1265

---

dóm a do Gemony byly převezeny v průběhu 13. století, poté co pro dóm v Padově vznikly rukopisy nové, viz CONTI 1981, 35 a KUBÍK 2008, 151.

¹²⁷³ *Dvousvazková Bible z New Yorku* (New York, Pierpont Morgan Library, ms. 436) 1278–1295, viz HARRSEN 1953, 11–12; CONTI 1981, 52; MARIANI CANOVA 1992b, 167; MARIANI CANOVA 1999, 17, 76–80 (se shrnutím literatury); MARIANI CANOVA 2005, 162–163.

Bibli sepsal boloňský písař Modenesem di Grasulfo, představitel boloňské školy, doložený v letech 1287–1295, a iluminovali padovští malíři, viz KUBÍK 2008, 154.

¹²⁷⁴ Viz například KUBÍK 2008, 231, 345; MARIANI CANOVA 1999, 18.

¹²⁷⁵ *Graduál z Kapitulní knihovny v Padově* (Padova, Biblioteca Capitolare, B 16) 90. léta 13. století, viz GROSSATO 1967, 14–15; CONTI 1981, 52; MARIANI CANOVA 1992b, 167; MARIANI CANOVA 1999, 80–81 (se shrnutím literatury).

¹²⁷⁶ *Velká Bible sepsaná do roku 1297 jeptiškou Anežkou z rodu Scarabella* (Padova, Biblioteca del Seminario Vescovile, ms 542, I) 1297, viz MARIANI CANOVA 1999, 18, 85–86 (se shrnutím literatury).

¹²⁷⁷ *Ordinář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 57) konec 13. století, viz MARIANI CANOVA 1999, 75–76 (se shrnutím literatury).
K uvedenému okruhu viz KUBÍK 2008, 170, 231.

¹²⁷⁸ V záalpských dílnách vznikly rukopisy – *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950), *Dvousvazková Bible z Altzellu a Sedmisvazková Bible* (Leipzig, UB, Ms 13, 14, 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89), *Misál z Admontu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222), *Misál z kláštera Seitenstetten* (New York, Pierpont Morgan Library, MS 855), *Vídeňský žaltář* (Vídeň, ÖNB, Cod. 1898) i *Fratniškánská bible* (XII.B.13).

¹²⁷⁹ KUBÍK 2010, 348.

¹²⁸⁰ MARIANI CANOVA 1999, 17–18, 51, 53–54; VANÍČEK 2002, 27–29, 105, 112–113, 128–129; KUBÍK 2008, 154.

¹²⁸¹ JASIŇSKI 1973, 130; VANÍČEK 2002, 28–29.

¹²⁸² MARIANI CANOVA 1999, 51.

byl delegován na biskupský stolec pasovský.¹²⁸³ Této funkce se ale neujal, jelikož se ve stejné době uvolnilo salcburské arcibiskupství. Na základě volby kapituly a následně papežského rozhodnutí nastoupil v roce 1265 přímo na metropolitní stolec do Salcburku.¹²⁸⁴ Místo pasovského biskupa obsadil Vladislavův nejbližší přítel Petr. A právě Vladislav Slezký, objednavatel *Epištoláře* (ms. E. 2),¹²⁸⁵ pravděpodobně zprostředkoval do střední Evropy iluminátora – *následovníka Mistra Giovanniho da Gaibana, jehož dílna působila ve Vratislavi a následně Salcburku. Ve Vratislavi* vyzdobili *Žaltář z Cambridge* (ms. 36.1950), *lipské Bible* (Ms. 13, 14, 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89), v *Salcburku Admontský misál* (ms. La 222). *Žaltář z Cambridge* (ms. 36.1950) byl zhotoven pro Helenu, dceru Albrechta Saského,¹²⁸⁶ se kterou se v roce 1257 oženil Vladislavův bratr, kníže Jindřich III. Vratislavský (†1266).¹²⁸⁷ V kontextu těchto kulturněhistorických souvislostí vznikl *Žaltář z Cambridge* (ms. 36.1950), který jednoznačně navazuje na *Epištolář padovské katedrály* (ms. E. 2) v *rozmezí let 1260–1266*.¹²⁸⁸ *Ve stejné době* pak pravděpodobně vznikly i *lipské Bible* (Ms 13, 14, 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89).¹²⁸⁹ *Následně se iluminátor, následovník Mistra Giovanniho da Gaibana, přesouvá do Salcburku*,¹²⁹⁰ kde pracuje na výzdobě *Admontského misálu* (ms. La 222). Spolu s ním pak pravděpodobně do Salcburku přicházejí i další mistři.¹²⁹¹ V této době tak v Salcburku, důležitém centru rakouského malířství již od 12. století, jehož význam přetrvával i do 13. století, sídle arcibiskupství, působila záalpská část da Gaibanovské dílny.¹²⁹² Ateliér nebyl s největší

¹²⁸³ JASIŇSKI 1973, 130; VANÍČEK 2002, 105.

¹²⁸⁴ JASIŇSKI 1973, 130–131; KUTHAN 1991, 209; MARIANI CANOVA 1999, 51; VANÍČEK 2002, 106.

¹²⁸⁵ KUBÍK 2010, 348.

¹²⁸⁶ KUBÍK 2010, 348.

¹²⁸⁷ Ke sňatku viz například JASIŇSKI 1973, 119; VANÍČEK 2002, 112.

¹²⁸⁸ Dataci rukopisu mohou vymezit litanie, v nichž je zahrnutá sv. Klára kanonizovaná v roce 1255. Naproti tomu chybí sv. Hedvika Slezká, svatořečená v roce 1269. K uvedenému viz TRIPPS 2012, 41–42.

I. Hänsel-Hacker datuje *Žaltář* (ms. 36.1950) do let 1259–1266, viz HÄNSEL-HACKER 1954b, 9.

G. Mariani Canova do let 1265–1266, viz MARIANI CANOVA 1999, 54.

¹²⁸⁹ G. Mariani Canova spojuje výzdobu *Bibli* (Ms. 13, 14) s iluminacemi *Žaltáře z Cambridge* (ms. 36.1950), viz MARIANI CANOVA 1999, 51. Podle J. Trippse vznikly rukopisy krátce po roce 1260, v rozmezí let 1260–1265, viz TRIPPS 2012, 39.

¹²⁹⁰ TRIPPS 2012, 42.

¹²⁹¹ Srov. kaligrafickou výzdobu *lipských Bibli* s *Admontským misálem*, viz kapitola IV.2. Kaligrafická výzdoba z hlediska zdrojů a paralel v da Gaibanovské skupině.

¹²⁹² MARIANI CANOVA 1999, 56. Nad salcburskou dílnou uvažovala již I. Hänsel-Hacker, viz HÄNSEL-HACKER 1954a, 35; HÄNSEL-HACKER 1954b, 113; dále BERGER-FIX 1980, 80–82.

pravděpodobností zaměřen jen na knižní malbu.¹²⁹³ Vedle sebe mohli pracovat malíři deskových, nástěnných maleb i iluminátoři. Mezi nimi pak i následovník Mistra Giovanniho da Gaibana,¹²⁹⁴ kterého pravděpodobně povolal sám arcibiskup Vladislav Slezenský. Spolupracovníci a následovníci Mistra pak pracovali podle jeho vzorů nebo vzorníků,¹²⁹⁵ což dokládají další rukopisy z produkce této dílny.

Datace *Admontského misálu* (ms. La 222) se podle stávajícího bádání pohybuje v období **před rokem 1264 až po rok 1273**. J. Tripps datuje rukopis na základě absence svátku Božího Těla ustanoveného v roce 1264 před tento rok.¹²⁹⁶ G. Mariani Canova řadí rukopis do rozmezí let 1265–1273.¹²⁹⁷ Jelikož ale výzdoba *Admontského misálu* (ms. La 222) úzce souvisí či navazuje na *lipské Bible* (Ms 13, 14, 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89), které byly vytvořeny v rozmezí let 1260–1265, lze jeho vznik předpokládat **po roce 1265**. S výzdobou *Misálu z Admontu* (ms. La 222) souvisí práce jednoho z iluminátorů pracujícího na výzdobě *Seitenstettenského Misálu* (M 855) vzniklého v témže ateliéru kolem, či spíše **po roce 1265**.¹²⁹⁸ Vznik *Misálu pro klášter Seitestetten* (M 855)

---

¹²⁹³ Do produkce ateliéru patřila také nástěnná malba a malba desková. Z nástěnných maleb lze uvést například *nástěnné malby v kostele sv. Mikuláše v Matrei ve východním Tyrolsku* [XI.1a, XI.1b, XI.1c]. Mezi rukopisy padovské malířské školy a nástěnnými malbami v kostele sv. Mikuláše v Materi lze nalézt mnoho analogií, jde například o výběr barev, kdy na pozadí byl místo zlata použit ultramarín. Vedle ultramarínu je čteně zastoupena cinobrová červeně a zelená, často je používána růžová, porfyrově hnědá a světle modrá, tedy barvy, které se v rakouské nástěnné malbě vyskytují jen zřídka, viz HÄNSEL-HACKER 1954b, 114. Dále je zastoupena fialová, modrošedá a hnědá. Častěji než v rukopisech jsou používány různé tóny okru a žlutá jako náhrada zlata. Příbuznost s padovskými rukopisy, zejména s *Admontským misálem* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222), lze dále pozorovat ve způsobu vedení štetce, rozvržení stínů a světél, analogické jsou dále architektonické prvky, například kýlovitá forma oblouků arkád nad apoštoly nebo jednotlivé typy hlav, srov. s apoštoly v iniciále D – eus qui na fol. 182r *Admontského misálu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222), viz HÄNSEL-HACKER 1954b, 115–116, obr. 1–6. K uvedeným nástěnným malbám viz DAHLKE 1886, 156–168; FRODL 1942, 33–37; HÄNSEL-HACKER 1954b, 109–122; DEMUS 1968, 211–212; BERGER-FIX 1980, 68–69; KIRCHWEGER 2000, 437–438.

Z deskové malby jde například o *kříž z Wimpassingu* [XII.1a, XII.1b, XII.1c, XII.1d, XII.1e], viz BERGER-FIX 1980, 31–82. Badatelka na základě formální analýzy a spojení s benátsko-padovskou malířskou školou posunuje dataci kříže tradičně datovaného do roku 1280 k roku 1260 nebo do 60. let 13. století, viz BERGER-FIX 1980, 81–82; nejnověji ke kříži viz TRATTNER 2000, 272.

¹²⁹⁴ Viz VALAGUSSA 1991, 6.

¹²⁹⁵ Podle dosavadního bádání vznikl v Padově prokazatelně jen *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) a *Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370), zbývající rukopisy jádra da Gaibanovské skupiny vznikly ve střední Evropě. K uvedenému viz například MARIANI CANOVA 1999, 17.

¹²⁹⁶ TRIPPS 2012, 40.

¹²⁹⁷ MARIANI CANOVA 1999, 56.

¹²⁹⁸ K rukopisu viz pozn. 1150.

G. Mariani Canova a R. W. Corrie datují *Misál* (M 855) do doby kolem roku 1265, viz MARIANI CANOVA 1999, 57; CORRIE 2004b, 468. J. Tripps datuje rukopis podobně jako *Admontský misál*

v *pasovské diecézi* je spojitelný s osobností pasovského biskupa Petra Vratislavského,¹²⁹⁹ blízkého přítele Vladislava Slezskeho.

Prostřednictvím salcburského arcibiskupa Vladislava Slezskeho, bratrance Přemysla Otakara II., jeho jedinečného spojence,¹³⁰⁰ se vlivy benátsko-padovské knižní a monumentální malby dostaly na území českých zemí. Vzorníky a případné italské školení mistrů, zejména Čtvrtého mistra *Františkánské bible z Prahy* (XII.B.13), mohlo být zprostředkováno právě Vladislavem Slezskeým. Nelze také opomenout fakt, že *tetou Vladislava Slezskeho byla sv. Anežka (1211–1282), zakladatelka kláštera Na Františku na Starém Městě pražském*, pro nějž rukopis *Františkánské bible* (XII.B.13) pravděpodobně vznikl. Přenos da Gaibanovských motivů z Padovy do Zaalpí a dále do střední Evropy, včetně českých zemí, lze pozorovat u všech konstrukčních prvků jednotlivých typů iniciál a jejich ornamentálního tvarosloví, ve způsobu rámování vnějších polí, ale také v podstatné části kaligrafického repertoáru. Šíření jednotlivých vzorů lze sledovat od hlavního díla skupiny – *Epištoláře padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2), k záaplským rukopisům – *Žaltáři z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950), *souboru lipských Biblí* (Leipzig, UB, Ms 13, 14, 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89), *Admontskému misálu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222), až po *Misál z kláštera Seitenstetten* (New York, Pierpont Morgan Library, M 855), *Františkánskou bibli* (XII.B.13), *Videňský žaltář* (Wien, ÖNB, Cod. 1898) a *Kapesní Bibli z Herzogenburku* (Herzogenburg, Augustiner-Corherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 110).¹³⁰¹

(ms. La 222) před rok 1264, protože původně také neobsahoval svátek Božího těla. Vložen byl až dodatečně po jeho ustanovení v roce 1264, viz TRIPPS 2012, 43.

Dle ústního sdělení PhDr. V. Kubíka, Ph.D., se však na zaznamenávání svátků v rukopisech nelze stoprocentně spolehnout, jelikož byly uváděny již před svým zavedením, což se týkalo i svátku Božího těla.

G. Mariani Canova připisuje autorství da Gaibanovské části výzdoby rukopisu rakouskému malíři pracujícímu v Salcburku. Viz MARIANI CANOVA 1999, 60. Práce tohoto iluminátora (fol. 1v–7r, fol. 105r, 105v, 106r, 106v, 107r, 107v, 108r, 108v, 110v, 111r) je dále propojitelná s výzdobou *Žaltáře z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950).

Příchod následovníků Mistra Giovanniho da Gaibana do salcburského ateliéru obohatil styl rakouského iluminátora pracujícího na výzdobě rukopisu. Viz CORRIE 1987, 123.

¹²⁹⁹ Petr z Vratislavi byl pasovským biskupem v letech 1265–1280.

¹³⁰⁰ VANÍČEK 2002, 128–129.

¹³⁰¹ S výzdobou *Epištoláře padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) úzce souvisí práce jednoho z iluminátorů *Žaltáře z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950). Z výzdoby *Epištoláře* (ms. E. 2) a *Žaltáře z Cambridge* (ms. 36.1950) pak jednoznačně vycházejí iluminace *souboru lipských Biblí* (Leipzig, UB, Ms 13, 14, 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89), na něž navazují iluminace *Admontského misálu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222), jejichž kvalita je srovnatelná. Z *Admontského misálu* (ms. La 222) vycházejí iluminace *Misálu z kláštera Seitenstetten* (New York, Pierpont Morgan Library, M 855), které současně navazují i na *Žaltář z Cambridge*

Výzdoba *Františkánské bible* (XII.B.13), na níž se podíleli čtyři iluminátoři,¹³⁰² jednoznačně navazuje na produkci dílny Giovanniho da Gaibana a lze ji výše naznačeným způsobem chronologicky zařadit do okruhu iluminátorů, kteří pokračují v da Gaibanovské tradici: po vzniku *Admontského misálu* (ms. La 222), *Misálu ze Seitenstetten* (M 855)¹³⁰³ a *Žaltáři z Oxfordu* (Ms. Canon. Liturg. 370),¹³⁰⁴ tedy **kolem roku 1270**.

Výzdoba *Františkánské bible* (XII.B.13) je příkladem toho, že práce iluminátorů vyšlých z padovské školy a jejich spolupracovníků, kteří působili za Alpami, nezůstala bez vlivu na domácí síly a šířila se dál do střední Evropy.¹³⁰⁵ Působení benátsko-padovské školy, spolupracovníků či bezprostředních následovníků nebo obecně vlivů této školy za Alpami, dokládá v druhé polovině 13. století jednak středoevropská rukopisná produkce, jednak nástěnné malířství téže doby,¹³⁰⁶ jak ukazují například *nástěnné malby v kostele sv. Mikuláše v Matrei* ve východním Tyrolsku [**XI.1a, XI.1b, XI.1c**].¹³⁰⁷ Do tohoto byzantsky a benátsko-padovsky ovlivněného ateliéru pak postupně začaly pronikat západní motivy. Tyto podněty nového druhu jsou pozorovatelné v postupně se rozšiřující výzdobě bordur, v nichž se odehrávají droletické scény západního charakteru,¹³⁰⁸ dále též v části architektonických kulis a například v baldachýnech.¹³⁰⁹ Reflexe západních vzorů se současně projeví v kaligrafické výzdobě rukopisů.¹³¹⁰

(ms. 36.1950). Na iluminace *lipských Biblí* (Ms 13, 14, 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89) volněji navazuje výzdoba *Kapesní Bible z Herzogenburku* (Cod. 110). *Františkánská bible* (XII.B.13) má pak velmi blízko k *souboru lipských Biblí* (Ms 13, 14, 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89), *Admontskému misálu* (ms. La 222) a současně i k dílu, z něž tyto rukopisy vycházejí – k *Epištoláři padovské katedrály* (ms. E. 2).

¹³⁰² Viz KVĚT 1927, 56–60; PANUŠKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ 2010, 539; nejnověji KUBÍK 2014a, 246.

¹³⁰³ *Admontský misál* (ma. La 222) a *Misál z kláštera Seitenstetten* (M 855) vznikly po roce 1265.

¹³⁰⁴ *Oxfordský žaltář* (Ms. Canon. Liturg. 370) pochází z roku 1266.

¹³⁰⁵ HÄNSEL-HACKER 1954a, 58.

¹³⁰⁶ Viz například nástěnná malba *Snímání z kříže v padovském kostele sv. Benedikta* nebo *fragment Panny Marie s Ježíškem v kostele sv. Sofie*, viz HÄNSEL-HACKER 1954b, 109–122; BELLINATI / BETTINI 1968, 100; TRIPPS 2013, 38.

¹³⁰⁷ K uvedeným nástěnným malbám viz pozn. 1293.

¹³⁰⁸ Jak ukazuje výzdoba bordur *Žaltáře z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950). K určitému posunu výzdoby bordur dochází dále ve *Vídeňském žaltáři* (Wien, ÖNB, Cod. 1898), kde ornamentika doplňující těla iniciál expanduje za vnější pole dále do bordur, kde je doplněna o izolované postavy nebo celé figurální výjevy. Dochází tedy ke kombinaci západních komponentů s prvky italské, respektive da Gaibanovské tradice.

¹³⁰⁹ Tento posun je v českém prostředí pozorovatelný ve výzdobě *Oseckého lektionáře sepsaného Arnoldem Míšeňským pro ženský cisterciácký klášter v Mariensternu v Horní Lužici* (Praha, NK ČR,

Vliv výše uvedeného benátsko-padovsky orientovaného ateliéru se potom šířil pomocí vzorníků,¹³¹¹ kolujících mezi skriptorii střední Evropy. Na přenosu da Gaibanovských prvků se mohli podílet také putující umělci, kteří ve 13. století cestovali Evropou a získané náměty zachycovali do skicáků.¹³¹²

V ateliérech či skriptoriích, v nichž tyto rukopisy vznikaly, docházelo k propojení domácích motivů s da Gaibanovským stylem, případně ještě s motivy jiného původu jako tomu bylo právě ve *Františkánské bibli* (XII.B.13),¹³¹³ kde zejména na Prvního mistra zapůsobily i zdroje toskánské a vzory středorýnské, jež jsou pozorovatelné zejména ve figurální výzdobě jeho iniciál.¹³¹⁴ V práci Třetího a Čtvrtého mistra jsou doložitelné prvky západní.¹³¹⁵ Jak bylo poukázáno výše, ornamentální tvarosloví všech iluminátorů pak jednoznačně vychází z benátsko-padovské rukopisné produkce. Celkově lze konstatovat, že výzdoba *Františkánské bible* (XII.B.13) je syntézou různých stylových komponent – padovských, toskánských, středorýnských, ale také západních prvků.

I.A.59 – dříve Osek 76), která bezprostředně navazuje na iluminace *Františkánské bible* (XII.B.13). Figurální výjevy v iluminacích tohoto rukopisu jsou svým pojetím blízké Třetímu mistrovi *Františkánské bible* (XII.B.13). Srov. například iniciálu F – vit i[n] dieb[us] na fol. 260r [L.40] ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) s iniciálou U – eniens in carne na fol. 54r [XVII.3] v *Oseckém lekcionáři* (Praha, NK ČR, I.A.59 – dříve Osek 76). V malovaném ornamentálním repertoáru se však ukazuje slohový posun, ke kterému došlo. Jde mimo jiné o formy navazující na da Gaibanovské padovské zdroje, analogické právě k *Františkánské bibli* (XII.B.13). Malířská výzdoba dále odráží stylovou polohu spojující tato východiska s reflexemi modelů západního původu a v neposlední řadě se uplatňují citace ryze západních vzorů, viz KUBÍK 2014b, 248.

¹³¹⁰ Viz KUBÍK 2014a, 247.

¹³¹¹ K iluminátorským vzorníkům viz SCHELLER 1995. Při přenosu jednotlivých motivů ornamentiky a figurálních výjevů docházelo k jejich drobným proměnám či zjednodušením, což se projevilo jak v hlavní skupině da Gaibanovských rukopisů, tak také v pozdní produkci tohoto skriptoria a okruhu iluminátorů, kteří navázali na jeho produkci.

¹³¹² Šlo by o umělce, jakými byli ve 13. století například Villard d'Honnceourt nebo Mistr Wolfenbüttelského náčrtníku. Viz TRIPPS 2013, 43. K *Náčrtníku Villarda d'Honnceourt* viz SCHELLER 1995, 176–187 (se shrnutím literatury); k *Wolfenbüttelskému náčrtníku* viz SCHELLER 1995, 165–175 (se shrnutím literatury); nejnověji WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2011b, 1066–1076 a WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2011c, 1096 (se shrnutím literatury).

¹³¹³ Analogicky totéž dokládá například *Vídeňský žaltář* (Wien, ÖNB, Cod. 1898), *Kapesní bible z Herzogenburku* (Cod. 110), dále *Kremžská bible* (Wien, ÖNB, Cod. 1170–1173) ze čtvrté čtvrtiny 13. století, k uvedenému rukopisu viz TRENKLER / HOLTER / OETTINGER 1938, 57ff; FRIEDL 1930, 96, 139; HÄNSEL-HACKER 1954a, 38–39; SCHMIDT 1963, 101; 1000 JAHRE KUNST IN KREMS, Nr. 77; KRÁSA 1990, 57; VALAGUSSA 1991, 21; HRANITZKY 1993, 58; FINGERNAGEL / ROLAND 1997, 65–78. Dále kromě *Františkánské bible* (XII.B.13) zčásti také *Osecký lekcionář* (Praha, NK ČR, I.A.59 – dříve Osek 76).

¹³¹⁴ KUBÍK 2014a, 246–247.

¹³¹⁵ KUBÍK 2014a, 246–247.

Pro celou skupinu rukopisů – jádro da Gaibanovské skupiny, okruh pokračovatelů da Gaibanovské dílny i volnější da Gaibanovský okruh byl benátsko-padovský základ stylu nejen východiskem, ale i společným spojujícím elementem.

IV.4. Františkánská bible a porýnská skupina rukopisů

V roce 1936 upozornil H. Swarzenski na vztah figurálního stylu **Prvního mistra Františkánské bible** (XII.B.13) k velmi významné skupině středorýnské knižní malby.¹³¹⁶ Do tohoto souboru rukopisů, vytvořených ve středním Porýní kolem roku 1250–1260, patří zejména *Mohučský evangeliář*,¹³¹⁷ *Fragment cisterciáckého Lekcionáře z Hamburku*¹³¹⁸ a *Moralia z Herzogenburku*.¹³¹⁹ Šlo pravděpodobně o umělecky velmi významnou a vlivnou dílnu, zasahující svým působením nejen po středním Porýní, ale též do Itálie i českých zemí.¹³²⁰ Jak bylo uvedeno výše, středorýnská dílna působící krátce po polovině 13. století přeformovala expresivní styl z počátku 13. století, od jehož byzantských pramenů ji už oddělovala značná distance.¹³²¹ Podle nejnovějšího bádání lze tuto dílnu lokalizovat do středorýnské-mohučské oblasti, snad přímo do arcibiskupské Mohuče.¹³²² Dílna byla s největší pravděpodobností složená z laiků.¹³²³ Výzdoba *Mohučského evangeliáře* (Ms. 13)¹³²⁴ a *Fragmentu cisterciáckého Lekcionáře z Hamburku* (Cod. in scrin. 1)¹³²⁵ je dílem ruky

¹³¹⁶ SWARZENSKI 1936, 36. Současně také jako první uvedl rukopisy (*Fragment cisterciáckého Lekcionáře* (Hamburg, Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg, Cod. in scrin. 1) a *Mohučský evangeliář* (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13)) do stylových souvislostí středního Porýní.

¹³¹⁷ K *Mohučskému evangeliáři* (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13) kolem 1260, viz zejména GÖNNA 1998, 131–153; WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2007 (se shrnutím literatury); nověji EUW 2008, 11–21; nejnověji WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2011d, 193–214.

¹³¹⁸ *Fragment cisterciáckého Lekcionáře* (Hamburg, Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg, Cod. in scrin. 1) kolem 1250–1260, viz BRANDIS 1972, 23–24; KROOS 1977a, 540; PALMER 1998a, 161–163, PALMER 1998b, 194; nověji STORK 2008, 37–51; STORK 2010, 31–57 a nejnověji STORK 2011a, 284–287; STORK 2011b, 1108.

¹³¹⁹ KRÁSA 1982, 56. K *Řehořovým moraliím* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) krátce po polovině 13. století, viz SWARZENSKI 1930, 9–25; nejnověji WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2011a, 1108–1111.

¹³²⁰ K rozsahu dílny vyjma českých zemí viz STORK 2012, 417–421.

¹³²¹ KRÁSA 1990, 52.

¹³²² STORK 2008, 44–45; STORK 2012, 421. Naproti tomu H. Soukupová nevyklučuje pražský původ některých středorýnských rukopisů, zejména *Moralii z Herzogenburku* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95), viz SOUKUPOVÁ 1984, 90.

¹³²³ STORK 2012, 421. Nad činností laických umělců uvažoval již A. Haseloff, a to v souvislosti s výzdobou *Evangeliáře z kláštera Pretz* zhotoveného po polovině 13. století viz HASELOFF (publikováno v KUDER / STORK 2014) 75–135, zejména 121–123.

¹³²⁴ Rukopis byl určený pro mohučský dóm, viz GÖNNA 1998, 131–153; STORK 2008, 42. Vznikl snad při příležitosti svěcení východního chóru mohučského dómu (4. července 1239), viz STORK 2008, 42; WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2007, 36.

¹³²⁵ Rukopis mohl být určen pro významné cisterciácké opatství Altmünster v Mohuči, viz STORK 2008,

jednoho z mimořádných iluminátorů své doby.¹³²⁶ Oba rukopisy vznikaly pravděpodobně podle stejné předlohy či vzorníku.¹³²⁷ Mezi další díla sledovaného malířského ateliéru patří kromě *Řehořových Moralii z Herzogenburku* (Cod. 95) i *Žaltář ze Stockholmu [XXI.1]*.¹³²⁸ Z produkce této malířské dílny nepocházejí jen rukopisy, ale též sklomalby a malba desková.¹³²⁹ Mohučský arcibiskup Gerhard I. (1251–1259) pověřil dílnu zhotovením *sklomaleb pro chór mohučského františkánského kostela*.¹³³⁰ Stylově ke skupině patří například *sklomalba z darmstadtského muzea zobrazující sv. Augustina a sv. Mikuláše*.¹³³¹ Členové uvedené malířské dílny pracovali současně na *sklomalbách chóru horního kostela sv. Františka v Assisi*.¹³³² Sklomalby pro horní kostel sv. Františka z Assisi byly pravděpodobně zprostředkovány prostřednictvím mohučského arcibiskupa Gerhadra I., což lze vysvětlit jeho tzv. „biskupskou politikou“.¹³³³ Spojení mezi Assisi a mohučskou diecézí fungovalo již o třicet let dříve.¹³³⁴ Dílna totiž nejprve zajišťovala objednávky pro františkány, později se na přelomu 60. a 70. let 13. století její klientela postupně rozšiřovala.¹³³⁵ V 80. letech 13. století pracovala například i pro kolínský dominikánský klášter.¹³³⁶

Do bezprostředního okruhu k uvedené vrstvě knižní malby v Porýní, respektive k *Mohučskému evangeliáři* (Ms. 13) a *Lekcionáři z Hamburku* (Cod. in scrin. 1), lze zařadit i deskovou malbu. V nejbližším okruhu dílny vznikly s největší

---

50. Starší literatura uvažuje ještě nad cisterciáckým klášterem v Dalheimu, viz PALMER 1998b, 194. Oba cisterciácké kláštery spadaly v druhé třetině 13. století pod cisterciácké opatství v Ebersbachu. Viz PALMER 1998b, 194; STORK 2012, 407.

¹³²⁶ STORK 2008, 45; STORK 2012, 421.

¹³²⁷ WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2007, 156–158; STORK 2012, 421.

¹³²⁸ K *Žaltáři ze Stockholmu* (Stockholm, The National Museum of Fine Arts, B 1926) 1260–1265, viz SWARZENSKI 1930, 9, Abb. 13–16; SWARZENSKI 1936, 30, kat. Nr. 20, Abb. 103a, 265, 272–275; NORDENFALK 1979, kat. Nr. 9; MARTIN 1993, 113–114, MARTIN 1997, 22–24; WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2007, 169 STORK 2008, 45.

¹³²⁹ STORK 2008, 45–46; STORK 2012, 421.

¹³³⁰ STORK 2012, 421. Ke sklomalbám viz BECKSMANN 1977a, 280–281; HESS 1998, 64, 148–151.

¹³³¹ Viz BECKSMANN 1977b, 281; HESS 1998, 152–153.

¹³³² Na zasklení chóru, které probíhalo v letech 1253–1260, pracovalo paralelně vedle sebe několik uměleckých dílen. Viz STORK 2008, 45–46. Detailněji ke sklomalbám v Assisi (včetně jejich vztahu ke středorýnské – mohučské malířské dílně) viz MARTIN 1993, MARTIN 1997.

¹³³³ STORK 2008, 46.

¹³³⁴ STORK 2008, 48.

¹³³⁵ STORK 2008, 48.

¹³³⁶ STORK 2008, 48.

pravděpodobností *dvě oboustranně malované desky z Wormsu [XXII.1a, XXII.1b, XXII.1c, XXII.1d]*.¹³³⁷

Ve středorýnské dílně působící snad v Mohuči,¹³³⁸ složené z laických umělců, by tak vedle sebe pracovali jak iluminátoři, tak malíři deskových maleb, vznikala by zde sklomalba a dalo by se uvažovat i nad malbou monumentální. Mohučská dílna pak pravděpodobně souvisela přímo s arcibiskupstvím a v počátcích též s františkánským prostředím. V mohučské malířské dílně došlo po polovině 13. století k propojení byzantizujících tendencí durynsko-saské školy a francouzských podnětů.¹³³⁹

Jak bylo výše uvedeno, z oblasti středního Rýna vychází figurální styl Prvního mistra *Františkánské bible* (XII.B.13).¹³⁴⁰ Četné analogie nacházíme jak v *Mohučském*

---

¹³³⁷ Darmstadt, Hessische Landesmuseum, inv. č. GK 944, kolem 1260. Oboustranně malované desky – křídla s dochovanými panty, původně snad umístěné na střední pevné desce, nesou na vnější straně sv. Mikuláše a sv. Štěpána, na vnitřních stranách sv. Pavla a sv. Petra. K deskám viz PIEPER 1977a, 303–304 (se shrnutím literatury); BEEH 1990, 15–19; WIESMANN-EMMERLING 2005, 21–60 (se shrnutím literatury).

Podle nejnovějšího studia vznikl s největší pravděpodobností ve středním Porýní v období kolem 1260/1270 také *Triptych* z Britského muzea v Londýně. K uvedenému *Triptychu* viz PIEPER 1977b, 304–305 (se shrnutím literatury); FUCHß 1997, 113–126 (se shrnutím literatury).

Pro obě díla je charakteristické ostře zalamané členění draperie, široké zlaté dekorované lemy oděvu, formy mitry a biskupské berle. Srovnatelné jsou hlavy, formy obličejů s malou, kulatou bradou, malými ústy a dlouhým, rovným nosem, který plynule přechází v obočí. Pojetím ostře lomené draperie a zlatých dekorovaných lemů jsou obě díla analogická též s *Mohučským evangeliářem* (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13). Srov. například s fol. 19r [XVIII.5], 54v [XVIII.21], 56r [XVIII.22]. Obdobně zlacené lemy se v rukopisu objevují například na sarkofágu, do nějž bylo uloženo mrtvé tělo Krista, viz fol. 40v [XVIII.18], nebo na sarkofágu na fol. 89v [XVIII.29]. Viz WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2007, obr. na straně 69, 114, 126, 129, 154. Další analogie nacházíme ve *fragmentu cisterciáckého Lekcionáře z Hamburku* (Hamburg, Staats- und Universitätsbibliothek, Cod. in scrin. 1). Srov. například s fol. 1r [XX.1], 4r [XX.4]. Viz WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2007, obr. na straně 83, 103.

¹³³⁸ STORK 2008, 44–45; STORK 2012, 421.

¹³³⁹ BECKSMANN 1977a, 280. Tento jev je pozorovatelný také v řezenské knižní malbě, především ale na horním Rýnu a v oblasti Bodamského jezera. Příkladem může být celostranná miniatura *Zvěstování Rheinauerského žaltáře* z doby kolem poloviny 13. století (Zürich, Zentralbibliothek, Cod. Rh. 167, fol. 7r). K rukopisu viz SWARZENSKI 1936, 47, 134, kat. Nr. 54, 166, Abb. 661–676; BEER 1967, 251–266; BEER 1987, 64–65; nejnověji EGGENBERGER 2011, 181–191 (se shrnutím literatury).

K francouzským vlivům odkazují například miniatury sloupcových rozměrů, které se vyskytují například v pařížské knižní malbě (například *Lekcionář ze St. Chapelle*, Paris, Bibliotheque nationale de France, ms. lat. 8892, 30. léta 13. století, fol. 9v), k rukopisu viz BRANNER 1969, 37–47; BRANNER 1977, 6, 61, 65, 85, 124, 129. Miniatury sloupcových rozměrů se také vyskytují v řezenské knižní malbě, a to už před rokem 1200.

Z francouzské – pařížské – knižní malby pak také vychází kobercovitá podoba vnějších polí iniciál P – rimo na fol. 2r [XX.2] nebo C – ogitis me na fol. 3v [XX.3] ve *Fragmentu cisterciáckého Lekcionáře z Hamburku* (Hamburg, Staats- und Universitätsbibliothek, Cod. in scrin. 1). Tento motiv se objevuje i v *Mohučském evangeliáři* (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13) v iniciále N – ovvm opus na fol. 1r [XVIII.1]. Srov. s pařížskou knižní malbou z doby vlády Ludvíka Svatého, viz BRANNER 1977.

¹³⁴⁰ Viz kapitola IV.1. Malířská výzdoba – podíl jednotlivých tvůrců.

evangeliáři (Ms. 13),¹³⁴¹ tak ve *Fragmentu cisterciáckého Lekcionáře z Hamburku* (Cod. in scrin. 1),¹³⁴² nebo v *Moraliích z Herzogenburku* (Cod. 95).¹³⁴³

Shodně jako výjevy *Františkánské bible* (XII.B.13) ovládá některé kompozice středorýnské knižní malby, zejména *Řehořových moralií z Herzogenburku* (Cod. 95), **bezprostorové nazírání**,¹³⁴⁴ jen výjimečně je naznačena hnědou nebo zelenou kresbou a malbou podlaha či první plán výjevu.¹³⁴⁵ Figurální kompozice *Mohučského evangeliáře* (Ms. 13) umístil malíř na barevně plasticky pojednaný terén nebo rozeklané útvary,¹³⁴⁶ jindy je plochou barvy znázorněna podlaha.¹³⁴⁷ Současně se některé z postav dotýkají rámu miniatury.¹³⁴⁸ Totožně jako v *Mohučském evangeliáři* (Ms. 13) je zem či podlaha znázorněna ve *Fragmentu Lekcionáře z Hamburku* (Cod. in scrin. 1).¹³⁴⁹

Evidentní recepci středorýnských motivů je možné pozorovat v uspořádání, respektive v **záhybovém systému oděvů, případně v typech účesů nebo držení těla**. Malířská výzdoba rukopisu tak zčásti pokračuje v pozdní tradici středoevropského Zackenstilu.¹³⁵⁰ Současně však dochází k mírnému zklidnění skladby draperie, která si

---

¹³⁴¹ K *Mohučskému evangeliáři* (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13) viz pozn. 1317.

¹³⁴² K rukopisu viz pozn. 1318.

¹³⁴³ Viz KRÁSA 1982, 56. K rukopisu viz pozn. 1319.

¹³⁴⁴ Srov. například iniciály Q – votiens na fol. 93r [XIX.10], E – sse hoc perversorvm na fol. 110r [XIX.12], Q – via amici na fol. 121v [XIX.13], Q – vod a me sepe na fol. 173r [XIX.15], Q – visquis na fol. 206r [XIX.16], B – eatvs iob na fol. 230r [XIX.19], S – anci viri na fol. 250v [XIX.20] a Q – via iste na fol. 273v [XIX.22] v *Řehořových moraliích z Herzogenburku* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) s iniciálami U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], I – Heremyas anathotites na fol. 40v [I.4], U – erba iheremie filii na fol. 41v [I.6], Q – vom[odo] sedet sola na fol. 81v [I.8], E – t factum est in xxx. anno na fol. 90r [I.10], U – erbum domini na fol. 145r [I.14], I – n anno secundo darii na fol. 171v [I.31] a I – acobus dei na fol. 385r [I.60] *Františkánské bible* (XII.B.13).

¹³⁴⁵ *Řehořova moralia z Herzogenburku* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) například iniciály B – eatv[s] iob na fol. 36r [XIX.4], Q – vid ex tvn na fol. 42r [XIX.5], Q – vorvmdam mentes na fol. 65v [XIX.7], P – recedente libello na fol. 72r [XIX.8], Q – votiens in sancti na fol. 135r [XIX.14], P – ost na fol. 215r [XIX.17], D – ominvs deus na fol. 221r [XIX.18], S – anci viri na fol. 250v [XIX.20] a A – ntiqvo na fol. 257v [XIX.21].

¹³⁴⁶ Například fol. 17v [XVIII.2], 18v [XVIII.4], 19r [XVIII.5], 19v [XVIII.6], 20r [XVIII.7], 21r [XVIII.8], 23v – 24v [XVIII.9, XVIII.10, XVIII.11], 26r [XVIII.12], 28v [XVIII.13], 31r – 31v [XVIII.14, XVIII.15], 33r – 33v [XVIII.16, XVIII.17], 40v [XVIII.18], 54r – 54v [XVIII.20, XVIII.21], 56r [XVIII.22], 82r – 83r [XVIII.25, XVIII.26, XVIII.27], 84r [XVIII.28], 89v – 90r [XVIII.29, XVIII.30].

¹³⁴⁷ Například fol. 18r [XVIII.3], iniciály Q – voniam qvidem na fol. 56r [XVIII.22] a I – n principio erat na fol. 79r [XVIII.23].

¹³⁴⁸ Například fol. 17v [XVIII.2], 18v [XVIII.4], 19r [XVIII.5], 20r [XVIII.7], 24v [XVIII.11], 31r – 31v [XVIII.14, XVIII.15], 33r – 33v [XVIII.16, XVIII.17], 82r [XVIII.25].

¹³⁴⁹ Iniciály M – agnum na fol. 1r [XX.1], P – rimo na fol. 2r [XX.2] a H – odiernam na fol. 4r [XX.4].

¹³⁵⁰ Viz FINGERNAGEL / ROLAND 1997, 73.

sice uchovává ostře zalamaný charakter, ale je členěna do větších ploch.¹³⁵¹ Snížena je též expresivita gest, u nichž je největší důraz kladen na gesta rukou se vztyčeným ukazováčkem, kterým je zdůrazněna role osoby, což platí jak *Františkánskou bibli* (XII.B.13), tak rukopisy da Gaibanovské produkce.¹³⁵² V *Mohučském evangeliáři* (Ms. 13) je uvedené gesto typické pro Krista. Je jím zdůrazněna jeho role jako učitele apoštolů.¹³⁵³ Všechny postavy ve výjevech *Mohučského evangeliáře* (Ms. 13) mají velmi zdůrazněná gesta rukou, ať jde o rozevřené dlaně, nebo vztyčené prsty (ukazováčky a prostředníčky). V *Řehořových moraliích z Herzogenburku* (Cod. 95) jsou sledovaná gesta projevem Krista, apoštolů či proroků.¹³⁵⁴ Jiným charakteristickým gestem je žehnání.¹³⁵⁵

Analogicky pojaté jsou ve středorýnských rukopisech a v malbách Prvního mistra *Františkánské bible* (XII.B.13) **hlavy proroků**, jejichž nejčastěji oválné obličej charakterizují drobné oči, malá, červeně zvýrazněná ústa, kolmá na osu poměrně dlouhého nosu, a kulatá brada. Tmavá linie obočí zvýrazňuje nadočnicové oblouky. Obličej lemuje dlouhé zkadeřené vlasy spadající na ramena, případně hlouběji na záda, a dlouhé, více či méně zvlněné vousy. Vlasy mladších postav jsou světle hnědé, prokreslené černě a světle hnědě, vlasy starších postav – proroků – šedé, případně modrošedé, bohatě prokreslené bílou a tmavou kresbou, kterou je zvýrazněna jejich zvlněnost.¹³⁵⁶

---

¹³⁵¹ Viz FINGERNAGEL / ROLAND 1997, 76.

¹³⁵² Viz kapitola III.4.1.3 Figurální výzdoba v kontextu da Gaibanovské skupiny.

¹³⁵³ Viz WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2007, 124. Například fol. 21r [XVIII.8], 31r [XVIII.14], 31v [XVIII.15], 33r [XVIII.16], 54r [XVIII.20], 91v [XVIII.31].

¹³⁵⁴ Viz například iniciály I – nter mvlto na fol. 21r [XIX.2], B – eatv[s] iob na fol. 36r [XIX.4], S – ervata historie na fol. 59r [XIX.6], D – ominvs deus na fol. 221r [XIX.18] a S – ancti viri na fol. 250v [XIX.20].

¹³⁵⁵ Například iniciály *Řehořových moralií z Herzogenburku* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) S – ervata historie na fol. 59r [XIX.6], P – erverse mentes na fol. 82v [XIX.9], Q – visquis na fol. 206r [XIX.16], P – ost na fol. 215r [XIX.17], dále iniciála M – agnum na fol. 1r [XX.1] z *Fragmentu Lekcionáře z Hamburku* (Hamburg, Staats- und Universitätsbibliothek, Cod. in scrin. 1) a iluminace *Mohučského evangeliáře* (Aschaffenburg, Hofbibliothek, Ms. 13) na fol. 33v [XVIII.17], 40v [XVIII.18], 54v [XVIII.21]. Srov. s iniciálou I – HEREMia[s] p[ro]ph[et]a na fol. 41r ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) [I.5].

¹³⁵⁶ Srov. například fol. 17v v *Mohučském evangeliáři* (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13) [XVIII. 2] s iniciálami U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], I – Heremyas anathotites na fol. 40v [I.4], I – HEREMias p[ro]ph[et]a na fol. 41r [I.5], U – erba iheremie filii na fol. 41v [I.6], Q – vom[odo] sedet sola na fol. 81v [I.8] a I – n mense VIII na fol. 173r [I.32] ve *Františkánské bibli* (XII.B.13). Mezi iluminacemi je drobná odlišnost; ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) mají proroci vousy upravené do špičky, zatímco v *Mohučském evangeliáři* (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13) je mají rozdělené do dvou pramenů.

Všechny postavy jsou oděny do *středověkého šatu*, tvořeného přiléhavými nohavicemi, spodním šatem a svrchním pláštěm, který může být nasazovací přes hlavu nebo uchycený kolem krku sponou či uzlem, případně jen přehozený kolem těla, a v některých dramatických scénách se zdvihá v ostře lomených záhybech,¹³⁵⁷ jindy je obrácen nad hlavu nositele a členěn většími či menšími, ostře zalamovanými záhyby.¹³⁵⁸ Hlavy proroků pokývá bohatě zřasený vysoký čepec.¹³⁵⁹ Biřicové jsou oděni do svrchního, v pase podkasaného šatu a přiléhavých barevných nohavic,¹³⁶⁰ jejich hlavu v několika případech zahaluje pokrývka.¹³⁶¹

V rámci figurálních výjevů, zejména martyrologických scén *Mohučského evangeliáře* (Ms. 13) a *Moralii z Herzogenburku* (Cod. 95), se uplatňují analogické *postavy biřiců*, pro něž jsou charakteristické karikované rysy a výše zmíněný oděv, tvořený přiléhavými barevnými nohavicemi, spodním, v pase podvázaným šatem a případně svrchním šatem či pláštěm.¹³⁶² V *Mohučském evangeliáři* (Ms. 13) jsou tyto rysy typické i pro posedlé, slepé a němé ve scénách jejich uzdravení na fol. 24r [XVIII.10] a fol. 24v [XVIII.11], pro kupce ve scéně Vyhánění kupců z chrámu na fol. 24v [XVIII.11], fol. 80v [XVIII.24].

Ve scéně Kamenování v *Moralích z Herzogenburku* (Cod. 95) na fol. 121v [XIX.13] má jeden z biřiců ve vykasaném šatu uložené kameny, jimiž se chystá

¹³⁵⁷ Iniciála E – sse hoc perversorvm na fol. 110r [XIX.12] v *Moralích z Herzogenburku* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95)

¹³⁵⁸ Srov. iniciálu I – Heremyas anathotites na fol. 40v [I.4] ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) s iniciálou P – recedente libello na fol. 72r z *Moralii z Herzogenburku* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) [XIX.9].

¹³⁵⁹ Srov. iniciály U – erba iheremie filii na fol. 41v [I.6], U – erbum domini na fol. 145r [I.14], I – n anno secundo darii na fol. 171v [I.31] a I – n mense VIII na fol. 173r [I.32] ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) s iniciálami S – criptura sacra na fol. 27v [XIX.3] a S – ervata historie na fol. 59r [XIX.6] v *Řehořových moralích* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95).

¹³⁶⁰ Například iniciály E – sse hoc perversorvm na fol. 110r [XIX.12] a Q – via amici na fol. 121v [XIX.13] *Moralii z Herzogenburku* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95), iluminace *Mohučského evangeliáře* (Aschaffenburg, Hofbibliothek, Ms. 13) na fol. 28v [XVIII.13] srov. s iniciálami U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3] nebo I – Heremyas anathotites na fol. 40v [I.4] ve *Františkánské bible* (XII.B.13).

¹³⁶¹ Viz například iniciála E – sse hoc perversorvm na fol. 110r [XIX.13] v *Moralích z Herzogenburku* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) nebo iluminace *Mohučského evangeliáře* (Aschaffenburg, Hofbibliothek, Ms. 13) na fol. 28v [XVIII.13].

¹³⁶² Srov. iniciály *Františkánské bible* (XII.B.13) U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3] a I – Heremyas anathotites na fol. 40v [I.4] s iniciálami *Moralii z Herzogenburku* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) E – sse hoc perversorvm na fol. 110r [XIX.12] a Q – via amici na fol. 121v [XIX.13]. Ke karikovaným rysům jiných postav v témže rukopise například iniciály M – os ivstorvm est na fol. 105r [XIX.11] a Q – votiens in sancti na fol. 135r [XIX.14]. K postavám s výraznými karikovanými obličejemi v *Mohučském evangeliáři* (Aschaffenburg, Hofbibliothek, Ms. 13) například fol. 28v [XVIII.13].

kamenovat. Obdobně je tomu ve scéně Kamenování Jeremiáše na fol. 40v [I.4] ve *Františkánské bibli* (XII.B.13).

Mezi středorýnskými rukopisy a iluminacemi Prvního mistra *Františkánské bible* (XII.B.13) lze nalézt **analogie také v rostlinných formách**, zejména v pojetí stromů.¹³⁶³ Ve vnitřním poli iniciály *I – HEREMia p[ro]ph[et]a* na fol. 41r [I.5] nebo iniciály *U – erbum domini* na fol. 145r [I.14] *Františkánské bible* (XII.B.13) je umístěn strom s osekávanými větvemi a korunou kopinaté formy se srdčitými listy, neucelené kontury. V iniciále *Q – vorvmdam mentes* na fol. 65v [XIX.7] v *Moralích z Herzogenburku* (Cod. 95) vyrůstá ve vnitřním poli strom kopinaté formy, ovšem ucelené kontury, jehož koruna je tvořena též srdčitými listy. Obdobnou formu, ale neuzavřenou mají iniciály *M – os ivstorvm est* na fol. 105r [XIX.11], *Q – via amici* na fol. 121v [XIX.13], *Q – votiens in sancti* na fol. 135r [XIX.14], *P – ost* na fol. 215r [XIX.17], *D – ominvs deus* na fol. 221r [XIX.18], *S – ancti viri* na fol. 250v [XIX.20], *A – ntiqvo* na fol. 257v [XIX.21] *Moralí z Herzogenburku* (Cod. 95).

Ve středorýnských rukopisech nacházíme také **ikonografické analogie k první části Františkánské bible z Prahy** (XII.B.13). V miniatuře Nanebevstoupení Krista na fol. 54v v *Mohučském evangeliáři* (Ms. 13)¹³⁶⁴ [XVIII.21] je skupina apoštolů v čele s Pannou Marií situovaná před pahorkem, z něhož se Kristus vznesl na nebesa. Na vrcholu tohoto pahorku zůstal otisk Kristových nohou.¹³⁶⁵ Na rozdíl od *Františkánské bible* (XII.B.13) [I.58] je v *Mohučském evangeliáři* (Ms. 13) součástí výjevu vznášející se a žehnající Kristus.¹³⁶⁶ Jiná iniciála *Mohučského evangeliáře* (Ms. 13) – *I – n principio erat* na fol. 79r [XVIII.23] – označující počátek Evangelia sv. Jana nese výjev skupiny Krista se sv. Janem. Iniciála je tvořená lištami v kombinaci s rostlinnou ornamentikou a třemi medailony s vyobrazeními písčícího Jana Evangelisty, orla a skupiny Krista se sv. Janem spočívajícím na Pánově hrudi, který jej schovává pod svůj plášť.¹³⁶⁷ Srovnatelný motiv se nachází v ústředním medailonu iniciály *I – n principio*

¹³⁶³ Stromy se ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) nacházejí pouze ve vnitřních polích iniciál pocházejících z ruky Prvního mistra. Jde o iniciály *I – HEREMias p[ro]ph[et]a* na fol. 41r [I.5], *U – erba iheremie filii* na fol. 41v [I.6], *E – t factum est in xxx. anno* na fol. 90r [I.10], *A – nno iii regni ioachim* na fol. 129r [I.12] a *U – erbum domini* na fol. 145r [I.14].

¹³⁶⁴ K rukopisu též SCHMIDT 2005, 162. Srov. s *Františkánskou bibli* (XII.B.13) iniciálou *P – rimv[m] quide[m] sermonem* na fol. 359r [I.58].

¹³⁶⁵ K tomuto motivu viz WORM 2003, 297–320.

¹³⁶⁶ Ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) je zachycena jen spodní část Kristova těla [srov. I.58 s XVIII.21].

¹³⁶⁷ K uvedenému ikonografickému motivu viz kapitola III.5. Ikonografický program výzdoby v kontextu da Gaibanovské skupiny.

na fol. 285r ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) [I.42], kde je výjev skupiny Krista se sv. Janem ještě součástí Poslední večeře.

Z uvedených analogií a příkladů vyplývá, že motivy středorýnské knižní malby pocházející pravděpodobně z produkce sledované mohučské dílny, jednoznačně zapůsobily na Prvního mistra *Františkánské bible* (XII.B.13), který tak navazuje na tradici středoevropského Zackensilu,¹³⁶⁸ charakteristického zejména pro Sasko, Durynsko, Řezno, Westfálsko, Kolín nebo Mohuč.¹³⁶⁹ ***Středorýnská knižní malba ovlivnila celkové pojetí figur Prvního mistra***, ať již jde o držení těla, nebo rozložení nohou, nejčastěji špičkami od sebe, jimiž se dotýkají těla iniciál, případně rámu vnitřního nebo vnějšího pole.¹³⁷⁰ Charakteristický je ostře zalamovaný záhybový systém, který jednoznačně navazuje na starší uměleckou tradici středoevropského Zackenstilu.¹³⁷¹ Ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) dochází ovšem k postupnému mírnému zklidnění množství dramaticky ostře lomených záhybů a šat postav je členěn do větších ploch, jak bylo zmíněno výše.¹³⁷²

K charakteristickým příkladům patří například postava Jeremiáše v iniciále *Q – vom[odo] sedet* na fol. 81v [I.8] ve *Františkánské bibli* (XII.B.13), která vykazuje četné shody s postavou Joba v iniciále *S – ervata historie* na fol. 59r [XIX.6] v *Řehořových moraliích* (Cod. 95). V tomto vyobrazení je evidentní posun, k němuž došel První mistr *Františkánské bible* (XII.B.13). Zalamovaná draperie šatu Jeremiáše [I.8] má na rozdíl od Jobova šatu výraznější vztah k tělu vyobrazeného proroka. Současně také došlo ke zmírnění expresivity gest a zjemnění ostrého výrazu obličeje.

Odras středorýnské knižní malby je pozorovatelný i u zbývajících iluminátorů Františkánské bible (XII.B.13) nikoliv ovšem přímo, ale s největší pravděpodobností prostřednictvím napodobování děl Prvního mistra.

¹³⁶⁸ Viz FINGERNAGEL / ROLAND 1997, 73.

¹³⁶⁹ BEER 1987, 62.

¹³⁷⁰ Jde například o iniciály I – HEREMias p[ro]ph[et]a na fol. 41r [I.5], U – erba iheremie filii na fol. 41v [I.6], Q – vom[odo] sedet sola na fol. 81v [I.8], A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [I.12] a U – erbum domini na fol. 145r [I.14].

Tento motiv se objevuje i v díle Třetího mistra, viz například iniciála I – vdas ih[es]u na fol. 395v [I.66].

¹³⁷¹ Obecně k tzv. Zackenstilu viz HASELOFF 1897; HÄNSEL-HACKER 1954a; GOSEBRUCH 1975, 12–58; BELTING 1978; BELTING 1982, 35–53; KRÁSA 1982, 23–67; KRÁSA 1983, 11–30; SAURMA-JELTSCH 1994, 257; HOLZWIG 2001, 302–308; VŠETEČKOVÁ 2010a, 126–142; VŠETEČKOVÁ 2010b, 150.

¹³⁷² Viz například iniciály I – Heremyas anathotites na fol. 40v [I.4], I – HEREMias p[ro]ph[et]a na fol. 41r [I.5], Q – vom[odo] sedet sola na fol. 81v [I.8], E – t factum est in xxx. anno na fol. 90r [I.10], A – nno iii regni ioachim na fol. 129r [I.12] a U – erbum domini na fol. 145r [I.14].

Dílo Druhého mistra je charakteristické svojí plošností. V jeho iluminacích je citováno starší středoevropské tvarosloví, které souvisí jednak se starší domácí tradicí, jednak prostředkovaně také s porýnskými zdroji.¹³⁷³ **Třetí a Čtvrtý mistr Františkánské bible** (XII.B.13) sledují vzory Prvního mistra, které propojují s prvky západního a italského původu.¹³⁷⁴

Současně se *mezi iluminacemi Františkánské bible (XII.B.13) a středorýnskými rukopisy nachází mnohé rozdíly*. Pro středorýnskou malbu jsou typické velmi dlouhé šaty některých stojících, případně sedících postav, jejichž *draperie* je v ostře lomených záhybech zřasena na zemi kolem jejich nohou.¹³⁷⁵ Toto drapování je také charakteristické pro oboustranně malované *desky z Wormsu*¹³⁷⁶ a pro *Triptych z Britského muzea v Londýně*.¹³⁷⁷ Zmíněný motiv se dále vyskytuje i v *Rheinauerském žaltáři* nebo v *Bonmontském žaltáři z Besaçonu*.¹³⁷⁸

Způsob malby středorýnských iluminátorů je na rozdíl od *Františkánské bible* (XII.B.13) založen na práci s jednotlivými tahy – barvy nejsou nanášené v plochách, ale v hustých, vedle sebe položených črtách. Plastické formy následně vznikají jejich propojením.¹³⁷⁹ Tento způsob práce s barvou jednoznačně odkazuje na ovlivnění byzantizujícími tendencemi durynsko-saské školy.¹³⁸⁰ Téměř úplně ovšem chybí bílé

---

¹³⁷³ KUBÍK 2014a, 246–247.

¹³⁷⁴ KUBÍK 2014a, 246–247.

¹³⁷⁵ Viz například iluminace v *Mohučském evangeliáři* (Aschaffenburg, Hofbibliothek, Ms. 13) na fol. 17v – 20r [XVIII.2, XVIII.3, XVIII.4, XVIII.5, XVIII.6, XVIII.7], 40v [XVIII.18], 54v [XVIII.21] nebo iniciály v *Moraliích z Herzogenburgu* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) R – everentissimo na fol. 20r [XIX.1] a Q – visquis na fol. 206r [XIX.16].

¹³⁷⁶ Darmstadt, Hessische Landesmuseum, inv. č. GK 944, kolem 1260, viz nejnověji WIESMANN-EMMERLING 2005, 21–60 (se shrnutím literatury). Více k *Wormským deskám* viz pozn. 1337.

¹³⁷⁷ K *Triptychu* viz nejnověji FUCHß 1997, 113–126 (se shrnutím literatury). Více k uvedenému dílu viz pozn. 1337.

¹³⁷⁸ K *Rheinauerskému žaltáři* (Zürich, Zentralbibliothek, Cod. Rh. 167) viz nejnověji EGGENBERGER 2011, 181–191 (se shrnutím literatury). Více k dílu viz pozn. 1339. *Bonmonstký žaltář* (Besaçon, Bibliotheque municipale, Ms. 54) kolem 1260, viz zejména SWARZENSKI 1936, 126–128, Abb. 546–566; KROOS 1977b, 543–545; KURMANN 1983, 109–114; EGGENBERGER 2010, 37–53.

¹³⁷⁹ Tento způsob malby je užít v *Mohučském evangeliáři* (Aschaffenburg, Hofbibliothek, Ms. 13) a ve *Fragmentu Lekcionáře z Hamburku* (Hamburg, Staats- und Universitätsbibliothek, Cod. in scrin. 1). Výzdoba *Řehořových moralií z Herzogenburku* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) je promodelovaná plně plasticky, plynulými přechody barev.

¹³⁸⁰ K durynsko-saské škole viz HASELOFF 1897; KROOS 1978, 283–316.

lesky, které jsou pro toto období přímo charakteristické a v Itálii mají své paralely v předchozích i následujících vrstvách malířské produkce.¹³⁸¹

Ve srovnání s *Františkánskou biblí* (XII.B.13) je pro výzdobu středorýnských rukopisů typická **větší plošnost**.¹³⁸² Při modelaci pracovali iluminátoři velmi jemnými odstíny daného tónu barvy, případně modelovali přímo barvou v barvě – červenou v šedé, šedou v červené, žlutou v zelené, růžovou v hnědé, červenou, respektive oranžovou ve žluté, případně modrou v šedofialové.¹³⁸³ Barevnost středorýnských rukopisů je založena na kontrastu modré, zelené a červené, což zčásti platí i pro *Františkánskou biblí* (XII.B.13), ale také pro da Gaibanovské rukopisy, v nichž iluminátoři pracovali s výraznými kontrasty modré a červené.¹³⁸⁴

Pro **konstrukci těl iniciál** využívali mohučtí iluminátoři středorýnských rukopisů shodně s iluminátory *Františkánské bible* (XII.B.13) hladké dřívky kombinované s rostlinnou ornamentikou, s laločnatými nebo kadeřavými polopalmetami nebo květinovými srostlicemi.¹³⁸⁵ Nepracovali ovšem s barvenou plastickou modelací a jejich iniciály jsou tak plně ploché (včetně ornamentiky). Ve srovnání s *Františkánskou biblí* (XII.B.13) chybí v těchto iniciálách prvek charakteristický pro padovskou, respektive italskou knižní malbu – dekorace těl iniciál drobným, nejčastěji bíle konturovaným kosočtvercem.¹³⁸⁶ Jiným konstrukčním prvkem

---

¹³⁸¹ V české knižní malbě je tento přístup typický pro *Antifonář sedlecký* (Praha, NK ČR, XIII.A.6) kolem 1240, viz KVĚT 1932, 419–420; KRÁSA 1978, 496–501; HLEDÍKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ / EBEN 1995; HLAVÁČKOVÁ 1996, 3054–306; ŠUBRTOVÁ 2011b, 3–18 (se shrnutím literatury); nejnověji KUBÍK 2014c, 242–243.

¹³⁸² Ve *Františkánské biblí* (XII.B.13) dochází ke zploštění modelace u iluminací pocházejících z ruky Druhého mistra. K plošnosti modelace v díle Druhého mistra viz KUBÍK 2014a, 246.

¹³⁸³ Viz například výzdoba *Mohučského evangeliáře* (Aschaffenburg, Hofbibliothek, Ms. 13) fol. 21r [XVIII.8], 26r [XVIII.12], 31v [XVIII.15], 33v [XVIII.17], 54v [XVIII.22], 97v [XVIII.32].

¹³⁸⁴ Kontrast modré a červené je charakteristický pro iluminátory *Epištoláře padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2), *Žaltáře z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950), *Dvousvazkové Bible z Alzelli* (Leipzig, UB, Ms 13, 14), *Sedmisvazkové Bible* dnes v Lipsku (Leipzig, UB, Ms 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89) a *Admontského misálu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222).

¹³⁸⁵ Ve *Františkánské biblí* (XII.B.13) je tento typ konstrukce iniciál kombinován nejčastěji s drobným listovím.

¹³⁸⁶ K příkladům typu ve *Františkánské biblí* (XII.B.13) iniciály N – emo cum p[ro]phetas na fol. 1v [I.2], U – isio ysaie p[ro]phete na fol. 2v [I.3], I – Heremyas anathotites na fol. 40v [I.4], U – erba iheremie filii na fol. 41v [I.6], E – t factum est postquam na fol. 81r [I.7], L – iber iste qui baruch na fol. 85r [I.9], E – Zechihel p[ro]pheta na fol. 90r [I.10], U – erba amos na fol. 153v [I.18], U – isio abdie na fol. 158r [I.20], E – t factum e[st] na fol. 159r [I.22], N – aum p[ro]ph[et]am na fol. 163v [I.25], O – nus ninie liber na fol. 164v [I.26], U – erbum domini na fol. 169r [I.30], O – nus uerbi d[omi]ni na fol. 179r [I.33], M – arcus euua[n]gelysta na fol. 244r [I.36], L – ucas syrus na fol. 259r [I.38], Q – vonia[m] quidem na fol. 259v [I.39], H – ic est iohannes euuangelysta na fol. 284v [I.41],

jsou lišty,¹³⁸⁷ které však v rukopisech středního Porýní odkazují na starší tradici a pravděpodobně navazují na Haseloffovu skupinu durynsko-saských žaltářů.¹³⁸⁸

Text *Mohučského evangeliáře* (Ms. 13) doprovází velké množství malých malovaných iniciál, jejichž těla jsou tvořena hladkými dřívky nebo rostlinnými útvary, vše v kombinaci s rostlinným tvaroslovím. Tyto iniciály jsou uzavřeny vnějším polem a charakteristická je pro ně expanze výzdoby od těl či vnějších polí směrem do bordur a interkolumnií.¹³⁸⁹ Také u těchto iniciál chybí plastická modelace a v jejich formě lze hledat odraz starší tradice.¹³⁹⁰

Mnohé shodné, ale i odlišné motivy lze vysledovat též v *rostlinné ornamentice Františkánské bible* (XII.B.13) a středorýnských rukopisech.¹³⁹¹ Ornamentika *Františkánské bible* (XII.B.13) však svými formami, plasticitou a případnou

---

R – Omani sunt na fol. 304v [I.43], P – aulus uocat[us] apostolus na fol. 314r [I.44], P – aulus apostol[us] na fol. 323v [I.45], P – aulus apostolus na fol. 330r [I.46], P – aul[us] ap[osto]l[u]s na fol. 333v [I.47], P – aulus et tymotheus na fol. 336v [I.48], P – aulus apostol[us] na fol. 339r [I.49], P – aulus et siluanu[s] na fol. 341v [I.50], L – ucas natione na fol. 358v [I.57], P – rimv[m] quide[m] sermonem na fol. 359r [I.58], N – On ita est ordo na fol. 384v [I.59] a P – Etrus apostolus na fol. 387v [I.61].

¹³⁸⁷ Viz například *Mohučský evangeliář* (Aschaffenburg, Hofbibliothek, Ms. 13) iniciály L – iber generacionis na fol. 17v [XVIII.2]; I – nicium euuangelii na fol. 41r [XVIII.19] a I – n principio erat na fol. 79r [XVIII.23]; *Fragment Lekcionáře z Hamburku* (Hamburg, Staats- und Universitätsbibliothek, Cod. in scrin. 1) iniciála H – odiernam na fol. 4r [XX.4].

¹³⁸⁸ Viz HASELOFF 1897.

Srov. například s iluminacemi *Žaltáře královny Alžběty* (Cividale del Friuli, Museo Archeologico Nazionale, Ms. CXXXVII) 1200–1209, iniciálami B – eatus na fol. 14v, Q – uid na fol. 60r, D – igit na fol. 61r, D – omine na fol. 104r a D – igit na fol. 118r; *Žaltáře landkraběte Heřmana* (Stuttgart, Württembergische Landesbibliothek, HB II 24) 1208–1217, iniciálou B – eatus na fol. 8v; *Žaltáře z Wöltingerode* (Wolfenbüttel, Herzog August Bibliothek, Cod. Guelf. 521 Helmst.) iniciálou B – eatus na fol. 10v.

K *Žaltáři královny Alžběty* (Cividale del Friuli, Museo Archeologico Nazionale, Ms. CXXXVII), viz nejnověji WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2001 (se shrnutím literatury). K *Žaltáři landkraběte Heřmana* (Stuttgart, Württembergische Landesbibliothek, HB II 24), viz zejména HEINZER 1992; WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2011e, 1191–1194 (se shrnutím nejnovější literatury). K *Žaltáři z Wöltingerode* (Wolfenbüttel, Herzog August Bibliothek, Cod. Guelf. 521 Helmst.), viz zejména KROOS 1989, 148–155 (se shrnutím literatury).

¹³⁸⁹ Viz Das Mainzer Evangeliar. Faksimile-Edition 2007.

Jde zejména o výhonky se šroubovitě přetáčenými drobnými lístky, dále o spirálovitě stáčené výhonky s obalujícím drobným listovým a polopalmetami s přetáčenými výhonky.

¹³⁹⁰ Do výše zmíněné výchozí tradice lze zahrnout Haseloffovu skupinu rukopisů (*Žaltář landkraběte Heřmana Durynského*) (Stuttgart, Württembergische Landesbibliothek, Ms. H B. II 24) 1210–1217, viz HASELOFF 1897, 9–10, obr. 13; KROOS 1977d, 594–596; KROOS 1978, 283–316; AVRIL 1995, 42; WORM 2009a, 247–249; dále *Modlitební knihu sv. Alžběty* (Musée de Cividale, 322) 13. století, s. 28, viz HASELOFF 1897, 10–15, obr. 46; KROOS 1978, 283–316; druhou skupinu žaltářů (kodexy druhé řady), například *Žaltář z Arenbergu* (Paříž, BN, ms. nouv. acq. lat. 3102) kolem roku 1240, jehož fragmenty se dále nacházejí v Berlíně nebo Chicagu, viz KROOS 1977c, 600–601. K této skupině rukopisů viz HASELOFF 1897.

¹³⁹¹ Jde například o pásové sestavy palmet obalující nebo vyplňující těla iniciál, kadeřavé akanty, drobné listové, trojlisty a květinové srostlice – rozety.

doplňkovou dekorací jednoznačně navazuje na produkci da Gaibanovského skriptoria.¹³⁹²

---

¹³⁹² V iniciálách Prvního mistra je evidentní ještě odkaz k toskánským zdrojům, viz KUBÍK 2014a, 246. Ke vztahu *Františkánské bible* (XII.B.13) a rukopisů z produkce da Gaibanovského skriptoria viz kapitola IV.3. Františkánská bible a benátsko-padovská skupina rukopisů.

V. Závěrečné shrnutí významu rukopisu v kontextu vývoje dobového knižního malířství střední Evropy a severní Itálie

V rámci okruhu iluminátorů navazujících na produkci dílny Giovanniho da Gaibana představuje *Františkánská bible* (XII.B.13) dílo, které stojí nejbliže rukopisům **vrcholného období da Gaibanovské malířské dílny – Epištoláři padovské katedrály**,¹³⁹³ *Žaltáři z Cambridge*,¹³⁹⁴ *Dvousvazkové Bibli z Altzellu*,¹³⁹⁵ *Sedmisvazkové Bibli z lipské univerzitní knihovny*,¹³⁹⁶ *Misálu z Admontu*¹³⁹⁷ a *Žaltáři padovské katedrály – tzv. Oxfordskému žaltáři*.¹³⁹⁸ Jde o díla vzniklá v rozmezí let 1259–1273. Detailním rozbořem figurální složky a zejména ornamentiky a vztahů jednotlivých motivů k rukopisům jádra skupiny lze dojít k závěru, že **pražský rukopis je současně také na pomyslném vrcholu navazující da Gaibanovské produkce**,¹³⁹⁹ do níž lze kromě *Františkánské bible* (XII.B.13) zahrnout například *Misál z kláštera*

¹³⁹³ *Epištolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) z roku 1259 zhotovený v Padově. K rukopisu viz zejména BUBERL 1911, 121–132; KVĚT 1927, 63–100, 141–158; HÄNSEL-HACKER 1954a, 3–4; BELLINATI / BETTINI 1968; VALAGUSSA 1991, 4–6; MARIANI CANOVA 1999, 47–51 (se shrnutím literatury); nověji CORRIE 2004a, 465–466; nejnověji KUBÍK 2008, 155; BOSSETTO 2009, 51–61; TRIPPS 2012, 37–39.

¹³⁹⁴ *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950) z rozmezí let 1260–1266 zhotovený ve Vratislavi. K rukopisu viz JAMES 1902, 330–353; KVĚT 1927, 141–158; HÄNSEL-HACKER 1954a, 7–9; BELLINATI / BETTINI 1968, 98–99, 101–102; WOLMALD / GILES 1982, 414–429; KRÁSA 1990, 52, 56; MARIANI CANOVA 1990, 174–176; VALAGUSSA 1991, 12–13; MARIANI CANOVA 1999, 52–54 (se shrnutím literatury); nověji SCRASE / MUNRO et al. 2005, 211; BINSKI / PANAYOTOVA 2005, 176–178; PANAYOTOVA 2006, 36; BOSSETTO 2009, 51–61; BOSSETTO 2010, 6–17 (se shrnutím literatury); nejnověji MORGAN / PANAYOTOVA / REYNOLDS 2011, 94–95; TRIPPS 2012, 40–42.

¹³⁹⁵ *Dvousvazková Bible z kláštera v Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13, 14) z rozmezí let 1260–1265 zhotovená ve Vratislavi. K rukopisu viz HELSSIG 1935, 12–16; DEBES 1989, 69; VALAGUSSA 1991, 10–11; MACKERT 2012, 20–22; TRIPPS 2012, 37–52.

¹³⁹⁶ *Sedmisvazková Bible* (Leipzig, UB, Ms 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89) z rozmezí let 1260–1265 zhotovená ve Vratislavi. K rukopisu viz HELSSIG 1935, 39–40, 43–44, 47–48, 65–69, 74–76, 90–93; VALAGUSSA 1991, 10–11; MACKERT 2012, 20–22; TRIPPS 2012, 37–52.

¹³⁹⁷ *Admontský misál* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273) v Salcburku. K rukopisu viz BUBERL 1911, 121–132; KVĚT 1927, 101–111, 141–158; HÄNSEL-HACKER 1954a, 4–5; BELLINATI / BETTINI 1968, 98–99, 101–102, 105; VALAGUSSA 1991, 6–7; MARIANI CANOVA 1999, 55–56 (se shrnutím literatury); TRIPPS 2012, 40.

¹³⁹⁸ *Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář* (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) z roku 1266 zhotovený v Padově. K rukopisu viz MADAN 1897, 393; HÄNSEL-HACKER 1954a, 10; PÄCHT / ALEXANDER 1966, 8; BELLINATI / BETTINI 1968, 99; VALAGUSSA 1991, 11–12; MARIANI CANOVA 1999, 17; MARIANI CANOVA 2005, 162–163.

¹³⁹⁹ K pozdní dílně Giovanniho da Gaibana viz ŠUBRTOVÁ 2014, 203–208.

*Seitenstetten*¹⁴⁰⁰ a *Vídeňský žaltář*,¹⁴⁰¹ tedy rukopisy pocházející ze třetí třetiny 13. století. **Do okruhu volně navazující produkce**¹⁴⁰² jsou dále zařazovány *Kapesní Bible z Herzogenburku*,¹⁴⁰³ *rukopisy z Gemony*¹⁴⁰⁴ a *Dvousvazková Bible z New Yorku*.¹⁴⁰⁵ **Vzdálenější okruh iluminátorů pokračujících v dědictví dílny**¹⁴⁰⁶ zahrnuje *Graduál z Kapitulní knihovny v Padově*,¹⁴⁰⁷ *Velkou Bibli sepsanou do roku 1297*

---

¹⁴⁰⁰ *Misál z kláštera Seitenstetten* (New York, Pierpont Morgan Library, M. 855) zhotovený v Salcburku po roce 1265. K rukopisu viz MILLAR 1930, 20; HÄNSEL-HACKER 1954a, 6–7; HARRSEN / BOYCE 1953, 8; NEW YORK 1957, 18; BERGER-FIX 1980b, 71–82; VOELKE 1980, 56–57; CORRIE 1987, 111–123; VALAGUSSA 1991, 6–8; MARTIN 1993, 96–119; MARIANI CANOVA 1999, 57–60; CORRIE 2004b, 468–469 (se shrnutím literatury).

¹⁴⁰¹ *Vídeňský žaltář* (Wien, ÖNB, Cod. 1898) z doby kolem 1270, viz TRENKLER / HOLTER / OETTINGER 1938, 64–68; HÄNSEL-HACKER 1954a, 9–10; BELLINATI / BETTINI 1968, 99; VALAGUSSA 1991, 13–14; FINGERNAGEL / ROLAND 1997, 57–64.

¹⁴⁰² K okruhu volně navazující da Gaibanovské produkce viz KUBÍK 2008, 334, 358, pozn. 22, 68.

¹⁴⁰³ *Kapesní Bible* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 110) z poslední třetiny 13. století, viz SCHMIDT 1963, 112; WINNER 1978, 104; MAYO 1985, 415–416; SCHMIDT 2005, 29; BAUER-EBERHARDT 2007, 95–102; http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/index_hzbg_hss_94_bis_370.html#cod_110 citováno 24. 1. 2015.

¹⁴⁰⁴ *Antifonář* (původně Gemona del Friuli, Archivio Arcipretale, ms. I, dnes Udine, Museo Arcivescovile, Ms 1674) z 80. let 13. století vzniklý v Padově. K rukopisu viz BERGAMINI 1985, 20, kat. 17; MARIANI CANOVA 1992b, 166–167; nejnověji viz MARIANI CANOVA 1999, 69–71 (se shrnutím literatury); *Antifonář* (původně Gemona del Friuli, Archivio Arcipretale, ms. III, dnes Udine, Museo Arcivescovile) 80. léta 13. století, viz BERGAMINI 1985, 20, kat. 18; *Graduál* (původně Gemona del Friuli, Archivio Arcipretale, ms. VI, dnes Udine, Museo Arcivescovile) 80. léta 13. století, viz BERGAMINI 1985, 20, kat. 19. *Dva Antifonáře* a *Graduál* vznikly v 80. letech 13. století pro dóm v Gemoně. Viz BERGAMINI 1985, 20, kat. 17–19, nověji MARIANI CANOVA 1992b, 166–167; MARIANI CANOVA 1999, 17–18 a nejnověji viz KUBÍK 2008, 151, 169–170. A. Conti se naproti tomu domnívá, že rukopisy vznikly pro padovský dóm a do Gemony byly převezeny v průběhu 13. století, poté co pro dóm v Padově vznikly rukopisy nové, viz CONTI 1981, 35 a KUBÍK 2008, 151.

¹⁴⁰⁵ *Dvousvazková Bible z New Yorku* (New York, Pierpont Morgan Library, ms. 436) z let 1278–1295 zhotovená v Padově. K rukopisu viz HARRSEN 1953, 11–12; CONTI 1981, 52; MARIANI CANOVA 1992b, 167; MARIANI CANOVA 1999, 17, 76–80 (se shrnutím literatury); MARIANI CANOVA 2005, 162–163; KUBÍK 2008, 154, 334.

Bibli sepsal boloňský písař Modenese di Grasulfo, představitel boloňské školy doložitelný mezi léty 1287–1295, a iluminovali padovští malíři viz MARIANI CANOVA 1999, 76–80 (se shrnutím literatury); KUBÍK 2008, 154, 334, pozn. 22.

¹⁴⁰⁶ Ke vzdálenějšímu okruhu iluminátorů pokračujících v dědictví da Gaibanovské dílny viz KUBÍK 2008, 231.

¹⁴⁰⁷ *Graduál z Kapitulní knihovny v Padově* (Padova, Biblioteca Capitolare, B 16) z 90. let 13. století vzniklý pro klášter sv. Petra v Padově. K rukopisu viz GROSSATO 1967, 14–15; CONTI 1981, 52; MARIANI CANOVA 1992b, 167; MARIANI CANOVA 1999, 80–81 (se shrnutím literatury).

jeptiškou Anežkou z rodu *Scarabella*¹⁴⁰⁸ a dílnu, kde vznikl *Ordinář padovské katedrály*.¹⁴⁰⁹

Záalpská produkce da Gaibanovského skriptoria¹⁴¹⁰ a okruh iluminátorů, kteří na něj navazují,¹⁴¹¹ dokládají fakt, že sledovaná vrstva italského malířství 13. století byla významným zdrojem i výrazem specifického gotického umění jak pro Itálii, tak také podnětným pramenem pro záalpské země,¹⁴¹² a její vliv neméně významně dosahoval až do střední Evropy. Italské knižní malířství rozhodujícím způsobem formovalo vývoj gotického umění i mimo Apeninský poloostrov,¹⁴¹³ kde se podíl italismů výrazně projevil zejména v knižní a monumentální malbě.¹⁴¹⁴

V první polovině 13. století představují významnou oblast italské knižní produkce Benátky.¹⁴¹⁵ Jsou jedním z určujících center pro vývoj italské iluminace, v němž vzniká lokální stylová syntéza pozdně románského charakteru.¹⁴¹⁶ Význam Benátek spočívá ve spojení italské pozdně románské, byzantské i levantské iluminace (a současně jsou zde vstřebávány i západní podněty), přičemž paralelně vedle děl knižní malby je tato stylová orientace realizována i v monumentálním malířství, čímž Benátky nemají v první polovině 13. století v rámci Itálie obdobu, a současně to vysvětluje

---

¹⁴⁰⁸ *Velká Bible sepsaná do roku 1297 jeptiškou Anežkou z rodu Scarabella* (Padova, Biblioteca del Seminario Vescovile, ms 542, I) z roku 1297 sepsaná v klášteře benediktýnek sv. Agáty a iluminovaná padovskými mistry. K rukopisu viz MARIANI CANOVA 1999, 18, 85–86 (se shrnutím literatury).

¹⁴⁰⁹ *Ordinář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 57) z konce 13. století, sepsaný a iluminovaný pro katedrálu v Padově. K rukopisu viz MARIANI CANOVA 1999, 75–76 (se shrnutím literatury).

¹⁴¹⁰ K záalpské da Gaibanovské produkci patří *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950), *Dvousvazková Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13, 14), *Sedmisvazková Bible z lipské univerzitní knihovny* (Leipzig, UB, Ms 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89), *Misál z Admontu* (ms. La 222). K rukopisům viz pozn. 1394, 1395, 1396, 1397.

¹⁴¹¹ K této rukopisné produkci patří *Františkánská bible* (XII.B.13), *Misál z kláštera Seitenstetten* (New York, Pierpont Morgan Library, M. 855), *Videňský žaltář* (Wien, ÖNB, Cod. 1898), *Kapesní bible z Herzogenburku* (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 110). K rukopisům viz pozn. 1400, 1401, 1403. Na da Gaibanovskou dílnu pak dále navazují *rukopisy z Gemony*, *Dvousvazková Bible z New Yorku* (New York, Pierpont Morgan Library, ms. 436), *Graduál z Kapitulní knihovny v Padově* (Padova, Biblioteca Capitolare, B 16), *Velká Bible sepsaná do roku 1297 jeptiškou Anežkou z rodu Scarabella* (Padova, Biblioteca del Seminario Vescovile, ms 542, I) a dílna, kde vznikl *Ordinář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 57). K rukopisům viz pozn. 1404, 1405, 1407, 1408, 1409.

¹⁴¹² Viz KUBÍK 2008, 329.

¹⁴¹³ Viz KUBÍK 2008, 329.

¹⁴¹⁴ Viz KRÁSA 1984, 405–414; KUBÍK 2008, 329.

¹⁴¹⁵ Viz KUBÍK 2008, 332. K benátské knižní malbě viz zejména MARCON 1995.

¹⁴¹⁶ Druhým centrem je jižní Itálie, viz KUBÍK 2008, 354.

i mimořádnou houževnatost tohoto svébytného stylového systému, jenž benátské knižní malířství do značné míry ovládá až do konce 13. století.¹⁴¹⁷ „Není tedy projevem benátského stylového konzervatismu, ale naopak může se jevit jako výraz autonomní benátské kultury i jejích expanzivních obchodních a politických ambicí, které se zrcadlí ve valérech formálních složek soudobého benátského umění.“¹⁴¹⁸

Ve druhé polovině 13. století lze na pozadí pronikavých historických změn,¹⁴¹⁹ které poskytují důležité impulzy i pro vývoj knižní malby, nejobecněji iluminátorskou produkci v Itálii sledovat ve dvou protipólných tendencích.¹⁴²⁰ Jednak jde o centra, v nichž přetrvává a dále je rozvíjen výrazně čitelný odkaz pozdně románské byzantizující tradice, jak lze doložit v Benátkách a s nimi spojené Padově nebo v jižní Itálii a na Sicílii.¹⁴²¹ A protipólem k této pozdně románské byzantizující tendenci, méně spojeným s předešlou tradicí a bližším záalpským formám gotického stylu, je boloňská škola a široký okruh s ní spojených center.¹⁴²²

Styl padovské malířské dílny Giovanniho da Gaibana, jejímž východiskem je tvorba benátských dílen *Mistra Komentáře z Marciany*¹⁴²³ a dílny *Antifonáře ze soukromé sbírky*,¹⁴²⁴ jejíž styl však v Benátkách samých ve druhé polovině 13. století nepokračoval,¹⁴²⁵ je jednou z nejpřitažlivějších forem počínající italské gotické

---

¹⁴¹⁷ Viz KUBÍK 2008, 333.

¹⁴¹⁸ Viz KUBÍK 2008, 333.

¹⁴¹⁹ Orientačně v kontextu Itálie KUBÍK 2008, 145–186, ale i v rámci našich zemí viz VANÍČEK 2002, 9–77, 359–404.

¹⁴²⁰ Viz KUBÍK 2008, 333.

¹⁴²¹ Viz KUBÍK 2008, 334.

¹⁴²² Viz KUBÍK 2008, 337.

¹⁴²³ Ke *Komentáři z Marciany* (Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, Lat. Z. 506=1611) 30.–40. léta 13. století, viz MARCON 1990, 226–229; MARIANI CANOVA 1992a, 252–255; MARCON 1995, 109; MARIANI CANOVA 1995, 56–57; MARIANI CANOVA 2005, 157.

¹⁴²⁴ K *Antifonáři ze soukromé sbírky* 1232–1250, viz MARIANI CANOVA / CATTIN 1981, 9–26; MARIANI CANOVA 1990, 175; MARCON 1990, 230–233; MARIANI CANOVA 1992a, 255–258; MARCON 1995, 112–113; MARIANI CANOVA 1995, 58–60; MARIANI CANOVA 2005, 158.

¹⁴²⁵ KUBÍK 2008, 149, 354–358; „V Benátkách je vývoj knižní malby po polovině 13. století nesen dílnami navazujícími na dóžecí skriptorium, v němž ve 30.–40. letech 13. století vznikl *Komentář z Marciany* a „benátský zlatnický-šperkařský styl.“ Dóžecí dílna *Statutů benátských* ze Státního archivu z 50.–60. let 13. století a skriptorium činné pro San Marco – dílna *Velké čtyřsvazkové Bible z Marciany*, provázané s místní výzdobou chrámu Svatého Marka je v mnohém paralelní k padovské dílně Giovanniho da Gaibana. Na dílnu *Velké čtyřsvazkové Bible z Marciany* od 70. let 13. století a *dílny Dvousvazkového Rituale z Musea Cerrer*. Původní formy „benátského zlatnického-šperkařského stylu“ se však v iluminacích těchto rukopisů mění, a sice k větší zběžnosti a kresebnosti provedení až k jisté tvrdosti, které odpovídá též kontrastnějšímu ladění barevné škály (kontrasty modré, růžové a zelené) a byzantizující pozdně románský stylový systém je v mnohem větší míře obohacován o protáhlé výběhy iniciál a do bordur expandující kaligrafické ornamenty. I v tomto

iluminace. Současně však pokračovatelé Giovanniho da Gaibana v Padově od 80. let 13. století stále zřetelněji míří k boloňským vzorům,¹⁴²⁶ tedy k protipólnému stylovému systému, který zde v 90. letech 13. století převládne.¹⁴²⁷

„Pozdně románské tvarosloví 13. století charakterizuje směřování k plastičtějším a prostorově hybnějším formám. Jedním z výrazů této tendence jsou jak prostorově rafinované, pohybově komplikované a stále plastičtější motivy pozdně románského geometrického stylu (např. asymetrizace ornamentálních skladeb nebo od těl iniciál vyrůstající rostlinná ornamentika naznačující expanzi do bordur), tak objemově plastické a skladebně bohaté motivy byzantského původu.“¹⁴²⁸

Pro druhou polovinu 13. století je charakteristická důsledná expanze výzdoby do bordur, kterou dovádí k dokonalosti právě padovská dílna Giovanniho da Gaibana.¹⁴²⁹ „Význam padovské dílny nespočívá pouze v dokonalém kvalitativním dovršení pozdně románské tradice, ale i v jejím prolnutí s motivickým repertoárem, který přejde do gotického tvarosloví (např. důmyslné provázání plastických tvarů s plošnými kaligrafickými ornamenty, expanze kaud do bordur provázaná s droleriovými motivy nebo kombinace abstraktních kaligrafických motivů s kresebně provedenými stylizovanými rostlinnými motivy byzantizující tradice). Dílna Giovanniho da Gaibana tak představuje vrchol pozdně románského byzantismu i jednu z podob italské rané gotiky a současně její repertoár působil svou mimořádnou kvalitou nejen na italské dílny, ale i na dílny středoevropské, kde dochází ke spojování pozdně románských a západních motivů.“¹⁴³⁰

---

smyslu se vývoj benátské školy shoduje s vývojem padovské dílny Giovanniho da Gaibana, ale v obdobném smyslu jako v 50. a 60. letech i nyní postupuje vlastními prostředky.“

¹⁴²⁶ Viz KUBÍK 2008, 359.

¹⁴²⁷ Viz KUBÍK 2008, 359: K pozdním rukopisům, v nichž převažují stylové komponenty boloňského původu, viz zejména *Antifonář z kláštera S. Pietro* (Padova, Antoniana, B.18) 80. léta 13. století a *Antifonáře a Graduál z dómu v Gemoně* (Udine, Arcobiskupské muzeum, ms. I, ms. III, ms. VI), viz BERGAMINI 1985, 65–71.

¹⁴²⁸ Viz KUBÍK 2008, 354.

¹⁴²⁹ V padovské iluminaci jde o důsledně zmnožované kaudy, viz KUBÍK 2008, 356–357. S touto expanzí kaud do bordur pracují též benátská skriptoria *Statutů benátských* a dílna *Velké čtyřsvazkové Bible z Marciany* (skriptorium činné pro San Marco), viz KUBÍK 2008, 356–357. Ke *Statutům benátským* (Venezia, Archivio di Stato – Maggior Consiglio, Cod. 527) druhá polovina 50. let a 60. léta 13. století, viz MARCON 1995, 114. Ke *Čtyřsvazkové Atlantské Bibli z Marciany* (Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana, Lat. I, 1-4 = 2108-2111) 50.–60. léta 13. století, viz KVĚT 1927, 123–140; GARRISON 1961, 363–390; MARCON 1990, 233–237; MARIANI CANOVA 1992a, 259–264; MARCON 1995, 115–116; MARIANI CANOVA 1995, 60–62; MARIANI CANOVA 1999, 62–63; MARIANI CANOVA 2005, 161.

¹⁴³⁰ Obdobně ale v odlišných formách též v toskánských a umbrijských dílnách, viz KUBÍK 2008, 357.

K postupnému pronikání západních prvků a jejich propojování s benátsko-padovským repertoárem dochází též v **záalpské da Gaibanovské produkci**. Charakteristický je tento jev pro *Žaltář z Cambridge* (ms. 36.1950) zhotovený pravděpodobně v letech 1260–1266 ve Vratislavi dvěma iluminátory.¹⁴³¹ Práce Prvního mistra *Žaltáře z Cambridge* je silně ovlivněna Mistrem Giovanniho da Gaibana,¹⁴³² na dílo Druhého mistra *Žaltáře z Cambridge* kromě západních motivů zapůsobil dále jihoitalský – štaufský styl.¹⁴³³ Na *Cambridgský žaltář* (ms. 36.1950) navazuje výzdoba *Dvousvazkové Bible z Alzelli* (Ms 13, 14) a *Sedmisvazkové Bible z Lipska* (Ms 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89),¹⁴³⁴ které vznikly pravděpodobně také ve Vratislavi mezi léty 1260–1265.¹⁴³⁵ S *lipskými Biblemi* (Ms 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89) souvisí malířská i kaligrafická výzdoba *Admontského misálu* (ms. La 222), pořízeného v Salcburku v letech 1265–1273,¹⁴³⁶ a s ním pak práce jednoho z iluminátorů *Seitenstettenského Misálu* (M 855) vytvořeného po roce 1265.¹⁴³⁷ *Seitenstettenský misál* (M 855) lze zařadit do okruhu iluminátorů pokračujících v da Gaibanovské tradici. Na da Gaibanovskou produkci dále navazuje část výzdoby *Vídeňského žaltáře* (Cod. 1898) vzniklého kolem roku 1270, jehož iluminátor (A) navázal na Druhého malíře *Žaltáře z Cambridge* (ms. 36.1950) [srov. VIII.1 s III.3 nebo III.6]. V díle Druhého mistra *Vídeňského žaltáře* (Cod. 1898) se mísí severofrancouzské komponenty s prvky navazujícími na da Gaibanovskou tradici, Třetí iluminátor *Vídeňského žaltáře* (Cod. 1898) vychází již jednoznačně z francouzské knižní malby.¹⁴³⁸ Na iluminace souboru *lipských Biblí* (Ms 13, 14, 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89) z let 1260–1265

¹⁴³¹ K rukopisu viz pozn. 1394.

¹⁴³² Dílem Prvního mistra jsou iniciály B – eatus uir na fol. 23v [III.3], D – ixi custodiam na fol. 51r [III.8], celostranný obraz Krista mezi apoštoly na fol. 49v [III.6] a dále kaligrafické dekorace v blízkosti fol. 49 (fol. 41r, fol. 47v, fol. 51r [III.8], fol. 52v, fol. 53r, fol. 54r, fol. 55r) v *Žaltáři z Cambridge* (ms. 36.1950).

¹⁴³³ Na působení jihoitalského – štaufského stylu na Druhého mistra *Žaltáře z Cambridge* mne upozornil PhDr. Viktor Kubík, Ph.D.

¹⁴³⁴ K uvedeným *Biblím* viz pozn. 1395, 1396.

¹⁴³⁵ TRIPPS 2012, 42.

¹⁴³⁶ Viz MARIANI CANOVA 1999, 56.

¹⁴³⁷ K rukopisu viz pozn. 1400.

Práce tohoto iluminátora (fol. 1v–7r, fol. 105r, 105v, 106r, 106v, 107r, 107v, 108r, 108v, 110v, 111r) je dále propojitelná s výzdobou *Žaltáře z Cambridge* (ms. 36.1950). Viz MARIANI CANOVA 1999, 60.

¹⁴³⁸ První iluminátor *Vídeňského žaltáře* (Cod. 1898) zhotovil iniciálu B – eatus uir na fol. 14v [VIII.1] a výzdobu vnitřních polí iniciál D – ominus illuminatio na fol. 46r [VIII.2], D – ixi custodia[m] na fol. 66v [VIII.3]. Z ruky Druhého iluminátora pochází většina zbývajících částí výzdoby s výjimkou kalendáře, který zhotovil Třetí mistr.

a *Admontského misálu* (ms. La 222) z rozmezí let 1265–1273 navazuje *Františkánská bible* (XII.B.13) zhotovená kolem roku 1270, na *lipské Bible* potom ještě *Kapesní Bible z Herzogenburku* (Cod. 110) datovatelná do poslední čtvrtiny 13. století.

V okruhu rukopisů navazujících na jádro da Gaibanovské produkce postupně dožívá tvarosloví da Gaibanovské dílny, jeho těžké, plastické, pozdně románské a byzantizující formy jsou postupně doplňovány a nahrazovány gotickými formami boloňského původu.¹⁴³⁹

V okruhu iluminátorů pokračujících v da Gaibanovském dědictví dochází pozvolně k opouštění původních maximálně plastických forem pozdně románského dědictví a k jejich přizpůsobování odlehčenějším, protáhlejšími, jednodušším a plošnějším motivům.¹⁴⁴⁰ Využíváno je místně tradiční tvarosloví, které doplňují do bordur expandující kaligrafické ornamenty a maximálně protahované kaudy.¹⁴⁴¹ Ve všech formách ornamentiky navazují iluminátoři na vrcholnou produkci da Gaibanovské dílny,¹⁴⁴² ať již jde o způsob konstrukce iniciál, nebo jednotlivé prvky dekorativního tvarosloví. Pro konstrukci těl iniciál jsou využívány lišty v kombinaci s medailony a pletenci, rostlinné motivy – trubicovité útvary, hladké dřívky a figurální motivy. Se všemi těmito konstrukčními prvky pracovali iluminátoři *Františkánské bible* (XII.B.13).¹⁴⁴³ Její chronologicky nejbližší okruh ze sledované da Gaibanovské produkce zastupuje *Seitenstettenský misál* (M 855) a *Kapesní Bible z Herzogenburku* (Cod. 110).

---

¹⁴³⁹ Jde o *Antifonář* (původně Gemona del Friuli, Archivio Arcipretale, ms. I, dnes Udine, Museo Arcivescovile, Ms 1674) 80. léta 13. století; *Antifonář* (původně Gemona del Friuli, Archivio Arcipretale, ms. III, dnes Udine, Museo Arcivescovile) 80. léta 13. století; *Graduál* (původně Gemona del Friuli, Archivio Arcipretale, ms. VI, dnes Udine, Museo Arcivescovile) 80. léta 13. století. K rukopisům viz pozn. 1404. *Dvousvazkovou Bibli z New Yorku* (New York, Pierpont Morgan Library, ms. 436) 1278–1295, více viz pozn. 1405. *Graduál z Kapitulní knihovny v Padově* (Padova, Biblioteca Capitolare, B 16) 90. léta 13. století, viz pozn. 1407. *Velkou Bibli sepsanou do roku 1297 jeptišskou Anežkou z rodu Scarabella* (Padova, Biblioteca del Seminario Vescovile, ms 542, I) 1297, viz pozn. 1408, a *Ordinář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms E 57) konec 13. století, viz pozn. 1409. Orientačně k vývoji širšího okruhu da Gaibanovské produkce viz KUBÍK 2008, 169–170, 231, 334, 345.

¹⁴⁴⁰ Viz KUBÍK 2008, 358.

¹⁴⁴¹ Viz KUBÍK 2008, 358.

¹⁴⁴² *Epistolář padovské katedrály* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2), *Žaltář z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950), *Dvousvazková Bible z Altzellu* (Leipzig, UB, Ms 13, 14), *Sedmisvazková Bible z lipské univerzitní knihovny* (Leipzig, UB, Ms 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89) a *Misál z Admontu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222). K rukopisům viz pozn. 1393, 1394, 1395, 1396, 1397.

¹⁴⁴³ Viz kapitoly III.4.1.1. Typologie iniciál a základní systém výzdoby rukopisu v širším kontextu da Gaibanovské dílny a IV.1. Malířská výzdoba – podíl jednotlivých tvůrců.

Iluminace *Seitenstettenského misálu* (M. 855) z doby po roce 1265 jsou dílem dvou mistrů. Jeden z nich ve svém díle kombinoval charakteristický Zackenstil a prvky da Gaibanovské tradice,¹⁴⁴⁴ odkud převzal ornamentiku iniciál a stromoví s charakteristickou barevností založenou na kontrastu tmavě zelené, světle zelené a bílé. Typické je též lemování nimbů, draperie Panny Marie a apoštolů řadou bílých bodů uskupených do trojic. Iniciály z ruky Prvního mistra *Seitenstettenského misálu* jsou konstruovány z lišt, žerdí a hladkých dříků, kombinovaných obdobně jako ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) s rostlinnou ornamentikou v podobě zavíjených drobných listů, palmetových příklopek či polopalmetových sestav obalujících těla iniciál. Hladké dříky jsou shodně s *Františkánskou bibli* (XII.B.13) dekorovány bíle konturovanými drobnými kosočtverci. V ornamentice *Seitenstettenského misálu* (M. 855) dochází na rozdíl od *Františkánské bible* (XII.B.13) ke zploštění jednotlivých motivů. Druhý iluminátor *Misálu* (M. 855) pracoval v duchu rakouské knižní malby třetí čtvrtiny 13. století.¹⁴⁴⁵

Ve výzdobě *Vídeňského žaltáře* (Cod. 1898) z doby kolem roku 1270, kde pod vlivem da Gaibanovské produkce vznikla pouze malá část iluminací,¹⁴⁴⁶ je nápadná ztráta plastičnosti. V tomto rukopisu se výrazně projeví západní – francouzské – motivy, které jsou však propojeny s prvky volně sledujícími da Gaibanovskou tradici.¹⁴⁴⁷ Ve *Vídeňském žaltáři* (Cod. 1898) dochází k výraznému posunu, pokud jde o výzdobu bordur. Těla iniciál jsou utvářena stejnými konstrukčními prvky jako těla *Františkánské bible* (XII.B.13), lištami kombinovanými s pletenci, častěji ale hladkými dříky, které jsou spojované se zoomorfními motivy a rostlinnou ornamentikou. Ta na rozdíl od *Františkánské bible* (XII.B.13) expanduje za vnější pole dále do bordur, kde je doplněna o izolované postavy nebo figurální výjevy, což je motiv typický pro francouzské iluminace.¹⁴⁴⁸

---

¹⁴⁴⁴ Z jeho ruky pochází fol. 1v–7r, 105r–109v, 110r–111v, 206r–207v, viz CORRIE 1987, 114; CORRIE 2004b, 468.

¹⁴⁴⁵ Viz CORRIE 2004b, 468–469.

¹⁴⁴⁶ Na výzdobě *Vídeňského žaltáře* (Wien, ÖNB, Cod. 1898) se podíleli tři iluminátoři, z nichž První mistr patří svým malířským projevem do pozdního da Gaibanovského okruhu. Z jeho ruky pochází iniciála B – eatus vir na fol. 14v [VIII.1] a výzdoba vnitřních polí iniciál D – ominus illuminatio na fol. 46r [VIII.2] a D – ixi custodia[m] na fol. 66v [VIII.3]. Viz FINGERNAGEL / ROLAND 1997, 63–64.

¹⁴⁴⁷ Druhý mistr kombinuje západní a italské komponenty, viz zejména iniciály D – ominus illuminatio na fol. 46r (tělo iniciály) [VIII.2], S – aluum me fac na fol. 106r [VIII.4] a E – xultate deo na fol. 130v. Práce Třetího mistra (Kalendář) bezprostředně souvisí s francouzským uměním. Viz FINGERNAGEL / ROLAND 1997, 63–64.

¹⁴⁴⁸ Viz KUBÍK 2008, 221.

Iluminace *Kapesní Bible z Herzogenburku* (Cod. 110) z poslední čtvrtiny 13. století sice jednotlivými prvky ornamentiky navazují na repertoár da Gaibanovských rukopisů,¹⁴⁴⁹ zejména na *poslední svazek Sedmisvazkové Bible z Lipska* (Ms 89) z první poloviny 60. let 13. století, chybí jim však plastická modelace a dochází k jejich zjednodušení.¹⁴⁵⁰ K výraznému zjednodušení přistoupil iluminátor *Bible* i v případě rámu vnějších polí, u vnitřních polí rámy zcela opustil. Shodně s rukopisy jádra da Gaibanovské skupiny dochází u některých prvků ornamentálního tvarosloví k výrazné stylizaci motivů a zmnožování jejich skladby.¹⁴⁵¹ Analogické jsou též do bordur expandující neorámované části kaud vrcholící květinovou srostlicí.¹⁴⁵² Iluminátor rukopisu jednoznačně navázal na dědictví da Gaibanovské dílny, ale zároveň jeho práce vykazují typické znaky pro pozdní dataci a odhalují rozklad formálních principů původního systému.

V tomto časovém okruhu iluminátorů pokračujících v dědictví da Gaibanovské dílny je jednoznačně nejkvalitnějším dílem *Františkánská bible* (XII.B.13), jak již bylo uvedeno – datovatelná do doby kolem roku 1270, tedy do stejné doby jako zmíněný *Vídeňský žaltář* (Cod. 1898). Všechny iluminace *Františkánské bible* (XII.B.13) jsou na velmi vysoké úrovni, kvalita jejich provedení na rozdíl od ostatních rukopisů této časové vrstvy výrazně nekolísá. S výjimkou Druhého mistra pracovali iluminátoři *Františkánské bible* (XII.B.13) s plně plastickými formami.¹⁴⁵³ Charakteristická je nastupující chladnější barevnost, zejména odstíny modré, zelené, fialové a používání kontrastů modré, červené a zelené, což je obecně typické pro da Gaibanovské rukopisy.¹⁴⁵⁴ Ze čtyř iluminátorů, kteří se na výzdobě *Františkánské bible* (XII.B.13) podíleli, byl nejvýraznějším První mistr, který zhotovil iniciály Starého zákona. Jak již

---

¹⁴⁴⁹ Ovšem na rozdíl od jádra da Gaibanovských rukopisů již nejsou užívány pro konstrukci iniciál tradiční lišty, odkazující k románským tradicím. K uvedenému typu konstrukcí iniciál viz KUBÍK 2008, 187–190.

¹⁴⁵⁰ Viz http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/index_hzbg_hss_94_bis_370.html#cod_110, citováno 24. 1. 2015.

¹⁴⁵¹ Například iniciála I – n dieb[us] na fol. 142v [IX.3].

¹⁴⁵² Například iniciály F – rater na fol. 4r [IX.1], F – uit uir na fol. 81r [IX.2], P na fol. 195r [IX.5], F – uit na fol. 231r [IX.7], I – n pri[n]cipio na fol. 338v [IX.8] a P – aulus seruus na fol. 347v [IX.9].

¹⁴⁵³ U Druhého mistra je nastupující plošnost pozorovatelná u iniciál M – atheus ex iudea a M – atheus cum primo na fol. 219v [I.34].

¹⁴⁵⁴ S výraznými kontrasty modré a červené pracoval i iluminátor *Padovského Epištoláře* (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) a iluminátoři *Žaltáře z Cambridge* (Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950), *lipských Biblí* (Leipzig, UB, Ms 13, 14, 37, 42, 64, 65, 74, 89) i *Admontského misálu* (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222).

bylo předesláno, ve svém díle propojil prvky středorýnské knižní malby s prvky da Gaibanovské tradice, dále připojil vzory toskánské knižní malby.¹⁴⁵⁵ Z díla tohoto mistra vycházeli zbývající tři iluminátoři Nového zákona, z nichž k dokonalosti dovedl svoje iluminace Čtvrtý mistr.¹⁴⁵⁶

Studium *Františkánské bible* (XII.B.13) v kontextu da Gaibanovských skuiny rukopisů a jeho nejbližšího okruhu neprokázalo, že *že by některý z iluminátorů Bible (XII.B.13) byl identifikovatelný s někým z tvůrců dalších rukopisů sledované skupiny.*¹⁴⁵⁷

V kontextu české knižní malby navazuje na tvarosloví malířské i kaligrafické výzdoby *Františkánské bible* (XII.B.13) *Osecký lekcionář Arnolda Míšeňského* (I.A.59 – dříve Osek 76),¹⁴⁵⁸ který dle dosavadního stavu bádání pochází ze stejného ateliéru, v němž vznikla *Františkánská bible* (XII.B.13).¹⁴⁵⁹ Oproti ní ale v *Oseckém lekcionáři* (I.A.59 – Osek 76) sílí podíl vyhraněných forem západního původu. Figurální výjevy v iluminacích tohoto rukopisu jsou svým pojetím blízké Třetímu mistrovi *Františkánské bible* (XII.B.13),¹⁴⁶⁰ ale v malovaném ornamentálním repertoáru se již zrcadlí slohový posun, ke kterému došlo.¹⁴⁶¹ Vedle forem navazujících na da Gaibanovské padovské zdroje, analogické právě k *Františkánské bibli* (XII.B.13),¹⁴⁶² malířská výzdoba dále odráží stylovou polohu spojující tato východiska s reflexemi modelů západního původu¹⁴⁶³ a v neposlední řadě se též uplatňují exaktnější citace ryze západních

---

¹⁴⁵⁵ Viz KUBÍK 2014a, 246–247.

¹⁴⁵⁶ Viz KUBÍK 2014a, 246–247. Detailněji viz kapitola IV.1. Malířská výzdoba – podíl jednotlivých tvůrců.

¹⁴⁵⁷ Uvedený problém zůstává do budoucna otevřenou otázkou, jíž by mělo přecházet mimo jiné detailní studium *Admontského misálu* (ms. La 222) a zejména souboru *lipských Bibli* (Ms 13, 14, 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89) – rukopisů, na něž navazuje výzdoba *Františkánské bible* (XII.B.13).

¹⁴⁵⁸ *Osecký lekcionář* (Praha, NK ČR, I.A.59 – dříve Osek 76) kolem 1280–1300, viz KRÁSA 1982, 58–59 a HLAVÁČKOVÁ 2010, 430–431 (se shrnutím základní literatury a datací do let 1280–1290); WINZELER 2011, 153–160 (s výše zmíněnou odlišnou datací do let 1260–1264); nejnověji KUBÍK 2014b, 248 (s datací do 1280–1300) a WINZELER 2016, 4–13 (s datací do 1260/1264–1270).

¹⁴⁵⁹ Viz KRÁSA 1982, 58; SOUKUPOVÁ 1984, 76; HLAVÁČEK / KRÁSA 1990, 62; HLAVÁČKOVÁ 2010, 431; PANUŠKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ 2010, 539; KUBÍK 2014b, 248.

¹⁴⁶⁰ Srov. například iniciálu F – vit i[n] dieb[us] na fol. 260r ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) [I.40] s iniciálou U – eniens in carne na fol. 54r v *Oseckém lekcionáři* (Praha, NK ČR, I.A.59 – dříve Osek 76) [XVII.3]. K uvedenému viz KUBÍK 2014b, 248.

¹⁴⁶¹ Viz KUBÍK 2014b, 248.

¹⁴⁶² Například iniciály A – udite me qui na fol. 34r [XVII.2], P – aulus seruus na fol. 71r [XVII.6] a N – otam facimus na fol. 86r [XVII.8].

¹⁴⁶³ Viz KUBÍK 2014b, 248. Například iniciály T – aceant ad me na fol. 10r [XVII.1], H – ic prophetarum na fol. 65v [XVII.4], L – icet f[rat]res na fol. 67v [XVII.5], D – esid[er]ii mei na fol. 88r [XVII.9], T – ulit ergo dominus na fol. 92r [XVII.10], P – salmus qui na fol. 156r [XVII.13] a D – ixit na fol. 177r [XVII.14].

vzorů,¹⁴⁶⁴ jejichž zdroje si vyžádají další studium. Do repertoáru ateliéru se dále dostávaly nové devoční motivy, například sv. Jan spočívající na Pánově hrudi.¹⁴⁶⁵ Právě tento motiv, který je ve *Františkánské bibli* (XII.B.13) součástí výjevu Poslední večeře v iniciále *I – n principio erat* na fol. 285r [I.42], upozorňuje na příbuznost obou rukopisů.¹⁴⁶⁶ *Osecký lekcionář* (I.A.59) je dovršením předešlého kontinuálního vývoje sledovatelného od *Mater verborum* (X.A.11)¹⁴⁶⁷ přes *Antifonář sedlecký* (XII.A.6)¹⁴⁶⁸ k *Františkánské bibli* (XII.B.13).¹⁴⁶⁹ „*Osecký lekcionář* (I.A.59) tak dokládá výrazně silící schopnost českého prostředí asimilovat a dále poměrně rychle transformovat různorodé podněty přicházející ze zahraničí, v čemž nepochybně významnou úlohu plnily i nadnárodní kvality jednotlivých řádů, ale též působnost laických umělců.“¹⁴⁷⁰

Malířská dílna, v níž oba rukopisy (*Františkánská bible* i *Osecký lekcionář*) vznikly, nebyla pravděpodobně řádově svázaná. Skriptorium mohlo působit při pražském biskupství. Dílna, v níž mohli pracovat i laičtí iluminátoři, obsluhovala církevní instituce českého státu.¹⁴⁷¹

---

¹⁴⁶⁴ Viz KUBÍK 2014b, 248. Například iniciály F – iduciam talent na fol. 83r [XVII.7] a Q – via in pectore na fol. 142r [XVII.12].

¹⁴⁶⁵ Výjev vyplňuje vnitřní pole iniciály Q – via in pectore na fol. 142r [XVII.12]. Viz NATOUFOVÁ 2008; PANUŠKOVÁ 2011a, 169.

¹⁴⁶⁶ K uvedenému viz NATOUFOVÁ 2008, 11.

¹⁴⁶⁷ K rukopisu *Mater verborum* (Praha, KMN, X.A.11) kolem 1240, viz zejména WOCEL 1885, 186–188; KRÁSA 1985, 243–254; BRODSKÝ 2000, 86–89 (se shrnutím literatury); nejnověji k rukopisu viz KUBÍK 2014d, 240–241.

¹⁴⁶⁸ K *Antifonári sedleckému* (Praha, NK ČR, XIII.A.6) kolem 1240, viz KVĚT 1932, 419–420; KRÁSA 1978, 496–501; HLEDÍKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ / EBEN 1995; HLAVÁČKOVÁ 1996, 3054–306; ŠUBRTOVÁ 2011b, 3–18 (se shrnutím literatury); nejnověji KUBÍK 2014c, 242–243.

¹⁴⁶⁹ Viz KUBÍK 2014b, 248.

¹⁴⁷⁰ Viz KUBÍK 2014b, 248.

Vzniká-li *Františkánská bible* (XII.B.13) kolem roku 1270, je velmi nepravděpodobné, že by *Osecký lekcionář* (I.A.59) mohl být iluminován v letech 1260–1264, jak se domnívá M. Winzeler, viz WINZELER 2011, 153–156. Z hlediska formální analýzy *Osecký lekcionář* (I.A.59) svou výzdobou jednoznačně navazuje na *Františkánskou bibli* (XII.B.13). Jestliže písař *Oseckého lekcionáře* (I.A.59) Arnold Míšeňský umírá v roce 1273, musel být nejpozději v tomto roce rukopis dopsán a následně mohla proběhnout jeho malířská výzdoba, již lze eventuálně posunout na přelom druhé a třetí třetiny 13. století, ne však do let 1260–1264. Výzdoba rukopisu byla tak pravděpodobně dokončena z odkazu abatyše kláštera v Mariensternu Anežky z Kamence, která zemřela již kolem roku 1264. Na hypotetickou možnost pozdějšího vzniku rukopisu v kontextu nové datace M. Winzeler mne upozornil PhDr. Viktor Kubík, Ph.D. Rozbor výzdoby sledované skupiny rukopisů (viz kapitola III.4. a IV.1. – IV.4.) totiž posun datování *Oseckého lekcionáře* (I.A.59) do první poloviny 60. let 13. století neumožňuje, ani při předpokladatelné paralelitě vývoje různých stylových tendencí, a to vzhledem k vývojovému kontextu jeho vzniku.

¹⁴⁷¹ Viz KUBÍK 2014a, 247.

Lze tak vyloučit teorii H. Soukupové o vzniku rukopisu ve skriptoriu františkánského kláštera na Starém Městě pražském, kterou se, jak bylo výše uvedeno, nepodařilo do dnešní doby doložit. Srov. SOUKUPOVÁ 1984, 81–82 s BOLDAN 1990, 92–93.

Podle nejnovějšího bádání mohlo v Praze působit paralelně vedle sebe několik malířských dílen.¹⁴⁷² V jedné z nich vznikl *Breviář františkánského kláštera* (C 7681),¹⁴⁷³ který je často dáván do souvislosti s *Františkánskou biblí* (XII.B.13) a mnichovským rukopisem *Algoritmus* (Cm 17703).¹⁴⁷⁴ Z druhé dílny pak pochází *Františkánská bible* (XII.B.13) a *Lekcionář Arnolda Míšeňského* (I.A.59 – dříve Osek 76), které patří k vrcholné produkci uvedeného ateliéru, jehož malířský styl byl formován i vlivem porýnské podoby Zackenstilu, která směřovala k postupnému zklidnění počáteční expresivity výrazu, a to v reakci na raně gotické podněty z plastiky, sklomalby a pařížské knižní malby první poloviny 13. století.¹⁴⁷⁵ Vedle toho ale stále působil výrazný vliv padovské iluminátorské školy Giovanniho da Gaibana.

Pokud by tedy *Františkánskou biblí* (XII.B.13) iluminovali laičtí umělci, mohl by být klečící mnich frater Godefridus zobrazený v iniciále *I – n anno secundo darii* na fol. 171v objednavatelem rukopisu.¹⁴⁷⁶

Ze závěrečného shrnutí vyplývá několik dalších problémů. V rámci typologie ornamentiky je žádoucí do budoucna dále rozpracovat kaligrafickou výzdobu rukopisu, včetně vztahu této ornamentiky k západoevropské rukopisné produkci a ke stylové orientaci jednotlivých iluminátorů, pokud lze předpokládat, že jednotlivé složky rukopisu kompletně vytvářeli jednotliví tvůrci.¹⁴⁷⁷

Otázka, která otevírá další studium *Františkánské bible* (XII.B.13) a v této práci je pouze naznačena, se týká vztahu knižní malby k malbě monumentální, deskové a sklomalbě.¹⁴⁷⁸ A to nejen v Čechách, ale i ve střední Evropě a v severní Itálii.

Další téma, které se v rámci studia da Gaibanovské produkce opakovaně objevuje, je spojeno s působností jihoitalských iluminátorů na malíře v severní Itálii a patrně zprostředkovaně i ve střední Evropě.¹⁴⁷⁹

---

¹⁴⁷² Viz BRODSKÝ 2012, 29. K paralelním dílnám, viz KRÁSA 1982, 54–55.

¹⁴⁷³ *Františkánský breviář* (Praha, knihovna Uměleckoprůmyslového musea, ms. 7681) 1270–1280, viz nejnověji PANUŠKOVÁ / VŠETEČKOVÁ 2010, 526–532; PANUŠKOVÁ 2011b, 165–167 (se shrnutím literatury).

¹⁴⁷⁴ *Algoritmus* (München, Bayerische Nationalbibliothek, Cm 17703) před rokem 1278. K rukopisu viz například KRÁSA 1982, 53–54; STEJSKAL 1984, 292.
K teorii vzniku všech rukopisů v jedné dílně viz PANUŠKOVÁ / VŠETEČKOVÁ 2010, 531; PANUŠKOVÁ 2011b, 166.

¹⁴⁷⁵ Viz PANUŠKOVÁ 2011b, 166.

¹⁴⁷⁶ Jak se domníval J. Krása, viz KRÁSA 1982, 55.

¹⁴⁷⁷ Tématem se dlouhodobě zabývá Viktor Kubík.

¹⁴⁷⁸ Téma ve vztahu k nástěnné malbě nověji sleduje Z. Všečeková a další badatelé uvedení výše.

Neméně důležité bude ovšem také zasazení výše zmíněné nesmírně vlivné specifické středorýnské dílny (z Mohuče) do širšího kontextu evropského malířství.¹⁴⁸⁰

---

¹⁴⁷⁹ Jde o problém primárně sledovaný v italském dějepisu umění, viz KUBÍK 2008, 162–170 (se shrnutím literatury k tématu).

¹⁴⁸⁰ Průkopnický na problém upozornil H. Swarzenski, viz SWARZENSKI 1936, 36. Inspirativně jej rozvinul J. Krása a další badatelé, viz kapitola IV.4. Františkánská bible a porýnská skupina rukopisů.

VI. Summary

The Franciscan Bible (XII.B.13), kept in the National Museum Library in Prague, ranks among the most important illuminated manuscripts in the Czech lands, dating back to the late 13th century. The miniatures, created by illuminators following the tradition of Giovanni da Gaibana's workshop, are very similar in style and quality to the best manuscripts from Da Gaibana's production.

The present study focuses primarily on the manuscript's painted miniature illustrations, initials and calligraphy, as well as the iconographic themes featured in the illustrations. Our methodological approach utilizes formal, style and iconographical analysis, with the aim to assess the Franciscan Bible (XII.B.13) within the context of manuscript illumination in the Czech lands, Central Europe, and Northern Italy. The study also explores the artists' connection to Da Gaibana's circle in Padua, its transalpine production, and the group of illuminators continuing its legacy, as well as the origins of the workshop.

The transalpine production of Da Gaibana's scriptorium, and the group of illuminators following its tradition are a testament to the fact that this particular school of 13th-century Italian painting was a major source of inspiration, giving rise to a specific style of Gothic art, both in Italy and the transalpine lands, and that its influence reached as far as Central Europe. Italian manuscript illumination had a decisive impact on the development of Gothic art even beyond the Italian peninsula, with the Italian influence being most apparent in manuscript miniatures and monumental paintings.

The painted miniatures in the Franciscan Bible (XII.B.13) are the work of four illuminators, who were clearly influenced directly by the production of Giovanni da Gaibana's workshop (Epistolary of Giovanni da Gaibana, made for the Cathedral of Padua [ms. E. 2]); and are on par with the illuminations made for the Two-Volume Alzelle Bible (Ms. 13, 14), the Seven-Volume Leipzig Bible (Ms 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89) and the Missal of Admont Abbey (ms. La 222). Illuminations in all of these manuscripts follow the style established in the primary work created in the Gaibanesque style – the Epistolary of the Padua Cathedral (ms. E. 2), created in 1259; closest in style to the former are the illustrations in a Psalter now kept in Cambridge (ms. 36.1950), created by two illuminators in Wrocław in the years 1260–1266. The first artist was

directly inspired by the Gaibanesque style; the second illuminator, who created the majority of painted miniatures in the Cambridge Psalter, built directly on the work of the First Master, taking over his style and meshing the themes of the Venetian-Paduan and Southern Italian schools. The Cambridge Psalter (ms. 36.1950) was a direct inspiration for one of the masters responsible for the illumination of the Vienna Psalter (Cod. 1898). Works of the illuminator of the Padua Cathedral Epistolary (ms. E. 2) and illustrations in the Cambridge Psalter (ms. 36.1950) then influenced the illuminator of the Missal of Admont Abbey (ms. La 222), and the set of so-called Leipzig Bibles (Ms 13, 14, 37, 45, 46, 64, 65, 74, 89), most likely created in Wrocław in the years 1260–1265. The Leipzig Bibles (Ms 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89) are closely related to the painted miniatures and calligraphy in the Missal of Admont Abbey (ms. La 222), created in Salzburg in the years 1265–1273, as well as a portion of the Seitenstetten Missal (M 855), dating back to some time after the year 1265. Finally, the Missal of Admont Abbey (ms. La 222) and the Leipzig Bibles (Ms 37, 42, 46, 64, 65, 74, 89) were an inspiration for the illuminations in the Franciscan Bible (XII.B.13), created around the year 1270. A simplified variant of these sources of inspiration are the illuminations in the Pocket-Sized Bible from the Herzogenburg Monastery library (Cod. 110), which can be dated to the end of the 13th century.

Within the group of manuscripts under scrutiny, there is evidence that the Gaibanesque style, typical for the Padua Cathedral Epistolary (ms. E. 2) spread from Padua to the Transalpine lands and further to Central Europe; within the cultural and historical context, this style expansion can be attributed to the Archbishop of Salzburg, Ladislaus of Silesia, who commissioned the Epistolary, and who was related to the Royal Houses of Piast, Wettin and Přemyslid. In all likelihood, the atelier did not specialize exclusively in book illumination; illuminators could work alongside artists creating panel and mural paintings. Among these was also a follower of Master Giovanni da Gaibana, probably appointed by Archbishop Ladislaus of Salzburg himself. The master's collaborators and followers subsequently used his patterns and sample books, as evidenced by other manuscripts produced by this particular atelier.

Among the circle of illuminators continuing the legacy of the Da Gaibana atelier in this period, the Franciscan Bible (XII.B.13) is undoubtedly the finest example. All of its illuminations are of the highest quality and uniformly fine in execution. Of the four illuminators who collaborated in illustrating the manuscript, the most prominent was the First Master, who had created the initials for the Old Testament. In his work, the First

Master had merged various elements of Central Rhenish book illumination with the Gaibanesque tradition, with allusions to images and patterns used in Tuscan book illumination. The three remaining illuminators, who created the painted miniatures accompanying the New Testament, all drew their inspiration from the work of the First Master; among those, the Fourth Master was the most prominent and accomplished. With the exception of the Second Master, the Franciscan Bible (XII.B. 13) illuminators used full relief forms. Their work clearly demonstrates that all artists used the same models, but they differed in their interpretation of this typologically unified basis (both in shape and color range), but also in utilizing various secondary elements from different sources. They typically used colder color tones, particularly shades of blue, green and purple, and utilized contrasting tones of blue, red and green, which is generally typical for manuscripts in the Gaibanesque style.

Within the context of Czech book illumination, the painted miniatures and calligraphy of the Franciscan Bible (XII.B.13) inspired the illuminations in the so-called Osek Lectionary of Arnold von Meissen (I.A.59, formerly Osek 76). Current research indicates that the Lectionary was created in the same atelier as the Franciscan Bible (XII.B.13). However, apart from styles following the Gaibanesque Paduan tradition, similarly as the Franciscan Bible (XII.B.13), the Osek Lectionary (I.A.59 – Osek 76) also reflects various elements of Western European origin.

The painters' workshop which produced both the Franciscan Bible (XII.B.13) and the Osek Lectionary (I.A.59 – Osek 76) was likely not affiliated to any particular monastic order, and welcomed even lay illuminators. The scriptorium was probably attached to the Archdiocese of Prague, and provided manuscripts for Church institutions within the Czech lands. Both manuscripts are prime examples of the atelier's production. Its painting style was greatly influenced by the Rhenish variant of the *Zackenstil*, which tended toward toning down the earlier expressivity, in reaction to Early Gothic influences carrying over from sculpture, glass paintings, and Parisian book illuminations in the early 13th century. Apart from this, however, the influence of Giovanni da Gaibana's illumination school in Padua was still very strong.

VII. Přílohy

VII.1. Soupis rukopisů

VII.1.1. Františkánská bible

Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13

Čechy, kolem 1270

Středoevropský pergamen

353 x 271 mm, 410 ff.

Literatura:

WOLTMANN 1877, 19–20; BARTOŠ 1927, 220; KVĚT 1927, 2–84, 144–158; KVĚT 1948, 181–185; HÄNSEL-HACKER 1954a, 3–46; TICHÝ / DROBNÁ 1965, č. 9; DROBNÁ 1966, 233; SCHMIDT 1969, 168; BOHATEC 1970, 24, 59–60, 86–89; STEJSKAL 1976, 10–17; MAŠÍN 1977, 148; URBÁNKOVÁ 1979, 79; KRÁSA 1982, 55–58; STEJSKAL 1983, 503; MAŠÍN 1984, 119; STEJSKAL 1984, 288–290; SOUKUPOVÁ 1984, 69–97; PEŠINA 1985, 285–288; BRODSKÝ 1989, 57–58; SOUKUPOVÁ 1989, 162–163; KRÁSA 1990, 37–58; HLAVÁČEK / KRÁSA 1990, 62–63; STEJSKAL 1993, 412–422; ROYT 1994, 422; BRODSKÝ 2000, 135–137; ROYT 2002, 20–21; KUBÍK 2010, 342–350; PANUŠKOVÁ / J. HLAVÁČKOVÁ 2010, 533–540; SOUKUPOVÁ 2011, 180–182; PANUŠKOVÁ 2011a, 168–169; KUBÍK: 2014a, 246–247.

VII.1.2. Epištolář padovské katedrály

Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2

Itálie – Padova, dat. 1259 (kolofon fol. 99r)

Italský pergamen

280 × 187 mm, 104 ff.

Literatura:

BRANDOLESE 1795, 130–131; BUBERL 1911, 121–132; MOSCHETTI 1925–1926, 87–91, 108–109, 298–302, 310; KVĚT 1927, 63–100, 141–158; TOESCA 1927, 919–920, 965, 1031, 1063–1054; ROSENTHAL / SCHULZ 1928, 85–86; KATTERBACH 1932; PAGNIN 1933, 8–12; HÄNSEL-HACKER 1954a, 3–46; HÄNSEL-HACKER 1954b, 109–122; BELLINATI / BETTINI 1968; CALECA 1969, 79–82; GRAPE 1973; SCUDIERI 1976, 294, 296, 298–299; BERGER-FIX 1980b, 71–82; MARIANI CANOVA / CATTIN 1981, 9, 13–17; KRÁSA 1990, 52; MARIANI CANOVA 1990, 174–175; VALAGUSSA 1991, 4–6; MARIANI CANOVA 1999, 47–51; CORRIE 2004, 465–466; MARIANI CANOVA 2005, 162–163; KUBÍK 2008, 155; BOSSETTO 2009, 51–61; TRIPPS 2012, 37–39.

VII.1.3. Žaltář z Cambridge

Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 36.1950

Střední Evropa (Vratislav?), 1260–1266

Středoevropský pergamen

347 × 243 mm, 147 ff.

Literatura:

JAMES 1902, 330–353; KVĚT 1927, 112–122, 141–158; HÄNSEL-HACKER 1954a, 7–9; BELLINATI / BETTINI 1968, 98–99, 101–102; WOLMALD / GILES 1982, 414–429; KRÁSA 1990, 52, 56; MARIANI CANOVA 1990, 174–176; VALAGUSSA 1991, 12–13; MARIANI CANOVA 1999, 52–54; SCRASE / MUNRO et al. 2005, 211; BINSKI / PANAYOTOVA 2005, 176–178; PANAYOTOVA 2006, 36; BOSSETTO 2009, 51–61; BOSSETTO 2010, 6–17; MORGAN / PANAYOTOVA / REYNOLDS 2011, 94–95; TRIPPS 2012, 40–42.

VII.1.4.1. Dvousvazková Bible z Alzelli

Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms. 13, Ms. 14

Střední Evropa (Vratislav?), 1260–1265

Středoevropský pergamen

490 × 360 mm, 290 ff. (Ms. 13)

498 × 335 mm, 303 ff. (Ms. 14)

Literatura:

HELSSIG 1935, 12–16; DEBES 1989, 69; VALAGUSSA 1991, 10–11; MARIANI CANOVA 1999, 51, 54; MACKERT 2012, 20–22; TRIPPS 2012, 39.

VII.1.4.2. Sedmisvazková Bible z Lipska

Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms. 37, Ms. 42, Ms. 46, Ms. 64, Ms. 65, Ms. 74, Ms. 89

Střední Evropa (Vratislav?), 1260–1265

Středoevropský pergamen

460 × 230 mm, 284 ff. (Ms. 37)

460 × 330 mm, 219 ff. (Ms. 42)

455 × 335 mm, 208 ff. (Ms. 46)

460 × 325 mm, 286 ff. (Ms. 64)

510 × 370 mm, 225 ff. (Ms. 65)

465 × 330 mm, 177ff. (Ms. 74)

460 × 325 mm, 248 ff. (Ms. 89)

Literatura:

HELSSIG 1935, 39–40 (Ms. 37), 43–44 (Ms. 42), 47–48 (Ms. 46), 65–66 (Ms. 64),
67–69 (Ms. 65), 74–76 (Ms. 74), 90–93 (Ms. 89); VALAGUSSA 1991, 10–11; MARIANI
CANOVA 1999, 51, 54; MACKERT 2012, 20–22; TRIPPS 2012, 39.

VII.1.5. Admontský misál

Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222

Střední Evropa (Salcburk?), po roce 1265 (1265–1273)

Středoevropský pergamen

300 × 220 mm, 241 ff.

Literatura:

BUBERL 1911, 121–132; KVĚT 1927, 101–111, 141–158; HÄNSEL-HACKER 1954a, 4–5;
BELLINATI / BETTINI 1968, 98–99, 101–102, 105; KRÁSA 1990, 56; MARIANI CANOVA
1990, 176; VALAGUSSA 1991, 6–7; MARIANI CANOVA 1999, 55–56; TRIPPS 2012, 40.

VII.1.6. Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář

Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370

Itálie – Padova, dat. 1266 (fol. 129v)

Italský pergamen

335 × 236 mm, 143 ff.

Literatura:

MADAN 1897, 393, No. 19454; TOESCA 1927, 1134; HÄNSEL-HACKER 1954a, 10;

PÄCHT / ALEXANDER 1966, 8; BELLINATI / BETTINI 1968, 99; VALAGUSSA 1991, 11–12;

MARIANI CANOVA 1999, 17; MARIANI CANOVA 2005, 162–163.

VII.1.7. Misál z kláštera Seitenstetten

New York, Pierpont Morgan Library, M 855

Střední Evropa (Salcburk?), po roce 1265

Středoevropský pergamen

322 × 228 mm, 220 ff.

Literatura:

MILLAR 1930, 20; HÄNSEL-HACKER 1954a, 6–7; HARRSEN / BOYCE 1953, 8; NEW YORK 1957, 18; BERGER-FIX 1980, 71–82; VOELKE 1980, 56–57; CORRIE 1987, 111–123; VALAGUSSA 1991, 6–8; MARTIN 1993, 96–119; MARIANI CANOVA 1999, 57–60; CORRIE 2004b, 468–469.

VII.1.8. Vídeňský žaltář

Wien, Österreichische Nationalbibliothek, Cod. 1898

Střední Evropa, kolem 1270

Středoevropský pergamen

190 × 140 mm, 253 ff.

Literatura:

TRENKLER / HOLTER / OETTINGER 1938, 64–68; HÄNSEL-HACKER 1954a, 9–10;

BELLINATI / BETTINI 1968, 99; VALAGUSSA 1991, 13–14; FINGERNAGEL / ROLAND 1997,
57–64.

VII.1.9. Kapesní Bible z Herzogenburku

Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 110

Střední Evropa, poslední třetina 13. století

Středoevropský pergamen

165 × 11 mm, 426 ff.

Literatura:

SCHMIDT 1963, 112, Nr. 184; WINNER 1978, 104; MAYO 1985, 415–416; SCHMIDT 2005, 1, 29, Nr. 184; BAUER-EBERHARDT 2007, 95-102.

VII.1.10. Kremžská bible

Wien, Österreichische Nationalbibliothek, Cod. 1170, 1171, 1172, 1173

Střední Evropa, třetí čtvrtina 13. století

Středoevropský pergamen

495 × 365 mm, 251 ff. (Cod. 1170)

310 × 220 mm, 273 ff. (Cod. 1171)

500 × 370 mm, 222 ff. (Cod. 1172)

505 × 375 mm, 200 ff. (Cod. 1173)

Literatura:

TRENKLER / HOLTER / OETTINGER 1938, 57 ff.; FRIEDL 1930, 96, 139; HÄNSEL-HACKER 1954a, 38–39; SCHMIDT 1963, 101, Nr. 46; 1000 JAHRE KUNST IN KREMS, Nr. 77; KRÁSA 1990, 57; VALAGUSSA 1991, 21; HRANITZKY 1993, 58; FINGERNAGEL / ROLAND 1997, 65–78.

VII.1.11. Osecký lekcionář – Osecký lekcionář Arnolda

Míšeňského

Praha, Národní knihovna České republiky, I.A.59 – dříve Osek 76

Čechy (dílna písaře Arnolda Míšeňského navazující na dílnu Františkánské bible),

kolem 1280–1300

Středoevropský pergamen

450 × 350 mm, 195 ff.

Literatura:

FRIEDL 1928; KVĚT 1948, 185; KRÁSA 1982, 58–59; SOUKUPOVÁ 1984, 69–97; KRÁSA 1990, 37–58; VŠETEČKOVÁ 1995, 219–223; HLAVÁČKOVÁ 1996, 24–25; SOUKUPOVÁ 2010, 326–334; HLAVÁČKOVÁ 2010, 430–431; WINZELER 2011, 153–160; KUBÍK 2014b, 248–249; WINZELER 2016, 4–13.

VII.1.12. Mohučský evangeliář

Aschaffenburg, Hofbibliothek, Ms. 13

Střední Porýní – Mohuč, kolem 1260

Středoevropský pergamen

352 × 270 mm, 100 ff.

Literatura:

WAAGEN 1843, 376; SWARZENSKI 1936, 101; HOFMANN / THURN 1978, 41–42;

KAUFMANN 1986; KRÁSA 1990, 45, 50; GÖNNA 1998, 131–153; GÖNNA 1998, 131–153;

WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2007; EUW 2008, 11–21; WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2011d, 193–214.

VII.1.13. Řehořova moralia z Herzogenburku

Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95

Střední Porýní, krátce po polovině 13. století

Středoevropský pergamen

322 × 228 mm, 220 ff.

Literatura:

SWARZENSKI 1930, 9–25; SWARZENSKI 1936, 25–31, 101–107, Nr. 19; WINNER 1976, 104; MAYO 1985, 381–382; BEER 1987, 59–68; KRÁSA 1990, 45, 50; DECKER 2002. WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2007, 163–176; STORK 2010, 48; WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2011a, 1108–1111.

VII.1.14. Fragment cisterciáckého Lektionáře

Hamburg, Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg, Cod. in scrin. 1

Střední Porýní (Mohuč?), kolem 1250–1260

Středoevropský pergamen

490 × 350 mm, 25 ff.

Literatura:

BRANDIS 1972, 23–24; KROOS 1977a, 540; KRÁSA 1990, 45, 50; KAT. AUSST MAINZ 1998, 191–199, 211–215, Nr. 69; PALMER 1998a, 161–163; PALMER 1998b, 194–195; WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2007, 156; STORK 2008, 37–51; STORK 2010, 31–57; STORK 2011a, 284–287; STORK 2011b, 1108.

VI.2. Obrazová příloha

VIII. Seznam vyobrazení

I. Františkánská bible, Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13, kolem 1270

I.1a. Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, vazba. Foto: Knihovna Národního muzea.

I.1b. Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, vazba. Foto: Knihovna Národního muzea.

I.1c. Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, vazba. Foto: Knihovna Národního muzea.

I.2. Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 1v. Foto: Knihovna Národního muzea.

I.3. Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 2v. Foto: Knihovna Národního muzea.

I.4. Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 40v. Foto: Knihovna Národního muzea.

I.5. Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 41r. Foto: Knihovna Národního muzea.

I.6. Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 41v. Foto: Knihovna Národního muzea.

I.7. Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 81r. Foto: Knihovna Národního muzea.

I.8. Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 81v. Foto: Knihovna Národního muzea.

I.9. Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 85r. Foto: Knihovna Národního muzea.

I.10. Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 90r. Foto: Knihovna Národního muzea.

I.11. Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 128r. Foto: Knihovna Národního muzea.

- I.12.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 129r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.13.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 144v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.14.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 145r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.15.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 150r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.16.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 150v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.17.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 152v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.18.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 153v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.19.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 157v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.20.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 158r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.21.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 158v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.22.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 159r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.23.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 160r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.24.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 160v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.25.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 163v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.26.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 164v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.27.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 165v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.28.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 167r. Foto: Knihovna Národního muzea.

- I.29.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 168v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.30.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 169r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.31.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 171v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.32.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 173r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.33.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 179r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.34.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 219v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.35.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 219v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.36.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 244r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.37.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 244v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.38.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 259r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.39.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 259v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.40.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 260r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.41.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 284v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.42.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 285r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.43.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 304v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.44.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 314r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.45.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 323v. Foto: Knihovna Národního muzea.

- I.46.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 330r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.47.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 333v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.48.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 336v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.49.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 339r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.50.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 341v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.51.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 343v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.52.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 345r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.53.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 347v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.54.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 349v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.55.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 350v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.56.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 351r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.57.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 358v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.58.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 359r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.59.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 284v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.60.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 385r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.61.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 387v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.62.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 390v. Foto: Knihovna Národního muzea.

- I.63.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 392r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.64.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 394v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.65.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 395r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.66.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 396v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.67.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 396r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.68.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 397r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.69.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 7r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.70.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 11r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.71.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 14v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.72.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 42r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.73.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 51v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.74.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 63r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.75.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 82r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.76.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 101r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.77.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 152r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.78.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 164r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.79.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 177v. Foto: Knihovna Národního muzea.

- I.80.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 183r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.81.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 203v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.82.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 205r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.83.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 232r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.84.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 240v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.85.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 243v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.86.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 245r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.87.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 247v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.88.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 264r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.89.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 276r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.90.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 279v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.91.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 281r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.92.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 286v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.93.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 287v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.94.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 289v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.95.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 299v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.96.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 301r. Foto: Knihovna Národního muzea.

- I.97.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 306v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.98.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 307r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.99.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 307v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.100.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 310v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.101.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 311v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.102.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 331v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.103.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 332v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.104.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 333r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.105.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 336r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.106.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 344v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.107.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 345v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.108.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 347r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.109.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 349r. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.110.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 368v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.111.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 375v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.112.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 399v. Foto: Knihovna Národního muzea.
- I.113.** Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 400v. Foto: Knihovna Národního muzea.

I.114. Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 404r. Foto: Knihovna Národního muzea.

I.115. Františkánská bible (Praha, Knihovna Národního muzea, XII.B.13) kolem 1270, fol. 405r. Foto: Knihovna Národního muzea.

II. Epištolář padovské katedrály, Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2, 1259

II.1. Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 2v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.

II.2. Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 3r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.

II.3. Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 4r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.

II.4. Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 5r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.

II.5. Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 6v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.

II.6. Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 7r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.

II.7. Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 8v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.

II.8. Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 11r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.

- II.9.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 16v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.
- II.10.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 17v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.
- II.11.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 19v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.
- II.12.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 20r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.
- II.13.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 32v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.
- II.14.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 33r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.
- II.15.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 37v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.
- II.16.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 38v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.
- II.17.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 40v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.
- II.18.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 41r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.
- II.19.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 42v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.

- II.20.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 45v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.
- II.21.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 47r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.
- II.22.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 48v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.
- II.23.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 49r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.
- II.24.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 49v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.
- II.25.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 51v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.
- II.26.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 52r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.
- II.27.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 55r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.
- II.28.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 57v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.
- II.29.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 58r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.
- II.30.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 60r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.

- II.31.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 61v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.
- II.32.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 64r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.
- II.33.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 66v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.
- II.34.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 67r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.
- II.35.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 69v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.
- II.36.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 70r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.
- II.37.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 72r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.
- II.38.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 76v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.
- II.39.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 77r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.
- II.40.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 79v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.
- II.41.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 80r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.

- II.42.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 81r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.
- II.43.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 82v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.
- II.44.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 83r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.
- II.45.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 84v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.
- II.46.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 86v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.
- II.47.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 87r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.
- II.48.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 88v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.
- II.49.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 90v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.
- II.50.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 91r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.
- II.51.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 92v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.
- II.52.** Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 93v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): *L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana*, Vicenza 1968.

II.53. Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 94r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.

II.54. Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 96r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.

II.55. Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 97r. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.

II.56. Epištolář padovské katedrály (Padova, Biblioteca Capitolare, ms. E. 2) 1259, fol. 98v. Reprodukce z: Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.

III. Žaltář z Cambridge, Cambridge, Fitzwilliam museum, ms.

36.1950, 1260–1266

III.1. Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 2r. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.

III.2. Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 17v. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.

III.3. Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 23v. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.

III.4. Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 39v. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.

III.5. Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 40r. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.

III.6. Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 49v. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.

III.7. Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 50r. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.

III.8. Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 51r. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.

- III.9.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 59v. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.10.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 60r. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.11.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 60r. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.12.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 62r. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.13.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 63v. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.14.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 64r. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.15.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 72v. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.16.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 73r. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.17.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 74v. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.18.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 75r. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.19.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 82r. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.20.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 85v. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.21.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 86r. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.22.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 87v. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.23.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 88r. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.24.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 96r. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.25.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 98v. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.

- III.26.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 99r. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.27.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 100v. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.28.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 101r. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.29.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 103v. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.30.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 104r. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.31.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 106r. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.32.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 109v. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.33.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 113v. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.34.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 114r. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.35.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 115v. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.36.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 116r. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.37.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 141v. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.38.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 143v. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.
- III.39.** Žaltář z Cambridge (Cambridge, Fitzwilliam museum, ms. 36.1950) 1260–1266, fol. 146r. Foto: The Fitzwilliam Museum, Cambridge.

IV. Dvousvazková Bible z Altzellu, Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 13, 14, 1260–1265

Sedmisvazková Bible, Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 37, 42, 46, 64, 74, 89, 1260–1265

IV.1. Dvousvazková bible z Altzellu (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 13) 1260–1265, 1v. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.

IV.2. Dvousvazková bible z Altzellu (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 13) 1260–1265, 6r. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.

IV.3. Dvousvazková bible z Altzellu (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 13) 1260–1265, 98r. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.

IV.4. Dvousvazková bible z Altzellu (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 13) 1260–1265, 122r. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.

IV.5. Dvousvazková bible z Altzellu (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 13) 1260–1265, 153r. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.

IV.6. Dvousvazková bible z Altzellu (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 14) 1260–1265, 72r. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.

IV.7. Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 37) 1260–1265, 1v. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.

IV.8. Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 37) 1260–1265, 5v. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.

IV.9. Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 37) 1260–1265, 7v. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.

IV.10. Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 37) 1260–1265, 186r. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.

IV.11. Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 37) 1260–1265, 245r. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.

IV.12. Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 42) 1260–1265, 1v. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.

IV.13. Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 42) 1260–1265, 2v. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.

IV.14. Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 42) 1260–1265, 28v. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.

- IV.15.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 42) 1260–1265, 50v.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.16.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 42) 1260–1265, 54r.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.17.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 42) 1260–1265, 82v.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.18.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 42) 1260–1265,
163v. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.19.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 64) 1260–1265, 177r.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.20.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 64) 1260–1265,
191v. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.21.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 64) 1260–1265,
206v. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.22.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 64) 1260–1265,
224v. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.23.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 64) 1260–1265,
232v. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.24.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 74) 1260–1265, 6r.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.25.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 74) 1260–1265, 60v.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.26.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 74) 1260–1265, 89r.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.27.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 74) 1260–1265, 143r.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.28.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 74) 1260–1265, 144r.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.29.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 89) 1260–1265, 38v.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.30.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 89) 1260–1265, 39r.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.31.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 89) 1260–1265, 44v.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.

- IV.32.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 89) 1260–1265, 50r.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.33.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 89) 1260–1265, 54r.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.34.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 89) 1260–1265, 60r.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.35.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 89) 1260–1265, 62v.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.36.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 89) 1260–1265, 63r.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.37.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 89) 1260–1265, 83r.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.38.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 89) 1260–1265,
117v. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.39.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 89) 1260–1265,
148v. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.40.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 89) 1260–1265, 149r.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.41.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 89) 1260–1265, 190r.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.42.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 89) 1260–1265, 197r.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.43.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 89) 1260–1265, 203r.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.44.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 89) 1260–1265, 208r.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.45.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 89) 1260–1265, 211r.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.46.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 89) 1260–1265,
218v. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.47.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 89) 1260–1265, 223r.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.48.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 89) 1260–1265, 225r.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.

- IV.49.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 89) 1260–1265, 226r.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.50.** Dvousvazková Bible z Altzellu (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 13) 1260–1265, 238v. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.51.** Dvousvazková Bible z Altzellu (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 13) 1260–1265, 242r. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.52.** Dvousvazková Bible z Altzellu (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 14) 1260–1265, 47v. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.53.** Dvousvazková Bible z Altzellu (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 14) 1260–1265, 113v. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.54.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 46) 1260–1265, 1v.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.55.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 46) 1260–1265, 2v.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.56.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 46) 1260–1265, 7v.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.57.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 46) 1260–1265, 9v.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.58.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 46) 1260–1265, 12v.
Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.
- IV.59.** Sedmisvazková Bible (Leipzig, Universitätsbibliothek, Ms 46) 1260–1265, 107v. Foto: Universitätsbibliothek Leipzig.

V. Admontský misál, Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222, po roce 1265 (1265–1273)

- V.1.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (po roce 1265 (1265–1273), fol. 1v. Foto: autorka.
- V.2.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 2r. Foto: autorka.
- V.3.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 2v. Foto: autorka.

- V.4.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 3r. Foto: autorka.
- V.5.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 3v. Foto: autorka.
- V.6.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 4r. Foto: autorka.
- V.7.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 4v. Foto: autorka.
- V.8.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 5r. Foto: autorka.
- V.9.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 5v. Foto: autorka.
- V.10.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 6r. Foto: autorka.
- V.11.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 6v. Foto: autorka.
- V.12.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 7r. Foto: autorka.
- V.13.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 9r. Foto: autorka.
- V.14.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 16v. Foto: autorka.
- V.15.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 17r. Foto: autorka.
- V.16.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 18v. Foto: autorka.
- V.17.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 20r. Foto: autorka.
- V.18.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 20v. Foto: autorka.
- V.19.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 25r. Foto: autorka.
- V.20.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 27v. Foto: autorka.

- V.21.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 53r. Foto: autorka.
- V.22.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 60v. Foto: autorka.
- V.23.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 61r. Foto: autorka.
- V.24.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 64v. Foto: autorka.
- V.25.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 68v. Foto: autorka.
- V.26.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 70r. Foto: autorka.
- V.27.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 71r. Foto: autorka.
- V.28.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 75v. Foto: autorka.
- V.29.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 77r. Foto: autorka.
- V.30.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 80v. Foto: autorka.
- V.31.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 81v. Foto: autorka.
- V.32.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 83r. Foto: autorka.
- V.33.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 84r. Foto: autorka.
- V.34.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 85r. Foto: autorka.
- V.35.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 85v. Foto: autorka.
- V.36.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 86r. Foto: autorka.
- V.37a.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 87r. Foto: autorka.

- V.37b.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 87r. Foto: autorka.
- V.38.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 88r. Foto: autorka.
- V.39.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 88v. Foto: autorka.
- V.40.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 102r. Foto: autorka.
- V.41.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 103r. Foto: autorka.
- V.42.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 104r. Foto: autorka.
- V.43.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 115v. Foto: autorka.
- V.44.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 116r. Foto: autorka.
- V.45.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 118v. Foto: autorka.
- V.46.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 119r. Foto: autorka.
- V.47.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 125r. Foto: autorka.
- V.48.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 125v. Foto: autorka.
- V.49.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 126r. Foto: autorka.
- V.50.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 127r. Foto: autorka.
- V.51.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 127v. Foto: autorka.
- V.52.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 128r. Foto: autorka.
- V.54.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 128v. Foto: autorka.

- V.54.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 129v. Foto: autorka.
- V.55.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 130v. Foto: autorka.
- V.56.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 137r. Foto: autorka.
- V.57.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 138v. Foto: autorka.
- V.58.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 140r. Foto: autorka.
- V.59.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 140v. Foto: autorka.
- V.60.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 141r. Foto: autorka.
- V.61.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 142r. Foto: autorka.
- V.62.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 142v. Foto: autorka.
- V.63.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 145r. Foto: autorka.
- V.64.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 154r. Foto: autorka.
- V.65.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 157v. Foto: autorka.
- V.66.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 160v. Foto: autorka.
- V.67.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 162v. Foto: autorka.
- V.68.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 168r. Foto: autorka.
- V.69.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 173v. Foto: autorka.
- V.70.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 174r. Foto: autorka.

- V.71.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 175v. Foto: autorka.
- V.72.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 178v. Foto: autorka.
- V.73.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 182r. Foto: autorka.
- V.74.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 182v. Foto: autorka.
- V.75.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 184v. Foto: autorka.
- V.76.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 188r. Foto: autorka.
- V.77.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 189v. Foto: autorka.
- V.78.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 190r. Foto: autorka.
- V.79.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 191v. Foto: autorka.
- V.80.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 192v. Foto: autorka.
- V.81.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 197r. Foto: autorka.
- V.82.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 198v. Foto: autorka.
- V.83.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 199r. Foto: autorka.
- V.84.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 200r. Foto: autorka.
- V.85.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 202v. Foto: autorka.
- V.86.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 203v. Foto: autorka.
- V.87.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 205v. Foto: autorka.

- V.88.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 207r. Foto: autorka.
- V.89.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 209v. Foto: autorka.
- V.90.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 210v. Foto: autorka.
- V.91.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 212r. Foto: autorka.
- V.92.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 213v. Foto: autorka.
- V.93.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 214v. Foto: autorka.
- V.94.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 224v. Foto: autorka.
- V.95.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 228r. Foto: autorka.
- V.96.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 235v. Foto: autorka.
- V.97.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 28v. Foto: autorka.
- V.98.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 35r. Foto: autorka.
- V.99.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 49r. Foto: autorka.
- V.100.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 68r. Foto: autorka.
- V.101.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 91r. Foto: autorka.
- V.102.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 106v. Foto: autorka.
- V.103a.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 108v. Foto: autorka.
- V.103b.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 108v. Foto: autorka.

- V.104.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 129r. Foto: autorka.
- V.105.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 131r. Foto: autorka.
- V.106.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 134v. Foto: autorka.
- V.107.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 136r. Foto: autorka.
- V.108.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 153v. Foto: autorka.
- V.109.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 155r. Foto: autorka.
- V.110.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 155v. Foto: autorka.
- V.111.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 158r. Foto: autorka.
- V.112.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 169v. Foto: autorka.
- V.113.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 170v. Foto: autorka.
- V.114.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 175r. Foto: autorka.
- V.115.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 190v. Foto: autorka.
- V.116.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 218r. Foto: autorka.
- V.117.** Admontský misál (Lisabon, Museu Calouste Gulbenkian, ms. La 222) po roce 1265 (1265–1273), fol. 219r. Foto: autorka.

VI. Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář, Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370, 1266

VI.1. Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) 1266, fol. 6r. Reprodukce z: http://bodley30.bodleian.ox.ac.uk:8180/luna/servlet/view/all/what/MS.%20Canon.%20Liturg.%20370/Manuscript?os=0&pgs=50&sort=Shelfmark,sort_order, vyhledáno 30. 7. 2015.

VI.2. Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) 1266, fol. 22r. Reprodukce z: http://bodley30.bodleian.ox.ac.uk:8180/luna/servlet/view/all/what/MS.%20Canon.%20Liturg.%20370/Manuscript?os=0&pgs=50&sort=Shelfmark,sort_order, vyhledáno 30. 7. 2015.

VI.3. Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) 1266, fol. 34r. Reprodukce z: http://bodley30.bodleian.ox.ac.uk:8180/luna/servlet/view/all/what/MS.%20Canon.%20Liturg.%20370/Manuscript?os=0&pgs=50&sort=Shelfmark,sort_order, vyhledáno 30. 7. 2015.

VI.4. Žaltář padovské katedrály – tzv. Oxfordský žaltář (Oxford, Bodleian Library, MS. Canon. Liturg. 370) 1266, fol. 134r. Reprodukce z: http://bodley30.bodleian.ox.ac.uk:8180/luna/servlet/view/all/what/MS.%20Canon.%20Liturg.%20370/Manuscript?os=0&pgs=50&sort=Shelfmark,sort_order, vyhledáno 30. 7. 2015.

VII. Seitenstettenský misál, New York, Pierpont Morgan Library, M 855, po roce 1265

VII.1. Seitenstettenský misál (New York, Pierpont Morgan Library, M 855) po roce 1265, fol. 110v. Reprodukce z: Rebecca W. CORRIE: *The Seitenstetten Missal*, in: Helen C. Evans (ed.): *Byzantium. Faith and Power (1261–1557)*, New York 2004, 468.

VII.2. Seitenstettenský misál (New York, Pierpont Morgan Library, M 855) po roce 1265, fol. 111r. Reprodukce z: Rebecca W. CORRIE: *The Seitenstetten Missal*, in: Helen C. Evans (ed.): *Byzantium. Faith and Power (1261–1557)*, New York 2004, 468.

VIII. Vídeňský žaltář, Wien, Österreichische Nationalbibliothek, Cod. 1898, kolem roku 1270

VIII.1. Vídeňský žaltář (Wien, Österreichische Nationalbibliothek, Cod. 1898) kolem roku 1270, fol. 14v. Foto: Österreichische Nationalbibliothek, Wien.

VIII.2. Vídeňský žaltář (Wien, Österreichische Nationalbibliothek, Cod. 1898) kolem roku 1270, fol. 46r. Reprodukce z: Andreas FINGERNAGEL / Martin ROLAND: *Mitteleuropäische Schulen I* (ca. 1250–1350), Wien 1997, Abb. 78.

VIII.3. Vídeňský žaltář (Wien, Österreichische Nationalbibliothek, Cod. 1898) kolem roku 1270, fol. 66v. Reprodukce z: Andreas FINGERNAGEL / Martin ROLAND: *Mitteleuropäische Schulen I* (ca. 1250–1350), Wien 1997, Farbabb. 5.

VIII.4. Vídeňský žaltář (Wien, Österreichische Nationalbibliothek, Cod. 1898) kolem roku 1270, fol. 106r. Reprodukce z: Andreas FINGERNAGEL / Martin ROLAND: *Mitteleuropäische Schulen I* (ca. 1250–1350), Wien 1997, Abb. 79.

IX. Kapesní Bible z Herzogenburku, Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 110, poslední třetina 13. století

IX.1. Kapesní Bible z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 110) poslední třetina 13. století, fol. 4r. Reprodukce z: http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/index_hzbg_hss_94_bis_370.html#cod_110, vyhledáno 24. 1. 2015.

IX.2. Kapesní Bible z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 110) poslední třetina 13. století, fol. 81r. Reprodukce z: http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/index_hzbg_hss_94_bis_370.html#cod_110, vyhledáno 24. 1. 2015.

IX.3. Kapesní Bible z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 110) poslední třetina 13. století, fol. 142v. Reprodukce z: http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/index_hzbg_hss_94_bis_370.html#cod_110, vyhledáno 24. 1. 2015.

IX.4. Kapesní Bible z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 110) poslední třetina 13. století, fol. 158v. Reprodukce z: http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/index_hzbg_hss_94_bis_370.html#cod_110, vyhledáno 24. 1. 2015.

- IX.5.** Kapesní Bible z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 110) poslední třetina 13. století, fol. 195r. Reprodukce z: http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/index_hzbg_hss_94_bis_370.html#cod_110, vyhledáno 24. 1. 2015.
- IX.6.** Kapesní Bible z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 110) poslední třetina 13. století, fol. 310r. Reprodukce z: http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/index_hzbg_hss_94_bis_370.html#cod_110, vyhledáno 24. 1. 2015.
- IX.7.** Kapesní Bible z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 110) poslední třetina 13. století, fol. 321r. Reprodukce z: http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/index_hzbg_hss_94_bis_370.html#cod_110, vyhledáno 24. 1. 2015.
- IX.8.** Kapesní Bible z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 110) poslední třetina 13. století, fol. 338v. Reprodukce z: http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/index_hzbg_hss_94_bis_370.html#cod_110, vyhledáno 24. 1. 2015.
- IX.9.** Kapesní Bible z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 110) poslední třetina 13. století, fol. 347v. Reprodukce z: http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/index_hzbg_hss_94_bis_370.html#cod_110, vyhledáno 24. 1. 2015.
- IX.10.** Kapesní Bible z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 110) poslední třetina 13. století, fol. 355v. Reprodukce z: http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/index_hzbg_hss_94_bis_370.html#cod_110, vyhledáno 24. 1. 2015.
- IX.11.** Kapesní Bible z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 110) poslední třetina 13. století, fol. 362r. Reprodukce z: http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/index_hzbg_hss_94_bis_370.html#cod_110, vyhledáno 24. 1. 2015.
- IX.12; IX.13.** Kapesní Bible z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 110) poslední třetina 13. století, fol. 364v – 365r. Reprodukce z: http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg_hss_webbilder/index_hzbg_hss_94_bis_370.html#cod_110, vyhledáno 24. 1. 2015.
- IX.14.** Kapesní Bible z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 110) poslední třetina 13. století, fol. 369r. Reprodukce z:

http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/index_hzbg_hss_94_bis_370.html#cod_110, vyhledáno 24. 1. 2015.

X. Oltářní křídla z Basileje, poslední třetina 13. století

X.1. Oltářní křídla z Basileje, poslední třetina 13. století. Reprodukce z: Johannes TRIPPS: Ein Bücherschatz des Veneto in Leipzig der Maestro di Giovanni da Gaibana und seine Bibeln aus dem Thomasstift, in: Thomas FUCHS / Christoph MACKERT: 3 × Thomas. Die Bibliotheken des Thomasklosters, der Thomaskirche und der Thomasschule im Laufe der Jahrhunderte, Leipzig 2012, Abb. 3.

XI. Kostel sv. Mikuláše, Matrei

XI.1a. Matrei, kostel sv. Mikuláše, tři apoštolové, třetí čtvrtina 13. století. Reprodukce z: Meinrad PIZZININI: Matrei in Osttirol und seine Geschichte, München 1980, 17.

XI.1b. Matrei, kostel sv. Mikuláše, sv. Mikuláš, třetí čtvrtina 13. století. Reprodukce z: Meinrad PIZZININI: Matrei in Osttirol und seine Geschichte, München 1980, 17.

XI.1c. Matrei, kostel sv. Mikuláše, detail apoštola, třetí čtvrtina 13. století. Reprodukce z: Walter FRODL: Die romanische Malerei in Kärnten, Klagenfurt 1942, VII.

XII. Kříž z Wimpassingu, 60. léta 13. století

XII.1a. Kříž z Wimpassingu, 60. léta 13. století. Reprodukce z: Andrea BERGER-FIX: Das Wimpassinger Kreuz und seine Einordnung in die Kunst des 13. Jahrhunderts, in: Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte XXXIII, 1980, obr. 24.

XII.1b. Kříž z Wimpassingu, 60. léta 13. století, Panna Marie, Jan Evangelista. Reprodukce z: Andrea BERGER-FIX: Das Wimpassinger Kreuz und seine Einordnung in die Kunst des 13. Jahrhunderts, in: Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte XXXIII, 1980, obr. 25, 26.

XII.1c. Kříž z Wimpassingu, 60. léta 13. století, detail hlavy ukřižovaného Krista. Reprodukce z: Andrea BERGER-FIX: Das Wimpassinger Kreuz und seine Einordnung in

die Kunst des 13. Jahrhunderts, in: Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte XXXIII, 1980, obr. 29.

XII.1d. Kříž z Wimpassingu, 60. léta 13. století, Panna Marie Orans. Reprodukce z: Andrea BERGER-FIX: Das Wimpassinger Kreuz und seine Einordnung in die Kunst des 13. Jahrhunderts, in: Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte XXXIII, 1980, obr. 28.

XII.1e. Kříž z Wimpassingu, 60. léta 13. století, detail anděla z vyobrazení Panny Marie Orans mezi anděly. Reprodukce z: Andrea BERGER-FIX: Das Wimpassinger Kreuz und seine Einordnung in die Kunst des 13. Jahrhunderts, in: Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte XXXIII, 1980, obr. 30.

XIII. Antifonář ze soukromé sbírky, 1232–1250

XIII.1. Antifonář ze soukromé sbírky, 1232–1250, fol. 3r. Reprodukce z: Susy MARCON: I Codici della liturgia di San Marco, in: Giulio CATTIN: Musica e liturgia a San Marco I, Venezia 1990, 118.

XIII.2. Antifonář ze soukromé sbírky, 1232–1250, fol. 16r. Reprodukce z: Susy MARCON: I Codici della liturgia di San Marco, in: Giulio CATTIN: Musica e liturgia a San Marco I, Venezia 1990, 121.

XIII.3. Antifonář ze soukromé sbírky, 1232–1250, fol. 16r. Reprodukce z: Susy MARCON: I Codici della liturgia di San Marco, in: Giulio CATTIN: Musica e liturgia a San Marco I, Venezia 1990, 119.

XIII.4. Antifonář ze soukromé sbírky, 1232–1250, fol. 21v. Reprodukce z: Susy MARCON: I Codici della liturgia di San Marco, in: Giulio CATTIN: Musica e liturgia a San Marco I, Venezia 1990, 122.

XIII.5. Antifonář ze soukromé sbírky, 1232–1250, fol. 37r. Reprodukce z: Susy MARCON: I Codici della liturgia di San Marco, in: Giulio CATTIN: Musica e liturgia a San Marco I, Venezia 1990, 122.

XIII.6. Antifonář ze soukromé sbírky, 1232–1250, fol. 52r. Reprodukce z: Susy MARCON: I Codici della liturgia di San Marco, in: Giulio CATTIN: Musica e liturgia a San Marco I, Venezia 1990, 119.

XIII.7. Antifonář ze soukromé sbírky, 1232–1250, fol. 59r. Reprodukce z: Giordana MARIANI CANOVA / Giulio CATTIN: Un prezioso antifonario veneziano del Duecento: miniature, liturgia e musica, in: Arte Veneta XXXV, 1981, 24.

- XIII.8.** Antifonář ze soukromé sbírky, 1232–1250, fol. 69v. Reprodukce z: Giordana MARIANI CANOVA / Giulio CATTIN: Un prezioso antifonario veneziano del Duecento: miniature, liturgia e musica, in: *Arte Veneta XXXV*, 1981, 11.
- XIII.9.** Antifonář ze soukromé sbírky, 1232–1250, fol. 78v. Reprodukce z: Susy MARCON: I Codici della liturgia di San Marco, in: Giulio CATTIN: *Musica e liturgia a San Marco I*, Venezia 1990, 120.
- XIII.10.** Antifonář ze soukromé sbírky, 1232–1250, fol. 84r. Reprodukce z: Giordana MARIANI CANOVA / Giulio CATTIN: Un prezioso antifonario veneziano del Duecento: miniature, liturgia e musica, in: *Arte Veneta XXXV*, 1981, 25.
- XIII.11.** Antifonář ze soukromé sbírky, 1232–1250, fol. 94r. Reprodukce z: Susy MARCON: I Codici della liturgia di San Marco, in: Giulio CATTIN: *Musica e liturgia a San Marco I*, Venezia 1990, 119.
- XIII.12.** Antifonář ze soukromé sbírky, 1232–1250, fol. 137v. Reprodukce z: Susy MARCON: I Codici della liturgia di San Marco, in: Giulio CATTIN: *Musica e liturgia a San Marco I*, Venezia 1990, 120.
- XIII.13.** Antifonář ze soukromé sbírky, 1232–1250, fol. 156r. Reprodukce z: Giordana MARIANI CANOVA / Giulio CATTIN: Un prezioso antifonario veneziano del Duecento: miniature, liturgia e musica, in: *Arte Veneta XXXV*, 1981, 23.
- XIII.14.** Antifonář ze soukromé sbírky, 1232–1250, fol. 173v. Reprodukce z: Giordana MARIANI CANOVA / Giulio CATTIN: Un prezioso antifonario veneziano del Duecento: miniature, liturgia e musica, in: *Arte Veneta XXXV*, 1981, 12.
- XIII.15.** Antifonář ze soukromé sbírky, 1232–1250, fol. 202r. Reprodukce z: Giordana MARIANI CANOVA: Venezia secoli XII-XIII: testo e immagine nei manoscritti liturgici marciani, in: *Il codice miniato. Rapporti tra codice, testo e figurazione*, Firenze 1992, 256, Fig. 11.

XIV. Velká čtyřsvazková Bible, Venezia, Biblioteca Marciana, Lat. I, 1–4 = 2108–2111, 50. – 60. léta 13. století

- XIV.1.** Velká čtyřsvazková Bible (Venezia, Biblioteca Marciana, Lat. I. 1 = 2108) 50. – 60. léta 13. století, fol. 3v. Reprodukce z: Susy MARCON: *I Libri di San Marco. I manoscritti liturgici della basilica marciana*, Venezia 1995, XIV.

XIV.2. Velká čtyřsvazková Bible (Venezia, Biblioteca Marciana, Lat. I. 3 = 2110) 50. – 60. léta 13. století, fol. 26v. Reprodukce z: Susy MARCON: I Libri di San Marco. I manoscritti liturgici della basilica marciana, Venezia 1995, XVI.

XIV.1. Velká čtyřsvazková Bible (Venezia, Biblioteca Marciana, Lat. I. 3 = 2110) 50. – 60. léta 13. století, fol. 225r. Reprodukce z: Susy MARCON: I Codici della liturgia di San Marco, in: Giulio CATTIN: Musica e liturgia a San Marco I, Venezia 1990, 305.

XIV.1. Velká čtyřsvazková Bible (Venezia, Biblioteca Marciana, Lat. I. 4 = 2111) 50. – 60. léta 13. století, fol. 265v. Reprodukce z: Susy MARCON: I Libri di San Marco. I manoscritti liturgici della basilica marciana, Venezia 1995, obr. 62.

XV. Benátky, San Marco

XV.1. Benátky, San Marco, atrium, první kupole s Josefovými výjevy, Habakuk, třetí desetiletí 13. století. Otto DEMUS: The mosaics of San Marco in Venice 2, Chicago / London 1984, obr. 285

XV.2. Benátky, San Marco, atrium, první kupole s Josefovými výjevy, Eliáš, třetí desetiletí 13. století. Otto DEMUS: The mosaics of San Marco in Venice 2, Chicago / London 1984, obr. 259.

XV.3. Benátky, San Marco, atrium, první kupole s Josefovými výjevy, Samuel, třetí desetiletí 13. století. Otto DEMUS: The mosaics of San Marco in Venice 2, Chicago / London 1984, obr. 260.

XV.4. Benátky, San Marco, západní kupole, sv. Petr, poslední třetina 12. století. Otto DEMUS: The mosaics of San Marco in Venice 2, Chicago / London 1984, obr. 160.

XV.5. Benátky, San Marco, centrální kupole, sv. Petr, kolem roku 1200. Reprodukce z: Otto DEMUS: The mosaics of San Marco in Venice 2, Chicago / London 1984, obr. 272.

XV.6. Benátky, San Marco, mozaika nad vchodem do pokladnice, po roce 1231. Reprodukce z: Otto DEMUS: The mosaics of San Marco in Venice 2, Chicago / London 1984, obr. 101.

XV.7. Benátky, San Marco, atrium, kupole s Abrahámovými výjevy, třetí desetiletí 13. století. Reprodukce z: Otto DEMUS: The mosaics of San Marco in Venice 2, Chicago / London 1984, obr. 193.

XV.7a. Benátky, San Marco, atrium, kupole s Abrahámovými výjevy, třetí desetiletí 13. století. Foto: autorka

XV.7b. Benátky, San Marco, atrium, kupole s Abrahámovými výjevy, třetí desetiletí 13. století. Foto: autorka

XV.7c. Benátky, San Marco, atrium, kupole s Abrahámovými výjevy, třetí desetiletí 13. století. Foto: autorka

XV.7d. Benátky, San Marco, atrium, kupole s Abrahámovými výjevy, východní luneta, třetí desetiletí 13. století. Reprodukce z: Reprodukce z: Otto DEMUS: The mosaics of San Marco in Venice 2, Chicago / London 1984, obr. 230.

XV.8. Benátky, San Marco, atrium, druhá kupole s Josefovými historiemi, 1255–1260. Reprodukce z: Otto DEMUS: The mosaics of San Marco in Venice 2, Chicago / London 1984, obr. 264.

XV.9. Benátky, San Marco, reliéf zábradlí, 13. století. Reprodukce z: Jan KVĚT: Italské vlivy na pozdně románskou knižní malbu v Čechách, Praha 1927, obr. 62.

XVI. Bible z Kremže, Wien, Österreichische Nationalbibliothek, Cod. 1170–1173, čtvrtá čtvrtina 13. století

XIV.1. Bible z Kremže (Wien, Österreichische Nationalbibliothek, Cod. 1173) čtvrtá čtvrtina 13. století, fol. 83r. Reprodukce z: Andreas FINGERNAGEL / Martin ROLAND: Mitteleuropäische Schulen I (ca. 1250–1350), Wien 1997, Abb. 98.

XVII. Lektionář Arnolda Míšeňského, Praha, Národní knihovna České republiky, I.A.59 – dříve Osek 76, 1280–1300

XVII.1. Lektionář Arnolda Míšeňského (Praha, Národní knihovna České republiky, I.A.59 – dříve Osek 76) 1280–1300, fol. 10r. Reprodukce z: <http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php#search>, vyhledáno 11. 4. 2014.

XVII.2. Lektionář Arnolda Míšeňského (Praha, Národní knihovna České republiky, I.A.59 – dříve Osek 76) 1280–1300, fol. 34r. Reprodukce z: <http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php#search>, vyhledáno 11. 4. 2014.

XVII.3. Lektionář Arnolda Míšeňského (Praha, Národní knihovna České republiky, I.A.59 – dříve Osek 76) 1280–1300, fol. 54r. Reprodukce z: <http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php#search>, vyhledáno 11. 4. 2014.

- XVII.4.** Lekcionář Arnolda Míšeňského (Praha, Národní knihovna České republiky, I.A.59 – dříve Osek 76) 1280–1300, fol. 65v. Reprodukce z: <http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php#search>, vyhledáno 11. 4. 2014.
- XVII.5.** Lekcionář Arnolda Míšeňského (Praha, Národní knihovna České republiky, I.A.59 – dříve Osek 76) 1280–1300, fol. 67v. Reprodukce z: <http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php#search>, vyhledáno 11. 4. 2014.
- XVII.6.** Lekcionář Arnolda Míšeňského (Praha, Národní knihovna České republiky, I.A.59 – dříve Osek 76) 1280–1300, fol. 71r. Reprodukce z: <http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php#search>, vyhledáno 11. 4. 2014.
- XVII.8.** Lekcionář Arnolda Míšeňského (Praha, Národní knihovna České republiky, I.A.59 – dříve Osek 76) 1280–1300, fol. 86r. Reprodukce z: <http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php#search>, vyhledáno 11. 4. 2014.
- XVII.9.** Lekcionář Arnolda Míšeňského (Praha, Národní knihovna České republiky, I.A.59 – dříve Osek 76) 1280–1300, fol. 88r. Reprodukce z: <http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php#search>, vyhledáno 11. 4. 2014.
- XVII.10.** Lekcionář Arnolda Míšeňského (Praha, Národní knihovna České republiky, I.A.59 – dříve Osek 76) 1280–1300, fol. 92r. Reprodukce z: <http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php#search>, vyhledáno 11. 4. 2014.
- XVII.11.** Lekcionář Arnolda Míšeňského (Praha, Národní knihovna České republiky, I.A.59 – dříve Osek 76) 1280–1300, fol. 106r. Reprodukce z: <http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php#search>, vyhledáno 11. 4. 2014.
- XVII.12.** Lekcionář Arnolda Míšeňského (Praha, Národní knihovna České republiky, I.A.59 – dříve Osek 76) 1280–1300, fol. 142r. Reprodukce z: <http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php#search>, vyhledáno 11. 4. 2014.
- XVII.13.** Lekcionář Arnolda Míšeňského (Praha, Národní knihovna České republiky, I.A.59 – dříve Osek 76) 1280–1300, fol. 156r. Reprodukce z: <http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php#search>, vyhledáno 11. 4. 2014.
- XVII.14.** Lekcionář Arnolda Míšeňského (Praha, Národní knihovna České republiky, I.A.59 – dříve Osek 76) 1280–1300, fol. 177r. Reprodukce z: <http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php#search>, vyhledáno 11. 4. 2014.
- XVII.15.** Lekcionář Arnolda Míšeňského (Praha, Národní knihovna České republiky, I.A.59 – dříve Osek 76) 1280–1300, fol. 68r. Reprodukce z: <http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php#search>, vyhledáno 11. 4. 2014.

XVII.16. Lekcionář Arnolda Míšeňského (Praha, Národní knihovna České republiky, I.A.59 – dříve Osek 76) 1280–1300, fol. 133r. Reprodukce z: <http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php#search>, vyhledáno 9. 8. 2015.

XVII.17. Lekcionář Arnolda Míšeňského (Praha, Národní knihovna České republiky, I.A.59 – dříve Osek 76) 1280–1300, fol. 135v. Reprodukce z: <http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php#search>, vyhledáno 9. 8. 2015.

XVII.18. Lekcionář Arnolda Míšeňského (Praha, Národní knihovna České republiky, I.A.59 – dříve Osek 76) 1280–1300, fol. 150v. Reprodukce z: <http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php#search>, vyhledáno 11. 4. 2014.

XVIII. Mohučský evangeliář, Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13, kolem roku 1260

XVIII.1. Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13) kolem roku 1260, fol. 1r. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 22.

XVIII.2. Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13) kolem roku 1260, fol. 17v. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 66.

XVIII.3. Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13) kolem roku 1260, fol. 18r. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 67.

XVIII.4. Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13) kolem roku 1260, fol. 18v. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 68.

XVIII.5. Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13) kolem roku 1260, fol. 19r. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 69.

XVIII.6. Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13) kolem roku 1260, fol. 19v. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 70.

- XVIII.7.** Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13) kolem roku 1260, fol. 20r. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 71.
- XVIII.8.** Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13) kolem roku 1260, fol. 21r. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 81.
- XVIII.9.** Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13) kolem roku 1260, fol. 23v. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 86.
- XVIII.10.** Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13) kolem roku 1260, fol. 24r. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 87.
- XVIII.11.** Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13) kolem roku 1260, fol. 24v. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 88.
- XVIII.12.** Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13) kolem roku 1260, fol. 26r. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 97.
- XVIII.13.** Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13) kolem roku 1260, fol. 28v. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 100.
- XVIII.14.** Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13) kolem roku 1260, fol. 31r. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 105.
- XVIII.15.** Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13) kolem roku 1260, fol. 31v. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 106.
- XVIII.16.** Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13) kolem roku 1260, fol. 33r. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 111.
- XVIII.17.** Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13) kolem roku 1260, fol. 33v. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 112.

- XVIII.18.** Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13)
kolem roku 1260, fol. 40v. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das
Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 116.
- XVIII.19.** Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13)
kolem roku 1260, fol. 41r. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das
Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 117.
- XVIII.20.** Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13)
kolem roku 1260, fol. 54r. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das
Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 125.
- XVIII.21.** Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13)
kolem roku 1260, fol. 54v. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das
Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 126.
- XVIII.22.** Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13)
kolem roku 1260, fol. 56r. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das
Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 129.
- XVIII.23.** Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13)
kolem roku 1260, fol. 79r. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das
Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 133.
- XVIII.24.** Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13)
kolem roku 1260, fol. 80v. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das
Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 136.
- XVIII.25.** Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13)
kolem roku 1260, fol. 82r. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das
Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 141.
- XVIII.26.** Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13)
kolem roku 1260, fol. 82v. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das
Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 142.
- XVIII.27.** Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13)
kolem roku 1260, fol. 83r. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das
Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 143.
- XVIII.28.** Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13)
kolem roku 1260, fol. 84r. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das
Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 145.

XVIII.29. Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13) kolem roku 1260, fol. 89v. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 154.

XVIII.30. Mohučský evangeliář (Aschaffenburg, Handschrift Bibliothek, Ms. 13) kolem roku 1260, fol. 90r. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 155.

XIX. Moralia z Herzogenburku, Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95, po polovině 13. století

XIX.1. Moralia z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) po polovině 13. století, fol. 20r. Reprodukce z: http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/hzbg-cod_095/hzbg_095_020r.JPG, vyladěno 2. 4. 2013.

XIX.2. Moralia z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) po polovině 13. století, fol. 21r. Reprodukce z: http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/hzbg-cod_095/hzbg_095_021r-.JPG, vyhledáno 2. 4. 2013.

XIX.3. Moralia z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) po polovině 13. století, fol. 27v. Reprodukce z: http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/hzbg-cod_095/hzbg_095_027v.JPG, vyhledáno 2. 4. 2013.

XIX.4. Moralia z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) po polovině 13. století, fol. 36r. Reprodukce z: http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/hzbg-cod_095/hzbg_095_036r.JPG, vyhledáno 2. 4. 2013.

XIX.5. Moralia z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) po polovině 13. století, fol. 42r. Reprodukce z: http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/hzbg-cod_095/hzbg_095_042r.JPG, vyhledáno 2. 4. 2013.

XIX.6. Moralia z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) po polovině 13. století, fol. 59r. Reprodukce z:

http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/hzbg-cod_095/hzbg_095_059r.JPG, vyhledáno 2. 4. 2013.

XIX.7. Moralia z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) po polovině 13. století, fol. 65v. Reprodukce z:

http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/hzbg-cod_095/hzbg_095_065v.JPG, vyhledáno 2. 4. 2013.

XIX.8. Moralia z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) po polovině 13. století, fol. 72r. Reprodukce z:

http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/hzbg-cod_095/hzbg_095_072r.JPG, vyhledáno 2. 4. 2013.

XIX.9. Moralia z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) po polovině 13. století, fol. 82v. Reprodukce z:

http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/hzbg-cod_095/hzbg_095_082v.JPG, vyhledáno 2. 4. 2013.

XIX.10. Moralia z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) po polovině 13. století, fol. 93r. Reprodukce z:

http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/hzbg-cod_095/hzbg_095_093r.JPG, vyhledáno 2. 4. 2013.

XIX.11. Moralia z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) po polovině 13. století, fol. 105r. Reprodukce z:

http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/hzbg-cod_095/hzbg_095_105r.JPG, vyhledáno 2. 4. 2013.

XIX.12. Moralia z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) po polovině 13. století, fol. 110r. Reprodukce z:

http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/hzbg-cod_095/hzbg_095_110r.JPG, vyhledáno 2. 4. 2013.

XIX.13. Moralia z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) po polovině 13. století, fol. 121v. Reprodukce z:

http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/hzbg-cod_095/hzbg_095_121v.JPG, vyhledáno 2. 4. 2013.

XIX.14. Moralia z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) po polovině 13. století, fol. 135r. Reprodukce z:

http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/hzbg-cod_095/hzbg_095_135r.JPG, vyhledáno 2. 4. 2013.

XIX.15. Moralia z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) po polovině 13. století, fol. 173v. Reprodukce z: http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/hzbg-cod_095/hzbg_095_173v.JPG, vyhledáno 2. 4. 2013.

XIX.16. Moralia z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) po polovině 13. století, fol. 206r. Reprodukce z: http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/hzbg-cod_095/hzbg_095_206r.JPG, vyhledáno 2. 4. 2013.

XIX.17. Moralia z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) po polovině 13. století, fol. 215r. Reprodukce z: http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/hzbg-cod_095/hzbg_095_215r.JPG, vyhledáno 2. 4. 2013.

XIX.18. Moralia z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) po polovině 13. století, fol. 221r. Reprodukce z: http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/hzbg-cod_095/hzbg_095_221r.JPG, vyhledáno 2. 4. 2013.

XIX.19. Moralia z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) po polovině 13. století, fol. 230r. Reprodukce z: http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/hzbg-cod_095/hzbg_095_230r.JPG, vyhledáno 2. 4. 2013.

XIX.20. Moralia z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) po polovině 13. století, fol. 257v. Reprodukce z: http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/hzbg-cod_095/hzbg_095_257v.JPG, vyhledáno 2. 4. 2013.

XIX.22. Moralia z Herzogenburku (Herzogenburg, Augustiner-Chorherrenstift, Stiftsbibliothek, Cod. 95) po polovině 13. století, fol. 273v. Reprodukce z: http://www.univie.ac.at/paecht-archiv-alt/ki/hzbg/hzbg_hss_webbilder/hzbg-cod_095/hzbg_095_273v.JPG, vyhledáno 2. 4. 2013.

XX. Fragment cisterciáckého Lekcionáře, Hamburg, Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg, Cod. in scrin. 1, kolem 1250–1260

XX.1. Fragment cisterciáckého Lekcionáře (Hamburg, Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg Cod. in scrin. 1) kolem 1250–1260, fol. 1r.
Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 83.

XX.2. Fragment cisterciáckého Lekcionáře (Hamburg, Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg Cod. in scrin. 1) kolem 1250–1260, fol. 2r.
Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 91.

XX.3. Fragment cisterciáckého Lekcionáře (Hamburg, Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg Cod. in scrin. 1) kolem 1250–1260, fol. 3v.
Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 94.

XX.4. Fragment cisterciáckého Lekcionáře (Hamburg, Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg Cod. in scrin. 1) kolem 1250–1260, fol. 4r.
Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 103.

XXI. Žaltář ze Stockholmu, Stockholm, The National Museum of Fine Arts, B 1926, 1260–1265

XXI.1. Žaltář ze Stockholmu (Stockholm, The National Museum of Fine Arts, B 1926) 1260–1265. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das Mainzer Evangeliar, Regensburg 2007, 128.

XXII. Wormské desky, Darmstadt, Hessische Landesmuseum, inv. č. GK 944, kolem roku 1260

XXII.1a. Wormské desky, Darmstadt, Hessische Landesmuseum, inv. č. GK 944, kolem roku 1260, vnitřní strana – sv. Pavel. Reprodukce z: Friederich KOBLER: Deutsche Tafelmalerei des 13. Jahrhunderts. Ein Überblick, in: Erwin EMMERLING /

Cornelia RONGER (eds.): Das Aschaffener Tafelbild. Studien zur Tafelmalerei des 13. Jahrhunderts, München 1997, Farbtafel I.

XXII.1b. Wormské desky, Darmstadt, Hessische Landesmuseum, inv. č. GK 944, kolem roku 1260, vnitřní strana – sv. Petr. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das Mainzer Evangelium, Regensburg 2007, 115.

XXII.1c. Wormské desky, Darmstadt, Hessische Landesmuseum, inv. č. GK 944, kolem roku 1260, vnější strana – sv. Mikuláš. Reprodukce z: Friederich KOBLER: Deutsche Tafelmalerei des 13. Jahrhunderts. Ein Überblick, in: Erwin EMMERLING / Cornelia RONGER (eds.): Das Aschaffener Tafelbild. Studien zur Tafelmalerei des 13. Jahrhunderts, München 1997, Farbtafel III.

XXII.1d. Wormské desky, Darmstadt, Hessische Landesmuseum, inv. č. GK 944, kolem roku 1260, vnější strana – sv. Štěpán. Reprodukce z: Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Das Mainzer Evangelium, Regensburg 2007, 121.

IX. Seznam použité literatury

AGATI 2004:

Maria Luisa AGATI: *Il Libro Manoscritto. Introduzione alla codicologia*, Roma 2004, IBSN 88-8265-252-1.

AGATI 2009:

Maria Luisa AGATI: *Il Libro Manoscritto da Oriente a Occidente. Per una codicologia comparata*, Roma 2009, ISBN 978-88-8265-513-6.

ALEXANDER 1992:

Jonathan James Graham ALEXANDER: *Medieval Illuminators and Their Methods of Work*, London 1992.

ALIDORI 2005:

Laura ALIDORI: *La miniatura in Toscana*, in: Antonella PUTATURO DONATI MURANO / Alessandra PERICCIOLI SAGGESE: *La miniatura in Italia dal tardoantico al trecento* con riferimenti al medio oriente e all'occidente europeo, Napoli 2005, 109–114, ISBN 88-495-1102-7.

BARTOŠ 1927:

František Michálek BARTOŠ: *Soupis rukopisů Národního muzea v Praze II.*, Praha 1927.

BAUER-EBERHARDT 2007:

Ulrike BAUER-EBERHARDT: *La bibbia privata nel Duecento: un esemplare sconosciuto a Monaco di Baviera*, in: *Rivista di Storia della Miniatura* 11, 2007, 95-102, ISSN 1126-4772.

BECKSMANN 1977a:

Rüdiger BECKSMANN: *Geburt Christi aus dem Frankfurter Dom*, in: Reiner HAUSHERR: *Die Zeit der Staufer, Band I*, Stuttgart 1977, 280–281.

BECKSMANN 1977b:

Rüdiger BECKSMANN: *Hll. Augustinus und Nikolaus*, in: Reiner HAUSHERR: *Die Zeit der Staufer, Band I*, Stuttgart 1977, 281.

BEEH 1990:

Wolfgang BEEH: Deutsche Malerei um 1260 bis 1550 im Hessischen Landesmuseum Darmstadt, Darmstadt 1990, ISBN 3-962527-18-8.

BEER 1967:

Ellen J. BEER: Der „Rheinauer Psalter“ ein Werk des Zackestils in Bayern vor der Mitte des 13. Jahrhunderts, in: Frieda DETTWEILER / Herbert KÖLLNER / Peter Anselm RIEDL: Studien zur Buchmalerei und Goldschmiedekunst des Mittelalters, Marburg an de Lahn 1967, 251–266.

BEER 1987:

Ellen J. BEER: Das 13. Jahrhundert. Regensburger liturgische Handschriften zwischen 1220 und 1260, in: Regensburger Buchmalerei. Von Frühkarolinischen Zeit bis zum Ausgang des Mittelalters, München 1987, 59–68, ISBN 3-7913-0802-5.

BELLINATI / BETTINI 1968:

Claudio BELLINATI / Sergio BETTINI (eds.): L'epistolario miniato di Giovanni da Gaibana, Vicenza 1968.

BELTING 1978:

Hans BELTING: Zwischen Gotik und Byzanz. Gedanken zur Geschichte der sächsischen Buchmalerei im 13. Jahrhundert, in: Zeitschrift für Kunstgeschichte 41, 1978, 217–257.

BELTING 1982:

Hans BELTING: Die Reaktion der Kunst des 13. Jahrhunderts auf dem Import von Reliquien und Ikonen, in: Il Medio oriente e l'occidente nell'Arte del XIIIsecolo, Congresso Internazionale C.I.H.A., Bologna 1982, 35–53.

BERG 1968:

Knut BERG: Studies in Tuscan Twelfth Century Illumination, Oslo 1968.

BERGAMINI 1985:

Giuseppe BERGAMINI (ed.): Miniatura in Friuli, Udine 1985.

BERGER-FIX 1980a:

Andrea BERGER-FIX: Die Stuttgarter Christus-Johannes-Gruppe, Stuttgart 1980.

BERGER-FIX 1980b:

Andrea BERGER-FIX: Das Wimpassinger Kreuz und seine Einordnung in die Kunst des 13. Jahrhunderts, in: Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte XXXIII, 1980, 31–83, ISBN 3-205-08122-6.

BERHEIMER 1952:

Richard BERHEIMER: The Martyrdom of Isaiah, in: The Art Bulletin 34, 1952, 19–34.

BERNABÒ / ARDUINI 2008:

Massimo BERNABÒ / Franca ARDUINI: Il Tetravangelo di Rabbula, Roma 2008, ISBN 978-88-8498-516-3.

BERTOLI / DORIGO / NIERO 1986:

Bruno BERTOLI / Wladimiro DORIGO / Antonio NIERO: I Mosaici di San Marco, Milano 1986, ISBN 88-435-2178-0.

BETTINI 1950:

Sergio BETTINI: Mosaici antichi di San Marco a Venezia, Bergamo 1950.

BINSKI / PANAYOTOVA 2005:

Paul BINSKI / Stella PANAYOTOVA: The Cambridge Illuminations. Ten Centuries of Book Production in the Medieval West, London 2005, ISBN 1-872501-59-1.

BOHATEC 1970:

Miloslav BOHATEC: Skryté poklady, Praha 1970, 24, 59–60, 86–89.

BOLDAN 1990:

Kamil BOLDAN: Vzácné rukopisy Státní knihovny ČSR. Sedlecký antifoná, in: Čtenář. Měsíčník pro práci s knihou 3, 1990, 92–93, ISSN 0011-2321 .

BOSSETTO 2009:

Fabio Luca BOSSETTO: Per il maestro del Gaibana e il suo atelier: in gruppo di bibbie, in: Rivista di storia della miniatura, 2009, 51–61, ISSN 1126-4772.

BOSSETTO 2010:

Fabio Luca BOSSETTO: Splendori a corte, in: Alumina 30, 2010, 6–17, ISSN 1722-5973.

BOSSETTO 2012:

Fabio Luca BOSSETTO: Un miniatore veneziano ad Aciri: il Messale crociato di Perugia, in: Federica TONIOLO / Gennaro TOSCANO (eds.): Miniatura. Lo sguardo e la parola, Milano 2012, 89–95, ISBN 978-88-3662-444-7.

BRANDIS 1972:

Tilo BRANDIS: Die Codices in scrinio der Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg 1–110 (Katalog der Handschriften der Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg Band VII), Hamburg 1972.

BRANDOLESE 1795:

Pietro BRANDOLESE: Pitture, sculture, architetture ed altre cose notabili di Padova, Padova 1795.

BRANNER 1969:

Robert BRANNER: Le Premier Evangeliare de la Sainte-Chapelle, in: *Revue de l'Art*, 3, 1969, 37–47.

BRANNER 1977:

Robert BRANNER: *Manuscript Painting in Paris during the Reign of Saint Louis. A Study of Styles*, Berkeley / Los Angeles / London 1977, ISBN 0-5520-02462-1.

BRODSKÝ 1989:

Pavel BRODSKÝ: in: Josef KOČÍ / Vlastimil VONDRUŠKA a kol.: *Památky národní minulosti*, Praha 1989, 57–58.

BRODSKÝ 2000:

Pavel BRODSKÝ: *Katalog iluminovaných rukopisů Knihovny Národního muzea v Praze*, Praha 2000, ISBN 80-85917-78-5.

BRODSKÝ 2012:

Pavel BRODSKÝ: *Krása českých iluminovaných rukopisů*, Praha 2012, ISBN 978-80-200-2175-5.

BUBERL 1911:

Paul BUBERL: *Die illuminierten Handschriften in Steiermark*, Leipzig 1911.

BUBERL 1917:

Paul BUBERL: *Die Miniaturhandschriften der Nationalbibliothek in Athen*, Wien 1917.

BUCHTAL 1957:

Hugo BUCHTAL: *Miniature Painting in the Latin Kingdom of Jerusalem*, Oxford 1957.

BÜTTNER 1983:

F. O. BÜTTNER: *Imitatio Pietatis. Motive der christlichen Ikonographie als Modelle zur Verähnlichung*, Berlin, 1983.

CAHN 1982:

Walter CAHN: *Bibel in der Romantik*, München 1982.

CALECA 1969:

Antonino CALECA: *Miniatura in Umbria*, Firenze 1969.

CECHELLI / FURLANI / SALMI 1959:

Carlo CECHELLI / Giuseppe FURLANI / Mario SALMI: *The Rabbula Gospels*, Olten 1959.

CONTI 1981:

Alessandro CONTI: *La miniatura bolognese. Scuole e botteghe 1270–1340*, Bologna 1981.

CORRIE 1987:

Rebecca W. CORRIE: *The Seitenstetten Missal and the Persistence of Italo-byzantine Influence at Salzburg*, in: *Dumbarton Oaks Papers* 41, 1987, 111–123.

CORRIE 2004a:

Rebecca W. CORRIE: *Epistolary of Giovanni da Gaibana*, in: Helen C. EVANS (ed.): *Byzantium. Faith and Power (1261–1557)*, New York 2004, 465–466, ISBN 1-58839-113-2.

CORRIE 2004b:

Rebecca W. CORRIE: *The Seitenstetten Missal*, in: Helen C. Evans (ed.): *Byzantium. Faith and Power (1261–1557)*, New York 2004, 468–469, ISBN 1-58839-113-2.

CORRIE 2004c:

Rebecca W. CORRIE: *The Perugia Missal*, in: Helen C. EVANS (ed.): *Byzantium. Faith and Power (1261–1557)*, New York 2004, 466–467, ISBN 1-58839-113-2.

ČERNÝ 2006:

Pavol ČERNÝ a kol.: *Du bon du coeur*, Olomouc 2006, ISBN 80-85227-81-9.

ČERNÝ 2014:

Pavol ČERNÝ: *Karolínský fransko-saský evangeliář*, in: Dušan FOLTÝN / Jan KLÍPA / Pavlína MAŠKOVÁ / Petr SOMMER / Vít VLNAS: *Otevři zahradu rajskou. Benediktini v srdci Evropy 800–1300*, Praha 2014, 40–41, ISBN 978-80-7035-550-3.

DAHLKE 1886:

G. DAHLKE: Romanischen Wandmalereien in Tirol. 4. Aus der Nicolauskirche bei Windisch-Matrei, in: Repertorium für Kunstwissenschaft IX, 1886, 156–168.

DALLI REGOLI 1980:

Gigetta dalli REGOLI: Mostri, maschere e grilli nella miniatura medievale pisana, Pisa 1980.

Das Mainzer Evangeliar. Faksimile-Edition 2007:

Das Mainzer Evangeliar. Faksimile-Edition, Luzern 2007, ISBN 978-3-85672-108-4.

DEBES 1989:

Dietmar DEBES: Leipziger Zimelien, Weinheim 1989.

DECKER 2002:

Patricia DECKER: The Herzogenburg Moralia. A Thirteenth-Century Illuminated Manuscript of the Moralia in Job, disertační práce, Columbia University 2002.

DEMUS 1931:

Otto DEMUS: Über einige venezianische Mosaiken des 13. Jahrhunderts, in: Belvedere. Monatsschrift für Sammler und Kunstfreunde, 10, 1931, 87–99.

DEMUS 1935:

Otto DEMUS: Die Mosaiken von San Marco in Venedig 1100–1300, Wien 1935.

DEMUS 1968:

Otto DEMUS: Romanische Wandmalerei, München 1968.

DEMUS 1970:

Otto DEMUS: Byzantine Art and the West, New York 1970.

DEMUS 1984:

Otto DEMUS: The Mosaics of San Marco in Venice, Chicago / London 1984, ISBN 0-226-14289-2.

DERBES / NEFF 2004:

Anne DERBES / Amy NEFF: Italy, the Mendicant Orders, and the Byzantine Sphere, in: Helen C. EVANS (ed.): Byzantium. Faith and Power (1261–1557), New York 2004, 449–461 ISBN 1-58839-113-2.

DROBNÁ 1966:

Zoroslava DROBNÁ: Nejkrásnější iluminované rukopisy Knihovny Národního muzea v Praze, Časopis Národního muzea 135, 1966, 233, ISSN 0008-7343.

EBERLEIN 1995:

Johann Konrad EBERLEIN: Miniatur und Arbeit, Frankfurt am Main 1995, ISBN 3-518-58201-1.

EGGENBERGER 2010:

Christoph EGGENBERGER: Psalterium eines Cistersienser-Kloster der Baseler Diözese um 1260. Besaçon, Bibliotheque municipale, Ms. 54, in: Basler Zeitschrift für Geschichte und Altertumskunde, 110, 2010, 37–53, ISBN 987-3-7965-2687-9, ISSN 0067-4540.

EGGENBERGER 2011:

Christoph EGGENBERGER: Der Rheinauer Psalter – Fragen an ein Meisterwerk des 13. Jahrhunderts, in: Klaus Gereon BEUCKERS / Christoph JOBST / Stefanie WESTPHAL (eds.): Buchschätze des Mittelalters. Forschungsrückblicke – Forschungsperspektiven, Regensburg 2011, 181–191, ISBN 978-3-7954-2444-2.

EUW 2008:

Anton VON EUW: Das Mainzer Evangeliar in Aschaffenburg als Weg der Liturgie und Kunst, in: Gutenberg-Jahrbuch 2008, 11–21, ISSN 0072-9094.

FINGERNAGEL / ROLAND 1997:

Andreas FINGERNAGEL / Martin ROLAND: Mitteleuropäische Schulen I (ca. 1250–1350), Wien 1997, ISBN 3-7001-2570-4.

FOLNESICS 1917:

Hans FOLNESICS: Die illuminierten Handschriften in Dalmatien, Leipzig 1917.

FRIEDL 1928:

Antonín FRIEDL: Lekcionář Arnolda Míšenského, Praha 1928.

FRIEDL 1930:

Antonín FRIEDL: Malíři královny Alžběty, Praha 1930.

FRIEDL 1955:

Antonín FRIEDL et al.: Česká a moravská knižní malba XI.–XVI. století, Praha 1955.

FRIEDL 1967:

Antonín FRIEDL: Iluminované rukopisy vyšebrodské, České Budějovice 1967.

FRODL 1942:

Walter FRODL: Die romanische Malerei in Kärnten, Klagenfurt 1942.

FRODL 1954:

Walter FRODL: Zur Malerei der 2. Hälfte des 13. Jahrhunderts in Österreich, in: Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte 16, 1954, 47–81.

FUCHß 1997:

Verena FUCHß: Zu einem Triptychon des 13. Jahrhunderts im Britischen Museum, London, in: Erwin EMMERLING / Cornelia RINGER (eds.): Das Aschaffener Tafelbild. Studien zur Tafelmalerei des 13. Jahrhunderts, München 1997, 113–126, ISBN 3-87490-653-1.

GARRISON 1953–1954:

Edward B. GARRISON: Studies in the History of Mediaeval Italian Painting I, Firenze 1953–1954.

GARRISON 1955:

Edward B. GARRISON: Studies in the History of Mediaeval Italian Painting II, Firenze 1955.

GARRISON 1960–1962:

Edward B. GARRISON: Studies in the History of Mediaeval Italian Painting IV, Firenze 1960–1962.

GARRISON 1961:

Edward B. GARRISON: A Giant Venetian Bible of the Earlier Thirteenth Century, in: Scritti di Storia dell'arte in onore di Mario Salmi I, Roma 1961, 363–390.

GLÜCK 1923:

Heinrich GLÜCK: Die christliche Kunst des Ostens, Berlin 1923.

GÖNNA 1998:

Sigrid VON DER GÖNNA: Ein goldenes Evangelienbuch aus dem alten Mainzer Domschatz, in: Archiv für mittelrheinische Kirchengeschichte 50, 1998, 131–153, ISSN 0066-6432.

GOSEBRUCH 1975:

Martin GOSEBRUCH: Die Anfänge der Frühgotik in Niedersachsen, in: Niederdeutsche Beiträge zur Kunstgeschichte 14, 1975, 12–58.

GRABAR 1958:

André GRABAR: Ampoules de Terre Sainte (Monza - Bobbio), Paris 1958.

GRAPE 1973:

Wolfgang GRAPE: Grenzprobleme der byzantinischen Malerei. Über die Grenzen der stilbildenden Rolle der byzantinischen Kunst für einzelne Buchmalereizentren in ihrem Einflußbereich, Hamburg 1973.

GROSSATO 1967:

Lucio GROSSATO: Codici miniati del trecento nella Biblioteca capitolare di Padova, Padova 1967.

GUTBERLET 1935:

Helena GUTBERLET: Die Himmelfahrt Christi in der bildenden Kunst von Anfängen bis ins hohe Mittelalter, Leipzig / Strassburg / Zürich 1935.

HAMBURGER 2002:

Jeffrey F. HAMBURGER: St. John of Divine : The Deified Evangelist in Medieval Art and Theology, Berkeley 2002, ISBN 0-520-22877-4.

HÄNSEL-HACKER 1954a:

Ingrid HÄNSEL-HACKER: Eine italo-byzantinische Malerschule des 13. Jahrhunderts in Padua, in: zvláštní otisk z Jahrbuch der Österreichischen Byzantinischen Gesellschaft 3, 1954, 3–46.

HÄNSEL- HACKER 1954b:

Ingrid HÄNSEL- HACKER: Die Fresken der Kirche St. Nicolaus bei Matrei in Osttirol, das Werk einer Paduaner Malerschule des 13. Jhs., in: Jahrbuch der Österreichischen Byzantinischen Gesellschaft 3, 1954, 109–125.

HARRSEN / BOYCE 1953:

Meta HARRSEN / George K. BOYCE: Italian Manuscripts in the Pierpont Morgan Library, New York 1953.

HASELOFF 1897:

Arthur HASELOFF: Eine thüringisch-sächsische Malerschule des 13. Jahrhunderts, Strassburg 1897.

HAUSHERR 1964:

Reiner HAUSHERR: Christus-Johannes-Gruppen in der Bible Moralisée, in: Zeitschrift für Kunstgeschichte 27, 1964, 133–152.

HEINE 1993:

Ronald E. HEINE: Origen: Commentary on the Gospel according to John, Books 13-32, Washington 1993.

HEINZER 1992:

Felix HEINZER: Der Landgrafensalter, Vollständige Faksimile-Ausgabe im Original-Format der Handschrift HB II 24 der Württembergischen Landesbibliothek Stuttgart (Codices selecti 93). Kommentarband, Graz / Bielefeld 1992, ISBN 3-927085-95-2.

HELLEMANS 2010:

Babette HELLEMANS: La Bible Moralisée : une œuvre à part entière. Temporalité, sémiotique et création au IIIe siècle, Turnhout 2010, ISBN 978-2-503-53204-2.

HELSSIG 1935:

Rudolf HELSSIG: Die lateinischen und deutschen Handschriften der Universitätsbibliothek Leipzig. Band 1. Die theologischen Handschriften. Teil 1 (Ms 1 – 500), Leipzig 1935.

HESS 1998:

Daniel HESS: Barocke Spätromantik oder byzantinische Gotik? Der Zackenstil in den Bildkünsten von 1250 bis 1290, in: Himmelslicht. Europäische Glasmalerei im Jahrhundert des Kölner Dombaus (1248–1349), Köln 1998, 63–72, ISBN 3-932800-02-8.

HESS 1999:

Daniel HESS: Die mittelalterlichen Glasmalereien in Frankfurt und im Rhein-Main-Gebiet, Berlin 1999, ISBN 3-87157-185-7.

Hippolit římský, Komentář ke Knize Danielově 2, 28-29 a 3, 31:

Hippolit římský, Komentář ke Knize Danielově 2, 28-29 a 3, 31, in: Die griechischen christlichen Schriftsteller der Essen 3. Jahrhundert, Leipzig 1897.

HLAVÁČEK / KRÁSA 1990:

Ivan HLAVÁČEK / Josef KRÁSA: Naše knihy a knihovny ve středověku, in: Mirjam BOHATCOVÁ a kol.: Česká kniha v proměnách staletí, Praha 1990, 46–69, ISBN 80-7038-131-0.

HLAVÁČKOVÁ 1996:

Hana J. HLAVÁČKOVÁ: Lekcionář Arnolda Míšeňského, in: Dana STEHLÍKOVÁ (ed.): 800 let kláštera v Oseku, Osek 1996, 24–25, ISBN 80-901587-3-0.

HLAVÁČKOVÁ 2005:

Hana J. HLAVÁČKOVÁ: Arnošt z Pardubic mezi dvorem a církví. Iluminované rukopisy objednané Arnoštem z Pardubic, in: Arnošt z Pardubic (1297–1364), Praha – Pardubice 2005, 207–214, ISBN 80-7308-107-5, 80-7194-822-5, 83-88430-40-8.

HLAVÁČKOVÁ 2006:

Hana HLAVÁČKOVÁ: Breviář velmistra Lva, in: Andrzej NIEDZIELENKO / Vít VLNAS (eds.): Slezsko – perla v České koruně. Tři období rozkvětu vzájemných uměleckých vztahů, Praha 2006, 107, ISBN 80-7035-333-3.

HLAVÁČKOVÁ 2010:

Hana J. HLAVÁČKOVÁ: Lekcionář Arnolda Míšeňského, zv. Osecký lekcionář, pars hiemalis, in: Klára BENEŠOVSKÁ (ed.): Královský sňatek. Eliška Přemyslovna a Jan Lucemburský ~ 1310, Praha 2010, 430–431, ISBN 978-80-86990-55-2.

HLEDÍKOVÁ 1990:

Zdeňka HLEDÍKOVÁ: Poznámka ke svatojiřskému skriptoriu kolem roku 1300, in: Documenta Pragensia X/1, 1990, 31–49, ISSN 0231-7443.

HOFMANN / THURN 1978:

Josef HOFMANN / Hans THURN: Die Handschriften der Hofbibliothek Aschaffenburg, Aschaffenburg 1978, 41–42.

HOLZWIG 2001:

Peter HOLZWIG: Zackenstil, in: Rolf – Jürgen GROTE / Kees van der PLOEG (edd.): Wandmalereien in Niedersachsen, Bremen und in Groningerland, Hannover 2001, 302–308.

HRANITZKY 1993:

Katharina HRANITZKY: Österreichische und böhmische Malerei in der zweiten Hälfte des 13. Jahrhunderts, in: Thomas WINKELBAUER (ed.): Kontakte und Konflikte. Böhmen, Mähren und Österreich: Aspekte eines Jahrtausends gemeinsame Geschichte, Waidhofen an der Thaya 1993, 55–66 ISBN 3-900708-10-X.

JAKOBI-MIRWALD 2004:

Christine JAKOBI-MIRWALD: Das mittelalterliche Buch. Funktion und Ausstattung, Stuttgart 2004, ISBN 978-3-15-018315-1.

JAKOBI-MIRWALD 2008:

Christine JAKOBI-MIRWALD: Buchmalerei. Terminologie in der Kunstgeschichte, Berlin 2008³, ISBN 978-3-496-01375-4.

JAMES 1902:

Montague Rhodes JAMES: A Descriptive Catalogue of Fifty Manuscripts from the Collection of Henry Yates Thompson, Cambridge 1902.

JASIŃSKI 1973:

Kazimierz JASIŃSKI: Rodowód Piastów Śląskich, Wrocław 1973.

JOHNSON 1961:

James R. JOHNSON: The Tree of Jesse Window of Chartres: *Laudae Regiae*, in: *Speculum* 36, 1961, 1–22.

KAT. AUSST MAINZ 1998:

Citeaux 1098–1998. Rheinische Zisterzienser im Spiegel der Buchkunst. Ausstellung des Landesmuseums Mainz 1998, Wiesbaden 1998, ISBN 3-89500-088-4.

KATTERBACH 1932:

Bruno KATTERBACH: Le miniature dell'Epistolario di Padova dell'anno 1259, Città del Vaticano 1932.

KAUFMANN 1986:

Virginia Roehrig KAUFMANN: Iconographic Study of the Christological Cycle of the Miniatures of the Aschaffenburg Golden Gospels (Aschaffenburg, Hofbibliothek MS. 13), doktorská disertační práce, Columbia University New York 1986.

KIRCHWEGER 2000:

Franz KIRCHWEGER: Matrei in Osttirol, Fialkirche Hl. Nicolaus, in: Günter BRUCHER (ed.): Geschichte der bildenden Kunst in Österreich 2, Wien 2000, 437–438, ISBN 3-7913-2349-0.

KIRSCHBAUM 1968:

Engelbert KIRSCHBAUM: Lexikon der christlichen Ikonographie I, Rom / Freiburg / Basel / Wien 1968.

KIRSCHBAUM 1970:

Engelbert KIRSCHBAUM: Lexikon der christlichen Ikonographie II, Rom / Freiburg / Basel / Wien 1970.

KIRSCHBAUM 1971:

Engelbert KIRSCHBAUM: Lexikon der christlichen Ikonographie III, Rom / Freiburg / Basel / Wien 1971.

KIRSCHBAUM 1972:

Engelbert KIRSCHBAUM: Lexikon der christlichen Ikonographie IV, Rom / Freiburg / Basel / Wien 1972.

KLAMT 1968:

Johann Christian KLAMT: Zum Arenberg-Psalter, in: Tilmann BUDDENSIEG / Matthias WINNER: Munuscula Discipulorum. Kunsthistorische Studien Hans Kauffmann zum 70. Geburtstag 1966, Berlin 1968, 147–155.

KLEEM 1998:

Elisabeth KLEEM: Die illuminierten Handschriften des 13. Jahrhunderts deutscher Herkunft in der Bayerischen Staatsbibliothek, Textband, Wiesbaden 1998, ISBN 3-89500-060-4.

KOLÁŘOVÁ 2015:

Miriam KOLÁŘOVÁ: Jan, miláček Páně. Evangelista a učedník, in: Miroslav ŠMIED / František ZÁRUBA (ed.): Obrazy uctívané, obdivované a interpretované, Praha 2015, 278–287, ISBN 978-80-7422-382-2.

KOVÁČ 2009:

Peter KOVÁČ: Kristova trnová koruna. Paříž, Sainte Chapelle a dvorské umění svatého Ludvíka, Praha 2009, ISBN 978-80-904298-0-2.

KRÁSA 1982:

Josef KRÁSA: Nástěnná a knižní malba 13. století, in: Jiří KUTHAN (ed.): Umění doby posledních Přemyslovců, Roztoky u Prahy 1982, 23–67.

KRÁSA 1983:

Josef KRÁSA: Umění 13. století – problémy hodnocení, in: Josef KRÁSA et al.: Umění 13. století v českých zemích, Praha 1983, 11–30.

KRÁSA 1990:

Josef KRÁSA: Pozdně gotická slohová varianta středoevropského malířství před rokem 1300, její prameny a působení, in: Josef KRÁSA: České iluminované rukopisy 13./16. století, Praha 1990, 37–58, ISBN 80-207-0114-1.

KROOS 1977a:

Renate KROOS: Fragment eines Lectionarium officii, in: Reiner HAUSSHERR: Die Zeit der Staufer, Band I, Stuttgart 1977, 540.

KROOS 1977b:

Renate KROOS: Psalter, in: Reiner HAUSSHERR: Die Zeit der Staufer, Band I, Stuttgart 1977, 543–545.

KROOS 1978:

Renate KROOS: Sächsische Buchmalerei 1200–1250, Ein Forschungsbericht, in: Zeitschrift für Kunstgeschichte 1978, 3, 283–316.

KROOS 1989:

Renate KROOS: Psalter aus Wöltingerode, in: Wolfenbütteler Cimelien, Wolfenbüttel 1989, 148–155, ISBN 3-527-17819-8.

KROOS 1992:

Renate KROOS: Der Landgrafensalter – kunsthistorisch betrachtet, in: Felix HEINZER (ed.): Der Landgrafensalter. Faksimile und Kommentarband, Graz 1992, 63–140, ISBN 3-927085-95-2.

KUBÍK 2007–2008:

Viktor KUBÍK: Studie k umělecko historické terminologii středověké knižní malby. 1) Úvodní poznámky a základní typy akantu, in: Studie o rukopisech XXXVII–XXXVIII, 2007–2008, 65–99, ISSN 0585-5691, ISBN 978-80-86495-62-0.

KUBÍK 2008:

Viktor KUBÍK: Příručka ke studiu středověké ornamentiky: Italské rukopisy (1200–1330) a byzantské rukopisy 10. – 13. století, České Budějovice 2008, ISBN 978-80-87082-09-6.

KUBÍK 2010:

Viktor KUBÍK: Poznámky k významu pozdně románské iluminace pro gotiku v Itálii a pro české knižní malířství 13. století, in: Milada STUDNIČKOVÁ (ed.): Čechy jsou plné kostelů. BOEMIA PLENA EST ECCLESII. Kniha k poctě PhDr. Anežky Merhautové, DrSc., Praha 2010, 342–350.

KUBÍK 2011:

Viktor KUBÍK: Typologie iniciál a základy systému výzdoby středověkých rukopisů I. Pozdně antické, předrománské, byzantské a románské rukopisy (Studie k umělecko historické terminologii středověké knižní malby 3), in: Studie o rukopisech XLI, 2011, 113–241, ISSN 0585-5691, ISBN 978-80-86495-96-5.

KUBÍK 2013a:

Viktor KUBÍK: Typologie iniciál a základy systému výzdoby středověkých rukopisů II. Gotické rukopisy a počátky renesanční iluminace (Studie k umělecko historické terminologii středověké knižní malby 4), in: Studie o rukopisech XLIII, 2013, 29–205, ISSN 0585-5691, ISBN 978-80-87782-11-8.

KUBÍK 2013b:

Viktor KUBÍK: K proměnám významu benediktinských skriptorií v latinské Evropě a u nás (600–1300), in: Markéta JAROŠOVÁ / Radka LOMNIČKOVÁ (ed.): Ora et labora. Vybrané kapitoly z dějin a kultury benediktinského řádu, Praha 2013, 90–135, ISBN 978-80-7422-246-7.

KUBÍK 2014a:

Viktor KUBÍK: Druhá část Františkánské Bible, in: Dušan FOLTÝN / Jan KLÍPA / Pavlína MAŠKOVÁ / Petr SOMMER / Vít VLNAS: Otevři zahradu rajskou. Benediktini v srdci Evropy 800–1300, Praha 2014, 246–247, ISBN 978-80-7035-550-3.

KUBÍK 2014b:

Viktor KUBÍK: Osecký lekcionář – Osecký lekcionář Arnolda Míšeňského, in: Dušan FOLTÝN / Jan KLÍPA / Pavlína MAŠKOVÁ / Petr SOMMER / Vít VLNAS: Otevři zahradu

rajskou. Benediktini v srdci Evropy 800–1300, Praha 2014, 248–249, ISBN 978-80-7035-550-3.

KUBÍK 2014c:

Viktor KUBÍK: Antifonář sedlecký, in: Dušan FOLTÝN / Jan KLÍPA / Pavlína MAŠKOVÁ / Petr SOMMER / Vít VLNAS: Otevři zahradu rajskou. Benediktini v srdci Evropy 800–1300, Praha 2014, 242–243, ISBN 978-80-7035-550-3.

KUBÍK 2014d:

Viktor KUBÍK: Mater verborum, in: Dušan FOLTÝN / Jan KLÍPA / Pavlína MAŠKOVÁ / Petr SOMMER / Vít VLNAS: Otevři zahradu rajskou. Benediktini v srdci Evropy 800–1300, Praha 2014, 240–241, ISBN 978-80-7035-550-3.

KUBÍK 2014e:

Viktor KUBÍK: Žaltář s vyobrazením řádové sestry, in: Dušan FOLTÝN / Jan KLÍPA / Pavlína MAŠKOVÁ / Petr SOMMER / Vít VLNAS: Otevři zahradu rajskou. Benediktini v srdci Evropy 800–1300, Praha 2014, 244, ISBN 978-80-7035-550-3.

KUBÍK 2014f:

Viktor KUBÍK: Kodex vyšehradský, in: Dušan FOLTÝN / Jan KLÍPA / Pavlína MAŠKOVÁ / Petr SOMMER / Vít VLNAS: Otevři zahradu rajskou. Benediktini v srdci Evropy 800–1300, Praha 2014, 206–217, ISBN 978-80-7035-550-3.

KUBÍK 2015:

Viktor KUBÍK: Typologie kaligrafických iniciál jako východiska ke studiu kreslené ornamentiky (Studie k umělecko historické terminologii středověké knižní malby 5), in: Studie o rukopisech XLV, 2015, 93–213, ISSN 0585-5691, ISBN 978-80-86495-96-5.

KUDER / STORK 2014:

Ulrich KUDER / Hans-Walter STORK: Arthur Haseloff als Erforscher mittelalterlicher Buchmalerei, Kiel 2014, ISBN 978-3-937719-72-6.

KURMANN 1983:

Peter KURMANN: Skulptur und Zackenstil. Eine Gruppe der Strebepfeiler-Apostel am Langhaus des Münsters in Freiburg i. Br. und ihre mutmasslichen zeichnerischen Vorlagen, in: Zeitschrift für Schweizerische Archäologie und Kunstgeschichte 40, 1983, 109–114, ISSN 0044-3476.

KUTHAN 1991:

Jiří KUTHAN: Zakladatelské dílo krále Přemysla Otakara II. v Rakousku a ve Štýrsku, Praha 1991, ISBN 80-200-0370-3.

KVĚT 1925:

Jan KVĚT: Kreslený filigrán v rukopisech 12. – 14. století, in: Památky archeologické 34, 1925, 92–111.

KVĚT 1927:

Jan KVĚT: Italské vlivy na pozdně románskou knižní malbu v Čechách, Praha 1927.

KVĚT 1931:

Jan KVĚT: Iluminované rukopisy královny Rejčky, Praha 1931.

KVĚT 1948:

Jan KVĚT: Praha románská. Sochařství, malířství a umělecká řemesla, in: Václav CHALOUPECKÝ / Václav MENCL / Jan KVĚT: Praha románská, stavební a umělecký vývoj města. Osmera knih díl druhý, Praha 1948, 146–186.

KYBALOVÁ 2001:

Ludmila KYBALOVÁ: Dějiny odívání. Středověk, Praha 2001, ISBN 80-7106-146-8.

MACKERT 2012:

Christoph MACKERT: Die Bibliothek des Augustinerchorherrenstifts St. Thomas, in: Thomas FUCHS / Christoph MACKERT: 3 × Thomas. Die Bibliotheken des Thomasklosters, der Thomaskirche und der Thomasschule im Laufe der Jahrhunderte, Leipzig 2012, 9–36, ISBN 978-3-86583-720-2.

MADAN 1897:

Falconer MADAN: A Summary Catalogue of Western Manuscripts in the Bodleian Library at Oxford IV, Oxford 1897.

MAJ 2011:

Jacek MAJ: Die „byzantinische Frage“ und die polnische Kultur: ein bibliographischer Bericht, in: Michael ALTRIPP: Byzanz in Europa. Europas östliche Erbe. Akten des Kolloquiums „Byzanz in Europa“ vom 11. bis 15. Dezember 2007, Turnhout 2011, ISBN 978-2-503-54153-2.

MARCON 1990:

Susy MARCON: I codici della liturgia di San Marco, in: Giulio CATTIN: Musica e liturgia a San Marco I, Venezia 1990, 190–267.

MARCON 1995:

Susy MARCON: I libri di San Marco. I manoscritti liturgici della basilica marciana, Venezia 1995, ISBN 88-8079-047-1.

MARIANI CANOVA / CATTIN 1981:

Giordana MARIANI CANOVA / Giulio CATTIN: Un prezioso antifonario veneziano del Duecento: miniature, liturgia e musica, in: *Arte Veneta XXXV*, 1981, 9–26.

MARIANI CANOVA 1990:

Giordana MARIANI CANOVA: La miniatura nei libri liturgici marciani, in: Giulio CATTIN: Musica e liturgia a San Marco, Venezia 1990, 158–175.

MARIANI CANOVA 1992a:

Giordana MARIANI CANOVA: Venezia secoli XII-XIII: testo e immagine nei manoscritti liturgici marciani, in: *Il codice miniato. Rapporti tra codice, testo e figurazione*, Firenze 1992, 247–265, ISBN 88-222-4004-9.

MARIANI CANOVA 1992b:

Giordana MARIANI CANOVA: La miniatura degli Ordini mendicanti nell'Arco Adriatico all'inizio del Trecento, in: *Arte e spiritualità negli ordini mendicanti: gli Adostiniani e il Cappellone di San Nicola a Tolentino*, Roma 1992, 165–184, ISBN 88-85897-19-3.

MARIANI CANOVA 1995:

Giordana MARIANI CANOVA: Le miniature medievali, in: Susy MARCON: I libri di San Marco. I manoscritti liturgici della basilica marciana, Venezia 1995, 53–64, ISBN 88-8079-047-1.

MARIANI CANOVA 1999:

Giordana MARIANI CANOVA (ed.): *La miniatura a Padova dal Medioevo al Settecento*, Modena 1999, ISBN 88-8290-078-9.

MARIANI CANOVA 2005:

Giordana MARIANI CANOVA: La miniatura del duecento in Veneto, in: Antonella PUTATURO DONATI MURANO / Alessandra PERICCIOLI SAGGESE: *La miniatura in Italia*

dal tardoantico al trecento noc riferimenti al medio oriente e all'occidente europeo, Napoli 2005, 156–163, ISBN 88-495-1102-7.

MARTIN 1993:

Frank MARTIN: Die Apsisverglasung der Oberkirche von S. Francesco in Assisi. Ihre Entstehung und Stellung innerhalb der Oberkirchenausstattung, Worms 1993, ISBN 3-88462-936-0.

MARTIN 1997:

Frank MARTIN: Die Glasmalereien von San Francesco in Assisi, Regensburg 1997, ISBN 3-7954-1079-7.

MAŠÍN 1977:

Jiří MAŠÍN: Malerei und Plastik der Romantik, in: Erich BACHMANN (ed.): Romantik in Böhmen, München 1977, 138–234.

MAŠÍN 1984:

Jiří MAŠÍN: Románské malířství, in: Rudolf CHADRABA / Josef KRÁSA (eds.): Dějiny českého výtvarného umění I/1, Praha 1984, 119.

MATĚJČEK 1935:

Antonín MATĚJČEK: Umění doby románské (X. až 1. pol. XIII. stol.), in: Československá vlastivěda VIII. Umění, Praha 1935, 9–23.

MAYO 1985:

Hope MAYO: Descriptive inventories of manuscripts microfilmed for the Hill Monastic Manuscript Library. Austrian libraries. Vol. III: Herzogenburg. Collegeville, Minnesota 1985.

MERHAUTOVÁ / SPUNAR 2006:

Anežka MERHAUTOVÁ / Pavel SPUNAR: Kodex vyšehradský, Praha 2006, ISBN 80-200-1354-7.

MODRÁKOVÁ 2008:

Renáta MODRÁKOVÁ: Čas odložil svůj šat. Móda z rukopisů 11.–16. století, Praha 2008, ISBN 978-80-7050-550-2.

MOLSDORF 1984:

WILHELM MOLSDORF: Christliche Symbolik der mittelalterlichen Kunst, Graz 1984², ISBN 3-201-00411-1.

MORGAN / PANAYOTOVA / REYNOLDS 2011:

Nigel MORGAN / Stella PANAYOTOVA / Suzanne REYNOLDS: A catalogue of western book illumination in the Fitzwilliam Museum and the Cambridge Colleges, London 2011, ISBN 978-1-905375-85-1.

MOSCHETTI 1925–1926:

Andrea MOSCHETTI: Il tesoro della cattedrale di Padova, in: *Dedalo* VI, 1925–1926, 87–91, 108–109, 298–302, 310.

NATOUFOVÁ 2008:

Miriam NATOUFOVÁ: Iohannes in sinu Iesu. Devocionální zobrazení v lekcionáři z Mariensternu?, nepublikovaná diplomová práce ÚDKÚ KTF UK v Praze 2008.

NEW YORK 1957:

Treasures from the Pierpont Morgan Library: Fiftieth Anniversary Exhibition, 1957, New York 1957.

NORDENFALK 1979:

Carl NORDENFALK: Bokmålningar från medeltid och renässans i Nationalmusei sammlingar, Stockholm 1979.

PÄCHT 1984:

Otto PÄCHT: Buchmalerei des Mittelalters, München 1984, ISBN 3-7913-0668-5.

PÄCHT / ALEXANDER 1966:

Otto PÄCHT / J. J. G. ALEXANDER: Illuminated manuscript in the Bodleian Library, Oxford 1966.

PAGNIN 1933:

Beniamino PAGNIN: Della miniatura padovana dalle origini al principio del secolo XIV., in: *La Bibliofilia* XXXV, 1933, 8–12.

PALMER 1998a:

Nigel F. PALMER: Zisterzienser und ihre Bücher, die mittelalterliche Bibliotheksgeschichte von Kloster Eberbach im Rheingau unter besonderer Berücksichtigung der in Oxford und London aufbewahrten Handschriften, Regensburg 1998, ISBN 3-7954-1189-0.

PALMER 1998b:

Nigel F. PALMER: *Lectionarium officii, Mittelrheingebiet, um 1250–1260*, in: *Cîteaux 1098–1998, Rheinische Zisterzienser im Spiegel der Buchkunst*, Mainz 1998, 194–195, ISBN 3-89500-088-4.

PANAYOTOVA 2006:

Stella PANAYOTOVA: *Il visconte illuminato*, in: *Alumina 12*, 2006, 36, ISSN 1722-5973.

PALMER / BROWN 2010:

Richard PALMER / Michelle P. BROWN (eds.): *Lambeth Palace Library. Treasures from the collection of the Archbishops of Canterbury*, London 2010, ISBN 978-1-85759-627-4.

PANUŠKOVÁ / HLAVÁČKOVÁ 2010:

Lenka PANUŠKOVÁ / Hana J. HLAVÁČKOVÁ: *Tzv. Františkánská bible*, in: Klára BENEŠOVSKÁ (ed.): *Královský sňatek. Eliška Přemyslovna a Jan Lucemburský ~ 1310*, Praha 2010, 533–540, ISBN 978-80-86990-55-2.

PANUŠKOVÁ / VŠETEČKOVÁ 2010:

Lenka PANUŠKOVÁ / ZUZANA VŠETEČKOVÁ: *Františkánský brevíř*, in: Klára BENEŠOVSKÁ (ed.): *Královský sňatek. Eliška Přemyslovna a Jan Lucemburský ~ 1310*, Praha 2010, 526–532, ISBN 978-80-86990-55-2.

PANUŠKOVÁ 2011a:

Lenka PANUŠKOVÁ: *Františkánská Bible*, in: Vladimír KELNAR / Lenka KLUKOVÁ / Eva MATYÁŠOVÁ / Lenka RAJDLOVÁ (edd.): *Svatá Anežka Česká. Princezna a řeholnice*, Praha 2011, 168–169, ISBN 978-80-7422-145-3.

PANUŠKOVÁ 2011b:

Lenka PANUŠKOVÁ: *Františkánský breviář*, in: Vladimír KELNAR / Lenka KLUKOVÁ / Eva MATYÁŠOVÁ / Lenka RAJDLOVÁ (edd.): *Svatá Anežka Česká. Princezna a řeholnice*, Praha 2011, 165–167, , ISBN 978-80-7422-145-3.

PEŠINA 1985:

Jaroslav PEŠINA: *Jan Květ a česká středověká knižní malba*, *Umění 33*, 1985, 285–288, ISSN 0049-5123.

PHYSIOLOGUS (překlad Ursula Treu) 1981:

PHYSIOLOGUS: *Frühchristliche Tiersymbolik*, překlad Ursula Treu, Berlin 1981.

PIEPER 1977a:

Paul PIEPER: Altarflügel aus Worms, in: Reiner HAUSSHERR: Die Zeit der Staufer Band I, Stuttgart 1977, 303–304.

PIEPER 1977b:

Paul PIEPER: Altarschrein, in: Reiner HAUSSHERR: Die Zeit der Staufer Band I, Stuttgart 1977, 304–305.

PLINIUS STARŠÍ (překlad František Němeček) 1974:

Plinius Starší: Kapitoly o přírodě (Naturalis Historia), překlad František Němeček, Praha 1974.

PRINZING / EVANS 1991:

Günter PRINZING / Helen C. EVANS: The L'viv Gospels, in: Helen C. EVANS / William D. WIXON: The Glory of Byzantium. Art and Culture of the Middle Byzantine Era A. D. 843–1261, New York 1991, 361–362, ISBN 0-87099-777-7.

PRINZING / SCHMIDT 1997:

Günter PRINZING / Andrea SCHMIDT: Das Lemberger Evangeliar. Eine wiederentdeckte armenische Bilderhandschrift des 12. Jahrhunderts, Wiesbaden 1997, ISBN 3-88226-903-0.

ROYT 1994:

Jan ROYT: Exegeze nebo ilustrace? Deuterokanonické knihy Starého zákona a ikonografie, in: Umění XLII, 1994, 419–426, ISSN 0049-5123.

ROYT / ŠEDINOVÁ 1998:

Jan ROYT / Hana ŠEDINOVÁ: Slovník symbolů, kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii, Praha 1998, ISBN 80-204-0740-5.

ROYT 2002:

Jan ROYT: Středověké malířství v Čechách, Praha 2002, 20–21, ISBN 80-246-0265-2.

ROYT 2006:

Jan ROYT: Slovník biblické ikonografie, Praha 2006, ISBN 80-246-0963-0.

ROSENTHAL / SCHULZ 1928:

Jacques ROSENTHAL / Ernst SCHULZ: Bibliotheca Medii Aevi Manuscripta II, München 1928.

RULLO 2007:

Alessandra RULLO: Alcune novità sulla Bibbia di Manfredi della biblioteca Apostolica Vaticana (Ms. Vat. Lat. 36), in: *Arte Medievale* VI, 2007, 2, 132–140.

SAURMA-JELTSCH 1994:

Lieselotte E. SAURMA-JELTSCH: Der Zackenstil als ornatus difficilis, in: *Aachener Kunstblätter* 60, 1994, 257–266, ISSN 0515-0612.

SCRASE / MUNRO et al. 2005:

David SCRASE / Jane MUNRO et al.: *Treasures of the Fitzwilliam Museum*, London 2005, ISBN 1-85759-344-8.

SCUDIERY 1976:

Magnolia SCUDIERY: Confluenze fra Occidente e Oriente. A proposito di un laurenziano duecentesco, in: *Commentari. Rivista di critica e storia dell'arte* XVII, 1976, 294, 296, 298–299.

SHEPARD 2007:

Dorothy M. SHEPARD: *Introducing the Lambeth Bible: a Study of Texts and Imagery*, Turnhout 2007, ISBN 2-503-51511-8.

SHELLER 1995:

Robert W. SHELLER: *Exemplum. Model-Book and the Practice of Artistic Transmission in the Middle Ages (ca. 900 – ca. 1470)*, Amsterdam 1995, ISBN 90-5356-130-7.

SCHILLER 1971:

Gertrud SCHILLER: *Iconography of Christian Art, Volume 1*, London 1971.

SCHILLER 1972:

Gertrud SCHILLER: *Iconography of Christian Art, Volume 2*, London 1972.

SCHMIDT 1963:

Gerhard SCHMIDT: Die Buchmalerei, in: Fritz DWORSCHAK / Harry KÜHNEL: *Die Gotik in Niederösterreich. Kunst, Kultur und Geschichte eines Landes im Spätmittelalter*, Wien 1963, 112, Nr. 184.

SCHMIDT 1969:

Gerhard SCHMIDT: *Malerei bis 1450. Tafelmalerei – Wandmalerei – Buchmalerei*, in: *Gotik in Böhmen*, München 1969, 168.

SCHMIDT 2005:

Gerhard SCHMIDT: Malerei der Gotik, I, Malerei der Gotik in Mitteleuropa, Graz 2005, ISBN 3-201-01846-5.

SCHRADE 1930:

Hubert SCHRADE: Zur Ikonographie der Himmelfahrt Christi, in: Vorträge der Bibliothek Warburg 1928–1929, Leipzig / Berlin 1930, 66–190.

SOUKUPOVÁ 1984:

Helena SOUKUPOVÁ: Iluminované rukopisy z kláštera bl. Anežky v Praze na Františku, in: Časopis Národního muzea 153, 1984, 69–97, ISSN 0139-9543.

SOUKUPOVÁ 1989:

Helena SOUKUPOVÁ: Anežský klášter v Praze, Praha 1989, ISBN 80-207-0046-3.

SOUKUPOVÁ 2010:

Helena SOUKUPOVÁ: K výkadu Oseckého lekcionáře, in: Milada STUDNIČKOVÁ (ed.): Čechy jsou plné kostelů. BOEMIA PLENA EST ECCLESIIIS. Kniha k počtě PhDr. Anežky Merhautové, DrSc., Praha 2010, 326–334, ISBN 978-80-7422-031-9.

SOUKUPOVÁ 2011:

Helena SOUKUPOVÁ: Anežský klášter v Praze, Praha 2011, ISBN 978-80-7429-012-1.

STANGE 1934:

Alfred STANGE: Deutsche Malerei der Gotik, Berlin 1934.

STANGIER 1995:

Thomas STANGIER: Wand- und Gewölbemalereien in Chor, Vierung und südlichen Querarm der ehemaligen Stiftskirche St. Blasius und Johannes, in: Jochen LUCKHARDT / Frnáz NIEHOFF (eds.): Heinrich der Löwe und seine Zeit. Herrschaft und Repräsentation der Welfen 1125–1235, München 1995, 201–202, ISBN 3-7774-6610-7.

STEJSKAL 1976:

Karel STEJSKAL: Mistr Gutina náhrobníku a jeho dílo, in: Časopis Národního muzea 145, 1976, 10–17, ISSN 0008-7343.

STEJSKAL 1982:

Karel STEJSKAL: Antické tradice v českém středověkém umění, in: Jiří KOTALÍK (ed.): Antické tradice v českém umění, Praha 1982, 71–75.

STEJSKAL 1983:

Karel STEJSKAL: Profánní náměty v malířství 13. století, in: Josef KRÁSA et kol.: Umění 13. století v českých zemích, Praha 1983, 341–351.

STEJSKAL / KROPÁČEK 1983:

Karel STEJSKAL / Jiří KROPÁČEK: Malířství, in: Emanuel POCHE (ed.): Praha Středověká /čtvero knih o Praze/, Praha 1983, 493–639.

STEJSKAL 1984:

Karel STEJSKAL: Počátky gotického malířství, in: Rudolf CHADRABA / Josef KRÁSA (eds.): Dějiny českého výtvarného umění I/1, Praha 1984, 284–310.

STEJSKAL 1993:

Karel STEJSKAL: Die älteste tschechische Bibelhandschrift in kunsthistorischer Sicht, in: Hans ROTHE / Friedrich SCHOLZ: Die altschechische Dresdner Bibel, Paderborn / München / Wien / Zürich 1993, 412–422, ISBN 3-506-71653-0.

STONEOVÁ 2012:

Monika STONEOVÁ: Evangeliář Cim. 2 z Metropolitní kapituly u sv. Víta, nepublikovaná diplomová práce ÚDKÚ KTF UK v Praze 2012.

STORK 2008:

Hans-Walter STORK: Ein Zisterzienserlektionar in der Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg als Schwesterhandschrift des Mainzer Evangeliars, in: Gutenberg-Jahrbuch 83, 2008, 37–51, ISSN 0072-9094.

STORK 2010:

Hans-Walter STORK: Das Hamburger Lektionar, eine Schwesterhandschrift zum Mainzer Evangeliar in der Hofbibliothek Aschaffenburg, in: Aschaffener Jahrbuch für Geschichte, Landeskunde und Kunst des Untermaingebiets 27, 2010, 31–57, ISSN 0518-8520.

STORK 2011a:

Hans-Walter STORK: Zum Pfingstbild des Lektionars Cod. in scrin. 1 der Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg, in: Franz J. FELTEN: Vita religiosa sanctimonialium. Norm und Praxis des weiblichen religiösen Lebens vom 6. bis zum 13. Jahrhundert (Studien und Texte zur Geistes- und Sozialgeschichte des Mittelalters 4), Korb 2011, 284–287, ISBN 978-3939020240.

STORK 2011b:

Hans-Walter STORK: Lektionarfragment Cod. in scriin. 1, in: Guido SIEBERT (ed.): Der Naumburger Meister, Band 2, Petersberg 2011, 1108.

STORK 2012:

Hans-Walter STORK: Werkstattarbeit oder Einzelstück? Forschungsfragen an das Zisterzienserlektionar Cod. in scriin. 1 der Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg, in: Guido SIEBERT (ed.): Der Naumburger Meister, Band 3, Petersberg 2012, 404–421,.

STROHMER 1939:

Erich V. STROHMER: Das Riesenkreuz von Wimpassing, in: Zeitschrift des deutschen Vereins für Kunstwissenschaft 6, 1939, 87–102.

SWARZENSKI 1930:

Hanns SWARZENSKI: Eine Handschrift von Gregors „Moralia in Job“ in Herzogenburg, Niederösterreich, in: Wallraf-Richartz-Jahrbuch, 1, 1930, 9–25.

SWARZENSKI 1936:

Hanns SWARZENSKI: Die lateinischen illuminierten Handschriften des XIII. Jahrhunderts in den Ländern an Rhein, Main und Donau, Berlin 1936.

ŠUBRTOVÁ 2011a:

Jana ŠUBRTOVÁ: Antifonář sedlecký a česká malba 13. století, nepublikovaná diplomová práce ÚDKÚ KTF UK v Praze 2011.

ŠUBRTOVÁ 2011b:

Jana ŠUBRTOVÁ: Poznámky k podílu jednotlivých iluminátorů na výzdobě Antifonáře sedleckého, in: Studie o rukopisech XLI, 2011, 3–18, ISSN 0585-5691, ISBN 978-80-86495-96-5.

ŠUBRTOVÁ 2014:

Jana ŠUBRTOVÁ: Pozdní období padovské dílny Giovanniho da Gaibana (na příkladu Františkánské bible z Knihovny Národního muzea v Praze), in: Magdalena NOVÁ / Marie OPATRná (eds.): Cultural Transfer. Umělecká výměna mezi Itálií a střední Evropou, Praha 2014, 203–208, ISBN 978-80-87922-02-6.

SWARZENSKI 1924:

Georg SWARZENSKI: Zwei frühe Tafelbilder, in: Städel-Jahrbuch 3-4, 1924, 5–8.

SWARZENSKI 1936:

Hans SWARZENSKI: Die lateinischen illuminierten Handschriften des XIII. Jahrhunderts in den Ländern an Rhein, Main und Donau, Berlin 1936.

TICHÝ / DROBNÁ 1965:

Josef TICHÝ / Zoroslava DROBNÁ: Iluminované nejkrásnější rukopisy Knihovny Národního muzea v Praze, Praha 1965, č. 9.

TIKKANEN 1933:

J. J. TIKKANEN: Studien über die Farbgebung in der mittelalterlichen Buchmalerei, Helsingfors 1933.

TIKKANEN 1972:

J. J. TIKKANEN: Die Genesismosaiken von San Marco in Venedig und ihr Verhältniss zu den Miniaturen der Cottonbibel, Soest 1972².

TOESCA 1927:

Pietro Toesca: Storia dell'arte classica e italiana, Torino 1927.

TRATTNER 2000:

Irma TRATTNER: Wimpassinger Kreuz, in: Günter BRUCHER (ed.): Geschichte der bildenden Kunst in Österreich 2, Wien 2000, 272, ISBN 3-7913-2349-0.

TRENKLER / HOLTER / OETTINGER 1938:

Ernst TRENKLER / Curt HOLTER / Carl OETTINGER: Les principaux manuscrits à peintures de la Bibliothèque nationale de Vienne. Bd. XXI, Paris 1938.

TRIPPS 2012:

Johannes TRIPPS: Ein Bücherschatz des Veneto in Leipzig der Maestro di Giovanni da Gaibana und seine Bibeln aus dem Thomasstift, in: Thomas FUCHS / Christoph MACKERT: 3 × Thomas. Die Bibliotheken des Thomasklosters, der Thomaskirche und der Thomasschule im Laufe der Jahrhunderte, Leipzig 2012, 37–52, , ISBN 978-3-86583-720-2.

URBÁNKOVÁ 1979:

Emma URBÁNKOVÁ: Illuminated Manuscripts in Prague Libraries, in: Prague. Great Centres of Art, Leipzig 1979, 79.

VALAGUSSA 1991:

Giovanni VALAGUSSA: Alcune novità per il miniatore di Giovanni da Gaibana, in: *Paragone* 1991, 490, 3–22, ISSN 1120-4737.

VALAGUSSA 2004:

Giovanni VALAGUSSA: Miniatore di Giovanni da Gaibana, in: *Dizionario biografico dei Miniatori Italiani, secoli IX–XVI*, Milano 2004, 772–775, ISBN 88-86842-70-8.

VANIČEK 2002:

Vratislav VANIČEK: *Velké dějiny zemí Koruny české*, Praha / Litomyšl 2002, ISBN 80-7185-433-6.

VÄTH 2001:

Paula VÄTH: *Die illuminierten lateinischen Handschriften deutscher Provenienz der Staatsbibliothek zu Berlin Preussischer Kulturbesitz 1200–1350, Teil 1*, Wiesbaden 2001, ISBN 3-447-04273-7.

VOELKE 1980:

William M. VOELKE (ed.): *Masterpieces of Medieval Painting: The Art of Illumination / The Pierpont Morgan Library*, Chicago 1980.

VŠETEČKOVÁ 1995:

Zuzana VŠETEČKOVÁ: Some Remarks on the Osek Lectionary (NK Osek 76), in: *Umění* 43, 1995, 219–223, ISSN 0049-5123.

VŠETEČKOVÁ 2010a:

Zuzana VŠETEČKOVÁ: Monumentální malířství v Čechách na přelomu 13. a 14. století, in: Klára BENEŠOVSKÁ (ed.): *Královský sňatek. Eliška Přemyslovna a Jan Lucemburský ~ 1310*, Praha 2010, 126–142, ISBN 978-80-86990-55-2.

VŠETEČKOVÁ 2010b:

Zuzana VŠETEČKOVÁ: Tři fragmenty postav králů z domu čp. 102/I v Praze, in: Klára BENEŠOVSKÁ (ed.): *Královský sňatek. Eliška Přemyslovna a Jan Lucemburský ~ 1310*, Praha 2010, 150–151, ISBN 978-80-86990-55-2.

WAAGEN 1843:

Gustav Friedrich WAAGEN: *Kunstwerke und Künstler in Deutschland, Theil 1: Kunstwerke und Künstler im Erzgebirge und in Franken*, Leipzig 1843.

WATSON 1934:

Arthur WATSON: *The Early Iconography of the Tree of Jesse*, Oxford / London 1934.

WENTZEL 1964:

Hans WENTZEL: Zum Thema der schwäbischen Christus-Johannes-Gruppen an Hand nichtschwäbischer Beispiele, in: *Beiträge zur schwäbischen Kunstgeschichte*.

Festschrift zum 60. Geburtstag von Werner Fleischhauer, Konstanz 1964, 35–48.

WINNER 1978:

Gerhard WINNER: *Katalog der Handschriften der Stiftsbibliothek Herzogenburg (maschinschr.)*, St. Pölten 1978.

WIESMANN-EMMERLING 2005:

Adelheid WIESMANN-EMMERLING: Die Wormser Tafeln (um 1260) im Hessischen Landesmuseum Darmstadt. Geschichte, Maltechnik und Erhaltung, in: *Kunst in Hessen um das Mittelrhein 1*, 2005, 21–60, ISSN 0452-8614.

WINZELER 2011:

Marius WINZELER: *St. Marienstern. Der Stifter, sein Kloster und die Kunst Mitteleuropas im 13. Jahrhundert*, Wettin-Löbejün 2011, ISBN 978-3-89923-287-5.

WINZELER 2016:

Marius WINZELER: *Lekcionář Arnolda Míšeňského – nové poznatky k datování a k původu z kláštera Mariensten*, in: Alena VOLRÁBOVÁ (ed.): *Ars linearis VI*, Praha 2016, 4–13, ISBN 978-80-7035-621-0, ISSN 2464-5273.

WOLMALD / GILES 1982:

Francis WOLMALD / Phyllis M. GILES: *A Descriptive Catalogue of the Additional Illuminated Manuscripts in the Fitzwilliam Museum*, Cambridge 1982, ISBN 0-521-24581-8.

WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2001:

Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: *Der Elisabethpsalter in Cividale del Friuli*, Berlin 2001, ISBN 3-87157-184-9.

WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2007:

Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: *Das Mainzer Evangeliar*, Regensburg 2007, ISBN 978-3-7954-1955-4.

WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2011a:

Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Gregorius Magnus Moralia in Job, in: Guido SIEBERT (ed.): Der Naumburger Meister, Petersberg 2011, 1108–1111.

WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2011b:

Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Zur Musterbuchübertragung in der Malerei im Umfeld des Naumburger Westchors, in: Guido SIEBERT (ed.): Der Naumburger Meister, Petersberg 2011, 1066–1076.

WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2011c:

Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Wolfenbütteler Musterbuch, in: Guido SIEBERT (ed.): Der Naumburger Meister, Petersberg 2011, 1096.

WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2011d:

Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Der Text-Bild-Bezug im Mainzer Evangeliar in Aschaffenburg als Feld für den Selbst- Entwurf hochmittelalterlicher Klerikereliten, in: Klaus Gereon BEUCKERS / Christoph JOBST / Stefanie WESTPHAL (ed.): Buchschätze des Mittelalters. Forschungsrückblicke – Forschungsperspektiven, Regensburg 2011, 193–214, ISBN 978-3-7954-2444-2.

WOLTER-VON DEM KNESEBECK 2011e:

Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK: Landgrafensalter, in: Guido SIEBERT (ed.): Der Naumburger Meister, Band 2, Petersberg 2011, 1191–1194.

WOLTER-VON DEM KNESEBECK / HEMPEL 2014:

Harald WOLTER-VON DEM KNESEBECK / Joachim HEMPEL: Die Wandmalereien im Braunschweiger Dom St. Blasii, Regensburg 2014, ISBN 978-3-7954-2548-7.

WOLTMANN 1877:

Alfred WOLTMANN: Zur Geschichte der böhmischen Miniaturmalerei, Repertorium der Kunstwissenschaft, Stuttgart 1877.

WORM 2003:

Andrea WORM: Steine und Fußspuren Christi auf dem Ölberg. Zu zwei ungewöhnlichen Motiven bei Darstellung der Himmelfahrt Christi, in: Zeitschrift für Kunstgeschichte 66, 2003, 297–320, ISSN 0044-2992.

1000 JAHRE KUNST IN KREMS:

Harry KÜHNEL: 1000 Jahre Kunst in Krems, Krems an der Donau 1971.

X. Seznam použitých zkratk

KNM – Knihovna Národního muzea

NK ČR – Národní knihovna České republiky

ÖNB – Österreichische Nationalbibliothek

UB – Universitätsbibliothek